

آل انانراو کلتور دنگ

لکھنؤ، اتر پردیش
آرکائیو و ریسرچ سیکشن
ایجنسی برائے تحفظ و اشاعت
آرکائیو و ریسرچ سیکشن

گلشن آرزو

لیکوال: میجر راورتی

د پوهاندر شاد پھ سر بڑھ

د اطلاعاتو او کلتور وزارت
د پښتو د پیاوړتیا او پر مختیا امریت
په دوو وروستیو پیړیو کی د پښتو
د چاپ شوو آثارو د بین المللی سیمینار
په ویار

گلشن روڼه

د

هانری جارج راوړتی ټولونه

سرینزه او فرهنگ

د

پوهاند عبدالشکور رشاد

د

زلمی هیو ادمل پد اهتمام

دریم چاپ

۱۳۵۶

د گلشن روه د ریم چاپ

گلشن روه چی د پښتو ژبی دیوشمیر پخوانیو لیتوا لو اوشاعرا او دمنثور او منظو مو آثارو دجهو عهد په درو وروستیو پیر یو کی د پښتو د چاپ شویو آثارو دسیمینار په مناسبت ددریم ځل دپاره په افغانستان کی چاپ شوه .

دغه کتاب چی داطلاعاتو او کلتور وزارت دپښتو د پرمختیا او پیاوړتیا د امریت له خوا چاپ شوی دی دپښتو ژبی څیر ونکه ته دپښتو ژبی دوشمیر پخوانی متون وړاندی کوی . دغه کتاب په ۱۸۶۰ ع کال کی په هر-تغرد نئ دودیز ځل دپاره چاپ شوی ددویم ځل دپاره په ۱۸۶۷-ع کال کی همالته چاپ شو.

په دی متونو کی چی دانگلیسی مؤلف میجر راوردای له خوا برابر شوی دی د تحقیق او څیړنی زیات مواد موندل کیږی .

زمون دپاره په زړه پوری ده چی یو هاند رشاد چی د متونو په مطالعه کی دپیاوړی لاس خاوند دی ددغه کتاب په محتو یاتو باندی هراړخیزی څیړنی کړی دی چی د هغه زیار او کوښښ د کتاب ارزښت ډیر زیات کړی دی .

په آفیسټی تو گه ددغه کتاب د چاپوونی یوبل ۱ متیاز دادی چی دغه کتاب د هغو طباعتی حرو فو شکلونه څوړندی کړی دی چی په ۱۹ پیړی کی دپښتو د پاره جوړ شوی دی .

د کتاب دا خصوصیت د هغو کسا نو سره مرسته کوی چی د چاپی حرو فو او د چاپ دپاره د مناسبو رسم الخطو نو په باب مطالعات کوی .

مون دا کتاب د هغو گټورو کتابونو څخه بولو چی په دوو وروستیو پیړیو کی دپښتو د چاپ شویو آثارو د سیمینار په مناسبت خپاره شوی دی او هیله لرو چی له دغه کتاب څخه زیاته استفاده وشي .

پوهاند دکتور نوین
د اطلاعاتو او کلتور وزیر

د «گلشن رو» اودهغه د مؤلف په باب

د پښتو ژبې د ادبي شېهارو يوه درنه مجموعه «گلشن رو» دى چې دانگرېز ختيځ پوه هانري جارج راوړتي (۱۸۲۵-۱۹۰۶ع) په زيار، چون (انتخاب) اورا ټولونه ۱۱۷ كاله پخوا لومړى وار په لندن كې چاپ شوى دى، دا كتاب دخپل اهميت له امله اوه كاله پس دوهمه پلايا چاپ شوه، خودا پلايې هم د چاپ لخواى تر افغانستان دباندې و.

د خوشالۍ خبره ده چې «گلشن رو» دخپل عمر په ۱۱۸ كال په يوه داسې ملك كې چاپېږي چې يوه رسمي ژبه يې افغانى (پښتو) ده او د «افغانستان» په نامه يې خلك پېژني. د افغانستان جمهوري دولت غواړي سر كال په دوو وروستيو پېړيو كې د پښتو د چاپ سويو آثارو سيمينار په كابل كې جوړ كړي، ددغه سيمينار په مقدماتي غونډو كې په گلشن رو باندې د مقدسې ليكلو چاره زما په غاړه شوه، لكه نودادى زه د گلشن رو اودهغه د مؤلف په باب دخپلو مطالعاتو لنډيز د پښتو ژبې او ادب مېنانوته په ډېر درناوي وړاندې كوم:

« ۱ »

په هغو ختيځ پوهانو (مستشرقينو) کي چي پښتو ژبي له پاره
بي کار کړی دی ، يوه د انگلستان اوسېدونکي هاري جارج راورتي
(۱۲۴۰-۱۳۲۴ هـ ق) دی، چي پخپل ملک کي «د پښتو څېړنو پلار» بلل سوی دی .

H.G. Raverty د ۱۸۲۵ع کال د می په يوديرشمه د انگلستان په Falmuth
نومي ځای کي زيږيدلی او د ۱۹۰۶ع کال د اکتوبر په دوه مې ديو اتيا کالو
او غلور و مياشتو په عمر په لندن کي مړ سوی دی .

پلار يې پېتر راورتي د انگلستان په دريایي فوج کي جراح ؤ ، جارج
راوتي چي په Falmuth - او - Penzance کي خپل لومړنی تعليمات پای ته ورسول،
د پلار په شان يې دريایي سفرونو ته هڅه پيدا سوه او په پنځلس کلني يې په دريا بونو کي
په گرځېدو راکړځيدلو پيل وکړ، سها يې سو، ډېر ژر ضابطی ته ورسيدی او په ايست-
اند يا کمپنی کي د فوجي خدمت له پاره داخل سو .

په ۱۲۵۸ هـ ق (۱۸۴۱ ع) کال چي د پرنګيا نو پير غلګری لښکري په
افغانستان کي تپ سولې او د درنې پښتو نځوا د سرتېرو غازيانو فدا کار پو
دلو يې او غېتلي بریتانیا د جهانګشایي نشو او لوزوله - تردغي زماتي لږ وروسته
دغه انګرېز هاري راورتي د يوه فوجي ضابط په توګه له خپله ملکه هندوستان
ته راغی او په ۱۲۵۹ هـ ق (۱۸۴۲ ع) يې د اتلسو کلو په عمر د نوموړي

ایست انډیا کمپنی، دهمی په دریم لمبر هلي (پیاده) فوج کي په خدمت پیل وکړ .

۱- East India Company دغه شرکت نوم و، چي په ۱۰۰۸ هـ ق (۱۵۹۹ ع) کال په لندن کي د دېرشو لکورو په لومړۍ پانگه جوړ سو، په ۱۰۲۳ هـ ق (۱۶۱۳ ع) کال د دغه شرکت په غوښتنه د انگلستان د پاچا لومړي جیمز (۱۶۰۳-۱۶۲۵ ع) له خوا یو استازی چی Thomas Roe نومېدی، د شمالي او منځني هندوستان د پاچا کورگاني جهانگیر (۱۰۱۴-۱۰۳۷ هـ ق) د دربار ته ولېږه سواود ایست انډیا کمپنی له پاره یې د بحیره عرب پر غاړه د هندوستان په څلورو بندرو: کهوگها، کڅبایت، سورت او احمدآباد کي د تجارتی کوټیو د خلاصو لوازازه واخلسته، د شاه جهان (۱۰۳۷-۱۰۶۸ هـ ق) په پاچهی کي یې په سندھ او بنگال کی هم د تجارتی کوټیو د خلاصون اجازه لاس ته راوستله، دانگر یزانو دغی تجارتی کمپنی به د سلورو پوړتجارتی مال باندی درې نیمو روپی د محصول په نامه د د هلي پاچاهي خزانی ته ورکولې .

ایست انډیا کمپنی د تجارتی کوټیو په پلمه په ۱۰۴۹ هـ ق (۱۶۳۹ ع) کال دچندرگري دراجاهه اجازه په سند راج کي د سینت جارج کلا جوړه کړه، په ۱۰۷۹ هـ ق (۱۶۶۸ ع) کال یې د بمبی د جزیرې و د انولوت ته ملا وتړله، دغه جزیره د پرتگال پاچا د لور په جهیز کی خپل زوم د انگلستان پاچا دوهم چارلس (۱۶۶۰-۱۶۸۵ ع) ته ورکړې وه، په دغو وختو کی ایست انډیا کمپنی د کلکتی په سیمه کي د چهوتا نڅی او گو بند پور د کلیو سندونه د د هلي له پاچا عالمگیر اورنگزیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ هـ ق) څخه لاس ته وروستل او هلته یې دو یلیام فورټ په نامه دیوې کلابنسټ کښېښو و.

په ۱۱۲۸ هـ ق (۱۷۱۵ ع) د د هلي پاچا فرخ سیر (۱۱۳۵-۱۱۳۱ هـ ق) *

په ۱۲۶۴ هـ ق (۱۸۴۸ ع) کال چي پرنګيان د ملتان د نيولو په هڅه کي سول، د بمبي فوج ته هم په دغه برید کي دګاون حکم وسو، او جارج راوړتي هم له خپلي قطعي سره دجنرال هوپلر مرستي ته راغی، دملتان په نيولو کي يې فعاله برخه واخيستله او د خپل دغه فوجي خدمت په صله کي يې د بهادري يوسدال وگاټه.

په ۱۲۶۵ هـ ق (۱۸۴۹ ع) کال چي د پرنګيانو فوجونه دجنرال والټر گلبرټ په مشرۍ د شمالي پنجاب دګجرات په سيمه کي له سکانو سره وجنگېدل او سکانو ته يې ماتوړ کړه، جارج راوړتي په دغه جنگ کي هم د قدر وړ خدمتونه وکړل او د ايسټ انډيا کمپنۍ له خوا يو بل سډال ورکړه سو. ۲

* ناروغه سو، په کلکته کي ددغه شرکت رئيس يو انګر يژ طبيب (داکتر هملټن) ورو لېږه، پاچا دده په علاج ښه سوا و په صله کي يې د هغوما لومړي حصول ورمعاف کړ چي ايسټ انډيا کمپنۍ به دکلکتي له بندره څخه دباندې وړل. تر څو چي جارج راوړتي په نوموړې ايسټ انډيا کمپنۍ کي په ۱۸۴۳ ع کال نوکر کېدۍ، انګر يزانو ددغه تجار تي شرکت تر پر دې لاندي زياتره هندوستان نيولي او پر افغانستان يې هم په ۱۲۵۵ هـ ق کال (۱۸۳۹ ع) برید کړی و، چې دغه برید د افغانستان په تاريخ کي د پرنګيانو د لومړي برید په نامه يادېږي.

۲- په دغه جنگ کي امير دوست محمد خان دسکھانو په مرسته ورغی. په اټک کي يې وارول، پنځه زره سپاره يې دسکانو د مرستي له پاره ګجرات ته ولېږل، داآينه تاريخ نما په ۱۰۶ / ۲ کي کښلي دي چي په دغه جنگ کي د امير دوست محمد خان يوزوی دانګر يزانو له لاسه هم شهيد سوی دی (؟)

د گجرات تر سوابي وروسته چې د پرنګیانو پرغاګر فوجونه د لارډ کالډ Lord cough په حکم د نوموړي جنرال و التړکلبرت په مشرۍ د پښتنو د غېلو په نیاست تر اوسین راهې وړي و تل او امیر دوست محمد خان (۱۲۵۸-۱۲۸۰ هـ ق) یې د پېښور خوشي کولو ته اړیوست، جارج راوړتې د یوه نظامي منصبدار په توګه د دغه فوج مل و او د سوات له غازیانو سره د جنګونو په صله کې یې درېیم مهال وکاته .

دغه مهال کتونکی نظامي منصبدار چې وروسته د یوه سترختیځ پوه په بڼه راوړي له ۱۲۶۹ هـ غـ تر ۱۲۷۶ هـ ق (۱۸۵۲-۱۸۵۹ ع) پورې تقریباً یوه کاله د پنجاب د کمشنر مرستیال و .

جارج راوړتې د امیر دوست محمد خان د مړینې په کال (۱۲۸۰ هـ ق - ۱۸۶۳ ع) د کپتانۍ څخه د بهجری رتبې ته ترقي وکړله ، خو یو کال پس په ۱۸۶۳ ع کال له نظامي خدمته څخه د ۳۹ کالو په عمر تقاعد سو .

جارج راوړتې د یوه ختیځ پوه په توګه :

دغه بحیرک نظامي منصبدار په هندوستان کې د خپل پوښت کلن فوجي مأموریته څخه ډېره کټه واخیستله ، پښتو ، پارسي ، هندي ، گجراتي او سرهتي ژبې یې زده کړلې ، د هندوستان او افغانستان د خلکو په ژبو ، انسا پوه ، تاریخ او رسم رواج کې یې زیات معلومات حاصل کړل او هغه یې د مقالو او کتابو په بڼه په دې غرض خپل قوم ته وړاندې کړل چې دوی په هندوستان او پښتونخوا کې د حکومت چلولو له پاره د دغوسیمو په جغرافیه ، د خلکو په ژبو ، نژادونو ، عاداتو او رواجونو پوه سي اوله دغه فهمه څخه د دغوسیمو په استیلاء او اداره کې کار واخلي .

جارج راوړتې له دغوسیمو څخه د خطي آثارو په ټولولو کې هم ډېر

ز بار و پوست، غده خطي کتابونه چي يې په لاس ور غلل لندن ته يې يو وړه او د برتېش موزيم او انډيا آفيس لائبريري علمي پانگه يې په زياته کړه، مثلاً په برتېش موزيم کي پر دغو شلو بېټو کتابو باندې دهاري جارج را ورته ياد داشتونه شته:] :

پرله پسې لمبر ۳۳۸۷ تاريخ مرصع په ۱۲۷۲ هـ ق نور محمد نوري کندهاري نقل کړې ده.

» » ۳۳۷۳ مخزن الاسلام

» » ۳۳۸۹ فوائد الشريعت

» » ۳۳۹۰ رياض المعيت په ۱۲۲۱ هـ ق کال تأليف

سوی دی .

» » ۳۳۹۱ عجائب اللغات په ۱۲۲۸ هـ ق کال تأليف

سوی دی - د دغې نسخې ليک د ۱۲۷۱ هـ ق کال د صفر په پنځلسمه پای ته رسېدلی دی.

» » ۳۳۹۲ دخوشال خان ديوان

» » ۳۳۹۳ در حمان با باديوان دغه نسخه چي د سراج الدين ملتاني

په خطده، د ۱۲۷۱ هـ ق کال د صفر په اتمه پای ته رسېدلی ده .

» » ۳۳۹۴ د کاظم خان شيدا ديوان دغه نسخه شاوخوا د غمکنو

مياخدي (۱۲۲۰ هـ ق) ته له روهيل کهنه راپورلي وه.

» » ۳۳۹۵ د لوی احمد شاه بابا ديوان

» » ۳۳۹۶ دارزاني خویشکي ديوان

» » ۳۳۹۷ دميرزاخان او رس ديوان دغه نسخه د مياخدي نصير الله

له پاره د کشمير د ملاولي زوی سلا کمال کښلي ده .

» » ۳۴۹۸ دنجیب دیوان دغه نسخه ۱۲۰۸ هـ ق کال

گل محمد بنوری دهمدی صاحبزاده له پاره کبلی ده. *

» » ۳۴۹۹ دسیف الملوك قصه دغه نسخه دسراج الدین ملتانی

په خط ده ۱۲۷۱ هـ ق کال ددوهمی خوربه شپاړسمه پای ته رسید ده.

دشهادت بهرام قصه دغه نسخه دسراج الدین ملتانی (قاضی زاده)

په خط ده ۱۲۷۱ هـ ق کال د لومړی خوربه سیمه وروستیو ورځو کی پای ته

رسېدلې ده.

» » ۳۵۰۰ دعزراء او واما قصه ۱۲۵۶ هـ ق کال نظم سوېده.

» » ۳۵۰۱ دحمید مومند دیوان

» » ۳۵۰۲ دآدم در خانۍ قصه دصدر خان خټک نظم

» » ۳۵۰۳ دیوسف وزلی خالق قصه دغه نسخه ملاولي په کشمیر

کې په ۱۲۱۷ هـ ق کال دمو لاداد خان (خریزي) بار کزی له پاره کبلی ده.

» » ۳۵۰۴ دگلسته دعبداقادر خان خټک نظم.

دده غي نسخې لیک سید عظیم د ۱۲۷۱ هـ ق کال دروژې په پنځه ویشتمه پای ته رسولی دی.

» » ۳۵۰۵ دگلستان پښتو ترجمه داسیر محمد انصاري تالیف دانه نسخه

په کلکته کې په ۱۲۲۷ هـ ق کال کبېل سوېده.

» » ۳۵۰۶ دعلم خانه دانش دافضل خان خټک ترجمه

* دده غي نسخه دنقلو لو تارینخ دبرتش موزیم په کتلاک او دمیکنزی په

نوی کتلاک کی ۱۱۰۸ هـ ق کبلی دی. مگردا تارینخ سم نه دی.

راورتي پخپل يادداشت کي کښلي دي: دغه نسخه له هغې نسخې څخه نقل سوې ده چې د مترجم د کورنۍ په لاس کي وه. *

ميجر جارج راورتي د ژوند وروستی دو ځلو پښت کاله د شرقی ژبو او آنا رو په څېړنه او پلټنه کي تېر کړل، ځيني شرقي کتابونه يې په انگرېزي او ځيني يې په شرقی ژبو ترجمه کړل، د څو شرقی ژبو فرهنگونه، گرامرونه او درسي کتابونه يې وليکل، او د ځينو شرقي سيمو اصطلاحات يې راټول کړل. دی تر مرگه پورې په دغو علمي فعاليتو بوخت و، دده د علمي زيار نتيجه دا دي:

الف- هغه مقالې چي د بنگال د ايشياتيک سوسایتي ۳ په مجله کي خپرې سوي دي:

* د «۵» واده د ورځپاڼې په يو ګڼه کي کښلي دي: «د حافظر حمت خان پر پښي د کتب خانې خطي کتابونه د ميجر جارج راورتي په لاس کښېوتل اولندن ته يې يوړل.» دا خبره ماته سمه نه ښکاري. يو څو د حافظر حمت خان شهادت او د کتب خانې جوړيدل په ۱۱۸۸ هـ ق کال پېښ دی او ميجر جارج راورتي يو اويا کاله وروسته په ۱۲۵۹ هـ ق کال هندوستان ته راغلی دی. بل دراورتي په دغو شلو کتابو کي د څلورو تاليف او دنهونو نقل د حافظر حمت خان تر شهادت وروسته دی.

۳- په بنگال کي د ايشياتيک سوسایتي تاداو ۱۷۸۴ع کال په جنوري (۱۱۹۸ هـ ق) کي Sir william Jones (۱۷۴۶-۱۷۹۴ع) ايښی دی او تر مرگه پورې ددغې سوسایتي مشر و، ده د پارسي ژبي گرامر کښلی دی، دا فشارنا د رد ژوند کتاب يې له پارسي ژبي- د شکنتلا قصه او دويدونو ځيني برخي يې له سنسکريت او سبعة سعلقه يې له عربي څخه په انگرېزي ژبه اړولي دي.

- ۱- د پښتو د اصل څېړنه ۱۸۵۳ع کال
 - ۲- د کافرستان (اوسني نورستان) د سپاه پوښو حال ۱۸۵۸ع کال
 - ۳- د تورو کافرو د ژبي په باب څېړني ۱۸۶۳ع کال
 - ۴- د برکات شاعر او چترال حال ۱۸۶۳ع کال
 - ۵- د طبقات ناصري د مؤلف (منهاج السراج جو زجاني) حال ۱۸۸۲ع کال
 - ۶- مهران (سند) رود، او د هغه سرستيال رودونه ۱۸۹۲ع کال
 - ۷- درې سوه پنځه شپېته کاله پخوانيت ۱۸۹۵ع کال
- ب- چاپ سوي کتابونه :
- ۱- پښتو گرامر:

د کتاب د Agrammar of pakhthto, Pushto Language of the Afghans, Part I.

په نامه لومړي واره په ۱۸۵۵ع (۱۲۷۲ هـ ق) کال په کلکته کي چاپ سوي دي، مقدمه يې د ۱۸۵۵ع کال د مارچ په يو وېشتمه (رجب ۱۲۷۱ هـ ق) په ملتان کي کښل سوېده، د کتاب مخونه ۳۷۳ دي، په مقدمه کي يې د پښتو ژبې پښتو ادب، پښتو شاعرانو او ليکوالو په باب (له لځينو تېرو تنو سره) د اعتناو څېړنه سويده. د لاس ته راغلو معلوماتو له مخي د جارج راورتي پښتو گرامر ۱۸۵۵ع څلورم پښتو گرامر دی چي اروا يانو کښلي دي، ترده پخوا د مېجر ليچ (R. Ieech) گرامر سره په ۱۸۳۹ع کال په کلکته کي

۴- د ايسټ انډيا کمپني له خوا څخه يو هيات په ۱۹۳۷ع کال له امير دوست محمد خان سره د خبرو له پاره کابل ته راغی. د دې هيات يو غړی دغه مېجر ليچ ؤ، اته مياشتي يې په کابل کي تېري کړلې، پرنگيا نو چي (۱۸۳۹ع) کال د اپريل په پنځه وېشتمه ورځ کندهار ونيو، دوې مياشتي وروسته چي د پرنگيانو لښکري مخ پر کابل را و خو لځېدلې، مېجر ليچ يې د پولتيکل ايجنټ په توگه په کندهار کي پرېښو و.

د پسر و فسر د ورن الماني (۱۸۰۵-۱۸۸۱ع) گرامر په ۱۸۴۰ع کال په پيترزبورگ (اوسني لينن گراد) کي . او دکپتان واکهن (Vaughan) گرامر په ۱۸۵۴ع کال په لندن کي چاپ سوی دی، هانري جارج راورتي پخپل گرامر کي دسجرتلېچ او کپتان واکهن دگرامرونو یادو نه هم کړېده . درا ورتي پښتو گرامر دوهمه پلا په ۱۸۶۰ع په لندن کي چاپ سوی قطعې يې نسبتاً لويه ده ، مخونده يې ۲۰۴ دي او د (Part I) قېده يې دکتاب پروقايه نسته، دمقدمې برخه يې دلومړي چاپ تر مقدمې صحيحه، جامعه او گټوره سوې ده، دلومړي چاپ دمقدمې ځيني تېروتنې دلتدسمي سوي دي، لکه :
دعيار دانش پښتو ترجمه چې په لومړي چاپ کي خوشال خان ته منسوبه سوې وه، ه په دغه چاپ کي دخوشال خان دلمسي افضل خان خټک بللې سوې ده . فتح خان يوسفزي او ميرزاخان اورمر (انصاري) چې په لومړي چاپ کي يوسړی بلل سوی ؤ په دغه چاپ کي سره بېل کړه سوي دي .
د فواندالشر بعت دتأليف کال چې دلومړي چاپ دمقدمې په ۴۶ مخ کي ۱۵۶۰ع (۱۱۶۸ ق) ښودل سوی ؤ، ددوهم چاپ دمقدمې په ۳۳ مخ کي ۱۷۱۳ع = ۱۱۲۵ ق ښودل سوی دی او داسي نوري
دراورتي د پښتو گرامر دوهم چاپ مقدمه د ۱۸۵۹ع کال دنومبر په يووېشتمه دېمې په ناسک کي کښل سوې ده .

هـ - وگورئ: دراورتي دگرامر دلومړي چاپ هـ مخ دداتېروتنه تر راورتي دسخه يوه بل ختيځ پوه کړې ده چې Dorn نومېداود پيترزبورگ په پوهنتون کي دپښتو ژبي او ادبياتو استاد ؤ .

ددغه گرامر د دوهم چاپ په پاى كې د لښكري عدالت (نظمي محكمې) ۲۲-۲۳-۲۴-۲۵-۲۶-۲۷-مادي په ۱ انگرېزي او پښتو ژبو كېښلي دي، تر دغو مادو وروسته درې پښتونكلونه د (نقل د اېرېدي او ملا) (نقل د زاره او طبیب) (نقل د هلك امير) تر عنوانونو لاندې له انگرېزي ترجمې سره راغلي دي، دغه ټول زياتوب په شپږو مخونو كې لځاى سوي دي.

دغه پښتو گرامر درېيمه ځل په ۱۸۶۷ع كال (۱۲۸۳هـ ق) په لندن كې چاپ سوي دي، دا چاپ هم غه اضافي او سموني (اصلاحات) لري. د راورتي د پښتو گرامر يا دونه تر لومړي چاپ اته كاله وروسته په ۱۲۸۰هـ ق كال دنور مېدنوړي كندهاري په پښتو گرامر (تحفة الامير) كې سويده ۰۶ ۲- پښتو انگرېزي فرهنگ :

دا كتاب د A Dictionary of Pushtu or Pukhtu Language of the Afghans.

په نامه لومړي واره په (۱۸۶۰ع) (۱۲۷۷م هـ ق) كال د لندن په هرت فورډ كې چاپ سوي دي، په دغه فرهنگ كې پنځه وېشت زره پښتو او په پښتو كې دخپل لغتونه په انگرېزي ژبه معنا سوي دي- د كتاب ټول مخونه ۱۱۶۶ دي، دوهم واره په ۱۸۶۷ع (۱۲۸۳هـ ق) كال په كلكته كې چاپ سوي دي.

د نواب محبت خان بريلي (۱۱۶۴-۱۲۲۳هـ ق) تر رياض المحبت ۷ د

۶- د تحفة الامير خطي نسخه د پښتو ټولني په كتب خانه كې خوندي ده.

۷- رياض المحبت د گرامر او قاموس يوه مجموعه ده- مولف په ۱۲۲۱هـ ق كال (۱۸۰۶ع) ددغه كتاب له ليكني فارغ سوي دي- د «په خارج كې پښتو شپږونكي» كتاب په نهم مخ كې چې درياض المحبت د تاليف كال ۱۸۰۸ع ښوول سوي دي، تېروتنه ده- ۱۸۰۸ع د مؤلف د مرگ كال دي.

نواب الله يار خان پر يڅي (۱۲۳۸ هـ ق مړ) تر عجائب اللغات ۸ او دېرو لیسر
 دورن المانی (۱۸۰۵-۱۸۸۱ ع) تر پښتوانگرېزي فرهنگ وروسته در اورتې
 پښتوانگرېزي فرهنگ د پښتو ژبې مفصل فرهنگ دی او تراوسه پوري د
 پښتو لغتونو په باب څېړونکي اومطالعین کټه لځني اخلي.
 راورتې دخپل دغه فرهنگ په مقدمه کې د پښتو ژبې د پراختیا په اړه
 کې دخپل ښوولې دي.

۳- د پښتو اشعارو منتخبات :

دا کتاب د Selections from the poetry of the Afghans په نامه
 لومړی ځل په ۱۸۶۲ ع (۱۲۷۹ هـ ق) کال او دوهم ځل په ۱۸۶۷ ع کال
 (۱۲۸۳ هـ ق) کال په لندن کې چاپ سوی دی، په دې مجموعه کې د گلشن روه
 د نظمونو انگرېزي ترجمه کېږي ده، په دغه کتاب کې دخوشحال خان، رحمان بابا
 حمید مومند او ځینو نورو پښتنو شاعرانو د ژوندانه حالات هم څېړل سوي دي،
 د کتاب ټول مخونه ۳۸۰ دي .

راورتې د گلشن روه په مقدمه کې په ۱۸۵۹ ع کال د دغه کتاب د جوړولو
 زېری کېږي دی .

۸- دنواب محبت خان کشر ورور نواب الله يار خان په ۱۲۲۸ هـ ق کال
 د عجائب اللغات له تألیفه فارغ سوی دی - د دغه کتاب کومه خطی نسخه چې
 په برتشموزیم کې په ۱۹۱۴ لمريز خوندي ده ۳۲۲ پاڼې لري .

۹- دغه فرهنگ د Chrestomathy of the pushtuor Afghan Language په
 پای کې چاپ اوله ۳۸۷ مخه څخه تر ۶۷۷ مخه پوري لځای سوی دی، د دغه کتاب د چاپ
 کال ۱۸۴۷ ع او د چاپ لځای پيترزبورګ دی .

۳- د پښتو محاورو رساله :

د کتاب د The manual of pushtu په نامه لومړی واره په ۱۸۸۰ع (۱۲۹۵ هـ ق) کال او دویم واره په ۱۸۹۰ع (۱۳۰۵ هـ ق) کال خپورسوی دی

۵- د ایسپ حکیم قصې :

د کتاب د The fables of Aesop in pukhtu په انگرېزي نامه په ۱۸۷۱ع (۱۲۸۸ هـ ق) کال د لندن په گلبرت او رنگتن چاپخانه کې چاپسوی دی، داد یونان خورا زړې قصې دي، راوړتي پښتو کړي دي. مخني کسان Aesop او لقمان حکیم یو سړی بولي، خیال بخاري د دلی او شهی د کتاب د مقدمې په ۱۰ مخ کې کښلي دي : «د یونانیانو پخوانۍ زړې قصې د Aesop's fables په نامه مشهورې دي چې هېتانه یې د لقمان حکیم قصې بولي- Aesop په باب د خیال دی چې د حضرت عیسی (ع) تر زو کړي پخوا په شپږمه سده کې د Samos نومي بهار اوسیدونکی مړنی ؤ.»

فرانسوی ختیځ پوه موسیو لیبان له احتیاطه کار اخیستی دی او د تمدن عرب په ۱۳ مخ کې ئې کښلي دي: «د لقمان او Aesop قصې د غومر سره نژدې او ورته (مشابه) دي چې گمان کېږي یو له بله به یې اخیستی وي او یا به یې ماخذ یو وي»- سید علی بلگرامي (۱۸۵۱-۱۹۱۱ع) په حاشیه کې ورته کښلي دي: «ایسپ (۶۱۹-۵۶۴ ق م) چې قصې یې تر اوسه پورې شهرت لري مری ؤ تر آزادیدلو پس د «لایویا» پاچا دده ډېر قدر وکړ او به درنه سترگه یې ورتو وکتل.»

دایسپ داسټالو مجموعه د ترکي اوسیدونکي هیسوي راهب پلانوند
(۱۲۹۰-۱۳۱۰ع) جوړه کړې ده او د زاړه یونان اولاتین قصې یې دخلکوله خولو
راټولې کړې دي د یونان او بیزانس پیژندونکو پوهانو په خیال Aesop
یومو هوم انسانوي شخصیت دی، مگر لقمان یو حکیم دی چې پدې قرآن کې یې یادونه
سوي ده او دیو غلو بېستو نکلو یوه مجموعه یې دنوموړي پلانوند په ژوند په
۱۲۹۹ع کال په یورپ کې پیدا سوي وه .
۹- طبقات ناصري انگرېزي ترجمه :

طبقات ناصري په پارسي ژبه د افغانستان دمشهور مؤرخ منهاج سراج
جوزجاني (۵۸۹هـ ق زوکړې) تالیف دی، چې په ۶۵۸هـ ق (۱۲۶۰ع)
یې له لیکنې فارغ سوی دی .
هانري جارج راورټي له ۱۸۶۵ع (۱۲۸۲هـ ق) کاله څخه د طبقات ناصري

۱- وگورۍ : ادب مجله ۲۴ کال دویمه گڼه ۶۲-۶۳ مخونه .

۱۱- طبقات ناصري یوه خورا بشپړه او گټوره نسخه په ۱۳۲۵- او
۱۳۴۳هـ ش کلونو کې د لوی استاد پوهاند عبدالحی حبیبی په تصحیح،
تحشیه او تعلیق په دوو ټوکو کې چاپ سوې ده، لومړی ټوک یې ۵۷۸- او
دوهم ټوک یې ۵۰۷ مخونه لري - لومړی ټوک چې د لیتهوگراف په ډول چاپ
سوی دی . کاپی لیکونکی یې هم پخپله لوی استاد پوهاند حبیبی دی - په دوهم
ټوک کې د لوی استاد له خوا په ۲۲۱ مخونو کې خورا گټور تعلیقات لیکلي
سوي دي او تر هغه وروسته په ۶۵ مخو کې د سر یو، لښ او شجر و فهرستونه
راغلي دي .

مطالعې او ترجمې ته ملاتړلې وه ، په ۱۸۸۰ع (۱۲۹۸هـ ق) کال يې ددغه کتاب انگرېزي ترجمه بشپړه او چاپ کړله ، دغه ترجمه کتوري حاشيې او دقدرو وړتعلقات هم لري ، مقدمه يې په غورلسو مخونو کې کښلې ده ، متن يې پر دوو ټوکو وېشلې دی ، لومړی ټوک يې ۷۶- او دوهم ټوک يې ۳۶۰ مخونه رسېږي په ۲۳ مخو کې غلور ضميمې لري ، د سپړوا وړلې او د نومونو تفصيل فهرست يې د دوهم ټوک په پای کې سته .

۷- د افغانستان په باب يادداشتونه :

دا کتاب د Notes on Afghanistan په نامه په ۱۸۸۸ع (۱۳۰۶هـ ق) کال په لندن کې چاپ سوې دی ، د افغانستان او بلوچستان په باب د پرجغرافيايي ، نسبي او کلتوري معلومات پکې سته ، دا کتاب سېرجارج راوړتي دانگلستان د صدر اعظم مارکوايس آف سالسبري په خوبتنه ليکلې دی ۱۲۰ .

۱۱- د ۱۸۸۸ع کال په اواسطو (۱۳۰۷هـ ق) کې د خرطوم د انقلاب او دروسانو له خوا د افغانستان د خاورې (پنجده) د نيولوله امله د انگلستان د صدر اعظم گلابسټون کابينه ړنگه سوله . پر دې پای يې دانگلستان د محافظ کار گونډ Lord Salisbury په مشرتابه د سوي کابينه جوړه کړله . په دغه وخت کې سيد جمال الدين افغاني هم دستر بات په بلنه له پاريسه د لندن ته رسېدلی ؤ او دستر بلنت په کور کې اوسېدلی . د سالسبري له خوا د راندولف چرچل د بلنت په کور کې ورسره وليدل او د شرق د سياست په باب يې د سيد نظر يې سالسبري ته پوږلې ، مگر سالسبري د سيد نظر يې ونه منلې او د نوموړي راندولف چرچل په واسطه يې منفي جواب ورو لېږه .

ددې کتاب ابتداء مېجر جارج راورټی په ۱۸۵۱ع کال دېښور او
مخينو نور وېښتني سيمو په هغو جغرافيايي معلوماتو او نقشو کړې وه چې د بمبي
د جغرافيايي ټولنې په غوښتنه يې تهيه کولې .

۸- د هندوستان تخنيکي اصطلاحات :

دا کتاب د Hindustani technical terms په نامه په
۱۸۵۹ع (۱۲۷۶هـ ق) کال چاپ سوی دی ، په دغه کتاب کې هغه اصطلاحات
راټول کړه سوي دي چې په هندوستان کې د انجینیرۍ او تعميراتو له پاره
باب وو .

۹- عهد جديد (انجيل) :

د دغه کتاب یوه خطي نسخه د New testament په نامه
د برتشموزيم په کتلاک کې په ۹۷۲۹ لمبر خوندي ده ، پانې يې ۱۹۳ دي
دغه نسخه چې په دوه ټوکه کې کېدلې ده د انجيل (عهد جديد) پښتو ترجمه ده .
د عهد جديد ۱۳ د پښتو ترجمې د ليکلونېته ۱۸۶۰ع (۱۲۷۷هـ ق) کال دی
د کتاب په پای کې د ترجمې د بشپړېدلو تاريخ داسي ويل سوی دی :

د اتمام تاريخ يې روح په داشان ووي :

«چې انجيل راشي له ربه پر مسيح »

د «په خارج کې پښتو شپږونکي» کتاب په ۹ مخ کې د دغه پښتو انجيل
د چاپ کال ۱۸۶۳ع ښوول سوی دی . په برتشموزيم کې د پښتو آثارو

۱۳- Bible (انجيل) پر دوو برخو وېشلی دی ، لومړۍ برخه

يې زړه عهد نامه old testament او وروستۍ برخه يې نوې
عهد نامه New testament بولي .

دنوي کتلاک په ۲۴ مخ کي کښلی دي : د عهد جديد دغه پښتو ترجمه د ميجر جارج راورتي تر نگراني لاندې سوېده . پخپله د راورتي ترجمه نه ده . دلته دې خبرې ته بايد د لوستونکو پام راوړول سي چي تر ميجر راورتي اولنگرو دمخه هم د انجيل ترجمې په پښتو ژبه سوي دي ، يوه ترجمه يې دمخزن الاسلام انگرېزي مترجم Dr. John Leyden (۱۷۸۵-۱۸۲۱ع) کړېده . دغه ترجمه د ميجر جارج راورتي تر زېږېد لخوا ووه کاله پخوا (په ۱۸۱۸ع) کلکتې ته نژدې په سیرام پور نومي محاي کي د انجيل خپرو لو دتولني له خوا دنوموړي جان لاپلن په اهتمام چاپ سوې ده ، د ميجر جارج راورتي اولنگرو د عهد جديد په پښتو ترجمه کي د جان لاپلن د ترجمې تحيني تېروتنې هم يادې سوي دي .

۱- کلشن روه : په راتلونکو پاڼو کي به د دغه کتاب په باب مفصل وږغېږو .

ج- ناچاپ سوي کتابونه:

۱- دهرات او خراسان تاريخ :

دغه کتاب دهرات او خراسان په باب د ميجر راورتي د پنځو سوكالو د مطالعې نتيجه ده ، له شپږو خطي کتابو څخه يې د دغه اثر په ليکنه کي گټه اخيستې ده . - يوه خطي نسخه يې د لندن په India office Library کي خوندي ده .

۲- دافغانانو تاريخ او ددوی هيواد .

۳- دمينگ او هزاره تاريخ :

په دې کتاب کي دهغو هزاره وويه باب څېړنه سوېده چي په افغانستان او دمنځني ايشيا په نورو برخو کي اوسي .

۴- پە افرىقا كى داسماعىليە فرقى و دە او پرمخ تگك .

۵- دتارىخ الفى انگرېزى ترجمه :

تارىخ الفى تر ۱۰۰۰ ھ ق كال وروسته دجلال الدين اكبر كورگانى
(۹۶۳-۱۰۱۴ ھ ق) پە امر پەدر يوتو كوكى كىنل سوي دى 'مۇلفان بې دادى:

بخشى نظام الدين احمد هروى (۹۵۸-۱۰۰۳ ھ ق) دطبقات اكبرى مۇلف

ملا عبدالقادر بدايونى (۹۴۹-۱۰۰۶ ھ ق) دستتخب التواريخ مۇلف

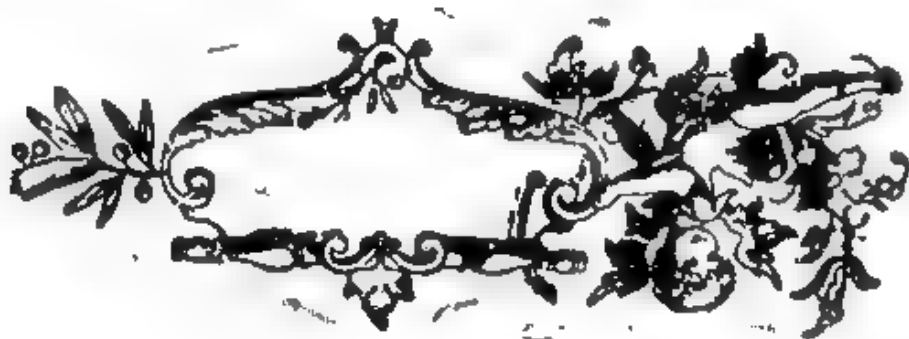
حكيم همام گيلانى (۱۰۰۳ ھ ق م)

فتح الله شيرازى 'ملا احمد شهدى او آصف خان .

دتارىخ الفى مقدسه ابو الفضل علامى (۹۵۸-۱۰۱۱ ھ ق) كىنلې دە .

۶- انگرېزى پېشتو فرھنگك :

دغه كتاب دسيجر جارج راو رتې تر تولو وروستى تاليف دى، دده په
مرگ نيمگري پاته سوي دى . بې لحايه نده چي ووايو كه خد هم دجارج
راو رتې اولاد پاته نه سو ، خودده مۇلفات به دده نوم تر دې پوري
ژوندى وساتي .

« ۲ »

د میجر هانری جارج راو رټي (۱۸۲۵-۱۹۰۶ ع) په چاپي آثارو کې یو مشهور کتاب دغه «گلشن روه» دی، چي د درېیم چاپ نسخه یې د افغانستان د اطلاعاتو او کلتور د وزارت له خوا د ادبی د پښتو ژبې او ادب مینانو ته وړاندې کېږي.

دا کتاب لومړی وار په ۱۸۶۰ ع (۱۲۷۷ هـ ق) کال د هرت فورډ (Hertford) په سټیفن استین (Stephen Austen) چاپخانه کې او دوهمه پلا په ۱۸۶۷ ع (۱۲۸۳ هـ ق) کال په لندن کې چاپ سوی دی .

د گلشن روه د لومړي چاپ په پای کې یوه لنډه مقدمه (Preface) په انگریزي ژبه ده، دغه مقدمه گوټي د ۱۸۵۹ ع کال په وروستی میاشت (۱۲۷۶ هـ ق) په بمبې کې کښلې سوېده، په دغه وخت کې هانری جارج راو رټي د ایسټ انډیا کمپنۍ د بمبې په درېیم لمبر پلټن کې د کتابي په رتبه خدمت کاوه، ده تر دې کتاب دمخه دوه نور پښتو آثار (پښتو گرامر او پښتو انگریزي فرهنگ) د پښتو ژبې د زده کړې هوډوالانو ته وړاندې کړي وو .

د جارج راوړتي ددغه درېيم پښتو کتاب په سر کې يوه لنډه پښتو دېباچه هم
سته چې کېدای سي دانگرېزي مقدمه گوټي ترجمه يې و بولو .

گلشن روه د پښتو ژبې د نثر او نظم يوه درنه مجموعه ده چې مؤلف د شپاړسو
ادبي ، تاريخي او مذهبي متنونو د خوشو نسخو ترتيب او مقابلې وروسته په دېر اهتمام
او توجه ترتيب کړې ده ، جارج راوړتي د کتاب په مقدمه کې کښلي دي :

«پسندو ل اوجم کول له کتابو متفرقو شخصه شکل کار دی ، په نظر د انصاف
په نسبت و مصنفانوته ، مگر کو ښښ مي و کړ د پاره د واضح
کولو د نمونې د عبارت او اصطلاح د هريو له مصنفانو له هربا په ياد نثر
ياد نظم د پاره ددې چې په کار د شاگردانو په زده کړه کې يې د ژبې د پښتو
هم راشي .

.....

داو اړه په نظر دقيق او فکر عميق سره مقايله شوي دي ، له خوزرو نسخو
سره چې مشهور دي اوله نورو کتابو سره چې په لاس مي اتفا قاً راغلي
وو ، چې که نوم يې اړونده کيږي ، مگر په نظر نه راځي .

«گلشن روه» د پښتو آثارو دوهم گلچين دی چې اړو پاڼانو ترتيب کړی دی

تر جارج راوړتي ۱۳ کاله دمخه پروفيسر برنهارډ ډورن الماني Bernhard Dorn

(۱۸۰۵ - ۱۸۸۱ ع) هم يو مجموعه جوړه کړې وه چې د
 Chrestomathy of the pushtu or Afghan language په نامه
 په ۱۸۴۷ ع (۱۲۶۳ هـ ق) په پيټزبورگ (اوسني لينن گراد) کې چاپ
 سوې ده.

«گلشن روه» پر دوو برخو وېشلی دی، لومړۍ يې دنثر برخه ده چې په ۱۸۲
 مخو کې خپره شوې ده او ورپسې يې دنظم برخه ده چې په ۲۱۲ مخو کې راغلې
 ده، دنثر او نظم برخه يې دمخونو په ليکلی عدد کې تسلسل نه لري او دنظم د برخې
 پر لومړي مخ (چې يو سلو اووه اتيايم مخ کيږي) بيا د (يوه) عدد کښلی او علی الترتیب
 پسي زيات سوي دي.

.....

الف - د گلشن روه دنثره برخه کې له دغو شپږو کتابو څخه څو څو پاڼې
 را اخستل سوي دي:

۱ - تاريخ مرصع:

د خوشال خان (۱۰۲۲ - ۱۱۰۰ هـ ق) لمسی، د اشرف خان هجري (۱۰۴۴ -
 ۱۱۰۶ هـ ق) زوی د دولسمې هجري سده په لومړۍ نيمايي کې د خټک و مشهور خان
 (افضل خان) د دغه کتاب مؤلف دی، افضل خان په ۱۰۷۵ - ۱۰۷۶ هـ ق کال
 په اکوړه کې زېږېدلی دی، د ۱۰۹۲ هـ ق کال د درېمي خوار (جمادى الاولى)
 په لومړۍ هفته کې چې دده پلار (اشرف خان) په پېښور کې د گورگاني حکومت
 د سياسي او اداري نماينده له خوا بندي کيدی، په دغه وخت کې افضل خان خپل

عمر شپاړس او وه لس کاله پخوا و نی دی * او خوشال خان چي کوم مثنوي د رنڼه پور
په بنديخانه کی (د ۱۰۷۵ هـ ق له رجب غځه د ۱۰۷۶ هـ ق کاله د سپانی تر پنځمې پوري)
و یلی دی، په هغه و دستار نامه (د ۱۰۷۶ هـ ق) تالیف کي هم د افضل خان یادونه
سویده. * *

د افضل خان پلار (اشراف خان هجري) په ۱۱۰۶ هـ ق (۱۶۹۳ ع) کال د گورگاني
پاچهي د یو سیاسي بندي په توگه د جنوبی هندوستان په بیجاپور کی و مړ، موریې
چي د ملک تور عبدالعزیز خیل دولت زي (ورکزی) لور ده، * * * تر ۱۱۱۵ هـ ق
پوري ژوندی وه.

د افضل خان د مړیني په نېټه کي اختلاف سته، د کامگار د دیوان په مقدمه کي
۱۱۵۳ هـ ق — په تواریخ خورشید جهان او تاریخ حیات افغاني کي ۱۱۶۱ هـ ق
او د کاظم خان شیدا په دیوان کي (په دي شرط که د شیدا پلار وي) ۱۱۸۳ هـ ق
یا ۱۱۸۹ هـ ق د افضل خان د مرگ کال ښوول سوی دی، په دي حساب نو د
افضل خان مرگ د لومړي روايت له مخي په ۷۸ کلني — د دوهم روايت له مخي
په ۸۶ کلني او د دریم روايت له مخي په ۱۰۸ یا ۱۱۴ کلني کي پېښ دی،
شیر محمد خان کندهار د تواریخ خورشید جهان په ۲۴۴ مخ او د پېښي حیات خان د
حیات افغاني په ۳۲۲ مخ کی پر خټکو باندې د افضل خان د سرداری موده

* وگورۍ: د چا بی تاریخ مرصع ۲۹۳ مخ.

* * وگورۍ: دستار نامه ۸۴ مخ د کابل چاپ.

* * * دولت زي په ملاگوریو، په سنځرخېلو کاکړو، په منښور وگدانه و

کي هم سته — دورکز و دولت زي د تیرا په مستوره کي اوسې اود ورکز یو
له «سمیل» پښې څخه شمېرل کېږي.

پوشپيته کاله شو و لېده او د افضل خان د سرداري پيل يې د پلا زېږه مرگ پوري نېټې څرگند کړې دي. — د دوی په دغه وينا کي تناقض سته، لکه چې اشرف خان په ۱۱۰۶ هـ ق کال او افضل خان (د دغو له اخذو نو په قول) په (۱۱۰۶ هـ ق) کال مړې او د پلار و زوی د مرگ د کلونو ترمنځ فاصله پنځه پنځوس کاله راځي نه پوشپيته کاله. — د دغو له اخذو نو تير و تنه له دې لخواه پېښه ده چې دوی د اشرف خان مرگ دده د پلار خوشال خان تر مرگ دمخه بللی دی — زما خپل خيال دادي چې د دغو دوو ماخذو نومو لقا نو (چې غالباً دوه يې له لومړي څخه دغه روايت نقل کړې دي) د اشرف خان د بند (۱۱۰۶ هـ ق) او مرگ (۱۱۰۶ هـ ق) نېټې سره گډې کړي دي. — افضل خان رښتيا هم د پلار تر بندي کيدلو وروسته پوشپيته کاله نور هم ژوندی ؤ او درسمي سرداري پيل يې د ۱۱۰۴ هـ ق د صفري له لومړي ورځې څخه سويدي چې تر ۱۱۰۳ هـ ق کاله پوري ۹۴ کاله کيږي.

(وگورۍ ۱ د تاريخ مرصع ۳۸۵ مخ)

د افضل خان ټبر د کاکا صاحب د زيارت په شاوخوا کي دی او دوست محمد کامل يې د تاريخ مرصع په مقدمه کي د زيارت له احاطې څخه پنځه وېشت کاله ليري بڼي . له تاريخ مرصع څخه دانه معلومېږي چې مولف کله د دغه کتاب له کښلو و زگار سوي دی، خو په تاريخ مرصع کي د ۱۱۲۳ — او ۱۱۳۶ هـ ق کلونو يادونه داسي چې مولف به لير تر ليره له ۱۱۲۳ څخه تر ۱۱۳۶ هـ ق پوري د دغه کتاب په کښلو بوخت ؤ ، په دغه باب د افضل خان خپل الفاظ دادي:

«يوسف، اېرېدی او هزارمير و رکزی — قول په قراړ راوستل ، هزاري هزاري منصب يې دواړو ته ورکړه ، پادشاه په حضور و بلل ، وطن يې پانی پت څخه ورکړ او من چې سن زړ سل دروېشت دی ، هغه وطن د دوی داو لاده تصرف دی .»

(تاريخ مرصع د پېښور چاپ ۲۵ مخ)

«دا واقعہ په ورځ ددوشنبی دوهویشتم د شوال سنه ز رسل شهر دیر شپه و قوع
راغله.»

(تاریخ مرصع د پېښور چاپ ۸۱ مخ)

د تاریخ مرصع یوه برخه د معزن افغاني پښتو ترجمه ده چې د حبیب الله زوی
نعمت الله هراتي او د ساماني او سيدونکي هېب خان کاکړ د ۱۰۲۰ هـ ق په شاوخوا
کي د ننگيالي پښتانه خان جهان لو دي (۱۰۴۰ هـ ق شهيد) په حکم په پارسي ژبه
کښلی و، د پيررو بڼان حالات يې داخوند درويزه د تذکرة الابر والاشراة څخه
نقل کړي دي.

د خوشال خان او دده د مشرانو حالات يې د خوشال خان له پياضه اخيستی دي - د
کتاب د شهر يدلو تر وخته پوري نوري پېښي افضل خان پرزياتي کړي دي
د ځينو پښتنو امراو واکه : نوموړی خان جهان لودی - د دریا خان زوی
بهادر خان باکلزی داودزی (۱۰۱۵-۱۰۵۹ هـ ق) د باد سوي بهادر خان ورور
دلیر خان (۱۰۹۴ هـ ق مړ) نظر بهادر خان خویشکی (۱۰۶۲ هـ ق مړ) پر دل خان
پر يڅي (تر ۱۰۵۹ هـ ق پوري ژوندی) - د نوموړي بهادر خان زوی دلیر همت خان
(د نوبار تهانه دار) او د ځينو پښتنو بزرگانو، لکه: شيخ آدم بشواني (۱۰۵۳ هـ ق مړ)
- شيخ رحيمکار خټک (۱۰۶۳ هـ ق مړ) - اخوند خالاک، پير سباک
شيخ نسک خټک - ميا جميل بيگ خټک - ميا الله داد - راول فقير - شيخ بها در خټک
(د شيخ رحيمکار پلار) هم غېړل سوی دي - د صفويانو په مقابل کي د ننگيالي
پښتانه ميرويس خان بنالم خيل هوتک (۱۱۱۹-۱۱۲۷ هـ ق) د پورته کيد لو
او دايرانيانو له غصب او استیلاء څخه د کندهار خلاصون ذکر هم پکي سته .
دغه مطلب پخپله افضل خان د کتاب په مقدمه کي داسي راوړی دی :

«داتوار پخ مې د پښتو پادشاهانوله پارسي نه چي په وخت د جهانگیر پادشاه د خانجهان لودي په حکم چي د فرزند خان په خطاب سرفراز وه، خواجه نعمت الله هروي کړي وه ترجمه کړ او هر چي پسله هغه لغات د خانجهان لودي لوی لوی امر اگان د پښتو تېر شوي دي او سرگذشت د کابل د صوبې او حقیقت د خپل قبایل او اولیاء الله چي پسله هغه تیغ د ولایت په میدان د شهادت بلند کړي دي، ورسره پېژند او ملحق کړ . . . ۱۳۰»

تاریخ مرصع په بشپړ ډول تراوسه پوري فقط یو وار په پېښور کی په ۱۹۷۳ع (۱۳۹۸هـ) کال دیونیورسټی د کالج جنسیله خوا چاپ سوی دی، د پېښور پیاوړی لیکوال دوست محمد کامل مفصلي حاشیې او جامع تعلیقات پر زیات کړي دي او متن یې هم د شپږو خطي بشپړو او نیمگړو نسخوله مقابلي وروسته ترتیب کړی دی - ۱۵ - د چاپی تاریخ مرصع متن په ۱۹۲۳ او د بناغلی دوست محمد کامل اضافي په ۷۶۵ مخو کي لځای سوي دي فهرستونو او غلطنامې یې ۱۱۳ مخه نیولي دي .

له تاریخ مرصع څخه په گلشن روه کي درا ورتی اقتباس په یو پنځوسو مخو کي (له ۳ څخه تر ۵۳ مخه پوري) لځای سوی دی . پادري هیوز هم (په ۱۸۷۲ع - ۱۲۸۹هـ ق) کال په کلید افغاني کی دغه برخه راوړې ده ،

۱۴- وگورئ: د چاپی تاریخ مرصع ۱۴ مخ .

۱۵- د تاریخ مرصع دغه شپږ خطي نسخې په دغو لځایو کي خوندي دي : درې نسخې د لندن په انډیا آفس او ډېرش موزیم کي - یوه نسخه د لاهور په پنجاب پبلک لائبریري کی - یوه د هوتي سردان د لغتشت کرنل نواب مرید اکبر خان په کتابخانه کي - یوه د شیدود عبدالسلام خان خټک په کتابخانه کي .

خودهای غلورمعهې چې دخوشال خان د خانې دزمانې پېښې دي پرې ایښي دي ۱۹ په گلشن روه کي د تاریخ مرصع را نقل سوې برخه د چاپي تاریخ مرصع له ۲۳۱ مخه پیل سوې ده، خود چاپي تاریخ مرصع لمخني برخي په دغه اقتباس کی نسته او د موضوع تسلسل یې شلېدلی دی ۱۷.

۲- فوائد الشریعت :

مؤلف یې اخوند قاسم پاپین خپل دی، ۱۸- دخارکوف او پترزبورگ د پوهنتونو استاد پروفیسر پسرېرنها و روډورن آلمانسي (۱۸۰۴-۱۸۸۱ ع) د Chrestomathy of the pustu or Afghan language دمقدمې په شپږم مخ کی کښلی دی :

«په فوائد الشریعت کي دمؤلف نوم نه دي راغلی ،د کتاب د لیکنې له سبک او په مقدمه کي داخونده دروېزه د پیر سید علی ترمذی له متا ینی څخه فکر کوم چي دا کتاب به داخونده دروېزه په قلم کښل سوی وي ...»

۱۰- وگورۍ: کلیدافغانی له ۲۰۷ مخه څخه تر ۲۳۰ مخه پوري، د لاهور

چاپ ۱۸۹۳ ع .

۱۷- وگورۍ دگلشن روه ۳۹ مخ .

۱۸- پاپین دننگرهار په شینوارو کي دیوه لځای نوم دی ، په دغه لځای کي حسن خیل شینواري اوسي . پاپین له «گرگری» څخه یو کړوه اوله شیخ میدانه څخه دوه کړوه لیري دي (وگورۍ : پښتونستان ۲۷۸ مخ) داخونده دروېزه ننگر هاري استادان ملا سمنزراو ملا زنگی اود دغه راز د شیخ سعدی لاهوري نقشبندی (۱۱۰۸ هـ ق) مشهور خلیفه شیخ فاضل د پاپین له خلکو څخه و و میاجان محمدچي اولاده یې اوس په چکنور کی اوسي هم د پاپین اوسېدونکی ؤ .

د نوموړي پروفيسر دې تهنه دی پام سوی چي مؤلف په فوائد الشريعت

کي خپل نوم په صراحت سره ښوولی دی ، مثلاً :

په مقدار دخپلي پوهي ، د سروړله معيته

د فقير قاسم هم لږڅه بيان کړي احوالونه ۱۹

«قاسم واوره ، په زړه پند کړه ، هره سادمرگ ناري دي .» ۲۰

عبدالعليم «اثر» دېښور دېښتو مجلې (۱۹۵۹ع کال په څلورمه گڼه کي

د فوايد الشريعت مؤلف «شيخ قاسم ستي زي خليل» (۹۵۶ - ۱۰۱۶ هـ ق)

ښوولی دی او په ۱۹۶۳ع کال يې د «تېر هېر شاعران» په ۲۲ مخ کي

پيادغه بابولالي تکرار کړي دي ، د ښاغلي «اثر» دې تهنه دی پام سوي چي

شيخ قاسم سليمان خليل متي زي په ۱۰۱۶ هـ ق کال بنارس ته نژدې په چنارکړه

کي مړ او ښخ سوی دی او د فوايد الشريعت مؤلف اخوند قاسم خپل اثر په

يقيني توگه تر ۱۰۷۲ هـ ق کال وروسته کښلی دی ، داځکه چي اخوند قاسم

د فوايد الشريعت په مقدمه کي د پير بابا (۱۰۹۱ هـ ق مړ) تر ستاينې وروسته

داخوند دروېزه (۱۰۲۸ مړه ق) او اخوند کریمداد (۱۰۷۲ هـ ق) د علمي او

مذهبي زيارونو يادونه کړې ده او دوی دواړه يې د شهيدانو او واصلانو

۱۹- وگورئ : د فوايد الشريعت دهغي بشپړي خطي نسخې ۳۴ مخ چي

دېښتو ټولني په کتب خانه کي خوندي ده .

۲۰- وگورئ : د فوايد الشريعت ۲۴ مخ د لاهور چاپ ۱۸۳۹ع .

(مړه سوو) په نامه بللي دي ، ۲۱ ، داخوند قاسم خپله و ښاداد ۰

عجب نوردی پیداشوی ، د سروړله خاندانه ۲۲

و آفغان ته راختلی ، د «ترمذ» له پاکه کانه ۲۳

پر آفغانو توره شپه وه ، گمراهي پرې غلبه وه ۲۴

«سید علی» مثال دنورؤ ، دغه شپه یې کړه روښانه ۲۵

غه بنده بخت دیوسفزي ؤ ، چي د غوث نظر پروشه

دایې بخت ازلی ؤ ، عنايت شولسه سبحانه

۲۱- داخوند کریم داد سرگ دوی «تاریخي مادي» د خزینه الاصفیا مؤلف مولوی

غلام سرو رلاهوری په یوه رباعي کي داسي راوړی دي :

چون کریم واکرم واهل کرم

باکرامت گشت در جنت مقیم

«اهل خلوت» سال وصلش هست ونیز

«بالي عرفان کریم ابن الکریم»

۱۰۷۲

۲۲- نور - نمر، لمر

۲۳- په مخینو نسخو کی د «افغان» پر مخای «افغانان» کښلي دي (وگورۍ

د پښتو ټولنې د خطي فوائد الشریعت نیمگړې نسخه) په مخینو نسخو کی «ترمذ» کلمه

«ترمذ» کښلي ده (وگورۍ د پښتو اکاډیمي خطي نسخه) .

۲۴- په زیاترو نسخو کي د «افغانو» پر مخای «افغانانو» کښلي دي .

۲۵- په زیاترو نسخو کی د «سید علی» ترمخ احتراماً د شیخ ، قطب او غوث

کلمې زیاتي کړې سوي دي او د نیم بيتي وزن یې وران کړی دی .

شا کراوسى، افغانانو، د غوث پير صاحب له حقه ۲۶
 چي د دين کور يې ودان کړ، گمراهي يې کړه ويرانه
 دوليانو سر حلقه و، پخپل وقت کي يگانه و ۲۷
 چي و موږ ته رسېدلى، بڼه رحمت و له رحمانه ۲۸
 (افغانانو) هغه نور يې و «شهيداخون» ته پرېښود
 خداى دې پاک دده اروا کا، ده هجرت که له جهان

.....

«اخونان شهيدان» دواړه
 خداى پيدا کړل چراغونه
 پر افغانو ملک صفاشه ۲۹
 دين روښان شه پر ملکونه
 د گمراهو مونږ يې و کيښ ۳۰
 نيست ناږود شو بد عتونه

.....

۲۶- په زياترو نسخو کي د «شا کر» پر مخاي «شکردار» کښلي دي په لمخينو نسخو کي
 د «شا کر اوسى» پر مخاي «شکرو باسى» راغلى دي (وگوري د دېښور د پښتوا کاديمي خطي
 نسخه)

۲۷- په لمخينو نسخو کي د «يگانه» تر مخ «در» کله هم زياته کړ سوېده.
 ۲۸- په زياترو نسخو کي د دغه نيم بيتي په سر کي [برکت] کله زياته کړه سوېده.
 ۲۹- په زياترو نسخو کي د «افغانو» پر مخاي «افغانانو» کښلي دي.
 ۳۰- مونږه- پېخ (ويخ) اصل، تاداو.

دوی و اصل شوه له هجرته

نور یې پر پښتو تر قیامت

.....

پلار و زوی نور و قمر ملک یې رنجان کړ ۳۱

تاریکي یې کړه صفادین یې روښان کړ

.....

په ارواح یې دعا کانی، ورسې کړی، خیر اتونه ۳۲

خدای ددوی له برکته، گوندي در کړي جنتونه

تر دغه وروسته مؤلف د محان په باب وایي :

یې عمله دی یې علمه، دامن گیر د شهیدانو ۳۳

په ټولې یې د حضرت کړه، په حرمت دي د وایانو

۳۱- د پښتو ټولني په نیمگړې نسخه کې د دغه نیم بیتي د قافیې کلمه

«رنجان» کېښلې ده، خود پښتو ټولني په بشپړه نسخه کې «رنا» ده.

۳۲- د پښتو ټولني په نسخه کې دغه نیم بیتي داسې راغلی دی: «په ارواح یې دعا کانی»

پسې کانی، خیر اتونه»

۳۳- میر خان شاعر چې د اخوند کریم داد کومه مرثیه ویلې ده په هغه کې یې اخوند

کریم داد د کوهستان د کفاروله لاسه شهید بللی دی :

ستا په زړه کې یو مقصود و

حکمه ته د کوهستان و سرت له ولاړې

غه مقصود دي خدای حاصل کړ

حکمه رنگ د شهیدي په وینو ولاړې *

دعبدالحميد اثر داخبره چي «شيخ قاسم مټي زي (۱۰۱۶ هـ ق مړ) دفواند
الشريعت مؤلف دی» په دې هم ماتېري چي راوړتي دېستو گرامر ددو هم
چاپ دمقدمې په ۳۳ مخ کي کښلي دي :

«فوائد الشريعت يوبارزېسته اثر دی چي اخوند قاسم يې په ۱۱۲۵ هـ ق
کال له ليکني فارغ سوی دی ، اخوند قاسم داشنغراو پېښور دملابانو مشرؤ.»
موږو ښو چي ددې روايت له مخي دشيخ قاسم مټي زي دمرگ او دفواند الشريعت

* کريمداد دين ډيوه وه

دسرگوټي په باد مړه شوه لځای يې خاورې

داخوند زوی کريمداد دی

چي خبري يې دهند ترملکه ولاړې

دالپورې حافظ هم داخوند کريمداد شهادت ته داسي اشار کړې ده :

يو عالم وې بل شهيد شوې

عجيبه درفرېد شوې

د «کانجو» ميا کريمداده »

مانيولي لمن ستاده

په پخپله عبدالحميد «اثر» هم دروحاني ترون په ۳۳۹ مخ کي اخوند
کريمداد دشهيد بابا په نامه بولي اووايي شهيد بابا دسوات په کانجونومي
لځای کي شخ دی - دنوموړي عبدا لحميد اثر ډيوه بل کتاب تېر هېر شاعران
په دوولسم مخ کي هم دسوات په چرې (اوسني مدين) کي دکفاروله
لاسه داخوند کريمداد دشهيد ډلو ذکرسته .

دتالیف او تکمیل تر وخته ۱۰۹ کاله واټن (فاصله) مته شیخ قاسم مستیزي پیردی او اخوند قاسم پاپین خپل دسلایانو مشر- دراورتي د روایت ملاتړ په تاریخ مرصع کي هم موندلای سو، افضل خان خټک د ۱۱۳۶ هـ ق کال په واقعاتو کي اخوند قاسم د پېښور د علماوو مقتدا ښوولې دی او له شیخانوسره یې هم دده رابطه یاده کړې ده، د افضل خان خپل الفاظ دادي :
 «(د کابل صوبه دار) په اوه ویشتم دشعبان سن زړسل شهر دېرش سرای ته راغی، دېر شه»

سرفراز ۳۴ چي له پېرسباکه په تېښته پېښور ته لاړ وه، په زاخېلو ناست وه په عالمانو شیخانولهای په محای گرزېده، ویل به یې چې حق دملالانده (افضل خان خټک) لاندې کړی دی، شریعت دې راسره وکاندي، قاسي مددملگيري راسره وکانی، چې خپل حق بیاموم، په داوخت د پېښور د علماوو بڼه تسلط شوی وه، په حکامي معاملاتو کښی هم دخپل وه، خبری سره گرزېدې اوزه لاهه تورو کښي وم چې اخون قاسم چي په د آوان کښي مقتدا د پېښور د علماوو وه او شیخانوسره کونه پيوند داخلاص یې درته،
 آمد وړلت یې ورسره کاوه.»

افضل خان خټک چي پخپل یوه جوايي لیک کي په ۱۱۳۶ هـ ق کال نوموړي اخون قاسم ته کوم القاب راوړي دی له هغو القابو او د خطاب له

۳۴- سرفراز گل دېاز گل زوی د ضیاء الدین آزاد گل (د ۱۰۸۶ هـ ق په شاوخوا کي مړ) لمسی او د شیخ رحیم کارکا صاحب (۹۸۳- ۱۰۶۳ هـ ق) کپوسی ؤ.

له افضل خان خټک سره یې شخړه پېښه وه .

سياقه څخه هم داخون قاسم دلوړ علمي شهرت قدرت او مقام اندازه معلومېږي او درآورتي دا خبره زړونو ته اچوي چې اخون قاسم داشنفر او پېښور د علماو مشرو، افضل خان داسي کښلي دي :

«فضليت و کمال دستگاه ، قدوة العلماء ، زبدة الفضلا ، حضرت اخوند محمد قاسم جيو»

هر چه راه طريقت مشايخ و بزرگان است از آن مهربان پوشيده نيست... فقير را چون آن مهربان را آيه خير مى داند اختيار نيست، هر چه در باب اين نعيم توجه خواهند فرمود، عين مصلحت خواهد بود ، اختيار ايشان است... بهر حال فقير متابع رضاي آن مهربان است» ۳۵

د فوآند الشريعت د مؤلف په باب بله تېروتنه د اکسفورډ پوهنتون د استادانگرېز ختيځ پوه James Fuller Blumhardt ده چې په

Catalogue of the Marathi, Gujrati, Birgali, Assami Oriya pushtu and sindhi manuscripts in the library of the British museum.

کې يې کړېده ۳۶ ده کښلي دي :

«د فوآند الشريعت په مقدمه کې مؤلف خان د عبدالله زوی ابو القاسم ښوولی دی.» د پروفیسر بلوم هارټ دغه تېروتنه د پېښور اکاډمۍ د پښتو مجلې د لومړۍ گڼې په ۱۱۰ مخ کې هم نقل شوې ده. خو څو کرښې وروسته د مضمون لیکوال، د فوآند الشريعت مؤلف اخوند قاسم ښوولی دي او دايې هم زیاته

۳۵- وگورۍ ۵ : د چاپي تاريخ مړ ص ۳۷۰-۳۷۱-۳۷۲ مخونه .

۳۶- د اکتلاک په ۱۹۰۵ع کال په لندن کې چاپ شوی دی ۵- وگورۍ ۵ د دغه

کتلاک اووم لمبر کتاب .

کې بده چي داخوند در وېزه پېروؤ .

دانگلستان په کتب خانو کي د پښتو آثارو په نوي کتلاک کي هم د پرو فیسر
بلوم هارټ دغه تېروتنه رابرسېره سوېده، دا کتر د یو پښیل میکنزي کښلي دي :

«دفوائد الشریعت په مقدمه کي دا بوالقاسم بن عبدالله یا دونه سوېده
داد کتاب د مصنف او د هغه د پلار نوم نه دی ، بلکه ابوالقاسم د مسلمانانو

د پېغمبر محمد بن عبدالله کنیه ده . » ۳۷

د نوموړي پرو فیسر بلوم هارټ تېروتنه دفوائد الشریعت په مقدمه

کي ددغه لومړي بیت له لوستلو پېښه ده :

هم درود (يې) پر حضرت سرور صاحب دی

چي نامه يې بوالقاسم د عبدالله ده ۳۸

چی سرورد انبیا (وو) د مرسلو

چي په نوري خلقه واړه پیدا ده

هم درود دي وی په آل هم په اصحابو

په همه وو چي تپه د مصطفی ده ۳۹

د فوائد الشریعت کومې خطي نسخې چي ما ته معلومي دي په هغو کي

۳۷ - وگورئ : د دغه کتلاک په دېرشمخ کې درېیمه حاشیه - دلندن چاپ

۱۹۶۵ع .

۳۸ - په زیاترو نسخو کي تر «نامه» کلمې وروسته احتراماً «پاک» زیات

کې سوی دی ،

۳۹ - په ځینو نسخو کې تر «همه وو» وروسته «سومنانو» کلمه زیاته کې سوېده

دغه راز په ځینو نسخو کې «تپه» کلمه چي د دلی او امت معنی لري په «تحفه» اړول سوېده .

د بابونو شمېر توپیر لري. مثلاً : د پېښور د پښتو اکاډمۍ په نسخه کې د واکتیا د لندن د انډیا آفیس لائبریری په درېو نسخو کې واکتیا - د پښتو ټولنې په بشپړه نسخه کې نه او یا - اوډنیمګرې نسخې په فهرست کې پنځه او یا بابه راغلي دي ، جارج راورټي په گلشن روه کې د فوائد الشریعت ۱۱-۱۳-۱۴-۳۸-۵۳-۶۱ بابونه اخیستي دي ، دراورټي اقتباس سوې برخه د گلشن روه په ۲۳ مخو کې (له ۷ مخه څخه تر ۷ مخه پورې) لځای سوېده . د فوائد الشریعت یوه برخه پروفیسر برتنهارډ دورن آلمانی هم په پښتو منتخباتو کې اخیستې وه ، دا کتاب د راورټي تر گلشن روه ، د پرش کاله د مخه په پېترزبورګ کې چاپ سوې دی ، په پښتو منتخباتو کې د فوائد الشریعت اخیستې سوي برخه په څلورنوي مخو کې (له ۷ مخه څخه تر ۱۷ مخه پورې) لځای سوېده. د فوائد الشریعت په تالیف کې مؤلف له څو پښتو عربي او پارسي کتابو څخه ګټه اخیستې ده ، م. لاهډي څخه معلومېږي چې اخوند قاسم د

۳- په دغو ماخذونو کې د ځینو نومونه دادي : احیاء العلوم، مشکوٰۃ - المصابیح، جواهر ثمینہ ، مطالب المؤمنین ، تفسیر مدارک التنزیل و حقایق - التأویل ، صحیح بخاری، تفسیر درر ، تفسیر زاهدی، اعلام الهدی ، شرح الاوراد ، کنز العباد ، مسائل المفاتیح ، ارشاد المستعظین ، مشارق الانهار ، نصاب الاحتساب ، الهدایه فی فروع الحنیفه ، شرح الهدایه ، تنبیہ الغافین ابوالنیت سمرقندی ، خلاصۃ السلوک، تفسیر الکشاف الزمخشري ، ذخیرۃ الملوك ، رسالۃ قدسیه ، قامع البدعت ، مختصر الوقایه الروایه فی مسائل الهدایه ، انیس العاشقین ، انیس الواعظین ، ارشاد المریدین ، تفسیر حسینی ، مفتاح الجنان رساله قریشی ، *

خپل وخت په مرو جو علمونو کې د بڼې برخې او ژوري مطالعې تېتن و او حق يې درلود چې د فضل خان خټک په قول په خپل وخت کې « دېپهور د علماو ومقتدا » او دراورتي په وينا « دېپهور او اشغردسلايانو مشروي ». مؤلف په فوائد الشريعت کې هره نوي مسأله باهرنوی اقتباس د « فائده » تر عنوان لاندي راوړی دی او کله يې د « فائدي » پر محای په لنډه توگه (ف) کښلې ده . فوائد الشريعت لومړی وار په (۱۲۸۹ هـ ق) او دوهم وار په ۱۸۷۵ ع (۱۲۹۲ هـ ق) کال په هندوستان کې چاپ سوی دی ، ددې کتاب د چاپونو شمېر تر لسو اوړي .

د فوائد الشريعت وروستی خوبابه چې د حضرت پيغمبر (ص) شمائل پکښې خپرل سوي دي ، د امير جمال الدين عطاء الله بن فضل الله الحسيني الهروي (۵۹۲۷ ق م) له « روضة الاحباب في سير النبي و آلال و الاصحاب » څخه اخيستل سوي دي ، ۱م ، نوموړي پر ولسر برنهار د دورن د پښتو

« کيمياي سعادت ، تذكرة الاوليا ، نفحات الانس ، شرعة الاسلام ، ملفوظات شيخ معين الدين سنجري ، مکتوبات شيخ شرف الدين منيري ، سراج الهدايه ، روضة الاحباب في سير النبي و الاولاد و الاصحاب ، مضمرات ، فتاواي قاضي خان ، فتاواي سراجي ، فتاواي عثمانی ، ابراهيم شاهي ، خزانه الفتاوى ، کفايه شعبی ، مفيد المستفيدين ، فتاواي غرائب ، تحفة الصلحاء ، تحفة المتکلمين ، روضة العلماء ، حجة الاسلام ، کنز الاخبار ، تفسير يعقوب چرخي ، تنبيه الفقراء .

۲م . د امير جمال الدين عطاء الله نيکه امير اصيل الدين عبدالله بن عبدالرحمن

الحسيني (۸۸۳ هـ ق م) د سلطان ابوسعيد گورگان (۸۵۵-۸۷۳ هـ ق) په وختو کې هرات ته راغی ، دگوهر شاد په مدرسه کې يې د رسورکاوه .

منتخباتو په مقدمه کې د فوائد الشريعت د شمایلو لځینی برخي دروڅه لاندې
 حباب له یوې خطي نسخې سره چې د پیترز بورګ په کتب خانه کې خوندي وه
 پرتله کړې دي - خو دروڅه الاحباب نوم یې نه دی اخیستی او د جمال-
 الدين الحسيني د کتاب په نامه یې معرفي کړې دي ۴۲ .

۳- علم خازه دانش (کلیله و دمنه):

دا کتاب د پارسي عبار دانش پښتو ترجمه ده، عبارت دانش د جلال الدين اکبر
 گورګاني (۹۶۳-۱۰۱۳ هـ ق) مشهور وزیر ابو الفضل بن شیخ مبارک
 بن شیخ خضر علامي ناګوري (۹۵۸-۱۰۱۱ هـ ق) په ۹۹۶ هـ ق کال کېلی دی ۴۳
 او د کلیله و دمنه په نام هم یادېږي .

ددغه کتاب اصل «پنجه تانتر» و چې غالباً د پنځمې عيسوي سدي په وروستی
 نیمایي کې په سنسکريت ژبه کېل سوی دی، په پهلوي، عربي، پارسي ۴۴ .

۴۲ ددغه جمال الدين عطاء الله الحسيني نور مؤلفات دادي: تحفة الاحباء-
 احوال اولاد اسير المومنين - اربعون حديث .

دلته دا هم باید ووايو چې د جمال الدين الحسيني د سرګ په کال کې اختلاف سته لځینی
 کتابونه یې ۹۱۷ هـ ق او په لځینو کې ۹۲۷ هـ ق کېلی دي، خو وروستی نېټه غوره ده .

۴۳- د ابو الفضل علامي نور مؤلفات دادي: اکبر نامه (چې دریم توک یې
 د آئين اکبري په نامه یادېږي) - مکاتبات ابو الفضل - د آيت لکرمي تفسير - د توتی -
 ناسي لنډيز - د تاريخ الفی مقدمه - د مها بهارت د پارسي ترجمې مقدمه او نور
 ۴۴- د کلیله و دمنه کتاب ابو المعالي نصر الله بن محمد بن عبد الحميد غزنوي د
 ۵۳۸-۵۴۰ هـ ق کالونو تر منځ پارسي کړې دی - بله منظومه پارسي ترجمه
 یې د محمد ماه صدامت کنجا هی (پنجابی) (۱۱۳۸ هـ ق مړ) ده - رو دکي ته هم ددغه
 کتاب یوه منظومه ترجمه منسوبه ده. (۹)

اردو، ترکي، عبراني، سرياني، يوناني، لاتيني، انگريزي، فرانسوي، ايتالوي او هسپانوي ژبو کي يې ترجمې ته، لومړۍ معلومه پښتو ترجمه يې دغه علم خانه دانش ده، دوهمه ترجمه يې د شاه محمد خان کمالزي مندر (يوسفزي) - ۳۵- او درېيمه يې د عبدالغفور قاسمي ده - ۳۶- چې د مشهور هر اتې عالم حسين واعظ کاشفي (۱۹۱۰ هـ ق م) انوار سهيلي يې پښتو کړې دي. د علم خانه دانش په نامه د عيار دانش ترجمه د مشهور پښتانه شاعر خوشال خان خټک د لمسي داشرف خان زوی د تاريخ مرصع مؤلف افضل خان کړې ده، د توجه وړ خبره داده چې پروفيسر برنهار دورن آلماني د پښتو منتخباتو په مقدمې کي دغه ترجمه د خوشال خان بللې ده او دې ته يې نه دي پام سوی چې ژباړونکي د علم خانه دانش په ديباچه کي د دستار ناسي مؤلف خوشال خان دخپل مړه سوی نيکه په صفت ښوولې دي، په دغه باب د افضل خان خټک خپله وينا داده :

«دا کتاب (عيار دانش) چې په نظر زما راغی مدت شوی و چې اراده سي دنوي کتاب د وضع په پښتو ژبه په خاطر گرزېده، چې علم اخلاق پکښي بيان کړم - پنځه ويشت کاله حکمراني چي په داخپل قوم باندې وشوه، په داسن چي عمر عزيز په دري پنځوس کاله راغی، په دا حکمراني کي نیک و بد تجربې دروزگار لکه عادت روزگار غدارۍ له خپلو پرديو وليد شوي - په خاطر و او رسېدل ...»

۳۵- وگورۍ: يوسفزي افغان ۱۰۲ مخ.

۳۶- د عبدالغفور قاسمي انوار سهيلي په ۱۹۴۳ ع (۱۳۶۲ هـ ق) کال په پېښور کي چاپ سوی دی.

له دې تجاربو وروستي هم مگر بهر سندشي يو کتاب د حکمت يا دگار
پرېو دم لکه خان مرحوم ملک خوشحال خان چي نيکه زمادی دستار نامه
لخني يادگار پاته شوې ده، هم داراز زوړ کتاب چي دستور العمل د خاص و عام
دی او په ډېرو ژبو ترجمه شوی وه مگر په پښتو ژبه ترجمه مې کړه.
مشکلات يې په سهولت قرار ونيسي او فايده يې پښتو ته عامه وړسي. شروع
مې په ترجمه وکړه. السعي مني والتمام على الله يعنى کوشش له موږه ده
تمام نسبت به خداى دى. « ۴۷.

د نوموړي پروفسور ډورن دخبري د ماتولو له پاره هر دغه تصريح سر پرېه
بل دليل دادى چي ژباړونکى د علمخانه دانش په خاتمه کي دخپل دغه
کتاب بشپړ بدلون ته د ۱۲۹۵ هـ ق کال د محرمي دېر لسمه ورځ بنوولي
ده او دخوشال خان مرگ د علمخانه دانش تر بشپړ بدلون او وېشت کاله، اته
مياشتي او پنځلس ورځي دمخه پېښ دى. افضل خان د علمخانه دانش په پاى
کي د تکميل تاريخي ماده داسي راوړې ده :

نصيحت په غوړو کله، خای نیولی دکنودى

شنوا به بند ترې اخلي، دا کتاب د زمانودى

که تاريخ يې له اغواړۍ، راشۍ، واورۍ :

« که ئې وگورۍ يو گنج د پښتو » دى ۴۸

۱۱۲۹

۴۷- وگورۍ د دغه کتاب هغه خطى نسخه چي د لندن په انډيا آفس کي خوندي
ده او سيد محمد علي په ۱۲۸۳ هـ ق کال کښلی ده.

۴۸- د دغه نيم پتري ديف (دى) په تاريخي ماده کي شامل نه دى- له دغه
امله نو مشوشه معما بلله کيږي.

دعيار دانش د ترجمې پيل د ۱۱۲۸ هـ ق کال د صفری تر لومړۍ وړخې وروسته (۱۷۱۵ع) سوی دی ، دالحکه چي ژباړونکی (افضل خان) « دعلم خانه دانش» د مقدسې په (۶-الف) مخ کی کبلي دی. زه چي په دې ترجمه پيل کوم دري پنځوس کلن يم او دختکو دخانی مي پنځه وېشتم کال دی - ۳۹. موږ هو هېرو چي افضل خان په ۱۰۷۵ هـ ق کال زېږېدلی او د ۱۱۰۳ هـ ق کال د صفری په لومړۍ وړخ په سرای اکوره کي دختکو خان سوی دی دنوموړي پروفیسر دوران تېروتنه په ۱۸۵۵ ع کال د هانري جارج راوړتي دېستوگرامر د لومړي چاپ د مقدسې په ۳۵ مخ کی هم تکرار سوېده مګر موږ وینو چي دراورتي پام ډېر ژر خپلي دغې تېروتنې ته وراوېستی دی او په ۱۸۶۰ ع کال يې په دغه کتاب (گلشن روه) کی خپله تېروتنه سمه کړې ده، دراورتي دېستوگرامر دوهم چاپ په اته وېشتم مخ کی هم دعبار، دانش هغه پېستو ترجمه چي دگرامر په لومړي چاپ کی د خوشال خان بللي سوی ده د خوشال خان پرنحای د افضل خان خټک بللي سوېده او زیاته کړې يې ده چي دغه افضل خان د اشرف خان زوی او دنوموړي خوشال خان لمسی دی .

جارج راوړتي په گلشن روه کي دعلم خانه دانش د رېم باب اخیستی دی، دغه اقتباس سوې برخه د کیله و دمنه تر عنوان لاندي په څلور دېرشو مخو کي (له ۸۳ مخه څخه تر ۱۱۶ مخه پوري) نحای سوېده، تر راوړتي

۳۹ - وگورۍ: دعلم خانه دانش هغه خطی نسخی چي د ۱۱۸۳ هـ ق کال د محرمي په څلور لسمه (۱۷۶۹ع) يې بياليکنه پای ته رسيدلې ده او اوس د لندن په انډيانا آفس لائبریری کي خوندي ده.

۵۰ - وگورۍ: چاپی تاریخ سر ص ۳۸۵ مخ .

ډير لس کاله پخوا پروفيسر ډورن آلمانی هم په پښتو منتخباتو کي له دغه کتابه څخه يوه برخه اخيستي و، ۱۰۰ .

۴- د بابا بوجان کتاب :

په معلومولیکوالو کی جارج را ورتي لومړی سړی دی چي د بابا بوجان د اصل و نسب په باب يې د پښتو گرامر مقدسې په دري د پر شم مخ کي کښلي دي : «بابو جان د بلورستان - ۵۲- له سپاه پو شو کافر و څخه ؤ ، مسلمان سواو دخپل علم اوليافت له امله يې په مسلمانانو کی ښه نوم وگاټه ، بابو جان په يوسفزيو کی ښخ دی او خلك يې زيارت ته ورځي . »

شمس العلماء مير احمد شاه رضواني (۱۲۷۹-۱۳۵۳ هـ ق) په شکرستان افغانی کی دراورتي دغه خبري نقل کړې دي ، خودا يې هم کښلي دي : « بابو جان له توري کافر و څخه يوه ملا يوسفزيو ته راوستلی ؤ پخپله

۵۱- وگورئ: Chres to mathy of the pushtu... له لومړي مخه

څخه تر درو پښتم مخه پوري.

۵۲- بلورستان د کونړ او الينگار د درو شمال ته پروت دی- په ۱۳۱۳ هـ

کال (۱۸۹۵ ع) د امير عبدالرحمن خان (۱۲۹۷-۱۳۱۹ هـ ق) په امر سره څرخي سپهسالار غلام حيدر خان بريد پر وکړ و يې نيو ، دهغی سيمي درست خلک مسلمانان سول- تر دغه وروسته د بلورستان نوم چي کله به د کافر متان په نامه هم يادیده و او پښت او نورستان سو (وگورئ: تاريخ مختصر افغانستان ۲/ ۱۲۸ مخ).

بابو جان د لغمان ژبه « ۵۳ »

په ورکه خزانه کې دراورتي دغي خبرې ته چې بابو جان په اول کې
سياه پوښ کافر و دشک په سترگه کتل سوي دي، ددغه کتاب د لومړي ټولګه په
۴۱۴ مخ کې کښلي دي :

«نه شي ويل کېدای چې داسې معلومات راوړتي له کومه راوړي دي، ليکن
تر کومه چې د بابو جان او بلورستان د سرو کافرو تعلق دی، نو که بابو جان
په رښتيا د بلورستان سور کافر و نو د خبره د عقل او قياس نه لري ده چې
د بلورستان يو سړی چې پښتو د هغه مورنۍ ژبه نه وي دومره ژردی پکښي
کمال ته ورسې او بيا شاعري دي پکښي هم وکړي او بيا په هغه زمانه کې.
البته دا کېدای شي چې د بابو جان پلار نيکه به په اسلام ترمشرف کېدو نه
پس چېرته د پښتو علاقه ته راغلي وي او بابو جان هلته پيدا شوی وي. بابو جان
که مسلمان شوی وي نو کم از کم په داسې عصر کې به وي چې د کفر او اسلام
تر منځ دښه او بد فرق به يې کولای شو، دښه او بدو د فرق کم از کم انسان
د دېرشو کلونو په عمر کې کولای شي. د دېرشو کالو يو سړی چې په يوه غيره
ژبې کې شاعري کوي هغه فرق د بابو جان په شاعري کې نه محسوسېږي.»
بناغلي هميش خلیل خو به پښتو ژبه کې د بابو جان بشپړې او صحيحې افادې
او بيا د پښتو د شاعري تر عهدي په ښه توګه سره و تلودې ته اړايستلی دی چې
د راوړتي خبره ونه مني او باد سمون کوم ضعیف تاويل يې ولټوي .

۵۳- وګوری: شکرستان افغاني ۴۴ مخ د لاهور چاپ ۱۹۰۵ع کال- پښتانه

شعرا ۲۱۹/۱ مخ- ورکه خزانه ۴۱۴/۱ مخ.

مگرزه و ایم چي دباو جان په عربي، پاپسی او هند کو ژ بو بو ره او صحیح بو هېدل هم
 در او رتي خبر ماتوي او ددې ادعا شو اهد دباو جان په کتاب کي دېردي ۵۴.
 بابو جان د فکرو ذکر او سلوک و عرفان له مخي د پير بابا (سيد علي غواص
 ترمذي) (۹۰۸-۹۹۱ هـ ق) د مسلک او مشرب پيرو دی د ويلي دي :

چي خبر شوې دشهاله پته رازه
 تل وصال، خلوت نشين، مشغول له رازه
 هر سالک چي په داهسي حال آگاه شي
 دېل فکر پرې مات شي له پروازه
 چي ته هسي گنجه و ر غله رانه غله
 هېڅ خبرې چا پيا نه موند له آوازه ۵۵
 په داهسي درياب غه غواص غوټه کړه ۵۶
 چي غراب، کبتيه نغري له جهازه

۵۴- وگورۍ: «په گلشن روه کي دباو جان منتخبات نثر نه دی.» دېو هاند
 رشاد تاليف (۱۳۵۳ ش کال) ۲۷-۳۱ مخونه.

۵۵- دغه مطلب سعي شيرازي په گلستان کي داسي ويلي دي:
 «آنها که خبر شد خبرش باز نیامد»

۵۶- دغواص لقب د سيد علي (پير بابا) له پاره دده نور و پيروانو هم استعمال
 کړي دي، مثلاً اخوند کریم داد ويلي دي :

دا گفتار د شيخ علي غوندي غواص د تا پايده دی
 دی غواص صاحب د دردی، سر بازل هنر دده دی
 (مخزن الاسلام ۱۵۸ مخ د پېښور چاپ)

کامل پردی مهانی ددغي لاري ۵۷

ترقدم يې شوه کوتاه لاره درازه

د پير بابا د تکړه او مخلص خليفه اخوند درو يزه بادغه د زوی اخوند کریم داد
د مړې نې له امله د بابو جان خواشینی هم د انا بتوي چې ده دغي سلسلې ته ټینگ اړادن
درلود، په دغه باب د بابو جان وینا داده :

چې اخوند جدایی بېل که بابو جان !

پسې وړانه شوه زما د زرګي خونه

په دېر غم دی داخوند زه هسې میر کړم

د جملې هوس له ذوقه مړ وې مې

دغه حال بیان په خوله راوايه نه شي

چې مې یاد شي داخون خواږه ورمونه

د بابو جان د ژوندانه د زمانې په باب لوی استاد پوهانو عبدالحي حبيبي

د پېښانه شعراء په ۱/۹ مخ کې دومره کښلي دي چې بابو جان تر ۱۰۵۰ هـ ق
وروسته ژوندی ؤ .

همېش خليل دورکي خزاني په ۱/۹ مخ کې بابو جان د ميرزا خان

اورمې (۱۰۴۰ هـ ق) او دولت لواني (تر ۱۰۶۸ هـ ق پوري ژوندی)

د زمانې شاعر بللی دی.

د بابو جان داشعارو په مجموعه کي د اورنگزيب عالمگير (۱۰۶۸-۱۱۱۸ هـ ق) ستاينه د انبيې چي بابو جان تر ۱۰۶۸ هـ ق کال وروسته هم غه موده ژوندی ؤ. ۵۸ ولاديمير واسيلويچ کوشيف په روسيه کي د پښتو مخطوطاتو د لنډيز په اوم مخ کي د بابو جان د ژوند زمانه له ۱۰۵۰ هـ ق کاله څخه تر ۱۱۱۲ هـ ق (۱۶۴۰-۱۷۰۰ ع) پوري ښوولې ده، خود کوم مآخذحواله يې نه ده راوړې. د بابو جان د نظمونو مجموعه په بشپړ ډول سره تراوسه پوري نه ده چاپ سوې، خطي نسخې يې ډېرې دي، د لندن په انډيا آفيس لائبريري کي يې يوه نسخه سته چي د لوی احمد شاه بابا د پاچهۍ په غورلسم کال (۱۱۷۴ هـ ق) کښل سوېده، د راسپور درضا لائبريري نسخه د انډيا آفيس لائبريري تر نسخې يو کال وروسته (په ۱۱۷۵ هـ ق) ليکلې ده.

۵۸- د اورنگزيب د سدحيه قصيدې غوښته دادي:

مصلحت مي د خاطر نه ؤ يارانو!

چي ثنا صفت به کړم د پادشاهانو

خو په وړاندي زمانه کي پادشاهانو و

ښه صفت دهغو و کړ شاعرانو

لږ صفت د اورنگ شاه که بابو جان وي

دده خوي هم دعا دلو پيشينيانو

که دعا دده په باب غوک که لايق دی

پاک رسول فخر کاوه په عادلانو

د بابو جان سر يانی قصيده په ۱۸۳۷ ع کال د پړ و لیسرد وړن په پښتو منتخباتو کې (له ۳۷۴ مخه څخه تر ۳۸۶ مخه) پوری چاپ سوې ده. او رتي چي په گلشن روه کې د بابو جان له کتابه څخه کومه برخه اخیستې ده هغه په پنځه لسو مخو کې (له ۱۱۷ مخه څخه تر ۱۳۲ مخه پوري) لهای سوې ده، او د بحثونو د بېلتون له پاره يې هېڅ راز نڅېبه يا فاصله يا کوم وېش نسته. بحثونه يې عنوانونه هم نه لري، په لومړي نظر لوستونکي دا گمان کوي چي دا به تر پایه پوري يوه قصه ياضمون وي، خو چي شته و رته غېر سي او څو پاڼي يې و لولي پو هېري چي دلته کونښي کوښي قصي او بېلي بېلي موضوع گاني غېړلي سوې دي، لکه:

د حضرت موسی اسما .

د کسری (نوشیروان) عدل .

د حضرت سلیمان پیغمبر گوته .

د سلطان سکندر هینداره .

د حاتم طای بي سخا .

بد یار .

او داسي نور.....

که څه هم د دغو ټولو قصو او نظم و غرض تحذیر او انتباه ده او د دیني تبلیغ پناه لري، مگر يې وېشه د هنر په پسې راوړل د صحافت له اصولو څخه تېری دی او د ایراد (اعتراض) گوته پر ایښوول کېدای سي. خود میجر جارج را ورتي بله تر ټولو دېره مهمه تېروتنه د گلشن روه په ترتیب کې داده چي د بابو جان د تبلیغی او تحذیري قصو منتخبات يې په نشر کې

راوړي دي او هغو ته يې دنظم په سترگه نه دي کتلي ۵۹ .

دراوړتي دغه تېروتنه د برتېش موزيم د بېټو مخطوطاتو په ۳۳ لمبرکي هم تکرار شوې ده او د جې. اېف. بلوم هارټ د کتلاک په درو بېستمېخ کي کېښلي دي: «د بابو جان د نثر منتخبات د گلشن روه له ۱۱۷ مخه څخه تر ۱۳۲ مخه پورې موندلای

سي» .

زه په گلشن روه کي د بابو جان د منتخباتو په باب د جارج راوړتي دغه نظريه «چې دانثردی» نه منم او په کلکه يې ردوم. ماته د عروضي پلټنو له مخې ثابته شوې، چې د بابو جان کتاب يو منظوم اثر دی او په نثر کي د هغه منتخبات راوړل يوه ادبي

تېروتنه ده . ۶۰ .

۵- مخزن الاسلام :

د مخزن الاسلام زياتره برخي داخوند دروېزه ننگر هاري (۹۴۰ - ۱۰۲۸ هـ ق) تاليفات او ترجمي دي چې دده زوی اخوند کریمداد (۱۰۷۲ هـ ق م) د کتاب په ډول راټولي کړي او د ۱۰۲۸ هـ ق کال د محرمي په يوويشتمه (۱۶۱۵ ع) ورڅخه فارغ شوی دي . په دغه مجموعه کي داخوند کریمداد ملحقات او داخوند دروېزه دورو ملاصغريوه غزله هم سته . په ۱۱۱۲ هـ ق کال د مخزن الاسلام دوهمه پلا ترتيب د نوموړي اخوند کریمداد لمسي د میانور محمد زوی مصطفی محمد کړی دی، په دغه دوهمه پلا ترتيب شوې نسخه کي داخوند دروېزه د لمسيو عبدالعليم (بن عبدالله بن اخوند دروېزه) او

۵۹- وگورئ د گلشن روه په فهرست کي د نثر برخه، خلورم عنوان .

۶۰- د زيارت تفصيل له پاره وگورئ: «په گلشن روه کي د بابو جان منتخبات نثر نه دی» له ۹۷ مخه څخه تر ۲۰۶ مخه پورې.

عبدالسلام (بن پابنده محمد بن اخوند دروېزه) او نوموړي مصطفى هداياتي همسته. اخوند دروېزه د گدا (بي) زوی د سعدی (بنادي) لمسی د درغان کړوسى د احمد کوسى د متي کودي او د جيون پر دى دى، جيون په لغمان کى مېشت ؤ درغان د شينووارو پاپين ته کله سو، زوى يې سعدى (بنادي) له يوسفز يوسف سره د سوات او بونير سيمو ته ولاړ او په مليزو کى يې له مندوز يوسف سره واړول، د سعدى (بنادى) زوى گدايى له مندوزو څخه کله سو اسماعيل خېلوته ولاړ، اسماعيل خېل د مليز يوسفز په چغريزى پېښه کى گډېږي او په بونير کى او سېدل. اخوند دروېزه د ۵۹۴ ق (۱۵۴۳ ع) په کال شاوخوا کى هلته وزېږېدى، د بونير له پاپينو ملايانو، ملا مصر احمد، ملا زنگى او ملا سنزر څخه يې څه کتابونه ولوستل، هندوستان ته هم د زده کړى له پاره تللى دى، وطن ته تر راستونيدلو پس د سيد علي خواص ترمذي (۹۰۸-۵۹۹۱ ق) چي پېښتانه يې پير بابولي مريد سو او پس له ډېرى مودې يې له پير بابا څخه د خلافت او ارشاد اذن و-موندى. اخوند دروېزه ډير روښان (۹۳۱-۵۹۸ ق) او دروېښانيانوله کلکو مخالفينو څخه ؤ، او مخزن الاسلام يې د دغه مخالفت په اغېزه له دروېښاني تحريک سره د مقابلې له پاره کښلى دى، ده د مخزن په شروح کى راوړي دي :

« اما سبب تاليف اين کتاب : معلوم باد که في زمانه نادرا افغانان يوسفزي زنديقى پيدا شده بود »

د رآن ايام شهرتى تام يافته نام او با يزد بود لقب خود را پيرروشان کړدمو فقير لقب او را پيرتارېک کړد ...

بې زبان افغانى شعر مى گفت... فقير پر خلاف او شعر هاى افغانى آغاز کړد ...

د اخوند دروېزه د سرگڼېښه مولوى غلام سرور لاهوري (۱۲۴۴-۱۳۰۷ هـ ق)

په خزینة الاصفیا (۱۲۸۰ هـ ق تألیف) او گنجینه سروری (۱۲۸۳ هـ ق تألیف) کې ۱۰۳۸ هـ ق راوړې ده، په نور و کتابو کې لکه تذکره علماء هند، د باوم هارت د پرتوش سوزیم کتالک، د پښتو ادب تاریخ، روحاني ترون او نورو کې هم ۱۰۳۸ هـ ق داخوند — درو بزه د مرگ کال ښوول سوی دی خو ماته د عدتیا کڼه سمه نه برېښي او داسې د بلبلونه راسره سته، چې د هغو له مخې داخوند درو بزه مرگ باید تر ۱۰۲۸ هـ ق کال وروسته نه وي پېښ. داخوند درو بزه ز یارت پېښو رته نر دې ده زار خانی په لویه هدیره کې دی. د مخزن الاسلام په همدې برخه کې چې اخوند درو بزه کېږي ده د دغو قصیدو او رسالو ترجمې موندلای سو :

لومړۍ بیان . قصیده امالی :

یوه لاسیه عربي قصیده ده ، ۷۳ بیته یې دي . * مطلع او حسن مطلع یې دادي :

يقول العبد في بدء الامالي

لتوحيد به نظم كاللالي

بليكت سالكتسولي الموالي

له وصف التكبر والتعالي

دغه قصیده اخوند درو بزه په پښتو ژباړه کړې ده، پیل یې دادي :

په نامه د حق آغاز کړم ، اوس له دې علم کلامه

دی رحمان رحیم څښتن دی ، په ده چارمې شي تمامه

په دغه قصیده باندې اخوند درو بزه پاړسي شرحه هم کېږي ده ، دغه

(*) د امالي د قصیدې څو نسخې چې زما سره سته په هغو کې د دغې قصیدې

په سونه ۷۳ دي — خو په کشف الضنون کې یې د قصیده يقول العبد تر عنوان لاندې

د بیتو شمیر ۶۶ ښوول سوی دی.

شرح دېلي رسالې په توگه خوپلا چاپ شوې ده، ماښ (۱۲۷۸ هـ ق - ۱۳۲۵ هـ ق - او ۱۳۵۶ هـ ق) چاپي نسخې ليدلي دي او د دغود وروسترو نسخو په مقدمه گوټې کې د قصيده امالي نظم امام محمد نجم الدين عمرا لنسفي (۷۱۳-۵۳۷ هـ ق) ته منسوب ښوول سوي دي، خود مطلع په شرحه کې بيا د مصنف نوم په لومړي او دويمه نسخه کې «مهداولي» او په درېيمه نسخه کې «مهدولي» کښلی دی، مگر د دغې پاړسي شرحي کومه خطي نسخه چې زما په کتب خانه کې خوندي ده، دغه مقدمه گوټې نه لري او د حسن مطلع په شرحه کې د مصنف نوم «مهداوسي» راغلی دی - د مخزن الاسلام په هغو نسخو کې چې په ۱۳۰۱ هـ ق کال په د هلي او په ۱۳۸۹ هـ ق (۱۹۶۹ ع) په پېښور کې چاپ سوي دي د قصيده امالي نظم «امام مهداوسي» او زما د کتب خانې په دويمه خطي نسخه کې «امام مه اوسي» ښوول سوي دي ۶۱. خورشيا خبره داده چې قصيده امالي امام سراج الدين ابو محمد عبدالله علي بن عثمان الاوشي الفرغانوي (۵۷۵ هـ ق مړ) په ۵۶۹ هـ ق کال نظم کړې ده، کيدای سي چې «ابو مهداوشي» د نقل کوونکوله بې پرواييو څخه په «مهداوسي» اوښتي وي ۶۲.

دويم بيان - قصيده برده :

په عربي ژبه يوه ميميه قصيده ده ۱۶۳ بيته لري، په بسيط بحر کې ويل شوې ده پيل يې داسي سوي دی :

- ۶۱ - وگوري! د د هلي چاپ و منځ او د پېښور چاپ دو هم او اتم نسخونه.
- ۶۲ - دامالي بله پښتو ترجمه د خمکنو ميا عمر صاحب رحمه الله عليه (۱۱۹۰ هـ ق مړ) لپاره ده، دغه شرحه «المعالي في شرح الامالي» نومېږي.

امن نذ کر جیران بهی سلم

مزجت دمعا جری من مقله بدم

دقصیدې ناظم شرف الدین ابو عبدالله محمد بن سعید ابو صیری (۶۹۵ هـ ق مړ) دی ۶۳-
دقصیدې اصلی نوم «الکواکب الدریه فی مدح خیر البریه» دی خو په خلکو کی
په قصیده پرده سره ډېر شهرت لري .

دغه قصیده اخوند دروېزه پښتو کړې دمقدمې پیل یې داسې دی :

په نامه دحق به وایم ، چي دحق له پرکته

په قیامت یې بخره وشي درمول له شفاعته ۶۴

ګوندي ستاد «ذي سلم» یاران یا ډېري

لکه اوښکی دی له وینو

ګوډي دباران په دوداور ډېري

درېم بیان - العفايد النسفيه :

په علم الکلام کې یوه مشهوره او معتبره عربي رساله ده چي شیخ الاسلام
امام نجم الملة والدين ابو حفص عمر بن محمد بن اسماعيل بن محمد بن لقمان النسفی
(۴۶۱ یا ۴۷۱ - ۵۳۷ هـ ق) کښلې ده * دارساله پر درو مقالو وېشلي ده په

۶۳- «بو صير» دصبر په صعيد کې دیوه کلی نوم دی .

۶۴- ز ساد معلوماتو له مخې په پښتو ژبه کې دقصیده پر دې ترجمې پنځونه
رېږي - څلور نوري ترجمه د عبدالقادر خټک ، ملا شير محمد هوتک - مباحث الكوزی -
محب الدين ، او نور محمد دي .

* د عفايد النسفيه کتاب لځینی کسان لکه زرقاني او نور د ابو الفضل برهان
الملة والدين محمد بن محمد النسفی بولي - دغه نسفی د ۶۰۰ هـ ق په شاوخوا *

پاى كى خاتمه گوتې هم لري، په لومړى مقاله كى دخداى (ج) په دوهمه
مقاله كى د نبوت و امامت په درېيمه مقاله كى د آخرت په باب خبر ند سوې ده مؤلف
تر پدمې وروسته په اصل مطلب داسى شروع كړې ده :

«قال اهل الحق حقايق الاشياء ثابتو العلم بهاستحقاقى خلافاً للسوفسطائيه
واسباب العلم ثلثة الحواس السليمه و الجز الصادق و العقل »

بر دغې رسالې پا ندي په ۵۷۶۸ ق كال علامه سعدالدين عمر التمازاني

(۵۷۹۱ هـ م) يوه گټوره شرحه كښلې ده ، د شه كتاب د «شرح عقايد» په
نامه د افغانستان، پاكستان او هندوستان په مدرسو كې تدريس كېږي او
د اهل سنتو د علم الكلام په نصاب كې شامل دى .

اخوند دروېزه العقائد النسفيه پښتو كړې دى، لځاى لځاى يې د علامه
نقنا زانې له شرحي څخه هم د توضيح لډ پا ره كچه اخيستې ده ، دا د وند دروېزه پښتو
تر جمه داسى شروع سوېده :

د هر څېز اصل ثابت دى ، ځكه نوم پا ندي ر غېږي

هم په عقل را كښوږي ، هم دا علم ورسپړي

دا شيا اصل ثابت دى ، او هام نه دي ته اگاه نه

* كى زو كړى او په ۶۸۶ يا ۶۷۹ هـ ق كال م دى - د كشف الظنون په ۱۱۶۸ مخ
كې د برهان الملة و الدين نسفى د علم كلام كتاب «عمدة العقايد» نومل سوى دى
مگر د متن پيل يې له سروج عقايد نسفى سره چې نجم الملة و الدين نسفى ته يې نسبت
سوى دى نو پېر نه لري، په فوائد البهيه فى تراجم الحنفيه كى هم دغې گډوډى ته
اشاره سويده.

- نه او هام لري سودونه ، نه يې زيان وېل رسېږي ۶۵
- (چې) دوی وايي دا او هام دي ، له صانعې منکرېږي ۶۶
- په حجت د اهل شرعي ، دوی په او رکي دا خل بويده ۶۷
- سکه دا ور دي هم او هام شي ، چې په دوی به نه لگېږي
- اهل حقودي ويلي ، چې بېشک صانع قدیم دی
- د عاقل حجت دغه دی ، بې استاغ نه رغېږي ۶۸
- دا اشيا واره حادث دي ، له نابوده پيدا شوي
- هر چې وشو يا به شينه (هغه واره فنا کېږي) - ۶۹
- د حق ذات صفات قدیم دی
- (کل اشيا يې له قدر نه) (پيدا شوي) پيدا کېږي

- ۶۵- په زياترو نسخو کې دا نیم بيتي داسې کښلې دی: «چې او هام خيزونه لري سودونه نه يې زيان وېل رسېږي»
- ۶۶- په زياترو نسخو کې د «منکرېږي» کلمه «منکر دي» کښلې ده.
- ۶۷- په زياترو نسخو کې د «داخل بويه» پر مخای «کښینولی» راغلی دی.
- ۶۸- په زياترو نسخو کې د شار حینو خبري په دغه نیم بيتي کې داخلي بنوولی سوي دی او هغه دادي: «پر ده گواه دي د امتخلفی چاري» یا «هېڅکله کالی هی امتانه رغېږی»
- ۶۹- د دغه بیت عربی متن داسې دی: «و العالم حادث و هو قابل بل الفناء...»
- طبيب احمد جان خان برگه په نظم الفرائد کې (د ۱۳۱۶ هـ ق تالیف) کې دغه مطلب داسې راوړی دی:
- بود حادث جهان و هست فاني *

غلورم بيان - خلاصه کيدانی :

په عربی ژبه دامانځه په باب د حنفی فقه پوه کو چنی رساله ده لطف الله نسفی الکبدانی
(۵۷۵۰ ق م) کښلې ده ، يو مقدمه او اته بابه لري اخوند درويزه دغه رساله
په پښتو اړولي ده ، پيل يې د اډول دی :

بسم نام دالله خدای دی

کار ساز د کل عالم د بنده گانو .

(دی) رحمان مهربان خدای دی

رزق ، روزي ورسوینه

و مؤمن کافر ، جمله محانورانو .

د مخزن الاسلام دغه برخه چې جارج راوړتې په گلشن روه کې ده « مخزن پښتو » تر عنوان
لاندې اخيستی ده ، په لسو مخو کې (له ۱۴۱ څخه تر ۱۵۱ څخه پورې) لای سو اېده .

* تغير بر حدوشش دان نشاني

فنا گردد جهان چون هست حادث

قدیمش هیچکده هرگز ندانی

(د خطي نسخې ۱ - ۲ مخونه)

۷۰ - « کار ساز » کلمه دلته په دریو هجاوو لوستله کېږي .

۷۱ - خلاصه کيدانی په پښتو ژبه کې دوی نوري ترجمې هم لري ، يوه

يې د غمکنو د سیامر صاحب (۱۱۹۰ ق م) او بله يې د ملا عبدالحمید الکوزي

ده چې د ژوند زمانه يې د دیر لسم هجري قرن لومړۍ نیمایي ده ، د غمکنو د سیامر

صاحب د پښتو خلاصه کيدانی په ۱۲۹۸ ه ق کال په دهلی کې چاپ سوی ده .

د خلاصه کيدانی پښتو شرحه چې د باجوړ تره استاد کښلې ده «النوریه» نومېږي .

پنجم بیان - دوهم فصل ددو ولسو فرقو عقاید :

یوه پارسي رساله دهچې نوموړی شیخ الاسلام امام نجم العلة والدين ابو حنيس عمر بن محمد بن اسماعيل النسفی (۳۷۱-۳۷۵ هـ ق) کښلې ده ۷۲، په دې رساله کې شیخ الاسلام تصوف څه دی؟ او صوفي څوک دی؟ پوښتنو ته جواب وېل دی او دستوولينو او مستصوفينو هغه دوو ولسو ليکي بې معرفي کړي دي چې دده په زمانه کې د حبيبیه - اوليائيه - شمر اخيه - اباحتیه - حمالیه - حلولیه - حوریه - واقفیه - متکاسله - متجاهله - الهامیه (العاقيه) - اوسيه (ناجیه) په نومو - موجودي وي اخوند دروېزه دغه رساله پښتو کړې ده او پیل يې داسې دی :

«نسفی» هسي ويلي مېرهن دي ۷۳

چې صوليان د حق دوستان دي

هم (مشغوله دخپل) زړه په پاك كردن دي

دوی پرې ايښې غېري مينې اشنا بې دي ۷۴

موالقي له كتابه

آراسته د پاك رسول په ښه سنن دي

پاك الله دي په دوستي واړه نيولي

چې له خلكو تېراکا

۷۲ - نسف له اندخو په څخه دشمال خواته تقریباً ۳ میله لهری د آمو پر غاړه

باندې واقع ؤ - اوس د دغه ښار پر لځای قرشي و دان سوی دی - نسف د نخشب

(نخشب) محرف شکل دی.

۷۳ - په زیاترو نسخو کې تر «نسفی» دسخه «امام عمر» هم زیات کړ سوی دی.

۷۴ - په زیاترو نسخو کې «له خدایه» کلمې دنیم بیتي په پای پورې نښلول سوی دي.

نغښتی دوی دشریعت په پیراهن دي ۷۵

دمعزن اسلام دغه برخه هم جارج راورتي په گلشن روه کی اخیستې ده

او په شپږو مخو کی (له ۱۳۵ مخه څخه تر ۱۴۰ مخه پوري) لځای سوېده.

تر راورتي دمخه پروفیسر ډورن هم دمعزن الاسلام یوه برخه دمعزن پښتو

تر عنوان لاندې په پښتو منتخباتو کی اخیستې وه ۷۶.

دلته دا خبره بې لځایه نده چې ووايو جارج راورتي دگلشن روه په فزوست

او مقدمه کې دمعزن الاسلام نوم معزن الاسرار او په متن کې ډېرو فیسرو ډورن

په پيروي معزن پښتو راوړی دی، مگر پخپله اخوندرو یزه پر خپل کتاب

باندې «معزن الاسلام» نوم ایښی دی او د کتاب په پای کې یې کښلي دي:

ای طالب؟ په آخر چې مې تمام کړ

دی په مثل خزینه دی.

ځکه مایې نامه «معزن الاسلام» کړ ۷۷

معزن «اسلام یوسل و درې کاله پخوا ددهلي په هند و پریس په ۱۳۰۱ هـ ق

کال د دهلي په فاروقي مطبعه، په ۱۳۲۹ هـ ق (۱۹۱۱ ع) دلاهور په اسلامیه

پریس، په ۱۹۶۹ ع کال (۱۳۸۹ هـ ق) دپیښور په حمیدیه پریس کې چاپ سوی

۷۵- په زیاترو نسخو کې ترشریعت دمخه «درسول» کلمې زیاتې سوي دي.

۷۶- وگورئ: د chrestomathy of Pushtu له ۲۴ مخه څخه تر ۷۸ مخه پوري.

۷۷- وگورئ: د لندن د انډیا آفس لائبریری هغه نسخه چې په ۱۱۷۹ هـ ق کال

کښل سوېده- او دبرقش موزیم ۶۲۷ or لمبر نسخه چې پخپله د جارج

راورتي یادداشت پرسته او د Blumhardt د B.M. Cat په دوهم لمبر کې

معرفی سوې ده- او دپیښور د ۱۹۶۹ ع کال د چاپ سوی نسخې ۱۳۶ مخ.

دی- په وروستی چاپ کې د شاعلي تقويم الحق کا کاختل خټک يوه عالمانه او تحقيقي مقدمه هم سته چې په ۸۱ مخونه کې لځای سوېده، ده مخزن الاسلام خطي نسخې خورا ډیرې دي او نور چاپونه هم لري.

۶- گلستانه ۴۰:

گلستان (د ۹۶۵ هـ ق تالیف) د پارسي نثر د شهکارو نو څخه شمېرل کېږي. دا کتاب يوه مقدمه او اڼه باب لري، لځای لځای نظم هم پکښې سته، مولف يې د پارسي ژبې- شاعر شېخ شرف الدين بن مصلح الدين عبدالله شیرازی (۹۹۱ یا ۹۹۰ هـ ق) دی چې په «سعدی» سره شهرت لري. دا کتاب د نړۍ په ډیرو ژبو تر جمده سوي دی لاتيني ترجمه يې په ۱۶۵۱ ع کال (۱۰۶۱ هـ ق) George, Gentius کړې ده، په انگرېزي ژبه کې يې شېر ترجمې سته، تر ټولو پخوانی ترجمه يې د Galdwin ده چې په ۱۸۰۹ ع (۱۲۲۳ هـ ق) کال په کلکته کې چاپ سوېده. په پښتو ژبه د گلستان پنځه ترجمې ماته معلومي دي ۷۸، چې يوه په هغو کې دغه گلستانه ده ۷۹. گلستانه

۷۸- گلستان دوهمه پلا په ۱۲۲۷ هـ ق کال د مير محمد انصاري زوی امير محمد په کلکته کې ترجمه کړې دی- بله ترجمه يې دراحت زاخيلي ده، اروا بناد خان عبدالصمد خان ويل: علامه عبدالعلي کا کر هم د گلستان په ترجمه بوخت ؤ- پخپله خان عبدالصمد خان هم گلستان په بنديخانه کې پښتو کړې دی. ۷۹- د گلستې په نامه په پارسي ژبه کې يوبل اترسه چې د گلستان منتخبات دي (وگورۍ: مخطوطات انجمن ترقي اردو ۸۷ مخ).

د گلستې په نامه د پارسي شاعرانو يوه تذکره هم سته چې په ۱۱۵۵ هـ ق کال عبدالوهاب کښلې ده، گلستانه د «انتخاب کعبه عرفان» منتخبات دي.

د نړۍ مال خان خټک زوی عبدالقادر خان (۱۰۶۳ هـ ق زوکړی) د پېښور په نوښار
کې پېښو کړې ده (*) او د گلستان په معلومو پښتو ترجمو کې تر ټولو پخوانی ۱۰۶۳
کېږي، عبدالقادر خان خټک د ۱۱۲۳ هـ ق کال درجې په مېاشت کې د دغه کتاب
په پښتو ترجمه پیل کړې او د دغه کال درو ژبې په خلیرو یستمه یې له ترجمې فارغ
سوی دی، د کتاب (گلديستې) په پای کې یې د بشپړولو تار پخوانه داسې کتابې د ۵۰:
زړسل خلیرو ویش د سمن کلونه

له گلستانه چې دا کلونه

ټول شول ترې جوړه چې گلديسته شوه

بادگار به پاته شي موږ دېه خو نه

دا کتاب چې گلديسته د گلستان دی

کل چيني ده د عبدالقادر خټک

که تاريخ يې د آغاز د انجام غواړي

سمن د هجر په شمار هو، د «غفر د ک»

۱۱۲۳

د دغو څلوريزو مضمون د اړيکې چې په گلديسته کې د گلستان ټول حکايتونه
او حکمتونه نه دي ژباړل سوي، رشتيا هم د گلديستې چاپي نسخه چې د سعدي له گلستان
سره پر تله سوېده، په لومړي باب کې څلور -- په دوهم باب کې يو -- په درېم باب

* د عبدالقادر خان د ژبه نښې پېښې د عبدالقادر خان د ديو ان تر عنوان لاندې

راغلي دي .

کی غلور — په غلور م باب کی یو — په پنجم باب کی یو — په شپږم باب کی دوه
په اووم باب کی یو حکایت ټول غور لږ حکایتونه — او دغه راز په اتم باب کی
اته وېشت حکمتونه شته.

د کلدسته په ۱۳۸۱ هـ ق (۱۹۶۱ ع) کال د پېښور په شاهین پریس کی د
پښتو اکاډیمۍ له خوا چاپ سویده ، ښاغلی خیال بخاري یې مقدمه کښلې ده، د چاپي
نسخې په ترتیب کی له دوو خطي نسخو څخه کار اخیسته سوی دی — د کلدستي نسخې
لږ دي. دوی نسخې یې په برتنو زیم کی یوه نسخه یې د شرقی او افریقایي مطالعاتو
د ښوونځي په لائبریری کی خوندي ده. د پښتو ټولنې په کتب خانه کی هم یوه
خطي نسخه شته، دغه نسخه په ۱۲۹۹ هـ ق کال دا کورې د خان رسول خان خټک
له پاره کښل سویده، رسول خان د حسن خان زوی د شهباز خان لسی د سعد الله خان
کورسی او د تاریخ مرصع د مولف افضل خان خټک کورسی دی، افضل خان د کلدستي
د مترجم و راره ؤ.

د کلدستي لومړی باب چې د پادشاهانو د خوی خصلت په بیان کی دی، راوړتی په
په گلشن روه کی اخیستی دی، په گلشن روه کی د کلدستي منتخبات په ۳۳ مخو کی
له ۱۵۳ مخه څخه تر ۱۸۹ مخه پورې ځای سوي دي.

* * *

ب — د گلشن روه د نظم په برخه کی له دغولسو کتابو څخه خوځو پایي را
اخیستل سوي دي.

۱- در حمان با باد یوان:

رحمان با باد پښتو نامتو شاعر دیو و لسمی هجري سدی پای ته د خاص ادبي شهرت
تښتې ؤ د ۱۱۰۰ هـ ق او ۱۱۰۹ هـ ق کالونو ترمنځ اندرف خان « دجری »

غو ندي متصلف (خان ستايو نكي) شاعر له رو هه څخه ډير ليری دجنوبي هندوستان په
بيجاپور کي درحمان بابا دلوړي شاعري ستاينه دخپلي زباني ديوه منلي شاعر په توگه
په يوه قصيده کي داسي کړې ده.

خو له زباني يې په زمان شکري نولي
هغه و اف چي بستري يې ډښور دی. ۸۰
درحمان په ويل محاي دلقب (?) نشته ۸۱

چي يې ماشعر منظور کړ معتبر دی
(داشراف خان هجري د چاپي ديوان ۲۸ مخ)

رحمان بابا په خټه ابراهيم خيل سوندو، په بهادرکلي کي اوسیدی. ۸۲ د پېښور
ښار ته نژدې دهزارخاني په لويه هديره کي پيڅ دی، ژوند يې تر ۱۱۲۳ هـ ق
پورې باوري (بقينی) او تر ۱۱۲۸ هـ ق کاله پوري گماني دی. ۸۳
رحمان بابا پخپل ژوند خپل ديوان جوړ کړی دی، ده ويلي دي:
د «رحمان» و سوزان شعر ته حيران یم

چي يې اور بل شوی نه دی په ديوان
(د کابل چاپ ديوان ۱۲۱ مخ)

درست ديوان درحمان محار تر داغل شه
چي بيان يې کړ کردار ددرو پشانو
(د کابل چاپ ديوان ۱۲۷ مخ)

۸۰- و اف- بابل- چونی

۸۱- لقب په عربي ژبه هغه دوهم نامه ته ويل کيږي چي په هغه سر د سپي ستاينه سي يا غانده.

۸۲- بهادرکلي د پېښور په جنوب کي د کوهاټ سرک ته نژدې پروت دی.

۸۳- د پټي خزاني د خطي نسخې په ۳۵ مخ کي چي درحمان بابا د مرگ کال ۱۱۱۸ هـ ق
ښوول سوی دی- ماته هندسي تير و تنه ښکاري چي دنقل کوونکی له تلو اړه پېښه ده.

زه رحمان پخپل اشعار شکر گذار يم
چي دا هسي رنگ ديوان سي دی موندلی
(د کابل چاپ دیوان ۲۳۲ مخ)

د رحمان بابا د دیوان قلمي نسخې خو را ډیري دي، جارج راو رتی په
eselection from the poetry of the Afghans کی کښلي دی:
«مادر رحمان داشعار وود انتخاب له پاره در حمان د دیوان شپيته نسخی سره پر تله کړلې»
د رحمان بابا دیوان تر لس واره زیات چاپ سوی دی، تر ټولو پخوانی چاپي
نسخه چي یې مالیدلې ده یو سل ودرې کاله پخوا په ۱۲۹۵ هـ ق (۱۸۷۷ ع) د
مولوی احمد په اهتمام په لاهور کی چاپ سویده.
جارج راو رتی په گلشن روه کی د عبدالرحمن سر بنی تر عنوان لاندې د رحمان بابا
له دیوان څخه ۳۷ غزلې او ۹ قصیدې (له الف څخه تر یاء پوري) دالې په ترتیب
اخیستي دي. د رحمان بابا دیوان دغه اقتباس سوې برخه د گلشن روه په اتدویشو
مخو کی (د نظم د برخې له درېیم څخه تر دیرشم مخه پوري) خای سویده.
تر راو رتی د مخه پر و فیسرد ورن هم په پښتو منتخباتو کی د رحمان بابا غزلې
را وړي وې ۵۸، تر راو رتی وروسته د هادري هیوز په کلید افغانی کی هم د رحمان
بابا د دیوان منتخبات سته چي زیاتره یې د گلشن روه نظمونه دی ۵۹.

۴- د خوشال خان دیوان:

د پښتو نامتو شاعر خوشال خان خټک (۱۰۲۲-۱۱۰۰ هـ ق) دشهباز خان

۸۴- د زیات تفصیل له پاره وگورئ ۵- «رحمان بابا» د دوست محمد کامل

تالیف ۶ مخ د پېښور چاپ ۱۳۷۷ هـ ق = ۱۹۵۸ ع.

۸۵- وگورئ ۵: chres to mathy of pushtu ۲۸ څخه څخه تر ۳۵ مخه پوري.

۸۶- وگورئ ۵: کلید افغانی له ۲۹۹ مخه څخه تر ۳۲۸ مخه پوري.

(۱۰۰۰-۸۱۰۵۰ ق) زوی د بهی خان (۹۶۹-۸۱۰۱۹ ق) لمسی او دا کوری

(۹۵۰-۸۱۰۰۰ ق) کړوسی دی ۸۷، ملک اکوری په خپکو کی تری، په تریو کی

انو خیل او په انو خیلو کی حسن خیل و، خوشال خان دخپل نسب په باب ویلي دي:

دافغان په ننگ می وتړ له توره

ننگیالی د زمانی خوشال «ختک» یم

سکه ورونه می «تری» دي حال یې دادی

له بو لاقونه لالیری پوځک یم

(د خوشال خان مرغلري م ۹۳ مخ)

د خوشال خان زوی اشرف خان هجري (۱۰۴۴-۸۱۱۰۶ ق) چې د پلار د دغي قصیدې

په اقتفاء کومه قصیده ویلي ده په هغه کی یې راوړي دی:

بود و اصل می پښتون ولی ختک یم

سر تر پایه له نادره فکړه ډک یم

له ختکو «حسن خیل» بیاله اکوره

په نسب سکه و راره دمیر بازک یم

(داشرف خان هجري دیوان ۹۳ مخ)

۸۷- د لنډی (کابل سیند) پر غاړه خیر آبادنه نژدې «سرای اکوره» ملک

اکوړي ودان کړیدی- دغه ځای په کتابو کی د ملک پور، اکوره، سرای په

نومونو یاد سوی دی، خوشال خان ویلي دي: «رحمت په اکوړی شه چې

یې و نیوه ځای سرای».

خوشال خان د عمر پر شلم کال (۱۰۳۲ هـ ق) په شعر و بلو پیل کړی دی ۸۸ او په ۱۰۹۵ هـ ق کال یې د دیوان د بیتونو شمیر له څلو یښتو زرو اوږي، ده په یوه قصیده کې ويلي دي: ۸۹

ددیوان که مې پیت پیت سره حساب کړې
تر څلو یښت زره په تیر شي په دا کال
(د خوشال خان مرغلري ۱۰۸ مخ)

خوشال خان د دغې قصیدې تر و بلو وروسته پنځه کاله نور هم ژوندی ؤ او د پنځو کالو اشعارو هم پر دغه څلو یښت زرو یا تیري، فیاض شاعر په ۱۱۳۲ هـ ق ۱۷۲۰ ع کی کښلی دی: دا وخت افضل خان داشرف خان زوی دخپل نیکه خوشال خان داشعارو په راټولو لوبوخت دی او تراوسه یې تقریباً دیر ش زره بیتونه راټول کړي دي. خوشال خان له دیوانه پرته نور منظوم کتابونه هم کښلي دي. په نثر کې یې دستار نامه (په محانګرې توګه) او بیاض (په تاریخ مریض کې) چاپ سوي دي. د خوشال خان دیوان لومړی وار په ۱۲۸۷ هـ ق (۱۸۷۰ ع) کال په پېښور کې

۸۸ — خوشال خان ويلي دي:

په شل کاله کې دینګ زما د شعر په اوږه بار شو

(د خوشال خان مرغلري ۷۰)

۸۹ — د دغې قصیدې د پای بیتونه دادي:

وې سياشت دمهره غصه یې کال ده

۱۰۹۵

په غلیم مې غصه ور ټړه دا کال

خدایه هوسره مهلت ور کړې په دنیا کې

چې کاږه کارونه سم کاندې خوشال

د ډاکټر بلیو تر نگرانی لاندې او بله پلا په ۱۹۲۸ ع (۱۳۴۷ هـ ق) د هوتی مردان په رحمانیه پریس کې د لومړي چاپ له مخه چاپ سوي دی. په ۱۳۵۷ هـ ق (۱۹۳۸ ع) کال د خوشال خان اشعار د مرغلرو په نامه په کندهار کې د لوی استاد پوهاند عبدالحي حبيبي په زیار، مقابله او تصحيح چاپ سول، نوموړي لوی استاد په انتقادی توګه سره غلو ر خطي نسخې د خوشال خان د دیوان له لومړي چاپ سره پر تله کړې، سربېره پر دې پې په ۸۴ مخو کې یو محققانه مقدمه پر و کښله او د خوشال د ژوند پر تیاره ګوتونه یې روښانه کړل. تر دغه چاپ وروسته د مجموعه د خوشال خان د کلیات په نامه دوه پلا په پېښور کې (په ۱۹۵۲-۱۹۶۰ ع کلو) د دوست محمد کامل په زیار او مقدمه چاپ سوي ده، د خوشال خان د اشعارو مجموعه «دارمغان خوشال» په نامه سیدرسول رسا په پېښور کې بیا چاپ کړله. پارسی اشعار، فضل نامه، باز نامه او سوات نامه یې هم پر زیات کړل او یوه ښه مقدمه یې پر و کښله.

په گلشن روه کې د خوشال خان خټک له دیوانه ۹۲ غزلي د الفې په ترتیب اخیستل سوي دي، په پای کې یې یوه قصیده همسته چې په ۱۰۸۶ هـ ق کال د سوات په برمول کې خوشال ويلي ده. د خوشال خان د نظمونو دغه اقتباس سوي برخه د گلشن روه په ۴۴ مخو کې د نظم برخې له ۳۳ مخه څخه تر ۷۲ مخه پورې سويده.

۴- د حمید د یوان:

د پښتو ژبې ناز کېځي له شاعر حمید مو منددو و لسمې هجري سدي په لومړي نیمایي کې ژوند کاوه. دده ژوند ۸۴۱ هـ ق کال د شوال د میاشتي تر شپږ و پشتمې

پوري باوري دي، محكه چې په دغه تاريخ د شرعة الاسلام له پښتو كولو څخه فارغ
سوي دي، دده كتاب په پاى كې ويلي دي:

و كړه ما خدای ته داتېښته

په زړه اته غلو بښته

دشوال په شپږو وېشتم

په داداد خدای و كنم

كه كا خدای دافير وزي

د «حميد» فقير وزي

شه په حمدو په درود

خدای، بنیان د خدای خوشنود

دلي ختم شه كلام

په ثنا صلوات سلام

دمير احمد شاه رضواني دا خبره چې حميد مومند د نيمور شاه اېدالي (۱۱۸۶

۱۲۰۷ هـ ق) د زمانې سپړي دي، يوه تير و تنه ده چې ميجر جارج راوړتي د پښتو گرامر

په لومړي چاپ كې كړې وه، دمير احمد شاه رضواني دې تنه دي پام سوي چې د نوموړي

جارج راوړتي فكر خپلي دغې تير و تنې ته په 'Selection from the poetry of the Afghans

كې اوښتي دي او د دغه كتاب په ۸۵ مخ كې يې

د حميد مومند د مرگ كال ۱۷۳۲ هـ (۱۱۳۵ هـ ق) ښوولي دي، دغه وروستي

روايت بلوم هارټ هم په ۱۹۰۵ هـ كال د برتنيش موزيم د خطي نسخو په كتلاك

او پوهاند رېټين د حميد د ديوان په مقدمه كې نقل كړي دي.

حميد مومند يو ديوان لري چي درو مرجان يې بولي، راوړتي په گلشن روه کي
له دغه ديوانه څخه شپيته غزلي او درې قصيدې دالفې په ترتيب را اخستي دي
او دغه اقتباس سوې برخه دگلشن روه په ٢٨ مخو کي دنظم دبرخي له ٧٨٥ مخه
څخه تر ١٠٢ مخه پوري ځای سوېده ٩١ .

دحميد ديوان لومړۍ واره په ١٢٨٧ هـ ق (١٨٧٠ ع بمبي) او دوهمه پلا په
١٢٩٥ هـ ق (١٨٧٧ ع) په بمبي کي، درېمه پلا په ١٣٣١ هـ ق (١٩١٣ ع) په لاهور
او څلورم پلا په ١٣٧٠ هـ ق (١٩٥١ ع) په کابل - پنځمه پلا په ١٩٥٨ ع ددرومرجان
په نامه په پېښور کي چاپ سوې دی - د لاهور چاپ دملاعبد الغفار کندهاري هوتک
حاشيه لري او د کابل په چاپ کي دپوهاند رښتين مقدمه سته .

٤- دخواجه محمد بنګښ ديوان:

خواجه محمد شمالي هندوستان او کابل دگورگاني پاچاشاه جهان (١٠٣٧ -
١٠٩٨ هـ ع) او دهنه دزوی او رنگزيب عالمگير (١٠٩٨ - ١١١٨ هـ ق) د
زمانې سرې دی، ده ويلي دي:

٩١ - حميد ماشو خيل پر ديوان سر بير دثور کتابونه هم لري که: دشاهو گدا
منظومه پښتو ترجمه (په ١١٣٧ هـ ق کال) دنيرنگ عشق منظومه پښتو ترجمه
دشرع الاسلام منظومه پښتو ترجمه (په ١١٣٨ هـ ق کال) .

هسي خو بش د تخت د پاسه «خورم» نه دی
چي عاشق (دا) ستا په در کي خو بن خورم دی ٩٣

د «اورنگ» په پاچهي کي سي نياوښي
زه خواجه محمديه و زم ويل لور ته

٩٢ - د شاه جهان اعلي نوم سلطان خرمو، پلاري يې جهانگير پخپل تر ټک کي کښلي دي: «از جگت گسائين دختر مو تپه راجه سلطان خرم در سنه سي و شتر از جنوس همايون و انديزر گوار مطابق سنه نوصدو نو دونه هجري در بلده لاهور عالم را جو دخو دخرم ساخت» (وگوري: تر ټک جهانگيري ٩٧ مخ د لکهنو دنول کشر و چاپ) - شاه جهان د پلار په ژوند د شهزاده خرم په نامه ياديد، پلاري يې پخپل تر ټک کي کښلي دي: «روز يكشنبه پانزدعهم پنجاه عزار و ويه ساحق پخانه صبيه مظفر حسين ميرزا بن بهرام ميرزا بن شاه اسماعيل صفوي که بچوت فرزند خرم خواستگاري شده بود در ستاده» (وگوري: دنز ټک جهانگيري ٧٧ مخ) خوشال خان ويلي دي:

د دنيا په لويي غه باور غه شاله!

پرون دوردخر من داو رنګ دی

(د خوشال خان سر غلري ٣٥٥ مخ)

دا بناد آف خان له لاسه شوې

اوس په حکم دخرم پکښي دا کار شي

(د خوشال خان سر غلري ١٩١ مخ)

٩٣ - وگوري: د گلش روډ - د نظم پر خه ١١٨ مخ - دخواجه محمد پټکښ د

چاپي ديوان په ١٢٩ مخ کي دغه بيت داسي کښلي دی

هسي خو بش د تخت د پاسه خورنه وی

مايي ستا په در کي پروت خو بن و خورم دی

دخواجه محمد په چشتیه صابر په طریقه کې د سیاه عبدالرحیم مرید دی، سیاه عبدالرحیم
د خپل پلار سیاه علی (علی خان) خلیفه و، سیاه علی چې د اشرف د شیر پاوا او سیدونکی او
د محمدزی قبیلې له یوسف خیلې پېښې څخه دی، د اکبر پورې دا خوند پنجو بابا

(۱۰۴۰ هـ ق م) خلیفه ؤ، دخواجه محمد بنګین ويلي دي:

چې ساکن د چشتیانو په سر یردی

شیخ حضرت عبدالرحیم زموږه یردی

۹۴- اکبر پوره بولوی کلی دی، دغه کلی د پېښور څخه تقریباً پنځه میله
لیرې پروت دی- داخوند پنجو بابا همدغه دغه کلی کې دد- داخوند پنجو د
ګنبدې څنګ ته د سیاه علی تېر دی، سیاه عبدالرحیم تار و چې نه نژدې په نهاره نومي
کلي کې پېښ دی، (وګورئ: دخواجه محمد بنګین د چاپي دیوان مقدمه ۴۵ مخ)
۹۵- داخوند پنجو د سرګ کال دخزیفۀ الاصفیاء په ۷۹/۱ مخ کې ۱۰۷۳ هـ ق کال
کښلی دی- مؤلف مو نوی غلام سر زړ لاهوري (۱۲۴۴-۱۳۰۷ هـ ق) ويلي دي:

چو پنجو رستم سر بنجه عشق

ز دنیا گشت در ذات خدا طاق

و صالح «عارف اخلاص» گفتم

۱۰۷۳

دگر کر دم رقم «فیاض آفات»

۱۰۷۳

د تخفۀ الاولیاء په ۳۹ مخ کې داخوند پنجو د سرګ کال ۱۰۴۰ هـ ق ښوولسوی
دی- دخواجه محمد بنګین د دیوان د مقدمې په ۴۵ مخ کې هم دغه نارېخ کښلی

پخېل عمر خو خبر د نېك او بدشوم

په دا دودمي قتل نه وليد په ډېر

مسلمان، كافر ان كېسره پر اته دي

چي يې ستر نه په او رشي نه په قبر

يو عجب و ښو ته تيرې زمانه ده

در حمت په او ښو و نه ژړل اېر

اې «ميرزا» له هسي قامه پناه شو اړه

چي په ژبه مسلمان خوي يې د كبر

(دميرزا دديو ان ۲ مخ د كابل چاپ)

دولت لوانې (تر ۱۰۶۸ هـ ق پورې ژوندی) دميرزا خان دمرګ تاريخ داسی

راوړی دی :

ميرزا خان دبورالدين صفت به څو كېم

ميالرو ښان دېو هي بهر دی يې وړو

دهادي په زړمچي پتو په ډير كاله

دميرزاخوله دهغه علم مظهر و

هيڅ افغان دهغو ندي شعر كړی نه دی

دی پخېل زمان تر هر شاعر بهتر و

په دنيا يې محبت، تكبر نه كړ

په ظاهر سپينه جامه كي قلندر و

ددكن په جنگ شهيد شه، خوشو داو سه

په تاريخ دزرخلو بهت دده گذرو

(ددولت ديو ان ۲ مخ — د كابل چاپ)

د ميرزاخان ترمرگ يو غلو بښت کاله وروسته (په ۱۰۸۱ هـ ق کال) خوشال خان دده د شاعري داسې ستاينه کړې ده:

له چانه په پښتو کې ماسېزان ليدلې نه دی
ميرزا په دازبان کې ويل کېږي دی تنلي
(د خوشال خان مرغلي ۶۹۹ مخ)

جارج راورتي د پښتو گراسر د لومړي چاپ په مقدمه کې (په ۱۸۵۵ ع کال) د ميرزاخان نوم فتح خان بنوولي دی او فيله يې يوسفزی کښلې ده. ۹۷.
خو په ۱۸۶۰ ع کال يې خپله دغه تېروتنه سمه کړې ده، په گلشن روه کې يې دده اشعار د ميرزاخان انصاري تر عنوان لاندې چاپ کړي دي، د پښتو گراسر د دوهم چاپ په مقدمه کې يې هم د ميرزاخان انصاري په نامه راوپېژاندلی او فتح خان يوسفزی يې ځنې بلل کړي دي.

د ميرزاخان ديوان لومړی وار په (غلطي سر، د ميرزا همدديوان په نامه) په ۱۳۳۳ هـ ق کال (۱۹۱۶ ع) په لاهور کې چاپ شوی دی، د هوتک سلا عبدالغفار کندهاري حاشيې هم پرسته ۹۸- دوهمه پلا په ۱۹۵۹ ع (۱۳۷۹ هـ ق) کال په پېښور کې هميشر خليل او درېيمه پلا په ۱۳۹۵ هـ ق (۱۹۷۵ ع) کال په کابل کې پښتو ټولنې چاپ کړې دي. په دغود و وروستيو چاپونو کې سريزي هم سته.

جارج راورتي په گلشن روه کې د ميرزاخان اورمړله ديوانه څخه

۹۷- د پښتانه شعراء په ۸۰/۱ مخ کې دغه تېروتنه راغلې ده.

۹۸- وگورئ: د ميرزاخان ديوان په دغه چاپي نسخه کې ۱۷-۳۲-۵۷

۵۸-۷۵ . . . مخونه.

پنځلس غزلي او غلو رقصيدې اخيستی دي . د غه التباس سوي برخه د گلشن روه په دوولسو مخو کې دنظم دبرخي له ۱۲۱ مخه څخه ، تر ۱۳۲ مخه پوري لځای سویده .

تر راوړتي دسخه پروفيسر ډورن هم دسیر زاخان د شعر څو نمونې په پښتو منتخباً توکي چاپ کړي وې - ۹۹ .

۶- د شیدا دیوان :

جارج راوړتي د دغه کتاب (گلشن روه) د نظم د برخي په ۱۴۹ مخ ، د selection from the poetry of the Afghans په ۳۰۵ مخ شیر محمد خان گنداپور دتوارېخ خورشید جهان په ۴۴۱ - ۲۴۱۰ د پتي حیات خان د حیات افغانی په ۳۱۸ مخ T.C. Plowden د کلید افغانی د انگریزی ترجمې د ۳۳۷ مخ په لمانه (حاشیه) کې د پښتو ژبي مشهور شاعر کاظم خان «شیدا» دتاریخ مرصع د مؤلف نوموړي افضل خان خټک زوی د اشرف خان هجري لمسی او دخوشال خان کړوسی ښوولی دی . دا روایت د «شیدا» د دیوان په مقدمو ، کتلاکو ، د پښتو ادبیاتو په تاریخونو او تذکرو کې هم په وار وار ونل سوی دی ، اوسیر احمد شاه رضوانی (۱۲۷۹ - ۱۳۵۳ هـ ق) د پلار نوم په بهارستان افغانی کې ویلي دي :

پسله دویه کاظم خان «شیدا» گو باشو

چي وزوی دانشمند افضل خان

«شیدا» په خپل دیوان کې نه دی راوړی ، خو په «سرای اکوړه» کې

۹۹- وگورئ : Chrestomathy ۳۵۴ مخه څخه تر ۳۷۳

مخه پوري .

يې د «افضل آباد» خاص ذکر د خپل ټاټوبي په توگه سره په يوه رباعي کي کړی
هغه رباعي داده :

نسیمه ورشه د «سرای» سواد ته
له هغه پسه «افضل آباد» ته ۱۰۰
سلام مي وکړه په دواړو لاسو
دروډيوارو گل وشمشادته

نور محمد نوری «کندهاري چي په تحفة الاسیر (د ۱۲۸۰ هـ ق تالیف) کي دنده یې
(ساندي) تر عنوان لاندې دکاظم خان «شیدا» دوې رباعي گانې نقل کړي دی
هله یې شیداد خوشال خان له لمسیو څخه بللی دی او دپلار د نامه یادونه یې
نه ده کړې .

په دې وروستیو کڼو کي په دې باب چي «شیداد افضل خان زوی دی»
ځینو کسانو ته څه شک پیدا سوی دی او ددې شک «بیونه دایمي»
الف - په تاریخ مرصع کي چي د ۱۱۳۶ هـ ق کال دکوچنی اختر تر
مياشتي پوري واقعات درج دي ، په هغو کي د (مؤلف) افضل خان د زوی په
نوگه دکاظم خان نوم نه دی راغلی ۱۰۱ .

دا شک د جارج راوري په دې خبره له منځه ځي ، چي لیکلی یې دی :

۱۰۰ - د افضل آباد - او افضل آباد د پياغ ذکر په تاریخ مرصع کي هم نه .

وگورئ ۳۱۴ - ۳۴۶ - ۳۶۹ - ۳۷۲ مخونه .

۱۰۱ - په تاریخ مرصع کي دخواجه کاظم خان پر نامه نقطه یو وار پېښير و
داسې د کابل دگورگاني صوبه دار (وانی) سپه دار خان مستوفي و - سپه دار خان
له ۱۱۲۶ هـ ق څخه تر ۱۱۲۷ هـ ق پوري یو کال دکابل صوبه داري وکړه .

« کاظم خان شیدا د ۱۱۳۵-۱۱۴۰ هـ ق کلونو ترمنځ زوکړی دی » ۱۰۲
 ښاغلی دوست محمد کامل د تاریخ مرصع دمقدمې په (م ب) مخ کې دده
 شک په رد کې کښلي دي :

« ترڅو چې ددغو خبرو یا مشکلاتو تعاقب دی ، نو که افضل خان چې
 مو ورسې کړی دی په ۱۰۷۴ هـ ق کال زېږېدلی وي نو په شوال ۱۱۳۶ هـ ق
 کې ۱۰۳-چې ترهغې مومي یې په تاریخ مرصع کې حالات راوړي دي
 دي، په د شېتو یوشېتو کالو و . نه خونامکنه اونه خو غبره غلبه ده ،
 چې په ۱۱۳۶ هـ ق او ترې پس ته یې نور زامن لونه هم شوي وي یاد اچي
 په شوال ۱۱۳۶ هـ ق کې یې زامن دو سره واره وو چې دهغو د ذکر موقع
 تردغه وخته د واقعاتو په بیان کې رانه امله . »

ب- کاظم خان شیدا د دیوان په مقدمه کې دعا بد خان له نامه سره « وروړ »
 کښلی دی او په تاریخې قطعو کې یې د دوو وروڼو (چې فتح او الله نور نومیدل)
 د سرگ نارینې مادي راوړي دي، په تاریخ مرصع کې د افضل خان د زامنو په توګه
 ددغو دریو وروڼو نومونه یادونه نه ده شوې، دده شک در دله پاره هم نو سوري
 دوست محمد خان کامل د تاریخ مرصع په مقدمه کې په هغه دلیل اکتفاء کړیده
 چې د لومړي شک دایسته کولو لوله پاره یې راوړي او پاس را نقل سوی دی .

خو ماته په فتح خان او الله نور پوري د سر بو طي تاريخي قطعي سبب داسې نه ښکاري
 چې دوی دي د کاظم خان شیدا وروڼه وي، بلکه زه گمان کوم دوه پښتانه وروڼه په یوه

۱۰۲- وگورئ Selection From the poetry of the Afghans

د شیدا ادب څخه قطعو وروړ دا . مگر پری ترچې په باب ښکاري یاداشت

۱۰۳- په اصل کې ۱۰۳۶ هـ ق کښلي ده- چې د چاپ تیر وړنه یې باید وې او .

مياشت کي پرېدي او دغه پيښه درو هيلکهنه د ډيرو پښتنو د خواشينۍ سبب گرزيدلې ده
چي يو په هغو کي کاظم خان شيداغوندي حساس شاعر دی، هغه قطعه داده:

چي فتح او الله نور له دليا ولارل
په غمونو کي يې لږي تر مياشتي کم
په هر چاؤ رتخت ستخت د دواړو وزونو
په فراق کي يې نالان و ونوی و کم
تأمل يې په بيان د تاريخ وشه
راڼه ووي زړه «آه ا د قلوب غم» م. م.
۱۱۸۹ هـ ق

(د ديوان ۲۱ مخ — کابل چاپ)

کاظم خان شيدا چي کومنه رباغي د خپل ورور په ساند (مرثيه) کي ويلي ده
دهغي اتقاد، تاثر او رقت چي له پورتنۍ قطعي سره پر تله سي د سياق بيلتون يې له
ورايه څرگند يري، هغه رباغي داده:

له حب جا هغه زړه کي سوړ يم
د ملنکيه و کار ته جوړ يم
سرمي خوړلي د شيرين وروړدي
له زندگيه تر حلقه موړ يم

د افضل خان خټک (۱۰۷۵ هـ ق زوکړی) د لمسيو، د اسد الله خان (۱۱۱۹ هـ ق
زوکړی) د زامنو دوهم خـ و شال خان (۱۱۷۲ هـ ق شهيد)

م. م. — د شيدا ديوان په کابل چاپ کي تر «آه ا د قلوب غم» لاندې (۱۱۹۱ هـ)

کښلی دی.

اوسر فر از خان ۱۰۵ (۱۱۸۳ هـ ق مړ) د مړ کونو کومې تار پښې قطعې چې کاظم خان «شیدا» ويلي دي ۱۰۶ دهغو اتقاد (سوز) هم د فتح خان او الله نور د مړگ تر قطعې ډير زيات دي او د اښې چې خوشال خان شهيد او سرفراز خان د خپلوی په لړ کې تر فتح خان او الله نور ورنژ دي وو.

ج- کاظم خان شیدا د خپل پلار د مړگ کال ۱۱۸۳ يا ۱۱۸۹ يا ۱۱۸۷ يا ۱۱۸۴ هـ ق ښوولی دی د امددونه له هغې تار پښې مادې څخه راوړي چې په دغه قطعې کې راغلې ده :

داچي والسمي ار تعال وکړ

لهاي يې جنت شه دنيا زندان وه

تاريخ دارنگه در حلت ووي ۱۰۷

خودوماته : «مياشت د شعبان وه» ۱۰۸

(د کابل چاپ ديوان ۲۱۶ مخ)

دغه تاريخي ماده څلور ډوله لوستلې سوې ده او دغه عددونه هغې راوړي :

-
- ۱۰۵- سرفراز خان هغه رسمي لقب دی چې د لوی احمد شاه بابا (۱۱۶۰-۱۱۸۶ هـ ق) له خوا د اسد الله خان مشر زوی سعادت مند خان ته ورکړسوی دی.
- ۱۰۶- وگورئ! شیدا د ديوان ۲۱۵-۲۱۶ مخونه.
- ۱۰۷- د هميش خليل د چاپ په ۲۵۵ مخ او د ډاکټر انوار الحق د چاپ په ۱۰۵۴ مخ کې دا نيم بيتي داسې راغلي دي:
- «تاريخ يې دارنگه در حلت ووي»
- ۱۰۸- تر دغې تاريخي مادې لاندې ۱۱۸۳ هـ ق عدد کېښلی دی- مگر له ذکر سوي تاريخي مادې څخه ۱۱۸۹ هـ ق راوړي.

۱۱۸۹	=	میاشت دشعبان و ه
۱۱۸۴	=	میاشت دشعبان و
۱۱۸۷	=	میاشت دشعبان ده ۱۰
۱۱۸۳	=	میاشت دشعبان ده ۱۱

په دغو غلورو ډولونو کې تر ټولو وروستی لوستنه د جمل په حساب له هغه
عدد سره برابرېږي چې په دریوسرو چاپي نسخو کې تر تاریخي ماد ولاندي
کېږي دی؛ او دغه مطابقت له اسله ماته دغه وروستی لوستنه تر نورو غوره ښکاري
د نېوي حدیث «الدنيا من الومن و صحیح» پښتو ترجمه «دنیا زنده ان
ده» هم د اثباتوي چې (ده = da) باید ردینوی نه (وه = Wa) .

په ۱۱۸۳ هـ ق کال د کاظم خان شیدا د پلار مرگه او (د ځینو روایتونو له مخې
د افضل خان مرگه په ۱۱۵۳ هـ ق یا ۱۱۹۱ هـ ق کې په پیدل) یو داسې تناقض دی
چې یابه د افضل خان مرگه روایتی تاریخونه ناسم بل کيږي او یابه کاظم خان
شیدا د خوشال خان د کوم بل لمسی په زمانو کې شمیر و.

۱۰۹ — دغه تاریخي ساده د همیشه خلیل په چاپ کې کېږي ده. کر بر تاریخي
مادی لاندې ۱۱۸۳ عدد راغلی دی.

۱۱۰ — دلته دا خاقت دال سنه — ځکه نو (ت) باید په زیر و لوسته سي — دغه
تاریخي ماده د اکثر انوار الحق په چاپ کې راغلي ده او تر تاریخي مادی لاندې
۱۱۸۳ هـ ق کال کېږي دی .

۱۱۱ — دغه حدیث نېوي دویقه الاخرت ۷ مخ کې داسې له پېښو کېږي دسوی د.

ده دنیا بندېخانه د مومنانو باغ باغچه بوستان په حق د کافرانو

د کاظم خان شیدا زوکړه راوړتې ده ۱۱۳۰- او- ۱۱۳۰ هـ ق کلو نو تر منځ بللې ده او بلوم هارت د برتش موزيم د کتلاک په دوه ويستم مخ کې ۱۱۳۰ هـ ق (= ۱۷۲۷ع) کال په شاوخوا کې گڼلې ده، دغه وروستی روایت د کاظم خان شیدا د درېوسرو چاپي نسخو په مقدمه وکړي رانقل سوی دی. ۱۱۲ کاظم خان شیدا په نوې لخوا کې د پرديسي بدغم اخته سویدی او په هغه پرديسي کې مړ دی - ده د دیوان په مقدمه کې کښلې دي: «په عنفوان شباب کې مې استراحت د حضر په محنت د سفر بدل شه او الی آن مې په شام د غربت صبح د وطن بالوفه طالع نه دی» کاظم خان شیدا د ۱۱۵۳- او ۱۱۶۱ هـ ق کلو نو تر منځ د پرديسي پلر کې سر هند ته رسیدلي او هلته د دوهم محمد معصوم مجددي نقشبندی (۱۱۶۱ هـ ق مړ) سر یسوی دی- دوهم محمد معصوم مجددي د محمد اسماعیل (۱۱۳۹ هـ ق مړ) زوی د محمد صبغت الله (۱۰۳۲- ۱۱۲۱ هـ ق مړ) د عروة الوثقی لو مړی محمد معصوم (۱۰۰۷- ۱۰۷۹ هـ ق) کړوسی او د محمد دانی ثانی شیخ احمد الکابلی السرهندی (۹۷۱- ۱۰۳۳ هـ ق) کوسی دی- په طریقت کې د خپل نیکه محمد صبغة الله خلیفه ؤ، محمد صبغة الله له خپل پلار او لومړي محمد معصوم او هغه له خپل پلار حضرت سجدد (رح) څخه د ارشاد اذن موندلی دی، همیش خلیل د شیدا دیوان په مقدمه (ک) مخ کې کښلې دي:

«شیداسر هند شریف ته لار، دلته هم ډیره موده پاته نه شو، راسپورت ته لار، دغو وړ لخوا کې دریا سترا سپور حکمران فیض الله خان ؤ نو اب فیض الله خان پخپله هم پښتون ؤ»

دغه مطلب کتنه ډاکټرانو او الحق د شیدا دیوان دارد و ترجمې په مقدمه (۳۷ مخ) کې اخیستی دی، زما په خیال د نو اب فیض الله خان (۱۱۸۸- ۱۲۰۸ هـ ق)

د حکمراني په وخت کې رامپور ته د شيدا تګ د تأمل وړ خبره ده، دا ځکه چې
 نواب فيض الله خان درو هيلکهنه د نوابي تر ړنگيدلو وروسته په ۱۱۸۸ هـ ق د
 رامپور نواب سوي دی او د شيدا په ديوان کې په ۱۱۶۲ هـ ق کال د نوموړي
 نواب فيض الله خان د پلار درو هيلکهنه نواب «علي محمد خان پېش» د مرګ مړتيا
 او تار يخې قطعه دانيي ۱۱۳۰ هـ ق کې شيدا تر ۱۱۶۲ هـ ق پخوارو هيلکهنه ته رسيدلې دی
 او د فرخ آباد د نواب احمد خان بنګين (۱۱۶۳-۱۱۸۵ هـ ق) له لاسه په ۱۱۶۴ هـ ق
 کال د نواب بنصو خان مفدر جنګ (۱۱۵۱-۱۱۶۷ هـ ق) له خوا څخه په فرخ آباد
 کې دمقرر د حاکم نول رای دوژل کېدلوم ۱۱۶۵ هـ ق کال پر فرخ آباد او

۱۱۰ - د دغې مړتيا په دادي:

لېل رحلت ز دسوي ملک پنا
 تاعی محمد نواب نامدار
 از بلاد هندو مسکون روه
 نيست افغان راو رای گريه کار
 سال اين ماتم بتو گره دجی
 «می می افغان» اگر گیری شمار
 ۱۱۶۲ هـ ق

۱۱۳ - د دغې نار يخې قطعه دانيي:

خان احمد پور ز رزم و و غا
 تيع فماع از نيام کشيد
 ال نول دائر لعين و شفی *

روهي لکهنډ باندې دنو موري نو اب سنصور خان صندر جنگ او سر هيو د گهر يده ۱۱۵
 په ۱۱۸۸ هـ ق کال د حافظ الملك حافظ رحمت خان پريښی ۱۱۶ د شهادت تاريخ قطعي
 په رو هيل کهنډ کي دنو اب فيض الله خان دنو ابی تر پيل کيدلو پخوا د شيدا
 استوگه ثابتوي شيدا په يوه رباعی کي درو هيلکهنډ د دوو مشهورو وياړونو (راسپور
 او بانس بريلي) يادونه داسي کړې ده:

ورځ د بخت ده، ورځ ده کوره
 و بريلي ته ځوله راسپوره
 گويا زعفران دي دا ژر گلونه
 چي بهر مند بونن له سروزه (د کابل چاپ د يوال ۳۶ مخ)

«نائب خاص راښی شيد
 زړ د بشنافت ارجوان په ججه
 گشت تاريخ از تخيټ وياړم
 ۱۱۶ هـ و»

۱۱۵ - د دغی طعي خربينه دادي:

پنځانه د دېهر متزارل دی
 که هرڅو وروا که غرقوی پنياد
 و تاريخ نه بی حيران دوا تعات وړه
 راه وويل خپل زای غفيمه مان»
 «۱۱۶ هـ ت»

۱۱۰ - دغه طعه داد:

په ميدان چي خانقا جوړ يو ت شويده شو
 کشنده يي پ-۸ رحمت دی سوعجول
 استفسار که ديار يخ کاندی څو کت وایه:
 چي: «يو کال د قاتل دستول»

۱۱۸۸ هـ ق

کاظم خان شیدا په ۱۱۹۹ هـ ق کال په راسپور کې ومړ، د مړینې تاریخې مادي
یې «دل نظیر» ده ۱۱۷۲ چي په دې رباعی کې راغلې ده :

د شیدا په آشیانه کې جهان تر یخ شه
د کباب غوندي یې کون و مکان سیخ شه
درست بدن یې گو بازاره دی په سینه کې
«دل نظیر» د کاظم خان د مرګ تاریخ شه

۱۱۹۴

د کاظم خان شیدا دیوان تر اوسه پورې درې واره چاپ سوي دي، لومړی واره په
(۱۳۷۲ هـ ق = ۱۹۵۲ ع) کال د ښاغلي لیکوال عبدالرؤف بینوا په مقدمه، تصحیح
او تعشیه په کابل کې — دوهمه پلا په ۱۹۶۵ ع کال (۱۳۸۵ هـ ق) د همیش خلیه — ل
په مقدمه او ترتیب او دریمه پلا په ۱۹۶۶ ع کال (۱۳۸۶ هـ ق) په پېښور کې د
ډاکترانو ارحق په زيار چاپ سو، وروستی چاپ یې اړ دو ترجمه هم لري.
په گلشن روه کې د کاظم خان «شیدا» له دیوانه څخه ۳۸ غزلي د الفې په ترتیب
را اخستل سوي دي او دغه اقتباس سوي برخه د گلشن روه په ۱۴ مخو کې (له ۱۳۵ څخه
څخه تر ۱۴۸ مخه پورې) خای سویده.

د کاظم خان «شیدا» دوې غزلي د کلید الاغانی په ۳۶ — ۳۸۷ مخونو کې هم نقل سوي
دي.

۱۱۷ — همیش خلیل د شیدا د مرګ تاریخ ماده «بینظیر» راوپړې ده او لاندې
عدد ۱۱۹۴ ورنه کښلی دی (وگورئ د همیش خلیل د «تسمی» «ع» «یخ») «بی نظیر»
که تاریخې ماده سي ۱۱۷۲ ځنې راوړي او دایوه نیر و تنه ده چي باید سمه کړله یي.

۷- د اشرف خان هجري ديوان

د خوشال خان خټک (۱۰۲۲-۱۱۰۰ هـ ق) دويم زوی اشرف خان په ۱۰۳۰ هـ ق
(۱۶۳۵ ع) کال په سراي اگوره کي زيږيدلی دی ۱۱۸ موريي مرجاني نوميدله د
الف خان لور دملکسرور لمسی او دسیرک کړوسنی سینی خټکه او په سینیو کي
الک خيله وه * واده يې په ۱۰۳۰ هـ ق کال سوي دی او په ۱۰۸۰ هـ ق کال مړه
ده. ۱۲۰

۱۰۷۳ هـ ق کال دڅلرمي خور په واسطو کي چي خوشال خان په پېښور کي
مغلوبندی کړ او بيا يې دوی مياشتي پس دهلې ته وليږه، اشرف خان دڅلواپار

۱۱۸- اکبر خان د خوشال خان تر ټولو مشر زوی ؤ. تر اشرف خان دمخه
زيږيدلی دی. دا ورور خو وچي ورسره.

۱۱۹- خوشال خان په ۱۰۸۱ هـ ق کال په يوه قصيد کي ويلی دي:

دنظفي اثر می ولار پکښي ښايښو

راړه يې د مرجاني لری تاثیر

(د خوشال مرغلي ۹۹ مخ)

* خوشال خان په انو خيلو کي هوتي دی، خو بي اوځيني (سيني) په شجر و
چي وړونه ښوول سوي دي.

۱۲۰- خوشال خان ويلي دي:

پوره زراتيا کلونه د هجرت وو

چي دمور پخوا می ورسره مشر کور

(د خوشال خان مرغلي ۱۰۲۶ مخ)

او جگړام په لمسه کابل ته ولاړ، چي هلته د کابل له گورگاني صوبه دار (والی) سيد امير خان خوافی سره د پلار د خلاصون په باب وېر غيږي. ۱۲۱ گورگاني صوبه دار ته چي په لاس ورغی زندان ته يې و اچاوه — د بهادر خان د اؤدزی (۱۰۵۹ هـ ق مې) د زوی د لير همت خان په سپارښت او ضمانت خوشی سو — مگر دیر ژر يې بيرته زندان ته و اچاوه، دا پلايانو موږي د لير همت خان د اؤدزی په په ملاتړ له زندانه راووت — وطن ته ولاړ، او د خټکو خان سو، په ۱۰۷۷ هـ ق کال (۱۶۶۷ ع) چي د اټک گورگاني فوج د او کامل خان د هارون پر گودر ليد. يوسفزيو سره جنگيدی، اشرف خان دېر ديو ملاتړ وکړ او د گورگاني حکومت له پاره يې توري و وهلي، يوسفزي چي دا خو ند چالاک کابل گراسي او بها کو خان تر مشرتا به لاندي جنگېدل مات سول او کامل خان يې له سرو نوڅخه کله سنار (د سرو نوڅلي) جوړ کړ.

په ۱۰۷۹ هـ ق کال چي خوشال خان د هندوستان له پنځه کلن بند او پردیسي څخه وطن ته راستون سو، د خټکو خان يې خپله کړه — د ۱۰۸۳ هـ ق کال په لومړۍ هفته کي چي دايمل خان مومند او دريا خان اهر يدي تر مشرتابه لاندي توري يالو پښتنو په خيبر کي د گورگاني حکومت فوجونو ته ماتې ورکړه — خوشال خان د حکومت د فوجونو مل و، تر دغه ماتي وروسته خوشال خان ته له گورگاني سي

۱۲۱ — سيد امير خان خوافی له ۱۰۷۲ څخه تر ۱۰۷۸ هـ ق پوري په کابل

کي د گورگاني حکومت والی و — په ۱۰۸۱ هـ ق کال په اکړد کي ومړ.

حکومت څخه بيره پيدا سو. له کورې څخه نظام پورته کړه سو ۱۲۲ په کوره کي بيا ځاني اشرف خان ته پاته سوله، ۱۸۳۰ هـ ق کال د صفر په مياشت کي چي د لاهور گورگاني حاکم لدا بي خان (مظفر حسين) په خيبر کي د کابل د مات سوي گورگاني والي محمد امين خان په سرسته پېښور ته راټي. اشرف خان يې تر خير آباد پوري مخي ته ورغی او تر پېښور پوري يې ملگري و، څو مياشتي پس چي د محمد امين خان پر ځای دوهم مهابت خان (مير زاهر اسف) څلورمه پښلاد کابل والي سو ۱۲۳، اشرف خان هجري يې بيا تر خير آباد پوري مخي ته ورغی او تر نوښاره يې په جلب کي و. در خصتو لو په وخت کي مهابت خان له اشرف څخه په ضمانت واخيست چي پلار به خپله سيمه کي نه پرېږدي دخوشال خان دغه ضمانت

۱۲۲ - نظام پور د نوښار جنوب او د چوات چوڼي جنوب شرق ته دخوړې په ناو د کي د يوه ځای نوم دی - خوشال خان چي د مغلو سره وړانه سوله زياتره په نظام پور کي او سیدی - خوشال خان ويلي دي :

مغل يې قدره پښتون يې ننگه

تو به له توري، تو به له جنگه

تسبيح په لاس کي په نظام پور کي

ناست په مسجد کي جمد تر څنگه

(د خوشال مرغلري ۷۷۲ مخ)

۱۲۳ - د دوهم مهابت خان پلار لومړی مهابت خان زمانه بيگ نومیده د غيور بيگ کابلي زوی و. دوهم مهابت خان څلور واره د کابل صوبه دار سوی دی او څلور لس کاله يې د کابل صوبه داري کړيد. په ۱۸۵۰ هـ ق په پنجاب کي ومړ.

په ورکولو له اشرف خانده شخه خواهدی سو، ددو دی تر جنگه ((رجب ۱۰۹۱ هـ ق))
 څه موده دمخه اشرف خان او پلار مناسبات نور هم خړېږي، ددی سبب داوچي
 خوشال خان په دغه وخت کي له نظام پور څخه د تري بولاو سيمي ته کله سو او په «پوت»
 کي يې وازول. داځای د خټکو په سيمه کي پروت دی. اشرف خان دهنه ضمانت
 له مخي چي گورگاني والي ته يې ورکړی ؤ، ددې کار مخالفت وکړ او د اشخړه د
 پلار او زوی تر منځ د جنگي کارو ايو سبب سوه.

مگر په دې عملي مخالفت هم د مغلو زړه د اشرف خان په باب سپين نه سو، د ۱۰۹۲ هـ
 کال د دوهمي خور په سياشت کي يې اشرف خان په پېښور کي بندي کړ
 او د خټکو خانی يې د اشرف خان سکه وروړ. بهرام خان (۱۰۵۳-۱۱۲۳ هـ ق)
 ته ورکړله. اشرف خان د يوه سياسي بندي په توگه هندوستان ته بوتل سو او د
 گواليار په کلا کي يې بندي کړ. د ۱۰۹۷ هـ ق کال دميانی په څلورمه چي
 اورنگزيب عالمگير (۱۰۶۸-۱۱۱۸ هـ ق) په جنوبي هندوستان کي د بيجاپور
 کلاونيوله. څه موده پس يې له نورو بنديانو سره اشرف خان هم بيجاپور ته
 بوت. اشرف خان تر ۱۳ کاله بند وروسته په ۱۱۰۶ هـ ق (۱۶۹۳ ع) کال په
 بيجاپور کي ومړ، آزاد خان دده د مرگ په باب دا قطعه ويلې ده:

دهجرت يې زړ سل شهو ؤ

اشرف خان چي فوت شو ياره

«غم اندوه» دده تاريخ دی

که حساب کړي ويې شماره

اشرف خان په پښتو او پارسي ژبو کي شاعري کړې ده، تخلص يې «هجری»

دی ۱۲۴ کله کله «روهي» او «ختک» هم د تخلص په ډول په مقطعو نو کي راوړي په بي تکو غزلو کي يې «اکرم» تخلص دی، په پښتو کي پند ديوان لري، داد ديوان لومړی ځل په ۱۹۵۸ع (۱۳۷۷ هـ ق) کال په پېښور کي د هميش خليل په زيار، مقدمه او لغت نامه خپور سوي دی راوړتی په گلشن روه کي د اشرف خان هجري لېد ديوانه څخه ۲ غزلې او يوه قصيده د الفبي په ترتيب را ځيښتي ده، دغه اقتباس سوي پر څه د گلشن روه په ۱۲۲ مخو کي له ۱۵۱ څخه تر ۱۶۲ مخه پوري ځای سويده ده. د هجري يوه غزل له د کليد افغاني په ۳۷.۸ مخ کي همسته.

۸- يوسف زليخا:

ديوسف (ع) قصه په قرآن کي راغلي او د «احسن القصص» په نامه ياده سويده، دغه قصه له ډير و شاعرانه ببالغو او افسانوي خرافاتو سره دنړۍ په ډير و ژبو لکه پاړسي، ترکي، عربي، سنسکريت، اردو، روسي او نورو ۱۲۵۰۰۰۰ کي سته. د افغانستان مشهور شاعر مولانا نور الدين عبدالرحمان جامي (۸۱۷-۸۹۸ هـ ق)

۱۲۴- په پښتو ژبه کي يوبل شاعر همسته چي «هجري» يې تخلص دی دغه شاعر اسير خان نوموړي او دوه ديوانونه ځني پايه دی (وگورئ): ورکه خزانه ۶/۲ مخ (د جلال الدين اکبر ۹۶۳-۱۰۱۳ هـ ق) په وختو کي د پاړسي ژبي يو شاعر تير سوي دی هجري يې تخلص و، ديوان يې درلود، دغه شاعر د ابو نصر احمد مجذوم زنده پيل (۱۳۴۱-۱۳۶۵ هـ ق) له اولادې څخه و؛ د گلشن هند د مؤلف (ميرزا علي لطف) د پلار کاظم علي نامتو آلا دي تخلص هم هجري و کاظم علي په ۱۱۵۲ هـ ق کال د افشار نادو (۱۱۴۸-۱۱۶۰ هـ ق) په فوج کي هند وستان ته تللی دی.

۱۲۵- دغه قصه په روسي ژبه کي S. Lepkin نظم کړې ده.

دغه قصه په ۸۸۸ هـ ق (۱۴۸۳ ع) کال په هزج مسدس مخدوف بامقصور بحر کي په پارسي ژبه د مثنوي په ډول نظم کړې ده او د «يوسف زليخا» په نامه ياديزي ۱۲۶ د يوسف و زليخا قصه. په پارسي ژبه کي د پيرلسو نورو شاعرانو هم نظم کړيده، خو په ټولو کي د جاسي يوسفو زليخا زيات ادبي ارزښت لري — د پښتو ژبي مشهور شاعر عبدالقادر خان خټک (۱۰۶۳ هـ ق زير بدلي) د جاسي يوسف و زليخا په پښتو ژبه اړولي ده، ۱۰۶۷ د نظم شکلي سکينت يې مثنوي دي او بحر يې پخپله عبدالقادرا و نورو پخوانيو د پښتو ژبي د خفيف بحر په نامه ياد کړی دی ۱۲۸ عبدالقادر خټک په ۱۱۱۲ هـ ق کال د دغه کتاب له نظمونو څخه فارغ سوی دی، ده د کتاب په پای کي ويلي دي:

من د هجر غين و قاف و

اته کم د پاسه کاف و

چي تمام شو دا کتاب

الله اعلم بالصواب

د عبدالقادر «يوسف زليخا» لومړی و اړ په ۱۳۸۸ هـ ق (۱۸۷۱ ع) کال دوهمه

بلا په ۱۲۹۸ هـ ق (۱۸۸۰ ع) کال د درهلي د يوسف په چاپخانه کي — ذريعه پلا

۱۲۶ — د يوسف و زليخا قصه د غنت او رنگ جاسي پنځم او رنگ دی.

۱۲۷ — د يوسف زليخا بله منظومه پښتو ترجمه د احمد جان شاعر ده.

۱۲۸ — عبدالقادر خان د يوسف زليخا په پای کي ويلي دي:

په خفيف بحر ويلي کل د قبت غني و نلی

چي خفيف بحر شیرین کا غنه کس سحر مین کا

شیرین بحر خفيف کي بی جوابه سي حریف کي

په ۱۳۱۵ هـ ق (۱۸۹۷ ع) کال د کابل په دار السلطنه چا پښتانه کي د گل محمد خان — محمدزي په اهتمام — څلرمه پلاپه ۱۳۳۱ هـ ق (۱۹۲۲ ع) کال د کندهاري تاجرانو ملاسم الله او فتح محمد په فرمايش په لاهور کي چاپ سوې ده .

جارج راورتي په گلشن روه کي د عبدالقادر خان «يوسف زليخا» څخه ۲۷۲ بېته تر شپږو عنوانو لاندې را اخيستي دي، دغه اقتباس سوې برخه د گلشن روه په ۲۱ مخو کي له ۱۶۵ مخه څخه تر ۱۸۵ مخه پوري ځای سوې ده . تر راورتي دمخه پروفيسر ډورن هم په پښتو منتخباتو کي د عبدالقادر خان د يوسف زليخا څه برخه اخيستي وه . ۱۲۹

۹- د عبدالقادر خان د يو ان :

عبدالقادر خان د پښتو ژبي د مشهور شاعر خوشال خان خټک (۱۰۲۲ هـ ق) زوی دی پلار يې د زوکړي کال د «عبدالقادر خان» له کلمې څخه را ايستلی دی چي د جمل په حساب ۱۰۶۳ هـ ق د ځني جوړېږي — او عبدالقادر خان هم د ۱۰۶۳ هـ ق کال د لوی اختر د مياشتي په پنځه ويښتمه زوکړی دی عبدالقادر خان د اشرف خان دوی له مور نه دی .

عبدالقادر خان په ۱۰۸۳ هـ ق کال د نوبار په جنگ او په ۱۰۸۵ هـ ق کال د گڼت په جنگ کي د پلار ملگری ؤ . ۱۳ د عبدالقادر خان او افضل خان تر منځ مناسبات ښه نه ؤ — ځکه نو دی د ژوند په وروستيو کلونو کي څه موده په نوبار کي اوسیدی، راورتي لاوايي چي د افضل خان له لاسه وژل سوی هم دی — خود

۱۲۹ — وگورئ: Cheresto mathy له ۱۷۳ مخه څخه تر ۲۸۲ مخه پوري .

۱۳۰ — د نوبار جنگ د نوبار له گورگاني پانه دار (خليل) او د گڼت جنگ

د کوهان له خان (شیر محمد خان بنگش) سره پېښ سوی دی .

در او رتی دغه خبره هېڅ ملاتړ نه لري او ده هم د دغه دروايت ساخذنه دي بنوولي .
 د عبد القادر خان ژوند تر ۱۱۲۵ هـ ق کاله پوري يقيني دي — د اسطبل دده له
 دغه بيته څرگنديږي :

دوشپته کاله دي لاړ عمر په لټو،

عبادت دي په عادت نيکي په سهو،

عبد القادر خان په نقشبدي طريقه کې د شيخ سعدی لاهوري (۱۱۰۶ هـ ق مړ)
 خليفه ؤ — شيخ سعدی له پښتانه ستانه شيخ آدم مشواني بنوري (۱۱۰۳ هـ ق مړ)
 او هغه له مجدد الف ثاني شيخ احمد الکاهلي السرهندي (۹۷۱ — ۱۱۰۳ هـ ق) څخه
 دخلافت څرغه او دار شاداذن موندلی دی .

عبد القادر خان خټک د پښتو ژبې د لومړي درجې له شاعرانو څخه شميرل
 کيږي، وينا يې د تصوف رنگ لري — دی د غزلو او قصيدو په مقطعونو کې تل
 خپل نوم راوړی — يو ځای دوه يې « کرلانی » کلمه هم د قبيلوي تخلص په توگه
 راوړې ده. عبد القادر خان په يوسف زليخا او گلسته سريزه يو پښتو ديوان هم
 لري چې لومړی وار په ۱۳۵۷ هـ ق (۱۹۳۸ ع) کال د لوی استاد پوهاند عبدالحی
 حبيبي په محققانه مقدمه، تصحيح او تحشيه په کندهار کې — د و ه م ه پلا په ۱۹۶۷ ع
 (۱۳۸۷ هـ ق) کال او څلرمه پلا په ۱۹۷۲ ع (۱۳۹۳ هـ ق) کال د هميش خليل
 له مقدسي اولر هنګستره — دريمه پلا په ۱۹۶۹ ع (۱۳۹۰ هـ ق) کال د اکتبر
 انوار الحق له سريزي اولغت نامې سره په پېښور کې چاپ سوی دی .

د کليد افغاني په ۳۸۶-۳۹۷ مخو کی هم د عبدالقادر خان دوي غزلي نقل سوي دي .

۱۰- د لوی احمد شاه بابا دیوان :

د پښتو نوميالی او بريالی ستر ټولواک غازي لوی احمد شاه بابا په ۱۱۳۳ هـ ق يا - ۱۱۳۵ هـ ق کال په هرات کي زيږيدلی ۱۳۱ د ۱۱۶ هـ ق کال درجب د مياشتي تر اتلسمي ورځي پخوا د کند هار په شير سرخ کي پاچا سوی او د ۱۱۸۶ هـ ق کال د لومړي خور په دويمه د پنجشنبې په ورځ د کند هار په توبه کی مړ دی ۱۳۲ زیارت ئي د کند هار ښار کي خرقې شريفي ته خرڅه واقع دی، د پنجشنبې او د جمعی په ورځو کی يې خلک زیارت ته ورځي، دو عاوي ورته کوي او مرادونه غواړي. لوی احمد شاه بابا يو اځي د توري قهرمان نه ؤ، په علم، اخليت او پرهيز - گاری کی يې هم نوم درلود - شعري يې هم وایه په عربي، پارسي او پښتو ژبو

۱۳۱ - په پښتو کتابو کي د لوی احمد شاه بابا زوکړه په ملتان کی ښوول سوي

ده.

۱۳۲ - د ابراهيم جامي لمسي د منشي، محمود الحسيني زوکړه، محمد اسماعيل ويلي دي .:

روز پنجشنبه بتاریخ دوم زاول ربیع

وقت ظهر و سال لونیل آخر فصل بهار

شر در حمت در شزار و یکصد و شصت و شش

سال تاریخ و قات از سال هجرت دین شمار

زابتدای سلطنت تار و ز نو تشدد حساب

کر د شاهی بیست و شش سال آن شه و الاتبار

(د تاریخ احمد شاهي ۱۲۹۲ مخ)

کي شعرونه ځني پاته دي، په پښتو ژبه کې بشپړ ديوان لري، ددغه ديوان کومې خطي نسخې چې ماته معلومي دي، شمير يې لسو ته رسيږي او په دغو کتب خانو کې خوندي دي:

لومړۍ نسخه د لندن په برتېش موزيم کې په ۴۴۹۵ OR. گڼه خوندي ده، د گلشن روه انتخابات له دغې نسخې څخه سوي دي. دوهمه نسخه د لندن په انډيا آفس لائبريري کې په ۲-B گڼه خوندي ده، ددغې نسخې سروپاي کنډو ودي دريمه نسخه د تاشکند د ختيز پېژندنې دانستې توب په کتب خانه کې سته، دغه نسخه چې په ۱۱۶۳ هـ ق کال محمد حامد دراني کښلې ده د تاشکند د خطي کتابو د کتلاک تر ۱۵۹۴/۲ لمبر لاندې يې تفصيلات راغلي دي. څلورمه او پنځمه نسخې د ټونک د پښتنو نوابانو د کورنۍ په کتب خانه کې وي، د هندوستان تر ویش وروسته پاکستان ته راوړلې سوې او س د پېښور د پښتو اکاډېمي په کتب خانه کې خوندي دي. شپږمه نسخه د کابل د جمهوري ارگ په کتب خانه کې خوندي ده اوومه او اتمه نسخې د کندهاري سلېمي (محمد حليم) په شخصي کتب خانه کې خوندي دي، د يوې نسخې د نقلولو کال يې ۱۱۸۶ هـ ق دی،

۱۳۳- وگورۍ: په افغانستان کې د پېښور بې دخطي نسخو دنوي فورمت ۷۹ مخ

د بلوچ هار د برتېش موزيم په کتلاک کې ۱-د ۳۳ لمبر کتابونه.

۱۳۴- ټونک د هندوستان دوسطی برخې په شمالي څنډه کې د یوډېار نوم.

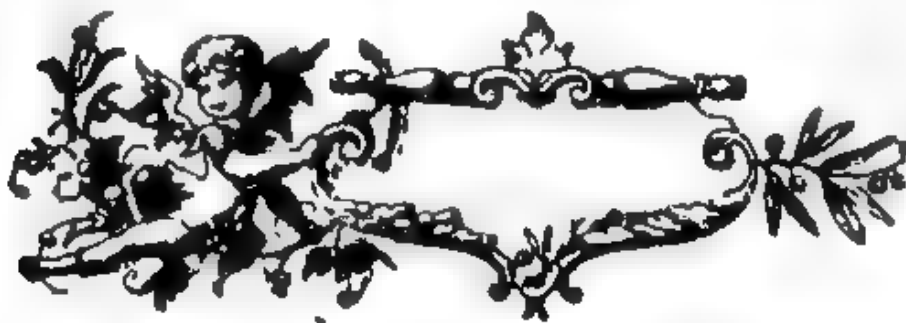
دی- په دغه نامه یوه نوابي غمړه چې پښتانه نواب امیر خان سالارزی در کلاسی

(۱۲۳۲-۱۲۵۰ هـ ق) یې په ۱۲۳۲ هـ ق (۱۸۱۷ ع) کال قادیان ایښی دی دغه

نوابي په ۱۹۴۸ ع (۱۳۶۸ هـ ق) کال د هندوستان حکومت په راجستان ګډه کړه.

پر بله نسخه يې د سدوزو شهزادگانو مهر ونه سته او داسې ښکاري چې دغه نسخه به د سدوزو په پاچاهي کورنۍ پورې اړه درلوده. نهمه نسخه يې د کندهار په موزيم کي خوندي ده، د دغې نسخې ليکل د لوی احمد شاه بابا تر مرگه پنځه مياشتې وروسته د ۱۱۸۶ هـ ق کال د کوچني اختر دمياشتې په شپږمه پاى ته رسيدلى دي. لسمه نسخه د لوی استاد پوهاند عبدالحی حبيبي په شخصي کتب خانه کي وه. د انسخه په سند کي لوی استا د تده چاور کړې وه. د لوی احمد شاه بابا ديوان تر اوسه پورې دوه واره چاپ سوې دی — لومړی واره په ۱۳۰۹ هـ ق (۱۹۳۹ ع) کال د لوی استاد پوهاند عبدالحی حبيبي په مقدمه، تصحيح او تدوين د «لوی احمد شاه بابا» په نامه په کابل کي — او دوهمه په ۱۹۶۳ ع کال (۱۳۸۳ هـ ق) د قاضي هدايت الله په ترتيب او د خيال بخاري په اهتمام د «ديوان احمد شاه ابدالي» په نامه چاپ سو.

راورتي په گلشن روه کي ۱۱۷ کاله پخوا د لوی احمد شاه بابا له ديوانه څخه اتلس غزلي او يو قصيده د الفې په ترتيب را اخيستي ده، دغه اقتباس سوې پر حده د گلشن روه په لسو مخو کي له ۲۰۳ مخه څخه تر ۲۱۲ مخه پورې ځای سويده . د کليد افغاني په ۳۸۱ مخ کي هم د لوی احمد شاه بابا يو غزله سته .

د ۱۳ — دغه غزله د کابل چاپ په ۲۰۳ مخ — او د پېښور چاپ په ۱۸۷۵ مخ در

راغلي ده.

《 ۳ 》

د گلشن روه په ليک دودکي ځيني داسې
ځانگړتياوي (خصوصيتونه) سته چې د پښتو په اوسني
ليک دودکي باب نه دي، زما خيال دا دی چې د غـو
توپيرونو را ايستل او د هغو لنډه څپر نه به د گلشن روه
په لوست او پوهه کې سوواني پېښه کړي. له دغه امله
نو ځيني غټ توپيرونه په لاندې ليکوکي کارم، په
هغو مخوکي چې دا توپيرونه سته، د هغو شمېر (عدد).

د سځي (صحيح) يا اوسني مروج شكل څنگ ته ليکه او که چيري دغه توپير د پرواړي تکرار سوي وي بيا يې نو د پنځو شپږو مخونو په بنسټولو اکتفا کوم:

۱- زور کي په گلشن روه کي يو ځانته توري-

(Grapheme) يا شکل چي د هغه ثابت ښکارندوي وي نه لري، کله داوسني ليک د د غوندي د کلمې په پای کي په (ه-ه) سره بنسټول سوي دی، لکه:

اوبه (۱۲۹/۲ مخ)*

زړه (۱۳۰/۲)

يوه (۱۳۰/۲ - ۱۸۱/۱)

ليوه = لېوه (۱۸۱/۱)

ويپژانده (۱۱۳/۱)

* - گلشن روه پر دوو برخو (نثر - نظم) وېشلې ده، د هرې برخې د مخو شمېر جلا د او دوه ټوکه غونډگ ښکاري - د مخونو تر شمېر مخه چي کوم عدد کېښلې دی هغه دغه برخې ښيي

له (۳۱/۱)

کله تراوسني ليک دود مترقي سړی دی او د کليم په منځ
کي زور کي يې هم په (ه) سېره بنډولی دی، لکه:

ونه سي — ونسي (ونيسي) (۱۱۲/۲)

وه کا — وکا (۵۷/۱)

وه و — ووي (وويل) (۵۸/۱)

وه وايه — ووايه (۲۰۹/۲)

وه ليد — وليد (۱۹۰/۲)

وشي — وشي (۲۰۹/۲)

وه وته — ووته (۶۲/۱)

دوه يم — دويم (۱۰۸/۲ - ۸۴/۱) —

مگر په ۱۲۱/۲ مخ کي (د ووم) کښلې دي

کله يې د (ه) پرځای د کلمو په پای کي زور (ک) کښلې
دی، لکه:

- سرگردان — سرگردانه (۱۴۳/۲)
- پالس قسمه — پالس قسمه (۶۰/۱)
- پاک سرور — پاک سرور (۶۰/۱)
- له خیل احوال — له خیل احوال (۱۱۳/۱)
- ک — ک (۱۵۷/۲)
- لک — لک (۶۱/۱ - ۱۳۵/۱)
- مند — مند (۱۳۵/۱)
- خلق — خلق (۵۹/۱)
- دیارلسمه — دیارلسمه (۲۵/۱)
- غیتون — غیتونه (۵۹/۱)
- بلن — بلن (۴۲/۱)
- کینت — کینت (۹۴/۱)
- دنن — دننه (۴/۲)
- مین — مینه (۷۸/۱)

په حینو حایو کی دغه د زور کی بنکارندوی زور هم
نسته، لکه :

ن _____ نه - مثلاً: خوان یغما - خوا یغمانه

ب _____ به (۶۰/۱ - ۶۲/۱ - ۶۷/۱ - ۷۷/۱) (۱۰۸/۱)

پ _____ په (۶۰/۱ - ۶۲/۱)

ک _____ که (۶۵/۱ - ۶۶/۱)

ت _____ ته (۷۱/۱)

گاه _____ گاهه (۸/۲)

لغزش _____ لغزشه (۸/۲)

سفر _____ سفره (۱۲/۲)

چرت _____ چرته (چپرته) ()

لک _____ لکه (۲۳/۲)

درانده لوستونکي په دې خبروي چي دهانزي جارج راوړي
پام زور کي ته نه دی سوی او په گرامر کي یې هم د زور کي

یادونہ نستہ ، دے اتل زور کی پہ زور (۱) بنی
 ۲۔ ہنہ واوچی پہ اوسنی لیک دود کی دحرف۔
 علت (معروف واو) یا حرکت (پیش) بنکارندوی دے
 زیاترہ پہ گلشن روہ کی نستہ اوپہ پیش (۲) اکتفا
 سویدہ ؛ لکہ :

گوتُ — گوتو (۱۰۶/۲)

مُند — موند (۴۸/۲)

الس — اولس (ولس) مگر پہ ۱۵/۲ مخ کی (الوس) کیندی

تاسُ — تاسو (۶۱/۱ - ۷۱/۱ - ۱۴۱/۱)

لتُ — لتو (۹۵/۱)

کسُ — کسو (۱۵/۱)

وزیرُ — وزیرو (۴۰/۱)

عالمَانُ — عالمانو (۱۳۵/۱)

مسلمُ — مسلمو (۹/۲)

حڪامُ — حڪامو (۱۴/۱)

فرزندانُ — فرزندانو (۵۱/۱)

مُه — مو (ضمير) (۱۸/۱)

خلقُ — خلقو (۲۶/۱)

ڪٿرُ — ڪٿرو (ڪٿرپه پنجاب کي يرقوم ڪ) (۲۳/۱)

ڪلهيڻي واوُ هم ڪنبلي دي، لڪه:

ڪٿرو (۲۳/۱)

زهمنو (زامنو) (۴۰/۱)

اووه (۷) (۲۷/۱)

په حِينو خايو کي نه واوُ سته اونڌي پيش، لڪه:

ابو — ابو (۸/۲)

دروغ — دروغو (۱۱۲/۲)

بلبل — بلبلو (۲۳/۲)

واغندي — واغندي (۱۰۳/۱)

غند — غوندي (۷۷/۱ - ۵/۲ - ۲۵/۲ - ۳۵/۲ - ۹۲/۲)

گند — گندي (۶۱/۱)

نمونخنہ — نمونخونہ (۶۶/۱) - پہ مثال کی لمپی واوستہ
دوہہ وارنستہ۔

بخت ور — بختورو (۱۱۸/۲)

پہ زیاترو خایو کی معدولہ وارنستہ، لکہ:

خلہ — خولہ (۵۹/۱ - ۱۲۲/۱ - ۱۲۳ - ۱۴۰/۱ - ۱۴۷/۱) (دھان)

خلہ — خولہ (عرق) (۱۴۷/۱) - پہ ۱۴۷/۱ - ۱۲۹/۲
مخو کی (خولہ) کینیلے دہ

خلو — خولو (عرقھا) (۱۴۵/۱)

گتہ — گوتہ (۶۰/۱)

گتی — گوتی (انگشتان) (۱۱۹/۱ - ۱۳۵/۱ - ۱۳۶/۱ - ۱۸۲/۱ - ۱۴۷/۱ - ۱۱۴/۱)

گتو — گوتو (۱۴۵/۱ - ۱۱/۲)

غبنی — غوبنی (۱۶/۱) پہ ۵۷/۱ کی غوبنی کینیلے

مگرد (غوارپی) پہ کلمہ کی پی معدولہ وار

ساتلی دی (۸/۱ - اونور.....)

۴۔ ٲد گلشن روه کي مجهولہ ٲي (ٲ) نسته،
 دکلمي ٲه ٲاي کي زياتره دغه ٲنغ ٲه زير (ر) سره ٲٲي
 اودکلمي ٲه منځ کي ٲي ٲکي خنځ ٲرخنځ (و) ٲڌي،
 لکھ :

ٲر ————— ٲري (۱۹۱/۱ - ۱۷۲/۲ - ۴۱/۱) —

مڱر ٲه ۲۱/۱ منځ کي (ٲري) کٲٲي ڏي.

ڌر ————— ڌري (۳۷/۱ - ۴۷/۱) —

مڱر ٲه ۱۵۸/۱ منځ کي (ڌري) کٲٲي ڏي.

وه و ————— ووي (وويل) (۸۵/۱ - ۸۷/۱ - ۱۵۸/۱) —

مڱر ٲه (۷/۱ - ۱۷/۱) منځ کي (ووي) کٲٲي ڏي.

ٲر ————— ٲري (۳۱/۱....) مڱر ٲه (۱۶/۱) کي (ٲري) کٲٲي ڏي.

و ————— وي (۱۸۴/۲)

کر ————— کري (۳۷/۱)

ڌير ————— ڌپر (۸۷/۲ - ۱۹۱/۲ - ۶۴/۲)

تير — تېر (۶۴/۲)

هیر — هېر (۶۴/۲)

۵- معروفه يې (ي) هم په حينو خايو کي په زېر (—)
سره بنسټول سوېده^{۱۳۶}، لکه :

م — مې (ضمير) (۱۳۶/۱) مگر په (۴۶/۱) کي (مې) کښلی دې.

لور — لوري (۱۱/۱)

ډک — ډکي (۵۹/۱)

غند — غوندي (۱۳۸/۱ - ۷۷/۱ - ۱۸/۱)

مگر په (۴۶/۱) کي (غندي) کښلی دی .

غند — غوندي (۵۴/۲)

ول — ولي ؟ (۱۴۵/۱ - ۱۳۵/۱)

پور — پوري (۸۳/۲ - ۴۱/۱)

نور — نوري (۸۳/۲)

۱۳۶- دغه يا گانې د پښتو ژبې په حينو له جو کي مېلولي ويلي کسېري.

ستاس — ستاسي (۷۷/۱)

گند — گوندي (۵۸/۱)

هسي — هسي (۱۵/۲)

لاري — لاري (۱۷/۱)

غوبن — غوبني (۵۷/۱)

دل دل — دلي دلي (۱۳۷/۱)

تاسي — تاسي (۶۰/۱ - ۵۷/۱)

د غسي يا گاني کله کله زېر (—) همدنلري، لکه:

ول — ولي؟ (۹۱/۱ - ۷۱/۱ - ۷۸/۱ - ۱۳۵/۱ - ۱۳۸/۱ - ۱۴۰/۱)

گند — گوندي (۹۱/۱)

غند — غوندي (۹۲/۲ - ۳۵/۲ - ۲۵/۲ - ۵/۲ - ۷۱/۱)

کاند — کاندي (۶/۲ - ۱۵۹/۱)

لاف — لافي (۴۲/۲)

حلال — حلالي (۴۳/۲)

ہیچر ہیچری (۱۱۵/۲)

۱۔ دکلمو پہ پای کی د ay غبرگ زنی Diphthong
(کہ تائیدی یی و کہ ثقیلہ) پہ (ئی) سرہ بنزول سوی
دی، لکھ :

بنی — بنی (انبان) (۱۳۹/۱)

بزرگی — بزرگی (۱۵۹/۱)

درویشی — درویشی (۱۳۵/۱)

خیری — خیری (۵۸/۱)

پادشاہی — پادشاہی (۱۹۱/۱-۸۷/۱)

پیری — پیری (۱۹۱/۱)

جری — جری (۱۹۷/۱)

وکانزی — وکانزی (۵۰/۱)

وتری — وتری (۱۵/۱)

یاستی — یاستی (۱۵/۱)

رایشئ رایشئ (رایشئ) (۱۵/۱)

کله کله دغه غبرگ بزغی دمعرفی یی په بنه هم
لیدل کیږی، لکه :

پردي — پردی (۱۰۱/۲)

سړي — سړوی (سوری) (۵۰/۱)

اړي — اړی (۱۰۲/۲)

بناغلي گل پاچا الفت کښلي دي: "د ay له پاره د-
(ئ) توري استعمال په گلشن روه کي پيل سړی دی." ^{۱۳۷}
تراورهي دمخه پروفیسر ډورن په پښتو منتخباتو-
کي د تانثي او ثقیله یا گانوله پاره (ئ) توري کار کړی دي،
لکه: وینی، هېروی اوداسي نور.....

۷- گلشن روه د (خ = ج) توري نه لري، پر
خای یی (خ) کښلې ده یعنی د (خ اوخ) د دوو -

زغونوله پاره یې یوتوری کارکړی دی ، خومثاله یې
دادی :

حما — حُما (زما) (۱۷۳/۲)

حای — حَای (۱۲۲/۱ - ۱۵۶/۱)

حل — حُل (نوبت) (۱۸۹/۲)

ورخ — وِرْخ (۱۸۹/۲)

نمونځ — نَمونځ (۶۹/۱)

پریونځ — پَرې وِنځي (۱۵۳/۱)

حني — د (حُني) او (حُيني) پر حای (۵۲/۱ - ۱۲۲/۱)

کله کله (حُني) هم کښلې دي (۷۶/۱ - ۷۷/۱ - ۱۳۸/۱ -
۱۹۱/۱ - ۱۴۴/۱)

حان — حُان (۲۴/۲)

خوی — حُوی (زوی) (۱۶/۲ - ۱۸۷/۲)

کله بیا د "خ" بزغ په "س" ليکي ، لکه :

سخه — خخه ۱۱۴/۱

دلته بايد داخبره وسي : د پښتو ژبې په هغوزرو خطي نسخو کې
چې په روښاني او خوشالي ليک دودنو کښل سونه دي د (خ) -
او (ح) ترمنځ توپير نسته - البته د (ح) له پاره په روښاني
ليک دود کې (ډ) او په خوشالي ليک دود کې (چ) توري کارېدل^{۱۳۸} -
(ح) په روښاني ليک دود کې له اوسني ليک دود څخه توپير
نه درلود ، خو په خوشالي ليک دود کې يې د (چ) په بڼه ليکله^{۱۳۹} !
۸ - د "ن" توري زياتره "نر" کښلی دي^{۱۴۰} ، لکه :

کينر — کين (۹۰/۱)

سربنر — سربن (سربن) (۱۲/۲)

بيچاونره — بيچاونه (۱۷۹/۲)

پانزي — پاهي (۱۲/۲)

۱۳۸ - د لوی احمد شاه بابا د ديوان کومه خطي نسخه چې په انډيا آفس لا بېري کې په ۴۴۹۵ گڼه
خونځ ده ، د دغې نسخې په ۲۶ پاڼه کې هم (ح) د روښاني ليک دود په څېر (ډ) کښلی ده .

۱۳۹ - وگورئ : دستار نامه ۵۲ - ۵۳ مخونه - د پېښور چاپ

۱۴۰ - د (ډ) توري اوس هم په لږ پښتونخوا کې (نر) ليکي - د هراړخه خبره داده چې د دوی په ليک دود به
کوټي Kunar (د افغانستان يوه سيمه) څنگه کښل کيږي او کونړ ته منسوب آيا د ليکلو امکان ولري ؟

بانړه — بانډه (۱۹۷/۲)

وکانړي — وکانډي (وکاندي) (۱۳۷/۱)

خود گلشن روه په مقدمه - ۳/۱ - ۲۵/۱ مخو کي په روڼ سره -
(على الترتيب) گهڼه، ورڼو، تر کاهي کلمې د (نړ) پر خاي په
(ن) کښلي دي.

۹- د (ش) بزغ زياتره په (ن) کښل سوي دي لکه :

بزوندون — ژوندون (۷/۲)

بزواک — ژواک (۲۱/۲ - ۴۳/۲ - ۴۸/۲)

بزوندی — ژوندی (۲۱/۲)

بزبه — ژبه (۴۲/۲ - ۴۴/۲)

بزومه — ژومه (۷۷/۲)

خيزی — خيزی (۱۱۱/۲)

خوکه کله د (ج) په بڼه هم ليدل کېږي، لکه :

وجللو — وثرلو (۱۷۶/۱)

وجلې — وثرلئ — دغه کلمه د (وثرلي) په بنده هم مېسته
(۱۷۷/۱)

وجلله — وثرله (۱۰۲/۱)

۱۰- (ږ) له اوسني ليک دود سره سمه ليکلي ده - فقط

په ۷۷/۲ مخ کي (مالگه) لغت (مالږ) سړی دی - کله کله

بيا د (ږ) پرځای د (گ) توري ليدل کيږي، لکه:

گیره — ږيره (۳۸/۲)

خمونک — خمونږه (نرمونږه) ۱۷۲/۱

تيرگي — تېرېږي (۹۱/۲)

۱۱- د گاف ږغ هيڅکله (گ) نه ليکي - تل پي د (گ)

په بنده وينو.

۱۲- (چي) تل (چه) کسبنلی دی .

۱۳- ظرفي ادات (کي) کله (کښ) (۴۰/۱ - ۶۱/۱ - ۱۳۵/۱ - ۱۳۹/۱)

کله (کښ) (۱۹۷/۱ - ۱۹۸) او کله (کښي) (۳/۱ - ۵۷/۱ - ۱۳۵/۱ - ۱۳۹/۱ - ۱۸۹/۲)

لليکلی دی .

- ۱۴- غایب متفصل ضمیر (یې) تل (ئي) کښلی دی .
- ۱۵- د جمع متکلم له پاره فاعلي او مفعولي ضمیر تل (هوږ) کښلی د، یعنی (ن) نه لری، خوند رڼا کومځای چي (ن) ولری هلته بیا د (ږ) پرځا (گ) ورسره راغلی دی .
- ۱۶- (لَمْبَه) کلمه هرځای (لنډه) کښلې ده . (وگرې ۱۰۰/۱-).

۱۰۲/۱- ۱۷۹/۱- ۵۲/۲- ۵۴/۲- ۷۸/۲- ۸۷/۲- ۱۰۷/۲- ۱۱۰/۲- ۱۱۵/۲ .

- ۱۷- سَلْ- ۱۰۰ کلمه همپشه "صل" لیکلې ده . (۵۱/۱-)
- ۱۱۳/۱- ۲۵/۲- ۳۴/۲- ۵۹/۲- ۱۹۷/۲) . او "سَو" کلمه تل "صو" ده :
- لکه : دهجرت نه صوشپړ نوی (۲۹/۱)
- تپر صوکسه دولت زی (۳۰/۱)
- صل دوه صوکس خوانان نور غواړي . (۸/۱)

- ۱۸- (نرا من) کلمه تل (نرهمن) کښلې ده . (۴/۱- ۳۰/۱-)

۳۱/۱- ۳۶/۱- ۳۸/۱- ۸۴/۱- ۱۵۸/۱ .

- ۱۹- (وسله) کلمه همپشه (وصله) لیکلې ده . (۳۱/۱- ۱۵۸/۱-)

۲۰۔ (پنبه) کله کله (نبپه) کنبلي ده . (۱۷۲/۱ - ۱۸۵/۱)

۲۱۔ (تيار) کله تل (طيار) ليکله ده . (۴۱/۲ - ۴۴/۲ - ۴۶/۲ - ۴۸/۲)

۲۲۔ (حاته) کله (حاطه) کنبلي ده . چي داليک دو

يچ بايد يوه تېروتنه وېرلو (۱۵۴/۱ - ۲۶/۲ ...) فقط په ۱۱۷/۲ مخ کې حارغلي .

۲۳۔ کله کله يچ د رېښ د مخني حرفونو (Prepositions) له

وروستي کلمې سره گډ کنبلي دي ، لکه :

پهر — په هر (۱۲۱/۲)

نوي — نه وي (۱۹/۲)

پېنگاله — په بنگاله (۸۹/۲)

// په هاله

// په لاله

// په هند

// په شنه

// په سېزه

پښتون - په گلگون (۸۹/۲)

خوپه پاره کي چي بيا د رېښه د مخني حرفونه په ورستۍ کلمه
گډيږي، هلته يې بيا اږوټه (معکوساً) ناهيه (م) د (مه) په
شکل بېل کيږي، لکه :

مخوږ — مخور (مه خوږه) (۸۹/۱)

مه بند — مېند (مه يې تړه) (۸۹/۱)

مه رانش — مرانش (مه يې شړه) (۱۵۱/۱)

مه شمار — مشمار (مه يې شمېره) (۱۰۷/۱)

مه نه — مېنه (مه يې بڼه) (۹۹/۱)

مه بادا — مبادا (۹۰/۱)

کش مه کش — کشمکش (۹۰/۱)

« م »

د رانه لوستونکي به دې خبر دې چې په گلشن روه کي د شپاړسو کتابو
چونډلي (منتخبات) راغلي دي. کله چې هانري جارج راوړتی گلشن روه
جوړاوه، له دغو شپاړسو کتابو څخه یوهم نه و چاپ سوی. خوله او و کتابو:
علمخانه دانش، مخزن الاسلام، فوائد الشریعت، یوسف زلیخا، درحمان بابا
اومیرزاخان اورس، ددېوانو او دباو جان دنظمو نوله مجموعې څخه یې څه
برخي پروفیسر برنهارد دورن الماني په Chrestomathy of the Pushtu... کي
د گلشن روه ترچاپ د بولس کاله پخوا چاپ کړي وې.

د گلشن روه عمر که څه هم یوسل اتلسو کالونه ورسېد، مگر له هغو شپاړسو کتابو
څخه لاتر اوسه پوري دوه کتابونه چې دباو جان دنظمو نو مجموعو او
علمخانه دانش دي، خطي پاته دي او پښتو یانورچایې د بشپړ چاپ تو فیق

نهدی موندلی، (۱۳۱) له پاتو څو رلسو کتابو څخه یې څلور یو واراو لس څو واره چاپ سويدي، په یو ورا چاپ سو وکتا یو کي تاریخ مرصع، گلدسته، دخواجه محمد بنکین او اشرف خان هجري د یو انونه راځي.

د گلشن روه اخیستی پر ځي چي بابه اصل کتابو سره پر تله (مقابله) کول د تاریخ مرصع او گلدستی یوه یوه چاپي او د علم خانه دانش یوه خطی نسخه له ما سره وه، د نورو دیر لسو کتابو څو څو خطي او چاپي نسخې لاس ته راغلې او د گلشن روه د گډوډو (مغشوشو) او مشکو کوڅایو په سپر نه کي مي کار ځيني و اخیست، د دې پر تلې په اغیزه ځيني تو پرونه راڅرگند سول چي درانه اوسم یې دادي:

الف- د گلشن روه ځيني غزلې د اصل کتابو په ځينو نسخو کي نسته، لکه:

۱- د گلشن روه په ۱۳/۲ مخ کي درحمان بابا یوه نه بیتیزه غزله راغلي

ده، چي مطلع او مقطع یې دادي:

په دنیا کی مخ دیاردی، نور څه نشته

هر چي دي دیاردیداردی، نور څه نشته

خوار «رحمان» که یې تاسینه په چاو کا

عین دقتل سزاواردی، نور څه نشته

۱۳۱- د علم خانه دانش څو قسطه د پېښور د پښتو اکاډمۍ په مجله (پښتو) کی خپاره

سويدي: په گلشن روه کی له علم خانه دانش څخه اخیستی برخه د پښتو مجلې د ۱۹۷۳ ع

کال د اکتوبر له گڼې څخه د ۱۹۷۵ ع کال د فروري تر گڼې پوري راغلي ده.

دغه غزله درحمان بابا د دېوان په ۳ چاپي ۱۸۹۱ خطي نسخو کې پيدا نه سوه د وزارت اطلاعات و کلتور د خطي کتب خانې په دوهمه نسخه کې يې شپږ بيتونه راغلي دي، د گلشن روه د مهمتم ښاغلي زلمي هيوادمل د شخصي کتب خانې درحمان بابا د دېوان په هغه خطي نسخه کې چې په ۱۲۶۰ هـ کال په کندهار کې کښل سوېده، د دغې غزلې نه يته راغلي دي.

۲ — د گلشن روه په ۲/۱۸۹ مخ کې د عبدالقا درخان خټک يوه شپږ بيتيزه غزله کښلې ده، چې مطلع او مقطع يې دادي :

په تهمت کې که خپل يار پسندلی ما

د عالم تهمت پر سرمېلی ما

سرمېدی ژوندون حاصل عبدالقادر کا (۱۳۲)

د غمزي په تنې چې دی وژلی ما

د عبدالقا درخان خټک د دېوان د کند هاراو همېش خليل په چاپو نو کې

ما دا غزله و نه موندله — خود حد يقه خټک په دو پنځو سم مخ کې سته .

۳ — د گلشن روه په ۲/۲۰۸ مخ کې د لوی احمد شاه بابا يوه دوولس بيتيزه

غزله کښلې ده چې مطلع او مقطع يې دادي :

۱۳۲ — «سرمېدی» کلمه په حديقه خټک کې اېډي سوي ده.

(ها) که پر زړ کړېده ستازلفی (ستا) خالونه

پر مخ به جوړشی (زما) د او بڼو حصار و نه

احمد [شاه ببا] په غم پسې ښادي وه

(د) دخزان سټکه به پياشی بو ستانو نه

دغه غزله د لوی احمد شاه بابا د پښور چاپ د ټولن په ۱۳۷۱ مخ کي را غلې ده ، خو په کابل چاپ د ټولن کی نسته.

م - دگلشن روه په ۲۰۹/۲ - ۲۱۰ مخو کي د لوی احمد شاه بابا یوه یو ولس بیتیزه غزله راغلې ده چې مطلع او مقطع یې دادي:

(هی هی) که وو ایم له یاره و ایم څه ؟

خپل (می) نسیم دی، لږ و زگار و ایم څه ؟

احمد [شاه] که دار دی هم گلزار دی

دار (می) دیار گلزار [دی] له دار و ایم څه ؟

دغه غزله د لوی احمد شاه بابا د پښور چاپ د ټولن په ۱۱۰ مخ کي راغلې ده خو په کابل چاپ د ټولن کي نسته .

ب - دگلشن روه ځینې بیتونه د اصل کتابو په ځینې نسخو کی نسته، لکه:

۱ - دگلشن روه په ۱۸/۲ مخ کي لوی سړی بیت دادي:

که یقین دېد کړ دار و په کړ دار کړې

کښې دي ښه دېد کړ دار سړي پېغور

د ابیت در حمان بابا په ۳ چاپي او ۱ خطي نسخو کی نسته مگر د وزارت

اطلاعات و کلتور د خطي کتب خانې په دوهمه نسخه او د پېښور د پښتو اکاډمي په چاپ کړي دېوان کې د غه پيت راغلي دي او د گلشن روه له ضبط سره توپير لري.
۲- د گلشن روه په ۲۹/۲ مخ کې د دوهمې غزلي مقطع داده:

عبادت خو په خواني کيږي «رحمانه»

په پيري کې به غه زهد کړې چې بلور يې

دا پيت درحمان بابا په ۳ چاپي او ۱۰ خطي نسخو کې نسته - په يوه نسخه کې چې دوزات اطلاعات و کلتور د خطي کتب خانې په لوسې نسخه ده، په هغې کې د غه پيت راغلي دي او د (بلور) کلمه يې (زور) ده.

۳- د گلشن روه د ۲۹/۲ مخ دوهم پيت د خوشال خان د دېوان په دريو چاپي نسخو کې نسته، (۱۳۳) - محمد دېوان خوشحال خان هوتي چاپ؟ په ۶۶ مخ کې راغلي دي، هغه پيت دادی:

زه دي ستا په کوی کې و مرم شانده سازه!

کو ندي هليسي تورو زلفو ته شاني کړې

۴- د گلشن روه د ۲۳/۵ مخ پنځم پيت د خوشحال خان په غلور و چاپي ديوانو کې نسته (۱۳۴)، هغه پيت دادی:

۱۳۳- وگوري: د خوشحال خان مرغلي ۱۳۰ مخ - کليات خوشحال خان خټک

۱۱۹ مخ اربمان خوشحال ۱۹۱ مخ .

۱۳۴- وگوري: د خوشحال خان مرغلي ۲۶۶ کليات خوشحال خان خټک

۲۲۹- اربمان خوشحال ۷۲ مخ، د هوتي چاپ ديوان خوشحال خان ۱۵۹ مخ .

خوش صو ر ته، خوش سیر ته، خوش، خلخته، خوش خلخته

به طاعت به عبادت کي، دو فایه لاري تلينه

۵- دگلشن روه د ۱۰۰/۲ مخ غور لسم بیت د حمیدمو منډه په هیڅ چاپی دیوان کی

نسته (۱۴۵)، هغه بیت دادي :

ته چي دېل عیب ظاهر وي، خپل به ظاهر کړې

هیڅ پر وادي نشته، خو خپل لمان سمبال لره

دغه بیت د سروبي غزلي له وزنه سره هیڅ عروضي اړخ نه لگوي او

د حمید په قول دیوان کی هیڅ لمان پر پېژنه سوم.

۶- دگلشن روه د ۱۰۱/۲ مخ وروستی بیت دادي :

پتیلی ما هاله د ابدلي وه (۱۴۶)

چي دي خال په دلداري راته راته

دغه بیت د حمیدمو منډه دوو چاپی دیوانو کی نسته (۱۴۷) خود بمبی چاپ

۱۴۵- وگورئ: د حمید دیوان د بمبی چاپ ۱۰۷- د لاهور چاپ ۱۰۸ د کابل چاپ

۱۰۰ د پېښور چاپ درو مرجان ۸۶ مخ .

۱۴۶- « پتیلی » کلمه په گلشن روه کی پتیلی د حمید د بمبی چاپ دیوان په ۱۰۹

مخ کی « بیستلی » د لاهور چاپ په ۱۱۱ کی « خو پتمه ئی » کتلی ده، پتیل په پښتو

کی دیوی چاری په باب تینگی ارا دی او هر لمان با ندی د هغې چا ری دهر تاوان

د منلو معنی لری.

۱۴۷- وگورئ! حمید دیوان د کابل چاپ ۱۲۲ مخ، د پېښور چاپ درو مرجان

(۱۲۹۵ هـ ق) په ۱۰۹ مخ او د لاهور چاپ په ۱۱۱ مخ کي کښلی دی .

۷- د گلشن رو په ۱۰۸/۲ مخ کي نو لسم بیت دادی :

ذکر د کامل دخو لي صیقل دی که دانایې

راشه آینه پري د زړه صافه کړه له کرده

دغه بیت مادخو اجه محمد بن گنبد دېو ان په چاپي او خطي نسخه کي ونه موندل (۱۳۸)

۸- د گلشن رو په ۲۰۴/۲ مخ غلورم بیت دادی :

درست جهان دي سره گو ننگه کړ

ستلا خو له نه شي له بد آواز و چه (۱۳۹)

دغه بیت د نوی احمد شاه بابا د کابل چاپ دېو ان په ۱۹۰ مخ کي په دغه تغییر را غلی

دی- خو د پښو ر چاپ دېو ان په ۲۸۴ مخ کي نسته .

۹- د گلشن رو په ۲۰۵/۲ مخ پنځم بیت دادی :

چي دمخ خال يې په وړانږي

پر مخ دي نه شي (هي) داو ښو تل باران که (۱۵۰)

۱۰- د گلشن رو په ۲۰۵/۲ مخ اتلسم بیت دادی :

۱۳۸- وگورئ: د چاپي ۷۲- اود خطي نسخي ۳۵ مخ .

۱۳۹- د دغه بیت لومړی نیم بيتی دو، رکنیز او دوهم نیم بيتی د ری رکنیز

دی، هر رکن يې (۷-۷۷) عرضي بڼه لري .

۱۵۰- ددی بیت لومړی نیم بيتی ۹ هجا يې او دوهم نیم بيتی ۱۳ هجا يې دی

دلته یو وزن لري .

لحكه دى شه بې آر امه

چي د زلفو پلايو وړ

دايت دلوى احمد شاه بابا د پېښور چاپ دېوان په ۱ مخ كې راغلى دى، خو د كابل چاپ دېوان په ۷. ۲ مخ كې نسته .

۱۱- د گلشن روه د ۲۰۷/۲ مخ غلورم و پنځم بيتونه دادې:

د دنيادلي پر بڼو (و) دى، بې وفاده سوديې نه وي چي وړه كيږي در بغه در بغه
كه پيدا نه وای ديدن بېلتون به پر و له ديد نه خون به پري در بغه در بغه
دغه دوه بيته دلوى احمد شاه بابا د پېښور چاپ په ۱۲۶ كې راغلي دي. خو د كابل چاپ دېوان په ۲۲۳ مخ كې نسته .

۱۲- د گلشن روه د ۲۰۷/۲ مخ دير لسم بيت دادى:

قافلي له دې دنيا قطار قطار خي جهان خونه، وړانده كړ يم د فراق (۱۵۱)
دايت دلوى احمد شاه بابا د پېښور چاپ د دېوان = ۵۵ مخ كې راغلى دى، خو د كابل چاپ په ۲۲۷ مخ كې نسته.

۱۳- د گلشن روه د ۲۰۹/۲ مخ كې پنځم شپږم، اتم او نهم بيتونه دادې:

ديدن داد الهى و هسي نه چي يو جهت و
په يوه نظرو پارتو فراموش له ما جنت و

- ډبرې سروي دچمن دی زما يار ترې خوشواستؤ
 د ډېدن سې کړه سيلو نه شيرين يار لکه شربت ؤ (۱۵۲)
- دغه خلو رېته دلوی احمد شاه بابا د پېښور چاپ دېوان په ۹۹ مخ کې راغلي دي - خود کابل چاپ په ۲۷ مخ کې نسته.
- ۱۴ - د گلشن روه په ۲/۱۱ مخ کې شېرم او اتم بیتونه دادي:
 په اختيار به سي خپليږي که شهان مرداسمان دی
 دخو دی حجاب له مخه له هرچا گڼه گریان دی
- دغه دوه بیته دلوی احمد شاه بابا د پېښور چاپ دېوان په ۱۵۸ مخ کې راغلي دي، خود کابل چاپ په ۳۴۲ مخ کې نسته.
- ۱۵ - د گلشن روه د ۲۱۱ مخ وروستی بیت او د ۲۱۲ مخ دوهم و خاورم بیتونه دادي:
 وزلفانو و ته گوری عاشقان ترسیان کنار دي
 که له کبره گوزار (و) کا (خوار) عاشق يې انتظار دی
 جدایی د یار بلاده په سرو لږمنت بار دی
- دغه درې بیته دلوی احمد شاه بابا د پېښور چاپ دېوان په ۱۶۵-۱۶۶ مخو کې نسته خود کابل چاپ په ۳۴۸ مخ کې نسته.
- ج - په اصل کتابو کې لمخني بیتونه راغلي دي، چې هغه د گلشن روه په سر بو طو غزلو کې نسته، لکه:

۱- دگلشن رو په ۱۶۰/۱ مخ کي تر يو وېشتمې ليکي (کر بني) وروسته دارباغي پاته ده:

هغه چي ستادي چي پي ساتل نه کړي و پرسي کپري، چي پي د بل نه کړي که دادي خوی او، دادي کر داروي خپل به پردي کړي، پردي به خپل نه کړي د ار باغي دچاپي گلدستي په ۸۱ کي راغلي ده.

۲- دگلشن رو په ۱۸/۲ مخ کي تر اووم بيت وروسته دابيت پاته دی: دچا تاج زرین په سر، تر سلاخنچر وي دچاپنې په سر، په سلا توبېلي نور (۱۵۳)

۳- دگلشن رو په ۱۱۰/۲ مخ کي تر څلورم بيت وروسته دابيت پاته دی: تار په تار دغیرانو ډېري مېني تيري ډېر خړوبوه چي خدای درباب کړي (۱۵۴)

۴- دگلشن رو په ۱۹۲/۲ مخ کي تر اتلسم بيت وروسته دابيت پاته دی:

په خواري موندنه شي کام له ډېر زړونو په محنت سره زړ خېژي له کاره (۱۵۵)

۵- دگلشن رو په ۲۰۷/۲ مخ کي په ۱۵ وروستی بیت د دغی غزلې د اشپړ بیت پاته دي:

۱۰۳- وگوری: در حمان باباد کابل چاپ دیوان ۶۶ مخ.

۱۵۴- وگوری: دخواجه محمد بن گنډ چاپی دیوان ۷۸ مخ او دخطی دیوان ۳۹ مخ.

۱۵۵- وگوری: دعبدالقادر خان خټک د کندهار چاپ دیوان ۹۵ مخ- دهمېش خليل

د چاپ کړي دیوان په ۱۵۰- او دحدیقہ خټک په ۱۲۵ مخ کی د« ډېر زړو» پر

ځای «سنگدۍ نو» کښلی دی.

دېسر لي گلو نه ډېر دي په جهان کي
 توره شپه به رڼا ورځ سي په تاباندي
 که بلبل غوندي نو اکړې زما دله!
 لکه پتنگ چي ځان فنا کړې زما دله!
 که يقين اېر د وفا کړې زما دله!
 که اخلاص په داوينا کړې زما دله!
 چې تار يکه زړه ضيا کړې زما دله!
 په ديدن يې خو اېه خو اکړې زما دله
 احمد شاه بله د هازم زده عارمه!

۶ - د گلشن روه په ۲/۸۰ مخ کي د لومړي غزل لي داسطالع نسته:

ميني څنگه ناډر اکړې زما دله!
 خو به ته نارې کو کار کړې زما دله!
 دغه مطلع د لوی احمد شاه بابا د کابل چاپ ديو ان په ۲۴۲ او د پېښور چاپ ديو ان
 په ۱۳۳ مخ کي سته.

۷ - د گلشن روه په ۲/۱۰۰ مخ کي تر يو ويستم بيت وروسته دا بيت پاته
 دی:

خداي دي پاره کابل له زما غم د زړه اسان دی (۱۵۹)

دغه بيت د لوی احمد شاه بابا د کابل چاپ ديو ان په ۲۴۲ او د پېښور چاپ ديو ان
 په ۱۵۸ مخ کي سته.

د په گلشن روه کي ځيني داسي کلمې ليدلي کيوي چي د اصل کتا ېوله ځينو نسخو
 سره توپير لري او مانه يې د گلشن روه ضبط سهي (صحيح) او غوره ښکاري، لکه:

۱۵۹ - وگورئ: د لوی احمد شاه بابا ديو ان د کابل چاپ ۲۴۲ مخ - د پېښور

چاپ ۱۵۸ مخ.

۱- دگلشن روه په ۵/۲ مخ کي راغلي دي:

چی دستاد عاشقی په تیغ اداسي د«رحمان» په هله غاړه شي ادا

درحمان بابا د کابل چاپ دیوان په ۱۷ مخ کی د لو مړی نیم بیټی په عروض کي
راغلي (ادا) په (شهید) بدله سوي ده په دغه بیت کی د (ادا) کلمه چي د ټپي
(زخمي) معنی لري تر (شهید) محکه غوره ده چي یو خود بهی ښکلا لري او تام
تعجیب پکي سته او بل درحمان بابا د دیوان په خو خطي نسخه کی هم د (شهید)
پر جای (ادا) کلمه کښلي ده او اصالت لري.

۲- دگلشن روه په ۳۹/۲ مخ کي راغلي دي:

د دولت لمن نیو نه شي په زور روند که سترگي په سر مه کالاپنور
د دغه بیت دویم نیم بیټی د خوشحال خان سر غلزي په ۱۰ او د کلیات خوشحال خان
ختک په ۸۸ مخ کي داسی راغلی دی:

روند که سترگي په وسمه کالاپنور

دلته په (وسمه) کلمه کي د عقلي قیاس مخالفت او د استدلال ضعف سته، محکه چی
(وسمه) غوک په سترگونه پوري کوي او د سترگونه ښکلا او علاج لپاره سرمه
(رانجه) کارېږي.

دارمغان خو شحال د مؤلف پام دغې نکټې ته وراوښتی دی او د (سترگی)
کلمه یی په (ږیره) اړولې ده دارمغان نیم بیټی داسي دی:
روند که ږیره په وسمه کالاپنور (۱۵۷)

زه يا و ر لرم كه بنا غلى سيدر سول رسا په گلشن روه كي دغه نيم پيټي ليدلى واى د (سترگي)
كلمه به يې په (دوره) نه واى اړولې، بلكه (وسمه) به په (سرمه) اليشه كړې واى .

۳- د گلشن روه په ۳۹/۲-م مخو كي راغلي دي :

د كنده ټټوي بد ټټو پيدا شي

بڼه آسونه د سيدان راوړي به مور (۱۵۸)

چي په كور كي مي اول ټټوي راغلي

زما بخت لا اول له محابه تور

د خو شحال خان سرغلري په ۱۰۵-د كليات خو شحال خان خټك په ۸۸- او د

اوسن خو شحال په ۳۷-مخ كي (ټټوي) كلمې (چي د ټټو سونډ شكل دى) (ټټو) سوي دى،

خود و ښاله بيا فقه غره گر گديري چي خو شحال خان خپل زامن بهر ام خان او عابد-

خان (چي په مقطع كي يې نو سونه راغلي دي) د ميندو په كم اصلي غندي (۱۵۹)

خان عراقى آس بولي اود بهرام او عابد ميندي له ټټو و سره تشبيه كوي ، وجه شبه يې

كم اصلي او نه نجات دى .

۴- د گلشن روه په ۵۳/۲-مخ كي راغلي دي :

چي په دوست عمر كي يو ځله توره شي

نور اصيله توره نه غواړي پسان

۱۵۸- په گلشن روه كي (مور) كلمه په چاپ كي هور سو بڼه .

۱۵۹- د بهرام خان او عابد خان ميندي پېلى وې - د بهرام مور الكه خېله ځينى

خټكه وه او د عابد خان مور كهتره وه .

ددغه بیت دقافې کلمه دخوشحال خان مرغلي په ۲۶-د کلیات خوشحال خان خټک په ۲۲-دارمغان خوشحال په ۹۵-او د هوتي چاپ دیوان خوشحال - خان په ۱۵۳-مخ کي (متان) کښلې ده، مگر ددغې غزلي دقافې نوري کلمسې انسان، یکسان، ناکسان، هراسان، خسان، کرګسان، مګسان، آسان اولسان دي، د (متان) پرمخای د (فسان) کلمه چي په گلشن روه کي (پسان) سوېده (۱۶۰) څکه غوره ده، چي له یوې خوا قافیوی عیب له منځه ځي او له بلې خوا هغه معنوي ابتذال هم کميږي چي داستدلال د کمزوري له پلوه د (متان) کلمې په استعمال سره دبیت معنی ته ور پېښ دی. (۱۶۱)

۵- د گلشن روه په ۷۱/۲ مخ کي دوهم بیت داسې کښلی دی:

په لښکر لښکر نارې شوم ورته سترې
دا کانه راته نه مرګ وایي نه جار

«مرګ» کلمه دخوشحال خان د کلیاتو په چاپي نسخو کي «مهرګ» سوېده. (۱۶۲)

۵- د گلشن روه په ۹۵/۲ مخ کي کښلې دي:

خو بدنام په داجمال، خدای خدرزي کړه
کډنه هر چار په خلقو خپل اعمال کا

۱۶۰ فسان: دچرې کافې، بات، نوزی، برجی.

۱۶۱-دزيات تفصیل له پاره وګوري. دزیري ده ۱۳۵ ش کال د مرغوسی په ۲۹ گڼه

کي د «متان» که «فسان» دپوهاند رشاد لیکنه.

۱۶۲- وګوري: دخوشحال خان مرغلي ۱۹۲-د کلیات خوشحال خان ۱۲۶

دارمغان خوشحال ۱۸-مخ- دیوان خوشحال خان (هونی) چاپ ۸۸ مخ.

د حمید مومند په دیوانونو کې د دغه بیت لومړۍ نیم بیتې پورانه دی — د
همې چاپ (۱۲۹۵ هـ ق) په ۷۶ مخ کې (خدرزي) کلمه (خون ريزي) کېږي ده
د لاهور چاپ په ۸۲ مخ کې د نیم بیتې مطلب اړه (معکوس) سوی دی ، او ملا
عبدالغفار هوتک داسې نسخه کړې دی :

«خو به نام خدای د جمال په خون ريزي کړ»

د کابل چاپ دیوان په ۱۱۳ مخ کې د پوهاند ربین په برکت د دغه نیم بیتې
کبا (قبا) نوره هم په خون ريزي رنگینه ښکاري:
«خو بد نام خدای د جمال په خون ريزي کړ»

زما خیال دادی چې د حمید دیوان په دغو دریو چاپي نسخو کې «خون ريزي»
او «خون ريزي» د «خدرزي» بدل سوی شکل دی او د گلشن روه ضبط صحت او
اصالت لري، دا ځکه چې پورته لیکلی بیت د هنري قصیدې درو شتم بیت دی چې حمید
مومند په ۱۱۲۳ هـ ق کال د عیسی خان ماشووال او نورو خدریزو مومندوله
لاسه د جمال خان موسر یزي مومند او د دغه د زوی جلال خان دوژل کیدلو پېښه
پکښې بیان کړې ده او پخپل دغه بیان کې د خدریزو پلوي کوي او جمال خان
موسر یزي گرمښي. (۱۹۳)

د حمید دیوان د پښتو رچاپ درو وړ جان په ۹۶ مخ کې هم دغه کلمه «خدرزي»
کېږي ده .

۱۹۳ - د دې پېښې تفصیل د تاریخ مرصع په ۳۰۲ - ۱۲۹۲ - او «درحمان با پا»
نومې کتاب په ۵۲ - ۸۰ - مخو کې کتلاي سې .

۶- دگلشن روه په ۱۰۲/۲۰۰۰ مخ کي راغلي دي :

چي بل بولي دسپي زو په هغه سبي دي

نه کا سبي سره نسبت زوی د سړی

دحمید د دیوان د لاهور چاپ په ۱۱۲ مخ کی د «زوی» او د «هغه» ترمنځ (هم)

را غلی دی، نور بیت هېڅ توپیر نه لري-خود کابل چاپ دیوان په ۱۳۸ مخ کي

د دوهم نیم بيتي پر معنوی مسخه سر بيره د هغه عروضي جوړښت هم وړان کړ

سوی دی، په دې ډول:

ن-ن

ن-ن

ن-ن

هغه سبي دي

دسپي زو په

چي بل بولي

زوی [د] سړی

سره نسبت

نه کا سبي زوی

په دې غزله کي د دورو نو وروستی رکن (عروض، ضرب) درې هجايي (ن-ن -)

راخي، نه څلور هجايي، مطلع يې وگوري.:

ن-ن

ن-ن

ن-ن

رهاري

له کهتر

چي مېتر کا

په شپړی

ساده گي شال

بدلوي له

پوهاند رښتين په کابل چاپ دیوان کي د ترڅپرني لاندی بیت وروستی

رکن (ضرب) څلور هجايي کړی دی او فشار يې هم په زور سره دریمي هجا

څخه څلور سمي هجانه پوري وهلی دی-د درو مرجان ترتیب وونکی ډاکټر -

انوار الحق هم د پښور چاپ دیوان په ۱۳۶ مخ کي د پوهاند رښتين تیروتنه

کړېده او د گلشن روه او لاهور چاپ دیوان سهي (صحیح) ضبط ته یې نه دی پام سوی.

۷- د گلشن روه په ۹۰/۲ مخ کی نهم بیت داسي کښلی دی:

نن مولي دلي، بڼایسته سترګي خماري

زه په دواړه لاس تندي وهم، و همدناري

داد یوې اوه بیتوزي غزلی مطلع ده او د خواجه محمد بنګین د چاپی دیوان په ۸۳ مخ کی په خورا مسخه سوې ښه راغلې ده د دواړه نیم بیتو وزن د غزلی له نورو متحد الوز نونیم بیتو څخه پیل سوی دی- د دغه مطلع هر نیم بیتي دوولس هجایی او د غزلي نور نیم نور نیم بیتي څوولس هجایی دي، سر بیر پر دې یې د مطلع د دوهم نیم بیتي قافیه هم وړانه کړېده په چاپی دیوان کی د مطلع وړان شکل دا دی:

نن مولي دلي، بڼایسته سترګي خماري

زه په دواړه لاس تندي و همدناري

۸- د گلشن روه په ۱۱۰/۲ مخ کی کښلي دي:

شبه و ورځ ثنا صفت کړه له خالقه

چيري نه وي په لحظه کی لځان کړ یاب کړي

«کړ یاب» کلمه دخواجه محمد بنګین د چاپی دیوان په ۷۸ مخ کی «کړ یان»

سوېده او د غزلي د قافیې له کلمو (صواب، عذاب، ارباب، حساب، خراب.....)

ره یې په لوی لاس دا کفاء عیب وړېښ کړی دی.

۹- دگلشن روه په ۱۱۵۲/هـ مخ کی کښلی دی :

چی هیڅې ته زما په مرا د را نه غلې
زه «خواجه» دی څه گناه لرم آسمانه!

دخواجه همدېنگېش دچاپی دېوان په ۱۰۸۰ مخ کی دشاعر نوم خواجه (همد) راغلی دی
او بیت ته ددوو یادریو هجاوو خرم ورپېښ دی .

۱۰- دگلشن روه په ۱۱۸۲/هـ مخ کی شلم بیت داسی کښلی دی :

هسي خوېش دتخت دپاسه خرم نه دی

چی عاشق داستا په در کی خوېش خرم دی

دخواجه همدېنگېش دچاپی دېوان په ۱۲۹۰ مخ کی دلوړې نیم بیتي متجانسه کله
«خرم» په «حوره» بدلېدې ده او ددېوان دمرتب دې ته نه دی پام سوی چې له
«خرم» کلمې څخه مراد کورگانی پاچاشاه جهان (۱۰۳۷-۱۰۶۸ هـ ق) دی، چې
دشاعر د ژوند په زمانه کی دشمالی هندوستان او کابل پاچا و، او اصلی نوم یې
«خرم» دی .

۱۱- دگلشن روه په ۱۲۹۲/هـ مخ کی کښلی دی :

زه حیران ودغه هسی رنگ عالم ته

چی امید به د حباب په نواره که

دوهم نیم بیتي دسیرزاخان اورمرد لاهور چاپ دېوان په ۱۱۸۰ مخ کی داسی راغلی دی
چی امید دوی دحباب په ننداره که

په (ننداره) سره د(نواره) کلمې اړول یوه تېروتنه ده، (نواره) د(ناو) مصغر شکل دی او ددورې
کښتۍ معنی لري- په دغه بیت کې (حباب) مشبه او (نواره) مشبه به ده .
دملا عبد الغفار کندهاری په دغه شعر بې کې جلی ابطاء هم پېښه ده .

د میرزا خان اورسې د پېښور چاپ دیوان په ۱۳۱ مخ او د کابل چاپ په ۵۹ مخ کې د غه تعریف او اېطا نسته .

۱۲- د گلشن روه په ۱۵۱/۲ مخ کېښلي دي :
هونېره نا زده زیبا مخ په حسن مه کړه
خزان کوره ، غښکل هېڅ دگل صفا کا

د اشرف خان هجري دجایی دیوان په ۲۳ مخ کې (صفا) کلمه (صبا)
سو ېده او د بیت مطلب ته یې تعقید پېښ کړې دی .

۱۳- د گلشن روه په ۱۵۱/۲ مخ کېښلي دي :
هنه کار چې یو نظر د جو نو کا ندی
هسي کار ته هرا ول نه د شه غول کا

د اشرف خان هجري د دیوان په ۲۵ مخ کې (شه) کلمه چې د (شاء)
لنډه سوی شکل دی په (نه) اړول سو ېده چې د پارسي (خوب) معنی لري
په دغه بیت کې (هرا ول) د سر لام (مقدمة العیش) او (غول = قول)
د لښکر د زړه (قلب العیش) په معنی دی - په پخوا نیو جنگی صف بند یو
کې دود ؤ چې پاچا یا د لښکر تر ټولو مشر سر پرست به د لښکر په غول
(زړه) کې در ېدی ، هراول به د لښکر تر ټولو گړندی او غول به د
لښکر تر ټولو درنه او غښتلی برخه وه .

۱۴- د گلشن روه د ۱۵۲/۲ مخ (خلش) او (لت پت) کلمې د اشرف خان

هجري د دیوان په ۲۶ - ۲۸ مخو کې په (خالش) او (پت پت) اوښتی دي .

۱۵- د گلشن روه په ۱۵۳/۲ مخ کې راغلي دي :
خسته زړه مې تا زه نه شي په شراب
خشکه و نه باران نه کاندې په آب

د اشرف خان هجري د دېوان په ۳۲ مخ کي (باران) کلمه (پولا و)
 سوېده ، چې په هندي ژبه کي د و د ي، لوېد لو اوپرا خېدلو معنی لري .
 زما په خيال په دغه بيت کي شراب او باران - خسته زړه او خشکه و نه
 سره تشبيه سوي دی (په آب) د تازه کېدلو، آبداره کېدلو، او مجازاً
 ژوند او رونق معنی لري .

۱۶- د گلشن روه په ۱۵۳/۲ مخ کي کېدای دی :

له هر چا طعمه په قدر د هنر کړه

په منگل به ورطو طاشي د عقاب (۱۶۳)

د اشرف خان هجري د چاپي دېوان په ۳۲ مخ کي د دغه بيت دوهم نیم
 بيتی داسي اوېتی دی :

په منگل به واطه نه شي د عقاب

د دوهم نیم بيتي په دغو دوو ډولونو کي ماته داسي ښکاري چې د گلشن روه
 ضبط به اصل ته نژدې وي .

۵- په گلشن روه کي ځيني غزلې يا قصيدې يو له بله سره گډې سوي دي ،
 د دغو گډوډيو (اختلاطاتو) څو مثال دا دي :

۱- د گلشن روه په ۵/۲ مخ کي د رحمان بابا يوه لس بيتيزه غزله راغلې ده

چې مطلع او مقطع يې دا دی :

که څوک بار په جهان غواړي يار دی دا

يار دی دا ، که د جهان ښنگار دی دا

۱۶۳- کېدای سي چې (ور) په اصل کي (ور) وي .

چي د ستا دعا شتی په تیغ اداشی

د «رحمان» په هله غاړه شی ادا

ددې غزلې مطلع پردی ده او نور نه پته یې د بلې غزلې وری
نېلول سوی دی — د غزلې خپله دا ده :

چي له تاسره په سرکاندی سودا

بل په نه وی هسی ماغوندي شیدا

(د کابل چاپ دېوان ۱۶ مخ)

په پردی مطلع کي «دی دا» ردیف او (یار) و (سینگار) د قافيې
کلمې دی — او خپله مقطع یې داسي ده :

د مجنون صورت په زړه کړه «رحمان» گوره

ستا په عشق کی هسي خوارو زاردی دا

(د کابل چاپ دېوان ۱۶ مخ)

۲ — د گلشن روه په ۱۰۵/۲ مخ کی د خواجه محمد بنگش یوه اولس بیتیزه

قصیده را غلې ده، چی مطلع او مقطع یې دا دی :

یاره! ستا بېلتا نه هسي کړم بی تابه

خو شعالي را باندی نشته بی عذابه

زه خواجه محمد تمام په گناه ډوب یم

مگرو می کاپی خدای له دې دربابه

دغه خطابي قصیده چې د (یاره!) په کلمه پیل سوېده یوه داسي ویرنه

(مرثیه) ده چې شاعر د خپل پیر اېدی بېلتا نه په غم کي ویلی ده (۱۶۵)

۱۶۵ — د خواجه محمد بنگش پیر شیخ عبدالرحیم چشتی دی .

په گلشن روه کي تر د دولسم بيته پوري د قصيدې سياق د مرثيې
 دی او د مړه پيرد سنا يني وړ مقام او دهغه په بيلگه نه کی ارا د تمند شاعر
 د ويره ژلی زړه انځور (تصویر) په ډېره بڼه توگه کښل سویدی — مگر
 سمه ستی په ډیر لسم بیت کی یې له کومه گر یزه څخه د وینا سیاق اېوته
 (معکوس) سوی دی او د هر یانی خبره لا دا ده چې د قصیدې وروستیو
 پنځو بیتو کي له غفلته څخه دراو ښه لولواڼتیا، اوله مرگه څخه د پېرو لو
 تعدد پر هغه (یار) ته توجه دی چی په تېرو دوولسو بیتو کی مستجاب
 ا له عواة قبله، د ولیانو آفتاب، د عرفان څپې و مونکی بحر او قطب الاقطاب
 بلل سوی دی او دده په مرک دشاعر زړه پاره پاره او سینه کبا به کبا به
 . . .

د گلشن روه په دې قصیده کې ددغه تناقض د پېښېد لو سبب دا دی
 چې هانری جارج راوړتی د خواجه محمد دوه په وزن او قافیه کی سره
 برابرونه (چې یو یې قصیده او بل یې غزل ده) سره گډ کړی دی
 لومړي دوولس بیته یې د مرثيې له شروعه اخیسني دی او وروستی پنځه بیته یې د یوې
 بلې تحریرې غزلې له پایه راوړي دي، مرثیه په قلمی دیوان کی یوویشته بیتده او پاته
 (نه) بیتونه یې (چې پیر کامل او هغه قطب الاقطاب یې مخاطب دی) دادی :

۱۳ — هیچاته دي احوال د زړه ونه وې

کمالات دي حاصل کړي یې حساب

۱۴ — چې بیان به دې کاوه د معارفو

ملایک به دي عاجز شوه له جوابه

۱۵ — په هروقت چي به مشکل ورلره راغي

ملائکو به مدد غوښت ستاله باب

۱۶ — په باطن سره سرغه د لامکان وي

په ظاهر دي محبت وله کتابه

۱۷ — آستاني ته دي هيشوگ رسيدای نشی

ته هر گوره يې بلند عالي جنابه

۱۸ — تاد عشق په لار کي هسي لوی همت کړ

دوسوه کم په دوه شپېته واړه حجاب (؟)

۱۹ — زه هر گوره آرزمند ستاد د بدن یم

لاله مخ راته ښکاره کړه له ترا به

۲۰ — ترسايه لاندی دي خوش په خواب او د دوم

په آفتاب د بېلتانه وېش شوم له خوا به

۲۱ — ته چي ولاړې اې زما پيره کا مله!

دا د نيا شوه په خواچه مخه خراپه

(د قلمي نسخې لسم مخ — او د چاپي نسخې ۳۵ مخ)

تحریر غزل چي په قلمي نسخه کی یوولس بیتونه، د سرشېر بیتونه یې (چي ارباب

یې مخاطب دی) په دې ډول دي:

۱ — چي مخونه یې روښان و ترا لقا به

اوس یکسان شوه په لحد کی له ترا به

۲ — عاقبت دي محای د تور و خاور و لاندی

په دنیا به څو لویي کوي ار با به!

۳ — داخرت ودا نی وته دي شا کړه (۱۶۵)

سازوي ته د د نيا خانه خرا به

۴ — دا جل په نغاره به دي بيدار که

اوس بيدار شه د غفلت له بده خوابه

۵ — ته د نفس اود شيطان پيروي وکړه

چري نه وي چي آخرنه شي بي آبه

۶ — هر سړي په نېک خو بي سره سړي دي

په بد خو ي (به) سړي بد شي تر د و ا به

(د قلمي نسخې دوولسم مخ — د چاپي نسخې ۳۵ مخ)

۳ — د گلشن روه د ۲/۲۰۷ مخ وروستي اود ۲/۲۰۸ مخ دلو مړي غزلي

چي د دواړو رد ياف (کړي زما د له) دي ، يوه غزله غوندي ايسي او د

قافيو د کلمو بېستون ته يې چي د يوې روي (الف) او د بلې روي (ري) ده ،

لر پام او ري د دې کله وچي سبب د ادي : د لو مړي غزلي مطلع او

د دوهمي غزلي مطلع چي د لوي (احمد شاه په د هو انونو کي سته) په گلشن

روه کي نه دي راغلي . (۱۶۶)

۱۶۵ — دغه نيم بيتي حه سکتې لري نه «وداني» تر «داخرت» دمخه کړوسکتې له منځه يي ،

اونيم بيتي بايد اصلا داسي وي :

وداني داخرت وته دي شا کړه

۱۶۶ — دغه پاټه مقطع او مطلع ددي بحث په (خ) پرځه کي د پانو بينونو

تر عنوان لاندې مارا وري دي .

«۵»

په گلشن روه کی مینى راغلى نظمونه شه عروضى وړانى لری دا وړانى
پر دغو غلو رو برخو ویشلى کېږي :

الف — خزم یعنې هغه هجاوې چې د مر بوط نظم تر عروضى و زن زیاتى
وى، په مینو بیتو کې چې خزم پېژندى دهنو زیاتى هجاوى په [] کې
ښودلى کېږي، لکه :

۱- د گلشن روه په ۱۶۵/۱ مخ کې کښلى دی :

صبر په زړه کې دعا شقا نو

د نیا په لاس کې د آزادگانو

لکه اوبه په غلبېل کې نه درى

هسې قرارنه کا[اي] تجربه دانو

د چاپې گلدستې په ۸۸ مخ کې هم دغه خزم سته یعنې [ای] کلامه تر
وزن زیاته ده .

۲- د گلشن روه په ۱۹۹/۱ مخ کی کښلی دی :

پادشاهان چی له سپاهیانوساتی زر

په تنگڅه [کښ] په یی سپاهی وساتی سر

د چاپی گلده ستی په ۷۹ مخ کی دغه خزم نسته یعنی تر « تنگڅه » کلمی

وروسته [کښ] نه دی کښلی .

۳- د گلشن روه په ۱۹۷/۱ مخ کی کښلی دی :

د ملک پادشاهه ! که دی کشور یو په

تخت د شاهیه ، قاج دی د سربویه

شرم ساتونی ، زرغورزوونی شه

[له] سپاهی نه سربویه ، له تانه زربویه

د گلده ستی په ۹۰ مخ کی هم دغه خزم سته ، یعنی [له] د دوهم نیم بیتي

په سر کی زیات دی .

۴- د گلشن روه په ۱۷۲/۱ مخ کی کښلی دی :

اول بویه چی حاصله وسیله کږی

له [هس] غه پسه په وره ورشه د پادشاه

دغه خزم د گلده ستی په ۶۹ مخ کی هم سته ، د وزن د سمون له پاره

« هغه » کلمه باید په « غه » واوری ، لکه په دېرو بیتونو کی اوښتی ده .

۵- د گلشن روه په ۱۷۲/۱ مخ کی کښلی دی :

باس په سر زموږه کبڼه دل نشین یې

ستا نازونه به په ستر [کو] وړو نازین یې (۱۶۷)

دگلستې په ۹۷ مخ کی هم دایت کت مټ کېږلی دی او ددو هم نیم بیتي یوه

هجاز پاته ده که (سترکو) کلمه به (سر) واوړی عروضی ضرب (خزم) له منځه ځي.

۶ - دگلشن روه په ۴/۳ مخ کی راغلی دی:

زه رحمان بی خپله یاره نور [غه] نه غواړم

که قبوله شي دځد ای په در دعا زما

درحمان بابا کابل چاپ ددیوان په ۲ مخ کی دنور پر محای هېڅ کېږلی دی

[غه] نسته په دی ډول :

زه «رحمان» بی خپله یاره هېڅ نه غواړم

۷- دگلشن روه په ۴/۳ مخ کی یو ویشتم بیت داسی کېږلی دی :

په خپل محان بېگنه وکړه [وو پرېره]

په بېگنه [غره مه شه] دا دي اود ابا

په دوهم نیم بیتي کی [غره مه شه] دقصیدي تر عروضي غوښتنی (بوولسو

هجاوو) زیاته ده - په لومړي نیم بیتي کی اصلاً [وو پرېره] کلمه نسته

او دغه محای په [غره مه شه] ډک دی - درحمان بابا دکابل چاپ دیوان

په ۳ مخ کی دیت خپله بڼه دا ده :

۱۶۷ - که د قافیی کلمه په دوو هجاوو سره Naz—Nini وویل سي

نود سترکو کلمې خزم له منځه ځي.

په پهل خان بېگنه وکړه، غره مه شه

په بېگنه دا دې او دا با (۱۹۸)

۸ - د گلشن روه په ۵/۲ مخ کې پنځلسم بیت داسې کښلی دی:

جدايي به د [هیچ] لاسی قبوله نه کړم

خو می نه دی روح، کالبوت سره جدا

په لومړي نیم بيتي کې اته هجا (ری) زیاته ده - د رحمان با

د کابل چاپ دیوان په ۱۶ مخ کې د دې هجا یی کلمی هیچری لای په

دوې هجایی کلمه هیچ رنگ دک دی او خزم له منځه تللی دی، په دې

ډول:

جدایی به دی هیچ رنگ قبوله نکړم

۹ - د گلشن روه په ۱۵/۲ مخ کې لومړی بیت داسې کښلی دی:

دهشق رازچی هیچا [ک] نه دی بیان کړی

ترو به زه له بی بیان نه وایم څه؟

د رحمان بابا د کابل چاپ دیوان په ۱۳۱ مخ دغه خزم نسته.

۱۰ - د گلشن روه په ۳۷/۲ مخ کې اووه لسم بیت داسې راغلی دی:

دهاشق د خاطر خیال لکه دریاب دی

چی غبه یی کله لوړه (وی) کله پسته

د خوشال مرغری په ۵۵ - د کلیات خوشحال خان خټک ۳۳ - د

۱۹۸ - د حمید د کابل چاپ په دیوان کې (ابا) کلمه (بابا) کښلی ده،

او په غوخطی نسخو کې دغه کلمه ابا ده.

پهلومپري نيم بيتي کي [دو زي] کلمه دنظم تر عروضي غوښتنی زياته ده، دانيم بيتي
دخوشال په څلورو چاپي ديوانو کي بي ورته دي په دې ډول :
که اوډني مقيش دوز [ي] که سالودي (۱۷۰)

بنايي چي ددغو چاپي نسخو (دو) په اصل کي (دي) وي اود بيت اصلي بڼه داسي وي:
که اوډني مقيش د [زي] که سالودي

۱۳ — دگلشن روه په ۲/۰۷ مخ کي اتم بيت داسي دي:

ترقيامته به نور لځاي لره رانده شي

(چي) قاخت پرې وشه دترکانو الغياث

دخواجه محمد بنگش دچاپي ديوان په ۹۹ مخ کي دغه خزم نسته، او په خطي
نسخه کي هم نه ؤ.

۱۴ — دگلشن روه په ۲/۱۱۰ مخ کي اتم بيت داسي دي :

ومقصودوته به هله ورسېږي

سرومال چي ورته واړه [هم] فداي کړي

په دوهم نيم بيتي کي نهمه هجا زياته ده، ددي نيم بيتي سهي (صحيح) بڼه به داسي وي:

سرومال چي ورته واړه ته فداي کړي

دخواجه محمد دديوان دچاپي نسخي په ۸۰ مخ کي دگلشن روه د (همه فداي)

پرمخاي (اما جاي) کښلي دي (?) .

۱۶ — دگلشن روه په ۲/۱۱۱ مخ کي نهم بيت داسي دي :

۱۷۰ — وگوري: هوتي چاپ ديوان خوشحال خان ۳۱۹ مخ، سرغلري ۵۰۷ مخ —

کليات خوشحال خان ۵۴۴ — اوارسغان خوشحال خان ۶۳۴ مخ .

زه خو اجمحمد دغم په درياب کليم

کمي وکاپي صاحبه [ته] له دي نيزه

دخواجده محمد بنګښ دچاپي ديوان په ۸۲ مخ کې دغه خزم نسته - يعني تر «صاحبه» وروسته (ته) کلمه نه ده راغلي .

۱۷- دگلشن روه په ۱۱۱/۲ مخ کې يوولسم بيت داسي دی :

په فريب يې خلقي سره [طوفان] ي کړي

دکله زهر وگر زوی دزرو طاس

دخواجده محمد بنګښ دچاپي ديوان په ۸۳ مخ کې دغه خزم نسته ، په خطي نسخه کې هم دگلشن روه (طوفاني) کلمه (طوفان) کېښلي ده .

۱۸- دگلشن روه په ۱۱۴/۲ مخ کې 'وولسم بيت داسي کېښلي دی :

آخرتله دي له د ليا [نه] خواجده محمد !

بي له خدا په ونور هيڅ ته مکره ميل

دخواجده محمد دچاپي ديوان په ۱۲ مخ کې دغه خزم نسته يعني ترد نيا وروسته [نه] کلمه نه ده راغلې .

۱۹- دگلشن روه په ۱۱۵/۲ مخ کې ديولسم بيت داسي کېښلي دی :

طيبان [يې] په ماخبر، دارو (مي) نه کا

په قيامت به يې ونيسم له گريوان

دخواجده محمد دچاپي ديوان په ۱۰۸ مخ کې دغه بيت خزم اوخرم دواړه نه لري، لومړی نيم بيتي داسي کېښلي دی :

طيبان په ماخبر، دارو مي نه کا

۲۰- دگلشن روه په ۱۱۶/۳ مخ کې شپږم بيت داسي دی :

په هېڅ رنگ به خپسړ خلاص نكړې له مرگه

كه [ته] كوټي ترخان چاپكړي اهنين

دخواجه محمد دچاپي ديوان په ۱۰۸ مخ كي دغه خزم نسته، مگر د خپسړ

كلمه په غلطې سره «بنه سر» سوېده .

۲۱- دگلشن روه په ۱۲۳/۲ مخ كي اووم بيت داسي كښلي دي :

كه هرخو دي په لويي نهايت نشته

په [دا] وجود كي دي تمام وينم شجره!

دميرزاخان اورمرد پېښور چاپ ديوان په ۵۳ مخ كي دغه خزم نسته او د لاهور

چاپ په ۱۷۵ او كابل چاپ په ۱۳۱ مخ كي «په داوجود پرځاي» په خپل لكان
كښلي دي، داهم كيداى سي چي په پورتنى بيت كي د [دا] پرځاي دوجو دكلمې

(و) خزم ولري- محكه چي «جود» په پښتو كي دلكان او بدن معنى لري. (۱۷۱)

۲۲- دگلشن روه په ۲۳۰/۲ مخ كي د يرلسم بيت داسي كښلي دي :

[چي] حقيقي محبوبه څرنگه صفت كړم

چي آخري بي وړي اوليني

دميرزاخان اورمرد لاهور چاپ ديوان په ۱۳۶ مخ- او د كابل چاپ په

۲۳۵ مخ كي دغه خرم نسته، خود پېښور چاپ په ۱۷۲ كي د [چي] پرځاي
[د] راغلي او خزم يي پښ كړي دي.

۲۲- دگلشن روه په ۱۹۲/۲ مخ كي نهم بيت داسي راغلي دي :

ولي له شيدا بلبا(ي) مخ جار باسي [اي] گله

ته په خويو هم دده نارو رسوا كړي

۱۷۱- وگوري! دگلشن روه په فرهنگ كي د «جود» كلمه .

د عبدالقا در خان خټک د کابل چاپ دیوان په ۱۳۸ مخ کی دغه «خزم» ۱ و
«خرم» دواړنه لری او لومړی نیم بیت داسی کښلی دی :

ولی له شیدا بابلې مخ جار باسی کله ؟

۲۴- د گلشن روه په ۲۰۳ مخ کې د اتم بیت وروستی نیم بیت داسی دي :

د گمان [تیاره] خونه به سپینه کړی له کچه

د لوی احمد شاه بابا د کابل چاپ په ۱۹۱ مخ کی دغه خزم نسته په پېښور چاپ
د «تیاره» کلمه نه ده راغلی .

۲۵- د گلشن روه په ۲۰۵/۲ مخ کی درېم بیت داسی کښلی دي :

[هغه] او سره چی د کرم او بهی نه وی

[هغه] او ره مه کړی په مخ ددی آسمان گڼ

د لوی احمد شاه بابا د پېښور چاپ دیوان په ۳۴ - اود کابل چاپ په ۱۹۶ مخ
کی دغه خزم نسته اود [هغه] پر محای غه کلمه راغلی ده - چی د هغه مخف ده .

۲۶- د گلشن روه په ۲۰۵/۲ مخ کی د دوهمی غزل شپږ بیته خزم لری ، داسی :

[چی] باخ دخا ر کا سره گلو نه

دا [به] قدرت د کردگار

د قدرت او به بی ور کړي

له وچ سخره [ثرو] کا اشجار

هیڅ نشان د سمر نه دی

له وچ و نی [خورنگ] سی ظهار

خوند ورنک ووی [به] بی نه وی

به خوشان [پرو] نامزد او

له قدر ته يې نا زيو زم

[يې او يو] اغر شجر کا میوه دار

احمد شاه شجه [و] ورځ ثنا کړه

عقل د چا رسي په [د ا] کار

د لوی احمد شاه بابا د پېښور دیوان چاپ ۳۷ مخ کی نقل یو خزم [یې او يو]

پاته دی ، نور نسته .

۲۷- دگلشن روه په ۲/ ۲۰۶ مخ کی لسم بیت داسی کښلی دی :

[دلبره] ستا رنگ به (بل یو) نه وی په جهان کی

پلو واخله یا ربه درشی به ارماني کی

د لوی احمد شاه بابا د کابل چاپ دیوان په ۲۱۲ مخ او د پېښور چاپ

۱۸۷ مخ کی دغه «خزم» او «خرم» نسته .

۲۸- دگلشن روه په ۲/ ۲۰۶ مخ کی پنځلسم بیت داسی کښلی دی :

ستاد حسن له تار اجه زړه ژړا کا

[لکا] به بلبللی [دزړه] ژړا کا په خزان کی

(چې)

د لوی احمد شاه بابا د کابل چاپ دیوان په ۲۱۳ مخ او د پېښور چاپ ۱۸۷ مخ

کی وروستی نیم بیت داسی کښلی دی :

چی بلبللی هم ژړا کا په خزان کی

۲۹- دگلشن روه په ۲۰۶/۲ مخ کی نولسم بیت داسی دی:

شیرین عمر چی تهرېري درېغه درېغه

[لک] او به هسی بهېري درېغه درېغه

دلوی احمد شاه بابا د کابل چاپ دیوان په ۲۲۲ - اود پېښور چاپ په ۲۲۵ مخ کی وروستی نیم بیت داسی کښلی دی :

داوېو په څېر بهېري درېغه درېغه

۳۰- دگلشن روه په ۲۰۹/۲ مخ کی اوه لسم بیت داسی دی:

نفس [و] شیطان راسره مله دی

نه شی یو کار هندالله

دلوی احمد شاه بابا د کابل چاپ دیوان په ۳۲۲ اود پېښور چاپ په ۱۹۷ مخ کی دغه خزم نسته .

۳۱- دگلشن روه په ۲۱۱/۲ مخ کی یوولسم بیت داسی دی :

دبهار ورځ ورېري

[می] ن بلبل په هوسېري

دلوی احمد شاه بابا د پېښور چاپ دیوان په ۹۲ مخ کی هم دغه خزم نسته - مگر

د کابل چاپ په ۳۴۵ مخ کی د «مین» پر ځای «خوار» راغلی دی او خزم نه لری.

۳۲- دگلشن روه په ۲۱۱/۲ مخ کی پنځلسم بیت داسی دی :

د آشنا دید یی مرهم دی

بې سر [هم] کوم بهرهار رځېري

دلوی احمد شاه بابا د پېښور چاپ دیوان په ۱۶۱ مخ کی هم دغه خزم نسته

مگر د کابل چاپ په ۳۴۵ مخ کی د «مرهم» پر ځای «دې» کلمه راغلی ده او خزم

بې له منځه وړی دی .

۳۳- د گلشن روه په ۲۱۲/۲۵ مخ کی لومړی بیت داسی دی.

په خوځه رگوري کا ته کا

گوره [و] چاته یې گزار دی

دلوی احمد شاه بابا د کابل چاپ دیوان په ۳۳۸ مخ کی دغه خزم نسته، مگر د پېښور

چاپ په ۶۶ مخ کی «خزم» نه دی ایسته سوی.

۳۲- د گلشن روه په ۲۱۲/۲۵ مخ کی د کتاب تر ټولو وروستی بیت داسی کښلی دی:

سړه عشق پرې کړه [ې بویه] بی عشقه (۱۷۲)

سراحمده شه په کار دی

دلوی احمد شاه بابا د پېښور چاپ په ۱۶۶ مخ کی دغه خزم سته خود کابل چاپ دیوان

په ۳۳۸ مخ کی خزم نسته اود بیت ښه داډول دی :

سړه عشق پرې کړه احمده !

سړی عشقه شه په کار دی

.....

ب - خرم : یعنی هغه هجاوي چې د مربوط نظم تر عروضی وزن کمی وي ،

دځینو بیتو دغه کمی هجاوي په () کی په ټکو (نقطو) ښوولی کېږي :

یعنی د یوې کمی هجا پر لحای به یو ټکی ایښودل سوی وي ، (۱۷۳) په دې ډول:

۱۷۲ په گلشن روه اود احمد شاه بابا د پېښور چاپ په دیوان کی بی عشقه توتنه په د و هم

نیم بیتي پوری تړلی ده .

۱۷۳ - هغه خرمو نه چی د کلمو په پای کی د کوم حرکت په کښلو

له منځه ځي - دلته نه څېړل کېږي، لکه : *

۱- د گلشن روه په ۱۵۷/۱ مخ کې کښلی دي :

له اول زېم دچينې په لږ غه بند شي

چې (.) نم تراوش کاله گل ولايه

دچاپې کلدستي په ۷۷ مخ کې دغه تشه هجا په «پې» ډکه سوي ده .

۲- د گلشن روه په ۱۶۰/۱ مخ کې کښلی دي :

چې هنر مند وي ، هغه حاسد لري

اغزي کلو نه رقيب شا هد لري

په خو بهينه پشي، دېوسو، زاغو (۱۷۴)

باز چې مسکن د (.) شاه مساعد لري

* ۱۹۲/۱ مخ - حاصل شول

۱۹۴/۱ مخ - هسي رنگ

۱۹۷/۱ مخ - پادشاه

۱/۳ - بي شريك

۱/۲ له نېستي

۸/۲ - تر لغزش

۱۰/۲ - که هزار هزار پستي

۱۱۷/۲ - مونږ

۱۷۴ - بڼه پشي - د لندهار په لهجي کې بڼه ايسي وايي - په گلشن روه

کې دغه کلمه «خو پشي» کښلی ده - مکرر د کلدستي په ۸۰ مخ کې «بڼه پشي»

د ه .

د چاپي گلد سټې په ۸۰ مخ کي هم دغه خرم سټه ، زما خيال دا دي چي
ددغي تشي هجا لځاي په په (باد) ډك ؤ او د « شاه » كلمه به په اصل
کي « باد شاه » وي .

۳- د گلشن روه په ۱۷۲/۱ مخ کي کښلي دي :

د مسند لياقت نه لرم کمين يم

له کمينو څخه (.) ناست په زمين يم

د چاپي گلد سټې په ۹۷ مخ کي دغه نسته هجا په (بنده) ډكه سوي ده او

وړوستي نيم بيتي داسي کښلي دي :

له کمينو سره بنده ناست په زمين يم

۴- د گلشن روه په ۳/۲ مخ کي دوهم بيت داسي کښلي دي :

همگي بزرگواران چي څو ك (.) وايي

تر همه ووبزرگوار دي رب زما

د رحمان بابا د کابل چاپ دېوان په لومړي مخ کي ددغي تشي هجا لځاي

په « بي » ډك دي .

۵- د گلشن روه په ۹۵/۲ مخ کي نو لسم بيت داسي دي :

د شهباز تر لځايه كله ماضي رسي

كه راوړي (.) له لځايه پر و بالدي

ددغي تشي هجا لځاي په (بي) ډكهپوي .

۶- د گلشن روه په ۵۷/۲ مخ کي يوه غزله راغلي ده چي په څو بيتونو

کي يي خرم سټه ، په دي ډول :

نن په سترگو وروځيو له ما خوار زهدو تقوی وړه
 نا زو غمزي و کړه عقل و صبر می سبا وړه
 تل چي عاشقان دي، پېسي ډېلي رقيبان دي
 ته چي عاشقي کړې د وگړي (.) غوغا وړه
 مال دي که سي مالک دي، خو له من نه يم ژوندی يم
 هر چي ستا په خوا دي، هغه واره (.) په خوا وړه (۱۷۵)
 ډېري دي نگاري، بڼايستي پرې رخساري
 نورولره نور څه ته سي (.) زړه په تنها وړه
 تاويل خوشاله! يو کالی به له تا غواړم
 زړه دي، نور څه نه دي، بڼه، درکړی (.) و تا وړه (۱۷۶)

په دغو پنځويټو کي د څلورو هجاوو ځايونه تش دي — د لوبړي هجا ځای
 په «شور» د دوهمي هجا ځای په (لا) اود څلورمې هجا ځای په (سي) د کمپړي
 د دويمې تشي هجا مخ ته د مفرد منکلم اضافي ضمير «سي» پر ځای (Zu—ma زما)
 لوبړي چي دوې هجا يي کلمه ده. (۱۷۷)

۷—د گلشن روه په ۹۰/۲ مخ کي کښلی دي:
 دې سړي که، له سړي د دنيا طمعه
 سړي توب (.) يې سي توب شي په دالعه

۱۷۵ — هر چي د هر چه چي په گلشن روه کي «هر څه» کښلی نه .

۱۷۶ — د لوبړي هجا د وړانديز په ۲۱ مخ کي د يوه پر ځای د ځای نه .

۱۷۸ — د لوبړي هجا د وړانديز په ۲۱ مخ کي د يوه پر ځای د ځای نه .

د لوبړي هجا د وړانديز په ۲۱ مخ کي د يوه پر ځای د ځای نه .

ددغی تشی هجاخای به (به) ډ کپری (۱۷۸)

۸- دگلشن روه به ۹۵/۲ مخ کی دوه ویشتم بیت داسی دی:

له فلکه سوال د نس دها ره مه کړه

درکوی (.) په کچکول کی اوږمه که

ددغی تشی هجاخای به (که) ډ کپری (۱۷۹)

۹- دگلشن روه به ۱۰۸/۲ مخ کی اتم بیت داسی کینای دی:

که عاشق به صورت ووړ (.) به زره لوی دی

څه به کاردی بیهوده صورت دعاج

ددغی تشی هجاخای به (دی) ډ کوی (۱۸۰)

۱۰- دگلشن روه به ۱۰۹/۲ مخ کی پنځلسم بیت داسی دی:

خو به د دنیا به هب کی (.) گرزې نامرده!

وڅکه د عشق بسته پیهاله شهد وشکرده

۱۷۸- وگوری: د حمید دیوان د بمبی چاپ ۶۳ مخ- د لاهور چاپ ۷۰- د کابل

چاپ ۷۱- د پېښور چاپ ۶۶ مخ .

۱۷۹- وگوری: د حمید دیوان د بمبی چاپ ۷۷ مخ- د لاهور چاپ ۸۲- کابل چاپ ۱۱۳

د پېښور چاپ ۹۷ مخ- د حمید بهی چاپ (۱۲۹۵) دیوان کې دوهم نیم بیت داسی

کښ کور چاپ سوی دی: درکوی عاشق به کچکول کښ اوړلک

۱۸۰- د حواجه محمد د چاپی دیوان- ۶ مخ کی د لومړی نیم بیت داسی: .

که عاشق به صورت تو هر چالوئی

د دغی تشی هجاوخی (دوب) کلمه دکوی. (۱۸۱)

۱۱ - دگلشن روه په ۱۰۹/۲ مخ کی کبلی دی:

نن می وایدلې بنایستی متریکی خماری

زه په دواړه لاس تندې و هم و همه ناری

(..) چی قرار، آرام یې واره له مایو و

لکه سی پر مخ او بی بهیږی لاری لاری

د دغو دوو تشو هجاوو خای (صبر) کلمه دکوی او دورېسي «چی» پر خای

او «راخی» یا «چی قرار» په کراری اوړی.

۱۲ - دگلشن روه په ۱۰۹/۲ مخ کی شپاړسم بیت داسی کبلی دی:

مکړه ډېری (..) اشناییه وته ، کوره

نه وینی هجران تاخونه کاندې لوردلوره

د دغو دوو تشو هجاوو خای (مینی) دکوی - که (مینه) - یې؛ توصفت یې هم باید

«ډېره» وي (۱۸۳) دگلشن روه دوهمی برخی په غلطنامه کی دا کنده وکړویم

بیتی داسی سم کړه سوېدی: «مکړه ډېری اشنایی وچاته وروره» مگر داسی

معنوی انسجام نه لری.

۱۸۱ - وگوری: دخواجه محمد بنګین دچاپی دیوان ۷۲ مخ

۱۸۲ - دخواجه محمد دچاپی دیوان په ۷۵ مخ کی دغه نیم بیتي داسی کبلی

دی:

صبر، قراری، آرام یې واره له مایو و

۱۸۳ - وگوری: دخواجه محمد بنګین دچاپی دیوان ۷۵ مخ.

۱۳- دگلشن روه په ۱۱/۲ مخ کی درېیم بیت داسی کښلی دی:

خواخېستی غوښی واره تویی نه کړې

و مقصود (و) ته به ونه رسی (.) کړیزه (۱۸۴)

په دوهم نیم بیتي کی ددغی تشي هجاځای نایه (بې) ډ کوی - ا و غلورمه

هجا (و) یی غورځی (بی) دخواجه محمد په چاپی او خطی دیوانو کی سته .

۱۴ - دگلشن روه په ۱۳/۲ مخ کی یوه اووه بیتیزه غزله راغلې ده - اوله مطالعه

پرته نورو شپږ ویتو کی خرم پېښ دی، په دې ډول :

ته می له هر ی بلاوساتی خدا حافظه !

چی بې له تانه هیڅوک نشته دی زما حافظه

ما (.) امور ددوار وکړودی پرتاسپا رلی

چی دهر چارېې هم ددین هم وددنیا حافظه (۱۸۵)

(.) په هر لوری نفس شیطان درته (.) ولار دی

دخلاصید ولوری می نشته بې له تا حافظه (۱۸۶)

د (.) د نیاله اتونو می (.) وېره نشی

۱۸۴- کړیز Kurez کلمه ځېښی پښتانه یوه هجا یی Kwrez یا Krez

وایی - دلته ددغه لغت لفظیو هجا یی دی - دخواجه محمد بنګښ دیوان په ۸۲ مخ کی

دغه کلمه کړیز کښلی ده چې په پارسی کی دتېښتی معنی لری .

۱۸۵ - دخواجه محمد چاپی دیوان په ۹۱ مخ کی «چار» کلمه «چا» کښلی ده .

۱۸۶ - دخواجه محمد په چاپی دیوان کی دا نیم بیتي داسی کښلی دی :

(.) دخلاصی لوری می (.) نشته پېله تا حافظه .

تمی په سړي په هر لوري له بلا حافظه
 زه (.) چی تالره درځم، زما دوراندي ته شه
 په دغه لاری می نور نشته (.) اشتا حافظ
 په هر سحر درته زاری کوم وصال (.) غواړم
 (.) سحر قبوله کړه زما [دخولي] دعا حافظه
 (.) گنهگار خواجه محمد له خپاه مېندور کړه (۱۸۷)

چی همېشه وی ستا د ذکر د ثنا حافظ

ددغی غزلی په شهر ویتو کی لس محابه خرم اودوه محابه خرم پیښی دی - تش
 محایونه په روڼ سره (علی الترتیب) په (می) (دی) (په خو) (دی) (هیڅ) (خوار)
 (دی) (دی) (ته یو) (دا) د کپړی - دخواجه محمد بن گنېش د چاپی دېوان په ۹۱-۹۲ مخو
 کی هم لومړی؛ دوهم، څلورم، شپږم، لسم څرمنونه شته .

۱۵- دگلشن روه په ۱۱۴/۲ مخ کی دریم بیت داسی کښای دی :

تا چی هسی (.) با رونه وتړل روان شوې
 څرنګه به تېرېږي ستا دوراندي کوڅه تنګه

دخواجه محمد د چاپی دېوان په ۱۰۰ - اودخطی دېوان په ۳۵ مخ کی دغه تش

محای په (لوی) دک دی اودوزن اوسفهوم دواړو نقص لري سوی دی.

۱۶- دگلشن روه په ۱۱۵/۲ مخ کی دریم بیت داسی دی :

زه به (.) له یاره لیري پر هوا د شوم
 په هیڅ رنگ د یاری پت شاولی نه شم

۱۸۷- دلته «زه» د «ته» په معنی راغلې دی.

د خواجه محمد دچاپی دیوان په ۱۰۳ مخ کی دغه تش لځای په (هم)
د ک د ی .

۱۷- د گلشن رو په ۱۱۷/۲ مخ کی دخواجه محمد بنګښړیوه غزله راغلې
ده، څلور بیته یې خرم لري په دې توګه :

خلق چي غبتن د و لا یت د خزانو و و
اوس یې له دنیانه (..) وړك نام ونښان شو (۱۸۸)
هر چی فقیران و رته و لا رلاس پرنامه و و
اوس پرې دلحد کمر (..) برېواته ویران شو (۱۸۹)
زړه مې په الماس دېلتانه پاره پاره دی
وار په وار همه (..) جدا مین پاران شو
تله دی له دنیا [نه] خواجه محمد (..) غه امېد کا
لاندې چی تر خاورو بیا یسته پیغمبران شو

په دغو څلورو بیتو کی څلور لځایه خرم پېښ دی، تش لځایونه په روڼ سره
(علی الترتیب) په (گوره) (ونه) (لهما) (په) د کېږي . (۱۹۰)

۱۸۸- دخواجه محمد دخطی دیوان په ۸۶ مخ کی دا نیم بیتي داسی کښلې
دی : (اوس یې د دنیا له سرایه وړك نام ونښان شو .) - په چاپی دیوان کی
هم دغسی دی .

۱۸۹- دخواجه محمد دچاپی دیوان په ۱۱۳ مخ کی د (کمر ونه) پر لځای
(کور ونه) کښلې دی .

۱۹۰- وګوري! دخواجه محمد دچاپی دیوان ۱۱۳-۱۱۴ او دخطی دیوان ۸۶ مخ .

۱۸- د گلشن روه په ۱۱۸/۲ مخ کي د وروستي غزلي دوهم او
خلوړم بيتونه داسي کښلي دي :

د بڼا بست مخي دي نشته په جهان کي
هرسړي چي (.) صفت نه کاندې گرم دي (۱۹۱)
هسي خو بش د تخت د پا سه خرم نه دي
چي عاشق (.) ستا په در کي خوش خرم دي

تش محايونه لومړي په (دي) او دوهم په (دا) ډکې دي - دوهم خرم
دخواجه مجد دچاپي ديوان په ۱۲۹ مخ کي هم سته .

۱۹ - د گلشن روه په ۱۲۱/۲ مخ کي لومړي ، درېيم ، اتم او يوولسم
بيتونه خرم لري ، په دي ، ډول :

(.) هستي يې يې پا يانه
په هر څه کي يې صفت دي
(.) طالب يې پوپنا که (۱۹۲)
له مطلوبه يې غيرت دي
(.) ميرزا په پښتو کړي
د يوه مولي صفت دي

۱۹۱ - دخواجه مجد دچاپي ديوان په ۱۲۹ مخ کي دغه تش محاي په (يې)
ډک دي او په لومړي نيم بيتي کي هم د «دي» پرځاي «يې» کښلي دي .
۱۹۲ - د ميرزا خان اورمړ په لاهور چاپ ديوان او يوه خطي نسخه کي
دغه نيم بيتي داسي کښلي دي : «هر طالب چي دي فاني کړي» - ما ته
دغه نسخه بدل غوره ښکاري .

دغه درې تش لمخايونه دميرزا خان اورمېر د لاهور چاپ دېوان په ۳ مخ کي
په ر و ن سره په (هم) او (هر) (نن) ډک دي، خو د کابل چاپ په دوهم
مخ کي يې يواځې درېيم خرم په «نن» ډک سوي دي او د (هم) او (هر)
لمخايونه تش دي — د پېښور چاپ په ۲۱۹ — ۲۲۰ مخونو کي د گلشن
روه په څېر درې سره خرمه سته .

۲۰ — د گلشن روه په ۲۲۱/۲ مخ کي شپاړسم بيت داسي کښلی دی :

(.) په زمکه په اسمان کي

هم محيط تر دغه ميان دی

دميرزا خان اورمېر د لاهور چاپ دېوان په ۵ مخ کي تش لمخاي په (هم)
ډک دي خو د پېښور چاپ په ۲۲۰ مخ کي د گلشن روه په څېر خرم سته .
۲۱ — د گلشن روه په ۱۲۷/۲ مخ کي دير لسم بيت داسي کښلی دی :
په ه طعمه د سترگ خوږي په دود ښوري
(.) په ښه توکل يې خلاصه کړه له لجه (۱۹۳)

دميرزا خان اورمېر د لاهور چاپ دېوان په ۹۱ — او د کابل چاپ دېوان
په ۱۲۰ مخ کي دغه تش لمخاي په (قد) ډک دي — خود پېښور چاپ په
۳۵ مخ کي د گلشن روه په څېر دغه خرم سته .

۲۲ — د گلشن روه په ۱۳۰/۲ مخ کي يوولسم بيت داسي کښلی دی :

۱۹۳ — «توکل» کلمه په عربي کي درې هجايي «تو-کل» وايي .

دغه نيم بيتي په کابل او لاهور چاپ ديوانو کي داسي کښلی دی :
ته په ښه توکل خلاص کړه دوي له لجه

پو (.) اصل داوېو دی، پود زمکې (۱۹۴)

او مېوې مخینې تر خې شوې، څوک شېرینې

دغه تشخای په (پې) کېږي — د میرزا خان ا وړې د کابل چاپ

دیوان په ۲۴۵ مخ — او د پېښور چاپ په ۱۷۲ مخ کې دغه خرم سته .

۲۳ — د گلشن روه په ۱۵۵/۲ مخ کې اتلسم بیت داسې دی :

هرگز مه شه ستا له حبه زړه زما سر د

لکه نه شه (.) جوړونو خوا طرستا سر د

ددغې تشی هجا مخای (له) د کوي. (۱۹۵)

د گلشن روه په ۱۸۹/۲ مخ یوولسم بیت داسې دی :

پې ېې سواله و رکړه کا (.) منت نه ږدي

سغاوت دی د هغو پسند لاس ما

ددغې تشی هجا مخای (ندي) د کو لاسی چی له وړاندنی هجا سره

په (کاندي) لوستل کېږي او که تشخای تر «منت» کلمې وروسته

وتاکل سی نو په (پې) کېږي — په حدیقه ختک کې د دغه بیت په

عروض کې «منت په لمان ږدي» کېښلی دی . (۱۹۶)

۱۹۴ — دغه نیم بیټی د لاهور چاپ دیوان په ۱۳۶ مخ کې داسې کېښلی

دی : ته ېې گوره یو باران او یوه زمکه

۱۹۵ — وگورۍ : داشرف خان هجری چاپی دیوان ۱۴۱ مخ .

۱۹۶ — وگورۍ : حدیقه ختک ۵۲ مخ .

خداي دي ورک کړه [د] ناسوت مچه!

(۱۹۷) (۰) فسیح خوبونه مکړه

(۱۹۸) (۰) ہاور درسرواخلد

(.) خپل اصل به [ته] بيا موسى

چی دکبرگردن وباسی له خبر چه

نفس شیطان هند و(.) وپاسد له کچه

د لوی احمد شاه بابا د کابل چاپ دیوان په ۱۹۱-۱۹۲ مخونو کې داخله ده.

عروضی وزن اور مکملی سکینٹ کی راغلی دہ :

۱۰۰-۱۰۱-۱۰۲-۱۰۳-۱۰۴-۱۰۵-۱۰۶-۱۰۷-۱۰۸-۱۰۹-۱۱۰-۱۱۱-۱۱۲-۱۱۳-۱۱۴-۱۱۵-۱۱۶-۱۱۷-۱۱۸-۱۱۹-۱۲۰-۱۲۱-۱۲۲-۱۲۳-۱۲۴-۱۲۵-۱۲۶-۱۲۷-۱۲۸-۱۲۹-۱۳۰-۱۳۱-۱۳۲-۱۳۳-۱۳۴-۱۳۵-۱۳۶-۱۳۷-۱۳۸-۱۳۹-۱۴۰-۱۴۱-۱۴۲-۱۴۳-۱۴۴-۱۴۵-۱۴۶-۱۴۷-۱۴۸-۱۴۹-۱۵۰-۱۵۱-۱۵۲-۱۵۳-۱۵۴-۱۵۵-۱۵۶-۱۵۷-۱۵۸-۱۵۹-۱۶۰-۱۶۱-۱۶۲-۱۶۳-۱۶۴-۱۶۵-۱۶۶-۱۶۷-۱۶۸-۱۶۹-۱۷۰-۱۷۱-۱۷۲-۱۷۳-۱۷۴-۱۷۵-۱۷۶-۱۷۷-۱۷۸-۱۷۹-۱۸۰-۱۸۱-۱۸۲-۱۸۳-۱۸۴-۱۸۵-۱۸۶-۱۸۷-۱۸۸-۱۸۹-۱۹۰-۱۹۱-۱۹۲-۱۹۳-۱۹۴-۱۹۵-۱۹۶-۱۹۷-۱۹۸-۱۹۹-۲۰۰-۲۰۱-۲۰۲-۲۰۳-۲۰۴-۲۰۵-۲۰۶-۲۰۷-۲۰۸-۲۰۹-۲۱۰-۲۱۱-۲۱۲-۲۱۳-۲۱۴-۲۱۵-۲۱۶-۲۱۷-۲۱۸-۲۱۹-۲۲۰-۲۲۱-۲۲۲-۲۲۳-۲۲۴-۲۲۵-۲۲۶-۲۲۷-۲۲۸-۲۲۹-۲۳۰-۲۳۱-۲۳۲-۲۳۳-۲۳۴-۲۳۵-۲۳۶-۲۳۷-۲۳۸-۲۳۹-۲۴۰-۲۴۱-۲۴۲-۲۴۳-۲۴۴-۲۴۵-۲۴۶-۲۴۷-۲۴۸-۲۴۹-۲۵۰-۲۵۱-۲۵۲-۲۵۳-۲۵۴-۲۵۵-۲۵۶-۲۵۷-۲۵۸-۲۵۹-۲۶۰-۲۶۱-۲۶۲-۲۶۳-۲۶۴-۲۶۵-۲۶۶-۲۶۷-۲۶۸-۲۶۹-۲۷۰-۲۷۱-۲۷۲-۲۷۳-۲۷۴-۲۷۵-۲۷۶-۲۷۷-۲۷۸-۲۷۹-۲۸۰-۲۸۱-۲۸۲-۲۸۳-۲۸۴-۲۸۵-۲۸۶-۲۸۷-۲۸۸-۲۸۹-۲۹۰-۲۹۱-۲۹۲-۲۹۳-۲۹۴-۲۹۵-۲۹۶-۲۹۷-۲۹۸-۲۹۹-۳۰۰-۳۰۱-۳۰۲-۳۰۳-۳۰۴-۳۰۵-۳۰۶-۳۰۷-۳۰۸-۳۰۹-۳۱۰-۳۱۱-۳۱۲-۳۱۳-۳۱۴-۳۱۵-۳۱۶-۳۱۷-۳۱۸-۳۱۹-۳۲۰-۳۲۱-۳۲۲-۳۲۳-۳۲۴-۳۲۵-۳۲۶-۳۲۷-۳۲۸-۳۲۹-۳۳۰-۳۳۱-۳۳۲-۳۳۳-۳۳۴-۳۳۵-۳۳۶-۳۳۷-۳۳۸-۳۳۹-۳۴۰-۳۴۱-۳۴۲-۳۴۳-۳۴۴-۳۴۵-۳۴۶-۳۴۷-۳۴۸-۳۴۹-۳۵۰-۳۵۱-۳۵۲-۳۵۳-۳۵۴-۳۵۵-۳۵۶-۳۵۷-۳۵۸-۳۵۹-۳۶۰-۳۶۱-۳۶۲-۳۶۳-۳۶۴-۳۶۵-۳۶۶-۳۶۷-۳۶۸-۳۶۹-۳۷۰-۳۷۱-۳۷۲-۳۷۳-۳۷۴-۳۷۵-۳۷۶-۳۷۷-۳۷۸-۳۷۹-۳۸۰-۳۸۱-۳۸۲-۳۸۳-۳۸۴-۳۸۵-۳۸۶-۳۸۷-۳۸۸-۳۸۹-۳۹۰-۳۹۱-۳۹۲-۳۹۳-۳۹۴-۳۹۵-۳۹۶-۳۹۷-۳۹۸-۳۹۹-۴۰۰-۴۰۱-۴۰۲-۴۰۳-۴۰۴-۴۰۵-۴۰۶-۴۰۷-۴۰۸-۴۰۹-۴۱۰-۴۱۱-۴۱۲-۴۱۳-۴۱۴-۴۱۵-۴۱۶-۴۱۷-۴۱۸-۴۱۹-۴۲۰-۴۲۱-۴۲۲-۴۲۳-۴۲۴-۴۲۵-۴۲۶-۴۲۷-۴۲۸-۴۲۹-۴۳۰-۴۳۱-۴۳۲-۴۳۳-۴۳۴-۴۳۵-۴۳۶-۴۳۷-۴۳۸-۴۳۹-۴۴۰-۴۴۱-۴۴۲-۴۴۳-۴۴۴-۴۴۵-۴۴۶-۴۴۷-۴۴۸-۴۴۹-۴۵۰-۴۵۱-۴۵۲-۴۵۳-۴۵۴-۴۵۵-۴۵۶-۴۵۷-۴۵۸-۴۵۹-۴۶۰-۴۶۱-۴۶۲-۴۶۳-۴۶۴-۴۶۵-۴۶۶-۴۶۷-۴۶۸-۴۶۹-۴۷۰-۴۷۱-۴۷۲-۴۷۳-۴۷۴-۴۷۵-۴۷۶-۴۷۷-۴۷۸-۴۷۹-۴۸۰-۴۸۱-۴۸۲-۴۸۳-۴۸۴-۴۸۵-۴۸۶-۴۸۷-۴۸۸-۴۸۹-۴۹۰-۴۹۱-۴۹۲-۴۹۳-۴۹۴-۴۹۵-۴۹۶-۴۹۷-۴۹۸-۴۹۹-۵۰۰-۵۰۱-۵۰۲-۵۰۳-۵۰۴-۵۰۵-۵۰۶-۵۰۷-۵۰۸-۵۰۹-۵۱۰-۵۱۱-۵۱۲-۵۱۳-۵۱۴-۵۱۵-۵۱۶-۵۱۷-۵۱۸-۵۱۹-۵۲۰-۵۲۱-۵۲۲-۵۲۳-۵۲۴-۵۲۵-۵۲۶-۵۲۷-۵۲۸-۵۲۹-۵۳۰-۵۳۱-۵۳۲-۵۳۳-۵۳۴-۵۳۵-۵۳۶-۵۳۷-۵۳۸-۵۳۹-۵۴۰-۵۴۱-۵۴۲-۵۴۳-۵۴۴-۵۴۵-۵۴۶-۵۴۷-۵۴۸-۵۴۹-۵۵۰-۵۵۱-۵۵۲-۵۵۳-۵۵۴-۵۵۵-۵۵۶-۵۵۷-۵۵۸-۵۵۹-۵۶۰-۵۶۱-۵۶۲-۵۶۳-۵۶۴-۵۶۵-۵۶۶-۵۶۷-۵۶۸-۵۶۹-۵۷۰-۵۷۱-۵۷۲-۵۷۳-۵۷۴-۵۷۵-۵۷۶-۵۷۷-۵۷۸-۵۷۹-۵۸۰-۵۸۱-۵۸۲-۵۸۳-۵۸۴-۵۸۵-۵۸۶-۵۸۷-۵۸۸-۵۸۹-۵۹۰-۵۹۱-۵۹۲-۵۹۳-۵۹۴-۵۹۵-۵۹۶-۵۹۷-۵۹۸-۵۹۹-۶۰۰-۶۰۱-۶۰۲-۶۰۳-۶۰۴-۶۰۵-۶۰۶-۶۰۷-۶۰۸-۶۰۹-۶۱۰-۶۱۱-۶۱۲-۶۱۳-۶۱۴-۶۱۵-۶۱۶-۶۱۷-۶۱۸-۶۱۹-۶۲۰-۶۲۱-۶۲۲-۶۲۳-۶۲۴-۶۲۵-۶۲۶-۶۲۷-۶۲۸-۶۲۹-۶۳۰-۶۳۱-۶۳۲-۶۳۳-۶۳۴-۶۳۵-۶۳۶-۶۳۷-۶۳۸-۶۳۹-۶۴۰-۶۴۱-۶۴۲-۶۴۳-۶۴۴-۶۴۵-۶۴۶-۶۴۷-۶۴۸-۶۴۹-۶۵۰-۶۵۱-۶۵۲-۶۵۳-۶۵۴-۶۵۵-۶۵۶-۶۵۷-۶۵۸-۶۵۹-۶۶۰-۶۶۱-۶۶۲-۶۶۳-۶۶۴-۶۶۵-۶۶۶-۶۶۷-۶۶۸-۶۶۹-۶۷۰-۶۷۱-۶۷۲-۶۷۳-۶۷۴-۶۷۵-۶۷۶-۶۷۷-۶۷۸-۶۷۹-۶۸۰-۶۸۱-۶۸۲-۶۸۳-۶۸۴

۱۱۵ - ۱۱۴ - ۱۱۳ - ۱۱۲ - ۱۱۱

۱۹۷- گلشن روہ کی دھندلے ریشم سے بنی (شافل) دیکھو

« - ۱۹۸ » » (یقین)

خکه نوخوړلس مخايه خرم پېش دی او تشخايونه په روڼ سره په (د غوايي)
 (چي هېڅ) (نوهنه به) (پوله بله) (هم خراب دی) (اي) (دا) (دي) (بل مه غواړه)
 (هم) (اوهم) (هنه) (هله) (دي) (کک کړه سوي دي). (۱۹۹)

خوزه د لوی احمد شاه بابا د دغې غزلې عروضي سکېت داسي بولم:

نن - ن - ن - ن - ن - ن - ن - ن

ن - ن - ن - ن - ن - ن - ن - ن (۲۰۰)

۲- د گلشن اروه په ۲/۰۵ مخ کې د لومړۍ غزلې په پنځو بيتو کې ظاهرأ خرم
 پېش دی، په دې ډول:

د بېلو په مخاي (.) مه وای زاغان گډه
 په بوستان د کټو تل وای (.) باران گډه
 ديارمخ (.) لکه گل خزان په مډه کړې
 دا (.) گل دي تل تازه وي په بوستان گډه
 تا رد زلفو چي مې پر يوازي (..)
 بې له سره نه و ښمه بل تاوان گډه
 چي دمخ (..) خال مې په وړانږي
 نه دي شې پر مخ داوښو تل باران گډه

۱۹۹- د لوی احمد شاه بابا پېښور چاپ ديوان په ۲۸ مخ کې هم د دغې غزلې دوهم

نیم بيتی د ولس هجایی سوی دی، سگرزه د بيت لو مړ نیم بيتی اته هجا يې او دوهم
 نیم بيتی د ولس هجایی بولم.

(۲۰۰) دا امکان سته چې د غزلې لومړۍ دوهم دوولس هجایی وي.

(.) باد (..) د خزان چی گل پرېشان کا

کاشکی د اباد (..) کړي په نارستان کې

په دغو پنځو بیتو کې نه لځای په خرم پېښ دی، تش لځایونه زما په خیال په روڼ سره

(هېڅ) (دا) (دی) (غه) (له سره) (بنايسته) (دا) (ونه) (ونه) ډکوي .

دلوی احمد شاه بابا د کابل چاپ دېوان په ۱۹۹۰-۲۰۰۰ مخو کې چی دغه غزله

کښلې ده خرم نلري—د پېښور چاپ دېوان په ۳۷ مخ کې فقط بنایسته لځای تش دی په

دېوانو کې د (له سره) پر لځای (پرمخ باندی) اود (ونه) پر لځایو (هر کله) او (سړی) کښلې دي.

۲۷ - د گلشن روه په ۲/۵۰ مخ کې د دوهمې غزلې په دوهم بیت کې خرم پېښ

دی، په دې ډول :

(.) زړ (.) می هو سېري

بیا به گل کا د زړه خار

د دې بیت صدر دلوی احمد شاه بابا د کابل چاپ په ۲۰۰۰ مخ کې (غه زړگی)

اود پېښور چاپ په ۳۷ مخ کې (د زړگی) کښلې دی .

۲۸ - د گلشن روه په ۲/۶۰ مخ په یوولسم بیت کې خرم پېښ دی.

همېشه سوی سینه د ر پسی کرزم

(.) ستا لځای نه دی په زمکه په اسمان کې

د غه تش لځای په (چي) ډک دی. (۲۰۱)

۲۹ - د گلشن روه په ۲/۶۰ مخ کې اووولسم و اتلسم بیتونه خرم لري :

۲۰۱ - وگورئ : دلوی احمد شاه بابا د کابل چاپ دېوان په ۲۱۲ او د پېښور چاپ دېوان

د خلق هيڅ سلامت (..) پر مخان نه ږدي (۲۰۲)

په نارو عاشق ولاړه داسيدان کي

(.) په جوړو په جفا بې لاس وانه خلم

زه احمد (.) که جوړم په سامان کي (۲۰۳)

د غددري تش ځايونه په روڼ سره په (ي به) هيڅ (پاد) ډکېږي .

۳. - د گلشن روه په ۲۰۸/۲ مخ کي اووم بيت يوه جايي خريم لري :

احمد شاه بله د عا نه ز ده عالمه

په ديدن سي (.) و ز کار کړي زما دله

دغه تش ځای د لوی احمد شاه بابا د کابل چاپ د یوان په ۳م ۲ - او د پېښور

چاپ په ۱۳۳ مخ کی په (بې) ډک دی .

۲۰۲ - دانیم بيتی د لوی احمد شاه بابا د کابل دیوان په ۱۱۱ مخ کی داسی کښلی

دی :

« سلامت د خلقو هيڅ په پر مخان نه ږدي »

او د پېښور چاپ د یوان په ۸۷ مخ کی داسی دی :

« چی د خلقو سلامت به پر مخان نه ږدي »

۲۰۳ - دانیم بيتی د لوی احمد شاه بابا د کابل چاپ د یوان په ۱۱۳ مخ کی

دا ډول دی :

« احمد شاهه که زه جوړوم په سامان کی »

او د پېښور چاپ د یوان په ۸۷ مخ کی د ارازی دی :

« زه احمد که چیری جوړوم په سامان کی »

۳۱- دگلشن روه په ۲۰۸/۲ مخ کي دوه موده د ولس پيښور غزل د اخر موده لري :

(.) که پر زړه کړمه ستازلفي (.) خالونه

پرمخ په جوړشي (.) داوښو حصارونه

پيلتون ديار توره بلاده (۲۰۳)

خداي دي نه کاسه تاده چارونه (۲۰۵)

[که] يودم (.) زړه [پنځم کوم] بې غمه نشي

(.) اندېښنې بې لکه مار که کوزارونه

(.) زړمي زوړ شه ځوان بده شي

(.) دآشنا دغمې پوړه لوی بارونه

[ه گوره] زړه (.) نادان ورڅېړنه و

(.) بې ځايه پيلتون کښې پوست په ټالونه

پرېشان خاطر مي زړه پرېشان کړي

کل به ښکاره کړي (.) سترگي کلونه (۲۰۶)

د بهار کله مخ ښکاره که (۲۰۷)

فراق و هلي بلبل څو که هوسونه

۲۰۴- د پيلتون- کلمه په گلشن روه او د احمد شاه بابا د پېښور چاپ ديوان کې «جدايي» کېښلې ده.

۲۰۵- خداي کلمه دلته دوي هجايي و يله کيږي. د دغې غزلې يوو لسم بيت په

(ابتداء) رکن کې هم د خداي کلمه دوي هجايي راغلې ده.

۲۰۶- کل-کله

۲۰۷- په گلشن روه او د احمد شاه بابا د پېښور چاپ ديوان په ۱۳۸ مخ کې د کله پر ځای

«کل چي» کېښلې دي.

(۲۰۸) که مي يارولیده چي دادی

زړه به بهارشې د(۰۰) په زېړکلونه

احمد[شاه پيا] غم پسې بنادي ده

(۰) د خزان مخکې به پياشي بوستانونه

په دغو نهو بیتو کې د وولس خرڅه پېښ دي تشخا یو نه په روڼسره په (هی)

(ستا) (زما) (مي) (هی) (هی) (هی) (سي) (هی) (محبوبا) (دیدن)

(دا) دکوي .

دلوی احمدشاه بابا د پېښور چاپ دیوان په ۱۳۷ مخ کې زیارایستل سوی

دی چی دغي غزلي ته داعروفي بنه ورکړي :

نن-ان-ن-ان-ن-ان-ن-ان

نن-ان-ن-ان-ن-ان-ن-ان

د گلشن روه د ضبط له مخي زما خيال دادی چي د غه غزله په

داعروفي سکېت و لری :

(۲۰۹)

نن-ان-ن-ان-ن-ان-ن-ان

نن-ان-ان-ان-ان-ان-ان-ان

دگلشن روه په ۲۰۹-۲۱۰ مخو کې دلوی احمدشاه بابا يوه غزله راغلی

ده چي «وايم څه» يې ردیف دی- دا غزله هم کتېمت په دغه سرنوشت اخته ده

۲۰۸- بناهی دادی په اصل کې «راغی» وی .

۲۰۹- د غزلي لومړی دورد پر لس هجاې معلومېږي .

۳۲- گلشن روه په ۱۱ مخ کي ددير لسم بيت صد ر «جي» له لېکلو پاڼه سوې ده.

ج - اختلاط : يعنې په يوه غزله کي د دوو داسي وزنونو گډول چي د هڼوگډول سره روانه وي - ددغسې گڼوودو وزنونو د بېلولو له پاره دلته د هجانه پاره (ن) د اوږدې هجانه پاره (-) د وقفې له پاره (۱۱) او درکنو نو د جلا کولو له پاره (۱) د عروضي نڅېښو په څېر کاروم ، او د رحمان بابا د يوې غزلې عروضي گڼوډي نيم ، دايوولس بيتيزه غزله د گلشن روه په ۱۹/۲ مخ کي راغلې ده او مطلع يې داده :

گاهي خان په غاربه سولخي ، گهي رېږدي په ساره

کله سړي له لوږي سدي ، کله سړي په ږير خواړه

ددې غزلې دوه ويشت نيم بيتي درې عروضي ټپي لري :

۱- لوسړي ، دوهم او څلورم نيم بيتي يې چي پنځلس هجا يې دي او په دي

وزن کي دي :

ن-ن-ا ن-ن-ا ن-ن-ا ن-ن-ا

۲- درېيم ، پنځم ، اووم ، نيم ، يوولسم ، ديرلسم ، پنځلسم ، اوولسم ،

نولسم او يوويشتم نيم بيتي يې چي څورلس هجا يې دي او په دي وزن کي دي :

ن-ن-ا ن-ن-ا ن-ن-ا ن-ن-ا

۳- شپږم ، اتم ، لسم ، دوولسم ، څورلسم ، شپاړسم ، اتلسم ، سولسم او

دوه ويشتم نيم بيتي يې چي ديرلس هجا يې دي او په دي وزن کي دي :

ن-ن-ا ن-ن-ا ن-ن-ا ن-ن-ا

په دغودرو و زنو نو كي د دوهم او درېم و زنو گېون دعروضي
فتواله مخه رواكاردی او د ا-ه عروضو كي جا نزل الاخلاط و زنونه
پېل كېږي - مگر او مړی، و زن له دغودو و جائز الاخلاط و زنونو سره
هيڅ اړخ نه لگوي او دا هغه عروضي گېو دي ده چي دجواز له پاره په عروضي
(لتاواو) كي حكم نه موندل كېږي .

درحمان بابادېرو خطي او چا پي نسخو له مقابلي څخه معلومه سوېده
چي دگلشن روه ددغي غزلي دلو مړی و زن درې نيم بيتي بايد داعروضي
بڼه ولري :

— ن ن ا — ن ن ا — ن ن ا —

گاه په غرمه	سوځي گهي	و یر دي په ساره
کله مړی له	لو ږی کله	مړی په ډېر خوږه
نه يي هغه	— ږی به ږاردی	ږاردی ندماره

د — تیر و یر : کله کله د کوم نیم بيتي دهجاو و شمیر د سر بو ط نظم لسه
عروضي غوښته سره برابر وي، خو و زن يې د سر بو ط نظم له عروضي و زن سره
اړخ نه لگوي — ددې يو سبب دادی چي د نیم بيتي کلمې له خپله لحايه يې لحايه
سوي او فشار لرونکی او يې فشاره هجاوي يې تيري یري راغلي وي، په گلشن روه
کي ددغي پېښي خو مثال دادي :

۱ — دگلشن روه په ۳/۲ مخ کی درحمان بابايو بيت داسی کښلی دی:

که می هر دو ینادر [و] مرغلري شی

لالایي دغودرونه گڼي وینا زما

په لومړۍ نيم بيتي کې يې وژني له دې پيښه ده چې «شي» کلمه تر «مر غلري»
وړو سته سوې ده د نيم بيتي د لفظونو او ډنه بايد داسي وي :

کډسې هره وېنادر شي مر غلري

دغه اوډنه د وزارت اطلاعاتو کلتور د خطي کتب خانې درحمان بابا ديوان
له لومړۍ نسخې سر سمه د مگر د کابل چاپ د ديوان په شلم مخ کې د «مر غلري»
محاي «پاکو هر شي» ډک کړی دی .

۲ - د گلشن روه په ۱۲/۲ مخ کې درحمان بابا ديوي غزلي مطلع داسي کښلې ده :

ستا په مخ کې د جمال غه حساب نشته

لحکه ما خوخه د صبر مجال نشته

دلته په لومړۍ نيم بيتي کې «د جمال» بايد تر «غه حساب» وړو سته سي .

۳ - د گلشن روه په ۱۳/۲ مخ کې دخواجه محمد بنگين يو بيت کښلی دی :

دغه لار هر گوره ده بار يکه سخته

که عاشق يې ته د هري پلاسېر شه

په لومړۍ نيم بيتي کې که او و می هجاء (ده) ته مصنوعي فشار ورکړو د نيم

بیتي وزن سمیږي - خو که یې په طبیعي فشار سره ووایو د نيم بيتي وزن وران

دی - دغه یې وژني له دی پيښه ده چې «سخته» کلمه بايد تر «ده بار يکه» دمخه کښلې

وای او نيم بيتی به داسي جوړؤ :

دغه لار هر گوره سخته ده بار يکه

د نيم بيتي دخواجه محمد بنگين د چاپي ديوان په ۸۶ مخ کې هم دغه را ز

راغلی دی .

۳ - دگلشن روه په ۲۱۱/۲ مخ کی دلوۍ احمد شاه بابا يو بيت راغلی دی:

دزمکی سر په تازه کا (۲۱۰)

زړه يې گل په زرغو نيري

په لومړۍ نيم بيتي کي يې ورنه لهدې پيښه ده چي «دزمکی» تر «سر» وړاندی

سوي ده، دنيم بيتي سم او موزون شکل داسي دی:

سر دزمکی په تازه کا

۴ - دگلشن روه په ۲۱۱/۲ مخ کي ددوهمي غزلي مقطع داسی کښلې ده:

باد ديار له لور [ي]

که راشي احمد شاه پرې تازه کيږي

دلته د لومړي نيم بيتي «که راشي» توتنه ددوهم نيم بيتي سره اشتباه کښل

سويده - د بيت اصلي شکل داسي دی:

باد ديار له لور که راشي

احمد شاه پرې تازه کيږي

۲۱۰ - دگلشن روه په متن کی دزمکی کلمه «زسکل» کښلې ده خو په سمون ليک

کی يې سمه کړيد.

« ۶ »

دگلشن روه کوموتېروتنو (غلطيو) ته چي دښو لږ يا ستهتم پامسوی دی هغه
 یې د « فهرست دغلطيو » تر عنوان لاندې دلو مړی او دوهمې برخې په شروع کي
 راوړي دي — په دغو فهرستو کي دلو مړی برخې فقط خورلس تېروتنی — او د
 دوهمې برخې او هلس تېروتنې دي چي په یوه یوه مخ کي ځای سوی دي.
 ما چي گلشن روه وکوت پر ډیر و داسي تېروتنو پېرسوم چي په سمون لیکت
 کي نه دي راغلي او دستونو په لوست او دمعناوو په فهم کي گرانې پېښوي — د
 درنځ لوستونکو دسو انې په نیاست (وحد) مي ځيني مهمې نابینوولي تېروتنې
 راټولي کړي او پر دغو څلورو برخو مي ویشلي:

* هغه املايي غلطۍ چي ډیری څرگندي دي لکه، زولال (زالال) تسلیم (تسلیم)
 چا بهر (چاریر) زبندان (زنجند، ن) نشا (نشه) ترخڅه (تر ښځه) ډگ (ډک) آجر
 (آخر) شفکتن (شگفتن) تراوت (طراوت) گرم (کرم) گډ (گر) ملازمت (ملازمت)
 ازان (ازن) سبات (اساط) خړودلور (خوړوتور) زره (زړه) چړي (چړی) چیري (شرح)
 (سرخ رو) شهي (سړی) هغه به لوستونکی پخپله سمې کړي .

الف — هغه تېروتنې چې گلشن روه او ماخذو نوکي مشترکي دي:

۱ — د گلشن روه په ۳۳/۱۴ مخ او تاريخ مريخ په ۲۵۲ — ۲۵۳ مخو کې د کابل د هغه گورگاني صوبه دار (والي) نوم چې احد ادر و پانې بې په جنگه کې وزن لري دی «ظفر خان» کبلي دی — دغه نوم د بایزیدرو پانې په ۱۴ — ۲۲ مخو کې هم دغسې غلط نقل سوی دی — د کابل د دغه والي لقب ظفر خان و نه د ظفر خان. (۲۱۱)

د دغه لقب په باب پخپله ظفر خان په میخانه راز کې ويلي دي:

بعهد جهانگیر فرمان روا
نهالم چنین یافت نشو و نما
ز اخلاص و خدمت شدم سرفراز
مراد اذراپنای جنس امتیاز
عطا کرد شاهم ز روی کرم
خطاب ظفر خان و طبل و علم
به کابلستانم فرستاد شاه
که دارم رعیت ز دشمن نگاه

۲۱۱ — د ظفر خان اصلی نوم محمد رضا و، ده ويلي دي:

مرا چون پدرم کرد نذر امام
از آنم محمد رضا گشت نام

جهانگیر پاچا (۱۰۱۳ — ۱۰۳۷ ق) په څلور کلنۍ کې احسن الله نوم پرې کښیښود
تخلص يې احسن و. په ۱۰۱۳ هـ ق کال زیږدلی او په ۱۰۷۳ هـ ق کال مړدی
میخانه راز — جاوۀ تاز — هفت منزل مشنوی گاني ده کسلي دي، د پوان هم لرې .

دتر ک جهانگیری په ۳۰۳ مخ کی هم دغه لقب «ظفر خان» کښلی دی .
ظفر خان له ۱۰۳۳ هـ ق څخه تر ۱۰۳۸ هـ ق پورې دپلار په نیابت د کابل
والی ؤ، دپارسی ژبی ناستو شاعر میرزا صائب تبریزی (۱۰۸۰ هـ ق مړ) لده
سره دوه کاله په کابل کې و اوسیدی، صائب هم ددغه والی نوم ظفر خان راوړی
دی نه مظفر خان په دې ډول :

کلاه گوشه بخور شیدو ماهی شکم

باین غرور که مدحت گر ظفر خانم

۲- دگلشن روه په ۱۰۹/۱ مخ کی دیوه پاچانو م «اعلم» کښلی دی، دچاپي
گلدستي په ۷۹ مخ کی هم دغه نوم «اعلم» راغلی دی، خودسعدی دگلستان کومه
چاپی نسخه چې زما سره سته دهغې ۳۴ مخ کی دغه نوم «اعلمش» کښلی دی .
۳- دگلشن روه په ۱۰۵/۱ مخ کی کښلي دي: «دبادشاهانود طبیعت شامل
لازم دي.» دچاپی گلدستي په ۸۸ مخ کی هم دغه جمله کتست کښلي ده- «شامل»
کلمه دجملې له کلماتو سره اړخ نه لگوي او زما خیال دادي چې د«شامل» پر لځای
به په اصل کی «ساتل» کښلي وي .

۴- دگلشن روه په ۶۶/۲ مخ کی کښلي دي :

که دگل پاني (بې) خط کړی لابه هم پاندي خر خيري

دانا زک بدن چي ستادی، دچانده دی بدن هسي

«خط» کلمه دخوشحال خان مرغلري په ۲۶ مخ- د کلیات خوشحال خان

په ۶۲- دارمغان خوشحال ۶۴۷- په (طاء) کښلي ده- زما خیال دادي چې دا

کلمه باید «خت» وي چې د کمیس معنی ولري. دوست محمد کامل هم د کلیات

خوشحال خان د ۶۲ مخ په حاشیه کی دغه مطلب ته اشاره کړې ده .

۵- دگلشن روه په ۱/۲ مخ کي کښلي دي :

رو ښايي د چاد مخ وي کله خوښه

دانصاف په تور وسترگو لېچن خلق

دغه ښت د حمید د دیوان د بمبي چاپ په ۷۸- د لاهور چاپ په ۷۵- د کابل چاپ

په ۷۵- د درو مرجان په ۱ مخ کي کټمټ کښلي دي- مگر ماته لومړي نیم

بیتي داسي ښه ښکاري:

رو ښايي د چاد مخ خو ښوي کله

۶- دگلشن روه په ۱۴۶/۲ مخ کي کښلي دي :

لوی راحت دی ستاد جوړ گزندونه

لکه نیش هسي دي نو شلري خوندونه

دا بیت د کاظم خان شیداد کابل چاپ دیوان په ۹۱ مخ کي کټمټ کښلي دي. خود

همیش خلیل د چاپ کړي دیوان په ۹۳ مخ کي وروستی نیم بیتي داسي راغلی دی :

لکه نیش هسي دنوش لري خوندونه

زما خیال دادی: په دغه نیم بیتي کي باید نیش او نو ش کلمې یو د بل محای ته

ولاري سي او نیم بیتي په داسي وي:

لکه نو ش هسي دي نیش لری خوندونه

ب- هغه تېروتنې چې د ناسم لوست (غلط قرائت) څخه منځ ته راغلې دي :

۴/۱ م د مگک يوه لوره کالې نومېده د مگک يوه لوره گگي (گاکی)

ن- ومیده...

گگیانې له هغې پیدا شته

گگیانې له هغې پیدا شته

(چاپی تاریخ م: ص ۲۳۱ مخ

او کلید افغانی ۲۰۶ مخ)

۱۲/۱ ۱۸ چې پښخوئي مړ پوته په سرونپول چې پښخوئي مړ پونه په سرونپول

(چاپی تاریخ م: ص ۲۲۷ مخ - کلید افغانی ۲۲۱ مخ)

۱۷/۱ ۱۹ زین خان د کنېر په لار... زین خان د کونېر په لار...

(چاپی تاریخ م: ص ۲۳۱ مخ)

۱۹/۱ ۱۱ اته صوه نه صوه (۲۱۲)

۲۲/۱ ۲۳-۲۲ اته صوه نه صوه

۲۳/۱ ۲ اته صوه نه صوه

۲۰/۱ ۱۵ خو ځنگه شراب خو ځنگه شراب (خوژید شراب)

(د تاریخ م: ص ۲۳۳ مخ)

۲۲/۱ ۵ «بهر» ته لار «بهر» ته لار (بهره په پنجاب کې د یوه لکای نوم دی)

(د تاریخ م: ص ۲۳۳ مخ)

۲۵/۱ ۳ په بله ته روان شه په بله لارو کابل ته روان شه

(تاریخ م: ص ۲۳۶)

۲۱۲ کېدای سی چې دغه تېرونه د تاریخ م: ص ۲۱۲ اقباس په لښونو وروستو کی هم وی.

- ۲۵/۱ ۳ اویه کس تر تر وړېدل او یا کسه له تندي تری وړېدل
(د چاپی تاریخ مړصع - ۲۴۶ مخ کی تر تندي د مړخه
بې آبی هم کېلې ده)
- ۲۵/۱ ۱۵ کابل ته په پښو ناست دی کابل ته په څو ناست دی
(کابل ته په خزه کی ناست دی)
(تاریخ مړصع ۲۴۷)
- ۳۶/۱ ۱۳ نه صواته اتیا نه سوه ده اتیا
(تاریخ مړصع ۲۴۸)
- ۲۷/۱ ۱ ځای سر، شومه کړه پیاړه ځان سر، شومه کړه تیاړه (؟)
(د تاریخ مړصع په ۲۴۸ مخ کی هم د څسی کېلې ده)
- ۲۹/۱ ۱۵ چي له قوم او غتراد قلی بیگ او اعتزاد قلی افشار چي له قوم
د قزلباشو وو د قزلباشو وو
(د تاریخ مړصع ۲۵۰ مخ)
- ۲۹/۱ ۸ بل ستوره ... بل ستوره ...
(تاریخ مړصع ۲۵۰)
- ۳۱/۱ ۸ د اسماعیل زو په وطن چي واغوزو د اسماعیل زو په وطن (چي)
واغوزو
سم یې نوي ... سم یې ټولې
(تاریخ مړصع ۲۵۱ مخ)

خوټره	چبوټره	۲۴	۳۱/۱
(تاریخ مرمع ۶۴۱)			
انو	انو	۱۳-۱۴	۳۸/۱
رجز	رجز	۱۵	۲۸/۱
څینی (مینی)	چینی	۱۶	۳۸/۱
سرو رانعام (خطی فوائد الشریعت)	سرو زر انعام	۳	۶۶/۱
مرد ه آست که نامش به	مردانست که نامش به نیکولی برند	۹	۹۴۱
نیکویی برند			

ج - هند تېروتنې چې له طباعتې بې پروایو څخه به پیدا سوي وي :

مخ	لیکه	ناسم	سم
۳/۱	۳	نیک تدبیر شوی دی	نیک بد تدبیر شوی دي
۵/۱	۲۲	مویش	مویشی
۷/۱	۷	بیوه بل ته راځال	په یوه بل لځای راځی (۲۳۳ چا بې تاریخ مرمع)
۱۲/۱	۴	مندر	مندر (مند ن)
۸/۱	۸	سازوار	سادهوار (د چاپی تاریخ مرمع په ۲۳۴ مخ کی ساده کښلی دی)
۷/۱	۲	بابر	بابر (ظهیرالدین)
۲۰/۱	۲۴	بابر	بابر (ظهیرالدین)
۱۹/۱	۷	بابر	بابر (ظهیرالدین)
۱۲/۱	۴	د کات کلی په کلی	د کات کلی په کلی (۲۳۷ چاپی تاریخ مرمع)

۲۰/۱	۴	بابا قرا	په چشمه د بابا قرا (۲۴۳) تا ريخ مرصع)
۲۵/۱	۲۴	آب بهت	آب بهت (۲۴۸) تا ريخ مرصع)
۲۷/۱	۹	حکیم ابو الفتح	حکیم ابو الفتح
۳۰/۱	۸	معرکه	معرکه (۲۵۰) تا ريخ مرصع)
۳۳/۱	۵	شاد ماني	شاد ماني (۲۵۲) تا ريخ مرصع)
۳۳/۱	۳۳	کرد یر	کرد یر (۲۵۳) تا ريخ مرصع)
۳۳/۱	۱۸	زد	زدو برد (۲۵۳) تا ريخ مرصع)
۳۴/۱	۶	موسم شه	(د وړي) موسم شه
۳۶/۱	۳	لاوېدی	لاوېدی
۳۶/۱	۱۴	ما	۱۰۱
۳۶/۱	۲۴	عمر خلیل، احمد خلیل	عمر خلیل، احمد خلیل (تا ريخ مرصع ۲۵۵)
۳۷/۱	۱۰	عبسی	عبسی خیل (۲۵۵) تا ريخ مرصع)
۳۷/۱	۱۱	قل دینو	قل دینون (۲۵۶) تا ريخ مرصع)
۳۹/۱	۱	کښي	گوښی
۴۱/۱	۲	الاجي	لاچي (۲۶۳) تا ريخ مرصع)
۴۱/۱	۱۰-۹	توره چیره، بوزه چیره	توره خیره (۲۶۴) تا ريخ مرصع)

بتيه خيل	بتيه خيل	۱۰	۳۱/۱
دباغ آوان (۲۶۳ مخ)	دباغ آوان	۲۱	۳۱/۱
غوامرېشي (۲۶۹ مخ)	غوامرېشي	۱۹	۳۳/۱
آدم خان	اوم خان	۲۲	۳۳/۱
هيوز (هيوز)	حيض	۱۸	۵۰/۱
پر کېږي	پر کېږي	۱۵	۵۱/۱
نډ دل	تهيدل	۲۲	۵۲/۱
ياز دهم	يادز هم	۲	۵۷/۱
خپله	خپله	۱۸	۶۰/۱
احيا (العلوم)	احيا	۲۲	۶۰/۱
هوسره	هنمبره	۱۹	۶۷//
—	تقوى	۱۱	۷۷//
فرسري	فرمايي	۱۳	۸۳/۱
خينا ک	خينا ک	۹	۸۸/۱
باوجود	باوجود	۱۳	»
در آمد	د آمد	۲۰	۸۹/۱
د منه	د مند	۱۳	۹۱/۱
ټک واهه	ټک واهه	۳	۹۳/۱
نسب	نصب	۱۲	۹۴/
يا غرق شدن گهري آوردن	يا غرق شدن يا گهري آور دن	۱۵	۹۷/۱
درې کاره	دوه کاره ۲۱-۱۱		۱۰۰/۱

کلمه غشی به کارشی کانه گزونه	کلمه غشی به کاربری کله	۲۲	۱۰۱/۱
گز و نه (۹۶۶ خوشال سر غلری)			
کڅلمی	کو نڅلمی (کنجد)	۱	۱۰۲/۱
اگر کوهی شوی گاهی نه برزی	اگر کوهی شوی گاهی نیزی	۲۳	۱۰۳/۱
دشاه باز نظر دمیور به خورنگ	دشهباز نظر دمیور به خونگی	۱۲	۱۰۷/۱
	(دحوشال خان سر غلری ۱۸۸ مخ)		
باورچی	باورچی	۱۸	۱۰۸/۱
کمالی سهر بانی	کمال سهر بانی	۱۷	۱۱۲/۱
نه یا قت	نیا فت	۳	۱۱۵/۱
بر پایده	بایده	۲۲	۱۲۲/۱
سنگر یز	سنگرچر	۲۳	۱۲۳/۱
غزا	عزی (عزا)	۵	۱۲۳/۱
هما یون	ه مان	۶	۱۲۳/۱
تنبول	رنقبول (رنقبور)	۱	۱۲۳/۱
بوده شی	پوره شی	۳	۱۲۳/۱
خط	نبط	۱	۱۲۹/۱
صفا	صفاهان (اصفهان)	۱۵	۱۲۹/۱
سبب	سبب (سبب)	۱۱	۱۳۰/۱
خداهی	خدایی	۲	۱۲۳/۱
دشواره	دو غاره (د با بو جان د نظمونی	۱۵	۱۳۱/۱
	خطی نسخه)		

سر فله	سر فله	۲۱	۱۳۶/۱
عالمانو	علامان	۱۳۰-۱۳۹-۱۳۸	۱/۱
پيرون	پيرون	۴	۱۳۳/۱
انيسانو (مخزن پيپور چاپ ۳۵ مخ)	انسيان	۹ ۱۳۸-۱۳۵-۱۳۳	۱/۱
بنوول (دمخزن دپيپور چاپ به ۵۵ مخ	بنول	۱۷	۱۳۸/۱
او د دهلي به ۱۰۰ مخ کي دغه کلمه			
« کنبوايل » راغلې ده			
سورتو	شورتو	۱۱	۱۳۹/۱
نظر نظر کاند ي (د چاپي گلدستي	نظر کاند	۱	۱۵۵/۱
۷۳ مخ)			
حسد به پيدا کړه (۸۰ گلد سته)	حسد به پيدا کړه	۲۱	۱۹۵/۱
بنه ايشي (شه ايسي) (۸۱ گلد سته)	خوېشي	۱	۱۶۰/۱
او د	او کد	۱۵	۱۶۰/۱
ستا	شتا	۱۹	۱۶۰/۱
ته وي ستا سهيم	ته وي ستا سهيم	۱۸	۱۶۳/۱
خوبد و	خوبد و	۱۰	۱۶۷/۱
خوبد و	خوبد و	۲۳	۱۶۹/۱
منسوب	منسوب	۱۱	۱۷۱/۱
کنگخړ سره	کنگخړ سره	۲۰	۱۷۱/۱
اثره	اثره	۸	۱۷۶/۱

۱۷۹/۱	۸	مثنوی	رباعی (۱۰۰ گلدسته)
۱۸۰/۱	۴	د نورو ومانه	د نورو ومانه
۱۸۰/۱	۱۴	لهمانه هېرشی	لهمانه وېرشی
۱۸۶/۱	۷	وینو	وینو
۹/۲	۲۰	په څه حلوا	په څه حلوا
۱۳/۲	۲۴	که تر سلو	که له ساو
۱۴/۲	۱۳	تېر تر سړو مال یم	تېر تر سړو مالنه
(۱۰۰ رحمان بابا کابل چاپ دیوان)			
۱۵/۲	۱۹	هس سپېڅم	هس سپېڅم
۱۷/۲	۱۵	څو کک ویني	څو کک ویني
۱۷/۲	۲۲	څر سړ	څر سړ (۱۰۰ رحمان بابا دیوان)
۲۰/۲	۹	غزاوه شی	غزاوه شی (۱۰۰ رحمان بابا دیوان)
«	۱۱	څپای شی	څپای شی
»	۱۲	اروېدشی	اروېدشی
«	۱۴	د زړه سوی شی	د زړه پری سوی شی
۲۱/۲	۱۱	زېبا	د پیا (۱۰۰ رحمان بابا دیوان)
۲۲/۲	۲	سړی هوښ	سړی توب (۱۰۰ رحمان بابا)

د یوان د رحمان گل چاپ

(په کابل چاپ دیوان کی هم د غسې دی)

د پېښور په نورو دریو چاپونو کی هم سړی توب کښلی دی

خا نانو	خونیانو	۳	۲۴/۲
کوت (درحمان بابا ددپوان دکابل چاپ په ۱۹۰۴)	کوتیه		۳۰/۲
مخ گوت کنبلی دی)			
خه عجب	چه عجب	۲	۳۳/۲
الا	الا	۱	۳۴/۲
ترو	نرو	۳	۳۵/۲
سړی	تری	۲۴	۳۵/۲
(۱۱ مخ د خوشحال خان مرغلری؟)			
دنيا غوښته (۱ « ۵»)	ونه غوښته	۱۹	۳۶/۲
د سنبلو پانی (۵ « ۷»)	د سنبل د پانی	۱۱	۳۸/۲
وتیرته نه غښده	د تیر تر نه غښده	۳	۳۹/۲
بده سور	بده هور	۲۴	۳۹/۲
تازی کی	نازیکی	۲	۴۰/۲
(۸۸ کلیات خوشحال خټک)			
مه گرزه نور	مه کړی زده مخه اور	۵	«
(۱۰۶ خوشحال مرغلری - ۸۸ کلیات خوشحال خان - ۳۷۰ ارمنان)			
تخته بی	تخته	۱۰	۴۳/۲
د بڼا دی اووی په زړوړدی تل تر تله	د بڼا دی بوی پری زوړدی تل تر تله		۴۴/۲
چی په زړه یی ستاد غم ښیښی شی سر	چی په زړه یی ستاد غم ښیښی شی سړی		
(۱۱۷ خوشحال مرغلری ۹۹ کلیات خوشحال خان ۳۸۷ ارمنان)			
په حیا په شجاعت وکړه شاپاش	په حیا په شجاعت یی وکړه شاپاش		۴۶/۲
(۱۷۸ خوشحال مرغلری ۱۴۳ کلیات خوشحال خان ۴۰۸ - ارمنان)			

سریزه	۱۸۳		
۳۹/۲	۲	قریل	قر پله
۵۰/۲	۱۳	گریابو	گریابو
۵۳/۲	۲	چون	(خیرنه ۲۶۸ خوشحال مرغاری)
»	۶	زرگی	زله کی
»	۱۶	دهور	دورجولا
»	۱۶	زردوزو	زر بفته
۵/۲	۱۳	چی یی لهای زماسره ونیوبه گلو	چی یی لهای دیاسره ونیوبه دگاو
			(۲۷۷ خوشحال مرغاری)
۵۶/۲	۱۷	اویه	اویا (۷۰)
۵۷/۲	۱	دوهان	دوه
			(۲۳۶ خوشحال مرغاری ۲۰۰ کلیات خوشحال خان
			دارسغان په ۵۲۷ مخ کی دونهی کبلی ده)
۵۸/۲	۲۱		یک لحظه یک لیخته (۳۶۹ خوشحال مرغاری)
۹۵/۲	۸	غبنیم	(غم ۳۵۷ « «)
۶۰/۲	۲۲	جنبال گل	جنبا گل
۶۲/۲	۳	هی	هی
۶۶/۲	۱۶	طم	تم
۶۸-۸۹/۲	۱۲-۸	شنای	شنای (۳۳۶ خوشحال مرغاری)

گاه په گاه د گل	گاه په گاه د گل	۳	۷۱/۲
(۵۹۳ خوشحال مرغلري)		»	»
که می ناز کا یار په ویاړد وروستروگو	که می ناز کا یار په ویاړد وروستروگو	۴	۷۵/۲
(۲ مخ د حمید دیوان بمبئی چاپ)			
د حمید په نورو چاپی دیوانو کی ویاړ کلامه ویاړ کبلی ده			
داد عشق	می د عشق	»	»
و کړه له زړه لری	کړه له زړه نه لری	۷	»
محر می	محر م	۸	»
کینه	کینې	۱۶	»
۲۰ که خبستن می د خول افضل په میز سپک کا	که خبستن می په خول افضل		۷۸/۲
درومنځ نه کا			
د انیم بیټی د حمید دیوان په لسم مخ کی ۳۰ د غسی کبلی دی)			
د حمید د دیوان کابل چاپ . ۳۰ مخ - په لځینو خطی نسخو کی			
درومنځ پر مخای درنې کلامه کبلی ده .			
نارازه	ناراضه، ناخوښه	۱۵	۷۹/۲
د اورپخ له او بود پر کانی اور پری		۲۱	۸۰/۲
له اورپخ تراو بود پر کانی ور پری			
(د انیم بیټی د حمید دیوان په ۲۱ مخ کی د غسی کبلی دی)			
(د مرجان ۸۲ د حمید د کابل چاپ دیوان ۱۰۱ مخ)			
۲ د ستونه	و ستونه		۸۱/۲
(۲۱ د حمید دیوان په چاپ دیوان ، خطی نسخه)			
د حمید د کابل چاپ دیوان په ۱۰۱ د لا هور چاپ په ۲۳ او د مرجان په ۸۲ مخ کی			
(دو ستونه پر مخای ختونه کبلی دي)			

۲۲	۸۱/۲	بل هوسي	بوالهوسي
۱۷	۸۲/۲	معجبت لکه، پژی دما تي ووزي — معجبت لکه سوزی دما تي ووزي	(د «ووزي» کلمه دهمه دد کابل چاپ دیوان په ۳۵ دهمي چاپ
		په ۲۹ — درو سرجان ۲۷ مخ کی «وړی» کښلی دی)	
۱۸	۸۲/۲	زنګوي هسي ماران	زنګوي هسي ياران
۱۳	۸۳/۲	څه غره یی دریا	څه غر دروړ یا
			(۳۲ دهمید دهمي چاپ دیوان ۵۸
			۳۰ لاهور چاپ — ۱۲۶ در سرجان)
۲۲	»	په وله	پوله
			(۳۵ دهمید دهمي چاپ دیوان)
۱۳	۸۴/۲	دسهر دوی ولاړ	دسهر خوی لار / ۳۵ دهمید
			لاهور چاپ ۳۲ در سرجان)
۱۴	»	بتابو	بتانو
۱۵	»	چی می نوکه تر کوتی سوی په سوی لار	
			چی له توکه تر کوتی می سوی په سوی لار
۹۶	»	روح ورکا	روح وکا
۱۳	»	همه دوی لار	همه دوی لار
۱۴	۸۷/۲	کائیر	کا سیر
۱۶	»	دسربت ویری	دسری پیتی
			(۱۰ دهمید دهمي چاپ دیوان
			۵۸ دلاهور چاپ، سگر په کابل چاپ اود سرجان کی پیتوري
			سوی دی)

د آب واد ب	آبو ادب	۲	۸۸/۲
دو دونه	در دونه	۲	۸۸/۲
وړاندی	وار اندی	۱۶	۹۱/۲
خوپه لعلو پسې سړی لاس پهن خاق خه په لعلو پسې سړی پهن خلک			
		۱۷	۹۱/۲

(د پهن کلمه په درمرجان په ۵۷ مخ کی هم پهن کښلی ده)

(د کابل چاپ حمید دیوان ۷۰-)

لاهور چاپ ۶۸ بمبئی چاپ

دعوی اوریتینی کا	دعوی دریتینی کا	۳	۹۲/۲
------------------	-----------------	---	------

(د حمید بمبئی چاپ دیوان ۹۰)

در ویرجان ۵۲ مخ د کابل چاپ ۷۰ مخ

چی په نرناحق پروس	چی په نرناحقه پروس	۲۲	۹۲/۲
-------------------	--------------------	----	------

گر زې هوک پوکک گر زې هوک پوکک (۷۶-د حمید

کابل چاپ دیوان در ویرجان ۹۰

رنگک	زنګه	۹	۹۶/۲
------	------	---	------

(۷۸ د حمید بمبئی چاپ دیوان ۸۳ د حمید دلاهور

چاپ دیوان ۱۱۱ کابل چاپ ۹۷ درمرجان

کار	چار	۲۰	۹۷/۲
-----	-----	----	------

سر نيزد	۱۸۷		
ددین رهزنه (۹۸ د حمید	نه برزن	۲۱	۹۷/۲
ددیوان لاهور چاپ درمجان ۳. ۱ مخ)			
نښونده	نښونده	۱۷	۹۸/۲
بختريوش دمبر زهد	په خړيو څو صبر زهد	۱۸	۹۸/۲
(۹۸ د حمید دیوان بمبي چاپ)			
په ښو	په ښو	۱۰	۹۹/۲
(د کابل چاپ دیوان په ۹۲ - اودر و مرجان			
۷۲ مخ کی د پښتو پرمخای خرڅېږو راغلی دی)			
(۹۹ د حمید د بمبي چاپ دیوان			
۱۰۱ د لاهور چاپ)			
کړای نښم	کړی نښم	۳	۹۹/۲
۳ کچکول په لاس پاس ونيو کچکول پاس په راس ونيو			۹۹/۲
(۱۰۰ د حمید بمبي چاپ دیوان ۱۰۳			
لاهور چاپ - د در و مرجان په ۷۳ اود کابل			
چاپ په ۹ مخ کی «کچکول پاس په لاس ونيو» کښلی دی)			
د مخ بهر	د مخ سبز	۱۸	۹۹/۲
داد ميني نتیجه د چي ژاړيږي	داد ميني نتیجه د چي ژاړيږي	۱۰	۱۰۰/۲
(۱۰۵ د حمید د دیوان			
بمبي چاپ)			
فصل و مهينه	فصل و مهينه	۱۰۱/۲	
(۱۰۹ د حمید د بمبي چاپ ۱۲۱	(۱۱۰ د حمید د لاهور چاپ دیوان)		
د کابل چاپ دیوان ۱۰۰ در و مرجان)			

وتای نه شم	وته نه شم	۲۱	۱۰۵/۲
به قیزه « کیزه »	به غیزه	۱۴	۱۱۱/۲
دغا باز	دغه باز	۸	۱۱۲/۲
دزره له جوشه	دزړه له خوشه	۱۶	۱۱۲/۱
وتلی نه شم	ویلی نه شم	۲۳	۱۱۳/۲
(۱۰۳ د خواجه محمد بنگش چاپی دیوان)			
دهان بسته وو	دهان بسته وو	۳	۱۱۷/۲
به کثرت	به کثرت	۲۰	۱۲۲/۲
له ازله یې سور سور دی پلي پلي	له ازله یې سور سور دی پلي پلي	۴	۱۲۵/۲
(۲۲۳ د مرزا خان د پېښور چاپ دیوان)			
(۴۰۴ د میرزا خان اوری د لاهور چاپ)			
ورلای نه شو	وزی نه شی	۲۲	۱۲۵/۲
دا شریر کیر بدل به کھتری کړه	دو شریر کیر بدل به کھتری کړی	۱۶	۱۲۷/۲
(۲۰۱ د میرزا خان کابل چاپ دیوان)			
چی به خوله کھتری اقرار شوه کچه	چی به کھتری اقرار شوه کچه	۱۸	۱۲۷/۲
نوخطی	نوخطی	۸	۱۳۸/۲
خه خونظر کړم	خغو نظر کړم	۶	۱۴۱/۲

۱۳۳/۲	۳	خمینه ابرو	خمو ابرو (۸۵ د شیدا کابل چاپ د یوان
			۸۶ د همیش خلیل چاپ)
۱۳۶/۲	۵	نم زکه	ننځکه (ننځکه)
			(د شیدا د کابل د یوان په ۸۰ - اود همیش
			خلیل د چاپ په ۸۱ مخ کی لنډه راغلې ده .)
۱۵۲/۲	۱۹	سرد مغل	سره مغل
۱۵۸/۲	۸	استمال	استمال (۸۳ د هجری
			د پېښور چاپ د یوان)
۱۵۹/۲	۱۵	په لځای	په لځان (د هجری د د یوان
			په ۷۸ مخ کی دغه کلمه
			جال کېلې ده) .
۱۷۷/۲	۷	حراب	خراب (۱۳۹ - یوسف زلیخا
			د لاهور چاپ)
۱۸۹/۲	۲	رید	پېد (۱ مخ د عبدالقادر خان
			کند هار چاپ د یوان -
			۱۳ مخ حدیقه ختک - ۹ د همیش خلیل چاپ)
۱۹۰/۲	۹	قهر غصه مه کڼه	قهر غصه مه کوه
			د - ځینی کلمې په گلشن روه او ما خذونو کې څه تو پیرلري او دا ماته نه را
			معلومیږي چې کوم یو به یې غوره وي ، لکه :
مخ	لیکنه	په گلشن روه کې	په ماء خذ کې
۹/۱	۲۲	خلو	جلو (چاپی تاریخ مریح ۲۳۵ مخ)

۱۱/۱	۱۴	غلی اسماعیل زی	علی اسماعیل زی (تاریخ مرصع ۲۳۶)
۴۳/۲	۱۴	داوړ یو خراړي	واوړه د خراړي (۱۳۹ خوشحال مرغاري ۱۱۹ کلیات خوشحال خان ۳۹۰ ارمنان خوشحال)
۴۷/۲	۲۴	خو به علم	څه به علم (۱۸۱ خوشحال مرغلي)
۵۴/۲	۱۵	نور رخصت ورکړی	نور رخصت ورکړی خوږ به زړه خوږه يي (۲۴۹ خوشحال مرغلي ۲۱۳ کلیات خوشحال خان ۳۵۹ — ارمنان خوشحال)
۵۷/۳	۵	رنده دي ډکي پیا لی اخلې	رنده دي ډکې پیا لی اخلې زه ډکې پیا لی اخلې (۳۰۳ خوشحال مرغلي)
۵۹/۲	۲۰	وله داد کان ونغاړه	دل داد کان ونغاړه (۳۰۲ خوشحال مرغلي)
۶۸/۲	۲	خلق پرې خواړ پرې خدایه	خلق پرې خواړ پرې خواړ پرې دایو څه جنجال دی شهوت څه عظیم جنجال دی (۵۴۷ خوشحال مرغلي)
۶۸/۲	۱۳	د خپل قام له لاسه خوږ	د خپل قام له لاسه ورک خوشحال خټک دی خوشحال خټک دی (۴۴۶ خوشحال مرغلي)
۷۶/۲	۳	پاتوشوني له هرچاد، دادنیا	پاتې شوي له هرچاده دا دنیا (۳۲ دحمید کابل چاپ دېوان)

- ۷۶/۲ ۱۷ چي بي پياوونده بادي گوښه تنها چي بي پياوونده بادي
(۳ دحميد د لاهور چاپ دېوان) گوښي تنها (۳۳ دحميد د کابل
چاپ دېوان - ۳ د رومرجان)
- ۷۶/۲ ۲۱ چرته روغ وچورسړي چرته روغ رست سړي
(۳۳ دحميد د کابل چاپ دېوان)
مه يې وينم، يمن څه کوم يې تا زه عقيق د يمن څه کوم يې تا
(۹ دحميد د بمبي چاپ دېوان) (۲۱۳) (۳۷ دحميد د کابل
چاپ دېوان - ۱۰ د لاهور چاپ -
۹ د رومرجان)
- ۸۲/۲ ۱۱ کهنوي کږوي
(۲۹ دحميد بمبي چاپ دېوان -
۳۶ لاهور چاپ (.....))
- ۸۳/۲ ۳ دم قدم در هير ژغوره دم قدم يې رهبر ژغوره (۱۰۶ -
(۳۱ دحميد بمبي چاپ دېوان) دحميد کابل چاپ دېوان
۳۹ دحميد لاهور چاپ دېوان -
د رومرجان ۸۸ مخ)
دحميد د راد دور کي خبر ژغوره دحميد د راد دى زړه
کي خبر ژغوره (۱۰۶ -
دحميد کابل چاپ دېوان د رومرجان ۸۱)

- ۸۹/۲ ۱۲ خوچي درشي اي حميده! خود رځي عبدالحميده !
 (۶۵ دحميد لاهور چاپ دېوان-
 د کابل چاپ ۱۳۳ درو مرجان
 ۱۳۱ د بمبي چاپ په ۵۸ مخ
 کي: « خود درشي عبدالحميده»
 ۱۲۷/۲ ۱۳ هجده (۶۱ دسور زاد لاهور چاپ
 دېوان) تهجه (۱۲۰ کابل چاپ
 ۳۵ پېښور چاپ)

«۷»

په گلشن روه کي چي دکوبو پښتو متنونو اقتباسات راغلي دي د هندو د
 ليکندي زمانې زموږ له وختو څخه څو سوه کاله وړاندي دي . له دغه امله
 نو د گلشن روه ځينو لږتولو ته زماني غرابت ورپېښ دي او معنا وي يې ښه
 روښانه نه دي ، ددغي گراني د آسانولو له پاره ما د گلشن روه يو فرهنگوتي
 وليکه ، چي د دغه کتاب په پاڼي کي چاپېږي په دغو فرهنگوتي کي
 تقریباً يوولس سوه لغتونه څيرل سوي دي ، زما خيال دا دی چي دغه
 فرهنگوتي به د گلشن روه دلغوي غوټو په خلاصون کي له درنولو ستونکو
 سره مرسته وکړي .

پوهاند عبدالشکور رشاد

۱۳۵۶/۴/۱۵

گلشنِ روه

يوه مجموعه د گلو

د نشر و نظم په ژبه د پښتو

تأليف د

راورتي صاحب بهادر کپتان د دريم پلتن د بمبئي

له فوج د مليکه زمان

۱۴

د سوسن ژبه حيرت کړه مرمه سایه
چه شيدا په دا بيار کس سخن گوي شه

چاپ شوي په مطبع کهن د ستیون آستین صاحب
په بهر د هرتفرد سنه ۱۸۶۰هـ عیسوي

STEPHEN AUSTIN.

PRINTER, HERTFORD.

ديباچه

زارة کتابونه د پښتو په دي زمانه کېږي ډير کم ياب دي بلکه په مي
کېږي د پښتو هم چه ويونکي د دي ژبي دي سبب ئي دا دي چه
هغه وقت چه زهمنو د پاينده خان بارکزي لاس د تسلط پر بادشاه خپ
موندلي وه زلزي د فساد په دغه ملک کېږي پله پسي لويديلي دي څو
محاوره او رياضت د ژبي د پښتو په دغه وقت په نسبت و پخوانيو وقت
ته کم شوي دي هم له دي سبب که کوم کتاب له اتفاق په لاس کېږي
له ډيري غلطيا قابل د لوستو نه وي ولي چه کاتبان ټول مکرخي څو
له دي ژبي بالکل نا واقف دي بلکه پښتانه هم نه دي څلره چه پښتانه
اکثر له خوش نويسي بيگانه دي نور کتاب دپاره د نقل و خوش نويس
د بل قوم ورکړي نقل کوي

پرتله له ځنو مشهورو کتابو چه په کتاب خانه کېږي د سرکار کمپني بهار
په معموره کېږي د لندن شته نور دبانډ قر افغانستان کتابونه د پښتو په لاس
راوړل نادردي له دي جهت و پوهيدم چه يو کتاب جمع شوي له متفرکو کتاب
نه تصنيف شوي د هو هو مصنفانو په صحي عبارت او له څو نورو ناد
کتابو څخه چه په دي زمانه کېږي ډير کم ياب دي چه په گمان سره
زيات تريوه دوي نسخي نه وي مطلوب او مقصود به و شميره شي خصوص
هغه وقت چه جهاب شوي په حرفو سره وي چه په صفاتي او پرخش نما

سیال نه په لیکلو او نه په چاپ کېږي لري او په قیمت سره چه کم دي تر مزدورې د کوم بد خط او ناواقف کاتب

مگر لوي مراد به تصنيف د دي کتاب آسانول د دي ژبي او باعثول د هوا خواهانو ژي وه تا چه په هدايت د دي کتاب باعث شوي په خو ورځو کېږي زېه د پښتو حاصله کړي له خو سببو چه په دیباجه کېږي د پښتو لغت مي په تفصيل بیان شوي دي

له مدد د دي کتاب سره له دوو نورو يعني تعليم نامه د قاعدو د پښتو ژبي او لغت چه ذکر ئي شوي دي چه درو سرو يو ځاي اجري موندلي ده اهل علم د نمر ختو فرنگستان توانيږي چه بحمل کور کېږي واقفيت حاصل کړي په لانبو کېږي د درياب د يوي ژبي چه مرغلري آبداري او جواهر قيمت بها لري او بي مدد د ملاح او بي منت د ناخدا په کښتي د مطالعي د دي کتاب وځنډه ته د زده کړي د پښتو ژبي ځان ورسوي

پسندول او جمع کول له کتابو متفرقو څخه مشکل کار دي په نظر د انصاف په نسبت و مصنفانو ته مگر کومېس مي و کردپاره د واضح کولو د نموني د عبارت او اصطلاح د هريوه له مصنفانو له هر باب يا د نثرياد نظم دپاره د دي چه په کار د شاگردانو په زده کړه کېږي د ژبي د پښتو هم راشي

په دي کتاب کېږي مي حصي له لسو کتابو د نظم او شېرو کتابو د نشر درجي کړي دي شروع شوي له زاره ترين کتاب څخه چه په دي وقت کېږي مونده کيږي يعني مخزن الاسرار د آخوند درويزه تصنيف شوي په بادشاهي کېږي د اکبر بادشاه د مغلو ته کتاب پوري د ورستي د شاعرانو چه لائق د

ديباچه

سپين دي يعني در و مرجان د عبدالحميد - كه آخر د شاعرانو دي مگر
ورو كم نه دي - چه په زمانه كېن د تيمور شاه خوي د احمد شاه باني
د شاهي د اولو وه

دا واره په نظر دقيق او فكر عميق سره متابله شوي دي له خور ورو نسبه
سره چه د شهوري دي او له نورو كتابو سره چه په لاس مي اتفاقاً راغلي
چه كه نوم ي آرویده کړي مگر په نظر نه راځي لکه توارېخ مرصع
ژبه د پښتو تصنيف د محمد افضل خان خوي د اشرف خان خوي د مراد
خوشحال خان خټک او علم خاڼه دانش چه محمد افضل خان مذكور
کلیله و دمنه تصنيف د ابو الفضل وزير د اکبر بادشاه ترجمه کړه
ديوان د محمد کاظم خان تخلص شیدا خوي د محمد افضل خان مذكور
چه يکانه نسخه د دي وقت ده او چه خپلوانو ي اگرچه نوم د ديوان
آرویدلي وه مگر سترگي ي په سپاهي د هغه نه وي روښانه کړي خو ما
هېکله نه کړ

ترجمه د خوبو غزلو په انگرېزي چه اکثر په دي کتاب کېن درج ده
هم تياره کړي مي ده او امید لرم چه په دي کال کېن کېنه د چها
واغندي

فهرست

نثر

- ۱ تاریخ مرصع د محمد افضل خان خټک
- ۲ فوائد الشریعہ د آخوند محمد قاسم
- ۳ کلیله و دمنه یا علم خانہ دانش د محمد افضل خان خټک
- ۴ کتاب د بابو جان
- ۵ مخزن الاسرار د آخوند درويزه
- ۶ گلہ سته د عبدالقادر خان خټک ترجمہ د گلستان د سعدي

نظم

- ۱ دیوان د ملا عبدالرحمان
- ۲ دیوان د خوشحال خان خټک
- ۳ دیوان د ملا عبدالحمید
- ۴ دیوان د خواجہ محمد
- ۵ دیوان د میرزا خان انصاري
- ۶ دیوان د محمد کاظم خان شیدا
- ۷ دیوان د اشرف خان خټک
- ۸ یوسف و زلیخا د عبدالقادر خان ترجمہ د کتاب د جامي
- ۹ دیوان د عبدالقادر خان خټک
- ۱۰ دیوان د احمد شاه ابدالي

تسني د نشر

فهرست د غلطو

PAGE.	صحیح	غلط	مطر	صفحه	نسخه
35	په دا مینځ	په دا امینځ	۱۵	۳۵	تاریخ مرضع
61	حشم	حشم	۹	۷	فوائد الشریعه
71	ذره	زره	۶	۱۷	
85	بادشاه	باشاه	۱۲	۵	کلیله و دمنه
102	کوڅي	کوڅي	۱۳	۲۲	
113	د پاره	د پاره	۱۳	۳۳	
125	د زړه مینه د	زړه مینه د	۱	۹	بابو جان
„	به وو له د په ویره	په وو له د به ویره	۲۴	„	
132	مصلحتي د ده	مصلحتي ده	۹	۱۶	
137	مذهب د الهامیه	مذهب د حلولي	۲۰	۵	منخرن پښتو
155	زنهار	زنهر	۲۰	۵	گل دسته
166	په نکهباني د ملک	په نکهباني ملک	۱۶	۱۶	
169	بي رنگ	بي نک	۲۱	۱۹	
181	زیر و زیر	زیر وزیر	۲۲	۳۱	

تاریخ مرصع

تصنیف د افصل خان بن اشرف خان بن خوشحال خان خټک

تاریخ مرصع

د فتر پنځم په بیان د غري و خشي کرلنري راتلل له قندهار د کابل و صوبي ته او دا ملک د پشاور و غیره نیول په دا وخت چه هه واقعات د نیک تدبیر شوي دي او بعضي تواریخ د خپل اُس احوال او د خانانو د هغو او خپل سرگذشت بیانول

نقل دي چه آخوند دروېزه په خپل کتاب کښي چه تذکره الابرار باله شي لیکلي دي چه شیربون نومیده د قندهار په لوري پښتون وه د ده دوه زوي وو یو کند یو زمند نومیده له کنده نه دوه زوي پیدا شول یو خشي دویم غري د غري څلور زوي وو یو دولت یار چه مهمند او داودزي د ده له نسل دي دویم خلیل دریم زیران څلورم جمکني وائي چه څلورو وارو وروڼو یو مړ حلال کړي وه پوځ کړي وه یو تر بله ئي و وېشه دا یو وروڼو چه جمکني نومیده دا ئي د بهروا له وېشه هیر کړ بهروا ئي د ده بصره ورنه کړه دي آزرده شه د دري وارو وروڼو له مینځه جدا شه تراوس پوري ځني جدا دي متفرق په هر ځای میشت دي زیراني هم له وروڼو جدا شوي دي د ننگهار په تاجیک ماچیک کښي میشت دي اکثر خلق چه تر خبر نه دي ورته وائي چه تاجیک دي اما دوي ښه خلق دي د خشي دري زوي وو یو مندي دویم مک دریم ترک وائي چه د خشي آرتینه وه مرجان نومیده چه مندي او مک د دي د نسه دي او د مرجان خور وه بسو نومیده بي دیانته وه هغه

هم د خشي كړه فته وټه لكه د پښتنو دستور دي ورپسې مټيزه شوه په هغه
آوان چه دين داري پد كښي كچه وه له هغي نه ترك پيدا شه ترك لاري
د هغي اولاد دي تر اوسه پوري پد دوي كښي مټيزي ډيري كږي ام نور
دينداري خواوس لري د مك يوه لور وه كالي نوميدده خپل شپانه ته ټي واده
كړد بزرگي يا زيركي نوميدد گگيانې به هغي پيدا شه د مك نور
اولاد و نه شه گگيانې ټي بولي او د مند دود زوي وو يو عمر يو يوسف
دا عمر ډير مرد با ديانت ود مېړونو ته لار يود منځه ټي د هغي رسمي
د ساداتو په نكاح كړد يو زوي ځني پيدا شه مندر نوميدده دي هم
په هغه ملك كښي وفات شه پس له يود مدت يوسف د دد ورور په
طلب د دد د اهل و عيال وړغي چه را ټي ولي اما هغي ارتيني د دد سرد
تل قبول نه كړد ورتنه ټي و چه ستاسي رسم دي چه د ورور ارتينه او مال
چه له ورورد پاتوشي په زور ټي غصب كوي د ما رضا دد چه پد يود نكاح
داند بل نكاح په ما ثابت نه شي لكه په حديث كښي راغلي دي چه هر
منځه چه پ اول نكاح باند اكمنه و كا ثابت پاتوشي فرداي قيامت به د ورور
منځو شدت كا اما ډير تند سوگند ټي ورسرد و كړ را روانه ټي كړد او د يوسف
منځه زوي وو يو په كښي اړيا نوميدد از بس چه ډير متكبر او مغرور ود
ددې به ټي باله اوس ټي هم اولاد ته بدې خپل وائي دويم تيسي دريم موسي
چه د الباس پلار ود څلورم ملي پنځم اكو نقل دي چه په هغه آوان پد
پښتنو كښي دا رسم هم ود چه زهمن به ټي په حد د بلاغت ورسيدل د پلار
د مور مال به ټي يو تر بله قسمت كړ و پلار مور ته نه ټي هم بخږد برابر و
كړد القصد د يوسف زهمنو چه مال سرد وښه مور ټي ورنه و ويل چه د ما
بخږد هم بيله كانه ټي هغه نور وروند ټي لا خاموش وو هغه بدې كه بخت و
اندام نهايي ته اشارت و كړ چه دا واخلد مور ټي ورنه ندعا و كړه چه ستا
لولاد تر ديارلسو كسو زيات به شه تر اوسه پوري اولاد نر ديارلسو كسو د

تاریخ مریض

۵

زیاتیری یو څوکس په چغرزبو کښې شته دي د الپاس څلور زوي وؤ اول نسو
 بیا تاجي پلار د گدائي دریم سالار څلورم مې څښتن د عایشې چه اوس ئې
 عاشېزي بولي د اکو شهر زوي وؤ څلور له یوې ارتینې وؤ چه گوهره نومیده
 اول خواجو دویم بازید دریم ابا څلورم شاوګ او دوه ئې له بلي ارتینې وؤ
 اول حلیم دویم اتمان د مولي څلور زوي وؤ دوه د یوې ارتینې چه وټې نومیده
 اول دولت دویم چغر دوه ئې له بلي ارتینې وؤ چه نورثې نومیده یو ابا دویم
 ایسوري او د عیسی یوولس زوي وؤ یوه ورځ د آسونو کله د مندر مغلو په
 تاراج بوته عیسی له نو زویو سره پسي سوور شه تر اولس وړاند پسي وړشي
 واره د مغلو د لاسه شهید شول مسله ده چه په خپل مال پسي و مري شهید
 شي له هغو جمله وؤ دوه زوي د ده پاتو شول یو حسن دویم یعقوب چه
 عیسی مړ ارتینه ئې حامله پاتو وه زوي و شه نوم ئې اکا کښې یس د مندر
 څلور زوي وؤ اول مامو دویم خدر دریم رجر څلورم مندو القصه پښتنو ملک د
 قندهار یو تر بله قسمت کړې وه حصه د ترینو په منځ کښې د کند او د
 زمند واقع شوي وه یو تر بله د دواړو ورونو حمایت نه رسیده په استوګه خشي
 تر غري و ترین ته نژدې وه چه بخره ئې د ارغسان واله وه او هغه واله نژدې و
 ترینو ته وه د ترین او د خشي تر منځ عداوت پیدا شه ترین پر غالب شه
 بعضي خشي ئې مړه کړه بعضي ئې بي ځایه کړه هېڅ زمند او غري په حمایت
 د دوي و نه رسیده آخر رجوع ئې و غري ته و کړه یوه زمکه ئې ور کړه چه
 نابوده وه بود ئې هېڅ نه وه وائی چه د قندهار په زمکه چه وخت د بهار شي
 بارانونه ووري انواع سبزه زار او علف زار پر باند و شي چه گرمي د اهار پر
 ښکاره شي هغه سابه وانه په زمکه و ژړیږي ته کال پوري هغه گیا په زمکه
 ریږدلي مال مویش خوري ساعت پر تیره وي او که په دا میان کښې د
 پشکال باران پر و شي هغه گیا واره سېلاب یوسي و مال مویشي ته ئې سختي
 پیښه شي قضا هغه کال باران د پشکال و شه د غري مال ته سختي پیښه

شود هغه زمکه چه ئي و خشي ورکړي وه په زور په جنگ په جدل ئي له خشي را نيود خشي له هغه ځايه بي ځايه شه بيوه بل ته راغلل اتمان خيل د تکت د کومل د لوريه د خشي سره يو ځاي راغي او هميشه به د خشي سره په حمايت په مدد مل وه تر اوس پوري او مهمندزي له زمندو نه دي په سبب له خپلو وروڼو آزرده شه له خشي سره روان شه تر اوسه پوري روزگار ئي د خشي سره دي اما خشي د ده سره نيکي نه کا

راتلل د خشي و پېماور ته له کابل په حادثات

نقل دي چه څو کال خشي په فراغت په کابل تير کړه دولت مند شول مال ئي ډير شه اولاد ئي ډير شه دا دستور دي چه په ښه ملک دولت حاصلېږي وائي چه په هغه آوان کابل د ميرزا الغ بيگ په تصرف کښي وه چه د ميرزا امير تيمور له اولاد وه په سن اته سو يوولس شاد رخ سلطان چه د امير تيمور زوي وه په هرات کښي د خراسان بادشاهي کوله ميرزا خليل نمسي د امير تيمور په ځاي د ميران شاه چه زوي د امير تيمور وه په سمرقند کښي د ماورالنهر بادشاهي کوله د خپلو امرايانو د لاسه په سمرقند کښي په قيد شه هرگاه چه شاد رخ سلطان په هرات کښي دا واورېده لښکري و وکړ په سمرقند داخل شه ميرزا خليل چه د امرايانو د لاسه په قلعه شاه رخيه کښي په قيد وه له سختي دا غزل شاه رخ سلطان ته وکويښ چه سر ئي دا دي "يا واهب العطيه يا مقضي المراد - ما طاقت فراق نه داريم زين زياد" شاه رخ سلطان چه د ده تره وه له حبس ئي خلاص کړ ورسره ئي هرات ته بوت ډيره مهرباني پر و کړه او سلطنت او حکومت ئي د تخت سمرقند په خلف الصدق د اميرزادد الغ بيگ و سپاره روان شه چه په جيحون پوري ووت خدا داد جسته بردي بيگ چه ميرزا خليل ئي په قيد کړي وه له سمرقند فراري شول شاه رخ سلطان ميرزا چه سمرقند د ده په تصرف کښي کړي وه آخوند درويزه نوم

د هغه شاه زاده علي قلي کهلي دي شايد زوي د ميرزا الخ دي دا مقدمه
 بخوا د بابر بادشاه د راتلو له ولايت فرغانه نه وه چه بابر بادشاه کابل له
 ذوالنون ارغون له زويه چه مقيم ارغون نومیده واخست او په خپل تصرف
 ئي راوړ پېستانه دا ملک د پېماور واره نيولي وه ځاي په ځاي پري مېشت
 وه هرکله چه درست خشي و کابل ته راغي يو مدت ئي په کابل تير شه
 مال مویشي دولت فراغت ئي روزي شه او په دولت په فراغت سره اولاد
 ډير پري خصوصاً يوسفزي او مندر ډير شه فساد ئي آغاز کړ د کابل عالم
 به ئي ډير ډير آزار وه مالونه به ئي را نيول نامناسب کارونه به ئي کول نور
 پېستانه به ئي په نظر کهي نه راوړل او له شاه زاده مرزا علي قلي بيگ به
 ئي وېره نه کړه هېڅ حجاب به ئي ځني نه کاوه بلکه دده سري به ئي هم
 آزاره ول دده په ديوان خانه کهي به کېناستيدل نالايقي خبري به ئي
 کړي از راه ضرورت مرزا په دا پله را ووست چه د دوي سره جنگ و جدل
 او دښمني و کا يو څو ئي ځني مړه کړل بعضي ئي ځني تاخت کړه القصه چه
 پېستانه فرار شول د کابل د غرونو به درو ننوتل په هغه آوان د پېستودري
 شېخان نامدار وو دوه ورونه وو يومداد دويم مدد دا دواړه د عيسيزي د
 قبيله نه وو بل شيخ عثمان مولي زي وه دا درست اوس مداد او مدد ته
 تول شه چه تاسي موږ له علم غيب خبر کانږي چه د اوس به څه حال
 شي او تاسو له دي واقعي چه تيره شوه ولي موږ خبر نه کړو چه فکر او
 سرانجام مه د خپل کار کړي وي چه موږ ته دا هونډه زيان پېښ مه وي
 دوي دواړو ور ته و ويل چه اول تاسو شيخ عثمان مولي زي مړ کانږي پس
 له هغه به موږ جواب و کړو چه هميشه ئي له اوس انعام او اکرام مونده
 ولي اوس ئي له دي واقعي نه خبراوه يا دا اوس نذر نياز ده ته ور وانځي يا
 موږ ته آخر د شيخ عثمان په مرگ خير شول شيخ عثمان ور ته ووي چه
 بخوا هم له دي واقعي آگاه وم اما لاس مي د خداي په کړه نه رسیده اوس

نه دي به هم تاسو خبر کړم که ما نه وژني چه له مرگ في خلاصي بيا موندنه
ورته في و ويل چه ستاسو به له ميرزا سره عظيم جنگ و شي اما فتح به
ستاسو وي مداد او مدد هم دا رنگ ورته و وي اما د پيادهوو سردار د له
مورد نه يو وي پس د جنگ په ورځ د پيادهوو سردار هم له دوي وده هم
هغه هسي و شول پس له هغه به پښتانه له هغه غره راتلل رعايا به في تاخت
تاراج کول مرزا بله چاره يي له صلح و نه لیده سړي في ترميان کړه را و في
بلل ۱۱۰۱ مونه او سرو پایونه في ورکړه ورته في و ويل چه د ما کور هم
ستاسو خپل دي پښتانه چه په عقل کبي سازوار دي ځکه ډير نفساني دي
په لږ سود مقصود ډير بهبود تر شا کوي ورځ په ورځ به کدخدایانو د الس
مرزا ته آمد و رخت کاوه يوه ورځ اته صوکس و رغلل همگي يي وصلي يو
محمد د محمد چغري زوي يوه چروکي په خپل ازار کبي وړي وده چه ور
منوتل د ميرزا بد نتي في و لیده هغه دي نورو و ته و وي چه که وائي زه
به مرزا مرگم هغو نورو منع کړ چه حق نمک ساتلي بويه شايد د مور سره
د نه کا دا چغلي جنگا گکياني کړي وده چه دا هونبر ډير به يو ځاي بيا نه
رومي او له دوي نه به په نيکي خلاص نه شي دا وخت غنيمت و گنده او
وارد قتل کړه واره في و تړل يو يو في وژي په هغه وخت د دوي د لويو ملکانو
سلطان شاه و د مرزا په خدمت في عرض و کړ چه دود التماس آرزو لرم
که قبول شي مرزا و وي چه قبول دي اول في دا و وي چه واره ځما ملک
احمد له دي قيد خلاص شي بادشاه في خون معاف کا بل د الس بند د
اطفال و نه شي بلک پرېږدي هر لور ته چه درومي مرزا قبول کړه مرزا ور
ته و وي چه ځما گمان دا وده چه ته به خپل سر غواړي يا به صل دود صو
کس ځوانان نور غواړي ده ورته و وي چه تر دي وارو اول زه به يم او چه
دا هونبر عزيزان مي مري زه به خپل سر په څو خلاصوم لکه گمان په
ملک احمد باند وده هسي کارونه دد د لاس و شول التصد پس له هغه باقي

مانده اُس د يوسفزيو به معه توابع و لواحق و ننگهار ته راغي تپه د
 ترك لاني په لمغان كښي متوطنه شوه يو مدت په دا تير شه د يوسفزيو د
 محمدزيو تر ميان عداوت پيدا شه په موضع حصارك في يو تر بله عظيم
 جنگ و كړ آخر الامر فتح د يوسفزيو شوه آخر پس له يوه مدت يوسفزي
 له ننگهار كوچ و كړ ننگهار في و محمدزيو ته پرېښ او تپه د گگياني په
 باسول كښي پاتو شوه يوسفزي بعضي عالم وائي چه باجوړ لږ راغلل يو حد
 دوي د باجوړ و نيو لږ ډير جنگ في د باجوړ د عالم سره و كړ يا في باجوړ
 خوښ نه شه يا في توان نه ليدنه ځني و جاروتل ملكان في راغلل د دلازاكو
 سره في په سفيد سنگ جرگه و كړه زمكه في ځني و غوښته دلازاكو زمكه ور
 كړه پس له يوه مدت د يوسفزيو د دلازاكو سره عداوت و شه لكه پخوا
 في بيان شوي دي اما په قول د آخوند درويزه يو شان روايت دا دي
 چه له دلازاكو سره في جنگ و كړ ډير يوسفزي و مړل له هغه نه د
 يوسفزيو اُس د تحيرو او د شلمانيو په غره راغلل له هغه نه في د دلازاكو
 سره صلح و كړه په حدود د پهاور ننوتل دلازاكو د دوي سره ډير لطف او
 احسان و كړ بعضي عالم وائي چه د خيبر په لار پهاور ته را ننوتل جوي
 بربري له شلمانيو و غوښت شلمانيو د دلازاكو په قوت منع كړه چه د دلازاكو
 الفت او برادري د شلمانيو سره وه پخوا في پهاور نيولي وه لكه ذكر في شوي
 دي بيا د شلمانيو او اُس د يوسفزيو سره عداوت و شه سره في جنگ و كړ
 فتح يوسفزيو و كړه كوچ في و كړ دوايي ته راغي له دلازاكو نه جدا شه
 بعضي دلازاكو د يوسفزيو سره عداوت واخست په هغه سبب طاقت في د
 پهاور د استوگي نه وه پس د يوه مدت في د اشغرد شلمانيو سره عداوت و
 شه سره في جنگ و كړ فتح يوسفزيو بيا مونده څلو نام شلماني چه سردار
 د شلمانيو وه هغه في مړ كړ باقي الس في له اشغره و ښاره و سواد ته لاړل
 د سواد سلطان دوي لږ ځاي وركړ په الله دند باند في واچول نقل دي له

آخوند درويزه چه له يوه جغري نه في نقل کړي دي چه د خلو شلماني په مرگ زه حاضر وم چه سر في د ده پر کړ هونبره ډير بوزه في خپلي وه چه د مري تر وينو نه في بوزه ډيره را تويه شوه "نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ ذٰلِكَ" يو مدت الس د يوسفزيو په اشغركهبي متوطن شه

راتلل د غوريه خيل له قندهاره

نقل کا چه په يوه سبب يا د هزاره وو له ميرخي تنگ شول يا د مغل له بدفي د قندهاره له ملک متفرقه تپه تپه را رواني وي په کابل په ننگهار في مکان و نيود چه جمعيت في و شه خانه کوچ پهاور لره راغله په پهاور باند دلازاك وه مناقشه في سر و شوه د سلطان پوري په كلي چه اوس في هم عالم د جنگ وري بولي جنگ سر و و کړ دلازاكو شکست بيا موند شه په تيغ مړه شه بعضي ډير عالم د هزار خاني نالي غرق کړ چه تيزندي کنده في بولي د جنگ په وخت يو پرچه د اوړو را ښکاره شوه باران په سر حد د نالي ود شه ناله راغله او کنه خپل قوت د اوږد هغي نالي نشته هسي نقل کا چه نغد زمان باران په هيڅ ځاي نه وه مگر په سر حد د هغي نالي سبحان الله بيت

چو در اشکر دشمن آري رحيل به مرغان کشي فيل اصحاب قبل

فتح له جانب د ده وه مدد له طرف د ده ويلي دي حق تعالي "و مَارَمَيْتَ ذَرَمَيْتَ وَ لَا كِنَ اللّٰهُ رَمِي" دلازاك له پهاورد بي پايه شه بيا د يوسفزيو تر ميند پور شه په لنکر کوت په سمه په کلپاني في وارول يو مدت په دا تير نه بيا د يوسفزيو د دلازاكو سره ميرخي شوه يوسفزي په درست خشي و زږيدد ور سره في مل کړ د دلازاكو سره ډير جنگونه و شول له کلپاني في لازاك بي پايه کړ نقل دي له آخوند درويزه چه دلازاك په هغه آوان په يره د لنکر کوت استوگه وه د يوسفزيو په اشغرو او په دا سبب چه

دلزاكود لنگر كوت كرد نواحي ميره نيولي وه چه به د يوسفزيو مال مويشي و
ميري ته په چراگاه و رغي تاخت و تاراج به ئي كړ كه څوك به ئي په سود په
سودا و رغي هم به ئي آزاره وه هميشه به د دلزاكود لاسه په تنك وه ملك
احمد مصلحت و كړ چه بويه رجوع و خشي ته و كړ و اگر چه كه د مهمندزيو سره
يو تر بله ئي وژلي وو اما چه دا فنوايي و رغلل شرط ئي د برادر ئي د ملكي ئي
ور سره په ځاي راوړ اما گكيانيو و ويل چه ملك د دوايي څما مهمندزيو
و ويل چه ملك د اشغور څما يو ترك لاني ورسره ملكي ئي و نه كړه ولي
اتمان خيل ورسره وو دلزاك سره په دا جنگونو به تر دد و كړ وائي چه اتمان
خپلو د غواو مينو خرمني سازي كړي وي د جنگ په وخت به ئي په مخ
كبي وري چه غشيو به پر كار نه كاوه تمام خشي د كډو سره را و لېس د
گدر په رود ئي واړول بله وړم دلزاك د لنگر كوت له لور په قصد د جنگ را
و وتل جنگ ئي سره يو تر بله و كړ د دلزاكود لوريه به دير د غشيو گذارون
كيدل ډير خشي و مر آخر په جنگ د تورو سره و رغلل اول څوك چه د
گدر په رود پور شه زوي د زنگي دلزاك مر كړ بشير زوي د غلي اسمعيلزي
وه پس د هغه د يوسفزيو قصد د سوات د آخستو و شه پس د يوه مدت
ملك احمد او شيخ ملي مصلحت دا و كړ چه د سوات په لور ځانه كوچ كوچ
كړي يوبه واړو په اتفاق سره كوچ و كړ د شاه كوت د غاښي په خوا كبي
واړول يو څو ورځي هغه ځاي تير كړي سواتيو به شب و روز د هغه غاښي
جوگي درله او له نورو غافل شول يوه شپه يوسفزيو سره مصلحت و كړ
نښو ته ئي و ويل چه سندرې آغازي كړي او په سندرو كبي به ئي د خپلو
مردانو صفت كاوه او د سواتيو به ئي ذم كاوه په دا مضمون چه سواتيو
خبردار شي صبا به در سره جنگ وي سواتي و پوهيدل چه صبا به دوي
هم په دا غاښي جنگ راوړي اما بقيه ليكر چه ئي څه وه هغه ئي هم و شاه
كوت غاښي ته جمع كړ يوسفزيو په شپه يلغړ و كړ د مله كند په غاښي و

سوات ته واوېستل هره ورځ به ئې په سوات کېني جنگ کاوه په مخ کېني ملک به ئې لاند کاوه تلل تمام په دولس کال کېني درست سوات و نیو د تلاش د باجوړ په جنگ و جدل مشغول شول تر هغه ملک ئې هم و نیو نقل دي چه د تلاش په جنگ د کات کلي په کلي برمرید نومیده مندر وه آس په دېمن و زغلاوه دولس نیم گزده ئې تر کنده توپ و کر دېمن ئې په نيزه و واهه مړ ئې کر پس له هغه ښه ملکونه د یوسفزیو په لاس کېنيوتل په فراغت په آرام ئې ساعت په کېني تیراوه اگرچه عالمان په کېني کم وو په هر حال په متابعت نبوي کېني گذران کاوه دوي هم الله تعالي ښه ساتل او بل ملک سرداران د دوي د بادشاهانو د دیوان خاني منع نه وو آمد و رفت به ئې کاوه لکه ملک احمد به اکثر له سوات و کابل ته و رځي هره خدمت گاري به ئې د بادشاه په ځاي راوړه تر هغه پوري چه نوبت د ځاني په خان کجو راځي بیا د یوسفزیو د غوريه خیلو سره په شیخ پتور باند عظیم جنگ واقع شه نقل دي چه دولس زره سواره د غوريه خیلو په هغه آوان کېني وو تیر صو سواره ابلق سوار یو د خلیلو په تپه کېني وو په دا جنگ کېني اکثر پریوتل نقل دي له آخوند درويزه چه د یوه سواره د آس په زیر بند باند په هغه جنگ کېني دوه لس غشیه لک وو د خلیلو تپه په غوريه خیلو کېني له هغه ورځي کم قوت پاتو شوه وائي چه اکثر و مړل او بعضي کورونه هسي خالي شول چه ښځو ئې مړیو ته په سر و نیول یو نیم چه څوک د غوريه خیلو ژوندي د یوسفزیو په لاس کېنيوت یوسفزیو د امه د پاره په برشولي خرڅ کر پس له هغه غرور او نخوت د یوسفزیو دیر ښه دینونه مذهبونه مخالف په کېني پیدا شول څوک د ملکانو سره غیبي ئې نول څوک په مذهب د پیر روښان شول چه پیر تاریک ئې بولي

ر مشتمل په احوال د پير روښان او د ده د اولاد چه په دا ملك د كابل د صوبي څه نيك و بد د ده او د ده د اولاد په سبب واقع شوي دي

نقل دي د آخوند درويزه نه چه په مخزن كښي كښلي دي چه عبدالله سیده اورمرو د كاري كرم په اورمرو كښي علم او صلاحيت ټي ديرو او له لاد د صالحانو و زوي ټي پيدا شه نوم ټي بازید كښي پښ په علم ټي كښناوه صيل ټي و كړ او په طاعت په عبادت ټي جد و جهد و كړ اما پس له هغه چه څه نقد په لاس راغلل سمرقند ته په سوداگري د آسونو روان شه دوه سونه ټي واخستل هندوستان ته روان شه په موضع د كلنجر و رغي هور ته اتفاق د صحبت د ملا سليمان سره پښ شه له هغه نه ټي علم تناسخ رویده عقیده ټي تناسخي شوه چه بازید له كلنجره را روان شه و كاري كرم راغي فساد ټي آغاز كړ اما پلار د ده چه عبدالله وه دير ديندار با ديانست بازید ټي په سبب د فساد په چري و واهه زخمي ټي كړ نور بازید له هغه مايه و ننگهار ته راغي په مهمندو كښي د ملك سلطان احمد كره ټي مسكن ليو يو مدت ټي هور ته تير كړ اما ننگهاري تابع د عالمانو و و اطاعت او بروي ټي د ده قبوله نه كړه له هغه ځايه بازید را روان شه پښاور ته راغي غوريه خيل كښي قرار و نيو هرگاه چه په پښتو كښي په هغه وخت علم م وه اكثر تابع د ده شول او ده خيل شهرت په پري او په پيشواي كړي په او عوام الناس ته به ټي وي چه بي پيره كامل و خداي ته لار نشته راځي. په پير كامل يم چه هدايت او رهنمائي درته و كرم پښتانه ټي په سبب د كم لمشي په دا فریفته كړه په دا خبر نه وو چه په تفسير بيضاوي وغيره كښي راوري دي چه لويه وسيله و خداي ته قرآن كړه په دا خبر نه وو چه د معرفت اختيارول او طاعت او عبادت او ترك د عصيان او د گناه بي له ستقامت د شريعت غرا او ملت بيضا و خداي ته لار نشته

محال ست سعدي که راه صفا توان رفت جز در پی مصطفی

القصه خورسالي ده په هغه وخت تصنيف کړي وي آيت او احاديث دواړه ئي خپل سندونه کړي وو اما په هغه وخت علما نه وو چه د ده سره ئي مباحثه علمي کړي وي چه آيت او حديث په موقع دي يا غير موقع هرچه ده ويل مريدانو ئي هغه کړل آخر الامر ته د خليل دیر د ده مريدان شول بيا مهمندزي د اشغر و رغلل دي ئي و اشغر ته را و وست هرچه په پستانه کښي جاهل تر هغه د ده معتقد تر د اشغر په کله دیر کښي ځاي ورکړ په هر لوري د هغه وخت و علماو ته ئي جواب واستاوه چه راځي زه پیر کامل یم قاسو به په مراتب اعلي رسوم ځان ئي په پیر روحان ملقب کړ شاید په هغه وخت آخوند درويزه چه په هغه وخت لوي ملا هم دي وه راغي مباحثه ئي ورسره و کړه اما په هغه وخت غلبه د حکام هم په دا ملک نه وه معامله ئي سره فيصل نه شوه دا دستور دي چه په هغه ملک کښي د حاکم زور نه وي هېڅ معامله انفصال ته نه رسي

قطعه

چه عزت د عالمانو په کښي نه وي هغه ملک فسق و فساد شي
چه جرمت د درويشانو په کښي نه وي هغه ملک په بلا ياد شي
چه خالي شي د حاکم له سياست په غه ملک پيدا عناد شي
چه خلل د خپل ځاني په مخ کښي پاڅي که دولت ئي د بادشاه وي هم برباد شي

لس شل جاهلان په يوه پسي شل په بل پسي شي نه دا د هغه دفع کوي
نه هغه د ده دفع کوي دنيا کارخانه الهي ده هر سړي چه ئي يوه کار ته ملا
و تري له مددگارو به خالي نه شي اما تقويت او استحکام د هر کار په زور
موقوف دي لکه چه اول آيت "لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ" راغلي وه بيا د

“اقتلوا المشركين كافة” راغي القصه دا حقيقت په سمع د محسن خان چه د كابل صوبه دار وه او په كابل كښي د اكبر بادشاه د لوريه وه ورسیده له كابل څي بلغر و كړ دست بسته څي له اشغرو و كابل ته بوت څو مدت په قيد وه بيا خلاص شه چه له كابل راغي و اشغر ته ياران او مريدان څي خپل جمع كړه د توتي په غره ننوت بيا له توتي و تيراه ته راغي افریدي وركزي دا عالم څي هم مريد شو داعيه څي د مغل سره د بدڅي و شوه ويل به څي چه مغل ظلم پيشه دي په دا پستو باند ظلم تر حد زيات كا په هغه آوان په تيراه كښي وه اتمان خيل هم په څنگ د څټ ورته ميشته وو اول دي په جوړه راځي په هغه وخت و صله په هغه عالم كښي كمه وه د جوړه درمي په سختي مشهوري دي مريدانو ته څي و ويل چه دا درمي پري كړي سرونه څي تيره وځي جنگ څي و كړ د مغلو سره نقل كا چه هغو درمو به د نيزو كار كاوه تيراهي عالم شايد ظاهر د ده سره وه او باطن څي د مغل سره رويه درسته وه هغو ته څي و ويل چه تاسو په باطن د مغل سره پاستي ځما له طريقي مردود طريقه شوځي اوس بويه چه واړه لاسونه پخپل و ترځي رايشي چه ستاسو توبه هم دغه ده هغو يا له اعتقاد چه په ده ويا له ويري تير صوكس لاسونه و تړل و رلړه راغلل تير صو واړه څي جدا جدا مړه كړه يو د بله خبر نه شول هغه باقي څي تاراج كړه تيراه له تيراهي خالي كړ افریدي وركزي و نيو بيا اتمان خيل د افریديوسه دښمني و كړه اتمان خيل كم زوري شه تيراه څي پريښ و افریدي ته اړهنگ برهنگ ته د بلجور لار شه هور څي ځاي و نيو پير روښان هغه خلق افریدي وركزي تمام مريد كړ كتاب څي خپل خير البيان كړي دي د ده په مريدانو كښي شهرت لري په تبرك څي ساتي القصه افریدي وركزي تمام مطيع او فرمان بردار څي شه بيا څي لښكر جمع كړ په ننگهار و رغي ډير كلي څي تاخت تاراج كړ په هغه غره كښي څي استقامت و نيوه محسن خان له جلال آباد شپڅون پر و كړ سره څي جنگ و كړ په قول د آخوند درويزه د

پیر روښان عالمو شکست بیا موندده څه ئې تري مړه کړه څه تري په غره
 وختل له هغه نه بیا و اشنغر ته راغي بیمار شه و مړ په اشنغر کېي ئې
 کېي یې د ده پنځه روي و و یو شیخ عمر دویم نورالدین دریم خیرالدین
 خلورم کمال الدین پنځم جلال الدین شیخ عمر د ده په مصله کېیناست
 هرچه د ده مريدان او یاران و و په اعتقاد خاص په شیخ عمر باند جمع
 شول پس له یوه مدت د یوسفزیو سره ئې څه مخالفت پیدا شه یوسفزیو
 پر جمع شول د آب سند په غاړه شیخ عمر ئې د څو یارانو سره مړ کړ دوه تن
 ئې په اور کېي و سه او خیرالدین د ده ورور ئې هم مړ کړ او نورالدین له
 هغه و تن په اشنغر کېي کچرو مړ کړ او جلال الدین د یوسفزیو په بد
 کېیوت پس له هغه اکبر بادشاه خبر شه جلال الدین او درسته خیل
 خانه ئې د دوي د یوسفزیو د بنده خلاصه کړه پس له یوه مدت د اکبر
 بادشاه نه لار وفا ئې و نه کړه په تیراه ننوت رهزني اختیاره کړه بیا کمال
 الدین د اکبر بادشاه په بند کېیوت څو په بند کېي مړ شه بیا
 جلال الدین د هزاره وو له لاس په غزني کېي مړ شه هزاره وو د ده سر و
 اکبر بادشاه ته ور ستاوه بیا احدات چه د پیر روښان نمسي وه د شیخ عمر
 زوي په ځای د هغو کېیناست په یوسفزیو کېي دینونه مذهبونه هم
 مختلف گډ شول دیری ناهموار ئې ئې په لاس واخستي رهزني مردم آزاری
 ئې کړي

بیت

تا دل خلق خدا ناید به درد هیچ قومي را خدا رسوا نه کرد
 نقل دي له آخوند درويزه چه اکبر بادشاه له هندوستان کشمير ته را
 روان شه د یوسفزیو ملاحظه په خاطر کېي وه په دا وخت کېي میان
 عیسي و سردارانو ته د یوسفزیو و کهل چه که صراح کتاب د ملا شاه خاني
 سواتي له کتاب خاني ما لره راستوئې دا ملک د تاسو د اکبر بادشاه نه خلاص
 کړم یوسفزیو هغه کتاب په زور نه دیر اکراه له ملا فیض الله واخست ور

ئې ستاوه آخوند دروېزه وائي چه ما ورته و وي چه دا كتاب په تاسو كښي
 برکت وه دا مه ډير بد و كرل چه له دي عالم مه غصب كړ وړ مه ستاوه په
 دا شومي به تاسو خراب شي آخر الامر الله تعالي قحط په دوي نازل كړ په
 غضب ئې د بادشاه گرفتار كړل تر هسي حده قحط پر نازل شه چه سمه
 بونير دواړه ځني خالي شول واړه و سوات ته ټول شول نقل دي له آخوند
 دروېزه نه چه په سوات كښي به هره ورځ هونډه مردگان له كليو وتل چه
 چا مخول او مرداره چه به ئې بيا مونده لكه حلاله هسي به ئې خوره بلك
 غښي به ئې د مردگانو خوري دا به ئې نه موندل نور مرد مځي ئې سره جدا
 شول لوي هلك ئې سره بيل شول يو تر بله به ئې سره له لورې هلكان پټ
 كړل بل ځاي به ئې خرڅول مالونه به ئې سره پټول خورل به ئې تر هسي
 حده چه تمام ملك د دوي له دست و ووت په طبقات اكبري كښي راوړي
 دي په ورځ د شني شپږم د جماد الثاني سن د هجرت زر وه خبر و اكبر
 بادشاه ته ورسېده چه جلال الدين چه په قيسته و عبدالله خان ازبك ته
 لار وه بيا راغي بنياد ئې د فساد او د فتنې آغاز كړ راهزي او قطاع طريقې كا
 په ورځ د نوروز ئې جعفر بيگ چه بخشي وه رخصت كړ چه په اتفاق د
 محمد قاسم خان چه حاكم د كابل وه مهم د جلال الدين و كا او په آخر
 د شعبان په سن مذكور زين خان كوكه ئې په آباداني د سوات او باجوړ او
 په استيصال او تنبيه د پښتنو او په وهل د جلال الدين رخصت كړ زين
 خان د كنډ په لار د هندو راج په غاښي باجوړ لره و رغې تهانه ئې په باجوړ
 كښي پريښوه نور و سوات ته د قري په لار روان شه يوسفزيو تري ورته و
 نيوه يو څو مدت په دا تير شه چا ورته و ويل چه د اختر په ورځ به دوي
 كور ته لار شي پورښ و كړه تير شه د اختر په ورځ يوسفزي اكثر گور ته
 لار زين خان فرصت غنيمت و گانه هله ئې پر و كړه و سوات ته تير شه
 سوات ئې و نيوه ډير بند زندان تاراج د يوسفزيو په كښي و شه مغلو قلعه

د دمغار سازه کړه هر لور ته به ئې په یوسف زیو تاختونه کړه بند به ئې را
ووست او برده کول به ئې نقل دي له آخوند دروېزه نه چه زه هم د
یوسف زیوسره په سردرو د سوات لارم په هغه ځای را باند په شپه هسي
ږلي او باران و وریده چه تر صبح پور مه امید د زندگاني نه وه آخر الامر
پس د د بدې سختي او هلاکت مغل ته ئې رجوع راوړه مغل یکبارگي و
اشغرو و پهاور ته را کوز کړل په گکياني په مهمندزي په غوريه خیل ئې
ځای په ځای متفرق کړه هسي حال ور پېښ شه چه خدای تعالی د دا
حال و مسلمان ته پېښ نه کا اما محمد خان د پاره د جمعیت د الـ
سره د هندو راج په غره مخ و نیو پنجکوري د سیند په غاړه چه کفار وو
هغه لور به ئې خالي کاوه وړاند به ته مطلب ئې دا وه چه که و قاشقار ته
واوړم هغه هم د کفارو د لاسه شهید شه بیا هغه الـ غازي خان مولیزي په
خیل سر بادشاه ئې و نیوه هغه هم د کفارو د لاسه شهید شه هغه عالم هم د
زین خان په لاس کښووت خانه کوچ ئې و پهاور ته را وستل یوه واله ئې د
پهاور په والو کښې دوي ته ور کړه د کر و کيلي طاقت ئې هم نه وه او نه ئې
طاقت د قلبي وه اولس هم ور څخه تفرقه وه معلوم شول چه د بد افعالانو
اود بدانو د صحبتونو دا نتیجه ور و رسیده آخر الامر د خپلو افعالونو تایب
شول د مغل په صلاح سره ئې ملک د سمي و نیو ورځ په ورځ ئې اولس
جمع کیده یو مدت ئې په آرام په سمه کښې زیست کاوه مال واجبي به
ئې د بادشاه ور کاوه په هغه آوان کښې زر روپي واجبي د یوسف زیووي پنځه
توري شپږ توري به د کاله په سر یا د قلبي په سر په موافق د قسمت به په
دوي ور تلې او ملک د سوات د بنیر په دا کس مکش کښې په زور د مغل د
متفرق تنال په لاس کښووت لکه سمه چه د آب سند په غاړه ده دلازاکو و نیوه
سوات سواتي بنیر بنیروال جمله جمله وال و نیوه او باجوړ ننگت نهاریو و نیو
زین خان چه د سوات له بند و بسته خاطر جمع کړ ځای په ځای تهاني

کهنولي دي په حضور د اکبر بادشاه و رغلي نقل دي د آخوند درويزه نه
 چه دا واره په هغه آران په اعتقاد سنيه کهي نه وو علماوو چه به چا ته
 نصيحت کاوه بد به ئي منل بعضي علما تابع د دوي شول بعضي خاموش
 شول بي يوه ما چه نصيحت مي به و هر چا ته کاوه يوه ورځ مي د يوه
 سواتي سره بحث و شه را ته ئي و وي چه سوات مي در ځني رانيوه ما ور
 ته و وي له ما نه دي آخستي له يوسفزيو د واخست په هغه وخت چه
 يوسفزي فرمان بردار او تابع د دين محمدي وو بابر غند بادشاه په دوي
 راغي بي يوه د شاه منصور لور چه دا ئي يووړه نور ئي هيڅ ځني يو نه وړه
 چه ستاسوپه لار شول دا حال ور پيش شه زردي چه تاسو هم خراب شي
 په هغه وخت چه بابر بادشاه په سوات راغلي وه ورځ د دوشنبې غره د
 محرم سن د هجرت اتصو پنځه ويشت وه څور لسم کال د بابر د کابل د
 فتح وه په تسخير د باجور راغي چه په نچول راغي نيمه گړي عظيمه زلزله
 واقع شوه صبا ئي کوچ و کر چه قلعه د باجور فتح کا ئيږدي قلعي ته وارول او
 سرداران ئي د دلازاکو باجور ته واستول چه و سردار ته د باجوريو و وائي
 چه اطاعت د بابر قبول کا او قلعه د ده په عالم و سپارئي هرگاه چه ملکان
 د دلازاکو و رغلل حقيقت ئي ور ته ظاهر کړ دوي اطاعت د بابر قبول نه کړ
 سخت ځوابونه ئي ور ته راستول بابر حکم و کړ چه لېکر د متوجه په
 آخستل د قلعي شي په ورځ د پنج شنبې څلورم د محرم په سن مذکور
 لېکر باعث په جنگ شه کم و بيش دوه صو پياده له قلعي جنگ ته را و
 وتل جنگ ئي په قدر د خپل استعداد و کر اما تاب ئي را نه وړ هغه ورځ
 شپيته اويا کس باجوري په توپک و مرل شپه شوه د بابر لېکر ځاي په
 ځاي قرار و نيوه صبا د وخته په ورځ د جمعي پنځم د محرم حکم ئي و کړ
 نغاره ئي و کړه لېکر متوجه په قلعه شه جنگ ئي آغاز کړ رفته رفته قلعي
 ته و رغلل قلعه ئي ماته کړه په دا مينځ کهي ديره ژوبله قتل کشتن و شه

آخر ټي قلعه ماته كړه فتح ټي و كړه باجوري ډير و مرل قتل عام و شه اهل او عيال ټي مغلو بند كړه تخمیناً تر زرو كسو زيات و مرل پس له فتح قلعه په خواجه كلان و سپارله خواجه كلان شايد د ده يار وفادار مصاحب وه كمك ټي هم و خواجه كلان ته پريښ صبا ټي كوچ و كړ په بابا قرا وارول څو بنديان باجوري چه وړ سره وو په سفارش ټي د خواجه كلان له اهل عيال سره آزاد كړه بعضي سرداران چه سر كښ وو په لاس ټي راغلي وو مړه ټي كړه سرونه ټي د دوي او خبر د فتح و كابل او قندهار او بدخشان ته واستول او فتح نامي ټي هم د سرونو سره واستولي په دا ورځو كښي شاه منصور يوسفزي له يوسفزيو وړته راغلي وه په دا قتل عام كښي حاضر وه سر و پا ټي وركړ فرمانونه ټي د سياست و يوسفزيو ته و كښل شاه منصور ته ټي وركړه رخصت ټي كړه مهم ټي د باجور خاطر جمع كړ په ورځ د سه شني اتم د محرم په سن مذكور پخوا كښي د تري په يوه بلند څاي كله منار ساز كړ په ورځ د چهار شني په لسم د محرم په طريق د سير سور شه و قلعي ته د باجور راغي د خواجه كلان كړه مجلس د شرابو ترتيب شه كافرانو د باجور د نواحي څو څنگه شراب راوري وو شراب او ميوه باجور ته اكثر له كافرستان راځي شپه ټي هور ته تيره كړه صبا ټي كوچ و كړ په رود ټي د چنډول وارول حكم ټي و كړ هرچه كمك تعينات د باجور دي رخصت د شي په ورځ د يك شني څلورم د محرم خواجه كلان ته ټي طغ عنايت كړ و باجور ته ټي رخصت كړ پس له دوه دري ورځو ټي دا قطعه و خواجه كلان ته و كښه

”قرار و عهد به يار اين چنين نه بود مرا كه زير هجر مرا كړد بي قرار آخر به عشو هاي زمانه چه چاره سازد كس به جور كړد جدا يار را ز يار آخر“
په ورځ د چهار شني اولسم د محرم سلطان علاؤ الدين سواتي چه مدعي او معارض د سلطان ويس سواتي وه راغي ملازمت ټي د بابر و كړ

په ورځ د پنج شنبې اته لسم د محرم په ښکار روان شه پنجگوري څخه ئي وارول په دا منزل اتفاقاً ډيري واورې پرې و وړيدي په اتفاق د سلطان ويس سواتي د کهراج په عالم ئي څلور زره خرواره شولي مقرر کړي په تحصيل ئي د دي غلي سلطان ويس سواتي تعين کړ عالم روستائي کوهي، وه دا کار ور ته دشوار ښکاره شه ځايونه ئي پرېښول ويرانې ئي و کړه تار پتار شول په ورځ د سه شنبې درويشتم د محرم لېسکري ئي تعين کړ چه تلخت په پنجگوره وکا عالم د پنجگوري و تهبتیده مال مویشي غله ئي تار پتار شوه په دا میان کښي شاه منصور زوي د ملک سليمان يوسفزي په طريق د دولت خواهي ور ته راغي از راه مصلحت او بند و بست د يوسفزيولور د شاه منصور بابر ځان ته و غوښته په اته ويشتم د محرم له دري د کهراج را و ووت په دا میان کښي ورور د شاه منصور هم ور ته راغي او بهسوت ئي هم په استحکام د باجور د قلعي خانه کوچ باجور ته روان کړه په ورځ د جمعي په دريم د صفر په هغه ځاي چه سيند د باجور او د پنجگوري جمع کړي وارول له دي منزل بيا باجور ته روان شه په ورځ د سه شنبې په اووم د صفر خپل امرانگان او سرداران د دلازاکو مصلحت ته و بلل قرار داد په دا و شه چه اوس وخت د فصل تير شه سال آینده به په هسي وخت رايشو چه فصل ئي لاند کړو چه فکر بر اصل ئي و شي نور ئي د شاه منصور تره تر خپل را جاروتو چه سال آینده ئي قرار داد کړي وه په باجور کښي پرې شو صبا ئي کوچ و کړ تر خواجه خضر تير شه بيا ئي کوچ و کړ تر بنير را تير شه نماز ديگر ئي په بانه پالي وارول له هغه نه کاتلنگ ته راغي له هغه نه په شهباز گډ راغي قبر د شهباز قلندر په بلند ځاي وه چا ور ته و وي چه دا قبر د ملحد دي لکه زمکه هسي هموار کړ دیرش کال پخوا شاه باز قلندر مړ وه صبا ئي کوچ و کړ په مقام ئي ډيره و نيوه القصه بابر له باجور په قصد د هندوستان د يورش را و جاروت او دا يورش د ده مدام په خاطر وه اما په سبب د

بعضي موانع ورتنه نه میسر کیده په مقام باند چه دیره شه بعضي دولت خواهانو ورتنه ووي چه بعضي لښکر په کابل بعضي په بلجورڅه په لمغان پاتو شه لن ورځ دا یورش مناسب نه دي لیکن بابر په دا خبرو اگرچه مصلحت پزیر ئي وي نظر و نه کړ کوچ ئي په طرف د آبسند و کړ په گذر د نیلاب راغي پوري شه کوچ په کوچ بهره ته لار عمل ئي په بهره په خوشاب په دغه نواحی جاری کړ نور ئي بیا په لور د کابل کوچ و کړ د نیلاب تر گذر ئي کوز وارول کشتي ئي د نیلاب لاهو کړي را پوري شه د آبسند د غاري نه چه ئي کوچ و کړ ناگاهه مزي پيدا شه آواز ئي و کړ زلزله په آسونه گده شوه لور د لوره ئي په غشيو په تورو په نيزو و واهه بابر خود هم یو غشي و وېشت په سیند گد شه له سینده ئي را و وکیس له هغه نه ئي کوچ و کړ بگرام يعني پښاور ته راغي د کورکټري ننداره ئي و کړه شپږ کس سرداران د دلازاکو ورسره وو هر یوه ته ئي صل صل مثقال سپین زر یوه یوه میبه چه سوغات د هندوستان وه ورکړه چه په علي مسجد و رغي معروف نومیده دلازاک وه یعقوب خیل وه لس مروغه لس خرواره وریږي اته اوشان د بابر تر نظر تیر کړه الغرض په کابل داخل شه په دا آوان شاه منصور یوسفزي د بابر خسر له سوات د پنځو شپږو کتخدایانو سره د یوسفزيو و رغي بابر ئي په کابل و لیده وارو ته ئي خلعتونه ورکړه شاه منصور ته ئي تکه داره جامه ورکړه نور ته بي تکه دا ئي ورسره مقرر کړه چه تر ابو هی د پاسه په سواد دخل مه کائي او هرچه تر ابو هی را کوز دي ملک اختیار ستاسي بل رعایا له میان را و باسئ بل هرچه پستانه کړد نواحی د باجوړ استوگه لري او ملک د باجوړ کړي شپږ زره خرواره شولي د په سر کار بادشاهی داخلوي سن اتصو اته وه بابر د دؤ لسو کالو وده ولایت ئي د فرغانه واخست بیا سن اتصولس وه چه کابل ئي د مقیم ارغون نه چه زوي د ذالنون ارغون وه رانیو ذالنون ارغون په قندهار مقیم ارغون په کابل دواړه له طرفه د سلطان حسین چه

بادشاه خراسان وه فاست وۇ بيا سن اته صو پنځه ويشت وه چه قلعه د باجور
فتح كړه بيا سن اته صودوديرش وه چه بادشاهي د هندوستان له سلطان
ابراهيم نه رانيوه يو ويشت كال بابر په كابل تير كړه دير كس مكش ئي د
پهنتو سره تير كړي دي اما غرض تمامه قصه نه وه مختصره و كېنه شوه
پهتانه تر بابر پخوا په دا ملك وو

القصه پس له هغه يوسفزيو په دلازاكو لښكر و كړ تر سيند ئي پوري كړل
بيا د كتر د يوسفزيو سره ميړخي شوه د اكبر بادشاه په وخت د كترودير
زور وه نيلاب ئي بهر وه چه يو لك كورونه ئي په نيلاب كښي وو كدر هم
دغه وه لار هم په خوره په سونيا له وپنهور ته چلیده د كترو عالم په هغه
آوان كښي مغضوب سلطاني شوي وو د اكبر د لوريه هم پسي مهم وه
يوسفزيو دير په تنگ و رسول هسي چه يوسفزيو لښكر و كړ و غلبل د
سيند په غاړه چه فتح پور ئي بولي جنگ ئي سره و كړ يوسفزي را مات
كړل تر شر والي پوري چه مفاصله اته يا نه كړه لري شكست ئي و شه دير
عالم د يوسفزيو مر شه

نقل دي په هغه آوان چه اكبر بادشاه په مهم د مرزا حكيم له هندوستان
په اټك راغي قلعه ئي د اټك سازه كړه او مرزا سليم ئي په اټك له لښكره
سره پريښ اكبر بادشاه خود جريده و كابل ته لار كابل ئي بيا په مرزا حكيم
و سپاره بيا را و جارووت دلازاك ئي له هزاري خانه كوچ كړه و هندوستان
ته واستول په دا آوان په دلازاكو هسي خواري راغله چه بيان ئي نه شي
نقل دي په هغه آوان اكبر بادشاه له كابل و هندوستان ته و جارووت مان
سكه راجا ئي په اټك پريښ پس له هغه په سوات كښي د لغمانيو له باجوړيو
اوله سواتيو سره خصومت پيدا شه يوسفزيو وخت غنيمت و گانه طرف
داري د لغمانيو و كړه لښكر كشي پس و كړه سواتي ئي خاك سپاه كړه د
باجور عالم ئي هم خراب كړ په دا وخت يوسفزيو علي اصغر خيل سردار

تاریخ مریض مرزا

نیولي وه څوئي بېخ او بنياد د سواتيو و کيښ بند او تاراج او قتل ئي کړه
 القصه هيڅ يو سردار له دي اُس علي اصغر غند فتح کړي نه وه چه له ابتدا
 د ملک احمد او د خان کچو تراوس پوري هېچا ملک د تونول آخستي نه دي
 اما علي اصغر جد و جهد و کړ په اتفاق د ملک هندال اکوزي او ملک ياما
 ملي زي او ملک مته خان او ملا ابراهيم الياس زي او ملک ترکي مندر او غيره
 دا ملک په خپل تصرف راوړ

په طبقات اکبري کهي راوري دي چه په شپږ ويستم کال د اکبر د
 جلوس په وړم د يک شنبې په پنځه لسم د صفر سن د هجرت نه صو
 نوي وه خبر راغي چه مرزا محمد حکيم په عرضداشت د معصوم کابلي او
 معصوم فرخودي چه د هرات وه او په اغوا د فریدون چه نوي د مرزا
 محمد حکيم وه له کابل په عزيمت د هندوستان د تسخير را روان شه او
 شادمان چه د ده نوکر وه په طريق د هراولي په نيلاب را پوري شه کنور
 مان سنگه مقابله شه جنک ئي و کړ مر شه شادمان او مرزا محمد حکيم
 په نيلاب را پوري شه په پرگني د سيد پور ئي وارول بادشاه په دا شورش
 له هندوستان را روان شه پس له هغه خبر راغي چه مرزا محمد حکيم د
 بادشاه د راتلو په طرف د پنجاب وارويدل د لاهور په سيند په ستنه پوري
 شه په لور د کابل روان شه بادشاه کوچ په کوچ راته نيلاب ته راغي په سن
 مذكور ئي قلعه د اټک سازه کړه مسمي په اټک بنارس کړه لور متوجه په
 طرف د کابل شه يوه هفته ئي په کابل تيره کړه بيا متوجه په طرف د
 هندوستان شه

په طبقات اکبري کهي راوري دي چه په دیرشم کال د اکبر د جلوس
 په وړم د جمعي اته ويستم د ربيع الاول سن د هجرت نه صو څلور نوي وه
 عرضداشت د کنور مان سنگه او د خواجه شمس الدين محمد له اټکه راغي
 چه مرزا محمد حکيم سخت بيمار دي او فریدون په بدرقه د کاروان له

پېښور متوجه د کابل وه په خيبر کې د پښتو سره جنگ وکړ شکست
 ئې بيا موند پښتنه پېښور ته راغي اتفاقاً اور د لښه په قلعه کې و لگیده زر
 بارونه د اوسنانو و سول فریدون خه له دي واقعي نجات پاموند په بله ته
 روان شه په لار کې اوبه کس تر تر و مرل هم په دا ورځو کې خبر د
 مرزا حکیم د فوت راغي مرزا حکیم اگرچه که د ده سکه ورور نه وه اما ده ته
 تر سکه ورور ډیر تیره ډیر ځله مرزا حکیم بي اراني اوبي ادبي وکړ اما ده
 نظر په صله رحمې تقصيرات ئې د ده درمگذر کړه لکه حق د ورور ئې وي
 هغه رنگ وروري او مهرباني به ئې پر و کړه او څو ځله ئې لوي امرگان په
 کمک د ده تعين کړه کابل ئې بي خاره خنده ده ته تفويض کړ پس د مرزا
 حکیم د مرګ اکبر بادشاه ته فکر د کابل او د غزني د محافظت و لار شه
 مرضي ئې په دا وه چه په دستور سابق کابل و فرزندانو ته د مرزا حکیم
 تفويض شي اما وزيرانو دا کار صلاح دولت او مطابق د فرزندانو د ده دا
 مضمون نه لیده

بیت

“رعیت نوازي و سر لشکري نه کاريست بازچه و سر سري”

او عبدالله خان ازبک بدخشان واخست کابل ته په پېو ناست دي په
 دا سبب اکبر مخ په پنجاب را روان شه هرگاه په دهلي راغي زیارت ئې د
 پلار او د نورو بزرگانو و کړ فقيران او مسکینان ئې په خیر او په خیرات مېنون
 کړه او هم په دهلي کې د اختر میاشت و لیده صبا وړم د پنج شني وه د
 اختر نمونچ ئې و گذاره له دهلي نه ئې کوچ و کړ په نولسم د شوال و غاري
 ته د آب ستلج راغي په دي مقام خبر راغي چه کنور مان سنګه خپل عالم
 په نیلاب پور کړ پېښور ته ئې واستاوه او شه بیګ نوکر د مرزا محمد حکیم
 په آرویدل د دي خبر فرار و کړ کابل ته لاړ په وړم د چهار شني دیارلسم د
 ذوالقعدة و غاري ته د جناب راغي او په اته ویستم د ذوالقعدة و غاري ته
 د آب بهست راغي را پوري شه په دا منزل عرضداشت د کنور مان سنګه

مشمول په اخلاص او په اطاعت د کابل د خلق او فتح د دي شاه ته راغي هرگاه چه کنور مان سنگه په کابل داخل شه فریدون او فرزندان د مرزا محمد حکیم له ځان سره و کنور مان سنگه ته راغي ملاقات ئي و و کر کنور مان سنگه واره په عنایت او التفات د بادشاه امیدوار کړه خپل زوي د خواجه شمس الدین سره په کابل پریښ او خود متوجه له فرزندانو سره د مرزا محمد حکیم په ملازمت د اکبر شه په پنځه ویشتم تاریخ د ذوالحجه په قصبه د راول پندي چه په میان د رهناس او د اتک واقع ده کنور مان سنگه فرزندان د مرزا محمد حکیم په شرف د ملازمت مشرف کړه بادشاه ډیره مهرباني مبدوله کړه هریو ته ئي لایق منصب او جاگیر ورکړ هرگاه چه بادشاه په نواحی د اتک راغي زین خان کوکه ئي له هغه جمعیت سره په تسخیر د سوات او د ناجور او استیصال د مفسدانو تعین کړ او بادشاه په ورځ د پنج شنبی په پنځه لسم د محرم په سن نه صو پنځه نوي په اتک بنارس داخل شه

په طبقات اکبری کښي راوري دي چه جلال الدین په هغه وخت چه عمر ئي د څورلسو کالو وه په سن د نه صواته اتیا چه اکبر له کابل را و جارووت په ملازمت د بادشاه راغي مهرباني ئي ډیره پړ و کړه پس له څو ورځو تر و تش پهمنوته راغي فساد ئي آغاز کړ لري د کابل د هندوستان بنده کړه مشوي

”درختي که تلخست ویرا سرشت گرش بر نشاني به باغ بهشت
وراز جوي خلدش به هنگام آب به بیخ انگبین ریزی و شهد ناب
سرانجام گوهر به بار نه آورد همان میوه تلخ بار آورد“

مشوي

”په نوره کښي چه څوک کړ کا سود ئي نشته خپل ضرر کا
چه نیکی شي له نا اهل دا خبره ده له جهل

چه یاري د وي له مارَ ځاي مړ شومه کړه طیاره

چه په اصل بد سرشت دي رنج پر مه کوه چه زشت دي

ستا محنت به واره باد کا غم به تا سره بنياد کا

اکبر په رفع په دفع د دوي کنور مان سنکه تعين کړ او کابل ئي د ده په جاگیر کښي ور کړ هرگاه چه خبر را ورسیده چه زين خان کوکه د پښتنو سره په جنگ په جدل گرفتار دي په دويم د صفر سن مذکور سعيد خان گکهر او راجه بيربر او شيخ فيضي او فتح الله خان شیرازي او تاش بيگ او صالح عاقل او نور ډير لښکر په کمک او په مدد د زين خان کوکه رخصت کړ او پس له څو ورځو ئي حکيم ابوالفتح له نوره جماعت سره هم په کمک د زين خان روان کړ هرگاه چه زين خان ته دا امر اگان ورسيدل لاس ئي په تاخت او په تاراج د پښتنو دراز کړ هرگاه چه د کراکړ په غاښي و رغلل يوه سري و راجه بيربر ته ووي چه پښتانه نن شپه قصد د شېخون لري او دا غاښي در څلور کړوه دي که راجا کوچ و کا تر تير شي دوي به بي دست و پايه شي راجا بيربر بي له اتفاق د زين خان کوچ و کړ نماز ديگر د بلندري په غاښي راغي پښتانه پر راغلل په غشيو په توپکو په کانيو ئي ويشتل لار باريکه شپه تاريکه مغل نا بومه لار ئي غلطه کړه په هلاکت ورسيدل عظيم شکست ئي بيا موند او وه اته زره خلق دوب شه راجا بيربر و مړ او راجا نني او راجا دهرم چند او خواجه عرب چه بخشي دهغه لښکرو وه او ملا شيرين شاعر نور ميه نامدار خلق په هغه شپه هلاک شول او زين خان کوکه او حکيم ابوالفتح په پنځم د ربيع الاول په سن مذکور په بد حال په ډير محنت و اټک ته را ورسيدل دا واقعه د اکبر په خاطر ډيره گرانه شوه دوي له سلام منع کړه پس له هغه ئي راجا تودرمل له عظيم لښکره سره په تلافي او تدارک د دي واقعي تعين کړ راجا تودرمل راغي څو قلعي ئي بنيادي کړي يوسفزي ئي تاخت او تاراج کړه ملک ئي پر تنک کړ هم په دا ورځو کښي خبر و اکبر ته

۲۲۷ تاریخ مریض

وُرسیده چه میر قریش ایلچي د عبدالله خان بادشاه د ماورالنهر له دیره سوغات سره راځي او نظر بیګ ازبک چه له لویو امرکانو د عبدالله خان وه له فرزندانوسره آزرده خاطر راځي اکبر شیخ فرید بخشی او احمد بیګ کابلي په استقبال و مخي ته ور رخصت کړه چه له خیبر نه ئي را تیر کا دا لېکر چه وُ رغي جلال الدین لار د خیبر ور ته نیولي وه دیر جنګ وُ شه فتح د بادشاهي لېکر وُ شوه دوي دیر وُ مرل میر قریش ایلچي او نظر بیګ ازبک تر خیبر را تیر شول

په طبقات اکبري کېي راوړي دي چه هرگاه چه راجا مان سنگه په حکومت د کابل بادشاه سرفراز که له امرکانو د کابل څو تنه ئي په رکاب ظفر انتساب کېي وُ ساتل باقي امرکان ئي د کابل په کمک د راجا مان سنگه سره رخصت کړه هرگاه چه په پېښور داخل شه حقیقت د جلال الدین ور ته معلوم شه چه په تیراه کېي جماعه د قطاع الطريق ور سره ده راجا مان سنگه ته دا فکر صواب ښکاره شه چه اول دفع د دي فساد کړي بویه پس له هغه په جمع خاطر کابل ته تلل بویه په دا فکر کېي وه چه څېر د نظر بیګ او د قنبر بیګ او د شادي بیګ او د میر قریش او پاینده رعنا چه په طریق د رسالت له عبدالله خان راغلي وُ را وُ رسیده په سبب د سنگه راه پېښتو په لور د خیبر روان شه پس له دیر جنګ وُ جدل نظر بیګ او غیره تر خیبر را تیر شول په دا دوه دري ورځي کېي اراده د مان سنگه په طرف د تیراه وه لیکن فرمان د بادشاه په لاس د خواجه دولت راغي چه زین خان پېښتو مات کړ بایدې دي چه بي توقف په شرف د ملاذمت مشرف شي چه رفع او دفع د دوي ته په وجه احسن وُ کړي پس له مطالعي د فرمان حضور ته روان شه په ورم د نو روزي شرف د ملاذمت حاصل کړ هم هغه زمان حکم پر صادر شه چه له هغه فوج سره چه کابل ته روان وي

متوجه په دفع رفع د پېښو د سوات د باجوړ شه هرگاه چه مان سنگه په حدود د پېښو راغي زلزله پر گډه شوه راجا مان سنگه اووه اته مياشتي د کچو په تهانه تيري کړي ډير جنگ او جدل او تلخت او تاراج لوتل وهل بندول د نر د ښځو ئي وکړه په دا ميان کښي له طرف د ماورالنهر پريشان خبرونه و اکبر ته را ورسېدل په محافظت د کابل راجا بهکونت داس تعين کړ راجا بهکونت داس طاقت د دي خدمت نه لیده او چه راجا مان سنگه له تهانه د کچو په خدمت د بهکونت داس چه د ده پلار وه اټک ته را روان شه خو چه حقيقت ئي د کار او بواعث د بادشاه ظاهر کړ جمدهر ئي دورانډ پروت وه ځان پر و واهه و ئي وي چه زه څوک کابل څوک څو و نه مرم ستا له فضوليو به خلاص نه شم مړل ځما بهتر دي

په طبقات اکبري کښي راوړي دي چه په ورم د نوروز چه دوديرشم کال د اکبر د جلوس اوسن د هجرت نه صو شپږ نوي وه خبر را ورسیده چه جلال الدين ناب د مان سنگه را نه وړ په طرف د بنګېس لار شه عبدال مطلب خان چه لوي امرا د اکبر وه او محمد قلي بيګ افشار او حمزه بيګ افشار چه له قوم اوغترا د قلي بيګ د قزلباشو و نور دا رنگت څو امراگان په استيصال د جلال الدين و بنګېس ته تعين کړه هرگاه چه دا لښکر بنګېس ته و رغي جلال الدين د ډيرو سورو او پيادو سره جنگ ته راغي شديد جنگ و شه پېښانه مغل طرفين ډير و مړل اما فتح د مغل و شوه هرگاه چه جلال الدين د پير روښان زوي په غزني تاخت و کړ هزاره وو پر غلبه و کړه جلال الدين ئي مړ کړ سر ئي اکبر بادشاه ته راستوه پس له هغه احداث د ده وراره د شيخ عمر زوي په ځاي د ده کښېناست هغه پېښانه وغيره چه د پير روښان مريدان و و واره زيات تر پير روښان په ده و گروهيدل د ابتدا په تيراه کښي وه په هغه آوان چه احداث په تيراه کښي وه دولت دمغان د ده د استوګني وه

او بوچرخي چه د لېكزې په ميان كېي دي بل ستور چه د دولت زي سر حد دي د لوي مهابت خان په صوبداري كېي تير صوكسه دولت زي له احداده په طبع توقع په قول په اميدواري ځني را و بلل په هغه آوان د دولت زيو ملك ملك اصغرو د ملك تور ترو ملك اصغر خپل زهمن چه شمسي اورسول نوميدل ورسره كره مهابت خان لره راغله مهابت خان ته بعضي غوريه خيلو او بنگهرو ويل چه كه دا تير صوكسه دولت زي چه راغلي دي قتل عام شي او په احدا د پسي مهم و شي احدا د به بي پايه شي دا معركه ئي سره پخه كره تقريباً يوه ورځ مهابت خان مجلس آراسته كړي وه ملك تور ئي هم و باله چه مهابت خان مست شه په مستي كېي ئي تر خولي و وتل چه كه دا عالم قتل كړم تيراه به مستخر شي ملك تور ووي چه نواب بهتر پوهېږي ملك تور چه رخصت شه كور ته راځي صبا چه مهابت خان صوفي شه دا خبره ور ياده شوه يساول ئي ورستاوه ملك تور ئي و باله ورتنه ئي ووي چه براه مه څه مصلحت سره كاوه ملك تور افكار راوړ چه زه له ځان له جهان هېڅ خبر نه وم اوس هم بي هوښ يم يساول په زور راوستم د مهابت خان خاطر تسلي و شوه چه دي په هغه خبره پوهيدلي نه دي نور ملك تور رخصت شه چه دوه ورځي تير شو حيله حواله ئي و كره چه كورمه مي له پاسه راځي زه د رخصت شم چه مخي ته ئي ورشم مهابت خان ورتنه ووي ته څه لره ځي زه به پالکني انبالي ورستوم ده ورتنه ووي چه پېستي په دا نه پوهېږي زه به ئي مخي ته ورشم را به ئي و لم په هر صورت ئي ځان تر رخصت كړ بلا توقف ئي وروڼه تر لاس و نيول روان شه چه تر بهره و ووت سري ملك شمسي اورسول چه د ده ترېورونه وو ورتنه ئي راستاوه و ئي و چه ما ځان په بهانه له مهابت خان رخصت كړ ده د مور د مرگ مصلحت كړي دي كه را و وتي خلاص شوئ كه نه وتي مړه شوئ دوي په گفته د ده عمل و نه كړ هرگاه چه ملك تور تيراه ته و رغي ترو ته ئي ووي

چه مهابت خان دا رنگ مصلحت کړي دي ما ډ زهمن خبر کړه دوي د ما په وېل عمل و نه کړ سړي ورته په تلوار واستوه که نن صبا را ووتل بهتر که نه مړه شول تره ئي هم په وېل عمل و نه کړ چه ترېور ئي دي له غرضه وائي خو ورځي چه تر مېان شوي مهابت خان ضيافت و کړ هغه عالم ئي واړه و باله پس له طعام ئي وصلي د خلعت پډ بهانه تر واخستې تير صوکسه ئي جدا جدا يو يو مړ کړ يو د بل ډ حال خبر نه شه نور د غيرت خان سره دوه ويشت امرايان په مهم د تېراه په لار د کوهات تعين شول د اسماعيل زيو په وطن چه واغوز و سم ئي لوي د سنگ پاڙه تر غاشي لاند دي هورته ئي وارول دولت زې د ملک تور سره روښاني د احداد سره د غاښي سر ئي ورته و نيود په صبا مغل سوري و کړه جنگ ته روان شه مغل هسک و کړ غيرت خان د ملک تور ر مورچي ته و رسیده او راجپوت مورچه ته د روښانيو و رسیده جنگ ئي سره آغاز کړ چه مغل د غاښي په سر و رغي غيرت خان وړاند شه پنجو نومیده دولت زې وه په خيل کښي فروز خان خيل وه ورسره غاړه غري شه دواړه يو د بله پر وټل پنجو ناري کړي چه ما هم ورسره وهي خو دي و لږ نه شي دواړه ئي وبله باند و وژل نور مغل مات شه بي حساب و مهل سوا تر نور لوته پنځه زره آس په الجه کښوتل نور مغل تاب را نه وړ لوي مهابت خان تغير شه چه ملک شمسي او رسول مړه شول ملک اصغر پخپل ځاي ملکي په ملک تور و سپارله په دا سبب چه فرزند ئي پاتونه شه پس له يوه مدت په تېراه کښي په زمکه د مستوري يو څبله دعوه د ورکړي و شوه د احداد طرفداري ديو نورو و کړه ملک تور عبدالعزیز خيل چه نیکه د مؤلف وه له موزه لاسته له احداد آرړده شه ورته و وېل چه زه نور د هر امر منم اما يود کاله بل د پتي والک نه درکوم احداد هم ور سره دښمني واخسته دي راغي مغلي شه لښکر ئي د مغل په تېراه روان کړ دي دوړاند شه احداد ئي له تېراه و پوست په چپوټه د خټکو په لواړه کښي

ټي مکان و نیود همیشه به ټي په هر لوري تلخت باخت کاوه لیکر ور سره
 دیر وه له هره قوم سلوک ټي د هیجا سره نه وه د ده ارتینه دیره صاحب
 حسنه او دانا او فهمیده وه او نوم ټي الا ټي وه د دي زوي عبدالقادر نومیده په
 دواړو باند احدات دیر مین وه هر کار به ټي د دوي په رای په مصلحت کاوه بل
 د ده مطرب وه هغه هم د ده صاحب مدار وه نور د احدات د هیجا سره سلوک
 نه وه نقل دي له سفید ریشاند اکور خیلو چه خبري نومیده پیرو د یحي
 خان د سردار ټي په وخت دیر بد نهاد وه همیشه په بدیود ده کار وه یو ځل
 له بیرد لواغره ته و رغي احدات ټي را سوور کر خیر آباد ټي تلخت تاراج کر په
 وخت د جارو تو خضر خان اکور خیل د چور پاني په وره کهي پسي و رغي
 جنگ ټي و کر خضر خان شهید شه په جهانگیر نامه کهي راوري دي چه
 په شهریم کال د جهانگیر د جلوس سن هجرت زر شل وه واقعي د احدات مخ
 ښکاره کر خان دوران امر په دا وخت له دیره سپاه سره په حدود د ننگرهار
 او د بنګش وه او معزالملک بخشي د لږه جمعیت سره په کابل وه احدات
 فرصت غنیمت و شماره دیر سوره پلي ورسره کابل ته و رغي معزالملک کوچه
 بندي د کابل و کره متوجه په جنگ شه پېستانه په سبب د کثرت په هر
 طرف لورد لور په کوچه په بازار پر هله و کره معزالملک تاب د مقاومت را نه
 ور په کوت ننوت کابلو همت اختیار کر دیر جنگ ټي و کر طرفین دیر و
 مړل احدات و جارووت کم و بیش صل کس پېستانه و مړل دوه صو آسون هم
 د پېستو پاتو شول په دا ورځو کهي ناد علي میداني په لهور کهي وه هرگاه
 چه دا خبر ور و رسیده په دیر تلوار را روان شه نماز دیگر داخل په کابل
 شه په پی د پېستو روان شه لیکن مسافت ټي تر میان دیر وه و نه رسیده
 را و جارووت هم په دا ورځو کهي فتح خان له لاهور په ملاذمت د
 جهانگیر راغي شرف د ملاذمت ټي حاصل کر دي ټي په حکومت د کابل
 او په تنبیه د احدات په ضبط د پېستو تعین کر

په جهانگیر نامه کېي راوري دي چه په شلم کال د جلوس اتم د جماد
الثاني جهانگیر په هوس د سیر او د هکله په طرف د کابل روان شه ده خو
ورځي په گرد نواحي د شهر هکار و کر په ورځ د جمعي په درويشتم د جماد
الثاني کوچ و فرمايه افتخار خان چه زوي د احمد بيگ خان کابلي وه د احدات
سرتي راوړ ملاذمت تي د بادشاه و کر بادشاه سجده د شکر و کره شادمانې و
غږولي حکم تي و کر چه د لاهور په دروازه خوړنه کړي او تفصيل د د مجمل
دا رنگ دي چه هرگاه مظفر خان زوي د خواجه ابوالحسن و کابل ته راغي
خبر ور ته را و رسیده چه یلنگتوش ازبک په قصد د شورش او د فتني په
نواحي د غزني راغي لاچار د خپلو تعیناتو سره په سرد یلنگتوش روان شه
په دا میان کېي احدات قابو و لېده په اشارت د یلنگتوش ازبک تیراه ته
راغي دست اندازي او رهزني اجازه کړه یلنگتوش له دي قصد پېسمان شه
يو شخص تي له خپلو عزیزانو مظفر خان ته واستاوه صلح صلاح تي و غوښته و
جاړووت مظفر خان په سرد احدات له دغه جمعیت سره په لږ د کرډیر
روان شه هرگاه چه خبر د یلنگتوش د جاړوتو او د مظفر خان د راتلو و احدات
ته را و رسیده تاب تي د مقاومت را نه وړ پناه تي و لواغړه ته یوړه مورچي
تي ځاي په ځاي و تړلي محکمي تي ډېره و کره فخره او توبه او آذوقه او
اسباب د جنگ ډیر طیار او آماده کړ مظفر خان و رغي پنځه شپږ میاشتي
جنگ او جډل زد ډیر و شه په ورځ د شیني اووم د جماد الاول پس له ډیره
جنگ چه در پېره جنگ و شه احدات په اهتمام د مورچه بندي له یوي
مورچي بلي و ته ته په توپک و وېشت شه و مر پېستانه تنک شول مورچي
پري نهوي په دا میان کېي یو شخص چه د احدات د لیکرو په طریق د
مجره توره او چاره او کتي د احدات مظفر خان ته راوړه یقین تي و شه چه دا
توره کتي د احدات ده مظفر خان هغه شخص دوراند کړ هغه ځاي چه احدات
مر پروت وه و رغي د توپکو په کولني وېشتلي شوي وه په دا مجرا مظفر خان

تعیّنات ئی له بادشاه و شاه منصب او اضافه بیامونده پس له مرکّ د احدات په لېکړي تفرقه کده شوه اما په لواغره کېي یو سخت ځای دي کورمه قبيله ئی هغه ځای ته و ځتل خلاص شول لېکړه د مغل را و جارووت بیا په یوه مدت پس د احدات قبيلي له الاي له عبدالقادر سره و تیراه ته راغلي چه جهانگیر بادشاه فوت شه شاه جهان په تخت کېناست لېکړ خان صوبدار د کابل وه په دا کش مکش کېي موسم شه صوبدار د کابل و کابل ته و لاړ وه عبدالقادر له تیراه لېکړ کشي و کړه پیښور ئی محاصره کړ نایب ئی د لېکړ خان او بهر د پیښور ئی قتل کړ اطراف او جوانب اولوسات د پېستانه واره د مغل په بدې متفق شول مکر در قبيلي ارباب د پیښور قبيلي د مؤلف چه په هغه آوان کېي شهباز خان د مغلو سره وه په ورک زی کېي د ملک تور قبيله هغه در واره قبيلي سره په اټک په پیښور و په پیښور کېي د مغلو سره محاصره شو او شهباز خان د قبيلي سره په اټک کېي محاصره شه سعید خان چه صوبدار د بنګش وه په هغه وخت را و رسیده د پیښور په محاصره کېي ننوت اول ابتدا د محاصره عبدالقادر کړ وه چه دا نور اولوسات جمع شه لکه د پېستو جهل ناداني عادت دي رشک ئی پیدا شه چه دا اسم د عبدالقادر کړي له عبدالقادر سره خبري د مخالفت واخستي عبدالقادر ووهیده چه د مغل سره به ساز و کا ما به نیولي ورکا له دي وسواس په شپه و کړ د خپل لېکړ سره و تیراه ته لاړ مغل په دا حال خبر شه چه لېکړ پېستانه تفرقه شه د قلعي را و ووت له پس مانده وو پېستو سره ئی جنگ و دیر یوسفزې گکیاني مړه شول شکست ئی و خوړ دا مقدمه چه د شاه هان په عرض و رسیده سعید خان چه له بنګش راغي دا هسي تردد ئی و په یوه ځل پنچ هزاري منصب او د کابل صوبداري ورکړه د کابل په صوبه ی بیا عمل مغلي و جلیده عبدالقادر د الاي سره په قول په عهد دلایا و پیښور ته ئی را ووست په لږ شېي کېي وفات شه مغل بیا لېکړ کېي

په تیراه په احدادیانو پسي و کړه یوسف افریدی او آزار میرورکزي چه دا
دواړه د احدادیانو سرداران وو جنگونه جدلوله په تیراه دیر و شول دا یوسف
افریدی هسي بهادر خان وه چه د احدادیانو په لښکر کېي په مرانه د ده
ثاني څوگ نه وه بیت

“پلنکاش از زور سر پنجه زیر فرو برده جنگال در مغز شیر”

په دا مهم کېي هم ده هسي توري و وهلي چه عالم ورته حیران شه بیا
مغل په قول په قرار را وستل هزارې منصب في دواړو ته ورکړ بادشاه په
حضور و بلل وطن في پاني پت څخه ورکړ اوس سن هجري زرصل در
وېشت دي هغه وطن د دوي د اولاد په تصرف کېي دي پس له هغه د
شاه جهان په عمل د کابل د صوبي په پښتنو سخت عملي شوه ماده د
اولونسات له فتنې ډکه شوه شاه جهان بادشاه شاه زاده دارا شکوه چه ولي
عهد زوي د ده وه په اکره کېي في بند کړ په هغه آوان مهابت خان صوبدار
د کابل وه

دکر په بیان د خپل انساب او احوال د خپل اُلس چه له یوه ځاي بل
ځاي ته په سبب د حوادث د روزگار نقل کړي دي او هرچه په دا امینځ کېي
واقعي شوي دي

د خان علین مکان خوشحال خان نقل دي چه په بیاض کېي پخپل
دستخط کېلي دي چه اُلس د ختک داخل د اُلس کرلاني دي تر کرلان پور او
خمو تر اولاد پور شل پيري شي افضل خان د اشرف خان د خوشحال خان
د شهباز خان د یحيي خان د ملک اکوري اکوري د درویش محمد چه
مشهور په چنچو دي چنچو د تمبن تمن د حسن حسن د شیخ علي شیخ علي
د عطا عطا د پتي پتي د اتو اتو د برگویت برگویت د تري تري د نورمان

تورمان د لقمان چه مشهور په ختک دي لقمان د ککي ککي د کران کران
 زوي د هوني دي هوني داخل په اولاد د سربن دي چه له اولاد د شرکبون دي
 دا قصه طول لري اما مجمل څه لا وېدي کسې شي وايي چه په زمکه د
 ايلاق او د قشلاق کران له موره تولد شه په سبب د واقعي و احشامات ته
 روان شول دي هير شه هرگاه چه ورياد شه ورور چه ورور د هوني وه په
 طلب د وراره و جارووت بيا ټي موند يو ديک هم هور ته د دوي نه پاتو شوي
 وه کران ټي په ديک کسې و اجاوه ديک ټي په سر و اخست و احشامات ته
 ټي راور د ورور خپل زوي نه وه و هوني ته ټي و وي ما دا ستا زوي په دېر
 مشقت تر دا ځايه راور ته ټي مه آخه زه به ټي پرورش کوم دا ديک ته
 واخله هوني راضي شه هرگاه چه عوض معاوضه ټي په ديک و کره او پستانه
 ديک و ته کره ټي دي په سبب د کره ټي مسما په کراني شه هرگاه چه
 عاقل و بالغ شه ورور لور په نکاح ور کره اولاد ټي دېر شه څو گروه خلق دي
 واره منسوب په کراني دي انشاء الله شرح د دي احوال به پخپل محل راشي
 ما په زعم د دلازاکو چه په کراني کسې دوي لوي اُس دي دا رنگ دي چه
 دوي کران ته سيد حسيني وايي په دا ترتيب چه کران د سيد قاف سيد
 قاف د سيد رجال سيد رجال د سيد خاتم سيد خاتم د سيد اسمعيل سيد
 اسمعيل د امام جعفر صادق امام جعفر صادق د امام محمد باقر امام محمد
 باقر د امام زين العابدين امام زين العابدين د امام حسين امام حسين د حضرت
 علي كرم الله وجهه هرگاه چه اُس د دلازاكو ارشد په اولاد کسې د کران دي لږ
 څه به ټي له انساب په دي محل کسې و کهل شي نسب د دي قوم په
 برهان ورځي د کران دوه زهمن وو يو کودي دويم ککي برهان او ورک دواړه
 زهمن د کودي دي ورکزي او دلازاك دواړه په اولاد د کودي ورځي دلازاك
 دوه طائيفي دي لوري او يعقوب اُس د لوري زيات وه اُس د لوري کسې
 کيږي عمر خليل احمد خليل وتکزي شهرهم داخل په لوري دي د يعقوب

دوه زهمن وو دکريا او اما حيدر اوسني حسي دواړه داخل په اما دي سپند
ورته وايي د دکريا څلور زهمن وو يسين مندي موتي ماني له هر يوه نه
جدا جدا اوس پيدا شه يسين خيل مندي زي موتي زي ذکر به د ورکزي
پخپل محل کښي راشي دککي څلور زهمن وو لقمان اتمان عثمان جدران دا
څلور واړه اوس په يوه له زهمنو دککي منسوب دي اتمان او عثمان له يوې
مورد دي او لقمان له بلې موره دي اما دري واړه له يوه پلاره دي او جدران
تره د دي درواړه وه اوس د اتمان خيل چه په سوات باجوړ ارهنگ برهنگ
ميشته لري له نسل د اتمان دي او اوس د افريدي چه په تيراه او باره او
خير استوگه لري له اولاد د عثمان دي او اوس د خټک چه په سرحد د
يوسفزي تر عيسي پوري په غاري د آب سيند پراته دي له نسب د لتمان
دي چوټه او لواغر او تل دينو او کربوغه او کرکه دا وطن د دوي دي وايي چه
اسم د لتمان په دا سبب په خټک شهرت پياموند چه لتمان او اتمان او
عثمان او جدران څلور واړه ټکار ته لار در څلور جونه له قبيلي د افغان
صحرا ته وتلي وي يو د بله پيم شول دوي ووي چه راشي په څلور واړه د
څلور واړو هسک واچوو دا لوي ټکار دي لتمان په کښي مشروه په هسک
راضي نه شه وئي ويل چه اول به زه يوه په غورد واخلم په نورو دري واړه
هسک واچوي هم هغه رفک ئي وکرل لتمان په څلورو واړو کښي چه په ننه
پوښاک آراسته وه هغه په کښي ونيوه اما چه ئي وليده حسن ئي موافق د
لباس نه وه

بيت

”بس صورت خوش که زير چادر باشد چون باز کني مادر مادر باشد“
هغه نوري په نهايت په زيبائي تر دي بهري وي نورو وروڼو ئي هسک پر
وکر موافق د هسک ئي خپلي کر هرگاد چه احوال د لتمان ورته معلوم شه
په خندا خندا ئي ووي لتمان په ختي لار منل دي د پښتنو چه څوک په يوه
سبب درماتده شي وايي چه په ختي لار په دا سبب نوم د لتمان خټک

شه او عثمان ته په دا سبب آفریدی وای چې میلمانه ده ده کره راغلل دي
 دیر حقیر او گنجی او پریشان وه وخت د ژمي وه دوي له سردی یو د بله
 نیژدي ناست وو میلمنو تر پېستنه و کره چې دا څوک دي دوي و ودا
 هم آفریده دي یعنی خلقت د پروردگار په دا سبب نوم د عثمان افریدی
 شه له نسل د هغو څلورو وارو جونو اولاد د لقمان او غیره دیر شه هغه
 جل چې لقمان خپل ځان ته غوره کره او نوم یې د ختک د دي په سبب
 بیاموند وای چې نوم یې سباکه وه رنگ یې تور وه قوي هیکله هسپاره وه دوه
 فرزندان د لقمان تر پیدا شول یو تورمان بل بولاق تورمان د پلار په رنگ
 وه او بولاق سیاه فام وه په رنگ د مور په ځای د پلار تورمان کهنیاست
 له ده دوه زهمن پیدا شول یو تري بل ترکی په میان د دیو دوارو وروڼو
 تري قابل شه نوم یې د پلار ژوندي کر اولاد د تورمان واره ده په نامه
 نومړل شي د تري دوه زهمن و شول برگویت او امیر د برگویت در زهمن
 و شول اسمعیل او امیر او اتو او د ترکی چې زوي د تورمان وه دوه زهمن
 تولد شول ایسو او یوسف او په میان د تري د اولاد اولاد د اتو او د امیری
 دیر شه او اولاد د رجز په میري ورځي او د اتو چې زوي د برگویت دي دوه
 زهمن پیدا شول پتي او مهمند او د پتي دوه زهمن دي هوتي او جینی
 او د هوتي څلور فرزندان دي فتح او شیخ علي او کمیل او مژي د شیخ علي
 زوي حسن دي د حسن څلور زهمن تولد شول مییم او محمود او کریم او
 تمن د تمن اته زهمن پیدا شول درویش محمد چې په چنچو مشهور
 دي بارک مندا دری ناصر شاهد او شیخ احمد ملي او خواجي چنچو ته
 حق تعالی پنځه زهمن ورکړل یو ملک اکو او مسجوري او میر داد او مژي
 دا څلور واره له یوي موره دي چې مور د دوي اوریاخيله وه پنځم غازي
 خان مور یې بنکبه وه ملک اکو ته حق تعالی اته فرزندان کرامت کره یخي
 خان چې له موره کهي وه او موزي میزه خيله وه نوم یې تاروکه وه بل نظام

هم له موره کهي وه مور ئي بولاق و د نندركه نوميدد بل يوسف خان هم نه
 موره کهي وه نوم ئي د مور دردانه وه له آلس د غوريه خيل له طرف:
 د مهمندو وه بل تاتار خان چه مور ئي ام الولد وه بل خضر او عبدالغفور
 چه غفور بيگ ورته وائي دواره له يوي موره وو مور د دوي هم ام الولد و
 پنجو نوميده بل طاوس خان چه مور ئي پائي نوميده چيني وه بل مصري
 چه مور ئي خلوزي وه پس له فوت د ملك اكو چه ملك او يوسف خان
 د بولاق د لاس شهيد شول يحي خان په خاي د پلار په اتفاق د تري د
 آلس كښناسته او نظام په خيات د پلار په بخواني مړ وه او يوسف
 خان چه نوي واده كړي وه يود لور ئي وه فاطمه نوميده يوسف خان دير
 تهور و كړ خان ئي پلار ته و رساوه اما چه بخت ئي ياري و نه كړه كوښښ
 ئي فايده و نه كړه د پلار سره ئي شربت د شهادت و څښ مذكور به ئي په
 خپل محل رايشي يحي خان له كشرانو ورونو سره چه شيخ يولا بلاغت ته
 رسيدلي نه وه په قصاص ئي د پلار ملا و ترله په مدد د آلس ئي رڼا ورغ
 په دهمنانو توره شپه كړد انتقام ئي د پلار واخست دهمنان ئي نيست
 نابود كړه

فرد

"چو دست رسد مغر دشمن بيار كه فرصت فرو شويد از دل غبار"
 يحي خان ته حق تعالي يوولس زهمن عنايت كړه اول شهباز خان چه
 دا ئي تاريخ د تولد دي

تاريخ

"شهباز خان يحي آن خان بي بدل در كار رزم ثاني رستم زياده يل
 تاريخ مولدش زخرد چون به جستش گشتا زروي صدق كه شهباز خان اجل"
 سن د هجرت پوره زر وه

بهادر خان عالم خان له يوي موره وو قذيفه نوميده اسماعيل خيله وه او
 آدم خان له موره يكه وه مور ئي مهمندي وه افروز خان مور ئي كهترا و
 نيك زن نوميده له يوسف خان كنده پاتړ وه يحي خان په نكاح كړه او شريف.

تاریخ مرصع ۲۲۹

خان او جلال خان چه مورثي بولاق وە لورد نازو خان وە چه كشنده د
ملك اكروه په بند كهسيوته نوم في خانو وە او محمد خان او شادي خان
مورثي ام الولد وە راځي نومیده او عبدالله خان او حكيم خان مورث دوي پر
خيله له اولاد د شاه اسمعيل نغري وە پير خيله به في ورته وي د يحيي خان
سوا له ديو زهمنوا ته فرزندان نوروو په طفوليت مړه شول پس له شهادت
د يحيي خان شهباز خان قايم مقام په ځاي د پلار شه د شهباز خان څلور
زهمن لوي شول يو خان عليين مكان چه تاريخ د خپل ولادت په فارسي په
پهستو بڼه ويلي دي تاريخ

"خوشحال خټک در ربع الثاني آمد چو درين كهنه رباط فاني
حق كرد ندا مرورا خير رسان تاريخش گشت خير عالمياني"
دا تاريخ في په پهستو دي

"دهجرت زردوه ويشت سن وە چه زه راغلم په جهان"
بل جميل بيگ چه سكه ورور د خان عليين مكان وە مورث دوي
څلورثي وە بل شمشير چه مورثي اميره وە بل ميرباز چه مورثي مهمندزئي
د نوښهر لورد ملك باري وە پس له شهادت د شهباز خان نوبت د سردارثي
په خان عليين مكان راغي

ذكر د خټک د مكان چه له كوم راغلي دي او كوم كوم ځاي سكونت او
توطن نيولي دي او تخميناً حساب في د كورونو

اول سكونت د خټک په غره د شهل وە چه وطن د وزير دي له هغه نه
في نقل و بنو ته و کر له هوني او منكلي سره آستیده هرگاه چه آلس د
هوني او منكلي له عداوت د شتيك او كيوي اخراج شه هندوستان ته لارل
خټک د شتيك سره سكونت كاوه واله د صدورون د خټک په تصرف وە پس

له هغه په سبب د عداوت په لورد لواغره د جونو غره او و تیري او کربوغه
او شیشم او چوتره او الچي او شکر دره لره راغلل تر نیلاب پور ملک في تر
خان لاند کر شیر خان سوریا خیل او تپه د بېزو و سونیالی ته راغلل پس له
یوه مدت آواز د شیر خان ورته را و رسیده چه وسیع ملک في په لاس
کبیوت انوخیلو هم پسي کوچ و کر چنچو هم د کربوغي کوچ و کر په شیخ تنگي
وارول رفته رفته انوخیل دله راغلل نقل دي چه کوهات تر پسي پور دال
ملک د ورکزیو وه بنگش پر دپاسه راغي د ورکزي سره في جنگونه و کره د
ختک هم د ورکزیو سره آزرده کي وه رفاقت في د بنگش و کر تر کوهات پور
له دا ملک ورکزي پاخواوه بنگش و نیوه پسي پتیاله زیږه تر توره چیره بوره
چیره پور دا ملک ختک و نیوه پتیله خیل په کربوغه میشت وه د کربوغي نه
ملک اکو د عزیزانو نه آزردنه شه و خوري ته راغي په خوره باند ماندوري
میشته وو ملک اکو میشته په کواز دره و کره بیا ملک جاني چه په هغه
وخت سردار د پتیله خیلو وه عزیزانو پر عرض و کر چه ملک اکو د په ناحق
آزردنه کر بویه چه پخلا في کړي را في ولي دي پسي راغي ملک اکو ور سره نه
ته د ملک جاني هم دا ملک خویش شه چه بیارقه و رغي درسمند عالم به
هم په دوي باند زور زیاتي کاوه فکري و کر چه که زه دا آلس له دي خایه
بیایم وطن خوږ دي څوک به را سره لږ نه شي د بنگش سره یوه بدي و کر
چه دا عالم واره را سره خانه کوچ روان شي د درسمند په ښکار ښه ښه عالم
را وتلي وو په طریق معهود د دوي و کلي ته راغلل واره في قتل کره نور في له
هغه خایه کوچ و کر په شکر دره في وارول دماغ آوان پر خبر شول ملاحظه
في خني و کره چه د موبز ملک به و نسي تاخت في پر و کر طرفین سره جنگ
و کر دیر و مرل له هغه خایه کوچ و کر کوچ په کوچ خوري ته راغلل بیا في
په سونیاله قرار و نیو

۲۳۱

ذکره ملک اکوري او د ده د اولاد چه د تمام ختک خاني او
سرداری پخپل خپل وار کړي ده

ملک اکوري ولد درویش محمد چه چنچو ئي بولي وايي چه په توره دي
مړني بهادر وه او سخي نهايت وه چه که صبا به ئي وو. بيگاد ئي نه وو که
بيگاه ئي څه موجود شوي صبا به ئي نه وو هر څه به ئي چه په لاس راغله
صرف ئي د يارانو د فقيرانو وو بیت

”چه کهل کا توره سپينه دنيا لوتي بازينه
تير غند که نه شي د تنبر غند به شينه“

نقل دي چه له کربوغي راغي و سونيايي و ته يوه جماعه به ور سرد و
هميشه به ئي تلخت باخت کاوه په هغه آوان دور د اکبر بادشاه او د مرزا
حکيم د اکبر نا سکه ورور وه ميرزا اکبر په هندوستان کښي وه د کابل صوبه
ئې په ميرزا حکيم سپارلي وه شه بيگ چه د ميرزا حکيم نوکر وه د ميرزا
حکيم له لوريه په پيښاور کښي وه چه ميرزا حکيم مړ شه کابل اکبر و نيود
هغه شه بيگ خان کور شه بيا خان دوران د کابل صوبه دار شه وايي چه د
اکبر بادشاه په وخت د هندوانو د جوگيانو دیر قدر وه ملک اکوري په سبب
د غیرت مسلمانې دیر جوگيان وژلي وو چه اکبر بادشاه ته راغي دا خبرد
مشهوره وه اکبر بادشاه ځني پښتنه و کړد چه څو جوگيان د وژلي دي ده په
عرض و رسول چه نور مي شمالي نه دي يوه موندرد د غور چه مي ئي په
مت کښي ساتل ده لوي مت ځني دک شوي دي ارشاد مي به د کليمي ور
ته و کړ که به مسلمان شه امان مي به ور کړ که مړ مي به کړ نقل دي
چه د شه بيگ خان کور ورور ئي د لاسه مړ شه په هغه آوان د لاس زور
ند و دي ئي تنگ کړ چه دا دسي زور آور سري د تا له لاسه مړ شه ته ور

درومه له موره و وزه دي بهان شه چاچو په پيماور کښي ووشه بيگ خان
کورته حاضر شه ورته ئي ووي چه دا تقصير د ما له لاس شوي دي اوس
زه کفن او چاره در لره راغلم شه بيگ خان سروپاي اوڅه نقد هم ورکړه
رخصت ئي کړ ورته ئي وويل چه دا هسي دستگیر به زه مړولي کړم ته ور
څه په خپل قام کښي کښينه زه به په لښکر درشم جنگ به سره وکړو
هرچه مي له لاس و شول څما د ورور خون بها ده ملک اکوچه و قام ته
راغي قوم ئي هم ورسره ملا و ترله سنگر ئي د لښکر په ميله وکړ وائي چه
دوه جنگ ئي عظيم وکړه طرفين سره دیر ژمرل اما اوس ئي له ځايه بي
ځايه نه کړ شه بيگ خان په بيارته کړ جارووت پخوا تر راتلو د دي اوس
پيماندوزي او دنگريزي په دا ملک ميشته وو هرگاه چه اکبر بادشاه په تعاقب
د مرزا حکيم راغي هاله لاقعه د اتک بنارس بنا شوي نه وه ونيلاب ته
راغي ده په خصمانه د لاري زمين داران طلب کړه عبدالرحمن خورم ميرخيل
او بعضي دنگريزيو نوم د ملک اکو ورته ياد کړ چه ده خپل ځان نامدار کړي
دي حسب الحکم د اکبر بادشاه ملک اکو ورته راغي ملازمت ئي د اکبر
بادشاه وکړ دا ملک ورته مرحمت شه له خيرآباد تر نوبههر نور ئي ځاي
په ځاي خپل عالم قايم کړ منصب ئي ودد ورکړ ملک اکو مردانا و
منصب ئي قبول نه کړ په عرض ئي ورسول چه که منصب زه يواځي واخلم
دا نور قوم به را سره حسد وکا خدمت به ستا سر به راه نه شي بادشاه
دگوشي په دا لار مقرر کا چه اوس به په لالچ د حصه او د رسد دگوشي
خدمت د بادشاه په اعتقاد خاص ادا کا بادشاه د ده التماس قبول کړ
فرمان ئي دگوشي ورکړ راغي و خپل قام ته ئي حقيقت بيان کړ وارو ملا و
سره په دولت خواهي د بادشاه و ترله اوس اوس د ختک تر بلره چه سرحد
د يوسفزيو دي او تر لکي چه سرحد د عيسي خيل دي توطن لري تمام
دا ملک به په طول د اوو ورځو لار لري چه په غاړه د آب سندا واقع دي هه

تاریخ مضع ۳۳۳

هره تنه خپل خپل حد مري حد د الوخیل دي له خیراباد تر غامبي د
جائکر چه سرحد د آفریدیو دي او حد د بولاکو له مکهد تر طري او حد د
ختکو د چوتري چه میرخیل دي له دینکوته تر قل د دوربنو

ذکر د ختک د آلس چه د نورو آسونو سره ئي بدی کړي ده

د الوخیلو د بنکس د درسمند سره خصومت شوي دي دیر قتال او جدال
ئو د بله کړي دي د لوهانیو د عیسی خیلو د سارنگو د موسیانو د میری خیل
د نصرتیو سره کرات مرات سخت جنگونه شوي دي دوه ځله لوهانی په چوتره
راغلل یو ځله خلیفه ماشی خیل چه به کدخدای وه لوهانیو هر کړ به
میرنخیل او نصرتیو په سارنگ او موسیانو غلبه وکړه له لکي نه ئي جلا وطن
کړه و خشاب ته لړل له وزیرو سره عداوت د میرنخیلو شوي دي بیا تریو او
بولاکو په ملک د اوان د سون سکسر او کهته تر سرحد د بهري او د خوشاب
لاس د غلبي او د تسلط بیاموند دا ملک ئي خراب او اوجار کړ دیر اوان ئي
نرمنځي بندي کړي کم و بیش څلوېښت زره اوان نرمنځي په بند شوي
وړ په ضبط په ربط د خان علیین مکان تریو بولاکو دست درازی پري شوه
هغه ملک د جبارقلي کهکړشه میر خان زوي د جبارقلي په اغوا د سنبلو
بنګي خیل و بلل چه رفاقت څموز و کړئ چه د بلوڅو سره جنگ و کړو
اما خپل قول ئي مات کړ کم و بیش صل ځوانان ئي د بنګي خیلو مړه کړه بیا
ملک اکو مرحوم دوه دري ځله په آفریدیو و زغاست بیا عداوت او دشمني
د یوسفزیو په میراث خان علیین مکان ته پاتو شوه او جنگ دا وه چه
یوسفزی ئي د مصري کوت جلاوطن کړه مصري کوت شاید مصري باندي
ته وائي نه نه سرداران د یوسفزیو مړه شول یحي خان ملک مامور کړ هر
گاه چه شهباز خان پشه په رکاب فتح ماب کهپهوه خوب او آرام د یوسفزیو

ورک شه کرات مرات ئی مندر مړه که هرڅو پلار منع کاوه دي نه منع کیده
 د یوسف زیو په بدې کبې د پلار په حیات ئی سخت سخت زخمونه په تن
 آخستی وؤ آسونه ئی په جنګ کبې کډ کړي وؤ پس له شهادت د یحي خان
 په وخت د خپلي سردار ئی له مندر و له اکوزیو نه ئی خراج او باج آخست تمام
 مندر ئی په ضرب د توري مسخر کړي وؤ په میان د اتمان زیو او صدوزیو
 غلیظ او شدید عداوت وه نور مندر و د سیصدي او کمال زیو او امازیو حمایت
 د اتمان زیو و کړ لښکر ئی په وهل د مرغز جمع کړ اوس د صدوزیو ملک الو
 عمر خیل زوي د ملک بلو چه یګانه آشنا د شهباز خان وه له څو نورو
 کدخدایانو سره په اتفاق ئی راستوه التجا ئی شهباز خان ته راوړه خپل احوال
 د کم قوت ئی او غلبه د غلیم عرض کړه معاونت او استمداد ئی و غوښت
 شهباز خان د دیره لښکر سره روان شه په مرغز ئی دیره و نیوه په ورتلل د
 شهباز خان اتمان زیو مندر و برهم و خور تفرقه شه کلي ئی د اتمان زیو و سول
 کم و بیش یوه میاشت هور ته وه کار ئی د صدوزیو محکم کړ بهاکو خان ئی
 خان او سردار د دوي کړ صدوزیو ته ئی هسي نصیحت چه په کار د اوس
 راځي و کړ دوي بهه پیښکبې د شهباز خان تر نظرتیره کړه نور را روان شه
 کور ته راغي هرگاه چه بهاکو خان استقلال پیدا کړ خاني ئی جاري شوه په
 سبب د خپلي کوته اندیشي احسان ئی د شهباز خان فراموش کړ شیخ نظامي
 فرمائي

بیت

“دوستي از دشمن طبعي مه جوي آب حیات از دم افغي مه جوي“
 دود دري ځله ئی تمام مندر جمع کړ د سیند غاري ته راغي کلي د
 بولاقو خراب کړه یو ځله شهباز خان په لږ جمعیت تر سیند وړ پور ووت
 په جهانگیره ئی دیر جنګ و کړ د ختکو سورو سواره د یوسف زیو مات کړد
 دوه دري تیر پرتاب ئی ماتي یوړه بهه سرداران ئی ملک چندن و غره
 پرېستل مړه ئی کړه کیچم دار آسونه په لاس راغلل لیکن پیاده وؤ د یوسف زیو

په پیاده وو د ختک زور و کړ را هسک ئي کړه په سیند ئي ویشتل نوئس شل
کسه ختک په میدان د جنگ و مړه څلوېښت پنځوس کسه په سیند دوب
شول شهباز خان چه احوال په دا منوال و لید له صف د غلیم مطابق د
سنت سید المرسلین مردانو غندي خان له ورطی د هلاکت و یوست په
جنگ جنگ په گدر د پیرسباک راغي یوه زیږه بیري و لاره وه په هغه
کښي کښناست د قبیلې سره پوري شه اما بیري په دوبیدو وه په هزار
حشت تر پوري شوه همه مسلح ځوانان آسونه برکستانونه سره په کښي
وؤ امید د خلاصی نه وه حق تعالی هغه کښي را پوري کړه خان علیین مکان
هم په دا بیري کښي د پلاره سره وه لا جنکونه ئي لیدلي نه وؤ ږیره ئي په
مخ نه وه پس له دي واقعي په دوه دري میاشتي لښکري د آلس طیار کړ
د مایثري په کلي د بهاکو خان وړغي هغه کلي ئي و واهد را و جارووت بهاکو
خان پسي تعاقب و کړ شکست ئي بیامونده ډیر عالم څني مړ شه د کچو په
ترکي څني پس مانده و ختل خلاص شول غانما سالما لښکر د شهباز خان کور
ته راغي د هغه اول جنگ چه شکست شوي وه بیا په دا فتح نقش درست
کښناست آلس د منډر په اطاعت او په مال گذاري راغي دوه دري څله بیا بهاکو
خان لښکر جمع کړ تلاش تردد ئي و کړ اما هیچ کار څني ونه شه په سن د زر
پنځوس د هجرت شهباز خان ډله جمعیت سره په اکازیو چه تپه د کمال زیو
د په مال گذاري کښي سستی کړه سور شه حکم ئي په باخت د مال مویشي و
کړ تر ډیرو زیات غوا مویشي په لاس راغلي په هغه شپه ټاران هم ډیر ووریدلي
ود موسم د عین خپلي روژه په خوله وه غنیم ور پسي راغي جنگ شروع شه
ساقی بیگ چه زوي د اوم خان وه آس ئي په غشي و ویشته شه شخ پائي و
کړ له آس پرووت زمکه خته لاي وه ساقی بیگ پټ سپاهي وه په خته کښي
پیاده تلي نه شه غلیم غلبه و کړه خان علیین مکان ساقی بیگ ته مټ و
کړ چه وائی خلي اما آس ئي پي شه په دا کښي ساقی بیگ له خان علیین

مکان په نسته شه په تورو ئي و واهه په دا وخت چه خان عليين مکان
 نظرو خپل پلار ته و کړ دي په شقيقه په غشي ويشتلي شوي وه خپل آس
 ئي چه کله شوي وه او زنګون ئي چه په غشي ويشتلي شوي وه ور ته ټيکاره
 کړ مطلب ئي دا وه چه دا احوال ئي پلار ويني او جنگ پريږدي روان شي
 چه بد ځاي ويشتلي شوي دي اما په دا ئي نظر نه وه ور ته ئي و فرمايل
 چه ته وړاندو شه په بل آس سور شه خان عليين مکان دوه دري تير پرتاب
 چه وړاندو لار آس ئي پري ووت پياده روان شه جميل بيګ ورور ئي دنبال
 نيولي وه دي هم په لاس په غشي ويشتلي شوي لاس او نيزه ئي دواړه پيلي وه
 دوه دري تير پرتاب چه لار هم هغه آس چه ساق بيګ ئي پريستلي وه سورو
 نيولي را ووست په هغه آس سور شه پلار ته راغي يو بل غشي هم په دا
 تردد کهي په ځنګل و ويشت شه اما جنگ ئي کاوه مال مويشي تر بلر را
 پوري کړ هاله جنگ منقطع شه ميرزا علي حسن خيل هم په دا ځله مر شه له
 لري ځايه نظر د شهباز خان په مرزا علي وه په عين جنگ کهي خان عليين
 مکان ته و وي چه ميرزا علي ما لیده چه و مر هرگاه چه جنگ و شلیده
 طاقت د سوري ور ته پاتونه شه له آس کور شه بند ئي د نيزو ور ته باز
 کړ پيادوو واخست نماز خفتن کور ته راغلل په دا جنگ کهي هيڅ يو سور د
 موږ بي زخم کور ته را نه غي هر څوک په علاج د خپل زخم مشغول شه
 توپري چه د خان عليين مکان د پندي په آدو کي کهي ښخ وه دوه دري تنو
 په انبور ونيو په زور به ئي و کيښ پس له دوو ورځو ئي خان عليين مکان را
 واخست پلار ته ئي راوړ دوه دري پرهارونه ئي نور هم وو عرض ئي و کړ چه کوم
 پرهار مه درد دير کا و ئي فرمايل چه پرهار د سر خان عليين مکان و پوهیده
 چه دا زخم مشکل دي پس له پنځو ورځو چه په آخر د رمضان زخمي
 شوي وه په پنج شنبه د شوال له دار فنا و دار بقا ته کوچ و کړ دا تاريخ
 ئي د شهادت خان عليين مکان په فارسي په پسترويلي دي

۲۴۷

تاریخ

”روز آدینه آخر رمضان خان ما رخس طرف میدان راند
کشت فیروز بر غلیم لسم لیک زخمی ز تیر بر رو ماند
روز پنج شنبه اول شوال ایزد او را به سوی خلد به خواند
کشت سال شهادتش ز خرد که به خمسین و الف اسپ جهانده“

تاریخ

دا تاریخ په پښتودي

”سن د هجر زر پنځوس وه چه شهید شه شهباز خان“

له زخم سره گزن هم و واهه دي دیر په زړه زړه ور وه پروا ئي د زخم نه وه
د يك شني په ورځ ئي اودس و کړ سرنې برهنه کړ مسج ئي و کړه باد و واهه
دوه ورځي ژبه له گفتاره بنده شوه وصيت ئي و نه فرمايه څلور فرزندان د ده
پاتو شول يو خان عليين مکان چه مشر وه بل فقير جميل بيگ دريم
شمشير څلورم مې باز هر گاه چه خان عليين مکان په سن و سال له نورو
مشروه په سردار ئي د ايل د اوس نامزد شه بهادر خان چه ئي مشر تره وه
هم په دا کار متفق وه تر برونه ئي هم په خدمت سرگرم وو فيروز خان او
جلال خان او عبد الله خان په هندوستان وو له دي واقعي په لاري چه کور
ته راتلل خبر شول په دیر تلوار وطن ته را و رسيدل پس له څلويښتو ورځو
پېنه د خان عليين مکان له زخم مېه شوه او پس له دوه دري ورځو ښکار ته
روان شه حضرت شيخ بزرگوار شيخ رحمار ته و رغي دعا ئي تري و غوښته
لېکري ئي په بهانه د ښکار جمع کړ په رڼا ورځ ئي په انتقام د غلیم په کلي د
اکاخیلو سوري و کړه څو ور ته بهادر خان راضي نه وه چه دا رنگ په
رونه سوري هېچا کړي نه ده اما و رغي اور ئي په کلي پوري کړ حکم ئي
کړي وه چه سپي سړي هرچه په مخه درځي په قتل ئي رسوي هرچه په
مخه ور تلل دواب چار پاي نر ښځي هلکان په هېڅ صرغه و نه کړه مړه ئي
کړل د وينورود ئي د دوي په غوليو کښي روان کړ ويني د سپيو د سړيو گدي

وډي بهيدي دوه دري کلي نور چه متصل د هغه کلي وو سواره و رغلل هغه
 في هم و سول نماز ديگر را و جارووت کمال زيو امازيو سيصدي لوگي و ليد
 شپړ اووه زره خلق ورپسي و ووت دوه گروهه ورپسي راغلل هغه ځاي چه
 شهباز خان زخمي شوي وه و دريده جنگ في شروع کړ دوي مات شول څو
 تنه نور هم تر مړه شول نور را و جارووت تر بلر پوري ورپسي لرل راتلل
 نيژدي ور تلې نه شول چه تر بلر را پوري شه په ځاي و دريدل نمايان
 نيژدي شه په دا تردد کښي يو بسي مطرب په توپک زخمي شه کور ته
 راغي مړ شه دا رنگ لويه فتح حق تعالي را يکان د خان عليين مکان نصيب
 کړ په دا میان کښي فرمان د سردار في له حضوره د بادشاه په نامه د خان
 عليين مکان صادر شه او منصب د پلار ور ته مرحمت شه نور مهم د جگتا
 پيس شه مذکور د جگتا پخوا تير شوي دي

بهرام چه د توتکيه را و جارووت په کاروي وارول خان عليين مکان لږه
 في د عابد خان سره معرکه ورستوله چه په تا مه اعتبار نه شي اوس را
 پاڅه سراي لوري ته مکان خوښ کړ هغه ځاي اوسه خان عليين مکان په دا
 راضي نه وه هم په دا گفت گوي کښي ډير رد بد عابد خان ته و ويل هغه
 بي مزوت هم چه څه پر ويل شول هيڅ صرفه في و نه کړه حق في د پدر في
 د پسر في هيڅ و نه ساته و في شاره بيا بهرام معرکه د اوس ورستوله د اوس د
 معرکه سره لاچار خان عليين مکان د سرور ميلي ته راغي بهرام هم چه سراي
 ته راغي دا جماعه چه له سرايه تښي وه په میان عيسي کښي ناست وو
 خبر شه د شپي في تاخت پر و کړ يوه نيمه گړي د شپي باقي وه چه پر و
 خوت بعضي و نيول بعضي تر و تهل تښي تر يوسف زيو پور په تصديق لارل
 خفت او بي عزتي نيولي و ته ډيره و شوه اما هغه گادي او بادي په لاس کښي
 نه وتل يو په لنگرکوت وه يو و غريده خلاص شه نور بهرام راغي و سراي

ته عابد خان هم لکه خوي د ده جبلي وه ما ته به ئي هم خطونه راستول
د خان سره ئي هم کړ د بهرام سره ئي هم کړ بهرام د ده په کرتوت خبر شه
را و ئي باله په حويلي کښي ئي ننډوست توپچيانو ته ئي حکم و کړ چه په
توپکو ئي ولي چه توپک ئي ورته کښېنول دي په کوټه ننوت کوټه ئي پر
دپاسه لوريه سروې کړه په لوتو په کانيو ئي ډير و ويشت نور ئي په قيد کړ بيا
ئې حسن خيل ضامن شول خلاص ئې کړ و تبې جوتري ته لار نور بهرام
مکرم زوي په خان عليين مکان باند تعين کړ چه زولاني يوسه خان عليين مکان
قيد کړه خان عليين مکان هم دا فوج و ليد چه راغي يو گوهر خان نصرت
خان ورسره و و نور ئي توپک واخستل د غره و اړخي ته شول ږغ ئي پر و کړ
چه هرڅوک چه مردان ياستي توري ته رايښي د خان ادب په هر چا غالب
وه اگر چه که هغه بد بخت دا ويلي هم وه د چا د لاس نه کيده د چينيو
کدخدایان تر مينځ شول خان ئې د حصار تنگ و ميني ته بوت د بهرام
زوي بيا د فوج سره پلار ته راغي پلار ډير غصه پر و کړه چه ولي مه هسي
پرېښ بيا ئې د لښکر سره پر ورساوه خان گوهر خان هم د ما په لور رخصت
کړي وه زه په هغه آوان د افرېديو په پوري کښي وم دي تنها ناست وه
لښکر پر و رغي عالم به په حکم د بهرام له دي نه و رغي هور ته چه به ئې
خان و ليد زه ئې کړي نه شه چه لاس ئې د بدئي اوږد کړي به وه توره و
کښلي وه ناست وه بونيم حيض حرام زاده چه مفسد وه وخت ئې موندلي
وه رد بدل به ئې و نور ځاي په ځاي لښکر ورته ديره شه چوکي ورته ناستي
و چه که دي غافل شي نور به ئې نيسو خان عليين مکان باند وخت وه د
پيري په درکم اتيا کال عمر د ده چه وخت به ئې د نمانځه شه د د لښکر
عالمو ته ئې ږغ و کړ چه اي نا اهلانو هوښره فرصت خو را کانږ ئې چه زه
اودس نمونځ و کړم غرض چه نهايت تنگي ور پيښه شوه سبحان الله په دا
دنيا کښي دا هښي کارونه هم کيږي هغه يزد چه په امام حسين کړه د دنيا

مقصود و ته به ئي هم څه په نظر کښي وو دا هسي پلار چه په ځواني کښي
کړسي حکومت فرزندان ته پر يښ په ځان ئي نه کاوه هونږه شفقت او
مهرباني او تربيت ئي د فرزندانو د هريک کاوه په دا وخت پيرانه سالي کښي
د هغو خپلو عالمو د لاسه چه دي به پر ناست نازيده څه چار پر و شو دا څو
بيته چه خان عليبن مکان د زماني د شکايت ويلي دي و کښل شول
ابيات

د هرچا سره چه يو نفس قرين شوم د هغه د خويه بويه په زړه خوړين شوم
زړه مي خوږ په هيچا نه شه په عالم کښي د عالم سره زيست کړم په ډير ډير غم کښي
چه د سود له مخه څوک را سره پار شه چه ئي خپل مقصود پوره شه نور ويزار شه
چه ئي مخ په مخ له تا سره وفا وي په قفا در سره خير په صل جفا وي
چه ئي ښه کښي هغه در سره بد شي تل له تا سره په رخه په حسد شي
هرچه تا سره ياري کا نه ياران دي همکي واړه لرم دي يا ماران دي
زوي واړه رنج دل د خپل بابا دي لونه کل واړه ژوري د ماما دي
که ډيار دي که د خويښ دي که د ورور دي دخپل ځان دي دخپل سود دي دخپل کور دي
تش د خوي لباس لباس دي سره کيږي د هرچا خاطر خپل سود و ته پر کيږي
د راحت په وخت سل لاف د ياري کا د محنت ساعت چه راشي ويزاري کا
شاه جهان بادشاه څه لږ نه وو نمځلي چه په بند شه همکي وو ځني تللي
هي توبه له دي عالم تشي تشي په صحرا کښي يکښا گزيدي خشي

آخرا لامر بيا ئي د چينو معرکه ترميان کړد دورانو لږد ئي وروست په دا ميان
کښي چا نيک خواهانو وړ ته عرض و کړ چه بهرام امير خان ته کښلي دي
چه دي ما دست گير کړي دي څوک راستود چه وړ ئي کړم څو ورځي په
دورانو کښي په طريق د قيد ناست و د يود شپه ئي فرصت شنيت و شماره
په دا پيرانه سالي کښي په هغه شپه چه شل ديرش کړود توتکي مفاصله لري
په دا هسي غاښيو په دا هسي غرونو ورسیده زه خبر شوم له بوريو نه و توتکي

ته راغلم مخي ته و مي لیده دل جوئي مي في و کړه زه بيا بوريو ته راغلم دي.
مه په مصلحت و زيري ته د درش خيلو کلي ته رخصت کړ گوهر خان صدر خان
يو څو زهمن نور هم چه د ما سره و ورسره لارل څو ورځي په دا مقدمه تير
شو نور زه له بوريو و يوسفزيو ته راغلم دي په هغه ځاي وه بهرام د سرايه
تاخت پر و و کړ خان عليين مکان في په لاس را نه غي د افریديو غريب ته و
لار د ده رفقا في په لاس کسيوتل و وړل په دا قسم في دوه در ځله تاختونه پر
و کړل نور راغي د افریديو په دنبره کهي في ځاي و نيوه زه چه يوسفزيو ته
لارم يکي خان صدر خان عجب خان چه قادر خان او باز شيطاني کړي وه
له بهرام في له خان سره بدراه کړي و و يوسفزيو ته في بيولي وو دا دواړه
شرمنده ورسره دوي هم را لره را وستل ما هم نظرد ديو هغه بديو ته و نه کړ
دلاسا مي کړه

مرصع

“که څوي بدش دشمني در قفاست”

يکي خان صدر خان عجب خان چه په حادثه کهي بي صبره وو را ځني
جدا شول دوي دواړه وروڼه په خپل شامت چه بهرام کشتني کړي و و له
ملاحظي في پرويساه نه کړه را سره پاتو شول در مياشتي مي تير شو امير خان
حنو تر سيم تيره و في بللم سعه کال امير خان د شنواري مهم در د کړي
وه چه د مهمندو مهم کاوه دکه في شنواري ته ور کړي وه لکه پخوا في
مذکور تيره په دا سبب مهمند له شنواريو آزرده شوي وه او د امير خان
مطلب هم دا وه لکه د پښتنو متل دي يو خورم بل پخوم د دکي په ور کړه
په آخستل في دوي يو ځبله جدا کړه زور في کم شه مغلي فوجونه آفریدی
ورکزي السونه في پر تعين کړه جنکونه في و کړل اما په هر جنک شنواري
بري و کړ د پښتنو السونو هم تهيدل ورسره بدې نه کړه د مغل زور في خورل
په طريق د سپاهي ورسره و و آخر امير خان و پوهيده چه دا کار نه تر سره
کيږي صلح في و در وړاند کړه فتح خان شنواري و ر لره راغي مهم موقوف شه

په سن زرا ته نوي زه هم و رغلم په جلال آباد کښي مي د امير خان ملاذمت وکړلایم کابل ته د ما د منصب تجويز ئي هم وکړ بادشاه ته ئي واستاوه څه زړ ئي هم و ما په طريق د مدد خرج مقرر کړه او هرچه د ما سره څه سواره وو د هغو ئي علوفه وکړه چه جلال آباد لره راغلود. خان عليين مکان د فوت خبر راغي

۲۵۴

فوائد الشريعة
د آخوند قاسم پانچیل

باب یادزهم در بیان افات زبان از غیبت و غیره

په احیاء العلوم کښي دي راوري چه غیبت هغه ته وائي چه پس شا په هسي خوي سره څوک یاد شي که هغه شخص پر خبر شي البته زړه به ئي بد شي که یو سري د بل نقصان کا په بدن یا په صورت یا په نسب یا په کار یا په ویل کښي یا په دین یا په دنیا یا په جامه یا په آستانه یا په دابه کښي په دا هم آزاریده وي هغه شخص دي په غیبت کښي (فایده) په تفسیر دُرر کښي هسي وائي له سرور د غیبت چا سوال و کا سرور هسي ورت وه و چه غیبت و دي ته وائي چه څوک پسي شا په هسي خوي یاد شي که ئي راوري پر آزار شي که هغه بدې په کښي وي د هغه نامه غیبت دي او که هغه بدې په کښي نه وي د هغه نامه بهتان دي (ف) په قرآن کښي دي راغلي باید دی مؤمنان چه غیبت سره مه کانږي چه یو ورور د بل ورور غوس سره خوري مرداري خوب بد ورت ته څرگندېږي هسي غیبت د مسلمان غوسې خواره دي البته له غیبتون پر هیز کانږي (ف) پیغمبر دي فرمایلي کینه بغض تاس یو خبله مه کانږي هم غیبت سره مه کانږي چه بندگان د خدای تعالی دي سره ورونه په هه مهر وروي کانږي (ف) پیغمبر دي فرمایلي چه تر زناه هم غیبت ډیر بد دي له سرور د سوال و شه چه په هه سبب تر زناه غیبت بد دي حضرت هسي ورت ته وه و زاني چه له زنا توبه وه کا

هغه توبه قبول شين غيبت همېره بڅېنه نه شي خو څښتن ئې د غيبت وه نه بڅښن بل دا هسي احتمال دي چه زنا كنده په زوروي او غيبت ئې په خپل رغبت سره كوين (ف) روايت دي هسي شوي چه خداي وحي و موسي نبي ته وه كه چه څوك و مري توبه كاروي له غيبت تر همه خلق ورستي به په جنت كښي داخلېږي او كه و مري له غيبت توبه كار نه وي تر همه خلق ورنسي به په دوغښ كښي داخلېږي (ف) پيغمبر دي فرمايلي چه په شپه د معراج وه رغلم پر هسي قوم باند چه مخون دوي شكول په نوكون له جبرائيل مي سوال د دوي د حال و كه چه دا څوك دي جبرائيل و دوي هغه دي چه به ئې تل كرل غيبتون (ف) حضرت عمر هسي ويلي د خداي ياد پر څان لازم كاڼر ئې اي خلق چه شفا ده د بل چا له يادول د بدئي بيارته كيږي چه جفا ده (ف) روايت دي هسي شوي چه غيبت كا په قيامت به هغه شخص و خداي ته حضورين خپله څيړي به ئې په لاس كښي وركوين هغه شخص به هغه خپله څيړي كوري خپل عمل به د نيكي په كښي نه ويني دي به وائي دا څيړي د عملون څما نه ده چه په كښي كښلي عملون څما نه دي و ده ته به دا هسي ځواب و شي دا څيړي د عملون هغه ستا ده تا غيبت و په دنيا كښي د چا كړي ستا عملون د هغه څيړي له قللي بيا به بل سري و خپل خداي ته حاضر شي خپله څيړي به ور په لاس شي دي هسي نيكي په كښي ويني چه هرگز ئې كړي نه وي دي به وائي دا څيړي د عملون څما نه ده چه له ما دا عملون شوي نه دي و ده و ته به هسي ځواب و شي چه دا ستا هغه څيړي ده ول فلانه سري چه ستا غيبت ئې په دنيا كښي وه كړي ستا څيړي له راغلي د هغه سري نيكي ده (ف) روايت دي هسي شوي چه جابر هسي ويلي موبه له سرور سره وو د مردار ئې بد بوي موبه له راغي سرور هسي را ته وه و څه پوهېږي چه دا كنده بوي د څه دي اصحاب و ر ته وه و نه پوهېږو چه دا كنده بوي د څه دي

اصحاب ورت ته وه و را ته وايه پاك رسول حضرت هسي ورت ته وه و چه غيبت كاند د خلق دا د هغو د خلي بد بوئي ده (ف) كه څوك وائي څه حكمت دي چه بد بوئي د غيبتون د سرور په وقت كهې ظاهره وه اوس څمور په زمانه كهې نه ظاهرېږي د دي سوال جواب ئي دا دي چه څمور په زمانه كهې غيبت ډير شه د عالمو پوزي ډك شوي دي له بوي پرغه بوي نه پوهېږي لك د بل ځاي څوك سري وي په مهلت د چمپارانو كس كوزېږي له بد بوئي طعام زغملي نه شي نه ئي آرام و قرار كېږي او هغه چه هلته اوسي د دوي پوزي ډك شوي وي له بوي طعامون په كس خورين پرغه بوي نه پوهېږي (ف) هسي زده كړه چه غيبت تنها د خلي په ويل نه دي كه په غيبت اشارت وه ك يا په كېلو غيبت و ښكي هم غيبت دي لكه بي بي عايشه چه اشارت وه كه په لاس سره هغي عورتيني ته چه كوته وه په قد كهې و بي بي ته سرور وه و تا غيبت د هغي وه كا چه په لاس د اشارت په غيبت وه ك (ف) د غيبت رښتيا كول غيبت كول دي لكه سري د چا غيبت كا بل يو هسي ورت ته وائي چه رښتيا دي (ف) كه يو سري د چا غيبت كا بل سري خله پته ناست وي چه ئي آوري كه پر منع ئي قادروي منع نه كا دغه آرویده غيبت دي چه رسول خداي دي ويلي آرویدوني د غيبت صاحب غيبت دي آرویدوني د غيبت به له گناه هله خلاص شي چه پر ژبه د انكار پر هغه وه كا چه پرهيز شي يا خبره د ترميان كا چه غيبت ورځني وران كا يا د پاڅي له هغه ځاي د غيبت له آرویدو د ځان امان كا كه پر دا باند قادروي و ئي نكړ دي به خپسړ گناه گار ك (ف) كه په خله دا هسي وائي غيبت مه كړه او په زړه دي په رضا وي آرویدوني له گناه نه خلاصېږي منافق دي (ف) په تفسير زاهدي كس په تفسير د سورت حجرات كس هسي وائي كه سري وي په گناه سره مشهور وي هيڅ غيبت د هغه هسي سري نشته لك سرور دي فرمايلي چه څوك د شرم چادر واچوي له مخه بي حيا

٢٥٧

شي په گناه کښ هېڅ غيبت د هغه نشته دي په دين کېي بل حديث دي له سرور هسي شوي چه سرور دي فرمايلي گناه کار چه په گناه سره مشهور وي غه گناه ئي يادوي و عالم ته چه عالم تر بيارته کيږي (ف) يو شخص له پاک سرور سوال وه ک هسي عمل و ما ته وه هيه سروره چه هغه عمل زه وه کرم له دوزخ پر خلاص شم په جنت کښ داخلېم پاک سرور په دوه گته خپله ژبه وه نيوله چه که دا ژبه نگاه کړي له بدئي په نيکي ئي چلوي جنتون له به تاس ورو و لين که يله موکړه پر بد گفتارون اي امت هم دغه ژبه به تاس و دوغښ ته رسوين (ف) په کفايه شعبي کېي هسي روايت دي له ابي بکر هسي شوي چه به ابي بکر دا خپله ژبه را و کښه په زوره چه به وينه شوه له زوره بيا دا هسي به ئي وه و چه دا ژبه به موږ په هلاکت کښ آچوين (ف) په شريعه الاسلام کښ هسي وائي چه حضرت ابو بکر صديق د سرور يار به تيره کښه په خله کښ له خبرو به ئي ځان نگاه کاوه په تکلف کښ (ف) که څوک نيت کا د خبرو بايد دي چه د کاند هغه خبره چه په کښ ياد د خدای تعالي وي يا امر معروف نهې منکروي له خبرو بيهوده بي فايده و د پرهيز کا څموږ سرور به خوله نيوله تر ديره چه د خبري اراده ب د ده و شوه په خبرو ب ئي يو ساعت دمه کړه ده به هه فکر په کښ وه کړه به هله وه ويله چه ثواب به ئي گنرل چه ثواب به په کېي نه وه ده به خوله پر پتوله (ف) بعضي وائي که څوک ژبه خپله نگاه ک خپل عيون به د ځان واره نگاه کا که هر څو خبره لږ وي هغه ويونکي د سپکه نه گنرين ديري خبري چه سري پر هلاکيږي هغه شخص به په کښ هېڅ پاک نه گنرين په سبب به د هغي يوي خبري اويا کال په دوزخ کېي پاتو شين (ف) په احبا کېي دي راغلي چه مهتر عيسي وه ويلي پ لس قسم عبادت دي چه نه قسم عبادات ئي خاموشي ده لسم ئي له خلق تهستیده دي (ف) په کفايه شعبي کېي هسي وائي د يو حکيم له بل سره

دیدن شه هغه یو و بل ته وه و خور د وه لیده په خلق کښ عیبون هغه هسي ور ته وه و چه په خلق کښي ما وه لیده هزار هزار عیبون ول په دوي کښ ما موندلي یو خصلت دي که هغه خصلت نگاه کا کل عیبون به ئي پټ شي هغه خصلت د ژبي خاموشي ده چه نگاه ئي کا له خبرو به امان شي ډیر وبل څه لوي آفت دي څو بلا ب په خبرو مسلط وي (ف) په اسرار العارفين کښي هسي وائي چه په خلوت عمر ابن خطاب هر جمعه حساب کاوه له خپله نفس چه به شپه د جمعي راغله ده به څان دره وه وهله پخپله و خپل نفس ت به ئي وه و چه اي نفس تا فلانه فلانه خطا ول کوله (ف) روایت دي هسي شوي چه ربع ابن حشم چه به صباح شه قلم کاغذ به ئي حاضر کر چه پخپله به ئي خبري څه ويل هغه خبري په هغه ساعت ده وه کښل په بیکاه به ئي حساب جگړه له څان سره کوله د زاهدان د صالحان عمل دي چه په زور به نه کاهه بايي کاند د ژبي په دنیا کښي ئي له نوس سره تل حساب دي (ف) لقمان حکیم ويل زوي ته اي زوي هر چه مل شي د بدانو سلامت نه پات کړي د بدئي په ځاي چه کښي به تهمت ور ته رغړي چه ئي ژبه په وال ک کښي نه وي په آخر به پښمانیږي تاس واري مومنان اوس څمور په زمانه کښي د ژبي آفت ډیر شه چه الفاظ د کفر ډیر تر پيدا کړي د دي ژبي له خطاي دا ایمان تر خطا وي ول دي پر نه پوهیږي باید دی په هر وقت په هر ساعت کښ چه خپل ایمان تازه کوئي چه دا خپل ایمان له کفره وه ساتي احتیاط په دین کښ کاتر ئي همیشه دا خپل نکاح نوي کوئي هه بیدار شي په حق دین کښي د زنا له شي څان خلاصوي گند خلاص شي له دوزخ وه رسیږي د جنت و بادشاهي

باب سیزدهم در بیان حق مرد بر زن

په انیس الواعظین کنی هسی وائی یرویشته حق د خبشتن دی پر عورت
 اول حق د خبشتن دا دی چه صحبت لره ئی بولی شیخ بهانه د ورته نه ک
 که بلن ئی د ده قبوله نه کړه لک مار له پوست ووزي هسی دا له عبادت به
 و د وزن دویم حق د خبشتن دا دی چه خپل ځان د و خبشتن ته دا په ب
 ینت لږن دویم حق د خبشتن دا دی چه بی اذن د ده مال نه خرڅوین
 چه سرور دی فرمایلي چه ثواب ئی د خبشتن شي دا گناه پر وه کتین خلورم
 حق د خبشتن دا دی چه بی اذن د خبشتن د دا روژه نفل نه لږن چه دا
 بی له لوري تندي نور به شیخ نه حصولین پنځم حق د خبشتن دا دی چه
 بی اذن د خبشتن د دا له کور نه ووزین که دا و د و د بی اذن فریشتي به پر
 لعنت کا تر هغه پوري چه پ بیارته دا و کورته راشین شپږم حق د خبشتن
 دا دی چه د ځان د بیکانه له نظر و ساتین که دا ځان نگاه کوین دا
 ب خپسر له دوزخ و ساتین اوم حق د خبشتن دا دی چه خبشتن ئی پر
 غضب شي عورتینه د سخت خواب نه ور کوین اتم حق د خبشتن دا دی چه
 خبشتن د له سوال هم له هسی رنگ کار چه به دی په کهي سپک کیري البته
 منع کوین یوسري و چه سرور صاحب له راغي عرض ئی و کا چه سرور څما
 نست و د چه له تا ب د څه سوال کړم له سوال کول منع ارتیني کړم او مولي
 رزق پر ما فراخ کا پاک سرور و چه څما سلام پر وایه چه ورنښي به په جنت
 کښ داخلیري هم دیدار به ستا له خدای روزي کیري نم حق د خبشتن دا
 دی چه د خبشتن مال د په مهر په دیانت سره و ساتین په خپل کور کهي
 کوښه د ناسته کوین و دهلیخ ته د دا نژدي نه کنښین پاس پر کوته د دا د
 پاسه نه خیرین تردیوال له هغه خوا د گاونډي سره خبري نه کوین لم
 حق د خبشتن دا دی چه خدمت د د خبشتن د میلمانه په ځاي کوین هم

بمحله په اخلاص د دا طعام تياروين له ياران محبان د څښتن د مروت محبت
 کا به خدمت ئي د کوين يو لسم حق د څښتن دا دي شفقت مينه د دا له
 فرزندان د څښتن نه دريغ کوين دو لسم حق د څښتن دا دي که څښتن د
 دي بد رنگ وي په نهايت د په څښتن کبر دماغ دا نه کوين دا د سپک
 دي په خپل نظر کي نه راوړين ديار لسم حق د څښتن دا دي چه
 خدمت د دا د خپل څښتن به کوين يو سري وه چه رسول خداي
 پوهتن ځني وه کړ چه عورتي نه در سره څه که هغه سري هسي ور ته و چه
 لك وينځه خدمت گاره دا څما هسي خدمت کوين سرور هسي ور ته وه و
 دغه به څه جنتي ده نزديکت به په جنت کي دا له خداي حاصلوين څوار لسم
 حق د څښتن دا دي که څښتن ئي څوار فقير وي دا د سپک و نه گزړين
 که ئي سپک شي په نظر کي په لعنت به دا د خداي گرفتاره شين پنځه
 لسم حق څښتن دا دي که څښتن د د رنځور شي دا د خپل خدمت له ده
 نه دريغوين همبره څق ئي د خدمت دي له يوه لوريه د پوزي که ده وي ني
 بهيري له بل لوريه زوي عورتي نه که هغه په ژبه وه څتين لك خوي د خدمت
 دي هغه پر ځاي کوين (ف) رسول خداي هسي ويلي عورتي نه چه اوه ورځ
 د څښتن خدمت کوين له دوزخ به اوه واره اندام د ده خداي نگاه کوين له
 اوه واره دوزخ به خلاصيري هم ثواب د عبادت د اويا کاله بيا مومين شپاړس
 حق د څښتن دا دي چه خپل فرش د له څښتن نه جدا کوين اوه لسم
 حق د څښتن دا دي که څښتن د ده له کسب کړ عاجز وي څرخه د دا ود
 ريشي کسب د کاند نفقه د و څښتن ته رسوين (ف) رسول خداي دي
 فرمايلي يو درهم چه عورتي نه په څښتن باند نفقه کا اويا غرون به د زرو
 ثوابون ور کوين اتلسم حق د څښتن دا دي چه مدد په طاعت کي نه
 څښتن سره کوين و عبادت ته د څښتن له خوب بیداروين په طاعت کي
 دي ځان شريکوين نو لسم حق د څښتن دا دي چه خدمت د د خپل کور

هم د پخلي خصمانه زيرمه د په ننه مهر کوين په خپل لاس د دا کور جارو کوين عورتيڼه لره سنت دي چه په اوږه کول د له وينځو سره دا مدد کوين شلم حق د څښتن دا دي که څښتن ئي کور نه وي پرهيزگار پاک دامن د دا خپل ځان نه وه ساتين په تماشا په بي شرمي د دا ساعت نه تيروين بيگانه سري د کور ته نه پرېږدين هم په اول وقت کهي د نمونځ ادا کوين د خدای په ياد کبي د هميشه مشغولوين يو ويستم حق د څښتن دا دي چه د دا د ده دپاره د نيکي د برکت دعا کوين د ده دپاره د توفيق د عبادت له خپله خدای و غواړين که څښتن د دي وفات شي څلور مياشتي لس ورځي د په غم ځان خواروين په شيوه په نيايست ځان نه جوړوين ول هسي کار د نه کا چه له شرع غيروين بي څښتن چه د بل چا غم پر ورشي تر دروږڅ د ځان زيات نه خواروين

باب چهاردهم در بيان حق عورت بز مرد

يو ويشت حق د عورت دي پر څښتن باند اول حق د ښځي دا دي پر څښتن باند چه د دي حق د مهر ورکوين مستحب دي چه ښځه د خپل مهر و خپل څښتن ته و بخښين (ف) رسول خدای دي فرمايلي عورتيڼه چه څښتن وته خپل مهر و بخښين جنت دي لره واجب شي شفاعت به د سرور دا وه گتین دويم حق د ښځي دا دي پر څښتن باند نښته د و عورته ته رسوين له خليل سره به مل شي په جنت کښ هم بلندي مرتبي به په جنت کښ وه گتین دريم حق د ښځي دا دي پر څښتن باند چه صحبت د له ده سره په څلور ورځ کبي يو ځله نه ترکوين څلورم حق د ښځي دا دي پر څښتن باند چه اسباب د د سر ولوني فراغت ورکوين يوه ښځه وه سرور صاحب لره راغله عرض ئي و که چه څښتن مي د سر ولوني اسباب و ما نه

راکوين چه اسباب ئي زد له خپله کسب کړم پاک سرور ورته وه و ته لايښه
 د جنت ئي دي لايق د دوزخونو چه ستا حق نه درکوين پنځم حق د ښځي
 دا دي پر څښتن باند مستحب دي چه خوشبوئي د ورته ورکوين خوشبوئي
 چه له دي درومي سل فرستي به ثوابون د ده و کهي چه له خپله کسب
 ښځه خوشبوئي کا دا ثواب به هم ده لره ورکوين شپږم حق د ښځي دا دي پر
 څښتن باند چه د وينځه يا مريبي يا مزدور د د خدمت و ته سپارين اووم حق د
 ښځي دا دي پر څښتن باند د صحبت ځاي د دي جدا کوين اتم حق د ښځي
 دا دي پر څښتن باند چه پرده باند دي فرض چه ايمان اودس نمونځ روژه
 د شريعت واره حکمون د و ښځي ته ښين او که دي پر نه پوهيږي له عالم
 د دي زده کا چه و د ته ئي ښين نهم حق د ښځي دا دي چه څښتن د ورته
 علم و ښين په نرمي د له اول ورته وائي پر لته د هغه نه وهين لک عمل
 ئي پر و نه کا په سختي د ورته وائي که په دا هم عمل نه کا دي د دا په لته
 و وهين ت په دا هم عمل نه کا طلاق د ورکوين (ف) يوسري وه پر سرور ئي
 عرض وه که چه عورته مي پند نه آخلي حضرت هسي ورته وه و چه نه قهر
 ورته و کړه ده و قهرمي دي کړي بيا حضرت و ته ئي و وهه په لته ده ويل ما
 وهلي ده په لته بيا حضرت ورته ويل چه طلاق ور کړه ده و اوس مي کړه
 طلاقه بيا سرور و خدای تعالي به بله ښځه دينداره هم مالداره خوب صورته
 درکوين يوه مياشت لا تيره نه وه چه دعا ئي شوه قبوله لسم حق د ښځي دا دي
 چه څښتن د محبت مهر نرمي پر دي کوين چه سرور په نرمي په محبت
 سره بي بي عايشه ته دا رنگ ويل چه يا رحي يا رحمني يا محبوبي رسول
 خدای هسي ويل چه له کوره سره د مهر د نرمي خبري کاند په قيامت به
 خدای تعالي و ده ته اندوه نه ورکوين يو لسم حق د ښځي دا دي که د ده
 توان وي د سرو زرو د سپينو زرو د مرغلو د ريښمينو دي د دي له ورکوين
 (ف) يوسري وه چه سوال ئي و سرور صاحب ته وک چه مي ښځي له ور

کري د سرود سپينو زرو حليه ده سرور هسي ورته وده چه دغه ستا خزان.
 ده او د نهجي د سپوږم ده دولسم حق د نهجي دا دي پر خهستن باند چه خپل
 کورته د خبری د هغه عورتين نه ک چه سره زره انعام في دير د پلار له
 کورده وي موندلي چه ترده پوري به دا سرکوز شين ديارلسم حق د نهجي دا
 دي ک دود نهجي وي د ده يوه غني بله فقيره په هر حق کهي د دي دواړه
 سمون د فقيري سپکاوي د دي په فقر نه کوين خوارلسم حق د نهجي دا دي
 پر خهستن باند چه له ورونرو له مور و پلار د خپلي نهجي د دي نه اخلاص
 کوين پنځه لسم حق د نهجي دا دي چه شکستل د ورته نه کا چه لعنت ب
 فرستي پرده وائين شپارسم حق د نهجي دا دي پر خهستن باند په حضور د
 خپلي نهجي د دي لاس و خپلي وينهي نه وروړين اولسم حق د نهجي دا
 دي که له کور في دا بي اذن څه واخلي هسي قهر د ورته نه کا چه کاوندي
 به في واروين اتلسم حق د نهجي دا دي پر خهستن باند له سفر چه راځي
 دي د کور ته څه راوړين اگرچه نور څه به وي تيره د راوړين نولسم حق د
 نهجي دا دي پر خهستن باند چه دي د و د ته پند د عبادت د خدای دپاره
 دير کوين شلم حق د نهجي دا دي که دا و مري دي د دي د فرزندان آشنايان
 نه حرمت په ځاي لرين يوويشتم حق د نهجي دا دي چه دي د دي دپاره
 د نيکي دعا کوين

باب سي و هشتم در بيان فضيلت جماعت

په حجت الاسلام کس دي راوري چه په حديث کهي دي راغلي په
 جماعت نمونځنه کانرثي جماعت مه ترکوي چه يو نمونځ په جماعت کول
 افضل دي تر هزار رکعت چه تنها وي (ف) په روضة العلماء کس دي راوري
 چه سرور دي فومايلي ما سوال له جبرئيل هسي و ک رات و وايه اي
 وروره چه څما د امت ثواب څو دي د امام په جماعت کس جبرئيل هسي

جواب وُك دوه سري چه جماعت د نمازخانه وُك د سل نمونخون ثواب به خدای وركوين چه در سري جماعت وُك د تير سو نمونخون ثواب به خدای وركوين چه خلور سري جماعت وُك د شهر سو نمونخون به ثواب خدای وركوين چه پنځه سري جماعت وُك د دوو زرو نمونخون به ثواب خدای وركوين چه شهر سري جماعت وُك د خلورو زرو نمونخون ثواب به خدای وركوين چه اوه سري جماعت وُك د دير شو زرو نمونخون ثواب به خدای وركوين چه اته سري جماعت وُك د شپيتو زرو نمونخون به ثواب خدای وركوين چه نه سري جماعت وُك د نوي زرو نمونخون به ثواب خدای وركوين چه لس سري جماعت وُك دا دريابون كه همه سره سياهي شي او دا ون قلمون او سري پيري ملايك واره كاتبان شي او دا زمكه آسمانون او د ون بانري ورقون شي واره كاغذون د يوه ركعت ثواب وُك كهو نه شي چه ثواب ئي شي بي شمار د نوشتن قدرت ئي نه شي (ف) په روضه العلماء كين هسي وائي تر حج هم له امام سره وړني تكبير بهتر دي له امام سره يوركعت بهتر دي تر هزار ديناره چه په فقرا ئي صدقه لك له امام سره يوه سجده بهتره ده تر بنده ازادول هم به قبر د ده باغ شي د جنت له نهو باغون دروازي به د جنت شي ورته بيارته گور به همنبره پر فراخ شي چه به ويني جنتون شپيته ملايك ب د هغه پر قبر هره ورځ حشري به هميشه به د ده دپاره استغفار كا هوسيري په جماعت چه څوك مين وي له دنيا ب همنبره نه ځي څو و نه ځي د جنت له خوا به جوي نعمتون او و نه خوري د جنت خوره ميوه نه لذتون (ف) جماعت سنت موکده دي څمور حضرت دي فرمايلي جماعت كول سنت د راه راست دي مسلمان به ئي په قصد نه تركوين مگر هغه چه منافق وي چه سنت موکده ترك كول په قصد بدعت دي نه هائين (ف) په مفتاح الجنان كين د مسجد په فضيلت كين دي راوړي خواجه امام زاهدي له سروره نقل كړي تر وقت پخوا چه څوك

۲۶۵

مسجد لره ور درومي د پنځو ويشت زرو نمونځون ثواب به مومي په وقت
د بانگ نماز چه به مسجد لره ور درومي د پنځو زرو نمونځون ثواب مومي
په وقت د تكبير چه څوك مسجد لره ور درومي د يوه نماښه ثواب به
مومي (ف) مقتدي چه تر امام پخوا سر كېته پورته ورين گناه كار شي
هيڅ ثواب به ئي نه وين (ف) په تفسير منبري كېن دي راوړي هره ورځ د
پاك الله اراده و شي چه عذاب به په دنيا نازلوم كه دا څلور طايفي نه
وي اول هغه سړي چه په محبت سره د خدای دپاره كار كاند محبان وي
دويمه طايفه د عاشقان چه په وقت د سحرگاه آه فریاد ئي وي و خپل خدای
ته دریم هغه سړي چه دوي بنا د مسجدون خاص د خدای دپاره كاند
صادقان وي څلورم هغه سړي چه دوي خاصه د خدای دپاره خيرات كاند
دوي امید له چا نه كاند بي له خدای (ف) سفیان ثوري هسي ويلي چه د
سرور له صحابه و به جماعت جر قضا شه اووه ورځ به عالم عذر خواهي ور
ته كوله تكبير اولي چه به قضا شه در ورځ به عالم عذر خواهي ور ته كوله
(ف) په ورځ د قيامت به د څلورو طف عذر و مولي ته قبول نه وي اول
هغه چه اذان واروي جماعت له نه ور درومي دویم هغه سړي چه ئي د حج
توبه موجوده وي حاضره ول حج لره دي نه څي دریم هغه سړي دي چه به
طعام خوري او سایل ځن محروم څي څلورم هغه سړي چه گناه كار ئي ويني
هم پر منع ئي قادر وي ول منع تر نه كا (ف) په حديث كېن دي راغلي چه
د نيك بخت نېاني در دي اول رزق به ئي حلال وي دویم له صالحان به ئي
مينه هم صحبت وي دریم نمونځ به ئي عادت په جماعت وي هم د بد
بخت نېاني در دي اول رزق به ئي حرام وي دویم مجلس به ئي دايم له
فاستقان وي دریم نمونځ ئي بي امام يك تنها وي (ف) ابن عباس له پاك
سروره سوال و ك چه د دي هسي سړي حال به هورڅه وي ما خبر كړه
چه نمونځ روژه. حجون كاند ول نمونځ په جماعت سره دي نه ك سرور

هسي خواب وک چه تنه نهونخ ئي عادت شي دوزخي دي بيا يوه مياشت
ابن عباس څن سوال وک حضرت هسي خواب وک چه دوزخي دي (ف)
په مکتوبات د شيخ معين الدين کيس دي راغلي چه له شتيق بلخي يوه ورځ
نهونخ پر جهنم کول قضا شه پنځوس درهم ئي خبرات کړد يوه مياشت
ورته عالم عذر خواهي کړد په روضة العلماء کيس دي راوړي له حسن بصري
دي نقل شوي چه امام د پرهيزگار وي آراسته د وي په نهو ښو خصلتون
چه اهميت ئي شي خالص د خدای د پرد پاکيزد نه نندارتون چه امام د قوم
ضامن دي ضامن د وي کامل پ پړوي د سنتون اول قاري په قرأت د
قرآن کيس د بهتر وي دويم د سرور په ښه سنتون ښه دانا وي دريم پرهيزگار
د وي له لڼهي د شبه او د حرام څلورم د د اودس به کار دان وي پنځم
حوي د وي نیک خوي چه نیک خوئي ده خصلت د انساو شېرم
د زکړ د وي له طمع چه دا طمع لوي توان د آخرت دي اوم صابر
رحمت او په ضرورت وي چه صبر خصلت د فاضل اتم راضي
قضا وي چه راضي په قضا نه شي دغه قبر پر مولي دي نيم
د د ک د خدای پر مسمون چه و دد وده فست د خدای رسري
د فست د فست د شکر دارد نعمت وي دا مقام د شکران اولياو ايمان
د پرهيز ک نسيم بارکيس د وي د خلق يولسم زرد د پريکړي له دنيا وي تعلق
د ئي د زرد په حب د نسيم وي دولسم ترس نک د وي له خدايه دا مقام د
خدای دسان حداي ترسي کړي امامان که له خدای نه ويري ښه نهونخ
ئ بر غوړونو نه ويري چه د امام نهونخ نه قبلري د مقتديانو نهونخ په څه
حد نه قبلري (ف) په کفایه شعبي کيس هسي وائي مرتبي د نماز
دردي اول شان ئي روا کدد دي دوه عمل و پک درگاد ته پورته تله
دي دريم د شمل په لوي درگاد کيس قبلدد دي بېدد دي چه امامان د ښه
ابق د اهميت وي چه منتهدين ته دا وارد مرتبي حاصلې د قرابت وي (ف)

به کنزالاخبار کنس هسي وائي چه خلور خيزه وحشي دي بي خلور خيزه نه
 حصليري اول علم وحشي دي بي تکراره نه حصليري بند کيده ئي په تکرار
 دي پر زياتيري دويم ايمان وحشي دي په نمايخه د جماعت سره حصليري
 دريم مالون د دنيا واره وحشي دي چه حصليده ئي خپليده ئي په زکات دي چه
 باکيري خلورم صحت د بدن وحشي دي حصليده ئي په خيرات دي دارو
 کيري (ف) په روضه العلماء کنس دي راوري له کعب ابن سعیده روايت دي
 به هرکلي چه په وقت د نمايخه جماعت نه شي خدای تعالي به ئي
 شيطانان پر مسلط کا چه خوراک خوري شيطانان به ور سره خوري چه
 اوبه خني شيطانان به ور سره خني چه دوي خوب کا شيطانان به ور سره
 خوب کا (ف) په تنبيه النقه او په احيا کنس دي راوري چه يو خل
 جماعت ود قضا شوي له ولي حاتم اعظم عذر خواهي بعضي ياران ور ته و
 کرد دي په ژرا شد هم له خلق ئي کله کرد که زوي شما مروي نيم اهل بلخ
 به شما عذر خواهي کرد چه جماعت له ما قضا شد بي له بعضي محبان
 نور و مات هجا عذر خواهي و نه کرد که فرزندان مي واره مړه وي هغه
 عم په ما اسان به ود خو چه جماعت مي قضا مه وي هزار حيف دي پر
 عالم چه د دين غمون عجب سبک پر دوي باند آسان شو (ف) په احيا
 کني دي راوري چه د قيامت ورځ شي قايمه ځن عالم به له قبرون هسي
 پاڅي چه مخون به ئي بريهي لکه ستوري ملايکي به ور ته وائي څه عمل
 ود په دنيا کني تاس کړي چه دا هسي مرتبي وم شو حاصلې دوي به
 وائي عملون څمور دا وو چه اذان به وم تر غور تير شه نور به پاڅيدو
 و اودس ته په نور څه به مشغول نه وو څو تياري به وم کوله و صلوة و
 عبادت ته ځن نور عالم به پاڅي چه مخون لك نور هسي بريينا ک چه
 هغه و پستیده شي دوي به وائي عملون څمور دا وو چه په مسجد به موږ
 به هسي وقت حاضر شوو چه اذانون به هلته واوريدد شو (ف) پيغمبر

دي فرمايلي مسلمان چه منتظر وي و اذان ته چه اذان د مسجد و اوري
 زرا ووزي و مسجد ته زر ملايكي به پس درومي شه تعظيم به ئي کوين
 خدای تعالی به گناهون ور بخسين په حديث کبي دي راغلي چه په
 مسجد کبي داخليري او په خله دا کلمه وائي بِسْمِ اللّٰهِ دَخَلْنَا وَ عَلَي اللّٰهِ
 تَوَكَّلْنَا د عملون په خبري کي به و کبه شي پنځوس زره نيکي کل گناه به
 ئي باخبه شي هېڅ زره د گناه به پات نه شي (ف) په حجة الاسلام کبي دي
 راوري چه څوک رڼا کا مساجد په چراغون ور بختل شي هميشه گناهون
 د اويا زره کلون هم په خبري کبي به ئي و کبه شي نيکي د اويا زره کلون
 که په مسجد کبي څوک بوريا و غوروين چه پر نمونځ څوک گذارين اويا
 زره ملايكي به ئي له خدای عفو و غواړين که څوک جارو کا مسجدون دوي
 به پات کاند مولي له گناهون (ف) په احيا کبي دي راوري هر سري چه
 تاس ويني چه عادت ئي د مسجد وي جنت گواهي پر ولي (ف) په تنبيه
 الفقيه کبي دي راوري ودانول او جوړ کول د مسجدون په جنت کبي به
 د حوروي مهرون

باب پنجاه و سيوم در باب امر معروف و نهی منکر

په مسعودي کبي دي راوي په امر معروف نهی منکر چه څوک قادر
 شي دي ئي نه کا تر ساکت ئي دا حرام دي په حرام به گرفتار شي په
 کاشف کبي دي راوي امر معروف نهی منکر کول پر خلق باند فرض
 کفايت دي چه ئي ترک کاند په عذر کاند کار شي ول کله فرض عين شي لکه
 سري په هسي ځاي وي چه ئي له ده په گناه هېڅوک خبر نه وي لکه
 سري چه د عورت ياد واند يا د بيبي گناه و ويني په دا وقت به پر ده
 امر معروف نهی منکر هم فرض نه شي (ف) په نصب الاحتساب کبي
 دي راوي که سري و بل ت وائي چه ته معرفت ول چا ت نه کړي

د دا هسي ورت ته وائي چه فلانه سري ته امر معروف و کرد هغه هسي خواب و کا چه امر معروف کرد څما څه کار دي يا فلانه سري څما څه کړي چه نصيحت ورته کوم يا دا هسي خواب و کا چه ازار له دي سري و مه ته نه دي رسيدلي يا دا هسي خواب و کا چه غرض څما پر سسه په دا وارو خوابون کافر کېږي (ف) په سراجي کښي هسي وائي که سري هسي خبر شي چه فلانه سري گناه کا که پوهېږي چه امر معروف و کړم و د د ت دي به بيارته له گناه شي دي د امر معروف و کا که پوهېږي چه به منع څن نه شي امر معروف که ورت ته نه کاند روا دي چه فساد څن پيدا شي (ف) په تذکره اولي کښي دي راوري چه بايزيد بسطامي و ب چا و و چه ول حق نه بولي و خدای ته بايزيد و هغه سري چه خدای سد کړي دي په قېد د گناهون بايزيد کنه توانېږي چه ئي خلاص کا له قيدون (ف) په مشکت کښ دي راغلي له ابن سعد روايت دي چه رسول خدای ويلي چه په ورځ د قيامت به خدای سوال له بندد و کا که گناه به د سد ول د منع څن نه کرد دا بندد به ورت ته وائي چه له خلق وېږدم او د عمر اميدوار يم له تا نه دغه عذر ئي هله دي چه له قبر ئي وېږېږي او پر دفع ئي د قبر قادر نه وي که قادر وي پر دفع بي ويل عذر نه وي (ف) په تنبيه الغافلین کښي دي راوري چه عبدالله ابن مسعود هسي ويلي که سري چر گناه د بل چا ويني ول د منع توان ئي نه وي دا ئي عذر دي و خدای ته چه به زړد پر نراضي وي او بعصي اصحاب دي ويلي که سري وي گناه ويني او پر منع قادر نه وي دا د وائي در ځله چه پاك خدای دا گناه دي زد په زړد څن منکر يم د امر معروف نهې منکر ثواب به دد لږد روزي شي (ف) په معرفت الولي په رساله قرشيه کښ دي راوري چه بايزيد بسطامي هسي ويلي که سري وي چه له دير کرامت مصلې ئي پر اوبه باند غوړېږي يا په هوا کښي ناسته کاند کرامت د دد حاصلېږي پر دي هسي کرامت ئي غږد او

غلط مه شي څو پر امر معروف او پر نهی منکر او په شرع مستقیم نه
 ودرېږي بایزید بسطامي وټه چا و و چا دا خلق هسي وائي چه فلانه سړي
 په یوه شپه تر مکي پور وړ درومي بایزید و چه شیطان هم په یوه سترګه
 ځنبل له مشرق تر مغرب پور درومي ول شیطان رانده لعین دي په آخر
 به دي کافر له دنیا درومي (ف) په کیمیاي سعادت کېي دي راوړي هسي
 زده کړي مومنان چه امید پر هغه کائنې چه تابع د شریعت وي مستقیم
 د پاک نبي په مینه سنت وي (ف) شیخ ابو التاسم کرمانی دي فرمایلي که
 په سرد اوبو درومي یا پر هوا آلوده کای خري کاله غیب دغه شیخ کرامت نه
 دي کرامت هغه ته وائي چه سړي نن د شرع د مصطفی شي له جمله
 فعل حرامه اونا روا و پرهیزګار شي شیطان له غیب هم خستې کاند هم بتن
 له دیر کار کا خبرون څه په دا اول نه شو اعتبار په شریعت وي چه په
 شرع مستقیم وي خلاف نه کاند له شرع هغه شخص خاصه ولي دي هم
 صاحب د کرامت دي په جواهر ثمنه کېي دي راوړي "به دان که درد
 شناخت بهتر از عالم یافت" مراد له شناخت معرفت د خدای ذات او
 صفات دي مراد له عالم یافت د کشف کرامت دي معنی ئي دا دي چه
 یوه ذره د خدای ذات د صفتونو معرفت بهتری ئي تر کشف تر همه
 کرامتون عارف هغه ولي ته وائي چه د خدای په معرفت هسي مشغول وي
 چه د خلق پر قبول په رد ئي جري نظریه وي په هر حال دي طلسم دارد
 خدای تعالی د بند رضا وي (ف) په کنایه شعبي کېي دي راځي روایت دي
 هسي شوي په قیامت به یو سړي له خپله اهل سره خدای وټه حاضر شي
 د خدای امر به دوي ته هسي و شي چه همه واره جنت لږ ورځني هغه
 اهل به د نیک دعا کاند و سړي ته دا به وائي چه ته به پند کوي څه وړ
 وي طاعت ته منع کړوني وي څه وړ له گناه بیا به بل سړي له اهل سره
 خدای وټه حاضر شي د خدای امر به و دوي ته هسي و شي چه همه واره

دوغش لره ورځني هغه اهل به په ده باند دعا کاند د بدو دا به وائي چه ته
 څه بد مل وي څمور په دنيا کهي چه د مور له بدئي منع نه کړونه د امر
 د طاعت و کړ و مور ته ځکه مور په دوغشون کس له تا سره بنديان شوو
 (ف) په ارشاد المستعظين کهي دي راوري چه خداي ترس سري هغه دي
 په اخلاص چه دي له نهې شي په بيارته که په نهې کهي مشغول وي چه
 په ظاهر خلق ته ژاري مکر کاند سترگي مري هغه ترس له خداي نه دي
 دي بنده عاصي کاذب دي (ف) چه امر معروف کاند بايد دي چه خاصه
 دي د خداي دپاره کاند په بادشاه د ويره ول د خنق نه کا خاص په خداي
 د د عالم ويره ول کا (ف) په کيمياي سعادت کهي دي راوري چه په حديث
 کهي دي راغلي وحي و کړه خداي تعالي د يوه قوم و نبي ته چه اراده مي
 هسي و شوه چه له قوم د يو لک سري هلاک کرم چه څلويښت زره نيکان
 دي او شپيته زره بدان دي هغه د دوي نبي سوال له خداي و کړ پاک
 خداي د نيکان څه گناه دي مخداي تعالي و نیکو کار په دا سبب هلاکوم
 چه دهمني ئي له بدان سره چرکري نه ده په خوراک کس هم په ناست
 په ولاړ کهي له بدان سره گد دي له دوستي له محبت له روزگار ئي بيل نه
 دي چه له دوي سره مينه محبت کا په طفه د بد بختان کهي حساب دي
 (ف) رسول خداي دي فرمايلي مومنان چه بي گناه وي په قيامت به
 عذاب نه شي مگر په دا به دوي عذاب شي چه گناه په سترگو ويني منع
 نه کاند خاموش شي (ف) پيغمبر دي فرمايلي چه څوک امر معروف نهې
 منکر کا د خداي په ملک کهي خليفه د خداي تعالي دي هم خليفه د پاک
 رسول دي هم خليفه دي د قرآن کلام الله دي له علي کرم الله وجهه نه
 هسي شوي روايت دي چه افضل ترغزا هم امر معروف نهې منکر دي

باب شصت یکم در بیان مشبخت و ارادت و در بیان آنکه پیر که را گویند
و مرید که را گویند

په تفسیر چرخي کښ په تفسیر د دي آيت "إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ
النَّعِيمِ" کښ دي ويلي په تحقيق چه په درگاه د خدای تعالی کښ خدای
ترسان لره ډیر دي نعمتون بي له خدای نور پر هڅوک خبر نه دي په
دنیا کې به د هېچا په خاطر تیر شوي نه وي هم لیدلي به د هېچا سترگ نه
وي یوه بزرگ هسي ويلي د درویش بخره دغه ده چه تقوا د خپل عادت کا
دا د زده کا چه وعده ده د نیکي په قرآن کې خدای ترسان لره شوي نه
دانشمندان زاهدان نه شمعان متقیان نه حاجیان نه غازیان خواجکان چه
حرام مالون آخلي دوي مکرون هسي کاند چه و خلق طعامون ورکون و خپل
خان ته خلقه رجوع کون (ف) په نفحات کې هسي وائي بایزید بسطامي چه
به نماز کر له هېت د خپل خدای له بزرگ کنړل د سنت رسول الله به ئي
هدون د سني پر آواز کر له ده چا هسي سوال و کر را ته وایه فرض سنت
د طریقت د لارڅه دي بایزید هسي خواب کر چه فرض د طریقت طلب د
خدای دي او سنت د دغي لار عین ترک د دنیا دي

بیت

"اي که در شرع خداوندان حال ميکني از سنت و فرض سوال
سنت آمد روز دنیا تافتن فرض راه قرب مولي يافتن"
(ف) په مشارق الانوار کې هسي وائي که یوه لويشت څوک و ما و ته
نیژدي شي زه به کز و و ته نیژدي شم که یو کز ما ته نیژدي شي زه به هغه
ته یو وازه نیژدي شم

بیت

"یک صبح به اخلاص بیا بر در من گر کار تو بر نیاید آنکه گله کن
اي بنده به من گریز خود را یله کن گر شاه جهان نه گريدي آنکه گله کن

رو گرد جهان به گرد پا آبد کن گر به زمین یابی مرا یند کن“
 (ف) په احباء العلوم کښي هسي وائي مريد هونږه مريد نه وي خو په
 قرآن کښي ئي مراد موندلای نه وي هم زياتي نقصان ئي خپل په قرآن نه
 وي پېژاندلای بايده دې چه مريد د پخپل خدای باند څرود وي په اخلاص د
 له مخلوق مستغني وي (ف) په احباء العلوم کښي هسي وائي مريد چه
 مبتدع وي چه جاهل په شريعت وي هغه شيخ د اول اودس نمونه ظاهر
 عبادت ورته ښيږن که مشغول وي په حرام يا په نور کناه گرفتار وي هغه
 شيخ د امر هسي ورته وک چه هغه وارد ترکوبن چه ظاهر ئي ښايسته په
 عبادت شي اندامون ظاهرې له ظاهر گناهون په پاکي شي پس نه دي د و
 باطن و ته نظر کا چه خويون ئي دنفس بطن رنځون ئي معلوم کا د مريد مال
 که د حاجت تر قدر زېت وي هغه مرسد د زياتي مال ورځن واخي په فقر
 د خيرات له هغه مال د ږد کلي فراخ کا چه دي د نظر په دنيا نه ک کبر
 نو ئي خود نمائي که پر تائب وي و ډار نه د دي و وزي گدائي سوال د وک
 خپل لو ئي کبر د ورث کا چه د څن په خوارول په دنيا کښي د سوال تر
 کميني بل هيڅ کمسي شته خو مدد د هميشه گدائي کاند چه غرور کبر ئي
 ورث شي چه دغه خود پرسني کبر لوني ده چه عالم ډير پر هلاک شي که
 غضب قهر پر ده باند غالب وي حليمي خوله پټ والي د پر ځان بند لازم
 کا که و دد و ته آزار څوک رسوين دي د صبر پر کوبن که عصه پر غلبه شي
 هغه قهر د رعنين تر هغه پور د دا رنگ کوښښ کا چه کميني او حليمي ئي
 عادت شين (ف) په رساله برهان جدلي کښي هسي وائي ولي کيده په ډير
 علمون سره نه وي که په ډير عنه بزرگي وي بلغم باتور به هم ولي و د چه
 دولس زره ئي شاگردان وو دولس زره مسوون ئي به ورځنه و چه په کهل ئي
 د علم مشغولا وه هم هسي ولايت مونده په رياضت نه دي چه د زمکي پر
 مخ ځاي هسي نشته چه د شيطان پر سجده نه وه ول دا شيطان پر ولي نه

شه هم هسي ولايت مونده په نسب نه دي چه ډير اولاد د انبياو كافر شوي
هم هسي ولايت مونده په ډير مال سره نه دي كه په ډير مال ولايت وي
قارون به اوليا وه هم هسي ولايت مونده په ډير سخاوت نه دي په سخاوت
كه څوك ولي وي فرعون غند سخي چر څوك نه وو فرعون به هم ولي وه
هم هسي ولايت مونده په ډيرو مريدان سره نه دي چه ځن هسي رنگت سري
وي چه لس زره يا دولس زره مريدان ئي وو نيولي ول د دوي ب لايقت د
مريدان نيوه نه وه هم هسي اوليا كيده په كشف كرامت سره نه دي چه دا
ويړه په كښي شته دي چر نه چه استدراج وي لكه فرعون چه رود نيل به ئي
په حكم كښي روان شه ولي كيده خو په يوه خصلت سره دي په قرآن كښي
خداي تعالي دي هغه خصلت دوسو ديرش ځايه راوري چه هغه خصلت
تقوي ده لك خداي دي فرمايلي "اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰىكُمْ تَقْوٰى" هغه ته
واي هر چه خداي پر راضي نه وي او فرمايلي ئي څه وېر حضرت ته نه وي
له هغه پرهيز كوين په هغه چه خداي راضي وي او پاك سرور ته ئي ويلي
په زره ئي قبولوين په عمل ئي هم راورين كه له تقوي سره هم علم رياضت
وي هغه شخص به خاص ولي وي حقاني وي (ف) په رساله قدسيه كښي
هسي واي هر سالك چه ورسېږي هم د زره د ژبي فرق ئي سره كيږي چه
ظاهر مشغولا ئي له حضوره منع نه وي هسي حضور ئي له ظاهر منع نه وي
ارشاد كول مريد نيول و هغه و ته هله اجازت كيږي رسیده د سالك دا دي
چه اثر وي د فنا پر ظاهر شوي و مقام د "سِرِّ فِي اللّٰهِ" وي رسيدلي دا مقام ئي
د جذبه الهي دي سالك چه د جذبه اثر و ويني په خپل ځان كښي البته
چه په جذبه الهي تصرف كاند د بل چا په باطن كښ دا تصرف ئي تصرف د
پاك الله دي "اَجْمَعُوا وُضُوْكُمْ جَمَعَ اللّٰهُ تَعَالٰى شَمْلَكُمْ" اشارت و دي معني
ته چه اودس باطني جمع كوي له اودس ظاهري سره چه ورکه هغه ستاس
تفرقه شي استقامت باطني درته حاصل شي استقامت باطني دا دي چه د

توحيد په کلمه کېږي ئې کلي تعلقات جسماني روحاني ورک شي چه تعلق ئې واره ورک شي دغه حال استقامت دي پر استقامت د حال دليل استقامت دي د افعال استقامت د افعال دا دي چه تمامي امرون نهې د خدای تعالي پرځاي کوين فرمانون د ده عظيم گڼږين (ف) اهل تحقيق دي ويلي چه پرورش د سالکان په جمال جلال وي څو موندلي دوي محبت ذاتيه وي يو علامت د محبت ذاتيه دا دي چه هغه صفات د ذات چه اثرون د دوي ضد وي لکه ضرر نفع عزت خواري دواړه و سالک وته يک سان شي په ضرر نفع د ځان ئې نظر نه وي دي خاصه محب د ذات وي اهل تحقيق دي ويلي په دنيا کېږي خدای تعالي و اولياؤ هغه څيز عطا کوين چه په آخرت ئې و اهل د جنت له اول ورکوين هغه صفت د خدای تعالي کن فيكون دي چه ولايت ئې پر کمال شي په صفت کن فيكون په سر فراز شي اراده به ئې مظهره د ارادي ازلي شي لکه ويلي دي بزرگان

بيت

“چون جنين خواهد خدا خواهد چنين ميکند حق آرزوي متقين”

ول په سبب د کماليت د معرفت به په ادب وي اراده ئې خپله د خدای د ارادي تابع لږين بي د خدای له ارادي دا هسي نه وائي چه و شه يا به شين کارون واره و خپل خدای وته و سپارين که دا هسي صفت چر تر ظاهر شي بي اختيار به له ده غه پيداوين

بيت

“چون ولي را هست قدرت از اله تير جسته باز گرداند ز راه”

(ف) په قدسيه کېږي هسي وائي د خدای د طلب مين چه د چا په زړه پيدا شي د اهل الله و مجلس ته مين دار شي پر هغه شخص باند خاصه فضل د خدای دي د طلب ظهور په زړه کېږي لوي دولت الهي دي خدای تعالي که اراده د تجلي کرل د بنده په زړه کېږي نه وي دا اراده نور به په

زړه کښې د طالب کله پيدا وه طلب دار به د خداي نه وه هم مجلس د اهل الله به دده اختيار نه وه (ف) په قدسيه کښې هسي وائي طريق د اهل الله کم ديدن هم کم شنیدن دي هم نيسي هم محتاجي ده هم د عمل قاصر گنړل دي د خپل حال ناقص لیده دي انانيت بشري په بل څه هله نه ورکړي بي له دي چه له عمل ځان قاصر گنړي کمږي (ف) په حديث قدسي کښې دي راوړي د خپل بنده زړه چه خالي زړه بيا موهم د دنيا له محبت هغه زړه به ئي زړه پر کرم له خپل محبت (ف) حضرت خواجه دي فرمايلي.

بيت

”سه نشان بود ولي را ز نخست آن سه معني که چو روي او به بيني دل توبه او گرايد دويم آنکه در مجالس چو سخن کند ز معني همه را ز هستي خود به حديث مي ربايد سيوم آن بود به معني ولي اخص عالم که ز هيچ عضو او را حرکات بر نيايد“

۳۷۷

له کتاب د کلیله و دمنه یا علم خانه دانش

تصنیف د افضل خان خټک

خوي د اشرف خان نهمي د خوشحال خان

کلیله و دمنه یا علم خانه دانش

باب دریم په غورځنه یستل خبري د چغلخورو

رای دابشليم و و مقصود له وصیت اول دا دي چه بادشاهان د نظر په خپل کار او په خپل بندوبست لري مصراع "که با شاه خویشي نه دارد کسی"

د بادشاهانو دوستان وروڼه هغه دي چه د دیو په مدد کار د تور د تدبیر او د ملک د بندوبست سر به راه کيږي بیت
 "یک نوکر مطبوع به از صد فرزند این ملک پدر خواهد و آن عمر خداوند"
 د دنیا مال که قابل خدمت سلاطین وي که قابل د خارکشي وي مرتبي بلندي ونه د هر چا زړه پرکيږي لکه د بادشاه نظر په خپل شرم و ننگ بندوبست د ملک وي هسي د نورو نظر په خپل دولت عزت په دا کس چه بادشاه څوک لائق د خدمتگاري وگوري د خپل کار د پاره ټي تربیت کا واره عالم کینه حسد پرکانه بیت

"حاسدان هستند ما را باک نیست بی هنر آن کس که حاسد نیستش"
 بلکه مخصوصان د بادشاه چه یو په کسې په مرتبه د قابلیت منظور نظر بادشاه شي حسد لا زیات کا په دروغ به رښتیا ټي ور ته چغلي او بعضي عالم چه حاسد دولت بادشاهي وي منافقان یادپري هغه لا په بنیاد کني د دیو هسي مصاحبانو سعي کا چه په دا کسې زوال دولت ويني بیت

“ضرب المثل دي د دانایانو غلیم چه دوست کړي دوست د غلیم شي”
 په دا کار کښ بادشاهانو ته څه رنگ احتیاط باید دی په خوا تر دا هم
 کاشي دا دسي معامله چه دوستي په دشمني په ویل د بد گویانو بدله شوي
 وه شوي ده چه پند څني واخست شي لکه دانایانو ویلي دي رباعي
 “مرد هنرمند خرد پیشه را عمر دو بایست درین روزگار
 تا به یکی تجربه آموختی با دگری تجربه بردي به کار”
 عمر دو باره د سړي هم دغه عبرت دي چه له امرنیو پند آخلي برهمن
 و و قصه د مزي د کاو شتر به دلیل د تا په دا ویل و د رای و و څه رنگ و و
 هغه حکایت - راوري ئي دي چه یو سوداگر و و چه کرمي او سړدي د روزگار
 لیدلي و و شیرینی او تلخی ئي د زماني څښلي و د ده دري زهمن و و چه
 په سبب د مستي شیوه ئي د پرهیزگاري پري ښي لاس ئي پ مال د پلار
 دراز کړي و و عمر ئي په بي کاري او په بي همواري تیراوه پلار مهربان په
 دیره مهرباني ورته و و چه اي فرزندانو قدر د مال چه په جمع کول ئي
 تاسو رنج څکولي نه دي نه پیژني په نژدي د خردمندانو معذور یاستي او
 باید دی زده کړي چه مال پنگه د نیکو او سبب د خوبو دي اهل عالم
 جویان د درو مرتبو دي اول فراخي د دولت دنیا دوهیم زندگاني درازه و لوئي
 د جاه دریم رضامندي آلهي او په دا کارونو نه رسي مگر په څنور خویه اول
 حاصلول د دنیا د مال له حلال او هر چه په دا کسب په لاس راشي قدر
 ئي و پیژني او نه ئي و ساتي چه عقل قوماي هغه شان ئي څرخوي او له بدو
 کارانو له بدو همنشینانو پرهیز کول بیت
 “من فلیل په یوه میچ سره بد بوي شي بد د نه شي یو زمان همراه د چا”
 باید دی چه مخ له کاهلي و جار باسي او ملا په کسب حلال پسي و
 تر ئي هر چه موله ما نه څه زده کړي دي په عمل ئي راوري مشر زوي ور
 ته و و اي پلار موره ته کسب کول فرمائي او دا خلاف له توکل دي په دا

مي يقين دي چه هغه رزق چه مقدر دي که هر څو په طلب ټي سعي نه
کړم را و به رسي او هغه چه څما نصيب نه دي څو چه په جست و جو
کشي ټي کوشش کوم سود نه لري ابیات

”گر چه که روزيت رسد در زمان آنچه نه باشد نه رسد بي گمان

پس ز بي آنچه نه خواهد رسيد رنجش بيهوده نه بايد کشيد

روزي تو باز نه گردد ز در کار خدا کن غم روزي مه خور“

ما آرويدلي دي چه يوه بزگ ويلي دي هر چه څما نصيب وه هر څو
چه له هغه تبتيدم لکه سيورده را پسي وه او هغه چه څما نصيب نه وه
څو زه پسي تلم له ما په تبتسته وه پس که زه کار کړم يا بي کار کښم خپل
نصيب به و ما ته رسيږي مصراع ”نصيبه ازل از خود نه مي توان
انداخت“

لکه داستان د باشاه د دواړو زويو گواه د دي حال دي چه د يوه گنج بي رنځ
په لاس کښوت دويم په اميد د خزاني د بادشاهي له تخت پر يوت پلار و
په پتيد هغه حکايت څه رنگ وه زوي ورته و و چه د حلب په ولايت کښ
يو بادشاه وه دير ټي جاد دير ټي سپاه وه د ده دوه زوي وو دواړه په دولت د
ځواني مست وو د دوران له بازي غافل هميشه په خوشي په نشاط مشغول
وو بادشاه چه دانا او عاقبت انديش وه څه لږ و دير گنج له نقد او له جنس
او له جواهرات په يوه زاهد چه گوښه نشين له خلق وده آراسته په اوصاف
حميده وه جدا له خلق په يوه گنج گوښه کښي ټي استوگه وه په طريق مخني
ټي پر و سپاره زاهد په کور کښ کوهي و کند په کښي ټي کښين او وصيت ټي
و زاهد وته دا و کړ چه هر وقت دولت بي وفا منع څما له فرزندانو و جاريا سي
او پریشاني د روزگار و دوي وته و رسي په طريق مناسبت دا گنج و دوي وته
په شايد چه پس له محنت څکولو او له پښماني د مال تلفولو دا خزانه ټي
په کار شي او بادشاه خپل کور يو ځاي تعبد کړ خلق ته ټي دا رنگ ظاهر

کړل چه گنج او خزانه مي دا ځاي دفن کړي ده زويو ته ئي هم دا ووجه هر
 گاه تاسو محتاج شي ستاسو دپاره مي دلته دیر څه يېښي دي په مطابق د کار
 تر آځلي پس له څو ورځو بادشاه او زاهد له دنيا نه رحلت وکړ او هغه گنج
 د زاهد په صومعه کښي پټ پاتو شه شاهزاده گان پس د پلار له موت د ميراث
 په قسمت کول په جنگ شول مشر غلبه وکړه تمام مال ئي په خپل تصرف
 کړ کشر ورور ئي فکر وکړ چه دولت خو مخ په زوال کړ آسمان پيشه د بي
 وفائي آغازه کړه زړه ترل د دنيا په دولت پوري آئين د خرد مندي نه دي
 پس گوښه د درويشي چه سر مایه د خير انديشي ده له لاس آچولي نه
 بويه تنها بيا بان ته ووت په هغه خرابه صومعه د زاهد ننوت ور ئي د تللو
 راتللو په ځان و تاره په هغه گوښه بي توبه کښي په رياضت مشغول شه يوه
 ورځ په طلب د اوبو کوهي ته و رغي کوهي وچ وه فکر ئي وکړ چه بي اوبو
 آستوگه مشکله ده نور کوهي ته کوز شه يوه ژوره ئي وليده چه د هغي ژوري
 په خاورو د اوبو زيم پوري شوي وه هغه خاوري ئي په لاسونو لري کولي چه
 پښه ئي په گنج ننوته شکر ئي د خداي تعالي په ځاي راورد ځان سره ئي و
 و چه اگر چه مال دیر دي اما له درويشي نه پر هيز کول نه بويه په قدرت
 ضروري خرڅول بويه و کورم چه له غيب څه معلوم شي مشر ورور ئي چه
 په غفلت عمر تيراوه د رعيت د لېکړ پرورش ئي نه کاوه په اميد د هغه
 گنج چه گنډه پلار مي په کور کښ بڼخ کړي دي هر چه په لاس ورتلل هغه
 ئي تلف کول ناکاد سخت غليم ور پيدا شه چه قصد ئي د ده د ولايت وکړ
 شاهزاده خزانه تشه لېکري بي سامان پریشان بيا موند هغه ځاي ئي وکند
 چه پلار ئي په دروغو ويلي وه چه دلته مي گنج دفن کړي دي خزانه ئي بيا
 نه مونده چه له گنج نا اميد شه بالضرور ئي په هر حال مخ په جنگ کړ
 پس له هغه چه په دواړه لوريه ئي صفونه آراسته کړل لوکي د اور د جنگ په
 فلت شه د غليم د لوريه يو غشي په شاهزاده برابر شه په ځاي سور شه قضاي

آلهي د دي بله لوربه غشي په بادشاه بیکانه ساز شه رخت ئي د هستي و
تاره دواړه طرفه لښکر حیران پاتو شه لا جنگ و جدل تر میان وه چه له
دواړو طرفه دانایانو جنگ موقوف کړ هغه شاهزاده ته په اتفاق و رغلل چه
د زاهد په صومعه کښي گوښه نشین وه په تعظیم تمام ئي له کښ تښايي را و
یوست په بارگاه ئي د بادشاهي نیوست غم کښ یي رلځ بیا موند هم ملک په
ده قرار و نیوه دا حکایت مي په دا راور چه په تحقیق معلوم شي چه موندل
د نصیب تعلق په کسب نه لري پس اعتماد په توکل بهتر دي له کسب
چه هغه زوي ئي دا داستان په آخر و رساوه پلار ورته و و هر چه د بیان
کړه رښتیا د و و اما دا عالم اسباب دي اکثر کار و بار د دي جهان وا بسته
په اسباب دي لازم دي سعی کول په اسباب پسي او اعتماد په توکل کول
مصرع "بر توکل زانوي اشتر به بند"

منفعت د کسب ډیر دي تر گوښه ناستي په دا چه نفع د کاسب و بل
ته رسي او فایده د گوښي ناستي تر ده نه تیریري څوک چه توانیري چه نفع
ئې و بل ته و رسي حیف دي چه کاهلي کا مکر تا قصه د هغه مرد نه ده
آرویدلي چه حال ئې د باز او د قارکه و لیده اسباب ئې ترک کړل گوښه ئې و
نیوه آخر ئې له هغه صاحب دل نه څه عتاب و لیده او څه خجالت ئې و
څکاوه زوي و پښتیده چه څه ونگ وه دا حکایت پلار ورته و و چه یو
درویش وه په قدرت کښ ئې د خدای اندیشه کوله ناگاه ئې باز و لیده چه
څخو غوښه ئې په منگل کښي نیولي په نیژدې د یوي ونې ئې پرواز کاوه په
هغه ونه کښ هغه درویش یو قارکه بال پر شکسته په جاله کښي و لیده هغه
باز غوښي په شوکه کښ نیولي په موافق د ده د حوصلي په خوله کښي ور
کولي هغه مرد و وي چه سبحان الله څو مهربان پروردگار چه قارکه چه بال
پر نه لري بی رزق نه پریردي ابیات

"ادیم زمین سفره عام او است برین خوان بغما چه دشمن چه دوست

چنان پهن خوان کرم گسترد که سیمرغ در قاف روزي خورد“
 پس زه چه په طلب د رزق کس هرگز نه کښم او سرمي په بیابان د
 حرص پښي دي دا همه نتیجه شما د سست اعتقادي ده پس بهتر دا دي
 چه پس تر دا گوښه و نسیم او جست و جوي د اسباب ترک کرم تر هغه
 پوري چه لاس ئي له همه کار کوتاه کړ دري شپي ورځي ئي په گوښه کښي بي
 خوراک خپاک تيري کړي له لوري له تندي نقصان په عقل کښ چه سرمایه
 د تمیز او پیرایه د هر څيز دي پیدا شه ناگاه یو دور اندیش پر راغي په حال
 ئي خبر شه نصیحت ئي ورته و کړ چه لاس و پښي درل په بي لاس و پښي
 قیاسول دا همه اسباب په نه اسباب شمارل نه رضای آلهي ده نه آئین د
 عقل چه و تا ته ئي لاس و پښي در کړه په معنی کښ رخصت تګاپوي در کړ
 تا زاغ و لیده سترګي د پتي کړي ولي بي هوده وخت تیروي او قدر د دي گوهر
 عقل نه پیژني الله تعالی هسي اسباب متابع د تا د عقل در کړي دي لکه
 باز چه د نورو بي اسبابو سبب د معیشت وه ځان د ولي دا هسي بي کار کړ
 دا سرگذشت پسندیده مي په دا راور چه با و خود اسباب ځان په توکل نه
 شل کړي بویه بل زوي ئي خبره آغازه کړه چه اي پلار هرگاه چه دنیا په
 کسب حاصله کرم او خدای تعالی و ما ته دولت را کا ساتل او خرڅول ئي
 را ته و وایه څه رنگ بویه چه ستا ویل د خپل روزگار دستور العمل کرم
 پلار ورته و و مال په لاس راورل آسان دي ساتل ئي کران او له هغه نه
 فایده آخستل مشکل د هر چا چه مال او دولت د دنیا پدس راشي دوه کاره
 ور ته کړي بویه اول دا چه هسي رنگ ساتلي بویه چه له تلف تاراج په
 امن وي او لاس د غله او ره زن ځني کوتاه وي چه د زردوستان ډیر دي
 دښمنان ئي تر شمار تیر دي دویم له دنیا فایده آخستل بویه که دنیا په
 محافظت کښېښود شي او خرج خوراک ځني نه شي دي گدای دي د دنیا
 څښتن نه دي بیت

“چه داري دوست آنکس وقت مردن به دشمن ترکسي بايد سپردن”

او که لاس ئي په صرف کيږدي ابیات

“به خور چيزي از مال چيزي بده ز بهر کسان نيز چيزي بڼه

مه خور جمله ترسم که دير ايستي به پيرانه سر بد بود نيستي

دري خرچ بر خود چنان هم مه بند که گروي ز ناخوردني درد مند

چو رشته ز سوزن فزون ترکني بسا چشم سوزن که در سرکني

نه بذلي که طوفان در آري ز مال نه صرفي که سختي در آري به حال”

بايده دي چه مال د دنيا اسباب وي دانا ته د دنيا د گتني دپاره

مصراع “که زر زر کشد در جهان گنج گنج”

هر چه دانا دي بهره آخستل ئي خني دا دي چه دا مال ئي سر مایه

وي په سود ئي که لږ وي که ډير وي زيست د دنيا روزگار کا که ډير آمد

وي ډير خرچ د کا غريب د غريب پا شکسته بي دست و پا لاس د اخلي

مدد امداد د ور سره کا که آمد ئي کم وي د خپل خرچ تر عهده وتل بويه

قطعه

“چو دخلت نيست خرچ آهسته ترکن که ميگويند ملاحان سرودي

اگر باران به کوهستان نه بارد بسالي خشك گردد دجله رودي”

ابیات

“بر آن بحر کاي نه يابد به وي به اندک زماني شود خشك پي

اگر کوه گيري و نه نهی به جاي سرانجام کوه اندر آيد ز پاي”

د هر چا چه دخل د آمد نه دي او خرچ تر آمد زيات کا عاقبت کار به

ئي په بيم گدائي و رسي او انجام کار به ئي په هلاکت لکه د هغه موش تلف

کار چه خان ئي له غم د مال هلاک کر زوي و پوښتیده چه څه رنگ و د

حکایت

هغه خبره

پلار ورته و و راوري ئي دي چه يو دهقان وه عاقبت انديش د خپل

خاندان دپاره انبار د غلي ئي نكاه كړ لاس د خرڅ ئي ځني كوتاه كړ چه وخت
 د ضرور به په كار شي قضا، د يوه مړك كور هغه انبار ته نژدي وه په هر
 طرف ئي زمكه په غاښو كندله ناكاه ئي لارو غله ته بيا مونده فراوان رزق د
 ده په خونه ننوت هغه كم حوصله ئي د عقل له لار لري پوست مغروري
 غافلي ئي واخسته د هغي محلي مړك په دا حال خبر شول واره ورته راغلل ملا
 ئي د ده په خدمت و ترله دوستان هم نواله او حريفان هم پياله د ده شول
 خوشامندونه ئي د ده كور، برآمد ويل ئي هرگز نه كول چه مه بادا په رښتيا
 ويل كښي د موره و دولت و ته نقصان و رسي دي هم په خپلو بريو غلط شه ژبه
 ئي په لاف لاس ئي په اصراف پرانتل د نن ورځي په خوښي ئي د صبا غم نه
 كاوه چه څو مدت تير شه قحط سال پيښ شه دهقان وړ د انبار لري كړ
 غلي ئي نقصان موندلي وه آه ئي و كړ و ئي و چه غم خورل د هغه څيز چه
 سود نه لري طريته د عقل نه ده پس هغه باقي غله ئي په بل ځاي كښيښوه
 هغه موش چه صاحبخانه وه هغه ساعت اوده وه دا نور موشان چه آشنايان
 د آب و نان و و په هغه كښ مه كښ كښ په يوه سوراخ ننوتل په بل لور و
 وتل لارل هغه ولي نعمت ئي تنه پرېښ بيت

“اين دغل دوستان كه مي بيني مگسانند گرد شيريني“

بله ورځ چه هغه مړك سر له خوب پورته كړ كه ښي كښر ئي وكتل ياران
 ئي هڅوك و نه ليدل وړ پسي پاڅيده كه هرڅو وړانده وړستو وړ پسي و
 گرزيده مصاحبان ئي بيا نه موندل نور پريشان غله گران دل گير خپل كور
 ته روان شه چه وړ شم هغه په كور كښ ذخيره ښه و ساتم چه كور ته رښي
 يوه دانه ئي و نه لیده په هغه سورد انبار خالي ته راغي پورته ئي اثر د غلي
 بيا نه موند چه د يوې شپي قوت ئي بيا شوي وي هيڅ عقت ئي پاتونه شه
 له ډير غم ئي سر په ديوال و واځه ماغزه ئي وتل په هغه ځاي و مړ فائده
 د دي حكایت دا چه خرڅ د سري په موافق د آمد كا او د نيکني له سوده

نه د ځان بهره مند کا چه پلار ئي له دي داستان فارغ شه کشر زوي پلار ته دعا وکړه ورته ئي و وچه اي پلار پس تر هغه چه سري د دنيا مال و ساتي او له هغه مال نه نفع تمام واخلې دوه کاره د و کانه يود له اسراف ځان و ساتي او په لار د اعتدال چه په هر څيز کې پسندلې ده روان شي

ابیات

”هست بر مردم عالي گهر بخل ز اسراف پسندیده تر گرچه عطا در همه جا دل کش است هر چه به هنجار بود آن خوش است“

دويم د ځان د بخل له عار د کم همتي له عيب و ساتي چه مال د بخل به عاقبت نخښه د تاراج او د تلف د غشيو شي لکه يولوي حوض وي چه له څو جويونو اوبه ورته را درومي که اندازه ئي د راتلو وتلو سري څخه نه وي نا چار به اوبه په هر طرف لار غواړي او په هر لور به ئي زيم پيدا شي په ديوال کې به ئي رخنه و شي آخر الامر به په يوه ځل وچ شي دا څو قصي چه بيان شوي اگر چه په اصل کليله او دمند کې نه شته د خبري د گريز گاه دپاره ابوالفضل راوړي دي خالي له فايدي هم نه دي په دا کتاب کې هم و کښي شوي القصه چه زهمنود پلار نصيحتونه وارويدل يوه فرزند ئي اسراف په لاس واخست شومي کاهلي ئي له لاس کېښوده مشر زوي ئي سوداگري اختياره کړه دور دست سفر ئي دوران د کړ دوه غوايه د بار کېښي دپاره ورپسره وود يوه نوم شتر په د بل نوم منډبه په سبب د درازي د سفر سختي ورپيښه شوه قضاء په لار کېښي جوړ راغي زمکه ئي خته وه شتر په کېښ پاتو شه خواجه و فرمايل په کوښ تمام ئي را و يوست طاقت ئي د تلونه وه د مزدور په حواله ئي کړ چه خصمانه ئي کړه هرگاه چه قوت ئي پيدا شي کاروان ته ئي را و رسوه مزدور دوي دري روخي په بيابان کې ورته تيزي کړي آخر له تنهائي دل گير شه راغي خواجه ته ئي و وچه شتر په مرسته شتر په لږ مدت کې جوړ شه په طلب د خواجه په هر طرف گرزیده ناگاه

یوه مرغزار هوا دار ته ورسیده د شتر په هغه منزل زړه ته پریوت په فراغت په
 څرکسیون مشقت محنت ټي د سفر په راحت د اقامت بدل شه ډیر فربه
 شه مستي ټي واخسته سلکیده غرچیده خټ به ټي په شاخ سم کړ سم به ټي
 په سومونو خم کړ په نواحي. د هغه مرغزار یو مزي وه خون خوار په دار
 مدار د هغه دیار په سریر د سلطنت ناست وه ډیر جانوران په خدمت د ده
 که رېسته بي شماره درندگان په زیور د بندگي آراسته وو اما هغه مزي خود
 رای ځوان وه چه هرگز ټي غوڅکي لیدلي آواز د گاو ټي آرویدلي نه وه
 پرانگ که تیز حمله دي هاتي که قوي جثه دي ده هیچ نه کتل په خپل
 جسم غلط وه هیچوک ټي په نظر کېي نه راوړل نه ټي چا سره مشورت وه
 نه خبر د زماني له آفت و ناگاه ټي آواز د شتر په تر غوږ شه زړه ټي له
 گوگل پریوت په دا حال ټي ملازمان نه خبرول د ده په لېکر کې دوه
 چغالان وود یوه نوم کلیله د بل نوم دمنه وه چه په هوښیاري په تیز فهمي
 مشهور وو اما دمنه لا ډیر دانا وه په خواهش د جاه د ناموس حرص ناک وه
 د عقل له منځ و پوهیده چه مزي ته هراس رسیدلي دي چه وسواس ور
 پېښ دي کلیله ته ټي و و چه څه پوهیږي بادشاه خوښي د سیل خوښي د
 ښکار په څه سبب ترکه کړه کلیله ځواب ورکړ چه ستا په دا سوال څه کمال
 دي دا ویل و تا ته کوم مناسب دي څما ویل و منه ځان خپل و څپړنه
 مصراع "تواز کجا سخن سر مملکت ز کجا"

موره د بادشاه له درگاه رزق مومونه سیوري د دولت په آسایش عمر تیره وو
 څما ویل پسند کړه د بادشاهانو په راز غرض مه کړه چه مور هغه عالم نه
 یو چه په صحبت د بادشاهانو مشرف شو خبره د موره په لیږدي د سلاطینو
 چندان اعتبار نه لري چري نه وي هغه در باند و شي لکه په هغه بیزو
 شوي وه دمنه و و هغه څه رنگ و حکایت

کلیله ورته و و راوري دي چه يوه بيزو وه ترکان ئي و لیده چه لرکي ئي
پرکاوه دوه مېم ورڅخه و و یو مېم به ئي په هغه لرکي کېن تک واهه تر بوه
ځاي به شکاف و شه بيا به ئي هغه لري کر بل مېم به ئي پر تک واهد په
دا رنگ ئي چاوه هغه ترکان چه کارته پاڅیده لار بيزو راغله په هغه چوب
کهناسته پري کاوه ئي دواړه ځاي ئي د لرکي په شکاف ننوتې اول مېم ئي و
کېن چه بل تک وهم دواړه ځاي ئي محکمي په هغه لرکي کېن و نهستي
بیزو په ژړا شوه دا ئي و و قطع

”په جهان کېن بهتر دا دي چه هرڅوک د خپل خپل کار کا
هر سړي چه خپل کار نه کا ځان به ما غنډ زر خوار کا“
ځما کار ميوه تولول دي نه اړه څکول هنر ځما د څنګل تماشا دي نه نېر
تېشه ناگاه ترکان راغي هومېره ئي و وهله چه هلاکه شوه دا مثال مي څکه
و وي چه درودگري کار د بيزو نه دي او دا حکايت مي په دا سبب راوړ
چه هر چا ته خپل کار په کار دي قدم د له خپلي اندازي نه و باسي
دمنه ورته و و چه په ويل د و پوهيدم ليکن زده کړه چه شکم په هرځاي
دک شي په هرڅيز مور شي اما دانايان چه قربت د بادشاهانو غواړي نه
د طمعي د لقمي دپاره بلکه فايده د ملازمت د بادشاهانو نصيب عالي دي
چه په هغه وسيله به زړه د دوستانو په لاس راوري او خاطر به له دښمنانو
جمع کړي قطع نظر له لطف د دوست يا له قهر د دښمن به په غور د ستم
ديدهگانو و رسي او خاطر به د شکسته دلانو په لاس راوري د هر چا چه
همت خپل په درگاه د بادشاهانو د خواب و خورش دپاره وې هغه په مثال
د بهايم دي لکه وې سې چه په هډوکي خوشحال شي يا خسيسه پيشي
چه په نان پاره شورو آلوده محظوظه شي مقرر دي شير شرزه چه ښکار د
سوي په پنجه راوري چه صيد د گورخر و ويني دا له لاس پرېږدي په ښکار
د گورخري بيت

۲۸۹

“همت بلند دار که پیش خدا و خلق باشد به قیامت تو اعتبار تو”
 دانا سړي چه په مرتبه بلند وړسي که د خوځم ژندگاني وي نيکي
 ځني په دنيا کېږي يادگار پاتوشي په مثال د کلابود گل وي د گلاب گل که
 شمېر کم لري فايده نقش نيکي د ده په در زړه کې تر ابدد قايم وي او کم
 همت په مثال د گندهيري د چنار د پټري دي که ژوندي وي هم لا ينع
 که مړ وي هم لعنت در قفا ابیات

“مرواريد گز اصل ز عيب پاک است آرايش بخش آب و خاک است
 تا هست درست گنج گانها است چون خورد شود دواي جانها است
 به فکونامي جاويد نه ميرد هرگز مرد آنست که نامش به نکوئي ببرند”
 کلیله و وړدا چه بيان د کړه واهي رویده په خپل عقل کېږي سر په
 گريبان د فکر ننباسه درته به معلوم شي چه خواهش کول د منصب عالي
 له هغه چا نه زيب لري چه په اصل په نصب بزرگ او بزرگ زاده وي
 اما خاصيت د نیکو سیرتي په کېږي جمع وي اصل د مور د هغي طائفي نه
 دي چه په دا کېږي قدم دوران کړدو ذات او اصل د مور تر دا تر دي چه
 په مور به څوک شک گمان د بل څه راوړي دمنه و و لاس د پایه بزرگي
 عقل دي او ادب نه اصل دي او نسب هر څوک چه فکر درست او خرد
 کامل لري ځان به له پايي خسي په مرتبه د شرافت وړسوي هر چه بي
 خردي او بي فکري کا په زړه به له مرتبي بلندي په پستي پريوزي له معصومه
 هستي په ویرانه د نيستي کېږي بزرگانو ويلي دي لوئي مرتبي ته ختل په
 دیر محنت او مشقت دي مصراع عروج بر فلک سروري به دشواري است
 او را کوزيدل له لوئي مرتبي په لږ کلفت میسر شي بیت

“وداني ئي په دیر غم به څگر خون وه ویراني ئي را شه گوره په څه دود”
 لکه لوي کالري په دیر مشقت د غره و سرته خيژاوه شي چه د غره له سره
 پريوزي په آساني کېږي را درومي هم په دا سبب دی چه څو مرد بلند

همت نه وي په دانائي په گران باري موصوف نه وي د بادشاهانو د مصاحبت
 د لوڼي مرتبي هوس د نه کا او که ئي و که زر به رسوا شي هر څوک چه
 آسایش غواري لاس د له آبروي پرېونځي او هميشه به په نا کامي او په
 خواري گرفتار وي او چه ئي په محنت او مشقت پسي ملا تړلي وي له
 خارستان د لارېي ملاحظه وي گل د مراد به له چمن د بزرگي په لمن راوړي
 تا مگرداستان د هغو دوو ملو نه دي آرویدلي چه يو په طلب د محنت د
 مشقت په مرتبه د بادشاهي و رسیده دويم په سبب د کاهلي د تن آساني
 په خاورو د خواري او د پریشاني کپيناست کلیله و و څه رنگ وه هغه
 حکایت دمنه و و راوړي دي چه دوه مصاحب وو يو تر بله د يوه نوم سلامت
 وه د بل غنیمت په سفر د خپل مراد له کور و وتل په هردښت او بیابان
 گرزیدل او غرونه ئي طي کول ناگاه ئي په يوه کوه دامانه گذر و شه هغه غر
 ډیر لوي غرو وه په لمن کښي ئي يوه چینه وه اوبه ئي نهایت سړي او خوړي
 د چيني دوراند يو لوي حوض ساز کړي وه او گرداگرد د حوض لږني وني وي
 سایه داري القصة هغه دوه یاران و هغه منزل پاک ته و رسیدل هغه ځاي
 چه ډیر خوش مکان وه په رسم د آسایش په هغه ځاي مقام شول يو زمان
 ئي آرام و کړ پس له آسودگني پاڅیدل د هر ځاي د هر مکان تماشا بین شول
 او هر ځاي ته ئي نظر کاوه ناگاه ئي نظر په يوه سپین کانري و لگیده چه د
 حوض په کناره یبي وه يو څو سطري پر کښلي وي دوو و کوت سطري ئي و
 لوستي په مضمون ئي آگاه شول دا ئي کښلي وه اي مسافره ته چه و دي
 ځاي ته راغلي ستا مهماني مي ښه فکر کړي ده ولي په دا شرط چه ځان و
 دي تالاب ته واجوي او ویره د دویدو په خاطر و نه رسوي په هر شان ځان
 له تالاب و کناري ته و باسي او مزي د کانري د غره په وښ کښي یبي بي
 درنگ ئي په اوږه واخلي او د غره تر سره ئي په يوه دوو رسوي او له هوله د
 درندگانو خونيو ته و نه ویريږي او له اغزیو د خاردارو ونو چه په تا څرخيږي

له ملاحظي د دي کاره پاتو نه شي چه دا لارستا د تلو په سر و رسي گل د
مراد به ستا په سر کېښي شي غنیمت مخ و سلامت ته کر چه اي ياره
را شه چه په پښود همت دا لار په سر و رسوؤ بیت
"يا به ستا زلفيني و نسیم په لاس کېږي يا به سردر باند بایلم دوي وینا دي"

بیت

"يا بر مراد بر سر گردون نهیم پاي يا مرد وار بر سر همت کنیم سر"
سلامت و و اي ياره عزیزه په مجرد لوستل د خط چه نویسنده معلوم نه
دي په دا لار کېښ چه خطرناکه ده په دا خیال چه بي فایده دي ځان و
دي هسي گرداب تهلکي ته آچول نشان د بي خردی دي هیڅ عاقل زهر په
یقین او تریاک په گمان نه دي خوړلي او هیڅ خرد مند نقد په راحت نسیه
بدل کړي نه دي غنیمت و و اي رفیق دا مقام د خست او د پست همتي
دي په لار خطرناکي تلل او سعی په محنت او مشقت پسي کرل په مرتبه
اعلي پسي نشان د دولت او د عزت دي هر چه مرد عالي همت وي د هغه
همت په گوښه توبه قرار نه نیسي خو په پایه بلنده و نه رسي گل د مقصود
بي خاره او گنج د مراد بي ماره په لاس راوړل مشکل دي ځما د همت مرغه
په جنبې د پرو بال راغي چه یو ځل پرواز و کړم په موجب د مضمون د
خط ځان لکه نهنگ دي حوض ته واچوم او لکه ازدها مزي د کانري په
اوږه واخلم لکه سیمرغ د کوه قاف و سر ته ټي و رسوم و گورم چه له پردي
د غیب څه راز را پیدا شي سلامت و و په هغه لار قدم کېښول چه حد او
پایان ټي معلوم نه دي او په هسي دریاب کېږي ځان آچول چه نیکی او
بدی ښکاره نه ده کار د عاقلانو نه دي هوښیار چه د ننوتو او د وتو په کار
پوهیدلي نه دي په هغه کار کېږي ځان نه آچوي ابیات

"تا نه کني جاي قدم استوار پاي مه نه در طلب هیچ کار
در همه کاری که در آئي نخست رخنه بیرون شدنش کن درست"

شاید دا خط په مسخره کي چا کبلي وي يا دا حوض داسي شان گرداب
وي چه وتل ځني مشکل وي او که ځني ووزي هغه د کانري مزي نه وي
او که وي په غاړه ورنه شي او که ورشي د غره تر سره په يوه ساه يوور نه
شي او که دا واړه و شي معلوم نه چه نتيجه به ئي څه وي زه په دا کار کني
در سره مل نه يم او تا هم له دي کار منع کوم غنيمت و و پريږده دا خبري
چه زه تر دا تيريم او په دا لار تلوي يم او پوهيرم چه ته په دا کار کني
ځما مل نه ئي په دا ځاي ناست اوسه ځما ننداره کوره په دعا را سره مدد
کار اوسه سلامت و و وينم دي چه له دي کار آوېتوني نه ئي او ترک به د
دي نه کړوني و نه کړي زه طاقت د دي نه ليدوني کار نه لرم او تماشا
د هغه کار چه موافق د ما د طبعي نه دي کول و ما ته دشوار دي ما خپل
مصلحت کړي دي چه څو ته شروع د دي کار کړي زه په خوا تر دا لار د کړيز
و نسمل تر ليدل د دي هسي افعال شنيعه نه ليدل به تر دي سلامت لار د
غنيمت پريښوه فرصت ئي غنيمت و شماره هغه غريب ئي تنها پر هغه ځاي
پريښ غنيمت په نا اميدي په کنار د حوض راغي ابیات

”در بحر محيط غوطه خواهم خوردن يا غرق شدن گهري آوردن
يا در به هردو دست کند خواجه برکنار يا موج روزي افکندش مرده درکنار“
پس په قوت د بخت د زړه په همت په چشمه نبوت په توفيق د خداي
تعالی په بله کناره و ووت د کانري مزي ئي په اوږه واخست په يوه دو په
غره و خوت که ئي کتل عظيم بهر ئي و لیده ناگاه د کانري مزي هسي سخت
آواز و کړ چه په غره په سمه زلزله شوه هغه آواز چه د بهر خلق و ارویده
دير عالم محي ته ورته را و ووت د غنيمت په استقبال متوجه شه غنيمت
د الله تعالی و قدرت و ته حيران وه چه يو جماعت د بزرگانو د غنيمت په
ملازمت مشرف شه او په التماس تمام ئي په آس د دولت سور کړ او په لور
د بهر ئي روان کړ سر او تن د ده ئي په کلاب په حمام پريوي خلعت گران

مايه ئي د بادشاهي ورواغستاوه بادشاهي ئي د هغه ملك په ده و سپارله
 غنيمت حقيقت د دي معاملي و پېستېده هغه عالمو خواب وركړ چه اولنيو
 حكماو په دا چينه باند يو طلسم ساز كړي دي هرگاه چه حاكم د دي بهر له
 دي سراي فاني نه وداع و كا الله تعالي يو بخت بلند چه طالع د سرداري لري
 و دي سرچشمي ته راوړي هرگاه چه هغه بخت بلند ځوان په بدرگي د الله
 تعالي د عنايت له دي چيني تير شي مزي په اوږه واخلي او په آرويدل د
 مزي د آواز ساكنان د بهر شكر د حق تعالي په ځاي راوړي او دي په
 بزگي او په سرداري قبول كا په سايه د عدالت كې په آسايش روزگار تيره وي
 دمنه و و چه دا حكاييت مې په دا راوړ چه زده كړي چه نوش او ناز او
 نعمت بي نيش او بي آزار محنت ميسر نه دي هر څوك چه خيال د
 سرفرازي لري د هريوه سفله پاي مالي نه څكوي او په زبونه مرتبه قناعت نه
 كا زه څو مصاحبت د مزي حاصل نه كړم پېي به په فرش د راحت درازي
 نه كړم كليله ورته و و حاصلول د دي كار له كوم ځاي فكر دي دمنه خواب
 وركړ په دا وخت چه مزي په غم په اندوه گرفتار دي خپل ځان به وده
 ته عرض كړم هائي چه په ښو خبرو مصلحت آميزو خوشحالي بيا مومي اوله
 دي انديښني چه لري شي په دا وسيله دانائي څما خاطر نشانه د ده شي او
 يوله مقررالومي كا او مرتبه مې زياته شي كليله و و ته به تقرب د مزي
 په لاسه حاصل كړي او كه حاصل كړي هرگاه چه تا خدمت د ملوكانو كړي نه
 دي او ادبونه د ملازمت نه پېژني په لږ فرصت هر چه حاصل كړي باي به
 ئي كړي دمنه و و مرد دانا ته لوي كارونه هيڅ زيان نه لري په دا چه په ره
 نموني د عقل په هر كار كېي چه شروع و كا له عهدي ئي په وجه احسنه را
 ووزي بل دا چه كه دولت ياوري و كا هر چه ئي نه زده وي زده ئي كا لكه
 راوري دي چه يو ځوان وه صورت د فرزاني ئي درله مرتبه ئي د سلطنت
 حاصله شوه داد او عدالت ئي په جهان شهرت و نيوه يوه له بادشاهانو ورته

فرمان و کيس چۀ ته په اصل ترکانرني په کار د ترکانرني هغه پوهيري تدبير د
مملکت او دا کار د سرداري د له چا نه زده کړي دي ده خواب ورته و
کيس چۀ هغه چا چۀ دولت و ما ته ارزاني کړ هره دقيقه ئي د جهان داري
را ته تعليم کړه . ابیات

”خرد چون دفتري تلقين کشايد زمن آن در وجود آيد که بايد
ز دولت هر که را روشن شود شمع همه اسباب دانائي کند جمع“
کلیله ورته و و په مجرد د بادشاهانو د نوازش خرد مندي تعلق نه لري
بلکه خو قدیمي نسبت او پسندیده خدمت و رسره جمع نه شي صورت نه
نسي تا ته په درگاه د بادشاه شيخ يو حاصل نه دي له عقل لري دي چۀ
ته مقصود بيا مومي دمنه و و هر څوک چۀ په ملازمت د بادشاهانو و ځاي
ته رسيدلي دي په يکبارگي نه دي بلکه په واسطه د پسندیده خدمتونو چۀ
کامل عياري ئي معلومه شوي ده درجه په درجه ئي قدرت موندلي دي اما محنت
او مشقت ته ئي غاړه يني دي هر څوک چۀ په دا پنځه صفت خدمت د
بادشاه کا حسب المدا به ئي مراد حاصل شي اول بر دباري چۀ لنبه د قهر
په اوبود حلم مړه کا دويم پرهيز کول له هوا هوس چۀ خدمت د بادشاه په
آرزو د خپل نفس مقدم لري دريم حرص چۀ فريبنده وي او طمع چۀ فتنه
انگيزه ده په عقل چۀ رهنماي دي غالب کړي نه بويه څلورم بنا د کار په
راستي او درستي بويه پنځم حوادث چۀ مخ ښکاره کا اضطراب او بي قرارني
بايده نه دي الحمد لله چۀ له ديو صفتونو بي بهره نه يم کلیله و و ما فرض
کړل چۀ تا قربت د بادشاه حاصل کړ په کوم هنر به منظور د بادشاه د نظر
شي دمنه و و که دولت د بادشاه د ملازمت حاصل شي پنځه خصلت به
اختيار کړم اول به خدمت په اخلاص کړم دويم به بي ده له پيروني کار نه
کړم دريم به د ده کارونه په هغه عبارت ادا کړم څلورم هغه کار چۀ صلاح د
ده د دولت وي هغه به د ده په زړه او په سترگو کيبي آراسته کړم پنځم که

کلیله و دمنه ۲۹۵

بادشاه یو کار اختیار کا چه مناسب د ده د دولت نه وي په نرمي او په ملايمت به ئي ورته عيب ښکاره کړم او کوم يو هنر به بهتر وي له ديو خصلتونو چه ما و و هرگاه چه بادشاه هنرونه څما و ويني ما به په خپل عنايت مرحمت مخصوص کا کلیله ورته و و هسي معلومېږي چه له دي خيال جاروتولې نه ئي بار په ويره اوسه چه ملازمت د بادشاهانو کار دي خطرناک او مهم دي دشوار لکه ويلي شوي دي بيت

”چه صحبت د ملوکانو سره کاندې بويه دا چه ويل نه کا لاندې باندې“

ابیات

”همانا که پیوند شاه آتش است به آتش دراز دور دیدن خوش است
چو شاهان ز کینه فروزند چهر به فرزند خود بر نه یارند مهر“
حکما و ويلي دي دوه کاره دانایان نه اختیاره وي صحبت د سلطان څښل
د زهرو په گمان د زړه راز ويل با زنان دانایانو مثال د بادشاهانو د لوي غره
سره مثال کړي دي چه په غره کېږي اگر چه کان د جواهراتو واورو د ونو
سيوي وایه لږکي انواع نعمتونه ډیر دي اما خالي له خطر د پړانگ د مزي
د سباع درنده و نه دي او هم په غره ختل گران دي او هم آستوکه کول پر
مشکل او دا ئي هم ويلي دي چه صحبت د بادشاهانو مثال د دریاب د
سوداگرې دي یا ډیر سود په لاس راوړي یا په گرداب کېږي د هلاکت گرفتار
شي دمنه و و هر چه د و و ازروي نیک خواهي د و و اوزه پوهېږم چه
بادشاهان مانند د بلي لنبي دي هر چه و دوي ته نیژدي وي خطر ئي د
ځان بیشترا اما هر څوک چه له خطري ویرېږي په مرتبه د لوڼي نه رسي مقرر
دي چه په دوه کار کېږي شروع نه بويه مکر په بلندي د همت خدمت د
سلطان او سفر د دریاب مقهورول د اعدا اوزه ځان پست همت نه گنرم
پس څه لره به له ملازمت د سلطان ترس کړم کلیله و و اراده ستا و ما ته
معقوله نه ده اما چه په دا کار ته په جد ئي خدای تعالی د ئي مبارک کا

فال د نیک اوسه دولت د همقرین له کلیله نه رخصت شه په دربار د مزي راغي له لري خاي تیت شه سلام ئي و کړ مزي له خپلو مصاحبانو پېسته و کړه چه دا څوک دي څه مطلب لري و ئي و زوي د فلانه دي چه د تا له ملازمانو قدیمونه وه مزي و و پلار ئي پېژنم نور ئي څان ته و باله ورته ئي و و چرته اوسي دمنه ورته و و اگرچه یو څو ورځي له آستان جنت نشان محروم وم اوس په دستور د پلار اراده مي د ملازمت د درگاه عالم پناه په خاطر آرزو وه میسه شوه او دا خدمتگاري د حضرت سر مایه سعادت او پیرایه بخت گنرم اراده مي ده دا چه بقیة العمر تر قدم مبارک لاند او متصل په رکاب د سعادت صرف کړم او په هر دم منتظر اوسم چه یو لوي خدمت بادشاهي مخ ښکاره کا او زه په هغه خدمتگاري کېم په سعی د خرد کوي د مراد تر مناري د چوگان بازي و باسم او رضامندي د بادشاه زمان حاصله کړم مزي و و چه دا څه خیال محال دي چه تا په خاطر مصمم کړي دي د تا اصل او بنیاد خود معلوم بیت

“انجیر فروش را چه بهتر انجیر فروشي اي برادر”

د تا اصل چه کوڅه گرد واقع شوي دي او همیشه توتي د درويزي په لاس نظر دي د باغبانانو په جواز خواري دي چه یو سنگ په کلي کېي جخاچ و کا بېغ د باغبان واري وړاند تېتي ورستو کوري د دي هسي خلق په درگاه د بادشاهانو څه مناسبت لري او کار و بارد بادشاهت چه وزیرانو او عاقلانو ته د سرکار والا نوبت نه رسي او د هسي گدا طبعانو او کوڅه گردو ته څه نسبت د خدمت دمنه په عرض و رسول هر چه په زبان صدق ترجمان بیان شول عین کرامات دي لیکن دا درگاه د بادشاهانو لکه ويلي شوي دي بیت

“په لېکر کېم د هم ساد وي هم د غله وي کله غشي په کار شي کله گزون”

مصراع “اندرین باغ چو طاؤس به کار است مکس”

بعضي کارونه د بادشاهي دي چه له لویو سربو سر به راهیږي بعضي هسي

هم دي چه تعلق په خوردانو لري په هاتي کوتوله ماتيري غوښت او کڅلي په جرگو په کوترو وا وښتي شي د ستي کار له ستي شي د تمزي کار د تمزي شي يو کار د توري دي يو د قلم تراش مطلب دا چه خانه زاد چه دا په عرض و رسول په دا کار خانه بادشاهي کښ لوي کم لږ او دير هميشه په کاروي وچ لرگي که په لار کښ پروت وي که په مځل د غاښ يا په خارښتول د غوږ په کار نه شي د سولو په کار خودي ځان دار که هر څوکم او زبون وي تر ځماد نه خو کم نه وي مزي د ده په خوږو په ښايسته و خبرو حيران پاتو شه په خاطر ئي راغله چه که هر څو بد اصل ضعيف جته دي اما لايق د تربيت او د خدمت دي مخ ئي خپلو مصلحتانو ته را و جاريوست دا ئي و و چه جوهر د عقل عجب بي بها دي چه هر څو له بد اصل کم نام سره مل شي په مرتبه ئي د بزگي و رسوي لکه لنه د اور که هر څو ئي مړه ووني کوزه وي يو ځل خوسر پورته کا نور مزي و و چه دا خردمند ځوان ځما له درگاه اوله سلام مه منع کوئي او نوم د ده ځما په ملازمانو کښي و کښي دمنه خوشحال شه و پوهيده چه خبره ځما قبول درگاه شوه بيت

“دو بامداد گر آيد کسي به خدمت شاه سيوم هر آينه دروي کند په لطف نگاه”

دمنه ملا د خدمتگار ئي ټينگه و تر له او هميشه به حاضر په خدمت کښي وه يو دم به د بادشاه له خدمت غافل نه وه آستوگه ئي د کور تر که کره شپه په چوکي او ورځ په ښکار په ديوان حاضر وه په عقل په هنر به ئي خدمت د بادشاه کاوه په وسيله د راست کار ئي او راست گفتار ئي ورځ په ورځ په ترقي کښي د مرتبي وه منظور نظر د بادشاه کيده يوه ورځ چه مزي په جاله خوش وقتي کښ ناست وه په عرض ئي و رسول چه ملازمانو ته د بادشاه لازم دي چه کار و بار د بادشاهي هر چه دوران و ور ته پيس شي په اندازه د عقل خپل د په هغه فکر و کا چه صلاح د دولت او بهبود د بادشاه په کښي وي په عرض د و رسوي چه نيک خواهي او ميزان د عقل د ديو بادشاه

ته معلوم شي او د دویو له دولت خواهی او له نیک اندیشی بادشاه مملو
 او خوشحال شي او خدمتکاران هم په واسطه د دي خدمت په نوازش
 خسروانه سر بلند شي هانه خو په زمکه کښ پته وي هڅوک په پرورش د
 دي کوښښ نه کا هرگاه چه له زمکي سر هسک کا جهان په سر سزي رنگين او
 شاداب کا پیرایه د خلعت نوروزي واغندي زیارت گاه د خواص و عوام شي
 نا چار خستن ئي په محافظت او په تربیت شي او اصل د کارونو او سر د
 دولتونو تربیت د بادشاهانو دي هر څوک چه وي له خردمندانو نه په نظر
 د التفات او تربیت سرفراز کا په اندازه د عنایت او د تربیت بادشاه فایده
 د خدمتگاري له دویو آخلي مزي و تربیت د خردمندانو هڅه رنگ کړي
 بویه او د دویو له خدمت هڅه رنگ فایده آخستي بویه دمنه و بادشاه
 ته بویه چه نظر په ملازمانو په قدر د دویو د عقل او د دویو د دانش کا نه
 په هنرمندي د پلارونو او په روش کښ د ځوان مردئي بي هنران او کم
 خردان اگرچه په وسیله د هنرمندي د خردمندی د پلارونو روتئي ته وړسي
 اما په مرتبه د لوئي نه رسي . بیت

“گرد نام پدر چه مي گروي پدری خویش شو اگر مردی“

حکما و ویلي دي چه آدمي زاد واره یو اصل او یو وجود دي بیت
 “بني آدم اعضاي یکدیگرند که در آفرینش زیک گوهرند“

بادشاه ته نه بویه چه نظر د دیو په خویش په بیگانه لري یا نظر په اصل
 په نسب په پلار او مور کا خوبي ذات او پسندیده کي صفات د ملاحظه
 لري چه په عقل په دانش په راستي په درستي موصوف وي هم په هغه د
 مهرباني کا لکه مار او لرم له سربو هم خاله دي په سبب د ضرر چه و خلقو
 ته رسي په کشتن او زدن د دویو بي صري کوښښ کا باز او چپته چه جانوران
 درنده دي او وحشي صفت په څو تر دد په څو تلاش له صحرا کیول شي او
 څو رنج او محنت د دویو په تربیت و ځکاوه شي چه هغه نفعه ځني آخسته

شي پس بايدۀ دي بادشاهانو ته چۀ مردان عاقل په هر ملك په هر ديار
 چۀ وي طلب كوي او په توجه بادشاهي د ټي مخصوص كا چۀ رونق د
 بادشاهي په ښو خوانانو دي هغه څوك چۀ په كارونو كښي كاهل او له هنرونو
 نه غافل وي هغه په دانايانو باندۀ نه لويه وي چۀ منصب د خردمندانو بي
 خردانو ته ور كول هښي شان دي چۀ د سر څيره په پېوټرل او د پېو
 پرتوك په سر ټرل هر بادشاه چۀ جلب د اختيار په لاس د نادانانو وركا او
 دانايان له كارونو د مملكت بي دخله شي كلي خللونه په هغه ملك پيدا شي
 چۀ دمنه له خبرو فارغ شه خرد مندي او كار آگاهي ټي معلومه شوه په لږ
 مدت كښي مزي د خپلو خاصانو په شمار كړ هر كار ټي د ده په صلاح كاوه
 بكي او جزوي مهمات ټي د ده په ښه تدبير كړل دمنه يوه وړم قابو بيا موند
 په خلوت كښي ټي په عرض و رسول چۀ دير مدت و شه چۀ بادشاه فرار په
 ټخي ناست دي د ښكار خوښي ميل په مهماتو ملكي نه كا كه په سبب ټي
 و پوهېږم چۀ په هغه باب حق د نملك په ټخي راوړم مزي خپل راز تر
 پتاوه چۀ په دا مينځ كښي بشتر به يو ډول ناك آواز و كړ چۀ د هوش جلب د
 مزي له لاس پرېوت پس له دير ساعت چۀ په حال خود راغي راز د زړه
 ټي دمنه ته پرالت و ټي و سبب د وحشت ځما دا آواز دي نه پوهېږم چۀ
 دا څه آواز دي اما گمان مي شي چۀ آواز د ده دليل په هيت او صولت
 د ده دي په زور په قوت لكه آواز هومبره ټي تن توش كه حال دا هسي وي
 آستوگه د دي ټخي مناسبه نه ده دمنه و و د بادشاه غير له دي آوازه
 سهمناكه بل هم څه په خاطر رسي چۀ سبب د ملال وي و ټي و نه دمنه و
 و سكه په آواز خالي وطن خپل پرېښول نه ښايي بادشاه لكه غر ثابت قدم
 بويه په هر باد د حركت نه كا ابیات

”خلاصي خواهي از سيلاب اندوه قدم بر جاي بايد بود چون كوه
 گز از هر باد چون بيد دي به لرزي اگر كوهي شوي گاهي نه يرزي“

بزرگانو ویلي دي چه په هر آواز بلند په جسته قوي غلطې نه بویه ډیر دي
 چه آواز ئي بلند وي جسته ئي حقیر ډیر دي چه په جسته قوي هیکل وي
 دل ګرده ئي نه وي مثل "هرکه را دل قوي بازو قوي" هر څوک چه
 له قوي جسته اوله آواز بلنده واهمه کا هغوته به هغه ورسې لکه هغي روباه
 ته ورسېدل مزي و وڅه رنگ وه دا حکایت

دمنه و وچه یوه تروري په څنګل کېي په بوي د طعمي هر طرف جویانه
 او پویانه وه نظر ئي په یوه مرغ خانګي و لګیده چه ترولي لاند مشوکه په
 زمکه وهله دا ورته په خوشه چه ښکار ئي کا په هغه ونه پوري یو طبل باز
 آویزاند وه او چه دهغي ونې څانګه پر لګیده د طبل باز نه به آواز سیمکین
 خوت تروري فکر وکړ چه دا آواز قوي جسته بهتر تر جرګ او د جرګ تر
 ښکار دي شایه، دا په غوښه څورب او په طعمه زیات وي د جرګ له څو
 پاڅیده په طبل و زغاسته جرګ په دا واقعه خبردار شه مخ ئي په ګریز و نیوه
 له تهلکي د تروري خلاص شه دا په صل محنت په ونه وخته طبل باز ئي
 څیري کړي پوست ئي نور هېڅ په کېي بیا نه موندل اور ئي د پېښماني و
 اندرون ته پریوت نم ئي د زړه د کباب ترسترګو جاري شه و ئي و دریغ چه
 له اصل کار چه بهبود وه په جسته نا بوده باند غلطه شوم ابیات

"دهل در فغان است دایم ولي چه حاصل که اندر میان هیچ نیست
 گرت دانشي هست معني طلب به صورت مه شو غره کان هیچ نیست"
 "بویه چه بادشاه له دي آواز اندیښنه و خاطر ته نه رسوي که حکم شي
 زه به ورشم حال به ئي تحقیق کړم په عرض به ئي و رسوم مزي خبره د دمنه
 منظوره کړه دمنه ئي په تحقیق د احوال رخصت کړ چه یو زمان تیر شه مزي
 اندیښنه وکړه له آستولو د دمنه پېښمان شه له ځان سره ئي و ولویه خطا مي
 وکړه بي فکر کار را څخه و شه چه بزرگانو ویلي دي چه بادشاه د په لس
 ګروه اعتماد نه کا خپل راز د ورته نه وائي اول هغه څوک چه له بادشاه ئي

۳۰

بي گناه آزار موندلي وي او مدت د رنج في دراز شوي وي دويم هغه څوک
 چه مال او حرمت د ده په ملازمت د بادشاه ورك شوي وي دريم هغه څوك
 چه له خپل منصب معزول شوي وي او اميد د عمل دارې نه لري څلورم
 هغه سري چه طبيعت في خواهان د فتنې د شور انگيزې وي په ايمني په
 آرام في خوي مايل نه وي پنځم هغه گنه كار چه يارانو في شربت د عفوي
 خپلي وي او ده تلخي د عقوبت څكولي وي شپږم هغه گنه كار چه تر نورو
 گنهكارو و ده ته دير آزار رسيدلي وي اووم هغه چه خدمت في دير كړي
 وي او نتيجه في لږ موندلي وي او نورو خدمت كم كړي وي رعايت زيات وړ
 سره شوي وي اتم هغه څوك چه په خوا في دشمني كړي وي او له كم قوتې
 بي دست و پاي شوي وي پس له صلح ملازم درگاه شوي وي بيت
 "دشمن كه به عذر شد زبالش ايمن مه شو و ز در مه رالش"

لهم هغه سري چه د بادشاه په زيان كې خپله فائده ويني لسم هغه څوك
 چه موافق د خپل خواهش قبوليت خپل په درگاه سلطاني نه مومي او نژدي
 كيدل و غليم ته د بادشاه خپل بهبود او بزرگي گنډي اصل كار هسي دي
 چه د چا ديانت او مروت او سري توب بارها آزميلي وي خپل راز د وړ
 ته نه وايي پس پخوا تر آزمېست استول د دمنه په طرف د غليم له عقل
 لري دي دمنه هوشيار جرگ دي دير مدت شوي دي چه څما له درگاه رنځور
 مهجور دي مه بادا چري په زړه في د آزار خار څرخيدلي وي په وخت د
 فرصت خيانت و نه كا فتنه را ته پيدا نه كا مزي په دا انديښنه كېي كله
 پاڅيده كله كهيناست سترگي في دمنه ته ختلي وي ناگاه في دمنه و لیده
 مخور زړه في په قرار شه دمنه راغي په ادب في سلام و كړ مزي ورته و و
 چه څه د و كړه دمنه و و اي بادشاه عالم پناه هغه آواز چه په گوش مبارك
 رسيدلي وه د غوايه وه چه بي خوراك او خوب بل كار نه لري مزي و
 و اندازه في د قوت څه ده دمنه و و ما په ده كې څه دېدېه و نه لیده

چه د قوت اټکل مې ټي کړي وي د بزګري د بلند همتي اثر مې په کېني بيا نه موندۀ چه پوهیدلي وي څه خیال په سر کېني لري هر څو سلوک برادرانه بلکه غالبانه خبري مې ور رسېدۀ و کړي د ده مې هېڅ هېبت او صلابت و نه لیدۀ مزي و و په یوه پیژندګلوي فریفته نه بویه او هغه نېهان د ناتواني نه ګزلي بویه

ابیات

”ز بادي کز کلاه از سر شود دور گیاه آسوده باشد سر و زنجور
چو کوه از زلزله گردد به دو نیم ز افتادن بلندان را بود بیم“
باد تند وړو بوتیو ته زیان نه رسوي مکر لوټي وني له بیخ لوروي بزګران هغه دي چه کم غلیم لوي ګزري که هر څو ضعیف وي زور قوت ټي تر ځان کم نه ګزري

بیت

”مه شمار عدو خورد را خورد که وي از ره خود چنین توان برد“
د باهي نظرد چټي په لکي دي د شاه باز نظرد میور په څورنگ دمنه و و بادشاه د له دي څیز دا هونږه وسواس په خاطر نه ګرزوي چه ما په آئینه کې د ده د وچولي واره حقیقت د ده د اندرون معاینه کړ قهر مهرد ده د وروځیو تر مینځ وینم مصراع ”د جبین تخته ټي یهي ولوستن ته“
ځای د وسواس هېڅ نه شته که د بادشاه باور ځما په دا ویل له شي حکم د کا چه دي راولم په ملازمانو د درگاه ټي داخل کړم چه زین پوښ د هواداري او د بندګي په اوږه کېږدي او په شو خدمتونو رضامندي د بادشاه حاصله کا مزي په دا خبره خوشحال شه او د ده په راوستو ټي اشارت و کړ دمنه شترې و ته و رغی په آرت زړه په ویلي وچولي په روانه خبره بي اړکیدو ټي خبره آغازه کړه شترې ټي و پېستیده چه له کوم راغلي ټي دا ځای آستوګه په څه سبب ده او راتلل د په څه سبب وه شترې صورت حال په راستي او په درستي ورته عیان او بیان کړ دمنه له خپلي فهمیده کي شکرانه په ځای راوړه چه لکه ځما ګمان وه ګمان باطل نه شه هر چه مې په عرض

ح - ح

د مزري رسولي وه هم هغه شان معلوم شول شتر به ته ئي و و زه مزري راستولي
 يم چه ورشه دا شخص دا هونبره مدت و شه چه په دا مكان كښي د ده
 آواز آروم په ملازمت څما ولي نه راځي يا له ما خبر نه دي يا له ما ملاحظه
 لري دلاسا ئي كړه له ما ئي خبر كړه د ما په ملازمت ئي راوله اوس راغلم ته
 مي خبر كړي كه را سره څي شرف اندوز ملازمت به شي رنگارنگ فائدي
 به له ملازمت د مزري حاصلې كړي او كه نه څي ځواب را كړه مصراع "بر
 رسولان بلاغ باشد و بس"

شتر به و پښتېده چه مزري څه دي او څوك دي دمنه ورته بيان د مزري
 د خوف او د رجا د بيم او د اميد واړه چه وه مفصل و كړ مجمل دا چه
 بادشاه د دي څنگل دي او جمله بهايم او سباع د ده د دولت تر سيوري
 لاند په امن په امان روزگار كا بعضي چه د ده هم ځوان سفره وي هغه بهر
 مند د ده د ځوان يغمان وي او هر چه رعايا او و مسخورد دي څنگل دي
 هغه په پناه كښي د ده له لاس د ظالمانو په امان دي او بهر مند د ده له
 عدالت مصراع "لشكري از دولت شهري ز داد"

شتر به هم له آرويدو د دي گفتار كښتي د فكر په گرداب كښي د بيم او
 اميد و كرزوله ورته ئي و و دا چه تا بيان و كړ معلوم شول اما دا مقدمه
 ديره مشكله را ته ښكاره شوه په ميان د موږ د اصل او د شير شوزه دښمني
 ذاتي ده چه موږه قوم اسباب د باورچي خاني د ده د قوم وي اما په هر
 حال چه تقريبن د آستوكي په دا ملك واقع شوي دي او ستا په ذات كښ
 هم چهرة د نيك نيتي او د بزرگي لیده شي د نيكي د بدني عهده څما كه
 پخپله دمه آخلي لاچار به درسه دروم دمنه له هر لوري د ده د نيكي د
 بدني متعهد شه او قسمونه ئي مغلظه په ميان راوړل شتر به په ظاهر شادان
 او په باطن پریشان ورسره روان شه لكه پښتانه وائي پېښل شوه خوښ
 شوه هرگاه چه په درگاه سلاطين و سجده گاه د مزري داخل شول دمنه را

وراندې شه مزي ئې له راتلو د شترېه آگاه کړ مزي سجده د شکر په درگاه باري تعالي په ځاي راوړه حکم ئې د شترېه د ننه یستو و ملازمت ته وکړ شترېه په حضور راغي لوازم د بندگي او د سرافکندگي ئې په ځاي راوړل مزي لکه روش د بزرگانو دي په لطف په مهرباني د احوال پېستنه وکړه و ئې و په دا ملک کله راغلي ئې سبب د راتلو د څه دي شترېه تمامي خپله قصه په عرض ورسوله مزي ورته و وديرېه و شول چه په دا ملک راغلي په آرام په جمع خاطر سره په دا ملک کېن څما تر سوره لاند کاه چرائي کوه اوله هېچا ملاحظه په خاطر مه راوړه بیت

“درین مملکت گر به گردې بسی زما در شکایت نه بینی کسی”

بیت

“در اول به کاري که نیت کنم نظر در صلاح رعیت کنم”

شترېه دیره دعا او ثنا د مزي و ویله ملا ئې د خدمتگاري مضبوطه وقرله مزي په دانايي او په تدبیر پخته د دمنه آفرین وکړ چه لکه ویل هسي وه اولکه ئې کرل هسي و شول مرتبه ئې د توصل او د بزرگي په درگاه د مزي روز افزوفه شوه او شترېه له ملازمانو د درگاه ورځ په ورځ ئې د اخلاص له مخ خدمتگاري او بندگي په ځاي راوړله مزي ورځ په ورځ تخته د دانايي او د فهمیده گني او خدمتگاري د ده لیدله تربیت او رعایت ئې د ده په باب گاوه او په دا میان کېن به ئې جاسوسي د احوال د ده کوله د آزمایشت په ځایونو کېن آزمایه هرگاه چه عقل او اخلاص ئې د ده خاطر نشین شه پوهیده چه په دا کارونو کېن دي مستثني دي نور ملازمان ئې برابر نه دي دا خوي د بادشاهانو دي چه نظر په نوي په زاره په جدید په قدیم نه لري هر څوک چه کارگذار راست گفتار درست کردار و ویني هم هغه محل اعتماد او مجرم رازکا او پایه ئې تر واورو هسکه کا پس له دیر آزمایشت ئې مرتبه د ده هسکه کړه په ارکان دولت کېن ئې له مقربانو مقرر کړ او کار وبار ئې د ملک یي د ده له صلاح نه بکاوه

سرآمدی د خپلو مصلحتیانو شه دمنه په لیدل د دي مرتبه د شتره چه په
مرتبي ئي اعلي و رسیده اور ئي د حسد په لمن د صبر و لکیده شعله تر
کریبانه چه في الحقیقت دست گرفته د شتره وه و رسیده بلکه خرمن ئي د
خردمند ئي تمامي و سه سراسیمه او پریشان په قال د فکري د شتره د
کلوزنگل بیت

“دمنه د فکر په تال زانگي خلق ورو ئي چري پریوزي“

هرگاه چه دا همه مهمات واره په خلاف د کلیله د صلاح ده دوران کړي
وه نه ئي کلیله ته ژبه د ویلو وه نه دا راز د ده نه د ساتلو وه بیت
“نه روي رفتن و نه پای باز گردیدن چو خنده بر لب ماتم رسیده حیرانم“
یوه ورځ له ډیر سوخته د حسد لیوني شه څک په خوله اوښکي په سترگو
کلیله ته راغي ور ته ئي و و چه وروره خدمتونه مي لوي لوي د موري په
ځاي راوړل شتره مي ور ته را ووست اندیښنه مي د ده له زړه لري کړه
اوس کار و بار د دربار واره په ده شه زه له خپلي مرتبي پریوتم څه لار را ته و
ښه او څه علاج و کړه کلیله ځواب ور کړ چه اي جان من د خود کرده څه تدبیر
دي خپله ښه د په خپله په تیر و وهله د فتني په غبا، د په خپله ځان آلوده
کړ په تا هغه و شول لکه په یوه زاهد شوي وه دمنه ور ته و و هغه حکایت
څه رنگ وه کلیله ور ته و و راوړي ئي دي چه یوه بادشاه یوه زاهد ته
قیمت بها خلعت ور کړ یوغل ور پسي په غلا ډیر و گرزیده په لاس ئي کښي
له ووت نور د هغه زاهد مرید شه خدمت ئي د زاهد واخست د درویشي
په ادبونو کښ ئي کوښ کاوه په لږ مدت کښي محرم اسرار شه یوه شپه ئي
هغه خلعت واخست نور لار چه زاهد خبر شه نه جامه وه نه مرید وه نور
زاهد ور پسي روان شه په لار ئي و لیدل چه دوه تخمیر یو تر بله په جنگ
شمع و و یو تر بله ئي جنگ کاوه لکه دوه مزي په دار و گیر سړه اړاند و و ویني
ئې له سره له مخ تونیدي ښاگاه ترور ئي راغله د دیو ویني ئي ځتلي په حرص

ورته نیژدی کیده ناگاه د یوه نخچیر بکړي په کیده ساز نس ئي خړي شه
 زاهد له د صورت پند واخست وړاندې روان شه شپې ته یوه بهرته ورسیده
 ورد بهر پوري وه هر لور ته ئي جست و جو تکاپوي په طلب د لار کاوه ناگاه
 یوه بودي له سرگرداني د زاهد خبرداره شوه خپل کور ته ئي و باله زاهد طلب
 د بودي غنیمت وکانړه کور ته ئي ورغې په گوښه د هغه کور په خپل عبادت
 مشغول شه قضاء هغي بشي چه په بد کاري او په نا هنجاري مشهوره او
 معروفه د عالم وه وینشي به ئي د بد کاري دپاره واخستي د هغو په حاصل به
 ئي اوقات گذاري کوله یوه په هغو کې چه په حسن او په خوبی یکانه د روزگار
 وه دل بستګي د زړه ئي په یوه شخص چه له مجمع د اوباشونه وه پیدا کړي
 وه یو تر بله ئي گرم یاري چلوله نه هغي وینشي په بل سړي میل د زړه کاوه او
 نه به هغه ځوان بل ته پریښوه هغه بودي چه میړمن د دي وه د دیوله
 دي کار په تنګ رسیدلي وه هر چه په ورځ به څه زرد دي د حاصل وه د
 بودي په لاس را نه غله په وا ویلا په داد فریاد به وه همت ئي درست د دي
 ځوان په مرګ گمارلي وه لکه پيشو و مورک ته په ځو ناسته وني هغه شپه
 چه زاهد د دي و کور ته ننوت هغه شپه هغي بشي تدبیر د هغه ځوان د
 مرګ کړي وه دیر شراب ئي عاشق او معشوق ته ورکړه چه دیو دواړه ئي بي
 خود کړه د کور عالم ئي په خواب غفلت اوده شه بودي فرصت غنیمت و
 شماره څخو زهر هلاهل په ماشوره کې کسپبول د ماشوري سړي د ځوان په
 پوزه نښوست هغه سړي بودي په خوله کې و نیوه چه دا به وړ پوکر م اثر
 به د زهر و د ځوان و دماغ ته وړسي ناگاه ځوان له تندي د زهر و نړي و کړ
 په قوت د نړي زهر واره د بودي په حلق ننوتل په ځاي سره ککړه شوه زاهد
 په لیدل د دي حالت پر ملالت آزرده شه سترګي ئي صبا ته وختي چه یو
 خل صبا شولي زه له دي کور ووتې د صبا بانګ د ملا ویل د زاهد له هغه
 کور وتل په جست و جود بل ځاي شه یو کفش گر چه له مریدانو د زاهد

وه په لارې و لیده خپل کور ته ټي بوت لازمه ټي د مهمانداري په ځاي
 راوړه او خود په کارپسي له کور و ووت منځه د څمپار په يوه بل مینه وه
 چه کور ټي خالي و لیده د ناي منځه چه ټي رېباره تر میان وه عاشق فاسق ته
 ورستوله چه نن شپه له اغيار خالي يار د نه کا معطلې نه وسواس د همسايه
 شته نه څوک شته د جعلي زلمي په تمام آرزو په جوش د زړه بورجل گاه ته
 چه مراد د دي له کور دي ور روان شه په ور ور تله د ده په ور راتله د
 څمپار دواړه شول سره دو چار څمپار هم په دا کار پخوا تر دا متشکي وه
 چه په دا هسي باريک ځاي و لیده يقين د فساد ټي په کاله متيقن شه کور
 ته ننوت منځه ټي ديره و وهله په ستي پوري ټي مضبوطه و ترله سر ټي په
 بالښ د آسايښ کېښ اوده شه زاهد په انديښنه چه دا بي گناه وهل د
 منځي او ترل له آدميت لري دي بويه چه شفاعت مي ټي کړي وي ناگاه منځه
 د حجام راغله دي ترلي ته ټي و و چه اي خوري هغه ځوان به ترکوم په
 انتظار کې ناست لري دي په غمجن آواز سره و ځان ته و بلله اوله خپل
 احوال ټي خبرداره کړه ور ته ټي و و چه اي غمخواري خوري شايد دي بي
 مېر مېر مي دي په ور و لیده لکه ليوني په ور را ننوت زه ټي ديره و وهلم
 اوس ټي په ستي پوري ترلي يم که په موږو دواړو مینه ټي ما پرانزه ځان د
 ما په ځاي و تره چه زه ورشم تسکين د شعله محبت د هغه يارجاني و کرم
 را به شم تا به پرانزم منځه د حجام له کمالې مهرباني په پرانتل د دي په
 خپل ترل راضي شوه دا و و ته زاهد په خپل زړه کېښ پېښمان شکر و کاږه
 چه شفاعت مي ټي و نه کړ په دا میان کېښ څمپار وېښ شه منځي ته ټي
 وېغ و کړ منځي د حجام جواب نه ور کاوه چه مه بادا په آواز پوري مي و
 پېژني هر څو چه ده ناري کړي خواب نه وه اور د قهر په څمپار غالب شه
 رښي ټي را واخست پوزه ټي د دي پري کړه په لاس ټي ورکړه چه دا تحفه و
 خپل عاشق ته يوسه منځي د حجام له شامت د فکر خام د ځان له ويري

پريکول د پوزي دولت غنيمت و گانډه آه ئي و نه کيښ له خپل ځان سره
 ئي فکر کاوه چه گناه نور چا و کړه سزا نور چا بيا مونده خپل عيب تيره دي نه
 پوهيده چه سرد گنهکارو زه يم چه څمياريه بيا راغله خپله خوري پوز پري کړي
 و لیده دل گيره شوه عذري ديرو کړ دا ئي پرانته ځان ئي په ستي پوري و تاره
 منځه د حجام پوزه په لاس مخ و کورته روانه شوه په تمامه حيراني کله په خندا
 کله په ژړا زاهد دا عجائبات واره لیده حيران حيران کیده چه دا څه معاملي
 له پرده غيب را ته څرگنديږي ناگاه څمياري لاس په دعا پورته کړل او په عجز
 په زاري ئي خواست آغاز کړ چه آلهي څښتن زه په هغه گناه ته پوهيږي چه بي
 گناه يم دا هسي آزار او شرمندگي ئي را ورسوله ته عادل ئي که ستم گر دا څما
 پوزه چه نور څما د مخ دي بيا ئي به حال خود کړه څښتن ئي په دا آواز بيدار
 شه بڼ ئي کړ چه اي نا بکاري تبه کاري دا څه آرزو دي چه ئي لري دعا د
 بد کارانو په درگاه آلهي مقبوله نه ده شخي ور ته بڼ و کړ چه اي ظالم
 ستمکار د فاني دنيا د پاره نه د څما حق و پيژانده نه د خپلي لويي ته و
 کتل نه د يوي ورځي آشنائي دا هسي بد ترين کار د په ما و کړ پاڅه قدرت
 د آلهي تماشا و کړه چه خود خداوند تعالي په پاكي څما گواهي لي چه تا
 پري کړي پوزه مي په څه قدرت سره پيولده شوه او زه ئي د خلقو له
 تهمت له رسواي خلاصه کړم مرد ساده دل پاڅيده ديوه ئي بله کړه شخي
 ته راغي پوزه ئي د دي و لیده د دي پوزه پري کړي نه وه چه جراحت او
 پرهاري و لیدی دا ئي له بند خلاصه کړه تر پښو ئي پريوت په عذر د خپل
 گناه ورسره چه که صل گوسړي مي په سروهي عذر مي نه شته اوس مريد
 د تا د پاک دامنې شوم نور به هرگز په کار کښي تلوار هم نه کړم اوستا له
 حکم به قدم بيرون نه کښيږدم د حجام منځه چه پوزه په لاس و کورته و
 رغه په فکر شوه چه څه کړي بويه صبا به دوستان همسايگان ما گوري څه
 عذر ور ته کوم او خپل څښتن ته څه و واييم په دا ميان کښي حجام له

خوب وېش شه ورته ئي و و چه کسبت را کړه چه د فلانه کړ شم مېشي
 ئي ورو خواب ور کړيوه چاره پاکي ئي په لاس ور کړه حجام چه په فرمان
 برداري کښي ئي تاخير و شه يواځي چاره ئي په لاس ور کړه په تياره کښي ئي
 چاره بيا ور و غرزوله دي زير ئي و کړي چه پوزه مي د پري کړه حجام
 حيران شه خويېمان همسايگان پر تول شول مېشه ئي په وينو لړلي پوزه
 پري کړي و لیده هر لور ئي په حجام ملاست و شه دي بي چار حيران او
 پريشان په ځاي ولاړ نه ئي مخ د اقرار نه ژبه د انکار درله چه ورغ شو
 خويېمان د حجام د مېشي جمع شول دي ئي محکمي ته د عدالت روان کړ
 زاهد په آشنائي د هغه حاکم ورغلي ور سخته ناست وه حاکم له حجام
 پېستنه و کړه چه دا د ولي بي گناه د دي پوزه پري کړه دا هسي ناشايسته
 کار هم څوک کا حجام له تقرير د خواب دل پذير عاجز پاتو شه حاکم و
 فرمايل چه د حجام پوزه هم پري کانړ ئي زاهد پاڅیده ورته ئي و و په دا
 کار کښي تحمل بويه او سترگي د فراست غړولي بويه په دا چه جامه د ما غله
 پته کړي نه وه ترور ئي نخجرو وړ ئي نه وه او بود ئي په زهرو هلاهلومره نه وه
 او څمياري پوزه د حجام د مېشي پري کړي نه وه دا همه بلا ما په سترگو وليدي
 او د ما دوراندي تيري شوي حاکم تر خپل حکم تير شه مخ ئي زاهد ته راوړ
 چه دا مجمل مفصل ويلي بويه زاهد هر چه ليدلي وه له اول تر آخر واره ئي
 ورته و و او دا ئي هم و و که ما هوس د مريدانود نيونه کولي په خوږو خبرو
 د غله نه غليدي چه په وقت د فرصت ئي څما جامه پتولي او ترور ئي حرص
 نه کړي خوله ئي په خونخواري نه ککړه ولي چا به د دي گیده څيرله بود ئي
 مکاری که قصد د وژلو د هغه ځوان غافل نه کولي ځان شيرين به ئي په باد
 فنا نه ور کاوه مېشي د حجام که مدد گاري په بد کاري د بد کارانوسره نه
 کړي پوزه به ئي د حيا په لاس د بي حياتي وکورت نه وړه بيت
 "چه له بدانوسره مقيم شي که بيم ئي نه وي هغه په بيم شي"

حاکم له حقیقت د کار آګه شه هر یو ئې له دیو مناسب د پاداش عمل
په جزا د سیاست و رساوه هر څوک چه بد کا طمع د نیکي نه لري هر
څوک چه ګني غواړي مړه غولي د نه کړي نکته "که کشت که نه درود
که کرد که نه یاقت" ابیات

"به چشم خویش دیدم برگذرگاه که زد بر جان موری مرغی راه
هنوز از صید منقارش نه پرداخت که مرغی دیگر آمد کار او ساخت
سپهر آینه عدل است شاید که هر چه از قوبه بیند و نماید
منادی جهان آنرا که بد کرد نه بر جان کسان بر جان خود کرد
مکر نه شنیدی از فراش این راه که هر کو چاه کند افتد دران چاه"
مقوله "مَنْ حَفَرَ بَيْراً لِأَخِيهِ فَقَدْ وَقَعَ فِيهِ" بیت

"چنین گفت دانای آموزگار مکن بد که بد بینی از روزگار"
کلیله و ودا حکایت می په دا راوړ چه ته و پوهیږي په دا لار د محنت
په خپل اختیار په خپلو پښوروان شوي ئې ورد د رنج اود حرص په خپله
په ځان پرانتي دي نصیحت د ځما قبول نه کړ بهر مند له عاقبت اندیشي
نه شوي دمنه و وړشتیا وائی دا کار می په خپله کړي دي لیکن تدبیر د
خلاصی څه وینی فکر د دي غوتي د پرانتو څه رنګ کړي بویه کلیله و و الله
تعالی د خپلو بندګانو په باب تر موږه بهتر پوهیږي په درخور حال د هر یوه
موږه ته ئې دولت او نعمت را کړي دي دا نن هر چه په عرصه ظهور راځي
له روز اول دي هر چه ستا د زړه مراد وه الله تعالی و تا ته میسر کړ
مصاحبت د بادشاه د حاصل شه نیک نقشی د راست گفتار ئې د راست کردار ئې
د بادشاه ذهن نشین شه په سایه د ده د امن د هر چا له بدو په امان شوي
درگاه د بادشاهانو منحصر په یوه سړي نه دي بیت

"شاه باید که لشکر انگیزد از سواری چه گرد برخیزد"

شتر په هر چند که په آسمان والوزي بیا نوم ستا د دست گرفتګي پر پوري

دي له نويه چه ته د ده په مرتبه حسد او رخنه کوي زه ستا بهبود د بادشاه له خدمت بل څه وينم دمنه و و بزرگانو ويلي دي عاقلان په پنځه کار هر څو ډير کوشش کا معذر دي اول په هغه مرتبه پسي چه د ده پخوا وه دويم په هغه تدبير پسي چه زيان ئي په تجربه رسيدلي وي دريم نگاه داشت د هغه حال د هغه وقت چه دي په کښي وي او بهر آخستل له خپل مال څلورم ځان يستل له هغه ځاي چه هغه ځاي د بد گمانني اود آفت رسيدو وي پنځم په ملاحظه کښي د سود او زيان چه آينده راتلونې دي هرگاه چه شتره نيکي څما د حقونو د خدمت په ځاي را نه وړه بلکه د ده رضا وه چه ما ورک کا بيع بنياد څما په باد فنا ورکا اما تراوس ما خدای تعالی د ده له ضرر په امان کښ ساتي اوس کوشش څما دا دي چه دي په هر شان چه شي آواره دشت ادبار کړم زه بيا په خپله مرتبه فارغ البال په خدمت د مزي سرگرم اوسم کلیله و و هر لور ته چه پيک د زړه د اندېښني زغوم بي صبر او زياتيدل د اخلاص په خدمت د مزي بل څه نه وينم بارستا څه فکر په خاطر رسيدلي دي دمه و و رضا مي ده چه يو مکرو کړم او په هر روش چه شي په شتره پسي وزم چه حیات د ده د وجود په ممات بدل کړم يا ئي له درگاه د مزي مختوري پښي شني و باسم چه بهبود د مزي او څما د کار دواړه په دا کښي دي په دا کار کښي تاخير او سستي عقل رخصت نه را کوي که په دا کار کښي سترگي پتوم خردمندانو ته به معذور نه یم

۳۱۲

بابو جان

بابو جان

۱۳۴

خود د دنیا شاهان وو هغه څه شوابر باد د دوي تختون په هوا وړه هغه
څه شولک سکندريا سليمان چه بادشاهي د درست جهان کړه اتيا زره د
سکندر جماعداران وو هغه څه شو په شماره د دوي لښکري نه کیزي له
سليمان سره څلوېښت لکه یاران وو هغه څه شو چه په دنیا کېس دعوي کړه
د خداهي څلوېښت زره د نمرود فوجداران وو هغه څه شو هم ئي بادشاهي
کړه قاف تر قاف نه لکه ئي سپين مقنع هتيان وو هغه څه شو چه آواز ئي
د جنت تر خلقو صاف وو د داوود په آواز زایل وحشي مرغان وو هغه څه
شو چه هميش به ئي له فرعون سره جنگ وو له موسي سره اتيا زره یاران وو
هغه څه شو د جنت مثال ئي روغ کړ په دنیا کېس چه شداد او شديد د
بادشاهي په سهمان وو هغه څه شو چه خيمي ئي لال جوهر مزي د زر
کبرجن فرعون هامن وو هغه څه شو له سکندر سره تل د عود جام وو په
هيبت له د قيافوس خاص و عام وو هغه څه شو هم تاج د ضحاک د فریدون
مانږ ئي شو پات د کسري د کیکاوس زر زر شاعران وو هغه څه شو د هغود
سخاوت نوم شته دي تر ابد لک محمود حاطم طائي نوشيروان وو هغه څه شو
عاج عفریت غرون مات کړه په خپل زور خو رستم غوند نامدار پهلوانان وو
هغه څه شو چه د سرو او د سپين حساب ئي نه وه دیر غنيان لا له عثمان
وو هغه څه شو چه دليل ئي په هر څه کېس چلیده حکمتي وو افلاطون يا
ارسطو بهلول لقمان وو هغه څه شو د سليمان گتي شوه ورکه تخت ئي باد

يوور خزاني لال مرجان وو هغه څه شو آهينه د سکندر شوه ريز مريزه دا
دوارو په قيمت هرکور ډيرگران وو هغه څه شو د موسي همسا به مار آتش
مزي شوه جام د جم ذوالفقار او دل دل په لاس د شاه مردان وو هغه څه
شو دا قصه که پسي کړم نه تماميږي د ډ زمکي په منځ څو څو نامداران وو
هغه څه شو د دنيا په مينه څو عالم غوليدلي بابو جان غوند څو څو
خريداران وو هغه څه شو که بادشاه د کل جهان شي يا په تخت د سليمان
شي چه تنها ځني روان شي دا هم هيڅ که سکندر غوند د دوو قرنو سلطان
شي هم امير حاکم د قاف قيروان شي چه بندي د گورستان شي دا هم هيڅ
که سليمان غوند د انس جن خان شي هم حاکم د خزنده و د مرغان شي
چه د مرک محصل در شي حيران شي دا هم هيڅ که غني لکه عثمان شي
سوداگر هم د ايران هم د توران شي مسافر که د بيابان شي دا هم هيڅ چه حکيم
لکه لقمان شي چه آگاه په ظاهر درد هم په پنهان شي چه د خپل مرک
علاج در نه کيده بي خان شي دا هم هيڅ که په کشف کرامت د اوليا شي په
درياب باند په وجه پېه روان شي چه گرفتار د نفس په فعل په تاوان
شي دا هم هيڅ که ته هر څو صاحب راي اهل برهان شي چه په عقل تميز
خوښ د بادشاهان شي چه په سوال د کراما کاتبين وران شي دا هم هيڅ که
د عمر د خضر شي ژوندي په دا زمان شي په هزار کلون له زړيږي ځوان
شي چه د مرک محاصل دريشي نا څار تر فرمان شي دا هم هيڅ که په سير
د مرغان شي يا ته تير تراوه واره آسمان شي په صراط باند چه تير نه شي
حيران شي دا هم هيڅ که په دا ويل آگاه د بابو جان شي په آخر چه له فاني
سرای روان شي چه خرڅي در څخه له وي بيا د نور فاتحه ته نگران شي دا
هم هيڅ څو د دنيا شاهان وو دوي د زمکي بادشاهان وو کل همه واره د مرک
په لور روان شو د سليمان د سکندر له قصي واره چه د مرک په منزل ورغله
حيران شو د فرصت ساعت څي غوښت هم څي بيا نه موند په تنها لاري تنها

مسافران شو بل د شداد د قيانوس له قصي واروۀ چه د مرګ ساعت پر ورغي پسيماڼ شو په دينا کښ دعوي کړ د خدائي اوس سر توري بنديوان د گورستان شو که ته و گرزي د مرو په حديره کښ خود تا غوند غنيان د گور بنديان شو خو خو هسي شاهان د زمکي نور وو اوس نومونه ئي څوک نه آخلي بي نهان شو په دنيا ئي بادشاهي په عزيزي کړه اوس په خاورو کښ خاور استخوان شو چه هميش په مجلسونو د دوي خلق وو اوس تنها ئي وطنون په بيابان شو چه ماسي مکس نه پريښو و ځان ته اوس په غوښو ئي لکيا لرم ماران شود هغو چه کوهي دک د خزانو وو اوس له دوي به حساب غواړي حيران شو چه ئي سترګي د دينا په خزانو نه مريدلي اوس په سترګو کښ سرويني روان د بازار شو چه د نوس په خوشي تله حساب ئي هير وو اوس د لعنت طوق ئي په غاړه په زندان شو چه په دنيا کښ راحت کا بابو جان مسافر دي له د زمکي پرديسيان شو څو نامدار تر زمکي لاند آرویده شي نه ئي نام نه ئي نهان له دوي لیده شي د مرګ د خوب ور تله په هر چا و شي که هر څو بيداري که آخر اوده شي هر چه و مري هغه خر وي يا ډنگروي چه دلي د نیکو نوم پاتونه شي د حاطم د نوشي روان د سفر دير کالون تير شو د دوي نوم به تر قيامت مه وايه شي د نيکي ور شي د دا دي که نيکي کړي ناگه به دمامه د اجل و شي د راتلو لار به بنده شي تر ابد هغه ځاي د تنهائي حال به د څه شي ستا صورت به بند په بند خبله بيل شي هم هډون به د تار په تار خواره شي زيرمه د قيامت کړه بابو جان د دنيا ساعت په هر حال تيراوه شي که هر څو د عمر دير شي هم به تير شي که خوراک د دنيا شهد شکر شي هم به تير شي که د دنيا هادي واره و تا در که يا څه مه لذتونه د دنيا تر حلق تير شي هم به تير شي که اوره در باند سوري د غرمو که يا مې خوشبوي وني په تا سيوري د چمبير شي هم به تير شي که خوبي د زماني د تا حاصل شي يا آواز د داوود نبي په څير شي

هم به تير شي که بهادر شي د فوزون يا توجق د بدخشان باد پاي د زير شي
هم به تير شي که سليمان غوند د تخت په هوا درومي لال يا قوت يا مرغلي در
سره شي هم به تير شي که په اوره د تخت روان شي يا چه نوم د سکندر غوند
په خير شي هم به تير شي که ضحاک يا فريدون د نوکران شي د لښکرو د بدبه
د جام يا د قيانوس شي هم به تير شي که دنيا د د قارون يا د شداد شي
چه نعمتون د بهشت د دنيا په مينه هير شي هم به تير شي که د دنيا
سرفرازي واره ستا شي ولي نوس به صبر نه که نه به سير شي زره پر بهاد
مه کړه بابو جان د دنيا نعمت که دير شي هم به تير شي د دنيا په حب
کمائي د بادسو سيور به د يوسي خود نمايه ستا د ياد په عهد هسي اميد و شه
چه دوستي ئي په نقصان نه د بقا ئي هغه تخت د سليمان چه باد صبا ور هسي
باد په چرته يوور ته کوم خايه د هستي په خليبو کښ بند لکه مگس شوي
د پنداي په زور به و نه وزي له لايه لکه د زاغ د پلتي په بوي پرواز کړي
قناعت د تلقين نه شه له همایه تل په طمع پسي تللي سزا د دا و و په تش
لاس لار د هر دربار گدايه د اخلاص عمل د نوم طلبي وه د دنيا په مينه پور
وي سر تر پايه د ريا عمل به ستا د اور زنجير که هغه په نام ور کړه د واره دي
بي خايه په آخر به نفع هيڅ خني نه مومي هر عمل چه د خه کړي دي بي
خدایه د واره کون ئي بها دي بابو جان يگانه محبوبه پته پته ستايه خصمانه
مه کړه پرايه خپل صورت له بدو بيايه پردي غم ته به نه رسي فارغ اوسه هم
له لوره هم له زويه غم د هيچا د رزق مکړه دي رازق دي په دوه سرايه ته
ژغوري د خپل وجود شه په ثابته لار ئي بيايه نا روا آواز مه آوره بي هوده
په خله مه وايه زره بادشاه نوس ئي وزير شي سترگي غم راوري له ورايه په
آرزو پسي چه ولاړه د هغو پنگه شوه برپايه بد عمل به هوري ستا د غاري
طوق شي هم هوري په خه بلا که در نمايه نگاه بان د خپل صورت شه
بابو جان هغه قدیم آشنا و مه بانه له رايه هر چه خله ئي په حرامو شوه

آلوده سینه ئې په غفلت شي خواب آلوده د نیکانو له صحبت په ستن شي
 شیطاني سبق ئې واخست له جهود د شداد په دود دعوي د خداهني که
 روي گردان شي له سلیمان له داود چه جبل به ئې په سوک سره پاره کر
 عاج ارم عنق هلاک شو له اخدود د بخت نصر پاله د کبر شوه نسکوره
 بادشاهي وه تر قاف تر حد حدود جالوت طمع له غزا کره کبر خوار کر
 د طالوت تکيه په حق شوله مذبذبه د همایون پگړي پریوته په اور کتب
 د قارون خزانه غرقه شوه نابوده چه همیشه به له موسي سره ستهزه و
 ثکه غرق په رود نیل و لای مردود د دنیا په خود مستي د خپسر خدای که
 په حیات خوراک د ماشو شوي نمرود د کسري مانرې هم و لويدي له
 ويخه دي منکروه د رسول له بیه درود د کیکاوس د فریدون پوښتن و کره
 عداوت و له ایاز له محمود د دنیا تختون خو هسي باد و باد شاهان ئې
 دست خالي لار له سو د دنیا مرداره طالب سبي دي د سبي تل وي په
 مرداره خله آلوده دور خوي د زماني دي بابو جان خلقه ده تر مرگ
 پور خواب آلوده اي غافل خدای د هیر شه ته د نس په خوښي لاري وار
 د تیر شه نوس دي پیر ته ئې مرید شوي شیطان در ته د بیه نیک خواه په
 خیر شه دا دنیا ئې در ته ناوي بنایسته کره زره د درست د په مینه تر
 چاپیر شه د دنیا په آشنائي ته جهان ویني بي دنیا جهان همه در ته اندیر
 شه د دنیا په خزانو د صبر نه شي که د تخت اگره دیلي لاهور اجمیر شه
 که ایران توران دواړه پرگنه شي یا رعیت د پېرور صوات بونیر شه نه د
 ژبه په دروغ ویل شوه سترې نه د نوس په نا رواو خورو سیر شه د حاصل
 وقت د تیرې حیواني کړي دور خوي د زماني دي په بل پیر شه د پیرې د
 خزان باد در باند والوت د خواني پسرلي بهار دور ئې تیر شه ملا د کوزه شوه
 و مرگ و نه سلام که درست صورت دي تحرك و که سنگریز شه وارثانو غلبه
 در باند و کره په حیات د حکم ورك شه صورت گیر شه د بندي ملوطا په

دود به ناره و کړي چه گورستان دوران تنبول لحد گوالير شه زړه دي شه
 سخت اثر پر نه شي د بابو جان د نصيحت سبق د هير شه د دنيا په
 خپلوي مه شه بي پرواه د دنيا آشنائي واصله ده له ساه هغه وقت چه
 تنسته د ساه پوده شي نور ماكو به پروا نه چوي جولاه رزق هم د عمر
 په ساه پور تړلي انديښني د لړ تللي دي ابلا هغه وقت چه ساه خارجه
 شي له كالوت هم جدا شي له ارواح آرویده لیده کاته به له تا لار شي
 هم شماره د قدمونو شي کوتاه که ته نور خته تر پریوته بادشاه وي کل
 لېکری به خوري شي له بادشاه که مانري وي په لاجبر و په شکر ف باند
 روغه وړخ به تیره په کس نه که تربیگاه که سري پيري واره په فرمان
 وي یکتها به ځني درومي بي همراه د صورت بيري بنا د باد په ساه
 ده هم د باد په خوځیده به شي فناه اصل د دنيا بنياد په باد وه چه باد
 و خوځي دنيا به کاند واره فو فناه پر باد ودان پر باد به شي وران عارفان
 ورڅخه ځکه نا ويساه ارمان به و که بابو جان چه د باد په خزانو و نه
 که لاه يوه وړخ به ملامت شي. په دوه گواه د طاعت په خوا توبه کړه له گناه
 دغه پس و طاعت وته درېره د نمازهام روښناي وروړه تر صباه هغه گنج د
 سعادت به د په لاس شي که درود د وظیفه وي له سحرگاه د شها د خوښي
 داد په سحرگاه وه مستحقو بخره يوره له درگاه طالبان په کميني کس وصال
 مومي له غافله په لوني کس شوه پناه دا په ژبه يادول هم لوي حجاب دي
 طالبان في يادوي د زړه له تاه دا غافل طالب فاري وهي په زوره د حاضر خو
 پاسباني له خپله ساه هره ساه ده بها د دواړو کونو له د هسي خريد مه شه بي
 پرواه که سرمايه د آخرت د و باد ورکړه بيا هوري به ارمان کړي چه دريغه
 ساد په هره ساه کس فايده د آخرت ده دا سرمايه د آخرت مه کړه تباه ته
 په وړخ په تلاوت په روژه اوسه غافل مه شه د مسجد له افتباه شب قدر
 نن دي بابو جان چرک بانگ بي صبا نژدي شه شپه کوتاه ستا سینه

کړه د دنیا مینې لټار زړه مینه د تمام پسي لار د دنیا له مینې هسي مبدل
 شوي څه دروغ الا بلا ذکر په غار محرومان مستحقان د نا محروم کړه د حرامو
 پوښتن نه کړي هر څه نغار که دنیا د اشتران غوا بزي وي په قیامت هغه
 دنیا در پسي تار هغه مال به د بلا شي سیاه سرخه لک خوگت خنزیر پلنگ
 ووزي له جار تا به بیا مومي په همېره دیر عالم کېن ستا بشره به په سومونه
 که لټار په ښکرون به د آخلي یو د بله هېڅ ذره به د پري نه ږدي بي گذار
 که دنیا دي همه واره سره یا سپین وي هره تنګه به د داغ کاند له نار په
 صورت به د داغون ږدي له اور په عذاب به د بشره کاند گرفتار هم لرم به پر
 لګیا کاند له اور ایاتون واقع شوي دي له مار انبیا له بخیلان روي گردان دي
 عرض به نه که د ظالم بخیل دپاره د بخیل په باب راغلي ایاتون غذا بون به
 پر سحت کاند دو باره د بابو جان په بیانون باور نه که د هغوچه بخره
 شوي ده له نار اي باري خدای اکبر و هر چا و ته رهبر هر چه ستا کرم پر
 و شي د هغو بخره بهتره و تُعْزَمَنْ تَشَاءُ وَ تَزِلْ تا ویلي د هر چا بخره راغلي
 له اول و مَا تِلْكَ بِیْمِیْنِكَ تا و و چه په ښي لاس کېن د څه دی پیغمبر
 موسی و دا همسا ده دا همسا را کړي تا ده دا همسا ځما تکیه شي چه
 مانده شم بي وقرهم زه وني پروهم هم پانړي تویه وم چه رمه مي وي نهر
 دا همسا ځما وصله ده په هر ځاي ځما په ښه ده هم ته وي ځما رهبر
 آدم صفي همسا غوښتلي وه له حق له جنت هغه همسا راغله مطلقه هغه
 همسا د حق په نور وه منوره شپارس غاښه د د تیره وو دولس گزني اوږده
 وو وینځ ئي یو وه دوه ئي سره د همسا نوم علیق وه په موسی څښتن شفیق وه په
 میراث وه راوړي له پدر هغي همسا به کړ موسی و ته خبر د همت د نصیحت
 واره زړه ور خدای پر تا یم راستولي په ضرور له تا سره یم په دښنو یم غاوره
 مار موزي ځني دهشت کړ هم غلیم ځني هېبت کړ چه به پر دا شوه برابره
 هغه همسا به غیلي پوړ نه لیوه به غیلي یوړ لیوگان په وړ له د به ویره که هر

خو به کوهي سترو که به سل گز يا زر وو دا به وياسته هم بوکه شوه ډير
 عالم به شه سیراب له اوبو خوره هم به ونه پر سایه شوه رنگا رنگ به ئي ميوه
 شوه هغه ميوه يو تر بله وه بهتره چه په ده باند به شپه شوه دا چراغ هم
 به ديوه شوه هم ساته ئي له خطر هم توره وه مصري و غليم ته وه مزرئي دا
 په هره بلا بره چه په لار ته دا ئي آس وه خوش آواز لکه جرس وه تله به په
 غرونو په سندنو برابره چه به وږي شه نعمت وه دا خوږه لکه شهت وه د
 جنت له نعمتونو له ثمره د همسا صفت لا ډيره بابو جان يو قصه کړه مختصره
 خبر شه له حکايت د کسري له عدالت د ده عدل په عالم باند سایه وه
 ظالمان کل سرنگون وو له هيبت د هر چا وه قناعت په خپله بخره ظلم تللي
 وه د ده له ولايت په خوبي په خرمي ناز هوس وه کل غريب فقير د ده له
 برکت پاس واني کړه د زرونو حاجت منډ به ئي خشنود که له نعمت په
 ژوندون ئي تازه وو کم زوري واره هغه دعا به وه د نيکوله رعيت هسي عدل
 ئي په خلقو غوړيدلي د ظالم لاس به کوتاه وه له شدت که به زاله په لار تله
 سره سپين ورڅخه ترس ئي نه وه د بدانو له ظلمت يو آهوي وه په ښکار
 ورکيوتلي خپل ياران وو ورسره له جماعت د کباب حکم ئي وکه مالکه نه وه
 بي له مالکي کل طعام وي بي لذت يو غلام د ده نمک لره روان شه. له
 بازار به ئي راوړم تر ساعت نوشي روان و بها يوسه نمک راوړه بي بها به
 وي له ظلم قباحته که په ظلم له چا څه آخلي به حرام وي که په خواست
 غواړي سوالي وي بي عزت د ده سپاهي يو وري له زال واخست کم سپاهي
 خالي وي له ظلم له شدت غه زال پر بادشاه باند عرضي شه چه له ما
 وري سپاهي په زور واخست حضرت نوشي روان و دو چندان ته له ما واخله
 چه هوري په عادلانو کېن زه نه شم هزيمت ده و په لېکړ کېن د شته ظلم
 عدل وکړه اي بادشاه ولايت بادشاه و د پنځو بيع ته واخله ترس مي شي له
 آزار له آفت بيا بادشاه و د لسو بيع واخله چه په گران ورځ زه نه شم ملاست

ده و عدل و کړه ظالمان به نه جاروزي له عادت بيا بادشاه وي د شلو بيع
واخله زه ويريږم د هولونو له هيبته ده و عدل و کړه د کم زوري تکیه کوم بې
حضرت بيا بادشاه وي چه د زرو بيع واخله چه بلا خلقو ته رسي د بدانو
له شاميت ده و عدل و کړه په دا ب. نه جاروزي له عادت هغه سپاهي دغه
وري په ځاي قصاص شه خبر شه خفي د ده له عدالت په ولايت ئي نوم د
ظلم پاته نه شه ظلم هېچر چا نه که له هيبته عدل داد چه په چا و شي
ظالمان به روي سپاه وي سر په ښکته هم عادل هم سخي وي بابو جان
د لغو چه بخره شوي له جنت باري خداي له موسي راز کر موسي دا خواب
د راز کر چه همسا څخه شته دي دير هنر و آله يا موسي ورته و د موسي
په زړه پيدا شوه ډيره وږد د موسي اميد کوتاه شه له آخستو دا ئي و اچوله
دورستو دا خبره پر موسي وه سخته تړه چه ده و اچوله مار شوه دا په قهر د
قهار شوه هم له قبر قلله او تړه د ډخله يوه دره شوه هره سترگه ئي لښه شوه
وني غرون به ئي نغږد بيا به وږي وه نهړه موسي ډير ځني لرزان شه شا ئي
ورته کړد روان شه يو الهام په موسي و شه له اکبر اي موسي ور نژدي کيږه
ته ئي نسه مه ويريږه د موسي له زړه خارجه شوه کلي ويره موسي لاس کر هغه
مار ته مار همسا شوه و خپل يار ته په زمان هسي کړه و شوه له اکبر
کن فيکون دي بابو جان چه هېڅ کار ئي خالي نه دي له هنر فرعون چه
سيالي کړه له باري خداي اکبر د ده نه شوه له حضور خداي ويره ده له
خداي ويره نه کړه حنک دعوي د خداي کړه نه ويريږي له قهار و موسي
وته ئي و و جادو گر راشه په حضور وايه سحره هم دعوي به په حضور شي موثر
خلوبېست بار ئي راوري رسي د اشتر و هغه رسي واره ماران کر سحر گرو هره
وياسته ئي تور مار شوه دوه ئي سر موسي هم همسا و اچوله مار شوه دا په
حکم د قهار شوه هغه ماران کل تمام کړه وږي پاتو شوه نهړه خلوبېست زر
سحر گري مسلمان شو هزيمت ئي کافران شو د فرعون په طالع نوي شو سفره

بيا فرعون په موسي پسي روان شه موسي تينيت و که دوان شه چه پر
 سند راغي حيران شه يو الهام په موسي و شه له اکبر دا همسا په سند
 گذار کړه و لښکروته روغه سپين لار کړه د موسي لښکر امان شه فرعون غرق
 شه هر څه سره د فرعون خزاني هم في مالون هم باغون واره د موسي لښکر اولچه
 کړه هر څه سره چه دښمني که له نيکانو بابو جان عاقبت به د هغو چارشي ابتره
 باور وکړه اي غافل دا خبره ده مشکله مردگان به پر ژوندي شور و غ به واره
 ليوني شو چه موسي به پر همسا و گرزوله په نوس به د مادر شه که دختر
 هم به پسر شه چه موسي همسا پر و وهله که به هر څو سخت رنجور وه
 يا في رنج طاوون ناسوره له هغه رنجه به فارغ شه چه همسا به في په خان
 پور و مېله وچه به شوه تانده هم ميوه پر آويزانده چه موسي به دا پرونو
 وهله دؤلس چي ځني روان لور په لور به شو دوان چه موسي يه په کانري وهله
 چه په سند به في گذار کړه و عالم ته به في روغ سپين لار کړه سلامت به
 خلق خلاص شه له مشکله دؤلس زر بياست د فرعون تور ماران شوي دوي
 به يود بله نغرد ديگران شو هغه به هم عظيم مار شوه د فرعون ماران في و
 خواره پر بله که قصه واور له عاجه عاج في مرکه بي علاجه دا په رنگ د
 عزرائيل شوه د عاج دم و خوت په خپله هره زيرم به في خداي کا بابو جان
 چه هغو تکیه په خداي و نېله وله د سليمان دکتی څرنگ برکت وه په څو
 رنگ في صفت وه روغه شوي وه په عرش کېس مشتمل په دير حسن په
 زينت وه په سليمان باند نروله وه له غيب نه د سليمان په کېس آزار نه في
 محنت وه برکت د بادشاهي وه په دي کېس ميسر في ځکه روي د مملکت وه
 رجال الغيب به د ده په مجلس ناست وو هم حاضر د فرېستو به جماعت وو
 انس او جن هم و ده و ته اکرام کړ ديو پيري ملک في واره په خدمت وو
 مدلل د آسمان زمکي ور څخه وو ذاتيا و آسود هريوه قوت وه په درېښي
 به تله له خيال يوه پښه به في وړه بالا د دوي عادت وو په بها في مشتريان

نه رسيدنه په قلم نه رغېده هسي خط وويوه روح سليمان د دوي په ننداره
 وه زړه ئي ډير په خوشحالي په عشرت وه په سليمان باند الهام وُ شه له
 غيب چه تر ما و تا ته تيردغه لذت وه هغه آسونه ئي د ثبوتن په رضا ور
 كړه سليمان ډير د خداي له ويري په هېت وه باد صبا خداي دغو آسو په
 خاي ور كړ نه ساتل نه ئي تړل نه خدمت وه هغه تخت به باد د ده په حكم
 واخست په غه ملك به ئي ور ور چه د ده نيت وه باد صبا دغو آسو په خاي
 بيا موند دغه هسي بركت د سخاوت وه هېڅ ئي نه خواړه مگر له خپله كسب كه
 ئي ډيره وه دنيا ډير ئي دولت وه ته شغرب ته مغرب ئي وه حكم دغه واړه زيات
 زكوته بركت وه په دوه كونه به روي داروي بابو جان د هغوچه په ازل بخږه همت
 وه خبر شه له د بيان عنايت وه له رحمان آهنه ئي روغه شوي په قدرت وه هم په
 فضل د قدرت ئي وه روشن په سكندر باند راغلي وه له غيب تمامي دنيا
 په دي كېس وه عيان له نظره به ئي هېڅ پوشيده نه وو خو تعريف د د واړه
 شي له صفا نه د دنيا احوال كلي په كېس معلوم وه له نظري ذره نه وه پنهان
 يمين يسار په كېس لیده شو شنواري ئي وه تر قاف و قيروان بركت د آهيني
 ورسره مل وه په همت ئي صفا واخسته له دارا نه كه به هرڅو په ده و
 رغه مشكله په دعا د فقيرانو به مشكله شوه آسان يو د غيب قوت هسي ور
 سره وه د دارا لاري بنده كړه له جهان سل څلور لكه سواره د ده موجود وو
 هميشه به ئي بري وه له جولان نصر من الله دي ويلي تل د خداي په
 حمايت ئي وه مړان ولايت ئي د دارا كړ واړه فتح حقاني كرم ئي مل وه له
 سبحان چه سفر ئي په نا ليدلي لار وه آهينه ئي مدله وه ديدوان چه ده به د
 آهيني په مخ نظر كه نهايت به ئي حاصل شه تر پايان د سليمان په حكم
 باد وه د ده ابر آهينه گومي بخږه له سليمان په دينا به څه اميد كه
 بابو جان چه هغه هسي شاهان لاره له ارمان سكندر لره ور كړي حق
 سبب وه قياس نه كيږي عجب وه د عاقل د هنر درك په كېس نه وه نه

نقره وه نه ذهب وه نه کانري وه نه خېته نه حشيش وه نه حطب وه نه
 دي روغ په آب خليس وه نه په خشک نه په رتب وه هېڅ مثال لیده نه
 شه تر روغ تيز روان په شب وه آلاوته ئي وو بي پرو په هوا به د ده سیر د
 سحاب وه رسیده به له يمين و يسارته له شغرب به روان شه په مغرب وه
 چه خېتن د دواړو کون ورته وائي دا خطاب د ده په اسم مرتب وه بل چه
 اسم اعظم د ده په یاد وه حاصل شوي کلي واره مطلب وه بل د حيات د
 چشمي يافت د ده ضحا وه له حيات خضر لياس وري منصب وه بل حکما
 مدلل د لر ملک وو روزي شوي د هر مهم مطلب وه نه په خوا ئي وه ثاني نه
 به پیدا شي لکه و ده سبب ورکړي مسبب وه د فلوس ظلم ئي نه کړ په کم
 ژوري چه دوران بادشاهان دا مذهب وه نیکو بد به د بادشاه په باب دعا
 کړه چه بادشاه د فقيران د سر سبب وه په خوشي سري و خلقو و ته دروند
 وي د سليمان د سکندر خو په دنيا درب وه تر قيامت به ئي نوم وي
 بابو جان د هغو چه په اخلاص پسي مطلب وه د حاطم نوم به جاري وي
 تر قيامت د ازل بخزه ئي وه له سخاوت حاجت مند په ځني نا اميد تللي
 نه وو ورکول ئي وو بي اجر بي منت د سوال گر زړه به ئي روغ په مرحبا کر
 کاهل نه وه د فقيرانو له خدمت هر سوالي چه به د ده په در حاضر شه
 هغه رنخور به فارغ روغ شه له زحمت په جهان نوم پریشان د سخاوت شه
 فقيران به پر ور تله له ولايت په بهرونو ئي نوم لار د سخاوت به بادشاهان
 په غوصه شول له شهرت چه د ده د سخاوت بيان به و شه بادشاهانو به له
 شرمه که سر ټکته د بادشاه هغه خبر اعتبار نه وه خپل وکیل ئي ور ستاوه
 له جماعت چه ته ور شه احوال ئي واره زده کړه هم خبر شه د ده له مروت
 يوه آس ور څخه شته دي و ئي غواړه دلالت ئي نه رسېږي له قيمت که ئي
 در که هم کریم دي هم سخي دي که ئي در نکه بخيل دي بي همت هغه
 سائل چه په دربار د ده حاضر شه د حاطم خوي دلاسه روي تازه خندان

عادت په هغه ورځ پر هغه ملک آفت نزل شه کل چارپاي په بیدیا بند شه
له آفت بل څيز ورځنه نه وه هغه مه آس ئي حلال کړ چه زه نه شم تر میلمه
پوري بي پت هغه آس په وکیل گران وو زړه ئي بد شه درست خبر شه د حاطم
له حقیقت غه سائل په بیارته لار شه له حاطم سائل پوره من پوره له نعمت د
ده حال ئي و بادشاه وته معلوم کړ آفرین بادشاه پر وکه له رحمت نور خلق په
صفت واره مشغول شه څو قصي کيږي د ده له سخاوت همت د خدای له
خزانو دي بابو جان همت ناک دي څهتن نه که بي همت اي جبار جهان
دار بادشاهي د ده قراره فرعون چه د بادشاه کړ چه په مصر ئي خداهي کړله
اظهاره رود نیل ئي په فرمان شه تا دوستان زهیرو ل د ده دپاره لکه به دي
په غره روان شه سخت کمر به ورته زمکه شوه هواره په دعا به ئي ورځه
سيلي باران شه هم به زمکه په نعمت شوه مرغذاره په دریاب به ئي که حکم
کله کله در گوهر به ئي خارج کړه په کناره ده به هر رنگ استدراج په زمکه و
که ساحران د ده په حکم وو بي شمار فقال انا ربکم الا علي و په ویل ئي
خلقه شوه اعتباره د فرعون په عزت به دوي قسم کړ دشواري دروغ ږن ته
شوه دشواره بادشاهي ترکمال شوه کامل اتیا لکه ئي سوار له کار و زار و
تُعْزَمَن تَشَاء ويلي له هر جنس دنیا دیره وه بي شمار ذالوتاد الذین ئي ويلي
د خیمو موري وو د سرو زرو سره لعل ئي روښنایي وه له نار تمام شهر ئي
خوشبوي وه په عمرو خوشبوني همیشه وه له عطار توریتیانود موسي حال
ور بیان که بادشاهي ئي شوه په موسي هم نگوښاره په کشتن ئي د هلكو حکم
و که شهیدان ئي کړه طفلان هشتاد هزار عورتیني ئي په زور ورځنه بوتې د
مردان خلاصي نه وه له بیکاره فاکثروا فیها الفساد آیات د دوي په باب راغلي
گناهون ئي بي حده کړه بي شمار ظلم جور ئي دیر و کړ په خلقو هم ئي دیر په
بني اسرائیل شوه دشواره بیا ئي روغه و آسمان ته مناره کړه پونسو کړوه په
هبنداره چه په دا کښ به زه ور شم تر آسمان بیا به آسمان په الماسونو

کرم دو پاره چه د څلورو میاشتو لارې پورته پورته ملائیک شوي پر نزل له
 قهار هغو فریښتو مناره پور و هله هغه سخته مناره لور په لور شوه تار په تار د
 څلوېښت میاشت لارې خښتې ولاري له هیبت خلقه و مړه یې شماره فصّب
 علیهم دي ویلي هلاکت په دوي نازل شه له قهار زن فرزند مال متاع ئې
 غنیمت شوه بني اسرائیل ئې وارثان شوه په تیاره فرعون آزار ورک کړ بابو
 جان هامن قارون دواړه غرق شوه له آزار د فرعون اعتباري همراه هامن
 شه ځکه دي له لاري و ووت یې ایمان شه د بد یار آشنای زهر قاتل وه چه
 اثر ئې په ده باند عیان شه لکه بابا آدم چه و ووت له بهیست بد همراه
 مصلحتي ده شیطان شه اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّحِيمِ دي ویلي بد همراه
 مثال شیطان د هر انسان شه ده به هسي د فرعون مثال تعبیر کړ چه
 فرعون به و خداهي ته بد گمان شه د دنیا په هوښیاري کښ کامل که
 زیرکي د دین ورکه شوه نادان شه هسي کبر غرور په کښ پیدا شه چه ناخیز
 ئې تر نظر پور انسان شه د سلام په ځاي سجده کړه ور ته خلقو هغه تمام
 عالم په کفر کښ لغزان شه په حضور به ئې ثنا کړه هر چا دیره د ده صفت به
 په زړه د دوي نشان شه لوي هلکو به مدام د ده صفت کړ د ده زړه به په
 صفت د دوي بنادان شه هر ثنا به د ده کیده د نیکو په صفت ئې ښه هم بد
 واره انسان شه په ده زیري وي خبر د پریانو درست باور د زړه یقین ئې
 پر پریان شه غروري ئې زړه ته پریوته د کفر اَنَا رَبُّكُمْ اَلَا عَلِي و مدعي دي
 د رحمان شه چه دلي ذوق وه هوري طوق شه تر ابد ورځي پوري په زندان
 شه د لوح فني زوي لایق د نبوة نه وه د بدانو په مجلس شه یې ایمان شه
 بد همراه د د چا نشي بابو جان د بد یار په ویل دیر خلق لغزان شه

۳۲۷

له کتاب د مخزن پېسو

تصنيف د آخوند درويزه پاپيني

مخزن پښتو

۳۲۸

امام عمر لسفي هسي ويلي مبرهن دي چه صوفيان د حق دوستان دي
م د زړه په پاك كردن دي دوي پريمني غيره مينه آشنائي ئي ده له خداي
رافق ځي له كتاب آراسته د پاك رسول پرېنه سنن دي پاك الله دي
دوستي واړه نيولي چه له خلق تبرا دي هم چه نغمېتي د رسول د شريعت
پيراهن دي په دا فساد زمانه كېن هر څوك لاف د درويشي كا دوي
وولس فرقي شوي غه يوه طائفه ناسته د پاك رسول پرېنه سنن دي غه
وولس كمراهان دي د نبي له منډه ورا دي دوي به واړه و شميرم افغانان ور
سېر نه دي و دانا ته مبرهن دي اول فرقه حبيبيه اوليايه شمراځيه اباحتي
ي حاله حلويه دي حوريه دي دوي واړه په غلته چارېرنه دي واقفيه
نجاهليه متكاسليه الهاميه دي په ظاهر دوي درويشان دي په باطن دوي
شيطان سره پيوند دي - فرقه اول - د حبيبي مذهب زده كړه د نبي له
سروځي دي وتلي دوي واي د هغو چه د بهه خداي مينه روزي شوه عبادت
ن نور و لار شه په بندگي نه دي ليولي دېني كا له عالمان هم حرام
لالوين د نبي په دين كېن نه دي چه فرضون ئي برمنه دي ول دوه گتي جوتي
ي وهلي دوي كفتار كا په مثال د اولياؤ هم دير خلق كمراهوين سكه احتياط
ن و كالرې دوي د كفر په گرداب دي كېسوتلي څوك پيران شو ول دير
ليفه ئي كړل لومه خلقه ئي كړه كمراه عامي خلق لك مرغې په كېني نېلي
وي بي شك كافران دي درويشي ترك وجود دي ول دوي په هوده غواړي

چې په توره په توبري وېل ته زغلي په هره زمانه کېن چې دا گمراهان پيدا شي بادشاهان به پر هغه خلق باند ظالم وي هم به هر رنگ بلا هله پيدا شي دا حضرت رسالت هسي ويلي سکه پر هيز د هر څوک وکا له دي هسي گمراهي زيات هغه چې دوي په خدای او په رسول لاس لگولي دا روايت که دي امام عمر نسفي په فارسي کړي افغاني ئي درويزه ځن ويلي - فرقه دويم - بل مذهب اوليا ئيه دي ته ئي گورډ چې د دوي کفر څه بلا روښان دي دوي وائي هر بنده چې اوليا شي پر ده امر نهې ورک شي د دوي هم تللي ايمان دي وسکه سنت جماعتي د ورته وائي چې که امر نهې نه واي پر نبي باند به نه وو چې نبي په انبياو کېن ترخان دي شفاعت به دي د نورو رسولانو د امت کا چې د پاک نبي م روي پر الله گران دي هم هسي دا سې وائي چې ولي به هم افضل تر نبي وين په دغه بده خبره بده مذهب د حق په دين کېن هم لغزان دي ته پناه له خدای غواره له دي هسي گمراهي د درويزه خبره پند کړه دا فقير م د نبي د دين جويان دي - فرقه سيوم - دريم مذهب د شمراخي کافران دي نا روا روا کوين دوي وائي د هغو چې له بڼه خدای آشنائي شوه امر نهې څه لږه پر ځاي کوين هم هسي هر آواز چې وي د دف يا د شپلي هم له چنگ له رباب دغه سې ئي آرویده روا کوين هم ئي کفر پيدا کړي چې ئي زنا دي حلال کړي دوي وائي دا عورتي دي گلونه گل هم هر څوک بويون دغه قوم د عبدالله شمراخي دي په ظاهر دوي صالحان دي په باطن کنه کافران دين اوس څمور په زمانه کېن لک څوک تاريخت پيدا شه دا خبره ئي انشا کړه ول ډير افغانان ئي وياسته له دين د دوي خون دي مباح شوي نبي هسي دي ويلي چې پر مرگ ئي سرفه مه کانړي امت هر چې څمور دين به بدلون درويزه بيان پهستو کړ له قرآن له حديث بل هر چې مومنان دي په سينه هم پر تتر د کير دين - فرقه چهارم - څلورم مذهب اباحتي دي په بدان کېن بتر دي دوي وائي پر خپل ځان وم قوت نشته چې ئي

بیارته کړوله بد سکه په نور چا وم څه چارده په دغه وټي کافر دي نه و چاته وائي چه نيکي کړه نه څوک له بد آروين پردي مال او هم زنا حلالين تر کافر لا بردي گفتار کردار ئي دي د کفر هم آزار حجاب گنډين دوي بي شک کافران دي تر کافر هم بردي دا هسي گمراهان په دا فساد زمانه کښي دل دل به دوي گرزي برمنده کړي به ئي فرض وي سکه احتياط څن و کائري چه د کافرانو سردي سکه څمور حجت هم دا دي امر نهې په رسول باند راغلي هر چه امر نهې نه کاند نه ئي وائي مسلمان نه دي اوتر دي د امام اعظم اقوال دي درويزه په کتابونو کښ ليدلي هر چه امر معروف نه کا شيطانان دي دوي ناست پر شور شري - فرقه پنجم - پنجم مذهب ئي حاله دي دوي سر هوا جاري به کاند هر چه مرد او زن ئي گوري دوي سماع حلالين گاد بي هوش شي دوي پريوزي گهي لاس پر بل وهين گهي خرڅ کا گهي نيوري دوي په زوره کا خبري هم سروون خوځوين دوي وائي دا وم حال دي لك پيرې ورته حاضر شي دوي وائي فرستگان دي راغلي را ته گوري مريدان ئي وهي لاپ چه دا حال څمور د پير دي عالمان ور خبر نه دي هر چه پير وائي سفيدې ده چه علمان وائي غه توري په دا رنگ ضلالت او بدعت سري کافر شي په قيامت به ئي مخ تور کا چه اته لس زره قام به ئي گوري هر چه سر هوا خبره کاند له نسي سره ئي جنگ دي او هغو چه د نسي سنت خلاف کړ ور به نه يشي د شفاعت په لوري درويزه کتاب پښتو کړ بل واړه افغانان د هم ياد کا چه فرقي د گمراهان دوي زده کا هم ايمان له دوي و دغوري - فرقه ششم - شپږم مذهب د حلولي دي چه ئي کفر پيدا واردي دوي وائي د شهوت نظر حلال دي دغو سپو دغه حال دغه کردار دي لك ښه صورت و وينې رقص کاند چه د خدای جمال م وکوت دا اقوال د کافران دا کافر هم په دغه کفر گرفتار دي د درويزه بنده گفتار د زړه صيقل دي که ئي لغوري هر چه وائي له قرآن له حديث د نبي د چهار يارو مينه دار دي - فرقه هفتم - اوم مذهب د حوريه و

۳۲

خان درویش او شیخ شمرین نه پوهیږي لك دوي په خلوت شي شیطان وائي چه
 خدای را کړه دوي په هر رنگ لیده به غلطیږي لك ور شي د شیطان لښکرون
 دوي واره رنگارنگ شي ول ځن لك حوري چه په لاس ئي صراحی وي هم
 چراغون ور نمائیږي لك بي هوش شي په څرخ کښ وسکه تخت به د شیطان
 ور ته څرکند شي چه دا عرش دي هم شیطان په بڼه صورت ور ته څرکند شي
 چه زه خدای یم ستا له خدای لیده کیږي بیا به دا ور ته و وائي له علماڼ
 خپلوي مه کړه دوي راه زن دي ستا له حال دوي منکر دي چه دا حال ئي نه
 حاصلیږي هم به دا ور ته و وائي چه موسی لیده صفات و و ته ذات وین
 اوس په هسي مرتبه شوي چه موسی غنډ نسي در نه رسیږي گاه پیږي شي
 ور حاضري وائي حوري دي راغلي موږ به ملاست ورسره کرون چه په هوش
 شي غسل کاند پر دا واره گمانون چه یقین کا کافر کیږي دا بیان چه افغانی
 دي په دغه رنگ ويلي عبد الله یافعي دي په رساله مکيه کښ ئي و غواره
 که باور د په پښتو ژبه نه کیږي دروېزه دي بیان کړي روایت ئي آوریډلي له
 جمله و اما سان - چه آگاه له دي څلور علم نه وي پیږي کاند مریدان به
 ئي هوښیږي اول علم تفسیر دي له حدیث له کلام څلورم علم تعاط دي که
 له در واره آگاه وي له تعاط آگاه نه وي عاقبت به و هوښیږي او که لاب کا
 له تعاط له تفسیر له حدیث له کلام خبر نه وي دي گمراه دي خلق گمراهوین
 ول هر رنگ سږي نه ور پوهیږي - فرقه هشتم - اتم مذهب د واقفي دوي له
 شناخت منکر شوي دوي وائي خدای به پېژانده را نه شي دوي په شناخت
 کښ حیران شوي دوي وائي خدای دي خپل خبر پخپل پېژاندلي په بنده
 به پېژانده نه شي په دغه و ئي گمراه دي غلط قللي له اسلام بیرون شوي ول
 اهل سنت وائي پېژانده د حق آسان دي پر بنده باند راغلي هر بنده د
 همنسره زده کا چه خدای یو دي کل کارون ئي په حکم پیدا شوي دروېزه
 بیان دي کړي بل هر څوک د دا زده کا چه خدای یو دي هر چه وائي

خداي به پېژانده را نه شي غه کسان دي گمراه شوي - فرقه نهم - نم مذهب متکاسليه دي دوي له کسب لاس و شکلي تل بښي کاند په غاړه درويزه کا هم کچکول ئي دي په ملا پور تړلي تل له خلق به زکات صدقه غواړي په زاري تل بي عذر درويزه کا دوي خلاف دي د نبي له کفت کړي نبي و که وم وچولي خولي شي يا وم لاس شي په تنراکه کسب کاتړي هر چه آساني کا کسب نه کا رزق به غواړي تل له خلق هغو دين دي پرولولي چه مطلق آساني کا نه به گډه وي نه به شل وي نه طالب به وي د علم نه به زوي لور ودوين نه به ډير عيال لرين چه ته فصل به نه رسي نه به دي وي پوروري هم هسي تل بي عذر درويزه د ده عادت وي په قيامت به ئي د مخ غوښي و رژيري چه به دي وي شرمولي او که دا هنمبر عذرون چه م یاد کړه ول يو پرده پيدا وي باک ئي نشته که به خواست کا په قيامت نه دي نيولي درويزه چه دا بيان کر روايت له معتبرو کتابونو ئي را وکښ هر چه پسروي به کا د کتابونو د نبي پاکيزه راه هغو نيولي - فرقه دهم - لسم مذهب متجاهليه دي څه به وايم د بد بختو له بيان دوي قوم د دهريانو چه منکر دي له حديث له قرآن بيزار شوي دي له علم له علماؤ سر هوا خبري کاند دليل وائي دوي وتلي له ايمان دوي وائي چه قرآن حجاب د راه دي دا بدلي دي برحقي چه قرآن د طريقت دي څه به وايم دغو سپو له گمان دوي عمر په بدلو هم په کفر گمراهي کښ تيروين کله وائي چه دا پير څه موږ خداي دي يا نبي دي يا ولي دي کله وائي چه مهدي آخر زمان دي په دا بده زمانه کښي اوس هر رنگ گمراهان ډير شو ول زيات ئي په افغان کښ بنياد دي له تاريک پير روښان او که ته طالب د خداي ئي ته به بي د پاک رسول له پسروئي قبول نه شي د درويزه خبره پند کړه ده ويلي له حديث له قرآن - فرقه يازدهم - بيا هم زده کړه دا مذهب د حلوليه د دي سپو څرنگ بد گمان دی شوي دوي وائي خداي په خلق کښ خلق په خداي کښ

مخو شوي خاور ئې په خله شه چه هېڅ نه وو هله - خدای وؤ هسي دي
 هسي به وېن هر چه څه په کښ وي مېان کاواک وي او هغه چه په څه
 کښي وي غه عاجز وي پيدا شوي بل مذهب د الهامي په حلوليه پور تړلي
 نفل نمونځ روژه به نه کا له فرضون ول مخ ئې له قرآن هم له علم له
 علماؤ جاروتلي نیک بد پر بل وهين دوي وائي موږ خراباتي يو له قرآن
 له معراج ئې منکر دي دوي د گمراهان شعر د قرآن پر ځاي نيولي دوي
 عمر په دا بيهوده بدلو تيروين دوي بي شک کافران دي هر چه دا خبره
 وائي غه کافر دي هم عورته ئې طلاقه دا حديث د پاک رسول تر ځلي وتلي
 درويزه چه دا بيان کړ افغانان لره بس دي که يقين باند وؤ کاند هر چه
 دا خبره زده کا پر باور کا هغو لاس په پاک نبي ور لگولي - فرقه دوازد هم -
 دولسم مذهب ته زده کړه چه دا پاکيزه مذهب دي د سنيان دوي سنت
 جماعت دي هم پيرو د پاک نبي دي هم دايم مدام صحبت ئې دي له
 علم له علماؤ د خدای فرضون نه قضا کوين له حرام پرهيز کاند له جمله
 حرام فعل له شراب هم له رقص له سماع له بازي حياط کاند ياران کسب
 کاند د حلالو هم معراج برحق گنځين چه په تن و تل دايم صحبت ئې له
 سنت جماعتي نیک کار پرهيز کاند ناسته نه کا له بدان که څوک ور ته
 ښکښل کا دوي به بد ور ته نه وائي چه شريک به په لعنت شي دوستي کا د
 خدای له خلق ول کبر او مني نه کا تر هر چا خپسر کوز وينين دغه خوي
 دي د خاصان په فارسي په عربي هر څوک پوهيږي درويزه بيان پښتو کړ په
 فارسي په عربي کښ علماؤ دي و خپل قام و ته پخپل ژبه وائي ول کم
 څوک پيدا شوي له افغانان

کلمه ۳۰

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم نام د الله خدای دي کار ساز د کل عالم دي د بندگان رحمان مهربان
خدای دي رزق روزي و رسوين و مومن و کافر و جمله و خانوران رحمان
رحيم دواړه مشتق له رحمت د رحمان معني م و و رحيم بښاينده
دي هور دیر به ور کوين دي خاصه و مومنان ما چه دا کتاب آغاز کا د
خدای نوم م بدرکه که هم امان غواړم له خدای له شيطان م گریز دي بل
نه شم د پښیمان جمله صفت ستاینه چه چا و و یا به وایي دا لایق د الله ده
چه خالق د کل عالم دي هم پرورنده د جهانیان د هغه جهان ښادي د هغو
دي چه پرهیز ئي کر له کفر له گناه به ئي خلاص کا هم جزا به ور کوين له
خاصان د خدای درود رحمت پر پاک رسول شه چه ښه نوم ئي محمد دي
هم ئي پرا صاحب پرامتي دغه پس پر علمان ته زده کړه چه بنده دي آزمیلي
په نیکی هم په بدې کښ د نیکان به ثواب وي د بدیو به عذاب وي د
عاصیان په آزمیست کښ ئي فاعل بنده تړلي په روا په نا روا دي څوک د
کانه څوک د نه کا پس هیچ څاره م نشته د روا د دواړه نوع له بیان هم
هسي د روا د نا روا معني به وایم له حکمون چه آسان پر طالب شي ول
زیات پر افغانان درويزه بیان کا اوس توفیق غواړي له خدای فرض واجب
سنت مستحب سره روا دي پنځم مباح هم ور سره کثرتي یارانان حرام مکروه
ئې نا روا دي بل مفسد ور سره مل دي مفسد چه په روا عمل کښي راشي
دي تباه کا تاس وروځي دوستان پس دا واره اته رنگ - هر چه فرض دي ثابت
شوي په آیت هم په حدیث دین بي شک پس حکم ئي ثواب دي د کامل

مخزن پښتو

هم عذاب دي د بي عذر تاركان هر چه له اتفاقي فرض منكر شي به كافر شي لكه پنځه وقت في نمونځ دي لازم كړي پر عورت پر مردان - هر چه واجب دي ثابت شوي په آيت يا په حديث دي لېكي شك به په كېي وين د كړود نه كړو حكم في د فرض دي اعتقاد في هسي نه دي چه منكر به في نه وي د كافران - سنت چه به نسي دايم مدام كړ ول يوځله يا دوه في وړ پريښي ثواب في په كردن دي په دي نه كړه ملامت په مؤكده كېن چه به دي شي له پښيمان - مستحب چه نسي يوځله وو كړي نور في نه كړ امامان كړ پر مهر په كردن كېن في ثواب دي په نه كړه ملامت نه دي ول دير ارمان به و كا لكه لوي بخره ويني د نيكان - په مباح كېن مخير دي كه في كاند كه في نه كا هم ثواب عذاب في نشته دا خبر په روايت د پښايان - په حرام كېي ده نهې ثابت شوي اوس مطلق چه د هېچا جگړه نشته هر چه في د خداي د ويري پرېږدي دير ثواب دي او په كړه كېن في عذاب دي د بدان - هر چه حرام اتفاقي حلال گنړين به كافر شي لك سرود وي يا شپلي وي يا آواز به في څوك آوري يا به رقص كاند په دوي دغه فعل د شيطان - هم هسي پر مكروه نهې ثابت ول گاه په ضرورت كېن به مباح شي په كړه كېن في عذاب دي په دا نه كړه في ثواب دي كه حلال ورت ته و وايي دي نه دي د كافران - مفسد چه په روا عمل كېن راشي غه عمل به حبطه كا په قصد كړه كېن في عذاب دي كه په وهيرځن پيدا شي دي نه دي د فاسقان هسي زده كړه په نمانځه كېن جمع شوي دا څلور څيز وړنسي دي ول دا نور هم پيدا كيږي گاه گهي له مصليان پس هېڅ څاره م نشته د دوي واره له بيان هره نوع به تمام و شميرم چه لفظون في كوتاه وي او پوره په كېن بيان وي مسايل د مصليان سكه دا واره اته رنك اته باب به في كرم چه آسان پر مؤمن شي ول زيات پرافغانان

باب اول در بیان فرایض نماز

پنجه لس څیز فرض دي په نمانځه کښ څوک درون دي څوک بیرون دي عزیزان تن ځای جامه د پاک وي خپس پټ کالري یاران وقت نیت قبله زده کړه له تکبیر دا اته سره پیرون دي بیا قیام له قرات له رکوع له سجود هم ورستی گذار کښي مصلیان ترتیب فرض د غوڅیزون هر چه یو ځله مونده په هر رکعت شي لکه قیام له قرات له رکوع هر چه یو شي ځن پات نمونځ ئي مات شي مصلیان هم هسي ترتیب فرض د غوڅیزون چه په درست نمانځه کښ یو ځله مونده شي لکه ناست په ورستی ځله یا تکبیر وي له اول که له ځای شي بي ځای نمونځ ئي مات شي انسیان په یوه چار له نمانځه و وزه که سلام وي که کلام وي دا اوه واره درون دي و پوهیري طالبان

باب دویم در بیان واجبات نماز

واجبات دي واره یو ویشتن ځن عام په هر نمانځه کښ هم پر واره مصلیان - عام لفظ تکبیر تحریمه دي هم ورنبي گذار کښي هم په دوه قعه تحیات د پاکان په رکوع سجود آرام کړه فرض واجب له خپله ځای لر مه کړه هم په لفظ د سلام له نمانځه و وزه دا طریق د مسلمان او که څوک قرات درست کا و رکوع و ته زرنه ځي یا ورنبي گذار چه کښي درود وائي په طریق د ساهیان دغه نفی تاخیر واجب وه و ئي نه کړ دغه نمونځ په نقصان شه په نور څه به پوره نه شي مگر دوه سجده پر و کاند د سهوي په اقوال د امامان هم که ضم سورت به پرېږدي و رکوع و ته را کوز شي بیا په بیارته و جارووزي سورت ضم کا دا واجب وه لکه بي ځای شه له ځای سکه سجده سهوه د و کاند یارانو - اوه عام و و چه م و و - څور لس خاص دي اوس به وایم د فیض په ورنبي رکعت کښ لولي هم الحمد تر بل سورت دوران یو ځله لوستلي بویه مومنان له الحمد سره بل سورت پیوند

مخزن پستوسم

کړه يا که يو آيت دراز يا در کوتاه وي دغه واره پر امام پر منفرد دي ول نه پر مقتديان هم په وتر کيس قنوت دي در نمايځه په زوره دوه په ورو لوستلي بويه چه امام په زوره لولي قاس غور باسي خلق هم خله پته ولاړ اوسي ياران هر چه ورشي ته امام او امام وي په نمايځه کيس ورسره وتلي بويه وسکه څه شو که رکعت ئي په حساب د نمايځه نه شي دغه خوي د پس روان بل سجده سهو هم پر امام پر منفرد ده چه واجب د نمايځه ترک کا په مانند د ساهيان د واره عام که يو ترک کا مکر طمانيه چه وجوبت ئي د نور جا د پاره شوي او د خاص که ورنبلي اته وهير که سکه سجده سهو د وکا زاهدان

باب سيوم در بيان سنتها نماز

او ويشت سنت دي په نمايځه کيس دا اولس په کيس عام دي فهم کانري ياران - اول لاس پورته کول د تحريمي او د قنوت دي هم د اختر په تکبيرون د فقير د شاهان هم کړه گتي خبله بيارته په دا واره چه نه دوي سره پيوست وي نه لرهم سبحان لك اللهم لوستلي بويه هم چه هي لاس پر کينر کيږدي بندگانو هم چه کهسته پورته درومي تکبير وايي هم دا هسي د قنوت تکبير سنت دي د رکوع تسبيح در ځله و وايي هم دا دواړه زانو نسه په رکوع کيس چه وي گتي خبله بيارته طالبان هم قومه جلسه و کانري هم سجده پر دا اوه اندام کانري عالم د سجدې تسبيح در ځله وايي لږ دي منفرد که ئي تر لس ځله کم وائي دغه خوي د زاهدان په تشهد پس درود پر پاک نبي دي په درود پس هم بل دعا وائي هر چه ياد مي په کيس خپل ځان کړه هم دعا و کړه پر واره مومنان ول هسي دعا مه کړه چه د خواست وي له سري دغه نمونځ به د تباہ کا هم هي کينر سلام جار يسه په کيس نيت کړه د سري هم د دواړه فریستان اوس بيان به کړم د خصل چه د ځن نماز گذار په نمايځه کيس وي راغلي هر امام د خپل تکبير په زور وائي مقتديان د هم دا خپل

تکبير پيوند کا په تکبير د امامان د امام ته پسروي په هره چار کړه هم تعوذو
تسميه دواړه په ورو لوستلي بويه دا څلور واړه پر امام پر منفرد دي له تامين
پور لولي عالمان او که امام په زوره لولي مقتدي د آمين وايي بي خلاف هم
تسميع پر امام ده او تحميد پر منفرد پر مقتديان بل په دواړه قعده کيږه
پښه پر باس ته پر کښنه پښي ولاړه کړه اي ياره ول عورته د دا دواړه پښي
په پښي لوري و باسي پر سرين باند د کښي محبان

باب چهارم در بيان مستعبات نماز

مستعاب دي واړه در وېشت ول څور لس په کښ عام دي انسيان پښي
کيږ کاته ته پرېږده پر هر حال و هغه ځاي و ته ته گوره څه ويلي فقيهان که
ارږي در باند زور کا يا سرفه وي دواړه شوندي پر بل کيږده پري ئي مه ږده
څو توانيږي هم تر در آيت زيات لوستلي بويه هم قرآن په مخرج لولي قاريان
په رکوع کښ ملا له سر برابره کړه طالب څه قدح پر و درېږي دوه زانو
ورنډلي تر لاسونو لاس تر پوزي دا تر وچولي ورنډلي و سجدې و ته پښود دي
مصليان په دوو لاسو کښي سجده کړه چه قيام لره به درومي واړگونه آخله
چه ياد شوي د لاسو د پښود گټو مخ و قبلي ته په رکوع هم په سجود کښ
لک کړه پيغمبران که د وچولي په خاورو په څلووي څو بيرون له نماښه نه
شي پاک ئي مه کړه لک و خدای و ته دري په نماښه کښ د دوو گټو تر
ميان څلور گټي ځاي پرېږدي صالحان دواړه لاس په وړانه کيږدي په قعده
کښ هم پر دواړه لوري مخ څرگند کانږي چه سلام ئي نيکان - خاص واړه
سره نه دي اول لاس پرته کول په تحريمه کښ ته غه پور څو ئي حد وي
مردان د دواړه نوک د کټو گټو نه نرمه د خپل غوږ رسوين ته اوږو پوري
هسک کانږي زنان بيا مردان د دواړه لاس تر نامه د کښي کيږدي او عورته
د پاس پر سينه پرېږدي بل چه تحريمه تري دواړه لاس هم تر لستونږي بيرون
کا مردان - امامان د په نمښون کښ و لولي هغه رنگ سورتونه چه راغلي

په حديث په روايت دي هم صبح د دا واړه ورنېلي ركعت اوږد كا نر ورسلي دغه خوي د مومنان مشرد تر درځله تسبيح زيات وائي چه طاق وي دوه بازو هم كشاده لرې له كېدي ول كېده له ورنو له پندېي هم له زمكه په ركوع هم په سجود كېن كشاده لرې مردان او عورته د دا واړه پيوسته كا هم د تول سره پريوزي بل يو ځاي له بله لري نه وي د فرض په ورسني ركعت يو الحمد لولي بي سورت دا مذهب د عالمان پر هغو چه قرات دي تسميه د تر الحمد ورنېي وائي په هر ځله او مسبوق د هم بيا هڼمېره منتظروي و امام ته هر څو دي نمونځ تمام كاند ياران

باب پنجم در بيان حرامها نماز

حرام واړه سره څورلس - هر چه عام دي پرهيز كانهي متقيان تسميه چه له تامين بلند لولي هم چه هې كېنر به گوري او څه مخ ئي گرزولي وي بندگان و آسمان ته چه گوري يا بي عذربه پرستن يا پر لاس باند تكيه كا يا به لاس پورته كوي پر هغه ځاي چه روايت به باند نه وي د فقيهان هر چه په ركوع هم په سجود كېن دي د پېوگتي كا پورته دا حرام دي او كه سړ ئي پېي وي پېي كا پورته بيا چه سر واخلي و پېي كېدي دغه نمونځ به ئي تباه شي په دا فعل د تركان و هر چه تشهد لره پر پندېي باند كېني يا په تن يا په جامه به څوك يو دوه ځله بازي كا هم كه اشارت پر سبابه كه لك مذهب د شافعي دي ول دا فعل حرام پرحنفیان هم سلام پريو لور كا هم دعا قنوت به بي وتر دي لولي په تكبير او په ثنا په تسبيحات په تشهد كېن به څه زيات كا تر غه قدر چه امام اعظم ويلي له ياران كه له يوويشت واجب يو عمداً ځن خطا شي دا حرام دي په محيط كېن ئي حرام او مكروه يو رنك ويلي مصنف دي طالبان

باب ششم در بيان مكروهات نماز

هر چه په نماڅه كېن مكروهات دي دوي شپېته په يوه كم دي واعظان

دو څلوېښت ئې په کښ عام دي لکه تکبير چه څوک تکرار کا رفيقان
هم هر څوک چه په گته آيتون تسبيحات حسابوين دا مکروه دي هم هسي
هر چه لاس پر تشي کيږدي يا پيدا کا په نمايښه کښ دي بد خوي د جابران
هم هر چه بي عذر توخيږي که حرفون پيدا نه شي کراهيت دي بل که
پوزه پاکيزه کا يا پوکي کا په نمايښه کښ که هر څو آوريدنه شي مومنان
که په خوله کښ ئې درم وي يا څه نور څه چه خواندن ئې منع نه کا يا هم
هسي په قومه او په جلسه کښ کا مخ پورته و آسمان ته يا غاښ سکوي تر
حلق و لار شي که هلك غه ترخود وي اديبان هم هسي که سنت پرېږدي
د سنت يا په کبته هم په پورته ورل د تحميد د تکبيرون يا بي عذر دواړه
لاس پر زمکه ږدين و سجدې ته تر دا دوه زانو دوران دغه خوي د ضعيفان
هم چه ئې پس له زانو آخلي چه درېږي يا د سبي په دود به کښني په
قعدة کښ هم چه بي ارږي خله کا وبله قول يا به سترگي پر بل نسي دا
سنت د جهودان هم هسي که يودوه څله کانږي کا له سجده لري او مگر که
سجده نه شي مکروه نه دي هم هسي خوله له خاورو کا پاکه په نمايښه
کښ يا جامه پورته کوين دغه خوي د جاهلان چه جامه کا اويژانده يا به
بي عذر ارږي کا يا به خپسر پروښن يا به گتي ماثوين هم چه گاه پر
يوه پښه و دري گهي پر بله هم چه گتي کاند ډيري څبله لري مگر رکوع سجود
وي نديمان هم چه ډير په تلوار لولي هم چه سر به دي له شا سره سم نه
کا په رکوع کښ هم چه تر درگام يا زيات بي عذر واخلې که پر هر قدم
درېږي صالحان هم چه خوشي په نمايښه کښ هم تر درسيږي کم وړني يا
ئې منځي کا په زمکه هم چه لاري آچوين هم موزه په لږ عمل دي په آخره
قعدة و کارې طالبان هم چه خوش بوئي په لاس کښ واخلې بوي کاند يا
يو يا دوه څله دي باد کا په جامه يا په بېوزي هم که يو سورت تعين
کا په نمايښه کښ چه به بي له ده بل نه لولم دغه خوي دي د

ک

عامیان هر چه دوه سورت په يوه رکعت کېږي لولي ول يو سورت د دواړه تر ميان پرېږدي يا چه دوه آيت لولي او تر ميان ئي پات شوي يو سورت وي دغه فعل د نادان هم چه ورستي سورت به تر وړنې وړنې لولي اگرچه په دوه رکعت وائي دا مکروه دي هم چه تسميه تر هر سورت دورانده به په هر رکعت کېږي لولي دا مکروه دي امتيان هم چه هلت آخلي په نمايښه کېږي دغه بي عذر نه دي مگر ويره وي له پرانگت هم له اور له لرم له ماران - خاص مکروه واره اولس په نمايښه کېږي يو امام چه منتظر شي په رکوع کېږي چه آواز د کوش واري دا ئي زده وي چه خوک غټ دي دغه خوي د فاسقان هم ورستي رکعت چه اوږد کا په دا فريضه نمايښه کېږي يا آيت چه د رحمت يا د عذاب وي و ئي لولي او په فکر کېږي درېږي نه به نه وي مصلیان توقف په فريضه په نافله کېږي مقتدي او امام د نه کاند منفرد په فريض کېږي او منفرد په نفل په سنت کېږي کا فکر دي به شي د خاشعان هم هر چه د دستار په وله سجده کا يا مرونه چه به گيډه له وړنون يا بازو به له څرگون پيوسته کا يا په لږ عمل قميس خولي و کاږي يا ئي واغندي ياران هم امام چه په نمايښه کېږي اوږده سورتون لولي چه پر قوم ئي ثقیل شي يا تلوار کا د دي دپاره چه آسان شي پر دوي يا امام له مقديان ښول غواړي ول هښېږه ئي وي لوستي چه ئي نمونځ پر جايز کېږي انسان يا د وړم په نفلون کېږي که خوک امامت کا په زوره لولي يا د سجدې آيت و لولي امامان په ورو نمايښه کېږي مگر دا چه دا سورت په دنباله وي فاضلان که د غم يا د هادي يو آيت وي دي ئي بي عذر تکرار کا په دا فريضه نمايښه کېږي هم چه يو سورت د فرض په يو رکعت کېږي ډير ځله تکرار کا موحدان هم مرونه لك نمونځ کا او لستونږي ئي پورته تر څنگل وي يا امام لك د ويري د اميد آيت و لولي او مقتدي وائي رښتيا دي خداي ويلي هم راوړي رسولان هم که بي عذر په فرض کېږي ځکه کا پر ديوال پر

ستن باند دا مکروه دي او په نفل کېن که هرڅو دي بي عذر تکیه کاند
دي نه دي د کارهان

باب هفتم در بیان مباحات نماز

مباح کل سره یو لس او اته ئي په کېن عام دي امامان لك د سترگو په
گوښه څوك نظر کاند مخ ئي نه وي جاريستلي دا مباح دي مسکینان هم که
ځاي به د سجدې سړي یو دوه ځله هوار کا که وي عذريا مار وژني په
نمانځه کېن دا مباح دي که هرڅو سړي محتاج په چوب و سنگ شي بل
هره نوع چه وين د مارانو که په ځله کېن يا په لاس کېن ئي درم وي چه
طریق ئي لوستن او د بهو منع نه کا يا به درست قرآن و لولي ته اول ته آخر
په ترتیب لك دا خوي د حافظان هم چه جامه ور گردوين په ركوع کېن
د د دپاره چه په تن پروته نه شي هم که دنباله د دوو شورتو دي په دوه
ركعت لولي ده مباح په روايت د راويان خاص واره سره در دي لك يو سورت
د نفل په يو ركعت کېن ډير ځله تکرار کا هم چه بي عذر په نفل کېن تکیه
کا پر دیوال يا پرستن دغه خوي د کاهلان هم چه د امام په زړه کېن شک
شي او د سترگو په گوښه په بیارته گوري که دا قوم م به کښني يا ولاړېږي
زه به هم دا هسي گرم دغه خوي دي د وهیر غاري امامان

باب هشتم در بیان مفسدات نماز

مفسدات واره پنځه دي په تحقیق روایتون واره عام دي مصلیان - یو
خبره د سړي که په قصد وي یا اوده یا بیدار وي یا ئي وائي په طریق د
ساهیان که خبره حقیقي وي لك م و و یا حکمي وي چه په لوستن څوك
پوه وين یا به خاندې هم هسي ډير عمل چه صلاح نه وي په نمانځه کېن
او پیدا شي له نادانان هم چه فرض د نمانځه پرېږدي په نمانځه کېن
نمونځ ئي مات شي که په قصد ئي وي پرېږي یا په وهیر او په خطا وي پات
شوي دغه فعل د نادان هم که په قصد څوك اودس مات کا نمونځ ئي مات

مخزن پښتو سرگرم رسم

شي او که قصد ئي باند نه وی سکه بنا به ئي روا وي دي به وي د مصلیان

خلاصه م په پوښتو کړه بل هر څوک د ئي زده کا که بنده وي که آزاد وي هم عورته که سیره وي دي به شي د کاملان افغانان په زمانه کې دي بي علم ځکه مخ ئي له شرع جاروتلي که له خدای له رسول ئي باید دی سرهوا رسم د پریږدي و سکه پیروي د کاند د علماں لک دا زده کړه پر هر چا باند لازمه دروېزه بنده د خدای د پاره و و هر چه خدای رسول مني له قیامت و م شي ویره آسانی په کې مه گانړي افغانان د فقیر پر افغانان شفقت دي ځکه ډیر بیان د دین ور لره کاند هر چه یاد ئي په دعا کا هغه کس د ودریږي له مؤمنان

۳۴۳

گل دسته

د سيد القادر خان خوي د خوشحال خان خټک

ترجمه د گلستان د شيخ شعدي

باب اول په بیان د خوي خصلت د بادشاهانو

حکایت

یوه بادشاه په وژلو د یوه مې گناه اشاره وکړ هغه مې چاره چه له حیات
 نا امید شه هرچه په ژبه ورته بادشاه ته ئې هکنخل کړه هرڅوک چه
 لاسونه له ژوندونه پریوینځي هرچه پر زړه ورځي ترخوله ئې و باسي بیت
 چه وقت په سړي تنگ شي نه خلاصیږي له ضروره
 لازم ور لره دا شي چه لاس وړي په تیره توره
 پیشو چه شي عاجزه سپي ئې کا تر سینه لاند
 خواه نا خواه غصه پیدا کا حمله کا په سپو باند

بادشاه په پسته وکړه چه څه وائي یوه له وزیرانو چه نیک ذات مبارک
 سرشت وه عرض ئې وکړ چه دعا کاند او هسي وائي چه هرڅوک چه غصه
 و لغري گناه کار سړي و بخښي احسان و کا حق تعالي د احسان څښتن
 دوست لري د بادشاه پر رحم و شه معاف ئې کړ او له وژلو ئې تیر شه بل
 وزیر چه د ده ضد او مخالف وه بد نهاد څښتن د عناد وه و ئې و چه دي سړي
 بادشاه ته هکنخل او نا سزا ویل کول تا په خلاف بادشاه ته عرض وکړ بادشاه
 مخ د ده له خبري و جاریوست اعراض ئې ور ځني وکړ و ئې فرمایل چه د ده
 دروغ ویل ځما پسند شول ستا له دي رښتیا و ویلو چه د هغه په دروغو کښ
 مصلحت وه او ستا په دا رښتیا کښ خباثت دي چه هوښیارانو ویلي دي
 دروغ چه له مصلحت سره آمیزوي له هغو رښتیاو بهر دي چه فتنه انگیزوي

بیت ۶۴

هغه څوک چې بادشاه کاندې هر چه دي ورته ووايي

چې به بي له هره څه وائي په هغه باندې نه ښايي

دا لطيفه يعنې نرمه خوږه خبره په ايوان د فریدون بادشاه ليکلي وه

دا جهان به پاتې نه شي چا ته وروره د جهان پيدا کونکي ورته گوره

په هر څه چې دي خشنود شي هغه کارکړه خان په هغه خوي د نيکانوسره شمارکړه

تکيه مه کړه په دنيا په ملک په اصل البته به د تا شي ورځني فصل

ديرني هسک کړل بيايي وويستل په زمکه مينه نه کا هوښياران په دنيا څکه

چې نيت و کاندې د تللو ارواح پاک څه مرگت پاس په تخت باندې څه په خالك

حکايه

يو بادشاه د خراسان د ملک په خوب کې سلطان محمود د سبکتگين

خوي و ليدل کال پس د ده له مرگت چې درست وجود يې رږيدلي وه

خاوري شوي مگر سترگي يې چې په کولکونو کې غړيدلي نظر يې کاوه واړه

حکيمان معبران يې له تعبیر عاجز شول مگر يو دروېش و چې اوس يې

سترگي و غړيدي چې ملک يې د نورو شته

تر اوس کوري په سترگو تورو چې ملک يې و نيو شاهانو نورو

قطعه

ير نامدار خوانان يې لاندې کړه تر خاورو چې په زمکه له دوي پاتې نه شته

هو نوم يې لا تر اوس په جهان شته مدت و شته چې حاطم نوشيروان نه شته

فير خيرات کړه اي فلانه تر هغه وړاندې چې ناگاه و شي بچ چې فلان نه شته

چې د بل له مرگت واريو خان و ژاره چې ستا هم له هغې ورځې امان نه شته

حکايه

يو ملک زاده وه کوتاه قد او حقير نور وروڼه يې ښايسته بلند قامت دل

پنډير يوه ورځ مگر پلار ورته نظر په حقارت و کړ دي په فراسف و پوهيده

گل دستہ د عبدالقادر خان ۳۴۷

چه پلار را ته په خوار نظر کاند عرض ئي و کړ اي پلار خبره کړم که د نه وي په خاطر گرانه چه کوتاه هوشيار بهتر دي تر نادان په قامت مهتر هاتي که لور دي مردار دي گد که وړو کي دي حلال هسي رنگ لړ مال چه حلال وي بهتر دي تر هغه چه در څخه حرام ډير مال وي قطعہ
 کړه طور تر همه غرونو ظاهر کم دي دا خبره و هر چا ته ده څرگنده په نژدي د حق چه قدر دده ډير دي مرتبه ئي ده تر قاف لا بلنده قطعہ

يوه ورځ احمق څاربه ته په جدل کېس و کړ دا رنگه دنگر هوشيار مقال تازي آس تر څو څړو څړونو بهتر دي که هر څو ضعيف لاغروي به ئي حال پلار ئي په دا خبره و خندل او وروڼه ئي ورنځيدل قطعہ
 څو خبره مرد تر خولي پستلي نه وي په کېس پت وي دده هز عيب و هنر په ځنگل کېس گمان مه کړه چه خالي دي بهائي وي چه په کېس پروت وي شير نر اتفاقاً هم په هغه مدت کېس بادشاه ته سحت غليم مخ ښکاره کړ چه دواړه لوريه لښکري څبله و رغلي اول چه ميدان ته و ووت او آس ئي و ترپاوه هم هغه هلك وه دا ئي و قطعہ

هغه نه يم چه غليم و ته به شا کړم که په جنگ کېس په سينه په مخ واهه شم جنگيالي په خپلو وينو بازي کاند يا مي فتح يا په تورو به ورژه شم دا ئي و و نور ئي ورگده کړه ځوانان کارنده ئي پرېستل پلار لره راغي زمکه د خدمت ئي ښکل کړه و ئي و قطعہ

اي چه قاته مي صورت حقير ښکارېږي زهر مه گنډه د تن څرېست هنر دنگر آس په ورځ د جنگ په کار را درومي د سوار ئي په وقت نه څو رب گاو خر راوړي دي چه لښکر د غليم ډيرو و لږو ځني قصد د تېستي و کړ دي هلك پر آواز و کړ چه اي مردانو بهتر دي تاسو ته مخ په وړاند کوبښ چه دروا نه غندي د ښځو پوښښ لوړو ځوانانو لره په ويل د ده غيرت و رغلي

٦ گل دسته د عبدالقادر خان

تهور ئي زيات شه وارو په يوه ځل په غليم حمله وکړه حق تعالي فتح ور
کړه بري ئي بيا موند پلار پر مهربان شه په سر و سترگو ئي ښکل کړ په غيږ کېښ
ئې و نيو ورځ په ورځ ئې متوجه په حال شه نظرد تربيت ئې پر کاوه تر هغه
چه خپل ولي عهد ئې کړ وروڼو ئې حسد پيدا کړ زهر ئې د ده په طعام کېښ
واجول خور ئې له درېجې و ليدل تنبه ئې و وهله ده په فراست سره معلوم
کړ لاس ئې له طعام و نيو و ئې و محال دي چه هنرمندان و مري او بي هنران
د دوي ځاي و نيسي

قطعه

که همای مرغ له ملک څوک معدوم کا د همای سیوري به کله حاصل بوم کا
له ازل څوک مسعود ځني منحوس شول سعد ونحس نه آسمان نه ئې نجوم کا
پلار ئې په دا حال آگاه شه وروڼه د ده ئې و بلل گوشمالی ئې لکه حق
وه هسي ورکړه هر یوه لره ئې حصه د ملک معینه کړه فتنه ئې تر مینځ دفعه
شوه حکیمانو ویلي دي لس درویشان په یوه تخر کېښ ساعت تیروي دوه
بادشاهان په یوه ملک کېښ نه ځانیري

قطعه

حقاني سري که نیم کوکړي و خوري ور به کا و بل فقیر ته هغه بل نیم
که اووه اقلیم خپل کا گمان مه کړه چه به نه کا بادشاه غم د بل اقلیم
حکایت

یو جماعت د عربو د غلونو په غره کېښ ئې ځاي کړي وه لار ئې د کاروان
بنده کړه وهزني به ئې کوله رعیت د هغي نواحی پریشان او ترسان شه اوله بکر
د بادشاه مغلوب په دا سبب چه سخت ځاي وه چه دوي په غره کېښ
نیولي وه ورختل د لښکر محال وه هر چه تدبیر کوونکي د هغه ملک وو
سره کهیناستل مصلحت ئې د دفع د مضرت د دوي کاوه چه په دا روش
څو مدت دوي په دا ملک تیر کا مقاومت به ور سره مشکل شي چه لا تازه
دي زور قوت ئې نیولي نه دي دفع کول ئې بویه

قطعه

هره ونه چه تازه وي نهال شوي په قوت د سري و خيزي له ځاي

گل دسته د عبدالقادر خان ۳۹

چه ټي ولي زرغوني شي سته لويه په څو کس به و ځکي شي را ته وايه
له اول زيم د چيني په لږڅه بند شي چه نم تراوش کا له گل و لايه
په څو ورځو چه ټي زور د اوبو و شي هائي هم ځني جار باسي مخ له ورايه

آخرا امر اتفاق په دا و شه خبره ټي مقرره کړه چه جاسوس د ور پسي
تعين شي تجسس ټي جاسوسانو کاوه يو وقت چه غلونو په يوه قوم باند تاخت
و کړ ورستو ځاي د دوي خالي پاتو شه يو څو ځوانان چه کار ديدنه آزموده
وو و رغه د غره په لمن کښ په فاله کښ پټ کي ناستل په شپه چه غلونه له
تاخت ستري راغله سفر ټي کړي وه خوب پر زور شوي وه ولجې ټي کيښوي
ملا ټي پرانتي اول غليم چه تاخت ټي پر و کړ خوب وه هرگاه چه کلک اوده
شول هغه ځوانان له پڅوني ور پاڅيدل واره ټي و ترل صبا ټي په درگاه د
بادشاه کښ حاضر کړل بادشاه حکم د وارو په وژلو و کړ لگاه په منځ کښ د
هغو غلونو يو ځوان وه مېانيسته امر د چه خط د عذارين ټي نوي توکيدلي وه
بهار ټي د حسن تازه غريدلي وه يوه له وزيرانو پايه د تخت د بادشاه ټي ښکل
کړه عرض ټي و کړ مخ ټي د شفاعت په زمکه کيښو چه دي هلك د ژوندون له
باغ ميوه نه ده خورلي اميد له کرم د بادشاه ځن دا دي چه په بخيل د ده
د خون په بنده منت کيږدي بادشاه مخ له دي خبري و جاريوست موافق
ټي د بلند فکر را نه غله و ټي فرمايل بيت

تربيت کله اخلي چه بد ذات وي بد نهاد مردکي کولي نه شي په گنبد باند ايستاد
نسل اولاد د دوي چه منبع د فتنې او فساد دي قطع کول ټي بهتر بيج
تبار د دوي له اصل را و ښکل صواب اور مړول او بشري پريښول کارد
نادانانودي

که ورځي د ژوندون اوبه کا نوي و به نه خوري هرگز څوک د ولي هر
له بد ذات سره روزگار کول ضايع دي له درمو نه به څوک بيا مومي شکر

قطعه . ۳۰

که اوریڅ د ژوندانه اوبه باران کا په تاثیر به ټي شي واره وني لويي
 بيا به واره وني اصل ته رجوع کا شنډه ونه به ميوه نه کاند تويي
 وزيرچه دا خبره د بادشاه وارويده خواه نا خواه ټي پسنده کړه او په فکر
 د بادشاه ټي تحسين وکړ آفرين ټي و و عرض ټي وکړ هرچه صاحب فرمائي
 عين صواب دي او مسئله بي جوابه ده اما دي لا هلك دي د بدانو د خوي
 اثر په کيس شوي نه دي بغي عناد ټي په وجود کيس متمکن نه دي ممکن
 دي که په صحبت کيس د نيکانو داخل شي چه له ښو خويونو واصل شي اثر
 پر د صحبت و شي تبديل ټي د اخلاقو و شي قطعه

د نوح خوي چه له بدانو سره کيناست د بدانو له صحبت نا خلف شه
 پيروي ټي د اصحاب کشف وکړه هغه سمي په سپوکتس اهل شرف شه
 دا ټي و و نور بيا عرض مکرر وکړ امرايان مصاحبان نور هم ورسره په
 شفاعت کيس مددگار شول بادشاه د هغه له خون قير شه وزير ته ټي معاف کړ
 و ټي فرمايل و مي باخښه اکر که مصلحت نه وه بيت

و رستم و ته زال پند وايه اي زويه کم غليم په زړه کيس لوي گنړلي بويه
 ما له کمي چيني دي هسي رود ليدلي چه له بارسره ټي اوش دي رغړولي
 وزير د هغه هلك په ناز و نعمت پرورش کاوه اديب ټي ور ته مقرر کړ
 لائق د بادشاهانو د خواب و سوال شه ناسته ولاړه ټي د ملوکانو د خدمت
 حاصله کړه د هر چا په نظر کيس مقبول شه يوه ورځ وزير د ده له شمانيلو
 صفت بادشاه ته وکړ چه صحبت د عاقلانو پر اثر کړي دي جهل قديم ټي
 له وجود و ووت بادشاه و خندل و ټي فرمايل بيت

عاقبت به د ليوه بچري ليوه شي که هرڅو ټي پرورش له سري و شي
 دوه دري کال چه تير شول د محلت له اوباشو سره ټي موافقت وکړ په
 وقت د فرصت ټي وزير سره له دوو زهمنو و وړي دولت ټي دير تر قياس

زیات واخست په هغه ځای کې چې ټي پلارونه ناست وو و رڼي کیناست
عاصي شه بادشاه وارویدل کتي د حسرت ټي په غامبونو د حیرت چپلي
و ټي و قطع

له ترڅي وسپني کله ښه تیغ کېږي کارېگر که هرڅو ښه لري دست رس
که هرڅو ټي تربیت حکیمان و کا دا محال دي چې ناکس سړي شي کس
باران کله په بارش کې تفاوت کا ښه خوږه زمکه گل کاندې هوره خس
بیت

په هوره زمکه کې کله زراعت شي د امید تخم هرگز پر ضایع مه کړه
له بدانو سره ښه بدې له ښو شي دا وینا ده هر چا وته کړه
عاقبت به د ارمان ورغوي ژونې یو زمان د بدان نه شي چا کړه

حکایت

شیخ سعدی قدس الله سره العزیز واثي چې یو سرهنگ زاده مي په وړه
کې د اغم د سراي ولیده چې عقل او پوهه ټي زیات قربیان وه فراست او
دانائي تیره تر حد تخمې د بزګري ټي په وچولي کې پیدا وي او نور ټي د
هوسباري په منځ کې جلوه گر بیت

پاس په سړي د دولت ستوري درخشان وه خوش منظر شیرین کلام عالي نشان وه
په لږ مدت کې مقبول د نظر د بادشاه شه چې هم په حسن صاحب
جمال وه هم په عقل څښتن د کمال وه حکماؤ دي ویلي توانګري په زړه
ده نه په ډیر مال عقل په سر دي نه په ډیر والي د کال بیت

چې په عقل هلك پیروي و دانا و ته کبیر وي

نورو سیالانو ټي حسد ښه پیدا کړ د ده په منصب ټي کینه و کړه د ده د
وژلو ټي سعيه بي فایده و کړه مصراع "دښمن هېڅ کولي نه شي چې پر مهر
لري دوست رباعي

چې هنرمند وي هغه حاسد لري اغزي گلونه رقیب شاهد لري

گل دسته د عبدالقادر خان م

په خو به خوېشي د بومو زاغو بازچه مسکن د شاه ساعد لري
 بادشاه پېښته ورځن وکړه چه موجب د دوي د دښمني له تا سره څه
 دي آزار ئي په کم سبب له تا زړه دي عرض ئي وکړ چه په سيوري مي
 ستا د دولت هر څوک خښود کړي دي مگر حسود چه دي نه راضي کيږي
 بي ځما د نعمت له زوال ستا اقبال دولت د ذوالجلال باقي لري قطعه
 توانېم چه هرگز به زړه د هېا آزار نه کړم
 بي حاسده چه زحمت لري په زړه کېږ د حسد
 دي به خلاص له دي زحمت هم هاله شي چه دي و مري
 تر حسد په رنځونو کېږ هېڅ نه شته بل رنځ به
 قطعه

بد بختان په آرزو غواړي د نیک بخت زوال د جابه
 شاپړک په ورځ نه ويني نمر هېڅ نه لري گناه
 دوي د واره پرانده شي نه د نمر سترگه سپاه

حکایت

يو له بادشاهانو ظالم وه لاس ئي د ظلم په مال د رعيت اوگد کړ خلق د ده
 له ظلم په ځان شه بي وطن آواره په جهان شه محصول د ملک په نقصان
 شه خزانه ورکه سپاه پریشان شه غليمان له هره لوريه پر ټکاره شول قطعه
 په محنت کېږ که څوک غواړي چه د مل شي په راحت کېږ د هر جا کړه دلبري
 په احسان به بيگانه لکه برده کړي شتا دپاره به په شا څکوي وري
 عدل داد کړم انصاف ور لره بويه شلطننت هسي کار له دي سرسري
 مل هغه چه په لري کېږ درسه وي تمامي جهان د مل دي د بري
 بوه ورځ په مجلس د هغه کېږ شاه نامه لوستي شوه هرکله چه قصه
 په زوال د ملک د ضحاک او د زماني د فریدون راغله وزير له بادشاه نه
 پېښته وکړه چه فریدون خزانه لښکر نه درله څه رنگ ملک په ده مقرر

شه بادشاه وړ لکه چه آرویدلي د دي خلق په تعصب چه د ضحاک له ظلم پریشان شوي وو په ده را ټول شول قوت ئي و نیو بادشاهي ئي واخسته وزیر عرض و کړ هرگاه چه جمع کیدل د خلقو موجب د بادشاهي دي ته خلق ولي پریشان لري هکر خواهش د سلطنت د نه شته بیت

شاهانو لره بویه پرورش د سپاهي بي لیکرونه شي په ملکونو بادشاهي بادشاه و فرمایل سبب د جمعیت د لیکر د رعیت څه دي عرض ئي و کړ بادشاه لره کرم بویه چه خلق پر ټول شي رحمت بویه چه ملک ئي ودان شي تا څخه له دواړو یونه شته قطعه

لکه نه شي له لیوانو شباني هسي نه شي له ظالم سلطاني خرابي د ملک له خپله لاس کاند هر بادشاه چه ستم کا په خلقو باند بادشاه ته پند د ناصح وزیر دل پذیر نه شه موافق ئي د طبعي را نه غي زندان ته ئي واستاوه په لږ مدت کس وارثان د ملک چه د ده تربونه وو خروج ئي و کړ میراث ئي د پلار طلب کړ هغه قوم چه د ده له ظلم پریشان شوي وو په دوي جمع شول قوت ئي و نیو ملک ئي له ظالم را نیو دوي پر مسلط شول قطعه

چه ستم په زیر دستانو باند ډیر کا په معني د زورور غلیم دوستدار دي د عادل بادشاه لیکر خپل رعیت دي د عادل بادشاه هم عدل لوي حصار دي حکایت

یو بادشاه په کبتي کس ناست وه یو مریي عجمي هم ورسره په خدمت حاضر وه مریي کله سیند لیدلي نه وه د کبتي ناستي ئي آزمیلي نه وه ژړا زاري فریاد ئي آغاز کړ اندامونه ئي واره په لرزه شول که هرڅو مهرباني دلاسا ئي کوله آرام ئي نه کیده د بادشاه طبیعت ورځن برهم شه له علاج ئي عاجز یو حکیم په هغه بیړي کس ناست وه عرض ئي و کړ که حکم و شي زه ئي خاموش کړم بادشاه و و ډیر منت به د را باند بار شي حکیم حکم و کا

چه مريي سيند ته واچوه خو غوتي چه و خوري تر وينستوئي و نيوه بيري ته
 ئي را واچوه په لاس ئي بيري کلکه و نيوه په گوښه کيناست آرام ئي و نيوه
 بادشاه تعجب وکړ و ئي فرمايل چه په دا کښ څه حکمت وه حکيم عرض
 وکړه چه ده محنت د سيند د غرقيدلو ليدلي نه وه دا د بيري ناستي ده
 ته زحمت وه هم هسي رنگ قدر د عافيت هغه څخه وي چه په مصيبت
 گرفتار شي

قطعه

د ماره تر فهم هېڅ نه ده غنمينه ولي وري ته حلوا ده اوربشینه
 جنتيانو ته اعراف لکه دوزخ دي د دوزخ عالم اعراف جنت گنډين
 تفاوت دي چه ئي يار پخبر کښ پروت وي له هغه چه کوري ور چه به را شين
 واصلانو ته ځنبل سترگي حجاب شي مهجوران په تش سلام سره پائينه

حکایت

هرمز شاهزاده جا و پښتیده چه د پلار د وزیرانو څخه د خطا و لیده
 چه د وترل و ئي و خطا ئي معلومه نه ده اما و مي لیدل چه څما هیبت ئي
 په زړه کښ دیر دي را ځن په ویره دي باور ئي را باند له شته و ویریدم
 چه له خپلي ويري به قصد څما د هلاکت و کا پس په حکم مي د حکماو
 د قول کار وکړ چه ويلي ئي دي

قطعه

که په پوهه په دانش نه ئي سقیم همیشه اوسه په نغته د حکیم
 چه له تا نه دارلري ور ځن دارکړه که په زور په قوت ته وي ستا سهم
 پشو هم د ځان له ويري په پرانگ زغلي که هر څو حقیر جسته ده پرانگ جسم
 ځکه مارگذار په پښه د شپانه کاند چه له کانري ئي په ویره دي په بیم

حکایت

بود عربو له بادشاهانو رنځور شه په وقت پيري ئي امید له ژوندون پر کړي
 وه چه ناگاه یو سور قروړه را ننوت زیري ئي پر وکړ چه فلانه کوټ مو ستا
 له اقبال فتح کړ دهمنان څوک و مرل څوک بند شول دوستان بهادکام او

خوړسند شول سپاه رعيت د هغه ملك مطيع او فرمان بردار شول هر چه
مفسدان وو ورك ئي بيع او تبار شه بادشاه سور آه له گرمي سيني و كين
چه دا زيري ځما نه دي بلكه ځما د غليمانو دي يعني د وارثانو د ملك
نظم

حاصل شول مقصودونه د دنيا له هره باب عاقبت به په ارمان ورځني ځم سينه
دا اميد ئي چه پوره شه لائي زيات اندوه د زړه شه تللي عمر به را نه شي روح له تن په وا
قطعه

اوس د کوچ نغاره و شوه حكم راغي له اجل اندامونو تاسو واړه توديع و كړئ يو
دا بيلتون څه هسي نه دي چه بيا ويني بي محشر ځما سترگو تاسو دواړه وداع و كانه ئي
تر قيامت به هم هسي تازه تارځبله اوسي د صورت خاوري به گوره نصيب چرته چرته
د غليم په نغته مه ځي عبرت واخانه ئي له ما نه تاسو اي ځما دوستانو غفلت لري كړئ
مال و ملك كه خزاني دي كه حشم كه سلطاني ده خالي لاس ورځني درومي تر حاصله پېښه
حكايت

شيخ وائي قدس الله سره العزيز چه خو ورځي په جامع كې د دمشق په
زيارت د يحيي پيغمبر عليه السلام معتكف وم يو له بادشاهانو د هغه ملك
چه په بي انصافي مشهوره په زيارت راغلي نمونځ ئي ادا كړ زيارت ئي و
كړ حاجت ئي و غوښت بيت

درويش دي كه غني دي محتاج واړه د دي در دي
بلكه لا تر درويشانو چه غنيان دي محتاج تر دي

بيا ئي ما ته و و چه همت د درويشانو يمن برکت لري اميد چه توجه د
خاطر له موره سره كړئ په دعا موياد لري چه له زوروره دېمن اندېښمن
يم ورته مي و و چه په ضعيف رعيت باند رحمت كوه چه له غليم قوي
څخه رحمت و نه ويني
قطعه

په قوت د لېچو زور په ضعيف مه كړه چه و نه ويني د بل زورور زور

له څوك خوږ كړي و پوهيږه چه به خوږ شي
يك و بد د خپل عمل درته جاروزي
ستگيري د افتاده څكه هوبسيار كا
سنبه و كاږه له غوږو عدل و داد كړه
ا چه نن درته كم زوري تر ميري دي
دا مثل دي هرگز نه زړي پور
بي هوده په نورو كړي د گتو تور
چه كه پريوزي دستگيري في و كا نور
چه غليم د سرنگون وي كړ و كور
عاقبت به في په تا كاند منكور
قطعه

له معني كښ آدم زاد واحد صورت دي
چه په درد شي يو اندام د آدم زاد
له پيدا د پښي په نوک باند الم شي
له غم چه د بل آدم بي غم في
پلار في يو اصل في يو يو في فطرت دي
بل اندام كله له غم وي آزاد
درد آموده سرولاس پشت و شكم شي
نه پوهيږم چه حيوان في كه آدم في
حكايت

د درویش مستجاب الدعوات په بغداد كښ ښكاره شه حجاج بن يوسف
خبر كړ درویش في و باله ورته في و چه دعا را ته و كړه درویش و و
دادي خان في واخله حجاج و و الله الله دا څه دعا وه و في و دا دعا د خير
تا لره او مسلمانانو لره كه ته و مري ته به له گناهونو خلاص شي مسلمانان
ستا له ظلم خلاص شي
رباعي

چه د له لاس آزاروي زړونه
څو به د بلي لنسي د ظلم وي
مرگ د بهتر دي له دي ژوندون
آخربه و سوخي دا اور ستا خونه

بيت

هسي رنگ و مړه چه خپل ځان له خلق خلاص كړي
نه چه في سبب د خلاص شي ستا رحلت
حكايت

يو له بادشاهانو چه په بي انصافي په ستم مشهور وه يو عالم رباني ته في
و چه په عبادتو كښ كم عبادت فاضل تر دي و في و ستا خوب تر نيمي

ورځي چه خلقوته څو ته اوده ئي آزار و نه رسي له جوړه د په آرام وي
قطعه

د چا چه خوب له ويښ والي به دي بيدار ئي مه كړه پرېږده اوده وي
د ساعت خوب ئي چه هونېر سود لري ته خود قياس و كړه مرك به ئي څه وي
حكايت

يو له ملوكانو درسته شپه په عيش په عشرت مشغول وه په عين مستي
كښ ئي و و بيت

په جهان كښ ما ته به تر دي دم نه شته چه د چا د هود بدومي غم نه شته
درويش په ساره كښ د ده تر قصر لاندې بړمند پروت وه جواب ئي ور كړ
بيت

اي چه نن د تا څوك سيال په عالم نه شته
ستا كا هيڅ نه شته اندوه څما هم نه شته

د بادشاه د ده په ضعف حال رحمت و شه همياني د زړو دينارو ئي له
درېچي را وېسته غږ ئي كړ چه اي دروېش لمن و نېسه دروېش وي لمن
له كوم راوړم چه جامه نه لرم د بادشاه شفقت پر زيات شه سرو پاي او
هغه زړ ئي ور لړه راستول دروېش هغه زړ په څو ورځو كښ تار په تار كړ
بيا راغي رباعي

صبر په زړه كښ د عاشقانو دنيا په لاس كښ د آزادگانو
لكه اوبه په غلبيل كښ نه دري هسي قرار نه كا اي تجربه دالو
و بادشاه ته دا د ده صدا موافقه را نه غله په غضب شه مخ ئي تر
جاريوست ځكه هونسيارانو ويلي دي چه د بادشاهانو طبيعت شامل لازم دي
كله چه دماغ ئي صاف وي په كنځلو خلعت وركا او كله چه فقير وړ ته د
و كړي له دره ئي بدر كا
قطعه

په هغه نعمت حرام دي د بادشاه چه فرصت د عرض نه لري نگاه

چه بي وقت دولت مند ته کا عرضونه و هغه ته ترخه کړي جوابونه

حکم ئي ورکړ چه دا شوخ چشم گدای بد خرڅ بي باک لري کاتر ئي نور ئي مه را پرېږدي چه دا هونږه ډير مال ئي په څو وقت کېښ ضايع کړ خزانه د بيت المال لقمه د مساکينو ده نه طعمه د اخوانو شياطينو قطعه

هر ابله چه په ورځ شمع د کافور ږدي بي ډيوې به ئي په شپه و ويني کور چه په خرڅ کېښ انداز نه لري ساتلي زړ يا سوال ته و دري يا غواړي پور يوه له وزيرانو چه ناصح خير خواه د بادشاه او د خلق الله وه عرض ئي و کړ چه مصلحت دا دي چه د دي هسي خلقو وظينه په قدر د دوي له حاجت سره معين شي چه روز مړه ورته رسي اسراف په کېښ نه شي کولي اما زجر و منع د محتاجانو مناسب د صاحب همشانو نه ده يو ځل اميدوار کول بيا نااميد له دره شړل خوي د ځوان مردانو نه دي قطعه

چه يو ځله ځان مشهور په سخاوت کا نوم د داد و دهش کاند په ځان پوري نور هرگز بایده نه دي و هغه ته چه به ورکا په محتاج د ورکړو پوري په شيرينو اوبو جمع ډير عالم شي نه هغه اوبه چه تلخ وي يا شوري حکايت

يو بادشاه په نگهباني ملک ئي سستي کوله لښکري په سختي ساته په دا سبب سخت غليم ورته مخ ټيکاره کړ لښکري ورته شا کړه قطعه بادشاهان چه له سپايانو ساتي زر په تنگڅه کېښ به ئي سپاي و ساتي سر په ميدان به څرنگ جنګ کا له غليم چه لاسونه ئي خالي له زر و سيم په راحت کېښ آسوده ساته سپايان چه په وقت دمحت تير شي تر خپل ځان هغه څوک چه د سرونو بها خورين کم انصاف دي چه ئي څوک وړي لرين شيخ وائي يو له هغه سپايانو څما اخلاص مند وه ملامت مي کړ چه سفله حق نا شناس دي نمک حرام نا سپاس دي چه په لږ تغير حال خپل صاحب ته شا کا د کالونو حقونه پايمال و ئي ويل که عذر مي قبلوي شايد

آس مي په سبب د لوړې له سوارې پات شوي وي او زين مي د خپل قوت د پاره گهڼه وي بادشاه چه په زر ورکول د سپاهي سره بخيلي کا سپاهي به په سر ورکول څرنگ ځوان مردې کوي قطعه

د ملک بادشاه که د کشور بويه تخت د شاهي تاج د د سر بويه شرم ساتوني زر غورزونې شه له سپاهي نه سر بويه له تا نه زر بويه جکایت

يو له وزيرانو له وزارت معزول شه په مجلس د درویشانو کې کیناست د صحبت اثر پر و شه جمعیت د زړه ئي حاصل شه حرص ئي د دنیا کل زایل شه رباعي

د خود بدو صحبت تاثیر لري چه مس پر زرخي اثر اکسیر لري له درویشانو سره چه کيني زړه ئي نور بیا مومي زړونه منیر لري بادشاه څو ورځي پس د ده له عزل پېسمان شه بیا ئي خدمت د وزارت پر سپاره نه ئي قبلوه و ئي وای بادشاه ما لره دا معزولي شه ده نه مشغولي نظم

چه په گنج د عافیت ئي زړه آرام شي عاقبت د عافیت په گنج نهاد کام شه د دي گنج ویره هرگز د زوال نه شته هېڅ دولت له دي دولت سره سیال نه شته چه قانع په خامتاین شي په پتیره غم ئي نه وي له بادشاه له امیره بادشاه و و ما لره البته هوښیار وزیر باید دی چه د ملک بندوبست بي د شه وزیر له تدبیر نه کړي وزیر عرض و کړ چه هوښیار صاحب تدبیر هم هغه دي چه دي کار ته هوس نه کا قطعه

چه قانع په یوه څاڅکي شه صدف قیمتي گوهر ئي څي په هر طرف چه همای مرغ قانع په استخوان شه په مرغو باند ئي بیامونده شرف

حکایت

سیاه گوش ته چا و و چه په څه سبب د ملازمت د مزري اختیار کړي دي

گل دسته د عبدالقادر خان

وئي و پس خورده د ده د شکار خورم او له دشمنانو په پناه د ده په آرام يم
ورته ئي وويل چه هرگاه اقرار د نعمت د وکر او په حمايت د ده فراغت
ئي ولي نژدي نه ور درومي چه له خاصانو متربانو د شمار کا وئي و هسي رنگ
ئي له حملي او له قهر په امن هم نه يم بيت

که سل کاله پرستش د اور گبران کا یو ساعت که په کني پريوزي خان به زيان کا
کله ندیم د بادشاه زربيا مومي کله ئي سر لارشي مشنوي

له صحبت د شاهانو کره پرهيز طبيعت د دوي تر اور دي لا تيز
که دا اور هرگور زرا لري پر نور دي فراغت وي هم هغه چه ځن دور دي
په خپل قدر وقار کار د حکيمانو ظرافت بازي روش د نديمانو
حکایت

شيخ وائي يو آشنا څما وه چه د روزگار له گردش ئي کار تنگ وه اوقات
گذاري ئي نه کيده په قدر حاجت ضرور درمانده شوي وه شکايت ئي د
احوال خپل يوه ورځ ما ته بيان کر څه عيال مي ديريدي آمد مي هېڅ نه
شته طاقت د فاقې نه لرم څو ځله مي په خاطر کښ و گرزي چه بل ملک
لره لار شم خان له وطن و باسم بيت

چه د قدر په کښ نه وي وطن څه په کار بي ننگ
پاڅه زر څن روان شه تا ته نه ده دنيا تنگه

په هر صورت چه وي په نا آشنا عالم کښ گذران کوم څوک مي به په
ننه بد حال واقف نه وي نظم

ير مسافر وري څوک ئي نه پيژني څوک که شاد که امرا وي څوک پر نه وي خبر د
خپل وطن کښ گران شي گذران دنياست کارانو مرگ ئي دي هر دم چه نور عزيز ويني دي خو
رځو وطن خوږ وي هم تر خوا ده ناخواه روان شي وري که برمنده وي روزگار کا په بل دي
بيا له پيغوره د دشمنانو اندېښنه و کړم چه را پوري به خدا کا سعي به

خما چه په حق ئي د عيال كوم حمل به ئي په بي مروتني په بي حميتي كا
دا به وائي قطعہ

و به نه ويني هرگز بي حميت په دنيا كېن مخ د بخت و د اقبال
د خپل ځان په خوشحاليو پسي ورك شه و خواريو ته ئي و سپاره عيال
په علم د حساب كتاب البته پوهيږم كه ستا په سپارش مي چرته نوکري و
شي په يوه خدمت منصوب شم چه موجب مي د جمعيت و شي بقيه عمر
به ستا شكر گزارم و مي و اي وروره عمل د بادشاهانو دوه لوريه لري حاصلول
د نان ما نقصان د ځان قطعہ

درويشانو لره هيڅوك نه وردرومي چه خراج د زمكي را كړه يا د باغ
كله مور كله فاقه روزگار بهتر دي چه آرام دي د صورت د زړه فراغ
يا قبوله پريشاني كړه غصه نغره يا زړه وركړه چه ټولگي پروهي زاغ
زاغان څوك دي حاسدان معاندان دي چه پرسوڅي چه بل ويني د چا چراغ
و ئي و دا خبره د موافقه له حال خما سره و نه كړه جواب د خما د سوال
و نه كړ آرويدلي د نه دي چه حكيمانو ويلي دي هر څوك چه خيانت
پرېږدي لاس ئي په وقت د حساب نه رېږدي قطعہ

چه كاره وي د هغو له اوره غم وي څه ئي ويره له آتش وي چه سم وي
له رښتينو سره مل پروردگار دي را ته و وايه څوك ورك په سمه لار دي
هوښيارانو ويلي دي څلور تنه له څلورو تنو په ځان دي مفسد له سلطان
غل له پاسبان فاسق له غماز روستائي له محتسب هر چه په حساب كېن
پاك وي له محاسبي ئي څه باك وي قطعہ

كه د زړه دي چه خوله بند كړي د چغلو په عمل كېن روزگار مه كوه بي نكت
ته پاك اوسه باك په زړه كېن له چا مه كړه خيزن نمرې به وهي دوبي له سنگ
په نيت صاف په خوله شيرين اوسه نه وينه چه په امن ئي د خو بدو له جنگ
و مي حكايت د هغي لوبږي مناسب ستا د حال دي چه چا لیده چه

تنبه کله پریوته کله پاڅیده یوه و پېښیده چه سبب د دي خوف څه دي
 چه دا هسي گریزانه لرزانه ئي و ئي آرویدلي مي دي چه اوسان په بیکار
 نیولي شي هغه شخص ورته و و د اوس له تا سره څه مشابهت دي اوسنا
 له اوس سره څه مناسبت دي و ئي و که حسودان ورته و وائي چه دا د
 اوس پجړي دي څوک به غم څما د خلاصني کاند تر هغه چه تحقیق کاوه
 شي زه به هلاکه شم بیت

له عراق چه تریاق ورته را درومي مار چچلي به د مرگ پیاله و شومي
 هسي رنگ لکه وائي ستا فضل دیانت او تقوي امانت شته اما دښمنان
 قابو طلب دي خو ئي وهلي وي که په خلاف ستا د سیرت د خصلت تقریر و
 کا د بادشاه په غضب چه کوزي څوک به وي چه ستا د خلاصني غم و کاند
 د چا قدرت به وي چه ستا حقیقت په واقعي عرض کا مصلحت دا وینم
 چه د قناعت په ملک سکونت و کړي او ترک د ریاست بیت

که سودونه په دریاب کښ بي شماره دي خلاص هغه چه ترولار په کناره دي
 دا څما دوستانه ویل په موافق د ده د طبعي را نه غله له دي جهته چه
 صاحب د غرض لیوني وي خبري ئي را نه رنجش آمیزي و کړي آزوده خاطر
 شه و ئي حکما و رښتیا ویلي دي چه دوستان هغه دي چه ته په زندان کښ
 وي ستا په کار شي که نه وي په وقت د سفرې دښمنان هم لکه دوستان
 ښکارېږي قطع

دوست ئي مه شمارد چه لافي د اخلاص کا په هغه ساعت چه ته ئي په نعمت کښ
 هغه یار رښتني یار کنړلي بوبه دستکبري چه د یار و که په زحمت کښ
 و پوهیدم چه متغیر شه نصیحت څما په غرض کنړي یو صاحب دیوان
 چه مي آشنا وه دم ئي را سره د اخلاص واهه هغه لره و رغلم د ده احوال
 او قابلیت مي ورته بیان کړ سپارش ئي قبول کړ په یوه مختصر کار ئي نصب
 کړ پاکیزه کي د طبیعت و لیده امانت دیانت ئي ور معلوم شول له ادني مرتبي

ئي پورته کړ په اعلي مرتبه مټمکن شه هسي رنگ ستوري د بخت ئي په ترقي
وه تر هغه چه مقرب د بادشه شه په دا حال د ده مي شکر وکړ خوشحال
شوم وي مي قطعه

په محنت کس نا اميد له خدائي مه شه محنتونه که هرڅو در باند ډير شي
پت مهر و نه د خيانت په بندگانو چه وقت راشي عاقبت باند برسير شي
په ظلمات کس د حيات چينه موندې شي په غمجن باند مژده نهادي به وير شي
چري نه وي وار خطا کړي په محنت کس د دنيا محنت کوتاه دي زړه تير شي
هم په هغه مدت کس اتفاقاً ياران ځما حج لره روان شول زه هم ورسره
لاړم پس له گذارلو د حج ځن چه را و جاروتم دي دوه منزل وړاند استقبال
ته ځما راغي ډير پريشان احوال وي مي دا څه حال دي و ئي ويل لکه چه
قا ويل هسي رنگ حاسدانو حسد ځما په مرتبه وکړ په خيانت ئي منصوب
کرم بادشاه تحقيق د کار و نه فرمايه ياران دوستان له حق ويلو چپ شول
حق ئي د صحبت هير کړ قطعه

د دنيا دولت چه مخ کا و سري ته خلقي ورسره کاند ياري ډيري
چه نکبت ورته دوجار شي اقبال شا کا همکي ياران ئي کاند ياري هيري
هسي رنگ څو مدت په انواع عقوبت گرفتار وم په دي هفته کس چه د
قافلي د حيانو بادشاه ته خبر ورسیده په شکرانه ئي بنديان آزادول زه هم
ورسره خلاص شوم وي مي ما خو اول درته ويلي وه چه عمل د بادشاهانو
لکه سفر د درياب دي سود ئي هم ډير دي خطر ئي لا تر حد تير دي بيت
سوداگر کله حاصل له سيند سود کا کله سيند ئي کنگر سره وجود کا
زيات مي تر دا مصلحت نه لیده چه څه مي ويلي مالکي مي د ده په
پرهارد وړه ولي خو په دا دوه بيت مي خبره کوتاه کړه قطعه

نيکخواهان نه کا تقصير د پند ويلو نيک بختان بويه چه غوړد دوي په پند کا
په سوراخ کس د لړم چه گتي ږدینه خود به خود نادان خپل ځان وته گزند کا

حکایت ۶۴

شیخ وائی قدس سره چه یو څو تنه یاران څما په صحبت کښ وو ظاهر ئی
 آراسته په شریعت باطن ئی ښایسته په طریقت وه یو له دولت مندانو چه
 په حق د دي طایفې نیک گمان او معتقد د درویشانو وه وظیفه ئی د دي
 یارانو مقرره کړې وه ناکاه له یوه نه هسي حرکت ظاهر شه چه مناسب د
 دوي د حال نه وه اعتقاد د هغه شخص ورځن مات شه بازار د دوي سور
 هغه چه ئی څه مقرر کړي وو منع ئی کړه څما خواهش وشه چه په یوه طریقه
 هغه کفاف بیا په ځای کړم قصد مي د هغه دولت مند د ور تلو وکړ دربانان
 مانع شول نه ئی پریښوم معذور مي کړه لکه هوښیارانو ویلي دي قطعه
 اول بویه چه حاصله وسیله کړې له هغه پس په وره ور شه د بادشاه
 سپي دربان چه مسافر سړي و ویني ښي کړیوان د سړي نیسي خواه ناخواه
 هرگاه چه مقربان د بادشاه په دا حال خبر شو په اکرام په عزت ئی ور
 وستم ښه هسک ځای د ناستي را ته معین کړ اما زه از روي تواضع کوز
 کیناستم وي مي بیت

د مسند لیاقت نه لرم کمین يم له کمینو څخه ناست په زمین يم
 و از براي خدا دا څه خبره وائی بیت
 پاس په سر څه مونکه کینه دل نشین ئی ستا نازونه به په سترگو ورو نازنین ئی
 آخر الامر کیناستم له هره باب گنګو مذکورونه کیدل عاقبت خبره د یارانو
 د مذلت په مینځ کښ راغله وي مي قطعه
 لږ تقصیر ځن واقع یا واقع نه دي صاحب منع د یارانو کړ ادرار
 بزګي په خدای ښايي بنده نواز دي هره ورځ کا گناهونه گناه کار
 عقوبت ئی هرگز دي په تلوار نه کا رزق روزي ئی په دستوروي برقرار
 سل زر عیب د بنده ورته ښکاره وي دي ستار د همه واره دي ستار
 حاکم چه دا خبره وارویده اسباب ئی د یارانو د معاش لکه وه په هغه

شان بيا مقرر کړ او گذشته چه پات شوي وو هغه ئي هم ورکړه بشکرمي د
نعمت و و زمکه مي د خدمت شکل کړه عذرمي د دي گستاخي و غوښت
رخصت شوم وي مي
قطعه

د مقصود کعبه که لري په هواد وي هم وردرومي که اصيل وي که آزاد وي
تا ته بويه تحمل د محتاجانو برهم مه شه په تصديع د فقيرانو
شندي وني وټه کله خلق گوري کانري تل په ميوه داره ونه اوري
حکایت

يو بادشاه زاده وه خزانه ئي بي قياس د پلار له ميراث په لاس کيوته لاس
ئې په سخاوت کيخود دولت ئې ډير تر حساب تير په سپاه په رعيت ښانده
قطعه

له اول چه خان و سخي په اورکښ خشبويه هاله مونده شي له اکره
دهقانان اول کندوان په کرل تش کا له غه پس ئې بهره اخلي له بره
که بزرگي غواړي کرم ورکړه عادت کړه نوم بي ورکړو د چا نه درومي پسره
پوه هم نشين از روي دولت خواهي نصيحت آغاز کړ چه بادشاهانو چه
کنجونه جمع کړي دي د يوه مصلحت دپاره دي جهان خاي د حوادثو دي
لاس له دي حرکت کوتاه کړه چه په وقت د حاجت در مانده نه شي
قطعه

خزانه که واره و ویشي په خلقو لکه وريچه هرگدا ته ورسيري
له هر چا که د اوريشي بر زر واخلي خزانه به درته هره ورځ توليري
شاهزاده به له دي خبري و جاريوست موافق ئې د طبعي را نه غله ور
ته ئې قهر و کړ و ئې فرمايل خداوند تعالي چه دا دولت ما لره را کړي دي
بويه چه هم ئې خورم هم ئې بخشم نه چه ئې ساتم نگهبان ئې شم
د قارون که هر خودير مال و دولت وه څه په کار چه ئې سبب شه د وبال
په مه نوم د سخاوت حاطم ژوندي دي که ئې نه وه د قارون عند دير مال

حکایت ۶۶

نوشیروان چه په عدل په انصاف مشهور وه یوه ورځ ښکار ته وتلي وه څه
 ئې وژلي وو کباب ئې کاوه مالګه حاضره نه وه خدمتګار ئې کلي لږه واستاوه
 چه ور شه مالګه په بها راوړه چه بدرسمې و نه شي کلي به خراب شي
 چا و وېل په دا هونږه مالګه راوړل به څه خرابي کېږي و ئې و بنیاد د ظلم
 اول لږه هر څوک چه حاکمان کیدل په وار وار ئې زیاتاوه چه تردې حده
 ورسیده

قطعه

که بادشاه د چا له باغ شفتالو په ظلم و خوري د باغ وني به له وينې و ګاري د ده مړیون
 که ستم په یوه هوښه د غریب بادشاه روا کا سپاهیان به ئې چرګان د رعیت کا په سیخون

حکایت

یو عامل وه ظالم د رعیت خوني به ئې وړانولي د بادشاه خزانه به ئې
 آبادوله بي خبر له دې خبرې وه چه هر څوک چه خدای تعالی آزاروي د
 مخلوق د زړه ښه کولو دپاره حق تعالی هم هغه مخلوق پر و ګماري چه
 مکافات د خپل ګردار ور ښکاره کا بیت

هسي رنگ خرابي اور نه کا په خس لکه آه په جهان کانه د بي کس
 ویلي شوي دي چه سرد حیواناتو مزي دي او کمترین د جانورانو خر په
 اتفاق د خردمندانو هغه خر چه بار وري بهتر دي له هغه مزي چه مردم
 در دي

نظم

خر که هرڅو بي تمیز دي چه بار وري هسي عزیز دي

اویس غشکي چه بار بردار وي له ظالم بزرګوار وي

د د چه و مري ترددي څي دي دوزخ ته په بدې څي

بادشاه ته ئې په وار وار حقیقت د ظلم د ستم معلوم شه په شکنجه کېږ

ئې را ښکه په انواعو عذابونو ئې مړ ګر

که د زړه وي چه بادشاه له تا خورسند شي شفقت کوه د خدای په خلقو باند

په هرڅه کېږي رضا جوي د کردگار شه چه راضي له تا نه خپل بندگان کاندې
په دا حال کېږي يو مظلوم چه د ده له لاسه في ډير ستم ليدلي وه په هغه
لار تيريدې دي في وليده و في و قطع

که هرڅو في جابه منصب تسلط ډيروي ور ته نه بويه چه آخلي آزارونه
دا بي کس عالم مه گنړه بي کس خپل خېشن پوره کوي د دوي کارونه
نمونه ور ته ښکاره د خپل عمل شوه په قيامت به في و ويني انبارونه
حکایت

له يوه مردم آزاره حکايت شوي دي چه د يوه صالح سري سري په کانري
ويشتلي وه هغه دروېش عاجز وه توان في د انتقام نه وه هغه کانري في خان
خچه ساتلي لاره تر هغه چه بادشاه په هغه برگشته بخت باندې په قهر په
غضب شه په کوهي کېږي في واجاوه بند في کردروېش راغي هغه کانري في د
هغه ظالم په سر وويشت و في و ته څوک في او ولي د په کانري وويشت و في
و زه فلاني يم او دا کانري هم هغه کانري دي چه په فلانه تاريخ د زه پر
ويشتلي وم ظالم ويل تراوسه چرته وي دروېش و وستا له جابه مي انديښنه
کوله اوس چه مي په څاه کېږي و ليدې فرصت مي غنيمت و گانړه انتقام
خپل مي واخست قطع

نا لايق سري چه و ويني بخت يار عاقلان ور ته تسليم کاندې اختيار
چه قوت د انتقام درڅخه نه شته لا علاج د ظالمانو وړه آزار
صبر وکړه خود به دور د ده تير شي مخالف به شي له ده سره روزگار
ور جاروزي به و ده ته کړدي خپلي په سره سينه تر و کاره دمار

حکایت

يو له بادشاهانو په هسي زحمت گرفتار شه چه له يادولو في نه يادول بهتر
دي حکيمان د يونان متفق شول چه دي زحمت لره نور هېڅ دارو نه شته
مگر تربحي د سري چه په دا سن په دا صفت موصوف وي طلب في کړيو

دهقان بچه ئي بيا موند مور و پلار ئي و بلل زر ئي ډير ورکړه خشنود ئي کرل
قاضي هم فتوي ورکړه چه د بادشاه د سلامتې دپاره ئي مرگ روا دي جلاد
چه قصد د هلك د وژلو و کر هلك آسمان ته و کتل و ئي خندل بادشاه و
پېستېده چه په دا ځاي چه ته ئي څه ځاي د خدا دي و ئي و اي بادشاه
ناز د فرزندانو په مور و پلار وي او دعوه قاضي لره وري ور درومي داد له
بادشاهانو مومي مور و پلار په علت د دنيا څما په مرگ راضي شول قاضي
فتوي څما د مرگ ورکړه بادشاه د خپل صحت دپاره حکم څما د کشتن و
کر اوس بي له خدای بله اثره پاته نه شوه قطعه

چه مي به طمع د زړه و چاته شوه له همه وارو په وار وار ماته شوه
اثري د خپلو د پردو و لاري اوس مي پواځي اثره و تا ته شوه
بادشاه ډير رقت و کر سترگي ئي له اوسيو ډکي شوي و ئي فرمايل هلاک
څما بهر دي له وجلو د هسي بي گناه د هلك سر سترگي ئي ښکل کړي په
غېر کښ ئي و نيوه ډير څه ئي و رانعام کړه آزاد ئي کر حق تعالي چه ده دا
رحمت په مظلوم و کر خپل رحمت ئي په بادشاه و کر صحت ئي و رعنايت
کر هم هغه دم روغ شه رباعي

چه ئي رحمت په عالم اظهار شي په هغو رحم د کردگار شي
له په نمونځونو نه په روژه ده چه رحم کار شي شيخ رحم کار شي
قطعه

د درياب په غاړه پاس په هاتي سوره مهاوت کاوه له خان قال و قيل
که قرېښو لاند احوال د مېړي زده کړي هسي خان گنړه تر پښو لاند د فيل
په اولاد د اسرائيل فرعون غالب وه حق غالب کا په فرعون رود نيل
حكايت

يو مړي د عمر لپه بادشاه ته تېدلي وه څوک ئي ور پسي واستول و ئي
نيورا ئي ووست د وزير ورسره څه عداوت په زړه کښ وه عرض ئي و کر چه

وچاي بويه چه د نورو عبرت و شي داهسي د نه کاند هغه مري بادشاه ته
سره په زمکه کيږود عرض في وکر بيت

هر چه په ما درومي چه في ته پسند روا دي

ته صاحب زه د بنده يم شما څه دعوي له تا دي

اما په موجب د دي خبري چه پرورده د نعمت يم نه غواړم چه په
قيامت شما په خون گرفتار شي که خواه نا خواه وژلي شم بار په تاويل د
شرعي سره مي و وژنه چه په آخرت ماخوځ نه شي بادشاه و ويل تاويل
شرعي څه و کړم و في حکم و کړه چه زه وزير و وژنم پس له هغه ما في په
قصاص کيږ و وژنه بادشاه و خندل وزير ته في و ويل څه مصلحت ويښي
وزير و وچه په صدقه د خپل پلار د گور دا شوخ ديده بي حيا معاف کړه
چه زه تر خلاص شم گناه شما وه چه په قول مي د حکيمانو کار و نه کړ
لکه في ويلي دي قطع

له جاهل سره چه جنگ کوي هوسياره خوبه مات کړي خپل تندي په نادانه في
چه گذار د په غليم د غشي و کر تر حذر کړه چه في ناست په نېانه في
حکاييت

د يوه بادشاه وزير وه دير نيک خوي او خيرخواه د خلايق وه دلبري في
د هر چا کوله رو به روي د هر چا حرمت کاوه پسي شا به في د دوست د
دښمن صفت اتفاقاً له ده هسي حرکت واقع شه چه د بادشاه پسند نه وه
محبوس في کر هغه نگهبانان چه ممنون د ده د احسان وو څو ورځي چه
دي په قيد وه وارو في خدمت کاوه او په هر کار کيږ في ور سره رفق او
ملاييمت د ده په دلگيري واره دلگيروو چه بند د ده د احسان په څنډيروو
قطع

خاطر د هر چا په ميه ويل ښاد کړه چه بد د ياد کا ته في په ميه ياد کړه
واي که بد در ته د چا و نه رسي په دوست دښمن باند احسان کړم زياد کړه

گل دسته د عبدالقادر خان / م

خو مدت په سبب د باقي تاوان په زندان کښ پات شه يوه له بادشاهانو د هغه نواحي چه د ده په ديانت په کفايت واقف وه پت ئي ور لره خط کتابت راستاوه چه دغه بادشه څخه ستا قدر نه وه ځکه ئي په لږقتصير دا هونبره بي حرمتي بي عزتي در و رسوله که په دي لور د نيت د راتلو دي دا عالم خاص و عام واره ستا اشتياق لري وزير چه په دا حال خبر شه مختصر ځواب ئي هم پر شا د هغه خط و ليکه روان ئي کړ يوه د ده له معاندانو چه په دا حال واقف شه بادشاه ته ئي و و چه فلاني چه محبوس دي د فلاني بادشاه سره آمد و رفت تر مينځ لري خط کتابت و درومي بادشاه برهم شه جاسوسان ئي و گمارل چه کشف د دي کار و کا قاصد ئي و نيو خط ئي و لوست ليکلي ئي وه چه نيک گمانې د بزرگانو په بنده زياته د بنده ترفضيالت ده اما در قله د بنده چه په خدمت د حضور مشرف شي امکان د دي امر د اجابت نه شته بنده پرورده د نعمت د دي خاندان دي په لږ تغير حال له محبوس قديم جاروتل خدمتکار لره مناسب نه دي بي وفائي کيږي

بيت

د هر چا چه عنايت په تا هر دم وي باري وړه که ئي په تا کله ستم وي
د بادشاه د ده دا خوي د وفاداري او د حق شناسي ډير پسند شه خلعت او نعمت ئي ور ته عنايت کړه عذر ور ځني د ما سبق و غوښت چه ما خطا و کړه چه ته مي بي گناه آزرده کړي عرض ئي و کړ چه د صاحب په دا کار کښ هيڅ خطا نه شته بلکه تقدير د حق عز ايمه په دا مقدر شوي وه چه دا محنت به ما ته رسیده نه و شول چه هم ستا د لاس را و رسیده چه حقوق د د نعمتونو را باند ثابت دي رباعي

که د دوستان دي که دشمنان دي چه رسوئي د سود و زيان دي
واره له خدائي گنډلي بويه غير به نه ويښي چه عارفان دي

حکایت

۳۷۱

یوه بادشاه د عربو حکم وکړ په خپلو دیوانیانو چه د فلاني خدمتگار یومیه تر سابق مضاعفه کانړي چه همیشه په خدمت حاضر دي او نور په لېو و لعب مشغول دي او په خدمت کېن کاهل یوه صاحب دل واروېدل و ئي ژړل و ئي و چه مرتبه موندل په درگاه د حق تعالي هم دا مثال لري قطعه په خدمت کېن چه حاضر وي د بادشاه یوه ورځ پر آخر و کاند نگاه عابدان چه عبادت په اخلاص کاند البته پر رحم و شي د اله

مثنوي

که مهتری غواري فرمان بردار اوسه په عبادت کېن د کردگار اوسه په ورځ انصاف کړه په شپه بیدار اوسه د بل آزار وړه ته بي آزار اوسه

حکایت

یو ظالم وه شریر چه لرگي به ئي له درویشانو پیرودل ارزان په زور توانگرانو لره به ئي ور کول گران په سود یوه صاحب دل ور ته و و بیت مار ئي ته چه په هر جا باند گذار کړي یا گنګي چه چرته کیني زمکه غار کړي قطعه

زور قوت که د ځي پیش په فقیرانو د خواب قوت د نه شته و یزدان ته زنهار مه آخله آزار د غریبانو چه آهونه ئي لار نه شي و آسمان ته ظالم له دي خبري و رنجیده مخ ئي و جاریوست التفات ئي و نه کړ نگاه د باورچي خاني اور ئي په انبار د لرگو و لکیده درست کور ئي سره له متاع و سه اتفاقاً هم هغه درویش چه نصیحت ئي ور ته کړي وه ده مخ تر جاریستلي وه په هغه لار تیږیده هغه ظالم له خپلو یارانو سره خبري کولي چه نه پوهیږم دا اور څما په کور له کمه لوریه و لکیده درویش ور ته و و چه له آه د درویشانو

قطعه

په حذر اوسه د خوږو زرو له آه چه آخر د زړه لنبه ژبه بیکاره کا

گل دسته د عبد القادر خان ۲۷۲

يو کورڅه چه له دي اوره لوي شهرونه هسي سوڅي چه عالم ټي ننداره کا
دا لطيفه پرتاج د کيسرو بادشاه لیکلي وه بيت

خوڅو کالونه به را باند تير شي شیرين صورت مي به په بل بل پير شي
دا ملک د نورو و ما ته راغي بل ته به هسي له ما نه هير شي
حکایت

يو پهلوان وه چه په هنر کښ د پهلواني کامل وه تير سو شپيته هنره ټي
فاخر د دي کسب حاصل وه هره ورځ به ټي يو هنر ښکاره کاوه مگر په يوه شاگرد
ټي مهرباني تر نورو زياته پيدا شوي وه تير سو يو کم شپيته هنرونه ټي ورته
و وېل يو هنر ټي ځن پت کړ په ښل کښ ټي دفع الوقتي کوله عاقبت هغه
هلت هم په هنر کښ د پهلواني سر آمد شه نور شاگردان ټي پس کړل د چا
مجال نه وه چه له ده سره ټي برابري و کړي يوه ورځ ټي د بادشاه دورانده
لافي وېلي چه د استاد په ما باند فضيلت ازروي حقوق د استاد ټي دي چه
تعليم ټي را ته کړي دي او که نه په قوت تر ده کمتر نه يم او په صنعت
کښ ورسره برابر يم بادشاه ته دا خبره دشواره ښکاره بده پر و لگيده حکم
ټي وکړ چه سره د مصارعت وکانه ميدان ټي د پهلواني ورته جوړ کړ بادشاه
ارکان دولت امرایان واره جمع شول خلق ډير ټول شه هغه ځوان لکه مست
هاتي راغي په هسي دماغ چه که د وسپنو غر ټي په مخ کښ وي هم به ټي
لوړولي وه استاد ټي فکر وکړ چه دي ځوان دي په قوت تر ما ډير دي هغه
هنر ټي چه پت کړي وه ورته ټي واچاوه شاگرد ټي دفع کولي نه شوه عاجز
شه استاد په دواړه لاس پورته کړ تر سر ټي څار کړ په زمکه ټي و وېشت شور
له خلق پاڅيده بادشاه و فرمايل چه استاد لره ټي خلعت او نعمت ورکړي
او شاگرد ټي ملامت کړ چه له خپله استاد سره دا هومېره شوڅي کول لاف
څه مناسب دي و ټي اي بادشاه استاد په زور په قوت پر ما غالب نه شه
بلکه له ما ټي يو هنر پت کړي وه زه ټي نن ورځ په هغه هنر لاند کړم استاد

و ما هم د دې ساعت دپارد له تا دا بو هنر دریغ کړي وه چه هوبسارانو ویلي دي چه دوست لرد هومبره قوت مه ورکوه چه که احياناً غلیم شي برابري در سره و کا

قطعه

یا وفا په دي جهان کتب پخوا نه وه یا ئي نه کا خوک خمور په زمانه له هر چا نه چه ویشتل د غشیوزده کا هم هغه به عاقبت کا نېمانه دد و دام له دي سړیو وفادار دي نه چه گوزي لیوني په ویرانه حکایت

یو درویش وه مجرد گوښه نشین په صحرا ناست وه د بادشاه پر گذر و شه درویش په ملک د قناعت توانکړ وه هسج التفات ئي پر و نه کړ بادشاه په خپل سلطنت مغرور وه ورځن برهم شه و ئي و چه دا طایفه په مثال د حیواناتو ده آدمیت اهلیت ور څخه نه شته وزیر درویش لره راغي ورته ئي و و چه بادشاه د ملک په دا تیر شه تا ئي ولي خدمت او ادب په ځاي را نه وور درویش و و بادشاه ته و وایه چه امید د خدمت له هغه کوه چه امید د دولت له تا لري بل دا چه بادشاه ساتندوي د رعیت دي نه رعیت ساتندوي د بادشاه دا ئي مکر په غوږو نه دي رسیدلي سید القوم خای مههم

قطعه

په معني بادشاه خادم د رعیت دي که هر څو څښتن د حکم و حکومت دي رعیت لکه رمد بادشاه ئي شپون دي چه خدمت د رمي نه کا شپون زبون دی هم ئي ژغوري له لیوه هم ئي نه پيا ئي هم تر قوت هومبره آخلي چه په پاي د رمي څښتن مالک پروردکار دي تصرف د شپون پر نه کا که هوبسار دي

قطعه

د یوه که کل مراد د زړه حاصل وي د بل زړه په نا مرادي زیر وزیر نا مراد د یو څو ورځي صبر و کا مرگ به زر کاند دوي دواړه برابر چه څیري د مرگ اړه د دواړو سر

گل دسته د عبدالقادر خان

که قبرونه ئي څوک وران کا و ئي گوري څوک به وائي چه دا خوار دي دا توانگر
بادشاه ډير په دا ويل د درویش خوش او ممنون شه ورته ئي و وچه څه
غواړي و ئي دا غواړم چه له ما نه څه نه غواړي غرض را سره نه لري بادشاه
و پند را کړه و ئي

دا څو گاه غنیمت دي نکه بان شه د انفس
که د ملک که د دولت دي لاچار درومي لاس په لاس
قطعه

عدل و انصاف کړه د ملک بادشاه څو د لاگري په تن کي ساه
را تلنه کيږي د مرگ نا گاه په ځان خبر شه د ځان گمراه
حکایت

يو وزير په خدمت د ذو النون مصري رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ راغي همت ئي و
غوښت چه شپه او ورځ په خدمت د بادشاه مشغول يم له خيره ئي اميدوار
يم له شره ئي په ويره ذو النون و ژړل چه که زه له خپل خدای هسي په
ويړه په هيت وي لکه ته له بادشاه له جمله د صديقانو به وم قطعه
که بي خدای ئي اميد و چا ته نه کړي د درویش قدم به پاسه په فلک وه
که وزير له خدای هسي ترسنده وي لکه ترس کا له ملک نور ملک وه
حکایت

وزيران د نوشيران جمع شول تدبير او بندوبست ئي د يوه ملک کاوه هر
يوه په موافق د خپل فکر مذکور کړ بادشاه يو تدبير چه په زړه کي جوړ
کړي وه بيان ئي کړ بنر جمهور د بادشاه راي پسند کړه نورو وزيرانو و ويل چه
د بادشاه په راي کي څه خوبي او مصلحت و ليد چه په هونډه وزيرانو
کي ستا د ده مصلحت غوره شه حکيم و و په دا سبب چه آخر د کار په
يقين معلوم نه دي او فکر د وارو په مشيت کي دي د الله تعالي والله اعلم
خطا دي که صواب نور موافقت د بادشاه له راي سره بهتر چه که احيان

خلاف صواب راشي چه متابعت د ده د فکري له غضب به د ده ايمن يم
قطعه

د بادشاه متابعت ور لره بويه که څوک ځان عزت د ده له قهر ژغوري
رڼا ورځي ته که وواي چه شپه ده وایه و خته پيروي غمت غمت ستوری
حکایت

یوه شخص ویسته د سرگيسو کره چه زه سيد يم د حجاز له قافلي سره
راغي چه له حج راکم قصیده ټي د شعر بادشاه لره یووره چه ما ويلي
ده بادشاه خلعت نعمت ور و باخبه یو د بادشاه له نديمانو هم په هغه
کال له سفره راغلي وه عرض ټي و کر چه ما دي د لري اختريه ور په بصره
کېن ليدلي وه حاجي څرنگ دي بل و و چه زه ټي پيژم پلاري نصراني
دي سيد په څه دي شعري په ديوان کېن د انوري بيا مونده د شعر دزي
کړي وه بادشاه پر په قهر شه حکم ټي پر د وولو و کر چه دا هولبره دروغ د
د څه دپاره ويل و ټي و يوه بله خبره که حکم وي وایم که هغه دروغ شي نور
هر عقوبت چه را رسوي سزاواريم بادشاه و فرمايل چه ووايه و ټي و قطعه
چه یوه کاسه اوبه چه شونېلي وي د فقير کره هله اکره شي سپينه
په دروغو د بنده په غضب مه شه جهان گرد سري اکثر دروغ وائينه

حکایت

د هارون رشيد له زهمنو يو پلار لره راغي چه فلاني امير زاده ما ته کنځل
د مور کړي دي هارون رشيد ارکان دولت و پېستيدل چه سزا د هسي سري
څه ده یوه اشارت په وژلو و کر بل و و د ژبي پر کول ټي بويه بعضو ټي قيد
مصلحت و لیده هارون و و اي زوي نيک خو ټي او کرم دا دي چه عفو ټي
کړي او که نه توانيږي ته هم ورته کنځل و کره نه وي چه له حد تجاوز و کړي
ظلم به هاله ستا له لوري شي دعوي به در باند د ده بيت
مست هاتي خوني مزي سره که جنگ کا که به لاف د مرد ټي کا ورته نه هاتي

گل دسته د عبدالقادر خان ۶۷۳

مرد هغه دي چه په نزد د ښوځوانانو چه په قهر کېږ باطل چا ته نه وائي
حكايت

شيخ وائي قدس سره چه له بزرگانو سره په بېړۍ کېږ ناست وم يوه کبېتي
د وروستو څمور ډوبه شوه دوه ورونه په گرداب کېږ پريوتل يوه له بزرگانو
ملاح ته و وچه دا دواړه و کاره سل ديناره به در انعام کړم ملاح يو خلاص
کړ يو ډوب شه وي مي سبحان الله باقي عمر يې پات نه وه ځکه په وېستلو کېږ
د هغه تاخير واقع شه ملاح و خندل و ئي چه يقين دي په دا کېږ هېڅ شک
نه شته مرگ د هر چا په خپل وار دي اما بل سبب هم وه وي مي هغه
څه دي و ئي دا چه خلاص شه يو وقت په بيابان سترې شوم د تلو قوت مي نه
وه په اوس ئي سور کړم تر منزل ئي و رسولم او د دي بل له لاس مي تازپانه
خوړلي وه وي مي صدق الله تعالي من عمل صالحاً فلنفسه ومن اساء فعليها
بيت

چه ښه بد عاقبت ځان ته را جاروزي زنهار مه آخه د هېچا آزارونه
په دنيا په دين خپل کړسري آخلي کړ د گلو کوه مه کړه خارونه
تل حاجت پوره کوه د محتاجانو چه ستا هم څېستن پوره کاند کارونه
حكايت

هارون رشيد چه ملک د مصر و نيو و ئي و په خلاف د هغه باغي چه په
غرور ئي د دي ملک دعوي د ربوبيت کړي وه و به نه بخصم دا ملک مگر
خسيس ترين و ته د مړينو يو حبشي مړي د ده وه خضيب نومېده هغه ته
ئې ملک د مصر و باخېه وائي چه حماقت ئې تر دي حد وه چه رعيت ور
لره راغي شکايت ئې و کړ چه پښه مه کړي وه په کناره د رود نيل باران يې
وقت و شه سيلاب راغي واره تلف شول و ئې مناسب وه چه تاسي وړي
کړي وي يوه صاحب دل وارويدل و ئې و قطع
رزق روزي که زياتيدي د چا په پوهه په دنيا کېږ به تل خوار و نادانان

په کم عقلو باند هونږه دولت ډیر کا په حیرت شي ورته پاتو دانایان
کیمیا گر هنرمندان په خواري و مري ابله مومي خزانه په بیابان
حکایت

یوه بادشاه ته ئې وینځه له ختنه راوسته خواش ئې ورسره د صحبت و
شه په هغه حال کښ چه دي مست وه وینځي خان ته نه پرېښود منع ئې و
کړه بادشاه په غضب شه غلام حبشي ته ئې و بڅپله چه ډیر بد رنگ بد
قیافه وه پاس شونده ئې تر پوزي رسیدلي وه او کوزه شونده ئې په کریوان
پریوتلي وه
قطعه

لکه ختم په یوسف د حسن کارود هسي دي په بد رنگ والي کښ اوڅاروه
دیوبه هم ورته نظر کاوه په کرکه هسي رنگ کرینه منظر بغل مرداروه
راوري دي چه نفس د هغه حبشي د مدتونو طالب وه شهوت پر غالب
مهر ئې پر پیدا شه مهر ئې تر واخست صبا په وقت چه بادشاه وینځه یاده
کړه احوال ئې ورته و وایه بادشاه په غصه شه و ئې فرمایل چه دواړه ډسره و
تري له کوتي ډ ئې خندق ته واچوي یو له وزیرانو چه خیرخواه د خلايقو وه
عرض ئې وکړ چه بي چاره گناه نه لري خطا تر صادر شوي نه ده بلکه واره
بندگان امید وارد صاحب له انعامونو وي او پرورده د نعمتونو بادشاه و فرمایل
چه که یوه شپه ئې تاخیر کړي وي ما به بها د وینځي دو چنده ورکړي وه و
ئې و مگر صاحب نه ډ آرویدلي چه چا ویلي دي رباعي

تري چه و ويني اوبه دورانده که مست هاتي وي په اوبو باند
تر ځان به تیر شي اوبه به و څښي که ئې هاتي که د سپو د لاند
ملحد وي وړي خونه خالي وي دک له طعام ښي تالي وي
غم به هڅ نه کا له رمضان روزد خورل به ئې په خوشحالي وي

بادشاه په دا لطفه د وزیر خوش شه و ئې فرمایل چه حبشي مي تا ته
بڅپلي دي اما دا وینځه څه کړم وزیر عرض وکړ چه وینځه هم حبشي ته

۳۷

و بېخېنه پس خورده د سپي هم سپي لره بويده قطعہ
 که هرڅو ئې نه پوښاک نه ئې زيوروي د بازار لوئې بد بوي وي خبيث
 پس خورده د سپيو سپيو لره ورکړه نصيحت واخله ځما له د حديث
 الطيبات للطيبين والخبثات للخبثين په کتاب کبر راغلي دين
 حکايت

سلطان سکندر رومي چا و پېښيده چه ملک د مشرق و مغرب د په څه
 وينو ترغا پخوا بادشاهان چه تير شوي دي لېکړ خزانې عمرونه ئې تر تا زيات
 وودا رنگ فتح ورته ميسره نه شوه سکندر و فرمايل په مدد د الله تعالي
 هر ملک چه به مي و نيو رعيت مي نه آزاراوه او نوم د بادشاهانو مي بي
 له نيکي په بدې نه ياداوه بيت

په بزگي به ئې هوښيار سري نه ستاي سپک ويل چه بزگانو و ته وائي
 قطعہ

رواړه هيڅ دي چه تيرېږي که د بخت دي که د تخت
 د نهو نوم په نه آخله په دوو کونړ شه نيك بخت
 له هر چا شه په غوي نرم جهان دي له سختو سخت
 په خپل وقت عدل انصاف کړه تل به نه وي د تا وخت
 د نه بد قماش معلوم شي هرڅو و نغاړي خپل رخت

حکايت

چا زيري په نوشيروان عادل باند و کړ چه فلاني دېمن د حق تعالي له
 جهان واخست و ئې هيڅ د آرويدلي دي چه ما به پرېږدي قطعہ
 د غلم په مرگ چه واري هرگز مه کړه ښادمانې
 نن دي لار صبا به ته څي دا ځاي نه شته وداني
 عاقبت له دي جهان تله د هر چا په نا کام دي
 ته هم نورو غوند و کړه يوڅو ورځي کامراني

۷۸۹

نسخی د نظم

۳۸۰

فهرست د غلطو

PAGE.	صحیح	غلط	صفحه سطر	نسخه
23	گاهي نور کودي	گاهي کودي	۲۳ ۱۰	ديوان د عبدالرحمان
29	دي د	د دي	۲۹ ۹	
54	ماتري	ما تري	۲۴ ۱۴	ديوان د خوشحال خان
109	آشنائي و چا نه	آشائي و نه	۷ ۱۸	ديوان د خواجه محمد
114	محمد	محمد	۱۲ ۲۰	
118	و ما ته	و ماته	۱۶ ۱۲	
122	په کثرت کښي	پد کثرت کښي	۴ ۲۰	ديوان د مېرزا
124	تمام کشف	تمام کسيف	۶ ۱۷	
137	له پردي	له پردي	۴ ۴	ديوان د شيدا
"	کښي	کښي	۴ ۲۳	
159	سامان د کوچ	سامان کوچ	۱۱ ۱	ديوان د اشرف خان
172	پوري	پوري	۱۰ ۱۱	يوسف و زليخا
17۸	گناه خان به په زحمت کا	کا گناه خان به په زحمت	۱۶ ۱۴	
182	در عبدلم	ورغيدلم	۲۰ ۱۴	
1۸9	کا	کا	۳ ۱۱	ديوان د عبدالقادر
203	ځانکندن	ځاېکېد	۳ ۴	ديوان د احمد شاه
211	د زمکي	د زمک	۱۱ ۱۳	

۴۸۱

له دیوانه د عبدالرحمان سرینزی

۴۸۲

عبدالرحمان

بسم الله الرحمن الرحيم

ګوره هسي ګردګار دي رب ځما	چه صاحب د کل اختيار دي رب ځما
هېکي بزرګواران چه څوک وائي	تر همه بزرګوار دي رب ځما
نه ئي هېڅ حاجت پچا باند موقوف دي	نه د هېچا منت بار دي رب ځما
له نيستي د هستي صورت پيدا که	هسي رنگ پروردګار دي رب ځما
هم صانع دي د جمله و مصنوعاتو	هم سامع د هر گفتار دي رب ځما
چه ئي هېچرته نه مثل نه مثال شته	د هغه عطر و عطار دي رب ځما
هر تعمير چه د دنيا او د عقي دي	د همه وارو معمار دي رب ځما
خواننده د نا نويسو صحيفو دي	داننده د هر اسرار دي رب ځما
که ظاهر دي که باطن دي که ما بين دي	له همه و خبردار دي رب ځما
شريک نه لري پخپله بادشاهي کا	بي شريک شهریار دي رب ځما
هسي نه چه واحدې ئي ده له عجزه	په واحد وجود بيار دي رب ځما
حاجت نه لري د نور چا و ياري ته	له هغو سره چه يار دي رب ځما
څه حاجت دي چه ئي بله خواته غواړم	پخپل کور کس همکنار دي رب ځما

هېڅ تغيير و تبديل نه لري رحمن

تل تر تله برقرار دي رب ځما

تر حده تيره شوه په يار پسي ژړا ځما	نه ګروهېږي په ژړا سره آشنا ځما
که مي هره وينا در و مرغلري شي	لا لائق د غوږو نه ګنډي وينا ځما

په نارو به مي بيدار کړه خوب وري وي بار وېس را ته اوده شه دلربا څما
زه مکتوب غنډ په پټه خوله گویا يم خاموشي څما تيري که تر غوغا څما
گڼست د عشق په توده زمکه امان چري سمندر بويه چه زیست کا په صحرا څما
دا یار نه دي چه هجران له ما بيل کړي روح څما دي چه له تن دي جدا څما
زه رحمان بي خپله یاره نور ځه نه غواړم
که قبوله شي د خدای په دردعا څما

دوباره د راتله نشته په دنیا نن د وقت دي که دروغ کړي که رښتیا
هره چارچه تر وقت تیره شي عنقا شي عنقا ندي په دام نېستي د هیچا
تر ورځ تيري اوبه بیرته نه جاروزي نه جاروزي تیر ساعت په بیرته بیا
تیر ساعت په مثال مري د حد دي هر چا نه دي ژوندي کړي په ژړا
که مقصود لري تلوار کړه وقت کوتاه دي غره مه شه د دي عمر په بقا
هره نېه چه صحیح گنځي په زړه کښ پغورر به هغه نېه کړي خطا
په امید امید في خلق ناامید کړه د ایام له مکره مه شه بي پروا
چه د مرگ په تماچه د شي خوله ماته ترو په ماته خوله به څرنګ کړي ثنا
ویره ژلي ارتني چه وینا وائي تا ته وائي که پوهیږي په وینا
هلت نه في چه په زور د څوک تعلیم که هم عاقل في هم بالغ في هم دانا
په عمل د نیکو بدو فهم و کړه چه په دا کښ د بهبود دي که پدا
سر د نن په گریوان کړه سترګي روڼي ډیر په بیرته بیرته مخه سر هوا
سر هوا سر هوا مخه و آسمان ته ته په اصل کښ له زمکي في پیدا
د عمل په ځای به دا پوښتنه نه وي چه ته څوي في یا نمسي في د فلانا
هغه ناوي چه په ځان ښایسته نوي څوک في څه کاند ښایست د مور و نیا
په خپل ځان ښیګړه و کړه و ویرېږه په ښیګړه غره مه شه د ادي او د ابا
دا خبره زه و ځان ته کرم اي یاره دلگیر مه شه که مي نوم واخست د تا
نوم د ستا او د بل آخله ځان ته وایم نه مي کار نه مي غرض شه په نور چا

هر چه وایم همه واره ځان ته وایم دا عیبون دي همه واره څپا
که می ځای د غمونو وای په زړه کېس ما به څه لږه کوله دا انشا
چه د مرګ سختي خواري د پخوا دي

ای رحمان ولي نه مری لا پخوا

هیڅ ثابته نه کړه چا د د دنیا وفا واره سترګې پټې مینه کا په دا دنیا
هر څوک چه دعوي په دنیا کاند د خپلوي واره غلط وای دنیا نه ده د هجا
دا فلک کلال دي سازول او ماتول کا ډیر ئې ما و تا غند پیدا کړل هم فنا
هر سنگ و کلوخ چه لیده کېږي د دهر واره ککړي دي څوک د شاه څوک د گدا
دام د هڅوک نه ږدي د دنیا ورهگذرته ښکار به کړي نه شي د سیمرغ و د عنقا
هر څوک چه له دي فاني نفس وابستګي کا نه به شي تړلي په زنجیر سره هوا
ماه دي که آفتاب دي عاقبت واره خراب دي گل که همیشه وي هم څه نه تر ابد
مه درومه رحمن بخلاف د دانایان

مینه د دنیا پسندلي نه ده هیڅ دانا

که څوک یار په جهان غواړي یار دي دا یار دي دا که د جهان ښکار دي دا
نه به ما غند شیدا وي په جهان کېس نه به تا غند دلبره شي پیدا
ما به صبر ستا په جور و جفا و کړ ولي نه شي د ژړا په ځای خندا
جدائي به د هچري قبوله نه کړم څومې نه دي روح کالبوت سره جدا
لک ورستو مقتدیان وړاند امام وي ما په تا پسي ده کړي اقتدا
زه یو نه یم درست جهان په تا مین دي که پادشاه دي د د دور که گدا
کشکي خط د اماني و ما را کړي چه له ما سره وعدي کړي د فردا
زه په خپله په تا نه یم مین شوي ستا له لوریه په ما شوه ندا
زه په تا باند مین یم له ازله نه چه کړي می نن وړج ده ابتدا

چه د ستا عاشقي په تیغ ادا شي

د رحمان به هله غاړه شي ادا

راشه مه کوه له چا سره جفا
 په دنيا کېس هڅوک نه دي پاته شولي
 دا ياران چه نن و تا و ته جلوه کا
 که ديدن د د چا خوښ وي ورته کوره
 د خزان پانږي چه بيلي شي له بېاخ
 چه په زمکه څاڅکي پريوزي له آسمان
 گمان مه کړه چه بيا سترگولره ورشي
 دا په هره ورځ چه خبرې بل بل نمردي
 که جنت په زهد نه دي بي کرم
 که د نفس د پاره سل محنت وکړي
 که تمام جهان په خپله گيده و خوري
 که يوه دانه د وړي په لاس ورکړي
 که يو ځايگي اوبه ترې لره ورکړي
 که يوڅله سرد خداي په لوري تبت کړي
 بازار دا دي که څوک سود و سودا کاند
 آشنایان که څه پوهيږي نن ئي وقت دي
 نه ژوندون دي خوهم دادي په جهان کېس
 خداي امان وکړه له هسي زنده کي
 هر مه دي چه په صلح په صلاح وي
 بس په خاورو په خس دک مه دي بي غم
 پاته ملا په مشقت په محنت مه ده
 وند بهتر دي چه څه نه ويني په سترگو
 ننگ بهتر دي چه بي کام و بي زبان وي
 وڼر بهتر دي چه څه نه آروي په غوږو
 لږ ژوندون دي ضايع کيږي بي وفا
 واره تلوي دي که فن وي که صبا
 په دوه روڅي پس به واره شي فنا
 چه فنا شي بيا به کله شي پيدا
 په حکمت به ئي پيوند نه کا حکما
 بيا له زمکي ختي نه شي په سما
 هغه اوسي چه له سترگو شي جدا
 هر چه پريوزي هغه نه شي ختي بيا
 هر سري د خپله غاړه کا ادا
 يو محنت به د پکار نه شي فردا
 ياد به نه شي په درود او په دعا
 هم دغه به د توبه شي په بقا
 د دوزخ او ستا ترميان به شي دريا
 په قيامت به سربلند شي تر هر چا
 په هغه جهان نه سود شته نه سودا
 چه زارېږي يو آشنا تر بل آشنا
 چه له چا سره تيزېږي په خندا
 چه ته بد واي له بله بل له تا
 نه شکري په فتنه و په غوغا
 نه د غم په خاورو خس په څه حلوا
 نه حرامه همياني د چا تر ملا
 نه چه سترگي په پردي حرم کا وا
 نه چه ژبه شي په بد ويل گويا
 نه چه غوږ کاند د بدو په وينا

ديو او دد که پخوا در شي خوبتر دي خداي د بد سري در نه ولي پخوا
 د جاهل تر همدمي دير بهتر دي که له چا سره همدم وي اژدها
 که مشکل دي خود زړولو رغيدل دي سهل کار دي سود و زيان د دي دنيا
 سود و زيان د دنيا واره سهل کار دي خداي د نه کا څوک په سهل کار رسوا
 چه د ورور د عزيز زړه پر آزار پري حاصل مه شه هغه خپله مدعا
 هه خواړه چه يوئي خوري بل ورته کوري خواړه نه دي هغه زهر دي گويا
 گاه د نورو رضا بويه گهي خپله په کار نه ده هميشه خپله رضا
 چه هادي يو کړي نه وي غم تر تله دغه هسي چاري نه کاند دانا
 منصفانو لره بويه چه الصاف کا نه چه لغوته که د حرص د هوا
 د سري په خاطر هر څه هر څه گرزي نه چه و گنري همه واره روا
 دينداران د و خپل دين و ته نظر کا څوک فکرونه د ثواب دي څوک خطا
 خداي د نه کاند خطا د چا له لاس څه نسبت دي د خطا او د عطا
 هسي نه چه سري واره سره سم دي څوک عالي دي څوک اوسط دي څوک ادنا
 د هر چا حرمت پخپله اندازه دي نه چه مومي نفس خاي د امرا

رحمان شکر و شکايت له هېچا نه کړم

نه شته بل دوست دشمن ځما بي ما

هغه بيا موند سعادت په دا دنيا چه ئي بيا موند قناعت په دا دنيا
 نه ملکونه د سليمان په هزار کاله نه يوه گري طاعت په دا دنيا
 يونس د خداي په ياد کس اولي تر دي نه د درست جهان دولت په دا دنيا
 په دنيا کين گته هغو عالم و کړه چه ئي و گر عبادت په دا دنيا
 که نعمت دي خوطاعت و عبادت دي گټه نه شته بل نعمت په دا دنيا
 که محنت که مشقت دي خود دين دي په کار نه دي بل محنت په دا دنيا
 بي له خداي هر چه دي واره فالي دي که لذت دي که زينت په دا دنيا
 که بادشاه دي آخر خاورو لره درومي څه عزت دي څه حرمت په دا دنيا

همگي واره تکان دي تگي کانه
 په دنيا به مينه نه کاند هسچري
 چه نظر د جا په دين و په ايمان وي
 چه ويريري له کوهيه له گرنگ
 آشنایان ئي هم واره مکاران دي
 لوي هلك ئي همه واره اغياران دي
 چه پيدا شي همگي واره فنا شي
 هر سري لره چه ورشي بخني درومي
 په يوه گري بهار وي بيا خزان وي
 که هزار هزار پستي ورته کيږدي
 که د اوسپني حصار تر خان چاپير کړي
 لك سيوري د آفتاب په منځ کس گرزي
 هيڅ گمان د بهتري پر و مه کړد
 بي مقراض غوڅوي د سري عمر
 پس له مرگ به حساب له سري غوښت شي
 عاقبت خوبه نوموتي شي د خاورو
 برابر به له گدای سره پاڅي
 پاس به داغ وي دلیم په سينه باند
 د قانع تر قناعت صدقه شه
 پس له مرگ به همه وارد مشنوم وي
 تر قيامت دغه شل دغه لس لوي
 چه ايام پر دکنن د شل ورشي
 په تخت باند بيرون شي له حجاب
 تر هر چا به پيغمبر څخه وه ډيره

فروشنده و خريدار د دنيا
 چه خبر وي په اسرار د دنيا
 هغه نه که انتظار د دنيا
 هغه نه درومي په لار د دنيا
 څه ويساه ده په مکار د دنيا
 يار دي چري په ديار د دنيا
 را شه و گوره ناتار د دنيا
 ما ليدلي دي رفتار د دنيا
 بقا نه لري بهار د دنيا
 بي بنياد دي ديوار د دنيا
 مسممه و گنډه حصار د دنيا
 نه شته هجرت به قرار د دنيا
 کهتري ده وار په وار د دنيا
 هم دا ليل وهم نهار د دنيا
 په انداز و په مقدار د دنيا
 گل عذار و گلرخسار د دنيا
 شاهزاده و شهریار د دنيا
 هر دم و هر دينار د دنيا
 هم دنيا هم دنيا دار د دنيا
 ظالمان اوس شمکار د دنيا
 پوره نه کړ هېچا شمار د دنيا
 بي پردي شي پرده دار د دنيا
 شرم ناک و شرم سار د دنيا
 که څه قرب وي يا وقار د دنيا

يو فساد به ټي بيان نه شي رحمان

فسادونه دي بښار د د دنيا

نه ټنډا ټي شکرلب	گل رخسار ټي سيم غجب
په نادرو کښي نادره	په غچو کښي عجب
په جمله و معشوقو کښي	په العجب منتجب
بي زيوره دل فريب	بي ټريتب مرتتب
دا يو ډاډ آلهي دي	بي تالاش بي طلب
آب حیات حیات پياموند	ستا د لبو له سبب
مخ د سپين تر سپين صباح دي	زلف تور تر تور شب
ستا د مخ عرق دانه وه	زينت رانيو له کوکب
د هائيست مهي د نشته	تر مشرق تر مغرب
د وصال مونده د گران دي	مگر مهر شي له رب
چه د رب مهر پر و شه	هغه خلاص شو له غضب
دا دولت د خدای په ډاډ وي	مونده نه شي له نسب
عشق څه هسي علم نه دي	چه حاصليري له مکتب
مکتب حال د مذهب وائي	عشق سوا دي له مذهب
د عاشق مذهب هم دا دي	چه د نه وي بي طلب

ستا د حسن په تعريف کښ

رحمان گنگ دي له ادب

ورځ د تيره په شوخي کړه شپه له خواب	خدای به کله يادوي خانه خراب
په شتاب شتاب د تله دي که پوهيري	غافل مه شه د د عمر له شتاب
دلته دم و قدم واره په حساب دي	پل له لار غلط مه ږده بي حساب
راستولي خدای حساب دي په کتاب کښ	خبر زده کړه له حساب له کتاب
زه د پيژنم په اصل کښ تراب ټي	ته ځان څه ځنډي په گتوله تراب

خوپه دا جهان اوبه له تندي نه شي په قيامت به د سینه نه شي سرباب
اندرون به د لکه اور هس دک شي چه نن دک شو له شراب له کباب
ته دا خپل نیک و بد و تله په خپله چه گناه د خو تيري کا تر ثواب
په هغه جهان به څرنگ خواب و وکړي چه په دا جهان عاجز يني له خواب
چه آفتاب بوه نيزه شي ترو به څه کړي چه نن سيوري لره تبتي له آفتاب

په آزار د چا راضي مه شه رحمان
که خلاصي په قيامت غواړي له عذاب

هسي مست يم ستا د شونډو په شراب چه به بل نوي دا هسي مست خراب
لاس د ستا له ميني آچوم و گل ته لکه بوتې ته لاس آچوي غرقاب
دا سرخي ز سفيدي د ستا د مخ ده که څما په مخ باران دي د خواب
څه اثر به څما اوهي په تا کاند لا زيات شي اور په اوهو د کباب
عاشقان که سترگي روڼي که په عشق کس دا خواب نه دي دا منزل دي د سيلاب
ما چه خال د ستا د ورڅو په ميان وليد نه بل هسي رنگ امام شته د محراب
شاپيري چه ليدي نه شي سبب دا دي مخ د ستا له شرم لغاري په حجاب
چه صبا شي ستا تر مخ پور شرميري څکه زيست په توره شپه کاند مهتاب
حجاب واخله تور کره مخ د هغو خلقو چه تحسين کا ستا په دور د آفتاب
هسي نه چه زه دلبر وایم و تا ته خدای دي تا لره درکړي دا خطاب
ستا د مخ په ورق باند خط و خال دي د مصحف په صحيفو باند اعراب

يو کتاب په اسرېر کهي چا و نه کړ
بي رحمان چه ئي کړي دا کتاب

ستا په مخ کهي د جمال څه حساب نشته څکه ما څخه د صبر مجال نشته
ته د سرود مال ويره په ما مه ږده ويره ما څخه د سرو د مال نشته
زه په دا سبب له ويري سره رېږدم چه ستا ويره د ثواب د وبال نشته

که وعده د بوي چار يو ساعت کړي د هغي چار اميد مي په کال نشته
 د شهيد و حال ته کوره حال ټي څه دي بي تاهسي څما حال دي بل حال نشته
 روښناي مي د چشمانو ستا ديدن دي په دا کور کهي بل چراغ و مثال نشته
 په جويبار څما د سترگو سروه ته بي په دا نهر باند غير نهال نشته
 مخ د بي خط و بي خال هسي زيب کا چه ټي هيڅ حاجت په خط و په خال نشته
 د آفتاب په مخ کي هر ورځ زوال وي ستا د حسن په آفتاب کهي زوال نشته
 ستا په ياد زه رحمان هسي رنگ مشغول يم

چه په زړه کبي مي هيڅ غم د وصال نشته

په دنيا کي مخ د يار دي نور څه نشته هر چه دي د يار ديدار دي نور څه نشته
 چه و هجر و وصال ته ټي نظر کړم يو دوزخ دي بل گلزار دي نور څه نشته
 کارخانه چه د دي دهر لیده کي ري همکي د عشق سرکار دي نور څه نشته
 هر مژگان ټي په ما هس چار کاند و ايم عين ذوالفقار دي نور چه نشته
 بويه مرد چه ټي له مخ زلفي و اخلي دغه گنج دي دغه مار دي نور څه نشته
 د محسن د محسنات صفت به څو کړم کوتاه و ايم چه بي شمار دي نور څه نشته
 و هر لور ته چه د زړه په غوږ و څير شم جوړ د محبت بازار دي نور څه نشته
 هر طبيب ته چه ځان و هم دا وائي چه له عشق دي آزار دي نور څه نشته
 خوار رحمان که بي تا مينه په چا و که

عين د قتل سزاوار دي نور څه نشته

تا خورده څما د زړه له احتياج تر و ما څه پوښتي چه څه غواړي محتاج
 د طالب د مطلوب راز به ما در و ښو که ته نه واي خبردار له دي رواج
 يار که يار ته حال په خوله نه وائي څه شو و حکيم ته پت څرگند دي له مزاج
 که نه څما له حال ما پوښتي حال دا دي چه بي تا مي ورځ بتره ده تر داج
 آشنائي به ما په کوم قوت کوله که خبر واي ستا د هجر له تاراج
 که تر سلو به يو خواست د چا قبليري خداي د هڅو رک رنځور نه کا بي علاج

۹۱

په رحمان بلا پسي که زهير پري
ته مشغول اوسه له خپله تخت و تاج

ستا وصال دي را بځهلي ځما روح ستا هجران دي پېرودلي ځما روح
چه هرگز ملڪ الموت پر نه پوهېږي هسي شان دي تا و کښلي ځما روح
ستا په مخ پسي مخ و نېوه راهي شه له صورت دي وتلي ځما روح
ځان ئي هسي ستا په مينه پس ورک کړ چه هېچا نه دي ليدلي ځما روح
که وي هم به تا څخه وي که ئي خداي کا نه دي بله خواته تللي ځما روح
بلبل نه دي دا چه آلوزي په گلو ستا په لور دي آتولي ځما روح
چه ئي خاور کړ صورت د تا په درکتې سر تر عرش دي وکښلي ځما روح
ته ئي پېژني چه څه دي يا څه نه دي نور چا نه دي پېژاندلي ځما روح
زه رحمان له خپله ځان خبر نه يم

چه په څه رنگ ئي کښلي ځما روح

کله شؤ لا کله خريداريم ستا د مخ نير تر سرو مال يم په بازاريم ستا د مخ
بي د تا له مخه مي نور هيڅ په مخ کېږي نشته هسي رنگ فتلي په فاتاريم ستا د مخ
هيڅ پستړگونه وينم دا خپل صورت چه کوم دوب تر هسي حده په افواريم ستا د مخ
دود د آه و کارېم په بهنه د نماکو سوي لوغړن مدام په ناريم ستا د مخ
نور وگړي واره همگي د دنيا کار که ره هميشه غرق په انتظاريم ستا د مخ
شکر چه ئي خلاص کړم د نور خلق لمننت سر په سجده يښي منت باريم ستا د مخ
هره خوا چه دروښم زه رحمان د زړه په سير

بل مطلب مي نه شته طلب گاريم ستا د مخ

که څه وایم له هجران وایم څه له د درد بي درمان وایم څه
توان د دم وېلو نه لرم و یار ته چه توان نه لرم بي توان وایم څه
چه ئي و وینم له ځان خبر نه يم چه خبر نه يم له ځان وایم څه
د خپل زړه له حال هيڅ را ويل نشي له بي نامو بي نهان وایم څه

د عشق راز چه هېجا کڼه دي بيان کړي
 د خپل يار له غم درست په اوسيدوب يم
 زه چه پروت يم د هجران په تناره کښ
 سر و مال د سري لوت که زړه ئي يوسي
 زاغان بولي بلبان شري له باغ
 ترو به زه له بي بيان وایم څه
 له دي هسي رنگ طوفان وایم څه
 د وصال له گلستان وایم څه
 له د هسي دلستان وایم څه
 د د دهر له باغبان وایم څه

هر چه وایم تر هغه واره بهتر دي
 زه رحمان به له جانان وایم څه

گوره بيا به څوک ادا کا په زړه غونډه
 ته چه گل د آشنائي له باغ غواري
 طالبان که مرور دي هم پخلا دي
 ما رستم د دهر و لیده په سترگو
 د عاشق د لغري سبب هم دا دي
 زه به حور د جنت بي ياره څه کړم
 سخت ساعت د بيلتانه به مي هېر نشي
 چه دا هسي مسته گزي مخ بر منډه
 خبر زده کړه د هجران له خار و خنډه
 بي مطلوب و چا نه رسي دا هنده
 د خپل يار له جور ژاري لك كنده
 چه فرقه د معشوقو شوه په زړه پنده
 خدای د سرو د چا نه کاند اړهنده
 که را ځکه شي د تور لحد گور هنډه

زه رحمان دهغه حسن ثنا گوي يم
 چه جرگه د عاشقان ده پر پنده

چه م يار و ليد په سيمه د اغيار گد
 زه په وصل کښ هجران هس سېغم
 زړه م بي خپل نگار آرام نه کا
 په اميد د زلفو و نهستم په دام کښ
 د ديدن په گدائي کښ ننگ مي نشي
 د وفا د گلو پائري په کښ نشته
 که پخوا تر آشنائي بيلتون لیده شوي
 له غيرت م ليمه شوه په خونبار گد
 لك څوک چه خالي لاس وي په بازار گد
 که هر څو ئي کړم په نقش په نگار گد
 روښلي وم ساده دل په هندوبار گد
 درويزگر يم د بتان په دربار گد
 کاشکي مه واي د د دهر په گلزار گد
 هيڅ بنده د خدای به نه و په دا کار گد

زه رحمان تي د فردوس له غم خلاص کړم
چه په کلي په کوڅه شوم د خپل بارگد

نه رسېږي ستا و حسن و ته حور
ستا و قدو و قامت ته نه رسېږي
تر قامت پورې د سرو ده سر کوره
هر سري چه د و حسن ته نظر کا
چه تا مي دخپل شونډ ور په خوله کړه
اوس ته وايه چه په څه رنگ د و ستايم زه خو ستا په مينه و لرم له شعور
دا جذبه د عاشقي نه ده نور څه ده
اوس به زه د شب خيزي منت پڅه کړم چه څه هره د کړه په خوب کس را حضور
که څوي سل څله تيري لري تر لورو
چه په رنگ و په ناموس تر لورو کم وي خداي د مور کاند په هسي څوي بور
ننگيالي تر برون مه دي او که نوي
خو بروني بي دلبري په کار نه ده
که د غلوزي لباس و که څه به و شي شهد نه دي چا مولدلي له زنبور
په رحمان د مياسته و قدر ډير دي

د طبيب له قدره چا زده بي رنځور

تل به نه وي شکفته گلزار د عمر
لک سيند د اباسيند په غورزي درومي
لک برق چه ځان څرگند کاند بيا لوي
چه سمند تي نه جلوري نه وامي
سر کهي لري تر هس حد پوري
په ساعت د سل کالو ياري پري کا
نه ووزم له کور چرت نه سفر کړم
نه به جور وي هميشه بازار د عمر
هس بون دي په تلوار تلوار د عمر
هس تيز دي بي له شک رفتار د عمر
خو به پريوزي عاقبت شهسوار د عمر
چه لوي نه شي هڅوک مهار د عمر
بي وفا دي هس رنگ يار د عمر
بي سفر مي غوڅېږي لار د عمر

عاقبت به د اجل په مقراض غوم شي پيوسته به مدام نه وي تارد عمر
خپل صورت به د حباب په سترگو کوري که څوک وکاند په زړه کېن شمار د عمر
بيا ئي وار په دا دنيا نشته رحمان

پهر چا باند چه تير شي وار د عمر

چه په وقت د ځانکندن و کارې رپر ترون ولي هس ناست ئي بي تدبير
هر سري چه کاند غم په مخ کېن ويني له هغه غم لائن گريزې دلگير
چه ارمان ئي وي صباح پند د پيران ول نن طلب د پرنه که بي پر
د خدای ياد به د پڅه رنگ په زړه شي چه د غير لري نه شي له ضمير
چه د توك په طلب گريزې خدای د هيردي فقيري دا هس چري وي فقير
دغه غم د خدای بدل کر په بنادي زهير مشه په آشنا پس زهير
تمامي عمر په آب و په آتش وي عاشقان د لعلو لوله تائير
که هر څو نهايسته ډير دي په جهان کېن و هر چا وته خپل يار دي بي نظير
که په مرگ که په بروندون وي خدای د نکه

د رحمان خلاصي د زلفو له زنجير

پس له مرگ آرت څوک ويني خپل گور که حق وائي هنميره آرت به وي گور
تر ځان زياده کمه چار څه پکار نه ده ځان پلويشت کړه چه د ځودي اوږده سور
چه جامه د چا اوږده شي يا کوتاه ور کاوه شي هنر مند لره پيغور
هر سري چه په حساب کېن تير و بيز شي ملامت پر وايه کيږي لور په لور
چه لائق د ملامت او د تهمت شي ځاي لري که بي عزت شي هم سر تو
چه عزت حرمت ئي نه وي په جهان کېن دغه هسي بروندون و سوځه په او
بي عزت سري خوش د هچا نه وي مگر هسي بي عزت وي ځن لور
خپل مجلس ئي تر جمله مجلسو خور وي په هر ځاي چه وبله ور يشي خر سور
هر هم جنس له هم جنس سره جور وي زينب که هره کنيده پخپل انځور
نا بينا پخپله خوله کېن بينا دي بينايان په پردي ملک کېن کرو کور

یقین د بد کردارو په کردار کړي
 بخت صورت د بوه نوک په درد دردمند شي
 کبې د شه د بد کردار سړي پیغور
 یو غاښ په خوله کس خورند شي یا پریوزي
 وران شي درست مهر د یو سړي په تور
 سړي چه په کورمه کس د چا گرم شي
 درسته خوله پر بد نمایه شي هر گور
 کردار څوي پیدا مه شه له مور
 واره گرم شي که پنځه وي که څلور
 حبطة کاند ناموس د پلار و مور
 څوک خپله خوشنودي غواري له خدایه
 بار نه شي دغه کار په زړ و زور
 بخت هیچا ور کړي نه دي و بل پور
 څوک څوک څي په کلي گړي په خره سور
 ای رحمان د خدای نوم به چا وا نه خست

که د خدای چار په پلار شوي یا په ورور

دغه یار دي دا اغیار
 دغه گل دي دغه خار دي
 دغه گل دي دغه گل دي
 دا رقیب دي دا حبیب دي
 دغه عقل دغه عشق دي
 دا هجران دي دا وصال دي
 دا طاعت دا معصیت دي
 دا عالم دي دا جاهل دي

دا رحمان دي دا جانان دي

دا طبیب دي دا بیمار

هسي تله کاند وگورته یاران زرز
 هسي زرز مرک پر موره شتابي کا
 لک تله کا و خپل کور ته کاروان زرز
 لک لود پلخه کمت که دهقان زرز
 لک آوري وبله ریگ روان زرز
 لک ریږي لاله زار په خزان زرز

هسي زر زردا شیرین عمر تیر پری لک بحر چه بهی پری روان زر زر
د بنرو خنبل هم هسي زر زر نوي
لک درومي له جهان رحمان زر زر

کله مري له لوري تندي کله مري په ډير خوا
نه غه ووي په قرار دي نه قرار هغه ما
کله وبله کيږدي لاس په توره په چا
درست ټي په غمونو په دردونو و
پيس به شي هغه هم په واهه هم په ت
زه ټي در مائده يم په پستي په اخ
هرجا چه پدا ژوندون کس خپرو ژ
يون دي په دا لار هم د خوان هم د
لوي دي که هلك دي که غتان دی که و
زار د هغه چا دي چه له دره ټي ش

ما غنډ رحمان عندلبي کره ورته سلو

خدای خبر چه کوم یو هغي ترکي ویاړ

مدام ناست يم وچ گوگل سترگي په نم کس
مبا چه زخم ستا د توري په خوله کپل کر
دي مجنون چه سر په پيو د ليلي کسبو
زورور مدام غالب وي په کم زور يو
لک زه چه مستغرق يم ستا په غم کهي
لکه مړ چه د ژونديو په میان پروت وي
هيڅ يو دم مي د دم گريو په دم نه شي
نه مي بي تاگفتوگوي نه جست وجوي شته

که نصیب می شي کوز غالي ستا د سپيو و به نه کرم نور نظر په جام د جم کښ
 زړه می هسي ستا په زلفو پسي بایلو لکه غوټه د چا پریوزي په تور تم کښ
 سره په وینو د سرو گلو په څیر زانگي هزار زړونه ستا د زلفو په هر خم کښ
 زه رحمان کناره خوش وم له عالم
 بارستا کتورشوا کرم په عالم کښ

په مخونه تور کودي شي په پيري کښ سم قدونه کوړ لگي شي په پيري کښ
 شمع د سحر آفتاب د ژمي هم بي تاب هم زيري شي په پيري کښ
 پل یو سر رږدي و بله خواته درومي خپل صورت تمام پړيدي شي په پيري کښ
 مړده و په حساب کښ غزاوه شي که څرگند لیده ژوندي شي په پيري کښ
 لاسه دي پس له مرگيا بیا ژوندي شي نه شته دا چه څوک زلي شي په پيري کښ
 څه و خوري لك زهر په څور پري نه خوراي شي نه څه څنډاي شي په پيري کښ
 څواني ده چه څه آروي يا ئي ويني نه لیده نه آرویده شي په پيري کښ

اي رحمان پيري هسي عاجزي ده

که رستم وي د زړه سوي شي په پيري کښ

خدایه څه شو هغه کښلي کښلي خلق په ظاهر په باطن سپین سپیڅلي خلق
 هیچ خندا می له دي خلق سره نه شي ژروي می هغه تللي تللي خلق
 خبر نه یم چه و کومه خوا ته و لار شه لیده نه شي هغه ما لیدلي خلق
 لکه نمر چه د اورو په څوکه درومي هسي درومي په جهان راغلي خلق
 دریغ یو ځله خو بیا په جهان راغلي له جهان په ارمان وتلي خلق
 هزار حیف دي چه په خاورو کښ لاره شي په سوړ او په چنډر لرلي خلق

رحمان هسي خوند له خلق بیارته بیا موند

چه هرگز نه وي دا خوند موندلي خلق

چه امید په عمارت د د دنیا ک د کاغذ په کبتي سیر د دنیا ک
 د آسمان توسن هیجا تبخلي نه دي څوک به څرنگ سورلي د باد په شا ک

نه ليوه په آدميت آموخته کيږي نه اميد د مروت شي له افلاک
 له فلک د وفا اميد باطل دي کله ديو له آدم زاد سره وفاک
 زمانه په اسلام کفر سمه گرزي فرق د توز و د سپين کله فابيناک
 ما د دهر علامت په سترگو وليد چه هر دم هزار پيدا هزار فناک
 هيڅ اميد مي د ايام په گردش نه شي چه فرصت به په خپل دور وړاک
 پخپل عمر به هيچا ليدلي نه وي هغه چاري چه يار هر ساعت په ماک
 چه د گلو غنچه کيږم په دستار کيښ شوم طالع مي هلته خار خني پيداک
 که و زرو و ته لاس کړم خاوري کيږي که د خاورو په آرزو شم استغناک
 جدائي د خداي بلا ده نه توانيږم خوشي زړه مي پديدن پسي بلاک
 همنسره صبر دي عاشق څخه له کوم چه د نن وسده موقوفه په فرداک
 که د اور جامه را واغندي دلبره په نظر څما جلوه لکه زيباک
 پخپل عشق کيښ که څوک بد را باند وائي زه گمان کړم چه همه څما ثناک
 ملامت په عاشق بهائي دا دستور دي چه روغ خلق په رنځور پور خنداک
 عاشقي او نام و ننک دي سره لري په روښانه ورځ به څرنگ څوک غلاک
 دا جواب رحمان هغه کا چه دولت وي که دلبر دديدن مي پيا پي راک
 چه په زړه مي تور لحد شي د خپل خاک بي مزد شي هم مي خوب هم مي خوراک
 چه د خوب و د خوراک مزه شي ورکه نور له مرگه برابر شي هغه بوالک
 غلط دا دي چه څوک عمر ورته وائي هغه عمر چه تير يږي په پخساک
 نن سپيره په خاورو ډکه خوله بهتريم چه آخر مي دا خوراک او دا پوښاک
 ځاي لري که بولندي ځان په خاورو ځيښ کړم چه مي پس له مرگه ځاي دي يو مغالک
 گويا شوي دي هغه چه شدني وي زه پخسوا تر هلاکت يم اوس اسلاک
 زړه چه روغ وي گريبان څيري کاوه نه شي له گريبان معلوم يږي د زړه چالک
 تن و ځاي و جامه پاک هله په کار دي چه وړني شي د چا زړه له غرو پالک

ري بويه چه درون و بیرون یو وي

سري غرض واره سري هوش دي

دنيا چاري همه واره فاني دي

نه هغه چه بیرون زر وي درون لاک

که په سر کس في طره وي که مسواک

خوک یو دوي ورځي خوشحال وي خوک غمناک

ه ساعت کس خوک خوشحال کا خوک ملال کا دا خویونه قدیمی دي د افلاک

چه څه کاند واره خدای دي نور خوک نشته

رحمان څه دي څه في واك څه في ادراك

څه به ويني مظلومانو مقتولان خپل

دا لا وگنري په ما باند احسان خپل

کله اسم د چا آخلي په زبان خپل

عاشق کسيباني لاسونه په گريبان خپل

چه د حسن رنگ څرگند کا په دوکان خپل

خود په خپل سرفرو کاند په ځان خپل

گویا لوبي کا په دين و په ايمان خپل

ما ليدلي دي په خپل مطلوبان خپل

چه هيڅ نه ويني په سترگو سود زبان خپل

چه په اور باند في و نه خانومان خپل

چه ورتير تر سرو مال وي په جانان خپل

هيڅ د سترگو غړولو خوند في نه وي

چه رحمان په سترگو نه ويني ياران خپل

په کار نه دي قيل و قال د بد سگال

يا به فکر کا د مال و د منال

چه مضمون في نه مردار وي نه حلال

لك گد شي وبله لعل و کتي لال

يا صحبت دي د عيني و د دجال

چه له ناز پوشيده لري چشمان خپل

چه مکنحل را ته په قهر قهر کاند

کفتگوي په اشارت کاند له نازه

په گريبان باند چه تک وهي غوتي

خريدار في له حيرت بي شعور شي

چه خپل مخ په آئينه کسي ور څرگند شي

چه في خوک و عاشقي و ته هوس کا

هيڅ صرفه د چا په سرو په مال نه کا

دا مقام دي د هغو رنگو عالمو

مجنون ملک د عاشقي هاله بيا موند

آفرين د عاشقانو په همت شه

مه غور باسه د نااهل په قيل و قال

يا به ذکر په دولت و په زينت که

يا به هسي پوچ گوئي کاند اغازه

د دانا او د نادان صحبت دي هسي

لك لعل و کتي لال چه وبله گد شي

ترو به څه وي د دغه عمر احوال
چه خبر شي په حرام و پچلال
د دنيا د چارو هڅه نه شته مجال
څو ټ به څه کا اعتماد په خواب و خيال
څو چه وېش شي نه د ملك وي نه د مال
كه ئي واخلي هڅه در نشي لك خيال
تار په تار شي په يوه نري شمال
هڅه ئي نه وي د آفتاب په مخ مجال
نه ئي هېر په قرار دي نه وصال
گاهي را كېش شي په مخ باند رويمال
چه كېي را معلومېري كال په كال

كه وصال مي د يار بيا موند هاله څوان يم
گنډه اوس خنډه رحمان يم د چلسال

په رخسار د گل كرلي دي پوهېږم
تا څما په وينو ولسي دي پوهېږم
رقيبېان چه د بللي دي پوهېږم
ما هغه ساعت ژرلي دي پوهېږم
چه څما په باب د كېلي دي پوهېږم
همه واره مي منلي دي پوهېږم

رقيبېان چه د تېري په رحمان كاند
تا په خوا پور نيولي دي پوهېږم

چرته كتي لعل او چرته لعل د بدخشان
چرته چاه د گيډي چرته چاه د زرخدان
چرته زلي جونه چرته كنډي يتمان

دغه عمر چه تيرېږي بي هم جنس
دنيا چار فاني دي مرد هغه دي
باسيند لا څه مجال لري په تله كېن
د دنيا چار په مثل خواب و خيال دي
لك ملك مال پخوب كېن در څرگند شي
لك زك چه د ابو په سر ايده شي
لك دود چه شرونه شرونه در څرگند شي
لك پېچ چه د سرو په زور شي جمع
اعتماد ئي په ضايعي و په غم مه كړد
گاهي كودي په مخ باند را كېش شي
خراب رږد مي بېي غواړي بلا دا شوه

بيا د نوي شراب څكلي دي پوهېږم
كه هزار څله لاس رنگ كړي په نكړيزو
معركه څما د مرگ نه ده نور څه ده
چه رقيب او تا غوږونه وبله ور وړه
څه حاجت دي چه دا خط په ملا لولم
ته خپل جوړو جنا څه وائي و ماته

چرته د يار شونډي چرته غم د دل و جان
پاك او منزله دي شق د نفس له خاصيت
لږ تفاوت نه دي د رنډي د زاهدې

وارد بي وقوف دي چه څوك دين پدنيا پرولي
 څار شه د هوا د حرص خيال تر قناعت
 چرته پنځه ورځ چرته عمر جاودار
 چرته ملك د مصر چرته ده غلامان
 نه شي د ملنگو د خونيانو څبله كلي
 چرته عزيز خان چرته ملنگ عبدالرحمان

خان سلطان د دي جهان
 د قضا په جيل تړلي
 شيرين خان ورځمه درومي
 كه بندي مال و ملك واړه
 نه ئي مل نه ئي جامي وي
 درمانده ورته و لار وي
 هېڅ دارو ئي كړلي نشي
 بادشاهي ئي پاتو كېږي
 چه ئي روح له تن بيل شي
 يو ساعت وړ باندي ژاري
 بيا ئي غسل لره واخلي
 په جامو ئي هوسېږي
 چه له قبره ئي بازگشت كا
 په مسند ئي دعوي كاند
 سهلي ئي تالا كاند
 نام نېمان ئي هسي ورك شي
 نه ئي نخېي پاتو كېږي
 دا دنيا آب روان ده
 كه هزار آباداني كا
 لكه باد هسي پر تېر شي

آخر درومي خوار حيران
 په مثال د بنديوان
 نه ئي زور رسي نه توان
 هېڅ رنگ نه مومي امان
 درد ئي ورشي په ځان
 وزيران و وكيلان
 كوز كوز كوري حكيمان
 زړه ئي جوي په ارمان
 نور پري ژاري فرزندان
 آخر صبر كا خواران
 په تخته باند عريان
 مرده شوي او غسالان
 مال ئي يوسي ميراثيان
 هم دوستان هم دښمنان
 هغه خپل مصاحبان
 لك عين بي نېمان
 نه ئي اسم په زمان
 نه شي نقش په آب روان
 نهايت خانه ويران
 هغه دور د دوران

۱۳
۳۰۲

دا بيان دور و دراز وه

کوتاه قطع کر رحمان

گويا برق دي دا جهان

په زمين باند آسمان

چه اورپري تر. دا ميان

نه في سرشته نه سامان

نه في حد شته نه پايان

خني وير کا د خپل ځان

خني گل غنډ خندان

که في گوري يوبيا بان

که في گوري يوزندان

چه في نه شي هيڅ بيان

په دليل و په برهان

يا في چرته دي مکان

هسي تيز درومي روان

د اسيا په څير گردش کا

ککړي دي د سړيو

پيدا ککړي فنا ککړي

نه في سرشته نه سامان

خني ډول وهي بهادي کا

خني شمع غنډ ژاري

که في گوري يو بازار دي

که في گوري يو گلشن دي

يوه هسي تماشا ده

کيفيت في مونده نه شي

چه في کوم خوا رفتن دي

خدای عالم دي په دا علم

هيڅ خبر نه دي رحمان

دوباره د زړه په وينو ککړي رنگين شو

خبر نه وم چه ياران په کوچ تعين شو

څوک ژوندي لکه بڼل په آتشين شو

او ژوندي په زندگي ککړي اندوهگين شو

چه پاي مال هزار خسرو هر لږ شيرين شو

هغه هسي ناز پرور زير زمين شو

اوس په زمکه بي بستره بي بالين شو

ور ليمه مي د فراق په ژړا سپين شو

ما و زه به لا ديدن کرم د يارانو

چا پتنک غوند ځان و اچاوه و اورته

مړده و ته د مرگ خوار شي پيښي

قضا سپاهيانو هسي لاس په تاخت کر

چه قدم في په آسمان يهود له نازد

چه مدام في په سنجاب د پاسه خوب کر

سم ک
سم ک
سم ک

د رحمان خاطر به ولي پریشان نه وي

چه پریشان ورځه جمع همنشین شو

که دلدار په دلداري څما قدم ږدي
ځاي لري که بي منت بوسه را که
معشوقه مشفقه بويه مهربانه
خدایي و ما و ته گلونه د جنت کړه
هسني پت لرم دا زیر رخسار له خلقه
هیڅ مانه دي څوک له مست سترگو نکا
راحت بي زحمت نه دي چا موندلي
زه هر کوره تر خپل یار پور شرمیرم
و آسمان ته لاس د عقل نه رسیږي
زه رحمن ټي تاج گنرم د یار له لاس

که مې پند په سر د جور و دستم ږدي

په یوه زړه به وږي یا به مور ټي
که ځواني له خدایه غواړي ځوان به و مري
بندوگان خو کله جور کله نا جور وي
عاشقي به د آسمان غند سر لور کا
په یوه زړه به گرم یا به سور ټي
او که پس له ځواني پاتې خو به زور ټي
څه خدای نه ټي چه به تل قتل جور ټي
که مجنون غند هر څو په صورت اور ټي

عبادت خو په ځواني کي رحمان

په پيري کښ به څه زهد کړي چه بلور ټي

ته چه خپله بي عقلي هوښیاري بولي
عشق یو داد دي په عاشق باند له خدای
زلیخا غند به بله شیدا نه وي
هغه بحر څه په بحر حساب نه دي
له هغو سره به څه فکر د یار وي
کښکي بیا مومي د غوښتو په نرخ شولي
هسي نه دي چه ټي پيري یا ټي پرولي
که د مصر مستوري وي واره ټولي
چه اوبه ټي خاک آلودي وي ختولي
چه په غم وي د کاله یا د کوهلي

عاشقي د خپل نغري په غاړه نه شي
د وصال په نعمتونو غره مښه
خوپه يار پسي وا نه خلي خلي خولي
جدائي خلقي کړي په زړه زمولي
در گوهر په تله نه دي چا تللي
د رحمان شعر گوهر دي که ئي تولي

کشکي زه خاوري ايري د قا د دروي
خو يو ځله څما و ستا و بلته مخ شوي
چې قدم د هميشه څما په سروي
نور مي موخه ستا و غيشوته تتروي
تمام تن مي د زنجوپه شان وور وور شوي
په زيرنگ په سپين اوښوبه ما بيا موند
ملاکت به په ما څه لره وايه شه
مرتبې که ستا د عشق کرم ور څرگنده
تماشي به څما هاله در ښکاره شوي
په خونبار به څما سترگو غنده نه وي
يا نسيم د صبحدم يا عندليب شوي
ستا په درد کېي طبيب وائي ورحمان ته

لا به ښه وه که د حال تر دا بتر وي

مخ د يار شمس و قمر دري واړه يودي
حاجت نه لرم په شهد و په شکرو
قد ئي سر و صنوبر دري واړه يودي
لب د يار شهد و شکر دري واړه يودي
نار و خار و دا بستر دري واړه يودي
باغ بوستان و دغه در دري واړه يودي
دا غبار مشک و عنبر دري واړه يودي
تلخت و قتل و دا خبر دري واړه يودي
توري خاوري سيم و زر دري واړه يودي
خان سلطان دا قلندر دري واړه يودي
مبصر و کور و کر دري واړه يودي

خداي د يار له هجر هڅوک خبر مه کړه
هغه دم چې سري درومي له جهان
قلندر که په رښتيا قلندرې کا
ور د نه شي په پردې زمکه هڅوک

عبدالرحمان . کاکه

چه د نه په کهي يويار نه د آشناوي هغه مهر بحر و بر دري واره يوي
 په دوکان د نابيناو جوهر يانو خرمهره لعل و گوهر دري واره يوي
 دا پيران د عار حما له عشق نکا پاك عاشق پيرو پدر دري واره يوي
 په سبب د ظالمانو حاکمانو کورو اور و پيهور دري واره يوي

خه شوخه شوکه خان ستاي . رحمان ته

بي هنرو گاو و خر دري واره يوي

يو يوداغ پر تير يهي د هر چا دي که بادشاه د ولايت دي که گدا دي
 سيرا يي په دا چشمه د جهان نشته تشنه لب ئي گونهي گونهي په غوغا دي
 لور راحت په دير زحمت پس مونده شي د دي دهر خس حرام شه که ويرا دي
 د دنيا مهادي بي غم مونده نه شي لور خيرات د شوم له کوره په بلا دي
 فراغت پر باند ولي حرام نه وي چه داخل په سراچه د دي دنيا دي

د مجنون د حال پوښتنه به څوک خه کا جهان واره کور په کور مجنون ليلي دي
 عشق يو هسي رنگ افسون په عالم پوکا چه عاشق په تورو سترگو نابينا دي
 د هر چا بخږه ئي ورکړه گونهي گونهي خپل نصيب د هر سري جدا جدا دي

ورکړه را کړه همکي د بل په لاس ده دلته دخل نه حما دي نه د ستا دي

په هر کار چه د صاحب د زړه رضا شي پر بنده که ناروا وي هم روا دي

خاه ناخواه که ئي رضا وي که ئي نوري د قسمت رسد رضا و نارضا دي

خان ايمان سپاراي بويه و هغه ته چه ئي حکم جاري شوي پر هر چا دي

د هر چا په لاس چه حکم حاکم ورکړ جهان واره . د هغه په مدعا دي

چه مولي ور سره مل نوري رحمان

که لهکري ورسره وي يک تنها دي

سپين رخسار او مشکين خال د وبله ضم دي يا محمود و اياز ناست سره همدم دي

که د مخ په زلفو پت دي باک ئي نشته د حيات اوبه هم پتي په تورتم دي

ستا له زلفو له رخساره له سرو شندو پيدا شوي شام شفق او صبحدم دي

يا غوثي په غنچه کښي د شبنم دي
چاره غوښي لا قديم سره په غم دي
د نرگسو غوړېده د جوي په لم دي
ستا جفا و وفا دواړه مغتصم دي

په ذهن کښي د غاښونه تجله کا
نه چه يوځما زړه غوښ ستا په غمزه دي
بي ژړا و جا ته نه گوري سپاه چشم
راحت نه دي چا موندلي بي زحمت

ستا د حسن د تعريف له برکت

د رحمان د شعر کوكي په عالم دي

چه يونوم ئي په نومونو کښ سبجان دي
هغه کار واره و ده و ته آسان دي
هم د هر يوه سلطان نه سر سلطان دي
ده آفتاب را خيژولي په آسمان دي
ده پټ کړي نمر په ابر کښ نهان دي
ده په شپه کښ پيدا کړي مهتابان دي
نزول کړي ده په موږ باند باران دي
زنده کړي ده پروج تمام جهان دي
ده و سنگ وړکړي رنگ د ارغوان دي
ده له خاورو زرغون کړي گلستان دي
ده له اوره پيدا کړي زمستان دي
ده وړکړي هر بنده لره ايمان دي
ده عيسي لره وړکړي دا مکان دي
ده موسي مشرف کړي په دا شان دي
يښي ده په هوا تخت د سليمان دي
ده په خضر باند کړي دا احسان دي
پيدا کړي ده له څاڅکي درمرجان دي
دی د هر يوه مخلوق روزي رسان دي

په نامه د هغه خدای مې دا بيان دي
هغه کار چه و هرجا و ته مشکل وي
هم بادشاه د دي جمله و بادشاهانو
څوک آفتاب شي په آسمان راخيژولي
څوک د نمر په مخ حجاب شي غوړولي
څوک په شپه کښ شي مهتاب پيدا کولي
څوک يو څاڅکي پرېستي شي له آسمان
څوک شي روح لڼه يستي په يوه ماشي
څوک و سنگ شي رنگ د گلو وړکولي
څوک له خاورو شي يوکل زرغونولي
څوک له اوره شي اوبه پيدا کولي
څوک بنده لره ايمان شي وړکولي
څوک له زمکي و آسمان و ته ختي شي
څوک له خدای سره خبري شي کولي
څوک يهودي په توسن د هوا زين شي
څوک په سپين ږيره پائي ترقيامت
څوک له څاڅکي شي گوهر پيدا کولي
څوک شي رزق و هر مخلوق ته رسولي

۷۰۲
۷۰۳

هر توانا د ده تر توان پوري نا توان دي
 ده ورکړي په کس اور له امان دي
 هم ئي زورند په رکوع سره آسمان دي
 هر گياه ئي په تسبيح سره زبان دي
 که سړي دي که پيري دي که حيوان دي
 لك ده څخه چه قدر د خپل ځان دي
 معرفت ئي هسي بحر بي پايان دي
 اوله دي د چا په خير د چا پشان دي
 او بي ريان بي زوال بي نقصان دي
 دي بي مثل بي مثال بي مكان دي
 له هغو چه د چا شك د چا گمان دي
 او بي چون بي چگون نمايان دي
 او كه وائي و هر چا و ته عيان دي
 هر مرغه ئي په چمن كس ثنا خوان دي
 نه له هسجا واقع شوي دا بيان دي
 او بيا هر جهت په ده باند ودان دي

چه په ده شي هغه كار له هسجا نشي
 په اوبو كس ده د كاني كوته بنا كړه
 په سجده ئي زمكي سړدي لكولي
 هره ونه پر قيام ورتنه و لره
 همه واره په تسبيح د ده مشغول دي
 مخلوقاتو هسي نه دي پيژاندلي
 حد پايان ئي هسج سړي موندلي ندي
 نه هسجوك د ده په خير د ده پشان دي
 نه ئي زبان نه ئي نقصان نه ئي زوال شته
 نه ئي مثل نه ئي مثال نه ئي مكان شته
 پاك ئي و گنره بي شك بي گمان
 نه ئي څوك په سترگو ويني نه لیده شي
 كه څوك وائي لیده نه شي لیده نشي
 هر ماهي ئي په درياب كس حد وائي
 حق په حق ثنا هسجا ئي كړي نه ده
 منزه دی له جمله و جهتونو

له هزارو صفتونو باور مه كړه

چه ئي كړي نيم صفت عبدالرحمان دي

۳، ۸
~~۳، ۸~~

له دیوان د خوشحال خان خټک

۲۰۹ ۴۴۹

خوشحال خان خټک

چه عجب رنگ دلخواه دي دا صهبا	چه ساقی ئی را کوي په مرحبا
د غنچي خندا محال وه په چمن کښي	که نسیم پر گذر نه کړي هر صبا
مصلحت ئی د بلبل په کار کښي دا وه	چه صبا کړي د غنچي قميص قم
د بلبل قدر هم زده کړه اي کله	که هرڅو ئی په دا خپل حسن زیږ
چه علاج ئی وابسته پخپل مطلوب وي	د عاشق له رنځه څه زده اطم
نو بهار شه بیا نرګس په باغ مستي کا	بي د یار د رڼا مخه گمان مه کړه
په پنځه ورځي کښي گل د باغ تازه وي	چه خوشحال به په بل صبح شي شکي
مبتلا بلبل سرد گل په پښو ږدي	چه صبا مي په سنبل دراز دستي کا
تواضع زده کړه په تن له سروې ونی	په شپږمه وزخ فنا خپله هستي کا
کرلاري څه نور شراب نوشلي نه دي	لکه برهمن د بت بت پرستي کا
دا مستي واره په جام الستې کا	چه په هسي بلندي کښ دا پستي کا
یار مي مرور دي که څوک وي چه ئی پخولا کا	ژر پاڅه ربار څما زړه پسي بلا
تل به د جفا په دریا بونو کښي غوتي خوري	څوک چه زړه د دور په دلبرو مبتلا
څه کنده عالم دي څه ئی دود دي څه ئی رسم	وړي په ځاي پرېږدي و مرو و ته صلا
هیڅ سزا ئی نه شي باند لاس د ما د زړه شوي	تور زلفا ستا دي چه دايم د زړونو غلا
ستا د تورو زلفو ظالمي څه پته نه ده	مست چه زورور وي ظالمي په بر ملا

خوشحال خان خټک

ه چه عاشقي کړي قبلوه په عاشقي کښي تل په عاشقانو باند خلق الا الا کا
ستا خونخوار زلف زه تنها نټلي نه يم خو به د ما خوار غند لا نور هسي جلا کا
راشه که ئي گوري دا په خپل جمال مغروره
خو رنگ نازونه په خوشحال خلا ملا کا

رنگ زيب څه آرايش د تخت و تاج کا جهان کښي به ئي پاتوبه بد نوم شي
تخت و تاج به ئي مرگي تاخت و تاج کا ده زده چار د کسري که د حجاج کا
غمجن په عيد په جشن خبر نه شوم که درست خلق د دهلي ابتهاج کا
په سترگولره لاري اور د زره شه څوک به څه رنگ ژوندون په دا مزاج کا
په په رگ مي گټي کړدي رنگ ئي زير شي طبیبان مي به په خو د رنج علاج کا
دائي د ما په زره کا هسي چار لکه باز ئي په تارو يا په دراج کا
زه مين چه په هواد وبله بيل شي خدای ئي څپکله د تش سلام محتاج کا
ما اوښي د گوگل په جوش پيدا شي لکه اور چه له کباب نم اخراج کا

هر ناوک چه د قضا له شست خبري

زمانه د خوشحال زره وټه آماج کا

خپل خوي شي پجهان بد خواه د چا د خپل خوي وي نه چه وي تباہ د چا
فليل په يوه مچ سره بد بوي شي بد د نه شي يو زمان همراه د چا
ي لال د بدخشان گيا کيميا ده چه ئي نه پيژني ته گناه د چا
بادشاه ئي ستمگر شي خلق خوار شي خدای د نه کا ستمگر بادشاه د چا
که صل ځله وفا کرم يار جفا کا بخت د نه شي په دنيا سپاه د چا
جمشيد او سکندر فلک پر نه ښوي پر به نه ږدي هميشه کلاه د چا
کرم نه وي له خدايه فتح نه شته که افزون شي تر ملخ سپاه د چا

دا دنيا لکه لولي ده خوشحال

که ئي گوري گاه د چا شي گاه د چا

ي چه غم مه کړه نور زه ستايم ته د ما زه خود ژوندي کرم که دروغ کړي که رښتيا

بلا زيبا ئي بي نظيره محبوبا ئي
 که دا عيب د نه واي په زړه سخته ئي
 کل جهان خوبا شي لور په لوري محبوبا شي
 عجب لا که پيدا شي نيوه قا غونډ
 هونبره دير مقتولو ته لا هيڅ نه ئي ملوله
 که صل خونونه و کا د جلاد نروڅه
 کل غوږم له قا نه ستا له باغ له بوستانه
 که خس را عنايت کړي هم په گل نيول
 زه بنده زنده يم د هغو زلفو بنده يم
 چه تل ئي صل صل زړونه په هرتاروي
 لوي دي که هلك دي واره ستا په لور ورک دي
 په مهر کهي څوک نه شته چه مين نه دي
 سروې ونه گوره په زمان شي نا منظوره
 چه و خوڅي په باغ کهي ته په دا قد
 نسيه جنت نبادي ده د زاهد و د ملا

په لاس جنت موندلي نن خوشحال دي ستا لقا

بيا رباب د مغني همه سرايت کا
 په ويل کهي نوي نوي حکايت کا
 شيع وکنج د صومعي زه به گلگشت کړم
 د بهار گلونه ما ته هدايت کا
 گدايانو لره غم د کيدي دير دي
 بادشاهان د غم د ملک و ولايت کا
 دا د ما د بخت اثر نه دي نورڅه دي
 له رقيب چه شکوه په دا غايت کا
 د وفا مهر و کرم به ئي لا څه وي
 په جفا کهي چه دا هونبره عنايت کا
 په دا مهر کهي څرگند شراب خرڅيري
 محتسب د باده نوشو رعايت کا
 په مايري د هم خوشحال شم هم دلگير شم
 لکه څوک چه له چا شکر و شکايت کا
 سکه د کهلپو د ديدن مينه گناه ده

سکه خوشحال خټک درست عمر جنايت کا

چه د پلار سره دروغ نفاق خلاف کا
 له نور چا سره به څه ونک زړه صاف کا
 کوره بيا ئي کوم نفاق دروغ په زړه وي
 منافق په خپل گناه چه اعتراف کا
 نه به زه د ناخلف گناه معاف کړم
 نه به خداي د عزازيل گناه معاف کا
 دا واره غرونه هيڅ نه دي لا راضي يم
 که په ميان کهي م خداي غردکوه قاف کا
 حال دخپل زوي وخپل پلاروته معلوم دي
 څوک به څه لره د عاق را ته اوصاف کا
 نه به ده غند دروغ دروغثرن وائي
 نه به ده غند تر ئي مکر و گداز کا

خوشحال خان خټک

هم هزار رنگ دروغ گداز په زړه کښي هم هزار رنگ په خوله د اخلاق لاف کا
 چه مي هسي تربيت د نا خلف کر دا په دا چه ډي د ما سره مضاف کا
 په ژوندون ئي ديدن مه وينم هاله هم پس له مرگت د خما د گور طواف کا
 په ژوندون به ئي ارمان ووزي له دل
 زمانه که له خوشحال سره انصاف کا

که يوځله مخ ښکاره کا تر نقاب د ښايست نامه به واخلي له آفتاب
 لاله گل به ئي له مخه خوبي وام کا په زلفينو به سنبل کاند بي تاب
 خلق څه لره تهمت په زمانه ږدي په چشمانو ئي دنيا کرله خراب
 د خمار په علامت ئي سترگي سري دي که چا بي وقت بيداره کړه له خواب
 د خاطر ويني نوشي په ځاي د ميو بيا ئي نقل هم د زرونو له کباب
 خاصه مرگ د معشوق د مقتولانو چه جنت لره به درومي بي حساب
 خما زړه قبله نماي شي نه جاروزي وبل لور ته ستا د وروځيو له محراب
 په وعده ئي زړه خوشحال مه کړه خوشحال
 د وفا طمع څوک نه کا له حباب

ئې خوب په پالنک نه وه بي د پرو له باليت راشه گوره ننداره کړه تر سر لاند اومه اخني
 فاني دنيا ئي بولي بود ئي نشته ناهني ده څکه دا ده اي نادانه د هوښيار تر فهم زړه
 نيا خارستي بزه ده په ساتل ئي څه مزه ده شپون ئي وښري لبزونه چه ئي پوه شي له خارست
 هم تول څي هم دل ئي دا طوفان دي که ږلي چه ئي وږي مونده نه شي هي توبه لهسي کښ
 دي په دا چشمان درني ميني د شاهانو يک باره ورځني ولاړل چه ئي درسته و نه غوښت
 ونو پيدا غول کړه د جهان گنجونه تول کړه نه به ته نه به ستاپشت وي بيا سنجر شه ير څوپن
 يلاب په مخ د کور دي دا دني فکر د نور دي چا به نه کړه هورته خونه چه به دا په سيلاب رغنه
 يا کښي که شهاد شي بيا به ته په بلا ياد شي که بهيت په دنيا روغ کړي څه د سود له دي بهيت
 يو ورله له خانه دا فاني دنيا اي ځوانه چه ئي تار په تار خوره کړه نه هغو چه ئي و نغبت
 دلي دي کارونه طور طور رفتارونه په ورته په ستخ ختنه په تله کندي غند رغنه

که کم عقل که کانا ئي که هوښيار ئي که دانا ئي
د مېر باز غنډ وړ زغله د خوشحال غنډ تر تښت

تور سترگ ستا دي اي زيبا لکار مست
تا چه بوسه را کړه زه پرې حساب مست شوم
ما چه ستا دا ښه کبلي بارخوپه سترگو خبر کړ
هر چه ستا له ظلم و نور چا وته فرياد کا
خوب کاند بي غم يا ئي چر قراري شته
خوله به د آخلي چه پر ستا د خاطر مينه
چار په ما وکړي وائي چار خما نه دي

تا و اي خوشحال نور لا تر ما زيبا شته

څوک تر قا زيبا دي ئي زيبا لکار مست

د شرابو مستي ژر شي نيست و هست
چه م نوم په جهان لار شه د رنډي
که بادشاه ئي په زندان کا غم ئي نه وي
نه باري شته نه خپلوي شته غولول دي
د ښاد ئي پاميد اوس پغم کښي خوښ يم
د مقصود گوهر پلوي درياب کښي پريوت
په ادراک له قعر نه گوري ساحل ته
د عاشق د خاطر خيال لکه درياب دي

د خوشحال له زړه د يار محبت نه څي

لکه مينه د خپل بت له بت پرست

له صفا مينا زجاج

د همه زحمت علاج

نه د درست جهان خراج

که مي خونه شي تاراج

ساقيا آتش مزاج

د شرابو پيال له را کړه

نه يوه پيال له د مېو

زه او مي اي محتسب

خوشحال خان خټک

درگدای د مېکده شه
د رندانو بازار تود دي
صومعه ته تله له دیره
د ساقی پپاله را واخله
ساقی هر کله د وینم
که شاهي غواري به تاج
د شرابو له رواج
یاوه کار دي بي منهاج
په کبې دیر دي ابتهاج
مه جبین مخ سراج

د بلورو پپاله پوره

د خوشحال د احتياج

خدای را کړه پخبر کبې د رېبارمنت را باند
بار را سره یار دي د هر غم مي غمگسار دي
بریده چه پرسوځي ستا د مخ بلا آخلي
دا څه بارخونه دي نه پریشاني توري زلفي
د ورپسي درووم د یوه نظریه طمع
سپینه خوله سري شوندي توري زلفي آویزاند
غم اندوه مي نشته چه رقیب راځي څه کاند
عشق د لکه اور دي عاشقان دي لکه سپاند
پروت دي په گلونو د سنبل د پاني تاند
بیارته نظرنه کا هسي درومي مخ په وړاند

بخت نه دي نور څه دي ته دا هونبره دیره مینه

ژاري رخه کړوني چه خوشحال خټک ته خاند

زور سري چه د ځوانی هوس کاند
چه پکال کبې ئي زرتوب وني هم ځواني وي
کله هسي په ځوان مورشي چه ئي نه خوري
په نیتولو په صوتولو په لاسونو
اوس په سپینه پیره څه له مرک ترس کړم
چه د مزکي مخ ئي لاند وه تر حکم
دا عالم ریک روان دي که ئي گوري
ورته وایه چه دا څه پرگیره خاند
د سړیو تر کار شه دي کار د سپاند
کله ځوان ته سترگي آروي نغلاند
خلقي دي سره یو تر بله هراند
یاران توري پیري لارل تر ما وړاند
راشه و گوره هغه تر مزکي لاند
خو هم هسي سره آوري لاند باند

د قضا تنور ما و لیده په سترگو

ما خوشحال چه په کبې سڅي وچ تاند

دا چه وائي چه دیر مهر په فلاني کړ
په یاري د رضا نه ده بهاني کړ

ستا وصال په دعا غواړم نه ټي مومم
 زه د ستا په کوي کېږي و مرم شانه سازه
 زړه مي ستا د تير تر نڅه دي قتال
 چه جمال و ته د گورم حيرانم
 سحرگر په سحر توري اوبه پرن کا
 زه چه شوندي ستا په شونډ باند کېږم
 د ما زړه لکه مزي و خاوند خدای
 د خوشحال په دود به ستا په دربراته وي

چه په بهو ټي ستا د زلفو زولاني کر

مخ ټي فکر د نسرین را څخه يووړ
 د ترسا زلفي زار شو را تر غاړه
 چه دعا ځما د صبر کا وگري
 بي د يارد شونډ نوم چه يادوم ټي
 هغه ورځ مي زړه له خپله ځان موړ شه
 درسته شپه ژړا ناله آه و فرياد کړم
 دواړه سترگي ټي شاهين شهر ټي زلفي
 په راتله ټي درست آرام را لره راوړ
 د چمن گلونه کوز کوري دا وايي

ما و زه به ټي لا فکر د علاج کړم

ولي خوار خوشحال زړه خوږين را څخه يووړ

د دولت لمن نيوه نه شي په زور
 دولت څه دي په مثال شايسته ناوي
 د دولت په آس د هر ناسپور سپور نه شي
 د کنده توي بد توي پيدا شي
 روند که سترگي په سړمه کا لا پيغور
 د نا مرد کړه ټي عمر دي په اور
 که سواړي ور باند کاند خورشاه سور
 به آسونه د ميدان راوړي نه هور

خوشحال خان خټک

۱۲

چه په کور کښي مي اول ټټوي راغلي د ما بخت وه لا اول له خايه تور
 ټټو کي نازيکي دي مخ ټي ورک شه هميشه کا په پايگاه کښي شرو شور
 نه يوسه لابق فرزند د پلار په خونه نه د سرود سپينو گنج د ده په کور
 رب دير اولاد د را کر منت داريم د خوښي ريغ ټي بياي په هر شور
 چه په وروڼو کښي نفاق کا نا لايق دي يا ټي شه کړي يا ټي مه کړي زده شه نور
 د خوشحال په دعا غوړو سترگي ورکړه
 که بهرام عابد دي دواړه کړ و کور

وقت د نو بهار دي زه جدا له خپله ياره دريغ دريغ دريغ چه بي يار شي بهار
 ژاري غاري غرونه په احوال د عاشقانو سبل دواوړه نه دي چه را درومي له کهسار
 اور د خوړو زړودي چه د غره په ونو بل شه شني د دوزي خيژي له نېتر له چنار
 غواري چه احوال د فراق جنودر معلوم شي گوره هغه زانري چه جدا شي له قطار
 داسي معلومېږي چه جهان د ماتم خاي دي شني جامي آغستي دي طوطيانو له چغار
 نوري ناري نشته خوناري د بيلتانه دي راشه که ټي آروي د رباب له هره تار
 رنج مي نه کمېږي په زمان زمان زياتېږي زر راځه طبيب که نه مرم د خدای دپار
 مرگ د رقيبانو بل ژوندون د حبيبانو خدای پو پېنگام د وصل کړي دا دوه کار
 شه شه که لا دم وهي په شمار دي د ژوند يو رنج چه لا دوا شي طمع پري کړه له بهار
 پاتوسېږي نه شول چه دا گرزي دام ودد دي ځکه ويره نه شي د درد منو له آزار
 هسي خوار و زار شوم زه خوشحال په عاشقي کښي
 خپل دي که پردي دی را ته نه گوري له عار

نه مي لاس رسي په يار نه طاقت د انتظار
 دا ستم په ما خپل يار کا که گردش د روزگار
 په کښي ستا غمونه خاي دي که يوزره دي که هزار
 تر ويسته ضعيف وجود مي ستا د زلفو دي ياد گار
 غم د يار د بيلتانه دي چه تر هرڅه دي دشوار

خپلي اوښي مي درياب شو
چې مي تل په ديو زور
چې څوک سوځي هغه سوځي
څما زړه څه آسان نه دي
په کښي نه موسم کنار
ستا په شونډو لرم کار
هم پټنگ گوره هم نار
چې في وري نا ترس وار

د بوسي وتدد د وکر
زد خوشحال لرم تلوار

چې په سپنه رږد کا ځواني نکار
که په خوله د زار بار تر سر جارېي
نیک و بد په دي جهان کښي پيدا کېږي
خو نه ځوان د ځوان ښځي پغرض دي
په کمذات په اصل هېڅ نه دي راغلي
زور د ځوانه ښځه نه کا که ټي کاند
له ښه ځايه له ښه کوږد ستر پوښي
چې په پلار نيکه د ننگ و ناموس نه وي

اوس پخپلو زرو خوش اوسه خوشحال

د د دور ځوان مه کره نا پکار

که په خوله را سرد جنګ کا هغه يار
چې له ما سرد راځي غاړه غري
هېڅ حاجت د توري نشته مائي بس دي
چې مشال في د جمال را ته ښکاره کړ
زد فټير يم دي بادشاه دي باندې ښايي
چې ملنګ وي مصللي غواړي خپل مخ ته
له هر چا سرد خندا په آرت زړه کا
مرصع پيژوان نور نه لري په پوزد
په زړه مهر رنگا رنگ کا هغه يار
چې مي لري له زړه رنگ کا هغه يار
که مي مرک و ته آهنگ کا هغه يار
بيا به ما باندې پټنگ کا هغه يار
که څما له ياري ننگ کا هغه يار
عاقبت مي به ملنګ کا هغه يار
خوپه ما باندې زړه تنګ کا هغه يار
اکتفا په تور لونګ کا هغه يار

خوشحال خان خټک

۱۸۱۸
م

رقیبانو وټه لږم شي ټبر موم

و خوشحال وټه زړه سنگ کا هغه یار

لیوني لږه به څه کړي نور تدبیر
د ما زړه ټي په حلقه د زلفو یوړ
که خوښي ده په جهان د ښودیدن دي
که یوسف ټي د کنعان له چاه وکښ
د شکرو په دوکان هندو بچه دي
د بهار په وخت په بیشه د سړاي گرز
د لنډي اوبه هغه گنډه خوشحال

چه یادیري په جنت کښي جوي د شیر

خو شرابي یم شیخ څه را سره جنگ کړ
واي واعظه برکت شه ستا په ږبه
دل و جنت ته چه په پوهه خبر نه وو
د محمد د ابو جهل په کار نه شه

ني په خلوت کښي شیخ سود را ته و وایه
خود زړه درد غواړم په هر یوه مذهب کښي
نه مطرېبه د نو روز سرود آغاز کړه

لوري ته گل دي شقایق نرگس سنبل دي
ور پسي ډیري ټوښي واخستي طلب کا
د د عمل تله درنه په قیامت شي

مرگ لږه ټي واره د دهلي لښکري راغلي

ته لا د خوشحال په مرگ خان روغ نه گنري ننگ کړ

واژگونه شو همگي د دنیا چار
زوي پلار سره کارونه د غلیم کا
چه لیدی مي هسي نه دي واره لار
لونډه مور ته لکه بني دي طیار

پېچل کور کښي به دوه ورونه سر نه وي چه په زړو کښي فتني نه لري هزار
چوهرې پلاو شولي خوږې حلوا خوږې په سید باند حلال دي مردار
باوري د يادشاهانو لکه چور شول رهنان ئي په دربار کا ځني چار
بلبلان طوطيان حيران په بيابان کرزي په گلزار باند قارگان کاند جغار
په وښود عراقيانو پرواک ژوندون دي راتبونډه وهي زوي د حصار
نادانان بي غمه خوب په فراغت کا په فوټيارو باند راشي صل دشوار
په څښتنو باند حکم کا مريونه تر ميرمنو نه کښي دي روپدار

په دوران د عالم کبر بادشاه خوشحال

خانه زادي وارډ بخري لري خوار

خو بېرې به دا سيند کښي دوبي ولاړ چه تخته موندنه شي گڼه ئي غوار
فراق هر چرته لنډي دي لکيدلي لکه لوند لړکي په اور يښي څو ژار
غم ښادي سرد ترلي دي له څڼه دغه هونډر به و ژاري څو و وياړ
چا ئي نوم راته وانه خست چه د چادي مناري مي ډيري و ليدې ولاړ
په هزار رنگ غه موند د جهان شته په هزار رنگ ناري د اوريو خوار
لکه راي څما د زرد دغه لاور دي خلق څو خبري کاند غاري غار
دا طومار څه ښي نه دي چه تمام شي غورولي لټولي لولي نغار
دين دنيا لږ په کار خپله گردد چه لوند دي خلق د هر سري په خپلي لار
چه بي غم بي ودان ئي خوراک وي د بادشاه تر خوان به گنم خنجاړ

غافلان په غوږ کاند دي نه ئي آروي

د خوشحال خټک د خولي خبري لوار

هر سست چه په چا څي ښي بي کار تر هغه نه زد لا ښه گنم بېکار
رفخوران که کار و بار د دنيا نه کا روغ سري به ولي نه کا خپل روزگار
که ښخ کار و بار نه وي درته وایم ښي مې کښي بي کار و نا پکار
په هر څه چه غم غلط شي وارډ ذوق دي که په نردکه په شطرنج وي که په ښکار

خوشحال خان خټک

سري هر ساعت هر وخت په بل بل حال شي هميشه په يوه حال دي کرد کار
ستا به نوم په جهان پاتوشي خوشحال
بپوه لويه مشغولا ده ستاد کار

که مي نوم په زړه نه آخلي هيچر
د زاهد د سترگو آب هوسره په ځاي وي
د نبادي اووي په زرو رږدي تل تر تله
زه به څه څني مانه کرم يوزه نه يم
د بنو سيوري ئي خار په پيو خرخپري
شوندي ستا لکه نبات هسي خوږي دي
واي شته په چين ماجين کښ کښلي دير
بي خبر له ځانه دير درته پراته دي
د خطا د ملک ناي وارځ خجل شي
که د چر د آشنا په لور گذر شي

د صبا بادد څما سلام پر ور

نه د ما د هنر شته څوک طلبکار
په يوه ژبه ويل سره پښتو کړو
خپل ځانون هساران گني نادان دي
چه د سوانت په ملک کښي ماننداره وکړه
زور زياتي خود پسندي خصلت د وارو
که په کور کښي مال دولت لري سترگ وړي
خربوزه له خربوزي نه رنگ آخلي
حقه چار به د غريب کاند ناحقه
چه مي وليده له نورو خبر نه يم
دا په هرديار کښي سيل هم بد نه دي

نه څما دي د دي ملک هنر په کار
ولي هڅ رنگ وبله نه شو خبر دار
خدای څما د هسي خلق کر روزگار
بل اولس تر يوسف زيو لشته خوار
هر سري ئي طمع خواست و ته طيار
ملکان ئي لا تر نورو دي سردار
عالمان شيخان ئي لا دي نا پکار
که په بدې رشوت مومي يو دينار
دا خو بي غوړ و لکي دي حمار
چه خوشحال و ته څرگند شو هر اسرار

چه د سوات و سمي خاوري خوشحال بوي کړي
يو سري به پيد کيبي نه وي وفا دار

په هر لوري دي افغان د مرگ له لاس
د آدم صورت في مرگ لره پيدا کړ
په هر ځاي په هر مکان د مرگ له لاس
خرايي شود په جهان د مرگ له لاس
دوتي په مزکه شول نېمان د مرگ له لاس
دا ودان کورونه وران د مرگ له لاس
کاروانون شول روان د مرگ له لاس
اي خوشحال که په تن شاه جهان شي
هم به درومي په ارمان د مرگ له لاس

د هم چر فرزانه وم فرزانه يم لا تر اوس
جدائي نشته وصال دي څني بعد ودم خيال دي
چه راغلي په جهان يم خبر شوي پخپل ځان يم
په عالم څما خبري و شوي کاند نژدي لري
چه د مخ پلوي واهه يو مثال را ته نهما شه
ناوکي في د مرگان دي چه بلا څما د ځان دي
چه في ځان سره آشنا کړم لهر چا في شا پشاکرم
هغه بحر چه محيط دي په افراط په تعريط دي
هغه شان له خپله يار بي وکيل بي ريباز
زد خوشحال چه يگانه وم يگانه يم لا تر اوس

په درست کلي کيبي مي ياردي هغه کس
که په شکل و شمایل سري ليدد شي
څکه رد ور باند هسي عندليب يم
که هر څورا ته نښمنځل کا يا قهر پري
چه په درست تومن اوڅاردي هغه کس
سر تر پايد پري وار دي هغه کس
چه په حسن يو گلزار دي هغه کس
په خوله واره شکر بار دي هغه کس
همکي مشک قاتار دي هغه کس

چر نه چه په تويي کښي ئي غلط کړم آهو چشم کل رخسار دي هغه کس
د جايفل په ځاي به سر ورته پيښکښ کړم که په سر مي مينه دار دي هغه کس
چه زه خوله ورځي غواړم نور ښکښل کا بي حساب ستمکار دي هغه کس
سر تر پايه زر زري جامي آغستي سر تر پايه زر نگار دي هغه کس
زرکي څه لږ په خپل رفتار غږه ئي لا تر تا نه خوش رفتار دي هغه کس

چه صورت سیرت ئي دواړه سره جوړ دي

د خوشحال د زړه په کار دي هغه کس

په لحد کښي به هوا نه وي هوس در سره به خپل عمل درومي نور بس
بي طوطي نه قفس هيڅ نه دي باور کړه روح په مثل د طوطي دي تن قفس
فهم وکړه چه ضايع در څخه نه شي لکه در بي بها دي دا نفس
چه دا در بي بها هسي تلف کا د چار پايو په شماره دي هغه کس
د خانانو په خاکونو گذر وکړه زرغونه ئي په خاکونو خار و خن
هر چه شوي نه بدلېږي دا په څه کړي هونږه ډيري انديښني هونږه وسوس
نصيبه به له جهان يو کفن وړي هغه هم اته يا نه گزه يا لس
دا به واړه له تا پاتوشي اي ځان که نني جوته که آسونه که اطلس

طيارېږه وخت د کوچ راغي خوشحال

په هر لوري ناري آروي د جرس

توراني خود جنجال دي د پر خاش دروغزن سوکند خواره بهتان تراش
ايراني د آشنائي د وفائي دي د خلقت د مروت دي د معاش
پهستانه د بد نيتي د خصومت دي په حيا په شجاعت وکړه شاباش
که بلوچ که هزاره واره چرکين دي نه ئي دين نه ئي مذهب ستر ئي فاش
که هندي دي که سندي دي مخ ئي تور شه نه حيا نه ئي وفا نه نان و آش
کشميري که نر که ښځي واره غيه د مردئي ور څخه نشته هيڅ قماش
د آدم له نسل نه دي گوره څه دي دواړه ورک شه يو ازبک بل قزلباش

له غاني بنګس سواتي تيراهي واره. سوت مطربو بيا به څه وي مهر باش
هر احوال ور ته ښکاره دي د وگړي
د خوشحال خټک په پوهه کړه شاباش
يار مي بيا د رقيب يار شه دريغ دريغ په خبرو د اغيار شه دريغ دريغ
يو څو ورځي ئي په زړه کهي مهر ځاي وه بيا بي مهر ستمکار شه دريغ دريغ
هغه کل چه مي ساته د زړه په وينو مل د هر خس وهر څار شه دريغ دريغ
و قصد منو ته کاته څه په قصد کا د کستن مي روادار شه دريغ دريغ
بي له تا مي د څکر ويني خوراک شو تير مي عمر په دا کار شه دريغ دريغ
غه بهار چه تل بلبلو پر بلغات کړ د خزان له لاس خوار شه دريغ دريغ
بچارد خوشحال په طمع د وصال وه
د هجران په غم گرفتار شه دريغ دريغ

را معلوم شه د اورنگ عدل و انصاف د ده ښه مسلمانني ښه اعتکاف
سکه وروڼه وار په وار په تيغ وژلي پلار په بنده کني آچولي په مصاف
که هزار ځله څوک سروهي په مزکه يا په صوم تر شه شي ور وې نافي
څو نيت د ښه عمل سره جوړ نه شي عبادت طاعت ئي وار د دي خلاف
چه د ژبي لار يوه د زړه ئي بله په چار د ئي شه څکر شکاف شکاف
مار په تن د پاسه ښه هماغه روغ دي ولي ننه اندرون لري نا صاف
د مردانو کړه ډير ويل ئي لږ وي د نامردو عمل لږ وي ډير ئي لاف
که دلي د خوشحال لاس په ظالم نشته
د قيامت په ورځ ئي خدای مه کړه معاف

خړ د سرو زرو د زين نه دي لايق ښه څرئ ور لږه بويه موافق
بوالهوس چه عاشتي کا عاشق نه دي په خالي هوس ئي مه بوله عاشق
ننساني قاريکه شپه صادق هغه دي چه سحر غنده سينه لري صادق
خو په علم په تلشين سره نوز نه شي چه راغلي له ازل دي فاسق

خوشحال خان خټک

د سینا زوی له ځای شېخ ملا ود
په ادب به د ادیب فایق تر چا شي
عاشقان له ظالمانو نه پیدا شي
د بد خوي دعوي علاج ملک الموت کا
هغه باغ هغه باغبان هغه ئي گل دي
دل سوخته عاشقان ډیر دي په جهان کېي
که د زاغ غنډ ئي فهم وي خوشحال
هېڅ استاد به شېن طوطیا نه کړي ناطق

مرد هغه چه همت ناک برکت ناک
منځ ئي منځ قول ئي قول عهد ئي عهد
لږ کنډار ډیر ئي کډار په خاموشي کېي
چه خبري د پستي د بلندي شي
په تمکین کېي لکه سرود په سخا کېي
لکه گل شکفته روي تازه په باغ کېي
چه دا هسي شن ویل کا زه حیران یم
چه خوشحال راور له کوم دا ادراک

په شپوه شيود رفتار کاند غزال
و غمزي وټه ئي حکم دي چه وزنه
د زړه حال ئي امانت په کېي لیده شي
له دوو سترگو خبر ولخه چه مي وژني
که شیرین آشنا وفا در سره نه کا
په جفا ئي هم خوشحال اوسه خوشحال

په دا باغ کېي به د پاني نه وي گل
دا خو ورځي غنیمت کنه په باغ کېي
مرتب د هغه باغ څه پاتو نه وي
چه خالي وي د بېلو له غلغل

و دغې شينې ته نه غريزي سترگي
په دا پول باند د خلق گذر کور
په درست سرب ته نه ووزي له يادو
متدرب په هيڅ رنگ مېدل نه شي
عاشقان چه عاشقي کا شم به نه کا
خه کرم لښ و دست مي نشته قلندريم
هسي يار لرم نهايست ئي تر دا قياس کرد
په پالنک به خوب په خو کانه بي غم
د دلبرو په هانري کښ هم مزه شته
بي چار د خوشحال ئي مري له تغافل

آشنا د د جمال يم
نورو مينو ته مي شا کرد
چه مي اوښي په کريوان خي
خاي مي ته ئي په خاطر کښي
نور مي هرڅه فراموش دي
د هميشه د په حيال يم
عين ستا په زلفو خال يم
دا په تا پسي بي حال يم
ته رښان ئي زد سغال يم
آرزو من د د وصال يم

لا د مېر ويل پريږد

په ښکښلو د خوشحال يم

له عقل نه هنر که څوک وواي لرم
په جهان کښي د وفا ښر کيما دي
د وفا مينو د دهر په باغ نشته
نه باران چه په درياب باند وريږي
ناداني مي غلبه په هوښياري شود
له قسمت به به کم نه به افزون شي
چه د ما له رزق زيات د ما څخه وي
چه بخت مي ياري نه کا دا وچا ته يادوم
زد ئي څه لږ له چا طمع کوم
بيهوده ئي هر دونه لټوم
په باران به ئي زد څه حسابوم
مرغلري په درياب کښي توپوم
غه روزي چه د ما نه ده نه ئي خورم
امانت غنډ ئي بل لږ ساتم

خوشحال خان خټک

کوم مکان د زماني له مکر خلاص دي چه هغه لوري ته تيسته ځني کرم
 که په تيسته خلاص دي ځني به خلاص شوم د قضا له لاس کوم لوري ته ځم
 زمانه مي د فتو په کانيو ولي زه ابله د پيښي سپر په مخ کښي ورم
 چه په راغله في نهادي را سر نه وه په هجران به في زړه څه زهروم
 چا ويل چه صبر نخښه د ظفر دي
 زه خوشحال په صبر څکه زړه قرم

که گذر په خبر آباد و کړي نسيم يا د گنډت و شي د سراي د سيند په سيم
 په بار بار څما سلام ورته عرضه کړه ور سره څما د لوريه خو تسليم
 آبا سيند و ته ناره و کړه په زور شي و لندي ته وينا و وايه حلیم
 گند وي چه بيا مي ستاسي جام نصيب په گنگا جمنه به نه وو تر قديم
 که د هند له هوا زار کرم خوبه زار کرم د اوبو بلا في لا بده عظيم
 که د نهر اوبه ځښي کله پر باسي هم د هر کوهي اوبه نه دي بي بيم
 چه سري اوبه د غره نشته په هند کښي تر توبه که واره دک دي له نعيم
 تل به هڅوک نا اميد په جهان نه وي په گريابو کرم کښي له کريم
 د ويشلي و صحت و ته اميد شي د پرهار چه څه کمي و شي له ريم
 خدايه زړه مي په وصال د هغه خوش کړه دا چه اوس ور ځني لري دي دوه نيم
 عاقلان به هيڅ انکار ور باند نه کا هر افعال چه صادر کړي له حکيم

هميشه به په هند نه اوسي خوشحال

عاقبت به عاصي و وزي له جحيم

به هغه وخت وي چه خپل يار لره و درووم وایم چه به زه باغ و بهار لره و درووم
 ي في هکاه کړي مشک عنبري په ما توي کړه اوس به له دي پس څه عطار لره و درووم
 ناي پکور کښي را کړي هغه توري سترگي ترکي اوس به في په مرسته څه فرخار لره و درووم
 مي په نهايست کښي لکه گل د نو بهار دي سودي د جمال کرم چه گلزار لره و درووم
 د خوږو زړونو خوش خورم زړونه آزار کا غم الدوه مي دادي چه خپل زار لره و درووم

هر چرته چه خاروي هغه ځاي مومي کلونه ځکه په دا طمع هر در خار لږد وړ دروهم
کوم سحرې وکړ په ما خوار باند حيران يم هرک وټه مې ناست هغه خو خوار لږد وړ دروهم
هم ئې په ما وکړل خو څو رنگه سته مونږ بيا له نا جاري سته کار لږد وړ دروهم
نه شيرين ياران چه ما خوشحال ليدل به سترگو

اوس ئې په ژړا ژړا مزار لږد وړ دروهم

مست يم مې پرست يم رنډي کړم کړم کړم وارود مسته بادد خورم خورم خورم
نور شراب مې واره و عالم و ته بېخېلي لام و بي ئې دې پسي سرم سرم سرم
مور به ځني نه شم زه د ميو مستستي يم تل که هسي ډکي پيايي څښم څښم څښم
لار د محبت ده تل به روغ سلامت نه وم زه چه په دا هسي لار تلم تلم تلم
څه وائي و ما ته حال څه وده پته هجران کښي نور خبردار نه وم په زړه سوم سوم سوم
خلق راته وائي رنگ ډبيا زېر شته عاشق شوي هېڅ منکري نه کړم خلق شوم شوم شوم
دود د عاشق دا دي چه په عشق کښي سلامت وړي

ځکه زه خوشحال سلامت وړم وړم وړم

په کاته شم و عالم و ته حيران په کاته شم و عالم و ته حيران
هسي چاري ئې پيدا شي له وجود هسي چاري ئې پيدا شي له وجود
تل قرآن دوراندي بېي قرآن لوي تل قرآن دوراندي بېي قرآن لوي
په کوم لوري پسي څم چرته ئې غواړم په کوم لوري پسي څم چرته ئې غواړم
بېدسري لعل ياقوت دي موندل نه شي بېدسري لعل ياقوت دي موندل نه شي
د عنريت دي که د ډيو دي که د دد دي د عنريت دي که د ډيو دي که د دد دي
که هر څو ورته د پند خبري وائي که هر څو ورته د پند خبري وائي
هره چار د پښتانه تر مغل بهه دد هره چار د پښتانه تر مغل بهه دد
د بېلول اود شير شاد خبري آروم د بېلول اود شير شاد خبري آروم
شير اود پېر ئې هسي بادشاهي ود شير اود پېر ئې هسي بادشاهي ود
يا هغه پښتانه نور ورو دا څه نور سول يا هغه پښتانه نور ورو دا څه نور سول

خوشحال خان خټک

که توفیق د اتفاق پهستانه مومي

زور خوشحال به دوباره شي په دا ځوان

خوږ ژوندون په سري ترخ کاند بيلتون
 چه څه زور قوت د زړه وي په گوگل کښي
 تر دا هسي عمر نه عمر بهتر دي
 په جگر جگر هسي ولي صوفه نه کا
 څما زړه تومار د مهر د وفا دي
 که کتان چه مهتاب څيري کا گانده شي
 کشکي څوک هسي پيدا شي زه راضي يم
 په هجران کښي که اميد د وصل نه وي
 چه قدم په هغه لار کښي دي سردرومي
 په سوزانو لنډ پاس کښي دي لرمون
 وار په واري تر دا سترگو کا بيرون
 چه تيريري ورځو شپو په جگر خون
 د غم لنډی را نه و واهه زنگون
 څيراو شي جا ټي زده نه کر مضمون
 سکه څما د زړه به هم و شي گندون
 چه مي زړه د يار له لوريه کا را ستون
 د حيران عاشق به هم نه وه ژوندون
 زه ههيش په هغه هسي لار کرم يون

يو د بل په ځای کښي د دنيا دود دي

زه خوشحال قايم مقام يم د مېمون

مي افریدی دي چه غم نه لري د دين
 درويزه غند ايمان ميم و ده نه
 پسته کالو نه په حساب لرم خپل عمر
 هغه درد سرو يا قوتو په حقه کښي
 غم خوب کرم په پاسته بالين سريښي
 شوي بيري د فنا په آب سيند کښي
 غم پلودي چه څما په سترگو پريوت
 ونځ پځان کښي طبيبان پدا جهان کښي
 و لار ځاي ټي سقر دي مگر خداي پر کرم و کا
 نفس و شيطان دواړه چه خوشحال لري قرين
 فکري لري ديرو بدو و ته شير
 دي د پير روښان غند د کفر کا تلقين
 نور ويسته مي سپين شوه لامي زړه نه دي هڅ سپين
 نه هغه فرکس دي نه د باغ هغه نسرين
 پريواته په گور کښي چه څما وو هم بالير
 دير په کښي لاهو شول چه څما وو هم نشير
 نه وېشم په سترگو حقيقت واره مېير
 مرم دارو خپل نه کرم په دا هسي کار نغير

نفس و شيطان دواړه چه خوشحال لري قرين

څه بويه هوسناکه خنده رويه مهرجن پاکيزه په زيارت روزگار کښي په به نوم باند مين

صحبت په رموز پوهه زړه ئي خلاص له مکر دروه
 وصال د يار خوشحاله يار ئي خوش له قيل وقال
 نیکانو هم نشينه له بدانو په زړه خوږينه
 ميله په کار حاضره په بخوالي بهادره
 ش صورته خوش سیرته خوش خلخته خوش خلخته
 ليزه ئي د کور صحن نه په غولي کښي نور لحن
 که دا هسي کس پيدا شي د خوشحال په لاس راشي
 هيڅ تقصير به ئي ونه کا د شادي په پالن
 خو خبر په قباحه نه شي انسان
 که يو کس په زر کښي بيا مومي هم ډير دي
 هونډه ترس څما له خرس و څوگ نه شي
 دانايان په نا کامي کښي خوار حيران دي
 په خپل ښکار باند غوتي وهي بازون
 تفاوت ئي په کرده په فعل گوره
 چه په درست عمر کښي يو ځله تيره شي
 چه هر دهور ئي و اوډلو ته هوس کا
 که د زړه دي چه لذت شعرو وائي
 د خوشحال غنډ پيدا کړه خپل لسان
 که هر څو ډير هونسيار ئي نه مخي ئي د ل
 په زړه کښي فکر وکړه څه بادشاه وه سل
 چه راغله هسي لارل اوس ئي نوم دي په
 په بد بدان ياديري په نيکي ياد دي
 په عدل کافر نه شه ظلم بد کړ مس
 نه سودنه به فايده وي که په گور کښي کړي
 هر څو ښايسته ئي نه يوسف ئي د کنعان
 هر څو ډير حشم لري بادشاه د مملکت ئي
 و نه کښلي مخونه څو هونسيار څو بادشاهان وو
 نوم دي پاتو کيږي نور به هيڅوک پاتو نه شي
 نوم د حجاج آوري آوري نوم د نوشيروان
 به کړي ساعت دا دي چه په شمار ئي د ژونديو

خوشحال خان خټک

سري هغه دي چه د نفس په هوا درومي
شك په داکهې نشته چه په مرگ به واره ووري
مومن سري هغه دي چه قل غم کا د ايد
شك په داکهې کيږي څوک به مومي گوري
گور په عزت بيا مومي پسي لولي ق

وخت د ځواني لار شه اوس پيري راغله خوشحال

نور کارونه پرېږده خو د گور کوه سامان

آدم خيلي آفريدي دي سري و سپين
غتي سترگي لوي بانه فراخي وروځي
تنکه خوله لکه غنچه هموار غاښون
په وجود کېي لکه ها له ويستو خلاصې
ترنځي گيډي سينه وري ملا باريکي
که د باز غنډ مي گېټ په غرونو کيږي
باز که چوروي که کړچ طلب د بکار کا
يا اوبه د لنډي سيند يا د باري دي
د ما قري غاښي نيغ درومي آسمان ته
آدم خيلوسره زه په تيره راغلم
په کېي شته دي نهايسته په رنگ رنگين
شکر لبي گل رخساري مه جبين
سري گرد په تورو زلفو غبرين
پني کمکي غنډ پندي پهن سرين
قد تي سم لکه الف په تن سيمين
بکار مي هم شوي نهايسته زرکي ټمين
لا تر چوروي د کړچ غوتي مهين
چه په خوله مي تر شربت لکي شيرين
په خاته خاته ويلیږي باند سپين
نور رخصت ورکړي و خور په زړه خورين

مينه واره کار د اورلري خوشحال

که لنبه تي پتوي لوگي تي وين

که د زړه څخو ترس داروي څه به شه وو
زه چه ستا له غم زار کرم ستا په درکېي
چه په ما باند پيغور کا ستا په عشق کېي
هر چه نن د زهد لاف کا په جهان کېي
پس له مرگت مي په هسي مکان گور شوي
ستا په کوي کېي ډير کوټه تاري پراته دي
لږ د مهر په ما خواروي څه به شه وو
که د غور ځما په زاروي څه به شه وو
ستا له حسن خبر داروي څه به شه وو
په ديدن د پرهيز گاروي څه به شه وو
چه پر تل د کليلو لاروي څه به شه وو
زه هم گد د دوي په شماروي څه به شه وو

۳۴
۳۳

ستا په غم به په دا لږ عمر مور نه شي
د خوشحال عمر بياروي څه به نه وو

چې په تا نه ورو په چا ورو	را تدمه وايه په تا ورو
په دا تورو سترگو ستا ورو	ته ځما د سترگو توري
په صبا ورو په مسا ورو	منځ د ورځ زلفي د شپه دي
نه څه نور په تا جانا ورو	په جهان کښي مي ځان ته ئي
هر زمان په خپل مولا ورو	ياد مي ته ئي په خاطر کښي
ځما ستا په خاك پا ورو	ستا د پښو خاوري طوطيا دي
په دا خپله تمنا ورو	تمنا لرم ستا ديره
لال ودرستا په خندا ورو	تر خندا پوري د هيڅ دي

يار خوستا يم د چا نه يم
زه خوشحال ستا په لقا ورو

چې ئي ځاي د ما سره و ليو په گلو	آفرين د په ول ول تورو سنبلو
مستغني شوم د جهان له ولړه ملو	ما چې ستا د شونډو مې سره مزة کړل
دا د ظلم خوي د زده کړ له مغلو	که په اصل پښتڼه د کوهستان ئي
چې د مشکو بوي د درومي له کاکلو	مگر مور د د خطا د ملک هوسي وه
چې ته هر کله په هونډه تغافلو	زه په هونډه تمنا کښي دا نه څه شي
په دا باغ کښي چې غوغا ده د بلبلو	د هر گل ثنا صفت کا په زر ژبه

د خوشحال په زړه ئي هسي چار و کړ
لکه باز چې زړه يوسي په منگلو

د غمجنو په ژړا ورو	د هدامنو په خندا ورو
د شمعانو په تقوا ورو	د رڼدانو په رڼدئي
د هجران په زر بلا ورو	د وصال په سل خوښي
د بلبلو په نوا ورو	د بهار په ښو گلونو

په هغه قد و بالا ږو
په هغو سترگو شولا ږو
په هغه باريکه ملا ږو
په هغه جمال زيبا ږو
په هغه باد صبا ږو
د هغه قاصد په پا ږو
د رېښتنو په رښا ږو
صد هزار ځله بيا بيا ږو

چه تر سرو وني هيڅ دي
چه مگجولي دي له نازه
چه نرټي تر ويښته ده
چه عاشق ورپسي مړينه
چه راځي د پار له لوريه
چه پيغام راوړي د وصل
چه دويم په کبې نه شته
په دا هونډه سوگندونه

چه تر ځان په تا مين يم
زه خوشحال خټک په تا ږو

سپينه ږيره د مردانو کد خداي ده
د سري چه غاښ په ځاي وي ږيره سپينه
د خضاب ځواني د چا ده د لحيق ده
زور سري د زروالي انډوه نه کا
ځله مرد لره ديدن د دلبر څه دي
شيخ به کله عاشقي نه سه پريښوه

که خوشحال په عمر و لار تر اوبه تير شه
لا په زړه کبې ئي د کښليو آشنائي ده

شيرازي که ښه خوراک وه واروه تير شه
که خپلوي د زن فرزند وه حال ئي دا دي
که منصب وه که خالي که سرداري وه
فرش فروش نقش و نگار د محلونو
چه له ښکاره به په خيال را تل و کور ته
خپل پردی نيکان بدان له هره لوريه
تار په تار د اکور خيلو کډي و لاري

سهم سهم سهم

اوس ئي روځ د منلنگي و د دوهان دي
د خوشحال چه سراي اوقات وۀ واروۀ تير شه

تور د چه تيريري خو گذار لره کنه
ولي را ته وائي چه په کبيلو نظر مه کړد
شيخ د نمونځ روژه کا رند د ډکي پيالي آخلي
تا وي چه د ما د خولي بوشه لکه دارو ده
ويني مي د زړه خوري مگر نورڅه لره نه دي
څه ژړا فرياد کړي د شهي له تورو زلنو
خود به ستا تر مخ پورگيا غنۀ څرگند شي
مي شته چنگ و لي شته اوس خپل يارسه خوشحال
خپل بياض په لاس کښي څه گلزار لره کنه

نن په سترگو وروځيو له ما خوار زهد و تتولي وړه
شيخ ملا قاضي مفتي صوفي سرد يوځاي دي
جور د اغزي وړي چه و گل و ته هوس کا
دور د اورنگ دي د ربا زاهدان دير دي
تل چه عاشقان دي پسي ډلي رقيبان دي
مال دي که مي ملک دي څولا پرته يم ژوندي يم
ديري دي نگاري نياسته پري رخساري
شوندي د حلوا دي عاشقان د حلوا وړي
نازو غمز و کړه عقل و صبر مي صبا وړه
پاڅه شيوۀ و کړه يو يو څيز له هر هرجا وړه
يارکه نياسته وي ته ئي هم جوړو جفا وړه
پته په لستوني د شرابو ډک مينا وړه
ته چه عاشقي کړي د وگړي غوغا وړه
هرڅه ستا په خوا دي هغه واره پخوا وړه
نورو لره نورڅه ته مي زړه په تنها وړه
و تېسته له وړيو په پلو پته حلوا وړه

تا ويل خوشحال يو کالي به له تا غواړم

زړه دي نورڅه نه دي ښه درکړي و تا وړه

هر آفت چه په درست عمر را دوچار وۀ
چه وداني چاري وراني په ساعت کا
د هر جا ياري مي و لیده په سترگو
چه مي څير کړ درست ځما د ژبي کار وۀ
چه مي و لیده په چارو کښي تلوار وۀ
هم هغه را ته بلا شه چه مي يار وۀ

خوشحال خان خټک

نا همواري به هرگز ورپيښي نه شي که په خپله اندېښنه سړي هموار و
 صبر ناکوسره جور فلک نه کا د فلک جور له چا چه سبکسار و
 په دا باغ کېس مي ډير گل تر نظر تير دي د هر گل تر څنگ ما وليده چه خار و
 زړه چه طبع د وفا له بي وفا کړه په خپل ځان باند پخپله ستمکار و
 که هر څو باند مرهم ږدي نه رغېږي
 د خوشحال په زړه يو څه د غم پرهار و

چه گتل خورل بېخېل کا ځوان هغه چه تور د لري د تور ځان هغه
 کان د لعل د ياقوت د گوهر څه دي چه احسان تر پيدا کېږي کان هغه
 چه ئي ته په گيډه و خوري حېطه شي د مجلس سره چه خورشې ځوان هغه
 که د مال دي که د ملک دي د ليشو چه ئي توان د چا په کار شي توان هغه
 په تمامه شپه و ورځ په مه و سال کېي چه د خداي په ياد و درومي آن هغه
 چه د څوک دوراند ورستوڅي دا څه شي په تنها وجود چه شان دي شان هغه
 و نور چا و نه وران مه وايه خوشحال

چه ئي قول و عهد وران شه وران هغه

نشته بانگ د مؤذن په درست تيراد مگر واروي بانگ د چرک په سحرگاه
 که ورکزي دي سراسر واره گمراه دي آفرېدي دي تر گمراه و لا گمراه
 د اسلام ارکان احکام حلال حرام شته آفرېدي ورکزي نه دي پر آگاه
 نه ئي نمونځ د جنازي نه ئي امام شته نه زکوات نه سرسايه نه د زړه تراه
 نه هغه چه مستقيم په شريعت وي بد هغه دي چه په شرع کېي تباد
 د دنيا چار همه واره فاني دي که باقي دي خو يو نوم دي د الله
 چه يک لحظه د دنيا په کار کېي غرق وي له هغه غافل زويه نه آه آه
 په اوبه سره گندگي له تن درومي په توبه په استغفار سره گناه
 موحد د تصوف او ترسا يو دي مسله د شريعت گني گناه
 کله کله چري و راي دا هونبره ځني ځني لا اله الا الله

۲۵

چه گناه همیشه کا توبه ئي نه وي

له هغه قوم خوشحال غواري پناه

لور په لور مي په هر لور گريوان پاره شه کور په کور مي د رندي کاره کاره شه
 چه مي پته په لستولي کي پوښله د هغي پيالي عالم په ننداره شه
 دا څه زړه نه دي چه اوس مهر په ما کا را ته نرم هغه سخت سنگ خاره شه
 چه د عمر مایه وه تر وارو تير شوم د خوښي ملک ځما په اجاره شه
 اوس په کوم ارمان کوم سوبه مي و شوه چه رقيب د يار له دره آواره شه
 د هغه قدر لرم تر به جاريږم چه په غم کي چاره جوي د بېچاره شه
 اوده بخت وټه مي ډيري ناري و کړي ويښ له خوب په ورستي نري ناره شه
 جدائي ور ځني مرگ دي سري و مري د بتانو وصل عمر دو باره شه

که خپل ځان هوشياروي هوشيار به نه شي

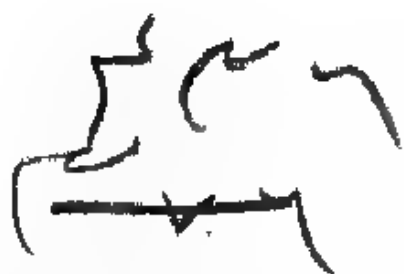
اوس خوشحال د ليونيو په شماره شه

خپل قسمت راضي شه تل د بل قسمت مه غواړه فراغت د مبارک شه که د ونيوي دا
 ژوندون پيوند تړلي په يوه اومه سپنسي دي د جهان غمونه پريږده نور به څه ژاري څار
 پل دي که پردي دي قلم را ځکوه په وارو دور د فساد شه پخپل زوي ورور مه
 ر چرته چه گرزم ځني هسي چار وينم کار مدار په نن شه د صبا اندينه
 د کوم يو باد دي چه په درست جهان را والوت زړه په چا ښه نه شي لباسي شه خلق
 و کلي مېشت دي چه په کلي باند راغلم تش کنډر پراته دي خالي مينه ده ا
 ر چرته چه گريزي په لا حول تر تيريدو صل بلا په زړه کهي صل داني تسبي په
 يره سودا و شوه صل دعوي د سود په طمع وخت د نماز ديگر شه وله دا دکان و

تل وائي خوشحال چه دنيا وټه به شا کړم

لا خور دا دنيا ده مخا مخ در ته ولاړه

در خو خود په آدم خان باند شيدا وه تر دا مينځ د سروکي ژبه بلا وه
 چه په مينځ کي دلال نه وي وصال نه وي په مجنون باند مينه که لېلا وه

په چل يارپسي ژړا ننه په زړه کښي د عالم سره ځمما په زور خندا وه
 چه غنچه ئي شکفته کړه په چمن کښي که د زده دا چار واره د صبا وه
 چه ئي گل د بهارستا و مخ ته ونيو ستا د مخ خوبې تر گلو لا زيبا وه
 هوښه رنځ محنت آفت ځني پيدا شه خو ځمما د خوار خاطر مينه په تا وه
 دا نن شپه چه په ما تيره شوه بي ياره نه به وائي په دوزخ کښي مي ماوا وه
 نن خپل بخت را سره درسته بجا مخ کړه چه پرون راته يکلخته شا په شا وه
 ما وړه يم چه پياله لرم په لاس کښي ولي دا پياله په لاس کښي د هر چا وه
 بس چه بيا ئي ستا جمال په نظر کښوت.

د خوشحال خټک د زړه ځله هم دا وه

خدای را کړه و ما يار به
 تر سنبلو ښي ئي زلفي
 توري نترگي توري وروځي
 تنکه خوله ئي نيست و هسته
 لکه در هسي غاښونه
 تر ويسته ئي ملا باريکه
 قد ئي به تر سرو ونه
 چه هر ځاي و ته ئي گورم
 خدای ماتي هغه خولي کړه
 هوښه کلي دير بهرونه
 چه په کښي شيرين ياران دي
 په موسم د هو گلونو
 به په هند کښي چنبل گل دي
 تر دا گل د وطن خار به

د سراي قدر نور چا نه زده

په خوشحال دي تر فرخار به

خوشحال خان خټک ✓ س م ۴

د سې غل د دروغون په خوله کېږي تل کړه په رښتيا خبرو خوله د سړي کېدل کړه
 هر عمل چه سړي کا مضمربه نه شي درته چا وجه لوگي مه کړه اور بل کړه
 که پوهیږي چه د بل جهان حساب شته ته په دا جهان نظر په خپل عمل کړه
 ستاد خولي چشمه حنظل ده هم غسل ده و هر چا ته ټویونه د غسل کړه
 چه د دین د دنیا کار و ټاټه پېښ شي د دنیا تر کار کار د دین اول کړه
 چه د مشکود نافي شمیم را خور شي را خرگندي توري زلفي تور ورېل کړه
 ساقی وخت د نوبهار دي شراب راوړه د شرابو سره نقل د خولي مل کړه
 نن خلل د نیو مې مه کړه زاهد چه موسم د بهار تیر شي بیا خلل کړه
 چه یو دم د عشق له اوره خالي نه ده خدایه څه د عاشق سینه منقل کړه
 ستاد مخ په دورزه جهان گیر شاه نیم را ته کښنه کرشمې د نور محل کړه
 ستا دا توري سترگي خود توري بلا دي درته چا ولا ئي توري په کچل کړه

که هزار څله شیخي کوي خوشحال

چه نه کېلي درنیزدي شي نور ئي کېل کړه

که هوښیار دي که نادان که ساد که غله هڅوک نه وینم د خپلي چار مله
 یو په غم شریک یار نه وینم په ملک کېږي خلق تشي تسلي کاند په خوله
 د سپړیو غنډ یون دي و دانو ته چه و ما و ته عالم کا ټله را ټله
 چه امید د سپړي نه وي و دانو ته وهغه لوري ته نه کاند هېڅ ټله

خپل وېشتلي غرڅه مه پرېږده خوشحال

ځاي په ځاي ویني توي دي په پله

غم آخر شه د بنادي روزگار راغي چه موسم شه د گلونو گلزار راغي
 په تلوار ئي تیاري د سيل کانړي و بلبلو و ته وایه بهار راغي
 په دا هسي خاصه وخت د ښو گلونو د مطرب د ساز آواز مي په کار راغي
 دا ئي واره له خزان نه فریاد شي چه گلونو ته طوطي په چغار راغي
 د هجران مشقت پیره خدای آسان کړ بیا مي سځ دي چه عشرت د دیدار راغي

که په نور باند نور کله اختر دي په ما دا زمان اختر شه چه یار راغي
لون لون کالي بیا پیري خواجه شه
چه خوشحال دیارد مخ په بازار راغي

ستا وصال لکه دریاب دي زه ماهي په هجران د هر زمان دي څما حي
په ژړا مي ځني خواست د سپیني خولي کر په خدا ئي وي چه څه کا دا سري
و ئي څوک ئي چه څما په کوڅه گرزي هغه حاضر جواب مي ورکړ چه ستا سپي
هم په څو رنگه ناله هم په تن نال شوم بيلتانه را باند و کر کار د ني
د ځوانتي بهار هغه شه دريغه دريغه دا بهار که هميشه په دنيا وي
گل سنبل لسرين نرگس لاله غوتي د مقدم سره د راور درست پسري
چه ئي و نسيم په غير کښي را ته گوري لکه مست د مور په پيو کم کلي
دا شیرين تياران به نه وينم چه و مرم خدای ما په جهان تل لره ژوندي
غم خوستا د رسوا ئي کړم نه د سر کړم که مي دا اندېښنه نه وي قا کتي
هسي ستا د بيلتانه په آتش سځم لکه څوک په لنډه کېږدي وچ لرکي
ډير صفت د شا پيريو آرویده شي ولي ستا د مخ څوک نه وينم مخي
پښايست کښي هېڅ لقب در باند نه شه که د څڅو د عاشق نمښنه کړي
اورنگ زيب به د کابل د خلل غم کا ساقي وخت د نو بهار دي راوړه مي
چه زړه سوي د خوشحال په فرياد نه شي
په سينه کښي د سندان دي که زرکي

لاله گل ئي تر جمال پوري بد رنگ دي د زلفينو ئي د چين د مشکو ننگ دي
توري وروځي ئي لنډي بڼه ئي غښي د عاشق تر زړه ئي تللي هر خدنگ دي
دواړه سترگي ئي په تن توري بلا شو هميشه ئي د عاشق له دل جنګ دي
قه به وائي حبشي شکري پيري هغه خال ئي چه د دوو شونډو تر څنگ دي
تجله ئي د جمال لکه مشعل شود خوار عاشق په دا جمال باند پتنگ دي
چه له غوږو ئي مقصود مومي لېسې ده چه له پوزي ئي مراد مومي لونګ دي

۳۳۹
 ۳۳۹

خوشحال خان خټک

۳۳

په نهايست کښي ئي تقصير د صورت نه شته څخو دا عيب لري چه په زړه سنگ دي

د هر چا په خپل غرض پسي کوښښ دي

د خوشحال ئي په جمال پسي آهنگ دي

په زړه سخت بي مهربار ئي	جفا کار ئي دل آزار ئي
که هر خو په کوکو ژاړم	ته لا خوش ځما په کار ئي
قا ويشتلي يم فرياد کړم	که خسر په خپل گذار ئي
زه مرهم کړم له تا طمع	ته مي مالګه د پرهار ئي
زه به تل ژاړم و تا ته	که ته خوش ځما په زار ئي
زړه د و سپاري و غم ته	د هغو چه ته دلدار ئي
څوک به ځه وائي و ما ته	چه يو څه رنگه نکار ئي
چه بخیله عاشق وژني	هم ئي ويو کړ په چغار ئي
کوم گناه دي عاشق کړي	چه ئي خيره په ناتار ئي
کله درد کله دوا شي	کله خار کله گلزار ئي

په خوشحال د غم نازل کړ

چه اغيار سره کنار ئي

د دني دنيا دا هسي قرار داد دي	چه گهي ئي را نيول گهي ئي داد دي
عاقبت به د دنيا په غم غمجن شي	هغه زړه چه د دنيا په بهادلي بهاد دي
د دوشش ناري وهي دو خال پريوزي	دا دنيا په مثال نرد سري نراد دي
له دنيا نه هېچا کام موندلي نه دي	که شيرين وه که خسرو وه که فرهاد دي
د دنيا مثال که و کوري عاقل	په حساب لکه اوبه يا لکه باد دي
نه اوبه په يوه ځاي کښي قرار ي کا	نه د باد په يوه ځاي باند استاد دي
مبتلا ئي هميشه په زړه محزون دي	طلب گار ئي هر زمان په بلا ياد دي

تر وفا ئي د جفا خويونه ډير دي

ځکه هسي د خوشحال ځني فرياد دي

۱۲۸ - ۱۲۹

د عشق په گرانه لار کښ دیر خطر دي هر قدم چه په کښي آلم دار د سردی
 که سینه می سره جاک کړي و به ویني چه می ستا له غم ویني درست جگر دي
 ستا د مهربان نه اوري چه شین شي ما په زړه کړي ستا د میني کړ دي
 ستا په راز به ژبه هم نه کړم خبره تل تر ژبي رسیدلي راز سمر دي
 زه له عشق خبر نه یم چه عشق څه دي هوښه آروم چه له حسن ټي اثر دي
 چه ټي عشق تر سر کړي هغه کم دي په دا کار کښي لاف وېلي یوه هر دي
 عاشقي لا زه ته نه وو چه پیدا وه نه چه ما و تا گد کړي دا هنر دي

د عشق غم له خلق پټ لره خوشحال

څه ټي پټ کړم چه جهان ځني خبر دي

لکه دیر شي هسي تیر شي

کونا کون د دور پیر شي

هسي چار په تا دیر شي

چه همیش تر زړه چاپیر شي

عاقبت له دل و هیر شي

غم نهادي چه په چا دیر شي

سر رشته ټي مونده نه شي

چه په خوا په خاطر نه وي

په هجران کښي غم د یار دي

هر چه و واته له سترگو

چه به سجه په خوشحال کا

گند ژرد ده په څیر شي

که په حسن د کشمر خوبان اوڅار دي با د چین و د ماجین یا د قاتار دي

پښتني جوته چه ما په سترگو څیر کړي هغه کل واره خجل د دوي تر کار دي

په نهایت باند ټي ختمه دا وینا ده چه په اصل د یعقوب قوم و تبار دي

هیڅ حاجت نه شته د مشکو د گلابو په پنځه وخت نمانځه عطر عطار دي

که تیکه که کتماله که نور سنگار دي دا همه تر تورو زلفو پوري خوار دي

که اودنني مقیش دوزي دي که سالودي دا همه واره تر سپین پروني جلودي

تر صورت ټي د سیرت خوبي افضل ده تر ظاهر ټي د باطن خواږه بسیار دي

کل روزگار ټي سر تر پایه پرده پوش دي نه گریوان تر نامه څیري په بازار دي

خوشحال خان خټک

۳۵

له حيا په پورته غټ کتلي نه شي نه آموخته په شکنځلو په اپانزار دي
 . ما خوشحال له ډيرو لږ دي څه ويلي
 له دي حال گوي مه گوي ويل بي شمار دي

چه وريل د په سپين مخ آفته کيږي په نمانځام کښي رڼا وړم نهفته کيږي
 که د مخ ښايست ئي دا دي چه لیده شي لا به ما غنډ پر ډير آشفته کيږي
 په بنو ئي اوښتي نه دي آويزاندي همکي در و گوهر دي سفته کيږي
 نوي رنگ نوي نکهت نوي ئي پاني په دا باغ کښي عجب گل ښکفته کيږي
 په ژړا مي به پوهيږي خوب و نه کا هغه کس چه په کيسو ئي خفته کيږي

د خوشحال د خولي خبري خوشي نه دي
 دا همه له يوه حاله گفته کيږي

بیهوده ئي د دستار په شملي خيال دي چه په وخت ئي د مردئي حال بل حال دي
 مرتبي د هر چا نه دي سره سمی د خړه بار د فيل په شا باند مشال دي
 څوک جرعه د ميو نه لري په جام کښي د چا جام په صافو ميو مالا مال دي
 دا گلشن د همیشه تر و تازه وي چه ئي خيژ د هو گلونو په هر کال دي
 په خوږه ميوه د وني قدر شناخت دي د سري قدر د نیکو په خصال دي
 په نا حق به گرم مانه له هسچا نه کا د بدانو غليم واره خپل افعال دي
 که جنت لره څوک بيائي يا دوزخ ته بله نه وينم په مينځ کښي خپل اعمال دي
 کشکي پاتوشي تر تلو دا و تا ته په دنيا د هر چا سره جنجال دي
 چه د پلار او د نيکه هنر ئي نه وي هغه زوي پيدا شوي غير سال دي
 ته چه لاف د مردانو د ميدان کړي په ميدان د کوم راوري استقلال دي
 د شهباز تر ځايه کله مانشي رسي که راوري له ځايه پر و بال دي

که همه خلق ئي سر شي په غندن
 بېچاره خوشحال په خپل هنر خوشحال دي

خوشحال خان خټک

د په پارمېن یم بل به نه وي مین هسي
 ی و وژني پخپله بیا په ما باند ژړا کا
 درست سره گلزار دي رنگارنگ لري گلونه
 اغدار غرقه په وینواله گل وټه وگوره
 زلفو ته ئي گوره مایسته دواړه رخساره
 گل پاني خط کړي لا به هم باند خړخړي
 د ئي ننداره کرم ورڅو شپه پخپله خونه
 رسم یا ئي دود دي هم وفا د هندوکشي
 کوکتاب درپسي وکاسره تکت وهي لاسونه
 آرام مي بیا موند ستا پغولي کښي خوشحال
 لکه زه پسي غمجن یم بل به نه وي غمجن هسي
 څه به یار دي به ئي مینه کشتن هسي شیون هسي
 تفرج د بهار و کره په کښي نشته گلشن هسي
 هیچ شهید نه دي راوړي له ازل کفن هسي
 د جهان په باغ کښي نشته سنبل هسي سمن هسي
 دا نازک بدن چه ستا دي د چا نه دي بدن هسي
 خوار مجنون نه وه لبدلي پدريست عمر دیدن هسي
 چه له یاره سره کښي څوک به وکا سوختن هسي
 دا ژوندون دي مردن نه دي که دوشي مردن هسي
 خوش له بخت له قسمت چه ئي را کر وطن هسي

چه خوشحال خټک ئي وائي په پښتو ژبي خبري

په فارسي ژبه به نه وي که پوهېږي سخن هسي

دا سري خو په ادب سره سري دي
 چه وفا ورڅخه نه وي سري نشته
 عادلان مي د جنت د گلزار گل دي
 سپي چه چا سره آشنا شي څه پر وڅوري
 د انصاف د څښتن غم د دوزخ نشته
 په بهه خوي د سري قدر قيمت کيږي
 چه ئي علم هنر نه وي څني تېسته
 چه په پند په نصيحت د بندي نه شه
 په روا په نا روا د ملحد څه دي
 د راحت په وخت د پار تجربه نه شي
 چه آداب ورڅخه نه وي نور څاروي دي
 تر هغه نه په وفا کښي بهتر سبي دي
 ستم گر مي د دوزخ د اور لږکي دي
 و هغه ته ئي ظم نه وي چه ژوندي دي
 د انصاف مي تر طاعت لا پرځي دي
 په خصلت سري يا ديودي يا پيري دي
 بي هنر سري که وگوري لا شي دي
 نور زنجير ور لړه بويه که مزي دي
 په مذهب د ملحدانو کوکري وړي دي
 چه محنت درسه واخلي يار د دي دي

هر زاهد چه زهد واخلي بي مرشد

د خوشحال خټک په پوهه تش پلي دي

چه بهتر تر سلطنت دي
 تر دولت نه به عزت دي
 يو عفت بل صداقت دي
 هغه څه دي قناعت دي
 حبطه هغه طاعت دي
 هغه څه دي مصلحت دي
 هغه ځكه سجاوت دي
 د نادان سري صحبت دي

هغه څه دي روغ صورت دي
 د دنيا دولت كه نهه دي
 چه دېر به دي تر توفيره
 چه سري له غم خلاص كا
 په طاعت كه ته لوي كړي
 چه فايده لري بي شمار
 په منت چه وركول كا
 چه دوزخ دي په دنيا كهي

خپل نيت به لره خوشحال
 كه څه به دي خو به نيت دي

نن ځما په خپلجانه كهي خونبره غم دي
 ناخلف زوي آغزي كړي خپل پلار ته
 نا قابل فرزند دوزخ غند پيدا شي
 به فرزند د پلار په خونه كهي څراغ شي
 په لوي والي كهي څي خوي د دام ودد شي
 نا لايق زوي ننگ نام د بابا كم كا
 د قابل سره به غم د نام و ننگ وي
 چه حيران څمور په كار پوري عالم دي
 د خلف زوي گلزار له عمر سم دي
 به قابل د پلار په خونه كهي ارم دي
 بد فرزند د پلار په خونه كهي تور تم دي
 اوس د زوي خوي هونبره ده چه كم دي
 كه ولاړ څي د ننگي د نام علم دي
 نا قابل په غم نيولي د شك دي

چه دا هسي رنگه سبي ځني پيدا شول
 لا په شك يم چه خوشحال كله آدم دي

م قلندر شوم دا مي حال دا مي احوال دي
 وگري كوره په څو قلب كارونه كاند
 هغه جار شم چه څي دا كره تر څان جاره
 به مينځ كهي نشته په خالي دوكان غوغا ده
 مات كچكول په لاس كهي بل مي گند د دنيا مال دي
 واره اقبال غواړي ولي لا بقا اقبال دي
 جار تر ما هغه شه چه جار شوي تر مشال دي
 ما چه فهم و كړ واره وهم خواب و خيال دي

خوشحال خان خټک

و په گور کښې مېخ کا بل په گور کښې نه کا فکر در ورځ ماتم دي څلورم ورځ بل حال دي
ما خولاس په غور کړل ځني تېستم که خلاصېم خلق پر خوارېږي خدايه دا يو څه جنجال دي
نور عالم به څه کړي د خپل ځان په خلاصې مېنت کړه
لاندې ټي خوشحال دا يو څه د بلا جال دي

د ځواني په ځوټي کښې څه شک دي د پيرې عمر درست د عيب ډک دي
پرهرونه مې په زړه تازه تازه شي پشیده په هر پرهار باله نمک دي
که بهادي در باند رايشي خوښ مه شه په بهادي پوري هر کله غم لک دي
هيڅ فرياد د چا د ظلم جور مه کړه په هر چا باند چه شندي کا فلک دي
غم ټي بي حکمت نه دي پيدا کړي د نامرد د مرد په مخ کښې غم محک دي
څو چه ډير ډير لذتونه ډير غمونه نه هغه چه بس ټي گيډي ته گندک د
توره چا و ته ترم چه زه ملنگ شوم په خودا چه مې په غاړه يو کوټک د
تفحص که څوک د خوږو زړونو کالبد
د خپل قام له لاسه خوږ خوشحال خټک دي

دنيا بده بلا ده چه و ما و ته ښکارېږي په دي له خپله پلار څکه زوي ويزار
چه څوک وبله خپل دي وټي فهم فکر نه کا چه مرگ شته په دنيا کښې سره وټي نه جا
په هر لوري چه گورم و عالم و ته حيران شم دنيا د هيا نه ده په دنيا سره خوږ
و بل ته توره واخلې په دا کار کښې ډير حيران شي چه خپل ډپه بدي شي ستاو جنگ ته طيار
دنيا د مست هاتي په خوي خصلت ده که ټي گوري چه يو مهاوت و مر بل ټي شا به طيار
چه بخت را سره مل و ما به ما ته څر مېکه شه چه بخت و ما ته شا کړه څر مېکه را ته مار
عالم عالم غمونه چه خوشحال ويني له خپلو
غم خوږ ټي که پيدا شي خپل پردي نه په شمارېږي

چه خون په غاړه کيږي له دي کاره څخه غم دي ياران د ما په گور کښې زه په گور کښې يم ست
چه هونږه نه مخونه په دا خاورو کښې په گور دي چه ديو لړه درومم گور و ما و ته ارم
پيري راغله زبون شوم که څه نور علامت و شه چه زه کرم هغه نه شي هغه ملک هغه عال

مه وایم و چا ته هم ئې بد نسي په زړه کېږي
 بخت دي د مغلو نه زه هېڅ په عقل کم یم
 لو ته چه کورم هغه هسي مغل نشته
 تون په زړو نسي په قریب په قیالونو
 میچ یم نه قارکه یم چه په کړو مړو کورم
 ما غند نور هم وي پدا کار به ډیر خوشحال وم

ایمل دریا خان دواړه په به رنگ تیر شول په ننگ کېږي
 د دواړو په فراق کېږي د ما تل آه و ماتم دي
 چرته چه کېږي هغه ځای د گلو باغ شي
 پاد ئې توري زلفي په سپین مخ کاند پریشاني
 پټو کېږي دورک د ما زرګي شه مخ څرګند کړد
 ما مزه موندلې ستا د شونډو دروغ ژن یم
 م د ما اي باد تر شیدا بلبل ور وره
 یو دم د خوار خوشحال سره ته هم فراغت کېږي

چه زړه ئې له دیو دیرو اندیښنو څخو فراغ شي

چه د خلق نیک خواهي لري په زړه کېږي
 که ئې غوړد دانشمند په نصیحت دي
 د مردان په معراج به ور قلې نه شي
 مختورن د دواړو کونو نه دي څه دي
 نیک کردار سره به فکر وي د امر
 نیک بختان به اندیښنه کاند د نیکو
 د ناصح په نصیحت به اصلاح نه شي
 هر سړي چه تباهي لري په زړه کېږي

په هغه هنر کېږي تیښت اوسه خوشحال

هر هنر چه سپاهي لري په زړه کېږي

خوشحال خان خټک

ت په اکوري شه چه نيوه في ځاي د سرای
غرنی د هوډي دي تر تیراه پوري سم تللي
سازه لویه لار د هندوستان د خراسان ده
فیض د جهان چه څه یاد پري را درومي
صوات که اشغری که بهور دي د ملکونو
هر لوري ښکارشته د شاهین د باز د هر څه
نان في جاق تندوست چست جالاک پهر کارکمي
وي که نمسي که خیلخانه ده که اولس دي

چه نه فهم مي وکر که باور کړي ځاي دي
نیلاب لنډي دواړه عجب سر بهمي په
گذرني د اتک دي چه تر ترس کا شاه گد
که ملک في باراني دي څه بهار لري هاي
رجوع لري وده ته فیض ور درومي د هر
واه واه کاله پاني چه څه ښکار دي دلر
خوش چشم سپین و سره بلند بالا دي په نه
چه څوک پکمي میشته دي په امان اوسه د خد

ان سي جدا کر لاس د چا رسي آسمان ته

خوشحال له سرایه نه دي جدا شوي پخپل راي

قصیده د بهار

نیا له کومه را پیدا شه دا بهار
ارغوان دي ضمیران سوسن ریحان دي
د بهار گلونه ډیر دي په هر رنگ شته
جونه موټي موټي گل ږدي په گریوان کهي
مغني په جفانه لنډي کسپړده
ساقی راشه ډکي ډکي پیالي را کړه
پستو زلیو بیا لاسونه سره کړه
سپین تورني گلگوني کړ په وینو
ایمل خان دریا خان دواړه مرک في مه وه
د خیر دره في سره کړله په وینو
تر کړ په تر باجوره سمه غرونه
په هغه لوري چه کږي پنځم کال دي

چه په هر لوري في ملک کړ یو گلزار
پاسمین دي نستر نرگس گلزار
ولي سره لاله دي لا په کهي اوڅار
د ځوانانو گلدستي دي په دستار
په نغمو په پردو غواړه هر هر تار
چه د میو په مستي کهي شم سرشار
لکه باز منکلي سري کا په خپل ښکار
په اهار کهي شگفته شه لاله زار
ه تقصیر دواړو و نه کړ واره وار
په کړ په في م روان ښکړ دندوکار
په لرزه په زلزله شول په بار بار
هر ربع د سپینو تورو خړ بهار

۷۴

خوشحال خان خټک

۷۴

۷۴

چه په دا لوري زه راغلم هېته شوم
په لېکړ لېکړ نار شوم ورته ستري
چه احوال د يوسفزيو را معلوم شه
د خټکوسپي بهتر تر يوسفزيو
درست پېشتون تر قندهاره تر اټکه
گوره خو جنگونه و شول په هر لوري
اول جنگ د لوري شا د تهر ووه
خويندې لونه ئي په بند د پېشتو شو
دويم جنگ د مير حسين په دوايه کېږي
بيا له پس د نوبهر د کوت جنگ وه
بيا له پس جسونت سنگ شجاعت خان وو
شېرم جنگ مکرم خان شمشير خان دواړه
چه تخما په ياد دي لوي جنگونه دا دي
هميشه فتح و نصرت دي لا تر اوسه
اورنگزيب را ته يو کال و شه چه پروت دي
کال په کال امراگان دي چه پريوزي
خزاني د هندوستان دي را خوري شوي
دا د هېچا په اتلس فکره نه وو
د بادشاه د بد نيتي کمي نه شته
ځکه اوس د چا باور ور باند نه شي
بله هېڅ ليدله نه شي په دا مينځ کېږي
که گردش د آسمان دا دي چه ليدنه شي
آسمان هرکله پير يک رنگ نه کا
په دا هسي وقت چه وقت د نام و ننگ دي

زه مردار يم که دا خلق دي مردار
دا کانه را ته نه مرک وائي نه جار
لواغر و ما ته به وه نه دمغار
که خټک دي هم په خوي تر سبي بي کار
سره يو د ننگ په کار پتو آشکار
ولي هېڅ د يوسفزيو نه شته عار
چه څلوېښت زره مغل شول تار په تار
آس اوښان هاتيان الجه قطار قطار
چه ئي و تکيده سر لکه د مار
چه مي و کيښ تر مغلو خپل خمار
چه ايمل ئي په گنداب و پوست دمار
چه ايمل کړل په خاپش کېږي تار په تار
د هلکو په هر لوري نه شته شمار
پس له دا ده بيا تکيه په گردگار
په صورت حيران پريشان په زړه افکار
چه طوفان ئي شو لېکړ کوم ئي شمار
سره مهران دي ننوزي په کوهسار
چه به دا کارونه شي په دي ديار
په بد نيت ئي آزار واخست د خپل پلار
هم بد نيت دي هم بد قول هم مکار
يا مغل د مينځه وړک يا پېشتون خوار
که د خداي په دا رضا وي راغي وار
گاه په گاه د گل خار وزي گاه د خار
دا بي ننگ پېستانه کا څه رفتار

۸
عم
کم

پښتانه چه نور څه فکر کا نابود دي
 تر مغلو پښتانه په توره ښه دي
 السوفه چه خپل سند وبله و کا
 که لفاق که اتفاق که جهل پوهه
 افریدی مهمند شنواري گورد څه کا
 زه تنها په کهي په غم د نام و ننگت يم
 اوس چه هسي بي لنکي بي ناموسي کا
 مرگ څما په پوهه ښه تر دا ژوندون دي
 همیشه به په جهان کهي ژوندي نه وي
 د خوشحال خټک به پاتوشي ياد گار
 د دريمي خور اول کال د غنو وه
 ما چه ووي په برمول کهي دا اشعار

۴۴۹
~~۳۸۵~~

ذَر و مرجان

د عبدالحمید مهمند ماشوخیل

آلهي د محبت سوز و گداز را په دا اور کښي د سمي سمندر ساز را
تن پرور بلبل د شيش کاند په کلو پروانه لره په اور خما گداز را
که مي ناز کا يار په وياړد وږو سترگو دا د عشق په ميخانه کښي د مجاز را
چه نظر له ناتواني و چا ته نه کا د هغو بيمارو سترگو ناز و نیاز را
چه مي نه وي سرکوزي چا ته بي ټکليو له دولت د عشق هي کبر و ناز را
اضطراب مي د حرص و کره له زړه لري قناعت قوي لنگر د د جهاز را
که مي نه فاشوي سرزید و عمرو ته خپل زانو لک نرگس محرمي راز را
خوبه گورم د قيامت و ورځو شپو ته دا انجام په دم قدم کښ د آغاز را
د حميد محمود رانيسه په مينه

کښيني لره کمال خما اياز را

اي مدام د نس په زيرمه مبتلا ځان ته ولي وېښوي اودي بلا
دانايان د دښمنان صلاح نه کا ته بڅه کوي د نس شيطان صلا
له دي خپلي سښي ږيري و شرميره ولي نه شي په روښانه ورځي غلا
د خپل دم و چلېدو ته نظر و کره هر نفس د تلو آواز کا چل چلا
څه بلا لره دنيا شوه درته توله چه مچني گڼينه دک کا شي جلا
و خپل خدای ته له سړيوسري ښه ئي نه و خلغو ته خود رو شيخو ملا
د زخمي چه زوه درومي آرام مومي ته په تله د د دنيا کړي واويلا
زړه به لاس د ناميدي په تشي کېږدی چه په اهل د دنيا تري څوک ملا

پرورش د لس په کارنه دي حمیده

له دهنه سره څوک نه کا تولا

پاتو شوي له هر چا ده دا دنیا	نه ځما ده نه د ستا ده دا دنیا
څه لولتي بي حيا ده دا دنیا	د يوه په غبرکېس پروته بل ته خاندې
په باطن توره بلا ده دا دنیا	که هرڅو ښکلي زيبا لیده شي څه شو
که آشنا ده نا آشنا ده دا دنیا	چه مروت د آشنائي په کېني نشته
له هر چا چه خوا پخوا ده دا دنیا	زړه په زړه خو به ئي ولي له کمره
مخري کا په خدا ده دا دنیا	تل په ځان پوري د خپلو طالبانو
لک سيوري هغه دا ده دا دنیا	په يوه ځاي ئي ټيکاو هېچرته نشته
د آسمان برقو بريښنا ده دا دنیا	په رڼا ئي د چا کارنه پورې کېږي
د گرځي ميلمنه ورا ده دا دنیا	بيموده ئي زړه تړي په ډنگ ډنگ پوري
جو فروش گندم نما ده دا دنیا	له سودا ئي سودمند شوي هېڅوک نه دي
د هلوک تماشا ده دا دنیا	مناسب نه دي ورته د لويو خلقو

چه حميد په کېني خندي کا زيشخندي کا

ځاي د غم و د ژړا ده دا دنیا

ځکه سرور کوي شمع په خدا	عائقي ده واقعي سود و سودا
چه ئي بيا مونده هادي گوښه تنها	لاس پښي که زرکي سره په قهقهه خاندې
دا سودا ده يوه ... د لره پيدا	چه بازه شي سرو مال په عاشقي کېني
بادشاهي کا په خرڅه کېني دا گدا	که صورت د عاشق خوار لیده شي څه شو
چرته روغو جوړسري چرته شيدا	چرته سیر د صحر چرته د کليو
چه حاصله ئي په عشق شوه ابتدا	زليجا د بادشاهي منصب پريږو
د هادي ستر پوښي کاند په دا	دا چه ژاري عاشقان ظاهر له عشقه
ځان ته وائي عاشقان هاله ادا	چه ادا کا ورتنه پاري وياړ وصل

چه په عشق د ابتدا و کړه حمیده

څکه شوه هسي په ما لږ ستا ادا

هسي خپل کړ دلبرانو دل څما
 آهو چشم وري زړه که هر څو بولم
 نه و هجري گویا کي خپل څما
 نه مني لك آهو بلل څما
 په کار نه دي د طبیب تېل څما
 گل ته نه دي مناسب کتل څما
 مناسب دي هلته سر وهل څما
 نه شته څاي بي دغه دره بل څما
 نه شي نشي د ستا سود په بل څما
 دا ستم کول د ستا زغم څما
 خدای غمونه کړه د ستا مغل څما
 که مي سري سردرده شي د ټکلیو
 مرم که رومه څما سرد ترکو دردي
 که خوبان د درست جهان نسیم پخوا کښ
 نه به وي د هیڅ عاشق معشوق په میان کښ
 که په نور وکړي ظلم د مغل دي

و سه دیر ځله خپل ځان پروانه شمع

هیڅ ئي زده نه کړه حمیده سول څما

بد د نه مني کاته حبیب څما
 هیڅ ادب مي بي ادب سترگي نه آخلي
 دا دي قوت لایموت نصیب څما
 که هر څو وجولي غوڅه کا ادیب څما
 د غریب په فکر صبر کا غریب څما
 په آغزن بوتی آرام کا عندلیب څما
 څه په بد کښي نیکخواهي کاندو قیب څما
 چه د و آریه ما ته په ټکنځلو
 لا مي زیات آه و فریاد د غم لښکر کا
 دا دي قوت لایموت نصیب څما

چه لږ داده و ما حمید را که په عشق کښ

نه شته هسي یار آشنا قریب څما

تماشا د گلشن څه کوم بي تا
 ته څما سترگي لیمه ئي چه ته نه ئي
 یاسمین و سمن څه کوم بي تا
 ننداره د چمن څه کوم بي تا
 مه ئي وینم یمن څه کوم بي تا
 چه هر لال شي سر سگړوتي پکښي سوځم

عبدالحميد

٢٥٣

هشوك نه غواري فردوس بي له ديداره
 چه د ستا چاه زنج ته نه وسري
 ستا د درپه دوهه پروت قلندر نه يم
 چه مدام لك كباب په اور نيوه شم
 ته چه غي له ما حميده را ته وايه
 زه په سترگو لېچن غه كوم بي تا

مه شه دير هوا پرست لك حباب
 مرتبه د سري مه غواره له خدايه
 ستور په يويه كني په كيل برابر درومي
 هر نفس چه بي د خداي له يادو نغري
 چه د بي خوراك خوب بل غه نه زده
 د دوزخ په عذاب ولي په عذاب شوي
 په هوا پسي د نفس سر هوا مه غه
 كه دلي تير و بير نه شي په حساب كن
 په سبب د رزق غمگين مه شه حميده
 ولي شته هغه مسبب الانساب

كه مي نه شي پرده پوس فضل د رب
 د بنده د عمل خونه سره لنه شي
 كه د رب مهرباني رهبر نه شي
 چه خستن ئي دخپل فضل په ميز سبك كا
 لك بي لاس لستوي غه كړي نه شي
 غلط دي پوهيدلي درو هيدلي
 هر سري پخپل بيايست باندي زيبا دي
 هر نفس د خداي په يادو اولي ترددي
 و هر چا و ته هكاره دي حما د ب
 چه پرو لكوي اور د خداي غضب
 بيا به نه مومي خوك ورکه د مطلب
 نني نني پيري به شي سپكي لك درب
 هسي بي فضل بنده دي مضطرب
 دا غره تللي په اصل په نسب
 نه د مور په زيبائي له د آب
 بي اوبو زنده كي كله شي د كب

چه څښتن گنري حاضر بد کړي حميده

لشته تا غندي بي شرم بي ادب

لارولي څوي نه آخلي ادب
و نيو مه شه هغه څوي په خوا پوري
په غوجل کښ باري خر قچره مه ده
چه پيدا شي يوناکس په قبيله کښ
د پسر په نیکو بدو پلار ياد پري
په سواره باند ئي گوته شي ايښوده
په زړه مهر په خوله قهر څوي ته بويه
يوسف هاله شه لایق د بادشاهي
او د سيوري نخل نه ليسي رطب
چه ئي نه نيولي درس وي نه مکتب
نه په خونه کښ جاهل بلا طلب
وراند وروستو حبطه کاند نسب
دا خبر دي په جهان کښي مجرب
چه ئي آس برابر نه څي په جلب
څه مه وائي چرته دب هلته ادب
چه ئي و خوره څپره د غضب

هر ناکس لک مکس باند بونيري

چه حميد نرم کوئي که شکر لب

که تر سره مي کا خداي د صبر سوبه
دير مي خره خسي کول وکره پوه نه شوم
بیهوده هندونځ کښ خداي تري نا رازه
لک طفل در گوهر له کانري ولي
چه د ستا په اوسونه ژاري سري ويښي
که مي و څهي بي وفا د حيا بحر
هر نا اهل ته سرکوزي کرم تا ولي
دا کائي کيري په ما د ستا له فعله
د ناکس له آشنائي توبه توبه
ریش کنده جامه پاره له لیونتوبه
په ناکس پسي عبث وقم له خوبه
هسي ما بي ځايه زړه بایلو په لوبه
هي توبه شه د هغه یار له آشوبه
لا ئي نه ده له شوخي سینه خروبه
اي ځما بي صبر زړه ځما سرکوبه
چه مي سترگي نه وچيري له ذهبه

چه پلاس د دنا کس ورکړه حميد

توره کیره د کره سپکه تر جاروب

هسي تللي يم په فکر د جانان دوب
لک کانري په تلي کښ د عمان دوب
ځکه ما ځخه آرامو قرار ورک شه
چه مي اوسو که د صبر خانو مان دوب

نا خبر نه ئي له حال شفق بولي
 په لباس د ټکليو مه غليږه دي ټکو
 هسي وژله کا د مهر په پرده کېي
 هسي ما لري مهجور په وصالت کېي
 د حيا د بخر در ئي منده نه شي
 هغه قبر لږ يووړه بله شمعه
 که د وينو په ژړلو کرم آسمان ډوب
 خلقات کا په دا سحر په دا شان ډوب
 لک خضر په چشمه شي د حيوان ډوب
 لک تږي د يوه کوټ په ارمان ډوب
 که د صبر جهازونه کرم چندان ډوب
 چه توږي ئي په زړه يووړد هجران ډوب

د حميد د کاغذي فکر کېي

د حيرت په عظيم بحر کا جهان ډوب

زړه مي ووت دديدن د جنگ په هې
 په هوس را څخه زړه هسي لرزان شه
 تسلي په لاس نيوه د مهجور نه شي
 په بهادي ځما د وصل کواکبو
 هر زمان مي د آشنا د خال په خيال کېي
 رستمان د صبر زهد لک وورکي
 د وصال په چشمه مرم وچي شونډي
 ولي غشي د نظر په ټپي په چپ
 لک طفل کا د مور په غيږ کېي تږپ
 کله سود د سينه سوي شي په لپ
 په وهلو گوټي و پستي له دپ
 ما ته وله شي په سرد مشکوگپ
 ننه ووزي په خلوت د عشق له بخرپ
 د هجران د انديښني له تاب تپ

چه حميد غنډ سرکښ ئي کړ سرکوزي

طېطراق د عاشقي نه دي بي خرب

چه نظر کرم د خوبانو و رخسارت
 صافه نه ده آينه د هغو زرونو
 د اوريج له اوبو ډيو کانډري وورپري
 که له غمه ئي زړه دوه نيمه وچوي
 چه ئي نه ويښي وفا په رنگو بوي کېي
 خو ئي صبر زهد گواښ ته وړاند نشي
 آينه غنډ حيران شم و دي کارت
 چه حيران نه شي د ټکليو وديدارت
 څه اميد دي د خوبان و ريبارت
 نه نيسي د مهر سپر و ذوالفقارت
 زرکه څکه مينه نه کا و گلذارت
 لائي حب د ټکليو ځان گواښي گذارت

په لباس د ټکلیو نه غلیړه حمیده

بیش بها دستوله نه وُزي بازارت

آشنائي ده د دنیا د آشنا پوچ
لك څوك چه كتوري غواري له زانري
د لاله له گل غواري بقا پوچ
هسي شان شوه د وفا تمنا پوچ
وكره مښه دا بي سوده سودا پوچ
وهي منده د بريښنا په رڼا پوچ
مه كره نه په لاف شاف غوغا پوچ
منده نه شي د مراد مغز پدا پوچ
در دانه كند د خپل وينا پوچ
د شبنم په ژړا گل كا خدا پوچ

چه پټنگ په اوزكهي غږ نه كا حمیده

عندليب كاند په گلر غوغا پوچ

تل د اوښير په اوبو كهي لره تر مخ
د يوسف د مخ ديوه شوه هاله بله
په دغو اوبو كهي ليد شي د گوهر مخ
چه في سور كر په څپيرو برادر مخ
څو في نه كړي برابر د دي د نمر مخ
كه په وينو سره و وينځي د څكر مخ
خو پري نه وينځي د صبر په گوهر مخ
آيني ته نبوي نه شي برابر مخ
هغه نه گوري په ځله د گوهر مخ
آينه توره تبي كا د جوهر مخ
آينه غوند كا تور په خاكستر مخ

كه د ټكلیو په دربار مخ روني غواري

د حميد بل هوسي نا كسي نه ده

لتهوي په خپله وركه پسي هر مخ

چه باله شي كړ و فرد دنیا هيڅ
هيڅ سري به كالد فخر په دا هيڅ

د نابودي دڼب بود برق و بریستا ده نه شي زیرمه د بریستا په رڼرا هیڅ
 د دنیا هوا هوس د خوب لیدد دي چه خوب وري شي راویښ نه وي بیا هیڅ
 هر سري درومي تریخ حل له دي جهان خورده کړي ټي خوا نه ده د چا هیڅ
 که هر څو ټي جنگ جدل وبله و که ځني یو نه وړه سکندر و دارا هیڅ
 چه ټي څوک په ټکي پوه دي هغه نکا په بازار د دنیا سود و سودا هیڅ
 چه ساتلي نه شي پټ د آشنائي آشنائي ده د دنیا د آشنایا هیڅ
 دا نیمکړي هېچا نه ده پوره کړي تر بریستا ټي زیاته نه ده بقا هیڅ

چه پروا په دنیا نه لري حمیده

هغه نه لري د خلکو پروا هیڅ

د فردوس په ضادو و شه رهنما که چه ټي زه کرم په سیمه د آشنا که
 د رقیب کینه مي خوا کهنوي هسي لك مچ په آيو خور کهني شي د چا که
 پري کولو ته سر قیت د گلو هماغه کا چه د باغ په کناره شي دلربا که
 د نور خط لیکي ټي گده په سپین مخ شوه نور و سپین ځما د سترگو شوه پدا که
 په گدون مي ټي د زړه تسلي نه شي څومي یار را سره نه شي خوا په خوا که
 د وفا د طعام خوند به په ځاي نه وي که نمک ورسره نه وي د جفا که
 بیلته د وصل خیال را څخه خور که په رڼه باند لویه شه د موسي که
 محبت لك موزي د ماتي ووزي هسي دي د زړه په خوڼه شه ځما که

زنگوي هسي ماران د حمید فکر

لك باد کا په نځا د گلو هماغه که

له غمزي د تورو سترگو نظر ژغور په و ښکلیو تورو مه خيژه سر ژغور
 عشق ته هیڅ نه دي پرهیز د سلو کالو له هزار منه پښي یو شرر ژغور
 عاشتي ستا د بشر د خطر لار ده د خطر په لار مه څه بشر ژغور
 میني ډیر ساده صوفیان دي زندان کړي غرونه غرونه یخ له مخ د نمر ژغور
 بل هنر به د پکار نه شي په عشق کښ باري یو د بي خودي هنر ژغور

لک خان ژغوري برېند له تيرو تورو هسي خپسر له نسيرو د سحر ژغور
آه سرد نوي مين لوه نه دي له قازد پرهاره باد د قوصر ژغور
عاشقي له خود راني سر نه شي په دا لار دم قدم د رهبر ژغور.

که په رو د يار د مخ و رښلي باد

د حميد د مراد د ورکي خبر ژغور

چه په تورو سترگو تور رانجه شي پور تور سترگي تور زلني تور ورځي
له يوي بلا څوک خان ساقلي نه شي نه د مريو په حاب نه د ژوندويم
اوس ځما له نام ننگ سرد څه دي که ته خان ته افلاطون وائي ناصحه
اوس به کنړ ته د تورو زلنو و وزم عشق د ديرو زور زوم کړي دي دادانه
له يوي تور بلا پاڅي سل نور دا همه تور بلا دي آدم خور
ما ته تولي سل بلا شوي پبله پور عاشقي تر دا ميان کرم پور وور
ولي وېر کا وېر ژلي په سر تور ما ته عين ليولي د مجنون ورور
کنړ مه کوه د پند خبري نور څه غره ئي د رڼا زهد په زور

کوم يوبت د ناست په زړه کښ دي حميد

چه مدام په پرستش ور ته نسکور

چه په مخ به د هر ښکلي شه زير زير چه له هري وني خوري يوه شي زهر
مسخره کا محبت په يوه دم کښي عشق ئي څيري گريوان و باسي بازار ته
عاشقي په مصلحت کولي نه شي زه رسا په زړه ادا کرم مراو سترگو
يا د ښکليو د پايلو شرنگهار دي که گومبيري په آزار بازار د ښکليو
خود به تله په محبت پيري د پير مجرب دي په جهان کښ دا نظير
صد ساله پيري د پير ميري د مير که په سل مغلوت ناست وي کوشه گير
اور ته خان آچاوه نه شي په تدبير که په وله لکي د سستي لنډي تير
يا د عشق د لېونیو ذی ځنځير نه آر کيږي په آزار د پير فسير

دم قدم په سینه تیغ د بد دوتا ږدي
د یار هجر کړ خمید و مرک ته خیر

که د سر په عشق کېني لار مه شه زهیر
ما ته طمع د وصال ویر د هجر
دل داده لره د عشق په طریقت کېني
ما هم زده چه عاشقي توره بلا ده
چه په عشق کېني بي تدبیره حیران کېني
په هغو سترگو کېني خیال د ترکو بند شي
دیرني ویاړ خما د کار کاوه شه و شو
خدای د و ارمیه په خان خما ناصح

د پرهیز په سترگو بد څکه حمید شه

چه کاته في ساده رویو ته زیر زیر

د دی دهر د چمن د گلوبوي لار
نه له ما د مینې خوي څي د بتابو
اوس به څي له ما نه عشق څرنگ ناصحه
جست جوي مي به روح ور کا و وتو ته
په نو خطو پسي تللي زړه مند نه شي
دغه سیند د اباسیند چه لیده کیري
یار په پند د رقیبانو لار پوهیږم
چه له ما في هغه عهد هغه دوي لار

په هېچا باند في نیاونه شي حمیده

چه د ترکو سترگو هر کړ څا، توي لار

رب زړه د رقیب نرم په احسان کړ
خما صبر تیره توره کړي په عشق کېني
چه خاطر د آهو چشمو تر وحشت خوري
دا هسو را باند څخو مسلمان کړ
رقیبان ور باند غوم په خپل گمان کړ
هغه واره وداني خما دامان کړ

اور ځما د دين دنيا په کور کړي پوري
 چه روښان د يار د مخ په ډيوه نه وي
 يا زمان د يار د وصل کړي را نوي
 چه مدام په نغوته کار کا د اغيارو
 رقيبان مي د هجران په اور کښي ولي
 د خليل په دود مي رب په امان کړ
 گوره نن په زير زير مخ د يار حميده

چه صبا ور پسي لاس مړي امان کړ

ځان ته مه واي مه نه کړ
 له اورېشو غنم غواري
 شپه و ورځ د نس د پاره
 حق بيني ته لك سويه
 كه نسولي ته خيراوه دي
 هغه غوړ سترگي د نشته
 چه پري ناست في هغه ځانكه
 كړي خار په هغه لار كښي
 كه در پيښ د دنيا زيان شي
 چه ايمان در څخه درومي
 د خوږي نمرغي د پاره
 نه كا سبي د لس د پاره
 كله زور كله زاري كړي
 دا يو ځان د نس د پاره
 هغه دم په تا رنډا شي
 په دريمه په ليتي كښي
 كه هر څو نا پسندۀ چاروي

هغه څه واي دا څه كړ
 مه به هاله شي كه مه كړ
 حسابونه د ويسته كړ
 غتي سترگي ځان اوده كړ
 كه كوهي ته پريواته كړ
 چه پري آروي يا لیده كړ
 بري كوي خوي د رانده كړ
 چه په هر ساه پر تله كړ
 پسي ژاري ليمه سره كړ
 هېڅ پروا ور باند نه كړ
 سل قبول تاوده ساره كړ
 هغه چاري چه في ته كړ
 گاه ساره كښي غاړه كړ
 كله سبي كله ليوه كړ
 چه د بل په كور تياره كړ
 په بل ويروي ته واده كړ
 ته في پسندۀ پخپل زړه كړ

۳۶۱

نه د شرم نه حیا شي
 كله شيخ كله ملا شي
 كله دم لاس په سر کېږدي
 گاه آهونه گاه ژړا کړي
 دا همه د نس په زېرمه
 که بندګي د هغه خدای ده
 وایه نور په کوم چاري
 که له خدایه د بایدې دي
 په خپل نفس به قدم کېږدي
 قناعت به پلاس واخلي
 دم قدم به د نیکانو
 په به خوي به د چا څه کړي

که هر څو د نه کرو کړه کړ
 سترګې توري نمرې شنه کړ
 گاه سپاهي توره چاره کړ
 گاه ویل تاوده ساره کړ
 تن پروره اور اوبه کړ
 نه ټي دوي کا نه ټي ته کړ
 ځان خوشي په غوايه خړه کړ
 له خودي به فا بایدې کړ
 د بل ځای به په لیمه کړ
 نس شیطان به سره غله کړ
 پیروي په خوله په زړه کړ
 په خپل ځان به شنډ وکړ

خود په خود لویږي کوهي ته

له حمیده څه مانه کړ

که له غم په امان نه به هرگز
 که مي مال تالا کاوه گردن واهه شي
 یو خسري برد ميني په سودا کني
 که مي سر پوري کاوه که پرېکاوه شي
 که بازم سر و مال په دلبرانو
 لیوني غند د عشق په کار و بار کني
 هېڅ له صبره را ته مه وایه تاصحه
 هسي بکلي په نظر راغلي نه دي

څه به یار په ما حمید د بوسي داد کا

چه لایق د دي احسان نه يم هرگز

زه د عشق په کار پېیمان نه يم هرگز
 له مهر ویو رو گردان نه يم هرگز
 آر په دین و په ایمان نه يم هرگز
 خوښ دلگیر په این و آن نه يم هرگز
 ملامت پر د جهان نه يم هرگز
 د خپل ځان په سود و زیان نه يم هرگز
 د دغي وینا نغوستان نه يم هرگز
 چه ټي مخ و ته حیران نه يم هرگز

صبري کاندې سري آتش نفس
 په بد خوږو اور له خپل تن لکي
 د مظلوم د آزار غشي رسا لکي
 په دنيا مين له څرمي احمقان دي
 هر سري چه له آزار بازار غواړي
 چه کمال غواړي په کبر احمقان دي
 نه به نس په ډيرو بدو کا څوک صبر
 چه د يو احسان له زرو پري زياد نه دي
 د غفلت په خوب اوده خلق ئي نه آوري
 که حميد ناري وهي لکه جرس

د دنيا د مال په تللو زهير مه ش
 نس هوا دي خدای اسير و تا درکړي
 د بنداري په خود را ئي سره نه شي
 نه دي نس لره جلب د ور کولو
 چرته سوي د يوه داغ چرته د زرو
 وايه سپک به دي که دروند د سريت و پري
 خدای درکړي شنوا غوږ دي بينا سترگي
 په خندا په رڼا وچولي د خلقو
 نور قيدونه واره سهل دي حميده
 خو په غاړه د د طمعي څنځير مه ش

هسي يم په درد وغم کس د دلبر خوش
 لك گل و خپه ځاي ته شي بوي زيات كه
 لك خاوري پسر خوش يم زه په عشق كس
 كه ئي ځاي په كنځو غه پوري د يار شي
 لك اوسي په سره اور كس سمندر خوش
 تر پخلا مي هغه يار دي سرور خوش
 بادشاهان به هسي نه وي په افسر خوش
 هېڅ مي نه دي په تنه پوري دا سر خوش

آخر و که سر کوزي همما و يار ته
 چه د عشق آيو ادب هم رقيب ته
 لك تېري وېري باز په زرگو باند
 تر ساده حسن نو خط بي و يار کوت شي
 زړه مي هسي په نو خطو هکليو پړيوت
 خواه نا خواه به صبر خوش مناس حميد کا

چه خوبانود د وقت کره سيم و زر خوش

دا هم هيڅ زندگاني نه ده گويا کسي
 هغه بلا سخته دانه يم نه پوهېږم
 توري زلفي سمين رخسار د نکار وېنم
 غره وم له نا څارڅي هغه شان ژبه
 نور عالم که په کيميا زر کوي خاوري
 چرته عشق چرته د شرم و حيا وېر
 په ورت ورت ورپسي ژاړه که يار غواړي
 دم قدم د کس ناکس له ذره ژشوري
 بېت پرست وايي حميد و هغه کس ته

چه بندگانې کوي د خدای په روي ریا کښ

په آشنا باند چه شي قللي آشنا پېښ
 جدائي د يار بائي توره بلا ده
 بيلتانه مي وار و پار هسي خطا کر
 له حيا ټي هکلي مخ ته کتي نه شم
 نه به بيا مونده وعده شي د خوبانو
 له مقصود نا اميد مه شه يک لخت
 خود د عشق په غم آباد يم دير شوي
 په معني کښي شي په مري مسيحا پېښ
 خدای د نه کا مسلمان په دا بلا پېښ
 لك شي په چا نا څاپه اژدها پېښ
 په لښنو سترگو برېښ شه د بريښنا پېښ
 نه به شي د چا په لومه کښي عتقا پېښ
 خدای په زمکه کا مرغونه د هوا پېښ
 را ته نه ده بي ژړا توره خندا پېښ

د صبا د بيلتانه له ديره غم په گل رخ يم لکه شمع په ژړا پيښ

دغه نه پيښه په ستا هسي پوهيږم

و حميد ته کاند مرگ لن و صبا پيښ

د پيښ د صنم راغي که سپوږمې شوه پهاله کښ دا ئي غاښ پخوله کښ زيب کا که ژاله شوه پلاله کا

سي رنگ سحر جادو کا په نظر د شهلا سترگو نه ئي سيال پيښد کښ شته دي نه ثاني پيښگاله کا

و نهلي مرغې په سست دام د سلو لوبو هسي رنگ پریشانو زلفو کښيستم په کشاله کا

خما له غم شين زړه پکښ خيال د يارد لوبو هسي رنگ زيب زينت کا لکه مي پښه پياله کا

وي عين کنړه گل دي د غنچي په لمن نغمېتي که مي کوت يوگل اندام وه پروت پسيزه دوشاله کا

ال و خط پکښون مخ کښي د دلبرو دا مثال کا لک پروت وي غزیدلي خرڅه پوښ په دوشاله کا

کلي مخ ئي ولي ناسته په مجلس د رقيبانو په جوار د سپوږنه وي هيڅ آرام په غزاله کا

تر پايه غم د هجرات ني سوري سوري کره څکه يم مدام دا هسي رنگ په آه و په ناله کا

که يار غواري همسره ژاره خو چه در شي اي حميده

هم په دا چه در موند شي په درياب نه په ناله کښ

اي مدام د نس په زېرمه کښ رنځ کښ په دا رنځ کښ په آزار د خلقو خوښ

و هيچا ته نه تا نفعه نه رسېږي بلك قل لك آغزي په نورو خښ

يوه ورځ به بنديوان د باز په څير شي چه د شپه و ورځ خوراک شوه د قام غوښ

د مظلوم د آد آزار و چاته مه شه عالمونه ئي ورکېږي له آرخښ

د مظلوم آزار خالي نه ځي حميده

د ويشتولي گذار پاس لگي په نښ

نن ساعت اصل معدوم دي د اخلاص دا چه آخست شي تش نوم دي د اخلاص

بي نفاق نور هيڅ نه را معلومېږي چه کتلي مي نجوم دي د اخلاص

يو سړي د څوک را و ښي په گوته چه عمل ئي په رسوم دي د اخلاص

لک څوک وائي سندرې په مري ناوې تش په تور هسي دم دوم دي د اخلاص

چه روزگار د پلار و زوي په لباس تش رنگ و بوي پاتي نور کوم دي د اخلاص

د جهان چه د خولي خوند په لباس وران شه پري لذت زهر زقوم دي د اخلاص
د دلبا کوتي مانرني گوره نظر کړه په کبې جا بېي يو چوم دي د اخلاص
مخلصان په جهان نه شته که پيدا شي
حميد خاص بنده محکوم دي د اخلاص

که په ما دي څه اثر کولي وعظ
محبت تر ملخ شوخ کړه څما کسي
زه به نه وم همبره دوب پغم کښ تللي
لک پاتي له علاج مرگ حال شي
په عشاقو به پسند کله شي ناصحه
څه صيحت په نصيحت د عاشق کبري
د زندانو د مجلس په شور و شرکښ
محبت ده څو چنده سزا را کړي
چه مي چري دي له جا منلي وعظ

نصيحت به د غور نه باسم ناصحه

ما حميد دي په خپل بخت کرلي وعظ

چه سري که له سري د دنيا طع
د هغو د حيا پېنه مدام هويږي
د داني په طع بند آزاد مرغه شي
له هغو ترخه ويل شي د حق پاتي
زړني رنگ د آشناني سره وران شي
دا يو څاڅکي اوبه در شي په سينه کښ
د شاهي د گداني تفاوت ورک شي
پردي پرېږده که په قطع مور و پلاروي
چه سري توپ في سبي توپ شي په دا طع
چه في واخسته د نس په هوا طع
زر به ستا په ځان بلا شي د ستا طع
چه في خوله کاند خوره په حلوا طع
چه پيدا شي د آشنا له آشنا طع
خو چه پري کاند صدف له ذريا طع
چه پوره نه کا بادشاه د گدا طع
د هېچا و هېچا مه شه پيدا طع

له دغي طعي طاعون شه دي حميد

چه کوی د نفس د پاره له چا طع

و یو مه شه په دوستي د دنیا خلق
 لك سبي جده په هرداره سره جنگ كا
 نه پوښتنه سره كا نه هېڅ كتنه
 ستغ ستغ خلق بي مزي دي پانو شوي
 په يوه به د هم سترگي خوري نه شي
 چه ئي لاس له خوره و خاند بېك لخت
 لك قند هسي دروخ ورته خوارده شو
 په پردد كېي به د پري نه ردي حميد

چه د لوي په زمانه شه رسوا خلق

په دوستي كېي سره ويسم ميرخمن خلق
 ما ته زهر په شكرو كېي پېكار پري
 په مجلس ورسره سپري كي مه ني
 روښاني د چا د مخ وي كله خوښه
 تر يوي رتي حيا زار و قربان شه
 نا پكار بي مغز پوست دي په معني كېي
 په محنت سره تيراكي لاس بهن دي
 له نا اهلو د زړه راز ساتلي پوپه

روغو څه زدد د حميد د زرد له درده

د دردمن په حال پوهيري دردمن خلق

چه شېره شه ستا په مخ باند څما عشق
 چه مجنون څي په قبر كېي ښيت خور
 كه په هره ساد ئي سر څي لك شمع
 وېر د ژلو ته په لاس جنگ رباب كا
 اور په لوبو لگوي په پېښتيا لگي
 مسرر شه د مجنون و د ليلي عشق
 گمارلي دي په ما هسي بلا عشق
 ځان د هېڅوك معذوره كړي پدا عشق
 چه ئي كېښوي په غولي باند ورا عشق
 ژرولي دي ديز خلق د خدا عشق

دلان د عقل پاتو شي بي د خله چه په سر ئي خود آغازه کا سودا عشق
لکه اور په وچ وانه باند څوک بل کا هسي کار کاند په زهد په تنوا عشق
څوک ناحق په خوله دعوي اور پيستي کا دم قدم کله پيږي د رستي عشق
بيا ئي نه منده خدا د کل و خانو

که شبنم شند حميد که په ژړا عشق

که شاهان و تخت و تاج ته لري شوق عاشقان تاخت و تاراج ته لري شوق
نه دي هسي زبان من رنج د تاشتي چه رشخوري و علاج نه لري شوق
د يوسف په دود به پريوزي د غم چا د ته چه د عيش و معراج ته لري شوق
د هوس له کناري هي خاطر سور شه د سمونو و امواج ته لري شوق
دوبوي بېخپله ځان حاکم د قتل چه د عشق د ملک خراج ته لري شوق
څه کرم لري د ټکيو برندي سترگي چه د قتل احتياج ته لري شوق
خواه نا خوا به خوار حميد بار برداري کا

چه د ستا و تنگ مزاج ته لري شوق

چه لوړ و چا ته پورته کړي يا سوک محسود کا ملوکي خپله ملوک
چه په سوک سره څوک حق له چا و کارې دا هم نه دي په معني کني څه سلوک
د دنيا د سود دپاره بايد نه دي چه گريوان کړي د عزت په چاشوک پوک
په محنت سره ټوک ټوک سړي پروت شه دي نه ولاړ په درويزه د بوه ټوک
له دي هسي احمق پناه و شه چه د نور په مال خوشي کا ته په دوک
چه په نام فلک زده دي وياړ ئي مه کړه که د چري لگيدلي دي تش نوک
د فلک غورپکي نه دي قا خورلي ځکه ږدي هسي دستار په تندي هوک
هسي باد دي نفس شيطان درکني پوکري چه پر ناحق بروس گزري هوک پوک
هسي شان په لړه لور به مبدل شي چه گونگت آخلي په طمعه د املوک
که انبار آبروي بايلي کسيړه مومي په دا زبان د پروا نه کيږي يو چوک

بیا د کوم ناکس له لاس حمید ژاري

چه په شان د ویرې ژلي وهي کوک

هسي چري دي آسان د عشق پخساک چه به شي په کښي د چا خوراک پوښاک
 هيڅ له شرم را ته مه وايه ناصحه د بړمند له اوبو څه انديښنه پاک
 زه او صبر سر د عشق زمکه آسمان کړو په آسمان د هېچا نه رسي ادراک
 محبت را څخه زړه له واکه وويست پري مي نه چلېږي هيڅ د صبر واک
 په سرپوښ محل کښي لوړد آفتاب نه وي ښه دي زړه په يود غم سره چاک چاک
 د هغه کله په تخت باند آرام شي چه ئي زړه وي په ښه مخ پسي هلاک
 له اغيار سره گډون دي د يار هسي لکه څوک کا سره گډ پاکو ناپاک

حميد و رغوي څه رنگ له خوبانو

چه ئي خداي په دوي موقوف کا مرگ و ژواک

که تاودد وائي که کلک که لوړ کړي که کوک
 په دا پوچو به نادانه هيڅ و نه کړي د فلک
 شدلي در باند و شو که د کک ود که د لک
 بل علاج نشته بي صبره دغه رنځ لره بي شک
 چه په شوي کار څه وائي پوچ پوچ وائي وهي جک
 په لږ تاو مه شه نادانه لک ډول شهرت ته تېک
 نه مدام په سري غم وي نه ښادي په هر دمک
 گاه سري خوش و خورم وي گاه لږ غم وي هک پک
 کله وږي کله سي نښتي کله مور تر حلقه ډک
 گاه مزي شي ميدان نسي کله شي د سوري مرگ
 جرته وېر جرته سندرې جرته خوار جرته اوزبک
 که ئي کار په يود رنگ وي نه به وه فلک ابلک
 نه په تا تمبا ستم دي د دي دور پکا پک

عبد الحميد

په دا زور کښي دیر خلق
 بلکه لا لري نظر کړه
 په هر چا دي یو یو غشي
 دا وبا ده لکېدلي
 د ستا مله دي چک په چک
 تر سما و تر سمک
 د فلک له لاسه لک
 په هر کور په هر درک
 نه کا پرک مرغ زیرک
 مي باید چه په دا دام کښي

د حميد صبر سرور شه

په مستم د هر متردک

له غمه ټي د وروڅو خېوم په سينه نوک
 د خوب لک غنچه کا په طلب د کل اندامو
 دم چه اړدم بي ياره د چمن په خيانونه
 کل د يار له مخه پاتري پاتري تار په تار شي
 گل څو خپه کيږي بوي لا پسي زياتيږي
 ما و ته ناصحه پند د صبر د سکون کړي
 هر پرهار د نوک هلال شي په سينه څما ملوک
 په پيغور د هغو سترگي شبنم و کارې په توک
 لور د لور د شاخ د گل را ته ځان گواښي په سوک
 آه فريادمي خاطر همسي پروکي پروکي که توک توک
 همسي رنگ لا شلبه شي په زشمل د ميني دوک
 کله شي له ليونيو ځکار د عقل په سلوک

دا په خيال د سروې قدو په نارو سرد حميد شه

که قمري په سرد سروې فريادونه کا په کوک

هر سردار چه د خپل قوم د بدو خيال کا
 پريکوي تر خپلو پېسو لاند مهاخونه
 عاقبت هغه سردار شي سردار پتي
 چه د بل و سرو مال و ته هوس کا
 هم هغه به په کښي پريوزي د مقل دي
 د هغو په خونه پېس جنک و قتال شي
 چه له خپله لاسو پښو شي بي مهاله
 په پردو مرانه نه کيږي بي خپلو
 که بانډه د باز ښکار په دکه واخلي
 آئينه د د خپل ځان حال د جمال کا
 چه بدې د عزيزانو په زرد نهال کا
 چه ټي نس د خپلو بدو ته لوال کا
 تر هغه پخوا به ورک خپل سرو مال کا
 چه وبل و ته کومي کښي وډال کا
 چه هوس د چا د جنک و د قتال کا
 له غليم سره به جنک په کوم مهال کا
 له لحده دا آواز جمال جلال کا
 هسج ونه کا خو ځان ستري په کشال کا

له زرگونو بري نه شي وري سل گوته
 چه ترخپله حده پښه غزوي وړاند
 چه په زور د بل جامه آغولدي ځان ته
 پردي بخري هېچا نه دي خپلي کړي
 د جمال په څير به وسيزي پر خپسر
 نا لايق چه لايقت په هندۍ غواري
 هم دا هسي نتيجه په لاس وړ درومي
 نه ليکي په ناکسانو څرگنديږي
 لک لوي کړي ليو بچه در باند تر پلي
 لک گرم چه په حسن حسين يزید و
 دا چه سوي دي له هسني نا څاري
 نا خبر له حاله هر چه وائي نهاتي
 د هغو په سبب قل سوزي نور خلق
 خوبد نام په دا جمال خدای خدرزي کړه
 په ازل د سود وزيان سودا دي شوي
 دا دودونه د د دور دي حميد

يو د بل په مرگ ملال کا بل خوشحال کا

څو له نس سره و نه دري په کلک
 واقعي نه کانري پوست نه پلیم دوست شي
 لږ لږ چه هم مناسب له نس نه دي
 څه به ځاي د خدای د يادو په کېږي
 که د زړه دي چه صورت مي نوراني شوي
 له فلک سوال د لس د پاره مه کړه
 چه ټي ږدي له کبر هوت په تندي باند
 په نرني به کله خلاص شي له اوزبک
 په بندگي د لس مه غليږه مردبک
 غله ميرمن کاند ځان مور په څکه څک
 چه د گيده وي مدام په طعام دک
 واخله پند د کوټي گيدي له فلک
 در کوي په کچکول کېږي اوږمک
 دا دستار به د کوز پريوزي په غوربک

عبدالحمید ۲۷۱

گوره کوز تر هر چانس په کمیني کېي که جنده غواري د عرش د پاسه لک
 چه له اهل د دنیا محبت نه کړي هم دغه د امن لوري دي بي شک
 له دي خپلي کمپني عاجزي
 اي حمیده د خود بين د سترگوکه

نه دي گل د ستا د مخ مخي خوش رنگ گل جلوه کا په يوه رنگ ته په سل رنگ
 چه ئي ستا د تنگي خولي تصور واخست په دا فکر کېني غنچه شوه په زړه تنگ
 دغه ستا د راتلو رو گوري دلبره دا چه سروي هسکه هسکه کا غرنگ
 چه سيالي ورسره زرکي په يانه کړد ولي خان له دغه شرمه تر گرنگ
 دا خما د آه لوگي په کېني لیده شي آينه د د مخ نه ده په خط رنگ
 چه ئي تاغندي دلبره تنگ کېني کېني د دغو دماغ بلند وي تر اورنگ
 چه په سيند خما د اوشیونه نرمېري طایفه دد د خوبانو په زړه سنگ
 زه د ستاره حيا کوز وکتو کرم هم شوخ چشم هم بي شرم هم بي رنگ
 هسي رنگ بنو غشي رسولي چه هېڅوک ئي سلامت نه ځي له جنگ

پس له مرگه د حميد هسي ژړا شي

اي په اورد ټکلي مخ سوي پتنگ

ستا د ش ځيرکله دي د گل رنگ دا جلوه کاند يو رنگ هغه بل بل رنگ
 تا مې رنگ هسي له صبره سره وران که لکه وران دي د پېستونو د مغل رنگ
 نه گوري خپل رنگ په آينه کېي هسي رنگ خما له حاله پوښته خپل رنگ
 يار د يار له درد غم دلگير بويه بد شي سم سره د گلو د بلبل رنگ
 نوي سربه لکه شمع ورته نسيم که به کيږي خما ستا په قتلول رنگ
 هسي زړه خما و کارې له گوگل لک آخلي له نکريزو په منگل رنگ
 که هر خوشه پېچ و قاب له ډيره رشک ستا د زلفو په څير نه شه د سنبل رنگ

دغه خپل خوځواره لب پوښته دلبره

چه تغیر دي د حميد په څه کبل رنگ

چه پيري مي ږيره سپينه كړه ملا بغرگه
 په راستي مي د خپل آه هسي باور دي
 عشق په زړه د تن پرور وکله لگي
 پرېږده ما په عاشقي کښي وږي تږي
 زه د يار غمونو هسي هډ و پوست کړم
 که هاله وم يله اوس په صورت خورب
 په خواني د عشق غمونو حميد زور کړ
 بي مودي ئي ږيره سپينه شود ملا بغرگه

څه له کا د حسن لاف صاحب جمال
 که ئي سل څله څوک لعل لعل بولي
 چه د ترکو و جمال ته څوک هوس کا
 لك لوبي کا هلك په ختو خاورو
 خودي لري کړه له زړه که عاشقي کړي
 دي مذهب د محبت سراسر حال دي
 دا په وچولي تور خال څما د يار دي
 د خود بين سخي له ډيري پاسلوني
 د حميد د نيسي ويارمه کړه زرداره
 دربه نه کړم دا شرئي په دغه شال

څه يله يله وږي سر مغزن
 ډير مدت له شرمه ننگه زهيرېږي
 هېڅ پروا د دين په کار نه کړي که وران شي
 لکه طفل درگهر په روڼي پلوري
 ته چه مينه په دنيا کوي دين غواړي
 د دنيا په مال نادان سړي هوس کا
 ولي نه غواړي له خدايه آمرزن
 چه د کار شي د دنيا تر چا تزن
 اي بي ننگ بي فرهنگ نه برزن
 هسي ته کړي په دنيا د دين بازن
 تيروي عمر په تشه باد پيژن
 کاند طفل د درمو په آس تين

عبد الحميد ۳۷۳

هېڅ خواږه نه دي حرام تر دي حلالو باري خپله خور و لور وي کړه مېزن
هېڅ د نه کړه د توبو په جaro صافه د مرگ لار د هسي پرېهوه آغزن

چه له هېو هېو مړنو د ميدان يوور

شبابش شاپاش د حميد فکړه تورزن

که ورسرکړي هېه خوراک هېه آغستن خلاص به نه کړي د دوزخ له اوره تن

خو د تن په عبادت آراسته نه شي غره مه شه د صورت په آراستن

دا کارون چه ئي ته نن په هوس کړي وينم زه په کهي صبا د ستا کشتن

چه په مرگ لك مرداره شي خسا بويد په ژوندوني آهو مه شه د ختن

نادانان دين ورکوي دنيا په آخلي دانا نه که دا دادن دا گرفتن

بي له تا چه گور قياست درخه هير شو گنډه هر غريب قلاش کا د وطن

هرگز نه درومي آواز له دکه جامه له نقصانه د پيدا شه شهرتن

چه دلي د کپړي ناسته له بدانو هوري مه غواره له ليکو ورخستن

دانايان به در ته غور باسي حميد

نادان هه پوهيري ستا په درسفتن

سر شما له سر درده د خوبانو هسي شان شه لك گنج د در مرجانو

په مچمري د مخ اور لويړي له شوق د سپند په طور کسي له چشمانو

گفت وگوي به ئي بيا نه مومنده وړه خوله که چراغ ور ته بل نه وي د لبانو

په خرپوخو صبر زهد خني تهتي چه په گرت کا قيره غشي د مژگانو

په شانه ئي کړي خوري حلقې د زلفو که زنجير له غاري و خوت د بنديانو

خال و خط ئي هسي چاري په مخ و کړي لکه گل شي تر پيو لاند د هتيانو

لك يو ليوني بل ته ملامت کا په دا رنگ دي حال شما د دانايانو

چه شومي د زاهدانو بده نه شوه جرته بده سر بازي شوه د زندانو

چه حميد کا په ميگورو شونډو مينه

زر به کسپني په حلقه کهي د مستانو

ربّ فهم کړي د یار را ټه په ښو
 هم په دا چه د عشق اور پري زر و لگي
 د آشنا د غم تو بري څما زرگي شه
 هیچ شفقت څما د یار په رقیب نشته
 رغروي مي زمانه له محتاجي
 په آشنا پسي مي روح د تن له سرایه
 ډیرو شلود هجران خضر پېسمان کړ
 له خلوت و بازار ټه را څکول شي
 د رقیب له خرڅښو مي کړي په ښو
 دا څما صورت کوډي کړي د وښو
 کړي نه شم څکه حکم په و کښو
 محض مري پوري ځان څما په ښو
 لکه سبي د چوهارې رقیب په ښو
 د سفر په عزم لاس کیښو په ښو
 د حیاتو د اوبو په بدو څښو
 زاهدان د عاشقي په خرڅښو

غم که زړه د حمید هسي څيري ويري

چه حیران ئي په گندول شم د رینو

په خیرات چه بارد حسن لاس پاس و نیو
 مهتر خضر ئي په عمر خریدار شه
 که څوک نسي خویو زړه په اخلاص نسي
 را که بخت مړه ور بار څما په خوا کښي
 شکوفي شکفتگي په شبنم را وړه
 چه مي یار په لورد مهر گذر ټه کا
 زر کا نور ثنا خواني د ترکو څه شو
 چه ئي قل سترگو کول په کښي خونونه
 چه نازل شه د عشق قنډر له آسمانه
 د مر سېورې وړ ټه کچکول په لاس پاس و نیو
 چه ئي خال غلام د مخ په نخاس و نیو
 باري ټکلیو درست جهان په لباس و نیو
 گنډه چا لید کبوتر چه کرکاس و نیو
 که مي سترگو په ژړا کښي اماس و نیو
 خدای زده نه پوهېرم بیا څه وسواس و نیو
 که یوه ناصح زبان د سپاس و نیو
 د مخ سبز ئي د ږيري مواس و نیو
 چه نازل شه د عشق قنډر له آسمانه

ما حمید د غم لایق وړ ټه لاس و نیو

چه اقرار په ناپوهي شه نه ئي پوه
 چه د پوه په خپل عیب نه رسېري
 که د وساته خپل ځان د نس له مکړه
 چه د دین دالائي نه لري په زړه کښي
 چه د پوهي لافو شاف کړي نه ئي پوه
 تروپه عیب به د بل په څه ئي پوه
 وایه ځان و ټه هاله چه ته ئي پوه
 بیهوده د ځان خوښي په خوله ئي پوه

عبد الحميد ۲۷۵

ولي غل د خپل کنډر درنيونه شي چه د نورو غلا ښي په غله ئي پوه
اول خپل ويران و بچار کارونه جوړ کړه که رښتيا د سازول په وله ئي پوه
چه مي بي سوال مطلب کوي دلبره
خه عجب څما حميد په زړه ئي پوه

بیموده مي ورته زړه هوسيدد عاشقي ده څره نول و پخسیده
بي له دي چه نا مرادي ته ورسېري گنډه نشته دي و مراد ته رسیده
زړه مي ميني د حلوا نمرئي گنډه باري اوس و لمسیده چه بلوسیده
کافران به د کتار مسلمانان شي که رقيب مي په ژړا و ترسیده
عشق او صبر سره لري دي ناصح کله اور کاند له خن بسیده
دا د ميني نتيجه ده چه ژرېري چه ليمه مي په ژړا و پرسیده

د عيسي تر دم کم نه دي اي حمیده
پت په شونډو کېي د ښکليو مسیده

په حرص که مخ د زمکي کړي پوه را به نه وري تر نصيب زياته زړه
په آثري پسي ډيرمه زغله هوشيار شه په آثري آثري سري شي محسره
وېي تېري پروت په خپلي پوزي ښه ئي نه په تخت دپاسه ناست د بل کړه
ته چه د بل عيب ظاهروي خپل به ظاهر کړي هڅه پروا د نشته خو خپل ځان سنبال لره
د منت پلاو د زهر شه چه مومي د محنت سوي سکرک له ساک سره
د نمرود ماشي قصه کړه در په ياده که هر څو ئي په خپل ځان باند غره
کړه د مچ له بوټر هاري که هوشيار ئي د مزري د تنر هاري تر هره
هغه دم کبر دماغ د سواره در شي چه د بر شي لاس په تانک په خرخره
له د خپلي مغرور ئي د سپي لکني شوي زه د خوان ته بولم ځي ديوان لره

څکه شعر د حميد په گوته ښو شي

چه ئي عشق په سر کېي کيښوده ظره

چه ئي سېک کا عاشقي لک ښه هغه کس تر کوه قاف دروند گنډه

چه ايري د بي قدرتي شي پوري مهوي آينه د هغو زرونو وي زړه
له دانا سره نادان کا اوچي پوچي هېڅ به بت په ترپومات نه کا چتره
له کيني په بينا سترگو بشنوا غوږو د عيسي په دم قدم رنده کنړه
که څوک نه پتوي سترگي په حرامو شي په پټو کښي پېژانده پردي پڼه

چه حميد اوږدوي لاس د يار زنج ته

کاشکي شاخ د ولي و نسي منږه

څه حکمت دي چه مي نه چوي لاسينه ياره ستا د رقيبانو په کينه
چه د زه او رقيب سم گورو و مخ ته د گرمونو کره ورسته څما اينه
ستا په درکښي رقيبان را باندې بلوسي نه گروهېري په مکه په مدينه
لکه زه چه ستا له غم ځواني مرگ مرم واخله هر څوک هسي فضل و مهينه
ته څما په ژړا نرم گرم نه ئي زه شوم ستا په غم کښي وړيت لکه نينه
همنشين مي ستا د غم د آه په تاب کښي آغوستي نه شي له ويري پشمينه
لکه توره د جلالت تل خوږيزي کا څه به نه وي د ستا حسن رنگينه
ستا د درد سپو قدر مي بيا نه موند که هر څو مي ورته ځان کر کمينه

چرته شيخ چرته تندي د عشق حميده

چرته جنگ چرته بي دله ارتينه

بد د نه مني دلبر څما کاته بلبلان په گلر کانه آتواته
لايقت د وصل نه وينم په ځان کښي په کاته مي څکه کسي و واته
عاقبت را څخه يووړ د ستا سترگو که هر څو مي زړه په صبر کښي ساته
ته خبر له خپله تاخه ئي که نه ئي چه د کور څما که صبر و ناته
په تندي مي له کيني کاري وړېري چه د وينم رقيبان په در پراته
د هغه در و ديوار خضر دريان شه چه پر کښي ستا واته ننواته
چه خدا د کند کوهي په زنجدان کښي ما هاله په کښي لیده خپل پريواته
پتيلي په ما هاله دا بي دلي وه چه د خيال په دلداري را ته راته

په تمام عالم قراره قرارې دد

په حميد د شم مغل دي و خانه

چې بهتر کا له کشر سره آري
چې بل بولي د سپي زوي هغه سپي دي
له هغه څه ولي سپي په کانري لوتنه
هي توبه شه له دغه نام نهانده
په پيري کهي د خواني چاري نه شي
سره چار له خپله وقت سره زيب کا
په دنيا تهرېده څه په کار نه دي
د بېترو په ځاي مه کيښه کيښد

بدلوي له سادگني شال په شرقي
نه کا سپي سره نسبت زوي د سري
دا بهتر دي چې ور واچوي نمرقي
چې د ودروي د بدو لکري
مه دده اي زري بودي په سردري
سپين ويسته نه دي د ځنري د څري
څه ځما له دي بودي غاړه غري
د رېښمو په نرخ مه پلور وري

چې دا هسي سپين سپيڅلي نصيحت کا

مه کړه خدای د حميد ژبه تيري

که هرڅو په څار پاڅي په څار کيښي
دا خواري په خواري مه گنډه دولت دي
ورپ هغه ناست ولاړ شه که په تخت وي
سپک به پاڅي د هغه مسند له سره
دل جوئي د خلقو کړه د ځان په سولو
ولي نه کړي د مظلوم له اوسو ويره
چې نه و خوړي نه ئي ورکړي مه ئي ويني
دا دنيا د قرارې مقام نه ده

چې د بل په درکيښي په دار کيښي
چې په خپله پوزي خوار و زار کيښي
چې مدام په وياړ پاڅي په وياړ کيښي
چې په سر د غريبانو بار کيښي
که د شمعي په څير بر رویدار کيښي
ولي مخ ته د سيلاب قرار کيښي
که په گنج باند په څير د مار کيښي
بیهوده د پول په سر قرار کيښي

سرخ روئي به د د لعلو شي حميده

که په خاورو کهي له خوارو خوار کيښي

۶۷۸

خواجہ محمد بینگش

۲۷۹

خواجه محمد بنګس

په سپين لاس ټي پور کړي دي حنا	که سره کړي دي په وينو د آشنا
د غمزي طاقت د نه لرم دلبره	زه هرگوره دير عاجز يم نا توانا
خماري سترگو د دير عالم آزار کړ	که ټي ته د ظلم منع کړي جانا
ستا ويشتلي به روغ نه شي بي وصال	که دارو لره ټي رايشي سينا
قور زلف د اوربڅ د بهار دي	منځ د کاند لکه نور په کښي بريښنا
ليونې د پر حلقه د زلفو بند شو	ويښه نه کاند په دام مرغ دانا
د نهايت محي د نشته په عالم کښي	زړه مي چوي ستا له ډيري استغنا
په احسان سره مشهور په درست جهان ټي	
ولي د خواجه محمد نه آوري وينا	
يار ستا بيلتانه هسي کرم بي تاب	خوشحالي را باند نشته بي عذاب
سور خوناب مي په پارځو باند بهيري	زړه مي درست پاره پاره سينه کباب
آبروي ځما د منځ ستا په ژوندون دي	بي له تا نه سور په وينو شه بي آب
د دليا له سود و زيان خبر نه وم	په ديدن سره د مست کرم بي شراب
که ټي غواړم په جهان کښ نه ټي موم	نهيسته ديدن د شه پر ما نا ياب
غوټي خورم کله دوب کله څرکند شم	وتل نه شم ستا د بحر له گرداب
بي له تا نه پر ما ملک توره تياره شه	په همه و اولياو کښ آفتاب
ته درياب ټي پر موجونو بهيدلي	هيچا و نه ځکه يوه گوته له درياب
تسلي مي د خاطر په نور چا نه شي	بي له تا نه اوس ځما قطب الاقطاب

ما وِ قتل به په دنیا سره ژوندي یو خبر نه وم د مرگوتي له سیلاب
د نهایت حساب د هیچ نه وه دلبره مخ د چا ته څرگند نه کړ له نقاب
ته قبله وي د هر چا د حاجتونو ستا دعا د خدای په دروه مستجاب
هغه کار کړه چه هوري پر نیوه نه شي هغه مه کړه چه عاجز شي له جواب
بي له خوب له خوراک نور څه نه کړي راشه مه کړه و ویرېږه له عذاب
لکه خس هسي به تا پر مخ کښي یوسي خلاص به نه شي د مرگوتي له سیلاب
ته د عشق په لذتونو خبر نه شوي په سراب د ځان مشغول که له دریاب

زه خواجہ محمد تمام په گناه دوب یم

مگر و می کاري خدای له دي دریاب

که دا ما غوند غریب پیوزي و اورت ستا سنگین خاطره نه شي کشته پورت
د عاشق له آه سرده نه ویرېږي مه هرگوره دیر غره ټي و خپل زورت
یا وفا د هیچ زده کړي چري نه ده یا خو نه گوري له کبر و سر تورت
گوتي توري کړي پر ما ټي کړي را پوري زه حیران یم ستا د سپین گوت تورت
ستا بعشق کښي هسي چاري پها و شوي چه له شرم کښي نه شم کلي گورت
نور عالم می همکي لیوني بولي دواړه غوږ می دي نیولي و پیغورت

د اورنگ په بادشاهي کښ می نیاونه شي

زه خواجہ محمد به و وزم و بل لورت

ه در ته وایم د دلبرو کرامت هیچ ور خبر نه یم زړه می یوسي له صورت
ه می جفا کاند هر څوزه به ټي وړم خدای د په یاري کښ هیڅوک نه کاند بی پت
که دوران د خپس پریکړم په خدمت کښ هیچ مچره می نه شي لا په زړه شم ملاست
اوبه نشته چه می تنده شي پر ماته زه به هسي گرزم سینه سو تر قیامت
ی توپوم دلسوزي ټي پر ما نه شي خدای د د هچا نه که مخدوم بی عنایت
و خاص به واره په دا باند هم پوهیږي کله څوک طبیب لره و درومي بی علت

رنجور زیات کا هیچ صحت ټي مونده نه شي نشته دي حاذق طبیبان لار له ولایت

سخ د تندرستان چه محتاج د دارو نه دي هرچه رنخوران شوروغ به نه شي له زحمت
نخن قسمنا ئي په قرآن کيس دي راغلي
خوک به ئي بدل کا د خواجہ محمد قسمت

زړه مي يووړ مهرويان الغياث
بي موجب ئي ستم را باند وکر
سرو لنډلره ئي وري په سخ پيلي
د زړه ترس ئي په هسچا باند به نه شي
هسچوک نشته چه څما غور پر و شي
تر قيامت به نور ځاي لره را نه شي
پر ناحق وړانوي ودان بهرونه
چه حبيب مي په کشتن سره راضي شه
د خلوت په سراي کيس ناسته بي پردي ده
په ميدان د سپين جبين باند ئي راغي
تر غوږونو ئي پر ما باند را کبلي
پور وور مي ختلي تر څيگر دي
درست ئي وړينتم له عقل له شعوره
خلفي ئي د زنج په چاډ بند کړ
د غمزو په ناوکیو ئي غلبيل کړم
تور زلف ئي پر مخ باند پرت دي
د خواجہ محمد له حال خبر نه آخلي

زه خواجہ محمد مرم علاج مي کانرې

جکي جکي طبيبېان الغياث

که څښتن شي د دنيا د تخت و تاج
پس له مرگ به همه سره يکسان شي
څره مه شه عاقبت به شي تاراج
که گدای که مهاجن وي که مهراج

خواجہ محمد

چه آخر د ځاي دي تورو خاورو لاند
د اجل په سنگريزو سره به مات شي
که حاجت روا کوي د حاجت من
چه آشنا در باند پيښ شي لوي همت کړه
ښايسته کړه خپل ايمان په عمل باند
دا سپاهي به د همت له زرد ټبرون شي
هغه چار چه د عشق په جذبه کيږي
که عاشق په صورت وور په زړه لوي دي
عشق رسوا کړ په دنيا او په عتبا کښ
په څنگل کښ ښکاري څه څن خبر وه
له کسري د عدالت نامه شود پات
د دنيا د تنستي بوده ښکړي
که عاشق في له تهمت مه وږيږه

د خواجہ محمد گناه و خدای ته څه دي

د کړه بحر في درومي په امواج

څو به د دنيا په حب کښ گوزي نامرد
غم د آخرت کوه طالب چه باقي دي
پند د زاصحان هېڅ اثر در باند نه که
سخ د عارفان چه د يار په ياد مشغول دي
دکر د کامل د خولي صيقل دي که داناي
ذوق د عاشقان چه د عشق له ميو وڅښي

سرو مال پر دواړه و ښنده خواجہ محمد

و غواره يوه ذره د پير کامل له درد

غه مين آشنا مي نه ووزي له ياد
څکه تل مي سرکار له آه فرياد

اندرون گوگل مي درست پاره پاره دي
 له بي درد احوال پت لوم زياد
 دا مين آشنا ځما ڪله و هيري
 چه د ده مينه ځما په زړه بسيا د
 رنځوران په جهان نشته دي عالم
 دا دارو ڪول طبيب ته مهيا د
 رنځوران واره خواږه دارو ګڼينه
 چه طبيب ٿي ورکوي سقمونيا د
 غافلان په زړه رانده دي نه ٿي ويني
 دنيا پرېږده حقاني مينه و غواره
 په کامل يقين ښکاري تره مطلب رسي
 لك نور په درست بدن د ده ضيا د
 ته دغه انديښنه مه ګڼه چه نسيا د
 ته د صبر هنر زده ڪړه له صيا د

اي خواجہ محمد پير کامل و غواره
 توجه د ڪاملان ڪيميا د

نن مي و ليدل ښايسته سترګي څمار
 زړه مي سباهي لاند کا عالم وائي بلا ده
 زړه له ديره غم ليوني ور پسي شوم
 زړه ور پس ګرم د يوه ديدن دپاره
 زلف ٿي پر مخ باند خور شو تار په تار
 هېڅ پروا ٿي نه ڪيري که و سرم عالم
 که مي ګريوان څيري تر لمن پار پار
 نه ګوري له ګڼه هس درومي په تلوار
 چه قرار آرام ٿي واره له ما يوور
 ما غونډ ٿي څو په در پرتي خلقي خوار
 ځکه مي پر مخ اوهي بهيري لار لار
 نه ګوري هجران تاخون کاند لور د لور

سل ځله ٿي بولي بيا ٿي و شري چه درومه
 کا د د خواجہ محمد په سردا هسي چار

مه ګڼه ديري آشنائي و ته ورور
 تله دي تيرېده دي دا جهان د مقام نه دي
 نه ويني هجران تاخون کاند لور د لور
 شاه دي که گدائي دي خو به ور يشي تر ګور
 هېڅوک به خلاص نه شي په هنر د مرګ له پور
 شخ دي که ملا که په علم دانشمند دي
 نشته دي بهتره بي له پاره مينه نور
 څه شو فکر و ګڼه مجلسي ياران و ګور
 لاس ترلي بوتلم بيلتانه سورو له کور
 زه له خپله يار سره خوښ په خواب وده وم
 وار په وار همه واره مين له ما جدا شو
 درست مي په غم سره د زړه تخته شود تور

۴۸۳

زہ خواجہ محمد د بیلٹانہ پہ لنبر و سوم

ٹکھ مہ ترخولہ آد فریاد خیڑی پہ زور

چہ پیدا ئی تہ دپارہ د صواب کر
شہ و ورہ ثنا صفت کرہ لہ خالق
تہ پہ تخت د قناعت کنہینہ بادشاہ شدہ
د دنیا عمر خو لہ دی زر بہ تیر شی
تنعم د دنیا مہ کوہ ہونہار شدہ
د مرگی سیلاب عالم سرہ لاهو کرہ
عاقبت بہ د کوچمال پہ نارو ویس شی
پہ ہیم رنگ بہ خلاص نہ شی لہ مرگی
شیرین عمر لکہ واورہ و بلی کیری
کلہ خوید کلہ پچہ غلہ رودہ شی
ای خواجہ محمد زارہ ویر د خان کرہ
کہ ہور د خدای پستی خہ بہ جواب کرہ

د خواجہ محمد امید ستا پہ گرم دی

د خواب طاقت نہ لری کہ عتاب کر

کہ نظر پہ نعمتون د شہ خدای کر
یو نعمت ئی د اسلام در لہ در کا
ہمیشہ لکہ بلبل چہ تر خاریری
لاس و پپی بہ د عالم نسی پر مینہ
و مقصود وتہ بہ ہلہ و رسیری
ہرہ سادہ خپلہ ورستی گنرل بویہ
خلقی ور باند راغلی بیا تر لاری
تہ بہ کلہ د یوہ شکر پہ ٹای کر
بیا ئی لاند تر سایہ د لوی ہمای کر
چر نہ وی پہ آخر پسی وای وای کر
کہ تہ خان د فقیران خاک پای کر
سرو مال چہ ور تہ وارہ ہمہ فدای کر
مرگی دیری خلقی سرہ بی ٹای کر
تہ بہ خہ رنگ امید پر فانی سرای کر

د دنیا لہ بادشاہی نہ مہ توبہ دہ

کہ خواجہ محمد د یار د درگدای کر

که د مینه محبت دي له عزیز
د مجنون په دود به سر شي په ځنگلو
څو آخستي غوښي واره توي نه کړي
شبه او روح د ذي فاني په طلب شوي
عاقبت به ئي په زور درڅخه واخلې
حيوانات په څرکېس واره بوتې نه خوري
څو گدازد پسر کامل په بوته نه شي
که هرڅو ورته صفت د محبوبا کړي

درست به و شلېږي له ورور له عزیز
ملاحظه به د هرگز نه شي له خریز
و مقصود وته به و نه رسي کویز
و باقي وته د شا کړه بي تمیز
دا جامه د عاریت که ده عزیز
ته مخ نه آروي هرگز له یوه څیز
دا چاندي به جدا نه کړي له اریز
د مردني صفت مه غواره له هیز

زه خواجہ محمد د غم په دریاب گد بم

که مي و کاري صاحب ته له دي نیز

زه و تا ته کرم وروره التماس
په فریب ئي خلتي سره طوفاني کړ
د فلک مېچن د خلق په سرگزي
نفس ته ایل کړه د فاقه په درنو ملون
له خوراک غرض قوت و لایموت دي
پتول د ځان ضرور دي کړي بویه
هر نفس د بي بها در و مرجان دي
گفتار واره موافق کړه له کردار
څو قوت د عذاب دي را ته وایه
عاقبت به د پسرلي په باران لوند شي
و صراف ته ئي ظاهر باطن معلوم وي
دا توېري به د و نه خپري له هد
چه خبري ئي د کبرو د لوئي کړي
سود و زیان واره له خدایه دي بي شک

غلط مه شه د دنیا په تش لباس
دکت د زهرو گرزوي د زرو طاس
کوم زمان به دور راشي ستا په راس
په غیزه سره به ټینک نه کړي دا آس
هرچه تا لره موجود شي څه اجناس
که دوه در گزه شرې وي یا کرباس
خبر دار اوسه کود پاس انفس
بیهوده خبري مه کړه کوز و پاس
کډه هونه هم کوه پر هغه قیاس
چه جامي د وي آغوستي د قرطاس
که هرڅو په زرو و نغاري نحاس
څو د غوښي غوڅي نه شي په الماس
شیطان څکه له رحمت شه ایاس
په ناحق ول کړي د زړه وسواس

لا په خوي د هلكان في نا پوه اوښ چه تير شوي تر چهل و تر پنجاه
 كه يو گوت د محبت له جام و څښي و به نه مري لك خضر مهتر الياء
 زه خواجه محمد د پروت يم په دربار كښ ميان صاحب كه مي و نه سي تر لاه
 زه خواجه محمد هر كوره د پير و پيريم

لور په لور لار وهي وړاند مواس

د دنيا محبت هسي كړي بي هوش چه د كار د دين كړه واره فراموش
 د پيشو په دود هميش مراقبه في نور د هڅوك په كار نه دي بي له موش
 په ظاهر د صلاح جامي آغوستي دغه باز گندم نمايه جو فروش
 بيا هله به ارمان كړي وار به د تيروي چه و تا ته د اجل پياله كا نوش
 د خارج د مرگ نار پر غوړو آروي ستا د مرگ نارد به هم ور شي تر گوش
 آدم زاد في پيدا كړي دي ليكي له ته چار پاي نه في بدني مه كړه نيك خور
 چه د تن له سراي ووزي توبه واخله وداني په هور ته نشته جگر گوش
 مسافر في ته به درومي بي غم مه شه اسباب و تره په فكر كښ د تلو هڅه
 وړاند لار مواس وهي يواځي مه خه پاڅه و گرز په زيرمه د خپل ملو هڅه
 په كوښښ كه څوك تر ځايه نه رسي ږي هر سري تر ځايه نه رسي بي كوش
 هر صبا بيگانه زاري كوه و خداي ته اوشي ويني توپوه د زره له خوش
 غير غير محبت زهر قاتل دي د ساق له جام گوت و كړه په موش
 فرياد هسي كړه چه څوك در خبر نه شي يار په زره كښ يادوه شونډ خاموش
 دنيا توره آخر مخ د شري تور كا نه شراب د محبت و څښه شرح روش
 اي خواجه محمد خوب بي غم مه كړه چه خبر شي د مرگي له پوښه پوښ
 زه خواجه محمد تمام له عيب دك يم

اميد وار يم له كريم عيب پوښ

چه خبر نه في د خپل صورت له فرش په دروغ دعوا مه كوه له عرش
 گفتار واره موافق كوه له حال زيات و كم خبره مه كړه راشه درش

کہ هوس د طلب دي اي طالب
 کاملاً خجہ هسي رنگ کيميا ده
 دغه لار هر گوره ده باريکه سخته
 چه کامل و تا ته وائي هغه و کړه
 که زړه وړي ته وائي چه دا شپه ده
 دي خبر دي د سفر له منزلون
 ماضي عمر د همه په غفلت تیر کا

لا ترکوم به د نفس په بندخانه تي

اي خواجہ محمد پاخه قلندر ش

ته مي له هر بلا و ساته خدا حافظ
 ما امورد دوار کون دي پر تا سباري
 په هر لوري نفس شيطان را ته ولاړ دي
 د دنيا له آفتون مي ويره نه شي
 زه چه تا لره در خم هما دورانده ته شه
 په هر سحر در ته زاري کوم وصال غوارم

گناه کار خواجہ محمد له خپله مينه ور کړه

چه هميش وي ستا د ذکر د ثنا حافظ

عاشقان به د په در کس نار وکت
 طالبان د جندري د در و هلي
 غمازان که تي هر خو په غوندو ولي
 که تي سر له تن درومي وا به نه وري
 ته که خان له خلق پت کړي په حجاب کس
 جکي جکي ور ته و وايه و باره
 د خواجہ محمد پر حال تي ترس نه شي

که اثر د په خاطر کس بار وکت
 هسوک نه وي چه جواب د آروکت
 چاپيره به ور ته سحت بار وکت
 مگر نه ستا د ديدن لندار وکت
 بار بيا د تورو سترگو چار وکت
 چه په مهر را ته دوه گفتار وکت
 که پر مخ باند تي اوسي لار وکت

خواجه محمد ۳۸۸

ظلم جور تي همه سره ثواب دي

د خواجه محمد په سر چه يار وکت

ولي نه گروهيږي اي شما خاطر سنگ
تا چه هسي بارونه و قتل روان شوي
و سوزه ايره شه که مين پر محبوبا تي
پر پرده دا دنيا و غافلان و ته پر پرده

و ارپه وار مين ياران کميږي درنگ تر درنگ
خه رنگ به تيريږي ستا دوراند کوخه تنگ
راشه اي طالب مينه زده کړه له پتنگ
صافه آينه کړه د غفلت له تور رنگ
کنده بري بيا مومم د نفس شيطان له جنگ
زه به تر قربان شم د شها د در ملنگ
سرو مال مي دواړه خار تر شاهي ريباره
و خاته سيندونه اوبه شول لرملکونه
زه له تندي مرم د عظيم درياب له خشک

مه کوه هرگوره گرياني خواجه محمد

و به کا کامل د خادمان د در ننگ

نن غه مسته محبوبا راغله پر سبل
تر حجاب تي مخ عاشق و ته څرکند کړ
خوشبوئي تي د اثر پر ملک خوږ شو
بي له خدايه مين واره بي وفا دي
چه د شاه له محبت خبر نه شو

چې حيران تي مخلوقات شه پر طفيل
په فرياد نار وهي نهار و ليل
دواړه زلف تي لرل پر فلل
پرامان تر دا دنيا تير شه بي هکيل
ته ابد د هغو پر بخرو ويل
د هر چا عمل به و گوري پر کيل
غافلان به ارمان کا وار به تي تيروي
آخر تله دي له دنيا نه خواجه محمد

د خواجه محمد مدد شه محمد

چه تي لاس دي لکولي ستا پر ذيل

روغ عالم ته د زړه حال ويلي نه شم
په تمام خلق کس هسي رنگ مطعون يم
د تهمت له غم پروت يم سترگي پتي
که تي نه وایم درد زغملي نه شم
که له خپل غم خاني ويلي نه شم
زه له شرم چا ته غت کتلي نه شم

خلق مي هسي د هجران پر پيالہ تريخ دي چه د د دنيا خواږه څکلي نه شم
يار ځما پر حال خبردار وم نه کا د رقيب له ويري حال ويلي نه شم
زه به له ياره لري پر هواد شوم په هېڅ رنگ د يارڅي پت شلوي نه شم
د فراق اوهي مي تل پر مخ بهيري پر ليمه کښ د يار خيال ساتلي نه شم
هميشه لک لاله ويږي د زړه خورم زه خواجہ محمد څرگند ژرلي نه شم

زه خواجہ محمد هرگوره دروغ ژن يم

چه د يار پر مينه سر بندلي نه شم

فريادي يم فريادي يم له هجران چه ټي زه په ژړا بيل کړم له جانان
يار ځما روح اعظم زه ټي کال بود يم د کال بود جداتي سخته ده له جان
اندرون کوکل مي درست په لنډو و سه جکي جکي هجران څه غواړي له مان
زه چه ډير آه و فرياد کوم کوم نه يم زړه مي درست پاره پاره سينه بريان
که په نورو وداني ده زه ټي څه کړم بي له تا نه دا دنيا شوه په ما وران
دم په دم مي د زړه رنځ پسي زياتيري د دي پس نا اميد شوم له درمان
طبيبان ټي په ما خبردار و نه کا په قيامت به ټي و نسيم له گريوان
اي خواجہ محمد صبر وظيفه کړه طمع مه کړه د وفا له دي جهان

چه هېچرته ځما په مراد را نه غلي

زه خواجہ د څه گناه لرم آسمان

د دنيا پر لوڼي مه کړه هوسون د مرکي په ناره وران شو الوسون
ښايسته ياران گلونه د بهار وو د آهار په غرمو مراوي شول و سون
اوس همه پر تورو خاورو کښ پراته دي چه کړي پگړي سواره وو پر آسون
چه ټي خوب پر بېجاوڼرو کا د خوبان د هغو له مرکټ تير شو عرسون
هغه جون زلمي لاند شو تر خاورو چه پاسته ټي تر بخمل وو لاسون
فاضلان د زماني تر دنيا تير شو چه پر قول د طالبانو وو درسون
طبيبان مي به په کوم پړهار ملهم ږدي درست مجروح يم د هجران په الماسون

خواجہ محمد ۲۹

زه خواجہ محمد چه زارم گرم خونه یم
چه را یاد شو د یارانو مجلسون

چه را یاد شو مجلسی یاران د مینی
بہی بہی خولی فی ہمہ شولی توری خاوری
چه کری پکرتی فی بہی و لہ خیال
خما زہ ترکانری سحت ہش و نہ شوی
پہ ہش و نگ بہ خہسر خلاص نہ کری لہ مرگ
اوس ہمہ پہ تورو خاورو کہں پراتہ دی
کدی و دی می پر مخ ٹھی اونی وین
چه ہلہ فی پر خبری کری شیرین
اوس لہ خاورو سرہ خاوری شو کہمین
نہ یاران درخخہ درومی تہ فی وین
کہ تہ کوتی ترخان چاپیر کر آہنین
چه پہ ناز فی و ساتلی بشری سپین
پہ ہر ساہ فی شکر کرہ خواجہ محمد

چه داخل د محمد نی پر دین

پہ ما غم دی وارہ ستا د مین مین
اندرون گوگل می درست د وینودک شہ
بیا د ٹوی پرهارونہ پہ ما روغ کرہ
پہ ژوندون فی خہ احسان راسرہ نہ کر
زہ د درست لہ باغ و یستم دلبرہ
تورو زلفو د خوشبویہ کرہ ملکونہ
زہ می درست پارہ پارہ شہ وین وین
ظاہری جامی واغوستی سپین سپین
لرغوتی می لا روغ نہ دی خن خن
خہ پہ کار دی کہ فی کری پہ مرین مرین
تورزاغان پکس میوی خوری خورین خورین
دوارہ کلونستی دی د مسکو چین چین
خماری سترگی د دوارہ شہ مزی دی

د خواجہ محمد و مرگ تہ ورین ورین

چه بادشاہ فی د جملہ و نہایستہ وو
زرونہ مہ ماتوہ لعل د بدخشان دی
زہ می ستا پر محبت سرہ ترلی
د چمن گلونہ وارہ پر تازہ شو
چه فی قد و قامت ستا پہ سترگو و لید
درست فی و یستم لہ عقل لہ شعورہ
خبر واخلہ د عاجزو خوار خستہ وو
بیا مشکل دی رغول د شکستہ وو
نظر و کرہ پہ دا خہلو دل بستہ وو
شمال راغی ستا د مخ لہ گل دستہ وو
ملا شوہ قیتہ د ہمہ و آراستہ وو
ستا خورو خورو خبرو آہستہ وو

ٲما سربہ تراوم آسمان تیر شي که مي کري د خيل مجلس له نشسته وو
 یارسنا په خير نيک خوي سري نشته مگر تا زده کر دا خوي له فرشته وو
 زره تي يوور له خواجہ محمد کلیم په فريب فريب دهان بسته وو
 سرو مال به همکي ٲن قربان کرم
 زه خواجہ محمد مريد د نهايسته وو

چه مين د زير و گلو د بوستان شو پوره وري د غمون بلبان شو
 په فرياد ناري وهي پس چيغار کا چه گلونه واره توئي پر خزان شو
 چه هله پر خوشبوي د گلو مست وو د هجران غمونه واره پر تاوان شو
 مشغولا خدا تي بيله شوه له خلق ور ته زهر لذتونه د جهان شو
 لا ميوي تي د وصال ٲکل نه وي په ارمان ٲبله جدا مين ياران شو
 يو خو وره تي خوبي د وصال و کري اوس په بخره تي کلون د هجران شو
 اوس که تبتي له نصيب له خلاصيري په ازل بخره چه غم د عاشقان شو
 طبيبان د زماني که دير پوهيري د خواجہ محمد په رنج ول نادان شو

زه خواجہ محمد به دير آه و فرياد کرم
 ساعتونه د وصال ٲما ارمان شو

دير ٲلمي جونه د ترور خاورو بنديان شو سکولي بشري تي ٲمور د زره ارمان شو
 مه کانر تي اميد پر دا فاني استوکه نشته وار په وار به مور همکي پس روان شو
 خلق چه ٲهتن د ولايت د خزانو وو اوس تي له دنيا نه ورک نام و نهان مشه
 هر چه فقيران ور ته ولاړ لاس په نامه وو اوس پرد لحد کمر پړيواته ويران شو
 نوم تي د جود و عدل شته دي لا تراوس تير له دا دنيا حاتم طائي نوشي روان شو
 نشته دي په زور نه په زاري خلاصي له مرگ سخ د عارفان چه مشغول پر جاودان شو
 زره مي په الماس د بيلتانه پاره پاره دي وار په وار همه جدا مين ياران شو

قله دي له دنيا نه خواجہ محمد ٲه اميد کا
 لاند چه تر خاورو نهايسته پيغمبران شو

که شپیتہ وہ کہ اویا که زیادہ
تا بی زبان شیخ و نہ کرہ فایده
نظر نہ کری پہ روبرو سترگو اودہ
تہ چارپا فی کہ سری آدم زادہ
خلاص بہ نہ شی یک تنها علیحدہ
جا آخست دہ غافل ستا عہدہ
لا تر کوم بہ پائیری جک زدہ
تہ لا خان گنری د دہ و چہارده
فقیران پہ دوارہ کون دی آزادہ
رضا کپردہ د صاحب پہ ارادہ
چہ د عشق لہ جام درکاند بادہ
چہ و تا تہ خم پہ سم لاریسدہ
تہ بخشش کوہ پر خیلہ قاعدہ
تہ خوخدای فی بیرتہ نہ آخلی دادہ
غنیان تل آزادوی زارہ بردہ

تہ ستار د بندہ گانو فی صاحب

خیرہ مہ کرہ د خواجہ محمد بردہ

د دنیا عمر د تیر کر بیہودہ
بخت ور لہ دنیا نہ فایده یوورہ
د مجلس باران ہمہ درخخہ لارل
پرسری باند چہ غم پیروزی خوب نہ کا
پلارنیکون د ہمہ لہ مرگ تمام شو
زندہ سربہ پہ دنیا کہس پاتی نہ شی
لہ پیرٹی د ریرہ سپینہ شوہ ملا تبتہ
ستا شپیتہ کلونہ تیر شو او زور شوی
کہ عاقل فی دنیا پریردہ قلندر شہ
د گمان پردہ د لری کرہ لہ مخ
د مغان د میخانی د در خادم شہ
ہدایت و ماتہ و کری یو خدای
کہ ما بد و کر بندہ یم بی ادب
چہ سری و بل خہ ور کہ بیا فی آخلی
گناہ کار خواجہ آزاد کرہ غنی خدایہ

ستا تر مخ پور خجل باغ د ارم دی
د ہایست مخی د نشتہ پر جہان کہس
چہ صفت فی ستا د حسن آرویدلی
ہس خوش پہ خفت د پاس خورم نہ وی
چہ فی ستا د آبستانی خاوری بوسہ کری
پر ہغود عاشقی بوی حرام دی

بی لہ خال ٹوک محرم پہ دا حرم دی
ہر سری چہ صفت نہ کاندہ گرم دی
نا دیدہ پر مین شوی لاجرم دی
چہ عاشق ستا پہ در کہس خوش خورم دی
ہغہ کس پہ دوارو کون محترم دی
ہرچہ حب فی د دینار د درم دی

شیخ عمل فی د نہکی دوراند ہشتہ

د خواجہ محمد امید ستا پہ گرم دی

۲۹۳

له ديوان د ميرزا خان انصاري

۴۹۴

میرزا خان انصاري

الف اول څږه وحدت دي	نن راغلي پر کثرت دي
د ناسوت په کيل ټي زړه و	څرگند کړي ټي قدرت دي
هستي ټي بي پایانه	په هرڅه کېن ټي صفت دي
پر سري باند ټي يني	دا خپل علم امانت دي
مجازي غلاف ټي کړي	په کېني يني حقيقت دي
پ يوه کېن دووم نشته	بیهوده گمان غفلت دي
هره چار کاند پخپله	بهنه کړي ټي صورت دي
طالب ټي فو فنا که	له مطلوب ټي غېرت دي
له اوباله نه ویرېري	له ثواب فراغت دي
پهر کور کېن تجالا کا	عجب نور د معرفت دي

میرزا په پښتو کړي

د یوه مولي صفت دي

خ خودي د خپل گمان دي	په گمان کېن د ډیر زیان دي
په صورت غلطې مه کړه	په بهار پسي خزان دي
په مقصود پسي منزل کړه	څو په حکم د عنان دي
مولي نه دي له تا لري	درنږدي د ترخپل ځان دي
په زمکه په آسمان کېني	هم محیط تردغه میان دي
په وحدت کېن یکانه شه	پر کثرت باند پریشان دي
له لاهوت ټي را کوچ کا	نن ټي سيل پر جهان دي

میرزا خان انصاري ۴۹۵

۴۹

په سري کښي ئي مکان دی
بهنه کړي ئي انسان دي
څرگند شوي ئي برهان دي

حد پایان ئي مونده نه شي
خود بخود کاندې بازي
هرولي چه آغاز و کا

د میرزا گمان فاني شه

هر چه وائي میان روښان دي

او منزل ئي په ډیر بیم دي
لا بتر د نوس غلیم دي
بد ئي حال بد ئي تعلیم دي
خال ئي رنگ په رنگ نعيم دي
بل بنایست ئي زر و سیم دي
هر جي نقش پر گلیم دي
چه په نفوت د رجیم دي
زړه ئي بند په بل اقلیم دي
و لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ دي
د کامل قلوب سلیم دي

ص صِرَاطَ الْمُسْتَقِيمِ دي
د شیطان مکرونه ډیر دي
د هوا پسروري مه کړه
د اولاد لومه ئي کنه پوه
يو حصار ئي نام و رنگ شه
گوښي څوي په وړو لک
په دنیا به معموره شي
که اقلیم ئي شي په حکم
چه د نوس امرونه لغوري
چه تر دا آزمینت تیر شه

پر میرزا ئي عنایت شه

هُوَ التَّوَابُ الرَّحِيمُ دي

په گمان عالم حیران دي
چه په هیڅ پسي پریشان دي
پد کثرت کښي ځان پځان دي
لک ابر بي باران دي
چه نظر ئي پر نقصان دي
چه د امانت زمان دی
د آدم په دود حیران دي

ع عیب د بد گمان دي
هغه زړه به جمع نه شي
د وحدت بهره ئي نشته
د پندار قابیه ئي ډیره
ته کمال به ور نه شي
نا پوه ظلم پر ځان کاندې
خود پرست په خودي لښلي

روح يوسف شه په صورت کښ
چه له دي زندان خلاص شه
داسين مقام امان دي
مست د عشق په بوراق سور شه
دا صورت خوي زندان دي
خوښ وتلي پر چوگان دي

میرزا راشه ننداره کړه
دغه گوي دغه ميدان دي

غ غير خوي تغير کړ
نوس نادان دي مه ئي نغوره
د شيطان مکرونه ډير دي
ستا په کور کښ پنځه غله دي
روح بادشاه عقل وزير کړ
ته دانش په فهم خير کړ
هر افسون د ده څنځير کړ
واړه ځاي ځاي اسير کړ
توکل په زړه ځاي گير کړ
آواره لباس تذويز کړ
درست عمل په دا تدبير کړ
نور صحبت له خپله پير کړ
د خدای ياد باند تحرير کړ
نن د حقيقت تعبير کړ
بده طمع ځني واخله
واخلاص وته نژدي شه
په بېوره مي درته و و
که په دا صفت موصوف شي
له ځناس خاطر و غوره
مجاز خوب دي په دنيا کښ

د میرزا کلام دقيق دي

ته ئي فهم پر تفسير کړ

اي په ځان له خپل ځان بي خبر
د ايمان له روښناي خړ زده کړه
له گناه و طاعت وته روان شه
دا خفي ذکر چراغ د حقيقت دي
که چراغ د محبت د په زړه بل شي
عارفان د دواړو کونو ننداره کړه
نا بينا مي د ښايسته له حال څه زده
ته معني له معني و غواره بشر
دا د کفر تياره يوسه تر سحر
دغه لار د بي اندوه بي خطر
د کامل له لاس بله ديوه در
د بوندون لذت به مومي سر د سر
شوېرک په تياره گرزي بي نظر
د آواز معني به څه غواړي له کر

میرزا خان الصاري ۴۹۷

یو په یو به د هر قام په ژبه پوه شي
 د صفات په عددونه غلت مه شه
 فاصلان له خپله جوډ په عذاب دي
 هر واصل چه له فاني خوي فاني شه
 د کثرت په انبوهي کس في بهر کا
 دا میوه چه بخیل شاخ پوري پخه شوه
 که هر خوږ په لوڼي نهایت نشته
 له اول د بنیاد له ما زرغون شه
 د شجر له لوري هسي خواب و شه
 له یوي میوي یوه ونه پیدا شي
 تر وډلي وت خواب د وني به دي
 له بي مغزه هېڅ غله نه زرغونېږي
 د نفر په خپل صاحب پور عزت دي

د میرزا خبري و غواره په زړه کس

که د زړه تخته د نه ده مکدر

ما چه ر کوت په باطن د معني ولي
 د لطیف د بېحدې صفت به څو کرم
 پر ابو باند د خاورو جهاز وینم
 په هوا گردان په څو پر بل گرزي
 د عاقل د عقل قیاس رسیدي نشي
 دا ساده آسمان په نس و په نگاره
 آفتاب مهتاب چراغ پر باند بل شو
 له اوورو ئي مه باران پزمکه کښي کا
 د بهار د خزان مخ پر مایسته شه

د وحدت په اټکن میشت د کثرت کلي
 چي تمام کسېف ئي رش پر مخ نیولي
 لور په لور د کانپو میخ تر وختلي
 لوي حکیم په کوم حکمت پور تړلي
 چه د کن فیکون لاس دي رسیدلي
 د قدرت په الماسونو دي کښلي
 دغه خپل هنر ئي نه پریښود پوهلي
 ځاي په ځاي ئي نباتات باند کرلي
 د غرمو د سرو رنگ پر پور واهلي

کل د بیرنگي ئي رنگ دي څرگندېږي
 پهر لور چه نظر و کرم لون لون
 بي حساب مخلوقات چه څرگندېږي
 و هر چا و ته خپل قسمت رسيږي
 دا آدم په اصل واره سره وصل
 حيوانات که ژوندي گرزي بي تکليف
 هر سړي د خپل چار پسنده دي
 د الست رحم پر هر چا برابر دي
 مخلوقات د آدم زاد د پاره و شه
 چه په دا حیات خبر نشي له ذات
 چه د نفس اماره په لغوته کېږوت
 د مجاز په پوتدون څه لره نازېږي
 تل په غتي سترگي خوب کا لک سويه
 د خناس به نصيحت له لار و ووت
 خوار جاهل د دیو و ددو په حساب دي
 تنگ تاريک زړه ئي لحد روح ئي مړه شه
 او پريشاني اندېښني مثال ځنځي دي
 هيڅ راحت پر باند نه شته بي عذاب
 د يوه صورت د وړو قوت ئي نه در
 د قجر په دود ئي اصل پر طرف ش
 د ظالم د جاهل هسي رنگ بايد و و
 هسي بار چه آسمان زمکي وړي نشي
 پ تلوار د کاملاًو طلب بويه
 هر دانا چه له دغه تاوانه خلاص شه

رنگا رنگ د زمکي مخ پري آځنلي
 د عظيم فراش بسات دي غورولي
 د دي لوي شطرنج لښکر دي پسرولي
 له ازل ئي سور سور دي پلي پلي
 ځني ځني بادشاهي کا څوک نټلي
 کل د کرو د نه کرو بار پر سړي لښلي
 تن په تن د حاکم حکم پر وېشلي
 په اختيار ځني منکر شوه چا منلي
 او سړي دي معرفت لره سازلي
 هر حيوان څه انسان نه بويه بللي
 که ظاهر صورت حیات روح ئي وړلي
 بي طلب پر لار ولاړ دي لک ځلي
 په څو وېش د خوب بولي په دود غلي
 د ریا په ډير مکر ونه ځان تګلي
 لا بتر له خوشو مرو سره شميرلي
 آراسته صورت ئي کور باند ډرېلي
 کور لحد ئي سلامت روح ئي خورلي
 دم په دم په خواري خوار په خوي رټلي
 امانت ئي په سر واخست بي ټللي
 چه يو اصل په بل اصل ګډولي
 چه تيري نار ئي ګري سړي وهلي
 بي قوت نادان په کوم فوت زغملي
 چه دا بار شي و نهستن و ته سپارلي
 ترو سهي علم لدون پر ورغلي

د دي هسي علم قدر اوليا زده
 د ده امر پهرڅه کښ روانيږي
 مردگان ئي د ږوندنيو په حساب کړل
 تل نه تله به حيات وي مرگ ئي نشته
 کوم نېک بخت له بېگانگي پاکيزه شه
 پر اوبو باند د ده چراغ بليږي
 په طلب ئي نحوست له ستوريو واخست
 په نه خوي ئي هيڅ ساعت ندي کړي

لک حق د اولياو د صفت دي

اي ميرزا له ديرو لږ دي چا ويلي

محبوب نه ده له تا پټ
 نه په خپل خپل حجاب شوي
 ته څرگند شوي دا غايب
 پاکيزه له شش جهت
 که دا و ويني نېکبخت ئي
 چه په زمکه تومن پريوزي
 دانه چري زرغونږي
 پورا سپک پر گلو گزي
 لښه زو تر وانه پريوزي
 زړه ژوندي په محبت دي

ميرزا شرط د عشق بازي

پټنگ درست کا له ديوت

د عشق درد دي بي پايان الغياث
 گل هرگز بي خاره نوي
 شاه له خپل ځان خوش
 بي علاج بي دزمان الغياث
 آشنائي ده له هجران الغياث
 بي پرواه دل ستان الغياث

میرزا خان الصاري

د عشق درد به هغه ويښي چه خبر له وي له جان الغياث
د آشنا په ياد ږوندي يم زه به له پايښي بي جان الغياث
د ميرزا فرياد د دغه دي

چه مقصود ئي بي نهان الغياث

خه عجب دي د عاشق د خاطر اوج چه و تخت و ته ئي لار نه وده د عوج
دا منزل ئي د صراط تر عايشي سخت وه ترو په سو پر باليد و خوت د عشق فوج
محبت ئي يو بي حده لوي درياب شه په ورمي اثر ئي لاند کا تر موج
د وحدت توره ئي واخست له ميانه پر کثرت ئي نامه کسيه وده د زوج
اي ميرزا محيط و هو جا رسيدلي

او گنگا پر شمس آباد دي پر قنوج

په ژوندون که د رضا دي بي لالچ دغه صافه سينه خلاصه کړه له شچ
په غفلت د خاطر خپل ځنگل شه شيطانې وسوسه شپږه گنډه وچ
نگران ټرگي د يو اندېښني ډيري د ږوندون وعده د لږ و ډيره هېچ
روحاني ميلمه عزيز دي به ئي گوره د ملوک لايقيت نه لري خمېچ
دد طمعه د سترگ خورې په دود بهوري پسته توکل ئي خلاصه کړه له لېچ
وو شپږ کړيدل په کهترې کړي د غرور توره د کمېاسه په قېچ
په مثال د نرېمې له تي شنه خمېزه نه پخپله رضا سخته کړه وچ
د پنځو گټو عجب سره واده ده چه په کهترې اقراره شوه کمېچ
د صورت په کمېني کمېني درجه ده د نکين لايقيت ورغي ته خېچ
په ظاهر کې د باطن لنداره کړه د پښين په اصل لوي په گمان کېچ

اي ميرزا د پکاڼکي لوني کوره

چه شيرين عمل پيدا شي له مېچ

ترخه شراب بايد دي چه تعريف ئي شي له زور مگر يو زمان نه خوشم د دنيا له شرا نه
د ساقې له ميړنوس کړه زينت واره فراموش کړه چه سلېمان له تخت ږيوت هغه بهرام هغه ئي له ک

امید کری پدا دهر نوشی نیس داروئی زهر
 په روح فریستی سفر کا لور په لور دا خبر کا
 زخو زره پد نیا بند کری عاقبت یشتی پند کری
 یا ناوی زره شوی په خون نه ده مړه شوی
 رتی مړه پراته په غولی نوي نور عاشقان بولی
 سري چه پر عاشق شه په بوندون د غم لایق شه
 دنیا پسي خود درومي قرارگاه به تی نه مومي
 میخواست پندونه نغوره په مقصود پسي وکوره
 میرزا وخت د آخرین دی پر قسمت سفله کمین دی

د دی دور فتی دیری له بدانو خپس و غور

که یوخل د خدای له عشق همخانه هی
 له هستی به نیستی در لره در شی
 دا کمال عقل واره تا خعه دی
 د تهمت غشی به واره پرتا ووری
 د زره حال به له نا اهل خلق واخلی
 دغه غیله ودانی به ویرانه کری
 که د خان پر دا سوزان لنبه کپیتهو
 یو هراب حقیقی به د تر خله شی
 په هیچ دود به د دوو کولو پروانه کری
 ترو باران به د رحمت پر عالم ووری
 دا د حال اهل به ستا له حال وانی
 په ویل به د ویلو خواب ور کری

که گویا د د گویا په ثنا کپیوزی

د میرزا په دود به یاد پزمانه سی

چه امید په دروغجن مکاره ک
د نادان د ناداني تر فهم و عال
وداني ئي مشقت په زهيرپري
هر سري چه نه دنيا وفائي غواري
سعد و نحس په کرده پوري ترلي
زه عجب و دغه هسي رنگ عالم ته
يوه ورځ به درياب موج وهي پر بله
سالکان چه دا رواني اوبه گوري
داندين د خپل مقصود په طلب گريزي
ذاکران چه د غفلت له خوب وېش شو
مسافر چه له خواږه خوب بيدار شي
د فقير خوشي له سوزه له کتابه
هغه ملک به له خلل نه خلاص پري
که آشنا د نا آشنا خبري نغوري

چه فرمان د زورور ورباندې وُشي

د ميرزا قوت له کومه څه چاره ک

نیست و هست واره په ده يم
د نيستي معني زه يم
گاهي غوټه پر اوبه يم
د دي لا مکان مرغه يم
جمع شوي په ساره يم
د آسمان پر مخ اوره يم
هغه نه شته چه زه نه يم
او گويا په هره خوله يم

زه به څه وایم چه څه يم
هر چه نیست شي له هستي
که ذره د نمر په مخ کښ
د وصال په هوا ورزم
ځان د ینځ په نامه بولم
يو څلور عنصر مي واغوست
له وحدت پر کثرت شوم
حياتي مي له حیاتو

زه شنوا په كل غوړونو
توانائي مي په هر چا كېښ
ارادت مي ذي له وارو
له بدانو مي بدې ده
د نيكسخت پر بخره شهد
له هر چا يم په هرڅه كېښ
بيناي د هر ليمه يم
داناي د هر يوه يم
بيا راضي په دا خپل كړه يم
له نيكانو سره سمه يم
د كم بخت په ځان لاشه يم
خيري نه لرم ناره يم

د ميرزا په خوله ونيږم

يو روښان بي مثل زه يم

كه جهان د حقيقت په نظرون
كه لاهوت يې ښايسته په سادگي دي
دانايان په هر ظاهر كېښ باطن گوري
يو اصل د اوبودي يو د زمكي
د مشرك آرسني يوه مخونه دوه شوه
د حقيقي محبوبه څه رنگ صفت كرم
نن مي ځان له سود وزيان فراغت كا
يو زمان هستي نيسيستي هستي كا
سامعان يې د رموز په معني پوه كړه
سالكان يې د سكونت په سر روان كړه
د ميرزا مخ يې و مخ ته ائينه كا

د بېنا سترگو لیده د زړه يقين

هر سالك به د سلوك په لار كښي سم مري
دغه عقل چه پر عشق باله شيدا شه
حياتي به تر ابد آرزو نه كا
تر دغه ښادي به زيات ښادي څه وي
چه د حقيقت د مين په صنم مري
د عرب په مينه گوري چه عجم مري
عاشقان چه له محبوب سره محرم مري
چي په هسي محبت كښي دم پدم مري

معرفت ئی د عارف د زره چراغ کا
 بد گمان د نا بیناؤ رنځوري ده
 ذوق و شوق ئی د اندوه پرغولي پري مشقت
 عنایت د مسیحا ورسره مل شه
 واره چار ئی په امر پوره کيږي
 خدای جوئی د مخلصانو حیاتي ده
 د الف د یکانگي بزرگي گوره
 مشرکان د ځان تر سیوري فراغت شو
 ذات صفات ئی همیشه پریوه حال دي
 د فقیر میرزا خویونه زیات کم مري

د دي مستي شها زلف تار په تار دي
 هر ويسته ئی گوښي گوښي کمند روغ که
 پر هغو زرنو به چر قرار وي
 چه له هسي خپله ځاي شوي بي ځاي
 چه د دي محبوب په مينه ديوانه شو
 واره چار په خپل مينه شوي دوراند
 په خلوت په ميخانه کښي ئی ځاي نشي
 له دي هسي شها څرنگ هتياتي کړم
 ښايسته صورت ئی ونه د چندن کړه
 چه و هسي رنگ ديدن وته هوس کا
 همیشه د عاشق زره باند ورتيږي
 نن ئی بيا د خپل جمال ديوه کړه بله
 عندليب او د عاشق نامه پوه ده
 دغه سترگي ئی کنول کسي بورا شو

د توحيد ديوه چه بله شوه تور تم مري
 چه صحت وړ لره وريشي الم مري
 چه ښادي ئی په کمال شوه اوس ئی غم مري
 په افسون ئی گهني مار گهي لرم مري
 بد خواهان ئی له دښمنو سره درهم مري
 لك كې چه يو زمان بيرون له يم مري
 چه دوئي ئی له عالم په رقم مري
 چه دا يو يواځي و وينی دووم مري
 غورولي لك سيوري په رخسار دي
 خوري شوي د زخمي زرونو په ښکار دي
 چه ځکولي ئی د ميني په مهار دي
 د استرگي ملك ئی کوم دي چه قرار دي
 اوس وتلي له تسبيح هم له زيار دي
 او بي ميني له جمله کار بیکار دي
 نه په مينه د مسلم نه د كفار دي
 چه کاته ئی و ويشتو و ته طيار دي
 دا گيسو ئی تر پريوتي لك مار دي
 د جهان غمونه واره پر انبار دي
 د محبوب کاته لنبي سترگي انکار دي
 عاشقان لك پتنگ تر زار و زار دي
 په ثنا ئی بخير زرونه موسيقار دي
 او کاته لك هوسي صاحب اختيار دي

دواړه وروځي ئي ليندي بانه ئي غشي
مخلصان په دواړه کون آزادي که
قرده خوشي به زيات خوشي څه وي
دا کثرت ئي په وحدت باند ارهت کا
وهرچا وټه ئي خپل پوهه کښي پوهه

اي ميرزا ته دا ملالي سترگي وينه

چه مدام د يار له ميني په خمار دي

د عاشق له حال څه پوښتي وگري
په دا هسي غم به ولي مبتلا وم
پر هغو باند به څرنگ قراري وي
محبت ئي د خراب خاطر خنځير کا
يو عجب د ميني حال پر برابر شي
بي اختيار د اختيار تلاش لرين
چه ميوه په کماليت له وني پريوزي
دا حباب له اوبو روغ پراو بو مات شه
کم دليل له خپل بخت مشوش دي
د معني په معني يو يو پوهيدلي

د بي حدي لار قياس نه دي چا کړي
که خاطر مي د نظر له نغوټي ژغري
هرچه زړه ئي د محبوب کرشمي وري
د ديدن په زور ئي را ځکاوه دا پري
بي ديدن نا قرار په طلب ستري
لدي مرگ د بوندون هوس کا مري
په خوشي له زمکي سر پورته که زري
د سيلاب له منځ تپتي نياز وري
دا هوا ئي تبستوي لک خسري
پر څره لار سفر کا څره وري

اي ميرزا و آئينه ته نظر و کا

د پولاد په ميان کښ نشته اوسپن خري

۵۶

له ديوان د محمد كاظم خان شيدا تخلص

خوي د محمد افضل خان ختك

محمد كاظم خان شيدا

۵۱۷

بسم الله الرحمن الرحيم

آلهي د محبت درد و فغان را په معصوم کنار د نور غند جانان را
چه مژگان مي د جوهر حکم پيدا کا هر نفس لکه مرآت حيران چشمان را
ما له درده د غنچه په شان اوده کړه و پهلوته مي بستر د خارستان را
چه خپل بڼه په آب د چرخ نه کړم سرسبز د همت غلو پشان د کهکشان را
چه مدام وي په چشمه د آفتاب ولي د سحر پشان درست عمر سپين دامان را
چه کباب ئي په گرمي خما جگر شي د لاله غند په جام مي جوشان را
چه خالي نوي يو دم له جوش خون زخمي زړه لکه غنچه په تيز پيکان را
ما شيدا کړه د يثرب له جاروب کښو
و تدفين وټه مي خاک د پاک آستان را

مرده دل ئي د جمال تماشا څه کا د مجنون تصوير ادا د ليلا څه کا
چه آشنا لکه غزال د هيجا نه وي په هغو سترگو اثر د وفا څه کا
د سرور اسباب په کار د مهجور نه شه د دستار غنچه مقدم د صبا څه کا
چه پاره ئي گريبان لکه سحر وي تستر د حال دا هسي رسوا څه کا
هرگز نه لري بهره له دست و پايه د سمک عالم به رفک د حنا څه کا
سپک په شان کړي د حباب تنگ ظرفي و تمکين ته د جوشش د دريا څه کا
د وفا طمع ئي مه کړه سکندره ورته وه گوره دوران په دارا څه کا
په ستم ئي د تاختن تمام خراب کړ د محمل ناکه ئي نور په صحرا څه کا

۵۰۸

که پرواز لکه شهبازو کا هاله شي
گيرائي د هغه دام په شیدا څه کا

که ساقی تلخه باده دریای شور کا
آراسته وي تل محفل د خنده رویو
چه په لاس کبې ئی تل چوب لکه شانه وي
دل تنگی کرم لکه گل په خندا ورکه
چه په سړي سبز آسمان زري دستار ږدي
لکه گل کړي گران بار تر دامني
د فلک په جام به مست کله مې خور کا
زمانه به د گل جام څه رنگ نسکور کا
بي افسون به نیول د تور منکور کا
که مې بل د صبا باد په خونه اور کا
عاقبت ئی لکه شمع بیا سرتور کا
باد د څه لکه غبار په کشف سور کا

چه امید په خپل صورت د وفا نه شته

شیدا څوک د ځان آشنا یا ئی خمسور کا

ستا گلگون به ولي عزم د میدان کا
پس له مرگه وي ناله د سینه جاکو
و اصلاح ته ئی نمک گزوي په خیال کبې
تیر ماري د هغو زلفو لوي آفت دي
چه نفس ځما د آه کا سر کبې
د حباب په شان ئی زړه نمایان نه شي
و صحبت و ته ضرور مناسبت دي
هر مضمون ئی مبتذل په شان دني دي
که فرکس غنډ عصا د پیري واخلي
د نمر اور ئی په سربل به فریاد غرونه
تل په خپله هیبه مست لکه غنچه یم

څه به یاد په ما شیدا پیر مغان کا

حلاوت شه په عالم کبې بس عجب
گرمي هسي د صحبت ولاړه له خلق
په شکر باند شي لید مگس عجب
چه له اوز سره ټکاره شي خس عجب

سر بالا کره لکه گرد تر گرد غافل
 بلندي ټي د حباب په شان يودم ده
 له تيزي ټي هيڅ غبار د جولان نه شته
 د سبب له پردي وړه شیدا گوره

بي حایل د گرداب قفس عجب

نه حاصل د همسکانو له دولت
 خود بيني کله شپوه د صاف طينت ده
 سرگردان کاند گرداب خلاف د بحر
 د زوال علاج هرگز نه شي په زرو
 د مرآت غند جوهر په ابرو ورکا
 چر نه چه دار محروم په ميدان پر پردي
 په ذلت کهي مي عزت د ارتفاع دي

همیشه وي نرم چوب غذا د گرم

شیدا مشه مرد خالي له سياست

ايوان څه کوي په دا سپنج عبث
 د دنيا قصبه هميش مرداره گرزي
 نه ټي خوري نه ټي خوروي خاور ټي قوت شي
 خوبه جوړوي در ټي مشکين خالونه
 عاقبت به د د نرد بازي باخته شي

تک و تاز بويه شیدا په لويه دشت

شاطري کوي په دا شطرنج عبث

نه مدام لمستي پروت ټي نه کر هيڅ اندېښني نور
 ست پر د غنډ لیب د گلرېز خس و خاشاک کره
 اړه لکه شفق ځي سره لمن هسکه نيولي

شه ساحل د محيط بحريعني و څښه اوبه
 تل د عشق په نوبهار کهي تر پتنگ پور کوز
 په آسمان کره خپله خونه بيا آخته د خون

ب کبهي مي کورځکه د حباب پشان معمور دي چه بنا ئي هرگز نه شوه دل بسته په مسکن پو
قسمت ځني وگړي په هزارشان حاصل کړ د حباب پيالي که بحر تل پلاس کبهي وري لسک
يم را باند راشي لکه نمر په زر ريزي کبهي زه په دا افتاده کي کبهي تر گريز کوم د سي
له سائي سره ئي نه وي شيدا سم د شهباز اصل
چه قانع لکه همای شي د د خوان په لقمي سپور

په دا بزم کبهي به لوي ترجمشيد نام کړ د فلک پشان که خپله سببه جام کړ
چه ئي لري کړ نقاب له زيبا مخه د صبا قاصد فکر د مقام کړ
ناز به نه کوي هرگز په نو حظي اندیشه که په آغاز کبهي د انجام کړ
مشی بوي د د تنگ چشمي غنچي گل ازاله که له دماغ د سر سام کړ
دیر به ستا په سبب خواب د راحت وکا که د مهد په شان وړک د ځان آرام کړ
رنګ د څه وکا پرواز د غنچي مثل خپل صورت د ځان دانه کړ هم گلدام کړ
ځني کوي د هند سبزان يوسي په سترگو آراسته که په هر باغ شاخ د بادام کړ
د تنور شعله په آب د فواري شي سرد جوشي که ورته ياده د ايام کړ

شيدا زده کړه د آفتاب گرم روئي

لار به طي د خپل مقصد په يوه گام کړ

په سبين مع ئي تور زلف تار په تار کړ د عالم خوني ئي وراني وار په وار کړ
څوک د روغ نه دي پريمي پدا ملک کبهي د غمزي توره په لاس په چا گذار کړ
چه آفتاب د د جمال شه بي نقاب بيا به گرم په عالم د عشق بازار کړ
مسحر د ولايت کړ په خوبو غلامان به قول خوبان د هندو بار کړ

هيڅ به کم ځما جنون نه شي حکيم خپل گلداغ به را ته عين نوبهار کړ
چه د زړه په هدف تل لکه سم لکي د کړو بنو له تيره به څو زار کړ
خپل ناکام به ديوانه شيدا دريائي

که دامن په کاليو دک لکه کهسار کړ

بوي په زلفو کبهي ځما گلبدن راوړ که په دام کبهي ئي آهو د ختن راوړ

خاصیت لري د گل غنچه دهان
 قطرات د اویو تل په دامن جمع
 چه حما په آتشین آه نرم نه شه
 شمع خان تر مرگ پخوا ژاري عالم
 سر زلش به بیا د کوم شوریده کاند
 د ماتم لباس مي سپین په بدن نه شه
 نن شیدا له خان سیر دي لکه شمع

ستا محفل ته ټي بي سره گردن راوړ

راغلي بیا په قصد د گلو گل فروش
 هر جرس ټي دي حباب د هموار بحر
 په طلب کهي ټي شه رنگ د خان په وینو
 که افتان لکه پروین کهي خیزان څي
 ما لباس ورپسي رنگ د گل په شان کر
 راشه کوره د کاکل سیه مستي
 چه هېڅ مرغ د چمن نه دي بي خروش
 قافله په دا صحرا درومي خموش
 لا ټي نه رسي یاقوت تر بنا گوش
 ستا له بزم روان شوي څو مد هوش
 لکه بوي هسي مي وه ووت له آغوش
 یو قدم په لار ټلي نه شي بي دوش

د آسپا غنډ به زړه د گرداب وه جوي

زمانه شوه د شیدا هسي سرد جوش

چه غیرت ټي پیچ و تاب په هر موکېښ
 ندي سترگي د آهونه ورته څیر شه
 گویا بوي د یوه خار په چمن نه شته
 څو به ناز کوي فلک شب هلال
 چه اثر ټي په بیمارو سترگو کاند
 پیچ و تاب ټي د حسرت دي جوهر ندي
 شالي ولي لاس د تا په گیسو کېښ
 ستاد سترگو شوڅي داغ په آهو کېښ
 تا د گل په بستر هسي پهلو کېښ
 چه له خیال ټي کلاه په آبرو کېښ
 په شرابو ټي لقب د دارو کېښ
 تا چه مخ وته مرآت رو برو کېښ

هغه لاند کر شیدا جهان په فکر

چه ټي سر لکه آسمان په زانو کېښ

اي ځمما تنها خاطره کم فراغ
گل مې هسي په قفس د غنچي بنده شه
په باده کېږي ئي بهار دي جنون بهي
در کېږي نه شته د چراغ گرم روئي
تواضع د بلندي پایداری ده
تل په هېڅ وي سیه مست سفله وګړي
چه ئي سترګي دي په کنج د زندان سپردي
د شیدا وحشت خبر نه شه له راغ

بيا د راوړي په رخسار تار په تار زلف
ګستاخي وه د شاني شوخي د باد هم
ورته وه کوره عجب دور قمر دي
راغله نن نوي فتنه له جولان ګاهه
د شاني په دود پيدا کړه رسا فکر
چه ورځي له درازي تر زمينه
له کمندۀ ئي شیدا څه رنگ رها شي
چه شيران د دشتي بند کا په تار زلف

چه ناله کړه عندليب د نو بهار گل
هرگز نه شه په احسان د پسرلي مې
سر سږي ئي د بهار له ابر نه ده
ستا له باغ خزان هسي دور تر اوسه
شکسته شي لکه رنگ له نازکي
غلغله ئي په سودا و ګه بلبلي
چه په شان د بوی روان شه له چمن
خوله چه پريشوه د غنچي پخپل رخسار گل
له صورت کړ پيدا د شمع تار گل
په خپل زخم مرهم کېږه د زنگار گل
چه شي بوتې د چکن ستا په دستار گل
که بستر کا ورته جوړد خپل کنار گل
رخت چه وا کا يونفس په خپل بازار گل
معطل نه کړ په لار کېږي د پا خار گل

کاظم خان شیدا

۵۱۳

په تدفين به تور خاور د صحرا وړ
نه چه زرگړه شیدا خرڅ د خپل سرکارگل

چه لبريز لکه لاله په مټي ساغر کړم
ملک و مال دي تل باخته د آزاده و
د فانوس په پرده بند لکه شعله شي
په صورت مي شي خولي له حيا مات
ایمني مي غنچه شان وي له کلچين
کله لوبست شعاعي خط شي په کورانو
نور به څه په بل دهمن و باسم توره
شیدا نه مومم گرمي له هم صحبت

که خپل ځان په سرو لنبو کښي سمندر کړم

هسي رنگ له د عالم تنها خوښ يم
تر هغه چه خشک طينت د ساحل وينم
چه ښاره ئي له لقمي وږي مگس شي
چه په شان د آفتاب نه ده گرم روپه
چه په قيد ئي د قفس کړم لکه زرکه
که بيدار لکه تصوير له خواب نه شه

په دا حال له خپل بخت شیدا خوښ يم

چه له خپله سره تير د کليک په شان يم
دا گرمي ستا د چشمانو د نگاه ده
چه خاطر مي شه مسکن د د سبزانو
د شاني په صد پاره جگر قسم کړم
د خزان له ترس کل ته کتي نه شم
که پرواز مي په هوا دي رها نه شوم

د غبار په شان ئي يووړم پروا نه کا
دامن گيرد هسي شوخ گرم جولان يم
په هندي ادا ئي وه کر په ما چار
زه شينا په زړه ساده د روه افغان يم

چه مين په کچلي سترگو شهلا يم
يو قدم په مزکه نه لگي بي سنگ
له احوال مي غافل تير و تفنگ دي
چه مي نه شي قراري په يوه دشت
د گداز موج مي دم په دم زياتيري
حواله مي په تيشه د فرهاد نه ده
تر هغه چه سرد جوشي د حنا وينم
آمزش مي لکه آب د گوهر نه شته

شيدا کله له ساحل سره آشنا يم

چه جرس ئي خالي نه شه له فغان
په خيره نظر جلوه د حسن څه کا
اختلاط ئي په وحشت د سترگو نه شي
مکروه ژاره فرهاد سيل د زرکو
د صبا په شان ئي طرز د خرام وينم
چه منغول په تماشا د نوبهار شوم
په هر بهاخ ئي د گلبن و يو خو چيغي
لکه موج په هر دم زير و زير دي

په هر لور لکه حباب خانه بردوش څي

که شيدا شه آواره له خان و مان

د اشفاق طمع به څه کړي له اخوان
آخر و ژاري په شام د غريبانو
ننجه ئي ورکيده دي له کنعان
که هر څود وطن صبح ده خندان

زمانه په رعایت د گاو و خرده
د کورني نیل د پوري په دیده کر
د غبار تدبیر د څه په خاطر گزي
هغه دم شي نیشکر له شیریني
په لیمه کښي ئي د خښ په شان غریزي
خسته زړه ئي غورزوي پتورو خاورو
اي په رغم د شیدا کاکل افشان

د شبنم دانه که تخم شي د گلو
چه ئي نه شته لکه گل نه رخسارونه
حال د سوي طالع څه بیان کړم چا ته
معطل په عارضه د شام غریب دي
د آسمان په شان ئي تیز د فتوتیغ کر
د دریاب له سرد جوشي د حباب زړه چوي
شیدا قطع د امید بویه له خپلو

کاشانه د د دنیا وه گوره درومه
کهن سال لکه اطفال کوي بازي
که مي نمر په تندي وه دري همایه
په مشعل د خپل خاطر په دا ظلمت کښي
سمک نه لري بهره له دست و پایه
په محفل کښي د مینا یوه کرځي
دم د مهر هره وړې وهي شیدا ته
د فلک مهر و وفا وه گوره درومه

روغ به نه شم بي وصال راشه کښینه
آخر کړي لاي قرار رم سرشتانو
شه خبر څما له حال راشه کښینه
د وحشت په خوي غزال راشه کښینه

په مراد د عندليب بي وفا گل
زه آرام لکه بسمل په پرهار موم
تل په دا خمه ابرو په شهلا سترگو
چه ايام کړوسره ياد د بي غمي
جلوه گر شوي پس له کال راشه کښه
له تانه غواړم دسمال راشه کښه
د خپل بارشام و هلال راشه کښه
يو ساعت خما همسال راشه کښه
نازکي د يار د طبع کړه منظومه
اي شيدا نازک خيال راشه کښه

په انزوروي بلبل وه کړه چيغارونه
په رخسار تي عرق وينم توري زلفي
په يوه قدم عصا څي تر تا وړاند
و چشمانو ته تي خم دواړه ابرودي
که تي وه لکي نظر د تا په حسن
پس له شام گوره رنگ د شعله رويو
د هغو د سرکلاه کله پريوزي
چه روزي تي استغنا په شان د آب شي
د شيدا د طبع چه بلبل گويا دي
راشه نن د خيالات په گلزارونه

په نرمي د هيڅ دښمن اعتبار مه کړه
آخريه ويني آرام د بسملانو
لاس د پر لکه مرآت بچيل جوهر دي
خلاص به نه شي سرکشان له گوشمالي
سکونت د په اختصار نه دي تمثاله
زر افشان لکه آفتاب شه بي طلب
شيدا سوال ته د سائل التظار مه کړه

څه افسون د په ما وه کړ پريزاده
چه يو دم نه يم خالي د تا له ياده

زړه مي ډك لكه سپند دي شعله بويه چه د زړه په مراد وۀ كرم څو فرياده
 بهانه ډ د غرض مگر شانه كړه ته ټي لاس وروړي و زلفو ته شمشاده
 چه آواز ډ د تيشي په كهسارنه شته د شيريني په طلب لاري فرياده
 پاسباب كښي مي زړه بند پاسباب نه دي د چمن په قيد سروه ده آزاده
 نتيجه ټي د ديدن عظيم آفت دي لكه برق شعله په لاس وزي بيداده
 مهيا ورته قفس د شاخ گل كړه كه څه رحم په بلبل كوي صياده
 په سختي كله امساك د دولت كړي جوهر نخي په هيڅ وقت كښي له فولاده
 چه په هر منزل كښي سرخوري لكه شمع د هغه رهرو څه نفع ده له زاده
 هميشه ټي پيچ و تاب لكه جوهر وړي

چه شيدا راغي تر ډ حيرت آباډه

كړي چا په خپل هنر خود نوازي ده په محمود باند موقوفه ايازي ده
 د دنيا نعمت ذليل كړي لكه زړي په خروج ډ له موي سرفرازي ده
 زه په صل مرگه يم مړ په ژوندانه كښي هر نفس مي لكه شمع سربازي ده
 د هدف په شان مي آه ترخولي و نه خوت كه زده كړي ډ په ما تير اندازي ده
 په ژوندون به لكه شمع دل سرد نه شم چه تر مرگت پور ځما جان گدازي ده
 د پتنك غند ټي تل په ما غضب دي چا مي كړي شعله خوته غمازي ده

راست گويان لكه مرآت شيدا حيران دي

په هر لور د زماني سخن سازي ده

نو بهار له باغ و راغ سره آشنا شه په سرو سترگو ټي ژړل ځني جدا شه
 د غنچي د رباط در په وا كېده دي قافله د رنگ و بو درومي صبا شه
 د سوخته جهان لوڅري فلك بولي ستا خطا فكر ته څه و ايم خطا شه
 آبادي ټي مستلزمه د زندان دي هر خاطر چه آزاده لكه صحرا شه
 چه تر اوسه دي حيران په جهان پاتي د مجنون اسم ځما په تماشا شه
 چه په قله ټي خبر نه شوي په افكار هم ستا له صاف شست تيرهسي رها شه

۵۱۸ ابادي ٿي بيا محاله ده نادان
د شيدا خاطر لوي مهر وه تالا شه

اعتماد نه شته په کار د آسمان څکه
و هلال ته ټي ورکړي په لاس لور دي
د دنيا آرایش هيڅ دي و دانا ته
ته به څه په دا ميدان چوگان بازي کړي
د سحر دولت کامل بدر حاصل کړ
د ذري په احوال تل د نمر نظروي
که د جام لکه حباب وه نه ليو سيند ته
آفرين د په همت شيدا خټکه

لوي راحت دي ستا د جور گزندونه
ځما زړه ټي کله را نيو ستا له زلفو
د آسمان گردن ټي خم کړ انسان څه کړ
د صورت له دام خلاص سبکرو حان دي نه وي بند د زرکو سيل په بندونه
د راستي په سپينه لار سنگ وڅارنشته په ليمه لکه حباب کوم پندونه
تعلی نکا اثر په صافو زرو نو سره لري دي سپينه و پوندونه

چه پيدا کاله شيدا راستي د ژبي

څوک تر آخلي لکه سروه سوگندونه

په خلاف د خپل تاثير سره سائي شوه
هميشه د زړه کلام آروي بي صوت
آينه ورته آفتاب نسي د صبح
له آسمان ټي کم نه دي بام د خوښي
تميه د زندان بويه اي صياد
زه د خپل فلاخن سنگ په ډير هراس کړم
چه د سترگو ټي لا زياته گرياني شوه
چه نصيب ټي لکه کلک شنواي شوه
بيا شيوه د گلستان خود آراي شوه
د فتني په کار ټي ختمه رساي شوه
طايفه د بلبلانو سوداي شوه
چه پياله مي لکه چرخ ميناي شوه

استعداد ور کر فلک و کج نهاد و په ناخن چه د گره کار کشائي شوه
 تر انسان شیدا راضي په اژدها يم
 چه د گنج په شان مي خوښه تنهائي شوه

آماده په هسي شان يم و سوختن ته چه شي برق د صورت بريښ څما خرمن ته
 کار په خپله تر دستي لکه حباب گره چه محتاج د خياط نه شي پيرهن ته
 حوصله مي خوشه واري تل لبريزه که پرواز نه کړم هرگز دانه چیدن ته
 زبان دان د هر زبان په هسي شان دي چه جواب په ظرافت کا و سوسن ته
 نامور به په جهان شي تر شيريني که تیشه ور کړي يودم و خپل کوهکن ته
 په گلگون سرشک مي رنگ لکه غنچه کر هاله جوړ شوم د گريوان و دریدن ته
 د صبا په سعي گل د مالکي څه شي کله جوړ دي ترش جبين و شفکتن ته
 خو په بخره ټي ژړا لکه شبنم وي

چه شیدا ور شي بي تا چر کلشن ته

څه آرام کاند حاصل په دا جهان زړه چه مدام رپړدي له بيم د آسمان زړه
 په فراق د رفته آب غافل خلق قوي کړي لکه گرداب په خپل دامان زړه
 هرگز مه شه دل بسته په دا باغ پور چه آخر تر غنچه لاره پریشان زړه
 راشه وۀ گوره د درد ژړا په وينو د مينا په شان مي راور خون فشان زړه
 په درياب نه شوه رخنه د گرداب رفع سياست ته راور سخت لکه سندان زړه

بال و پر به د شیدا د طيران وۀ شي

که ته صاف لکه بيضه کړي په آشيان زړه

هر قاصد چه روان شوي په تور تم دي پريوتلي هغه دم لکه شبنم دي
 د ليلي په رگ نشتر قيس مجروح شه که ټي نه وي دا صفت کله همدم دي
 په معني کهي ټي لیده کهي صورت شي که مبني په دا ديوان بيت الصنم دي
 چه جرعه ټي په ساغر نه شته د ميو په قطره ټي قادر نه بولم که يم دي
 نوي خط ټي شه نژدي و لب شک ته که په لاس کهي ټي تعليم شيرين قلم دي

رغیده ئي لکه برق معاً فوراً دي تا چه يیسي په هر زخم خپل مرهم دی
لکه نمرچه سوزان داغ د شپي په داغ شي څما داغ په داغ دا هسي بي اهم دي
چه سایه کاند مدام په سرد ستړيو
شیدا شام د غریبي عجب عالم دي

په دیدن د زیبا مخ سترگي مریږي د آفتاب په چشمه خوا د چا سر پړي
لا علاج لکه سیلاب صحرا ته درووم چه په سر مي هر دیوار د کور نړ پړي
نوبت مه غواړي د کار قهي دستانو د حباب دانه د چا په آس ور پړي
مکدر ئي په کلام شي تمام بزم پهر دم چه د قلیان په شان کړ پړي
په مرهم د زنگار روغ نه شه زیاتي کا د هلال په دود مي زخم خو زړ پړي
له نظره د ئي بيم کا خوب و زشت هم
خو چه سترگي د آسمان شیدا غړ پړي

د راحت آسباب مي نه شته په محیم کښي چه خیمه لکه حباب لرم په یم کښي
که مالک د یوه خس نه ئي غم مه کړه قریه سوز آتش به مري ستا په حرم کښي
په عرق د رخسار تر شه ستا په سر ږو ما فروغ د گلرین وه لید په شبنم کښي
د عزلت په حجاب کله پوشیده شوي د عنقا غند څرکند ئي په عالم کښي
التفات ئي سترگي هونږه را ته نه کا لکه شوخ آهو چه وه گوري په رم کښي
هیڅ علاج مه کړه څما د رسا زخم د بسمل صحت به څه وي په مرهم کښي
صبح و شام سیه لباس او گریبان څيري زماني غند مي زیست دي په ماتم کښي
خوش خطي ئي د رخسار په عجب شان ده نه شته کار د هیڅ قلم په دا رقم کښي
همیشه به شیدا خان په څه شان ژغوري
چه مدام د زلفو مار وي په تور تم کښي

له دیوانه د اشرف خان خټک متخلص په هجري

خوي د خوشحال خان خټک

۵۲۱

اشرف خان خټک

۵۲۳

د بوسي وعده هميش يار په فردا کا
 چه هوس کا لن د گاندو په کارونو
 يار آگه نه دي د دهر له نيرنگ
 هونبره نازد زيبا مخ په حسن مه کړه
 ته له کبره چه له ما سره دروغ کړي
 د وصال په ملک اسباب د عيش ديروي
 د گل مخ ته هرگز مه گوره بلبل
 په صلاح به بلبل گل کله رخصت کړ
 د صبا په اميد دير په ارمان لارل
 چه په طمع د ژوندون تر فراغت کړي
 نن نوبت د يوه کار په جهان وينم

بيجاپور هجري په خوب ليدلي نه وه

آخر پيس شي هغه کار چه ئي قضا کا

چه زلفين پر همه مخ باند مهر غول کا
 هر چه مخ ئي برهنه په چشمو وه ليد
 په چارگل ئي ملک همه زيرو زبر کا
 هيخ اثر ئي په زړه نه شي له نخوت
 هغه کار چه يو نظر د جونو کاند
 هر زيبا مرغول ئي وژله لکه غول کا
 په ژړا لکه مجنون خانه په چول کا
 لا به څه شي چه په غاړه همه پسول کا
 که شيدا په ناله تشه ناله قول کا
 هسي کار نه هراول نه د شه غول کا

اشرف خان خټک ۲۳

شهي مه رڼه په کچ پېمه چرپه خوږشي
هرشيدا چه ئي په ديد د حسن ورشي
عشق يوڅه سنگ محک دي په دنيا کېږي
د خورو ځنيو بها په جهان نه شته

هجري قدر د طرو تر هرڅه دير دي

که عزت ئي څوک د عشق په تله تول کا

چه اوربل د مخ دپاسه لکه سپر کا
د ياقوت مثل ئي سکورننه آتش ده
ځمکلي ئي څکه سره د يار په وينو
ابروان جوړ ليندي بانه ئي شمي
هغه دم چه سنگاروه که روانېږي
ژولیده زلفي چه خم کا په رخسارو
توري سترگي ئي لا توري په رنجو کړي
نرمي نرمي قصي کا واره فريب دي
اور ارم ئي و عاشق ته مهيا دي

د عشق سيوري مشخص سنگ پارس دي
په مذهب د سربازانو کشتي دي
غمت د نه کوري هرگز د يارو مع ته
هر چه وه کړه د هجري په زړه دلبرو
له جفا به هجري شا نه کا و يار ته

که لت پت ئي تن په وينو کېږي احمر کا

د ارمان په داغ به زړه خپل مبتلا کا
په الطاف ئي غرور مه کړه فريبي ده
چه له تيرو ئي وفا تر سره نه کړه
چه باور څوک په کارونو د دنيا کا
گمان مه کړه چه دا مهر په رستي کا
هر چه نن ځني وفا غواړي خطا کا

د هر کار بنياد ټي بهي پر جفا دي مه وفا غواړه له دوره نه وفا کا
په ياري د هغه يار بدائي مه کړه چه په يو نفس هزار ځاي خندا کا
زه د يو ساعت باور په عمر نه کړم هغه اوم دي چه اميد دیر د بقا کا
دا زيبا مانر ټي چه ته په جهان ويني نهايت به ټي گردون همه صحرا کا

يو زمان به هجري تير په دکن نه کر

دوران کله په وينا خپله رضا کا

چه ټي زلفي پر خپل مع کړي پچوتاب څما زار په مع ټي پرات د غم باب
غم د يار له همه ما کړه ميله شه ما حضرمي ورته پيش کر زړه کباب
محبت څه هسي زه مالیده نه کړم چه به خوش شم په صل جامه د شراب
زه په تبخ د هجر غوم بهار به څه کړم زيري روغ خلق ته کار کا د رباب
لا د عشق لنبي و ما و ته جنت شوي يا ماهيو ته بهت وينم درياب
په نومي د زړو تسخير کا غلط مه شه دام طائر ته صياد پت کا په تراب
چه په خم د زلفو بند شو تپش مه کړه مرغه لا په جال آخته کا اضطراب
نن به څه نوم رها د عشق له چنگه که هر څومې وړيتوي د عشق په قاب
هغه دم مي ټي د زړه زړه شگون کړه په ازل چه ښکار کاوه د ده عقاب
د ذقن په چاه کې بند رها مي نه شي مکر را کا له دوو زلفو يو طذاب
هپه د هجر طولاني ده تر حساب څو به وړخ د وصال کورم زه خراب

ما هجري چه د باور په چشمووه ليد

د وصال عمر دیر کم دي تر حساب

خسته زړه مي تازه نه شي په شراب خشکه ونه باران نه کانه په آب
شورش مه کړه د گردون له کش مکش لومه کلکه که مرغې په اضطراب
له هر چا طمع په قدر د هنر کړه په منگل به ور طوطا شي د عقاب
هر صنم و خپل مين ته حميده وي ماهي خوش په بحر نه وي تر تالاب
توښول د شهاب څه عدد ټي څوک کا زه اوبه کړم د هجران په شپه عذاب

اشرف خان خټک

د حاسد په طعنه غاونه کا رشتيني
 په سنگيني زمکد شور لري سيلاب
 نه به جال د مکر بند شي د رنداڼو
 نه به جل شي د نهنگ په مخ گرداب
 پک رنگان د فکر نه کا له دو رنگو
 سم سوري د منگور کچ شي په طناب
 په زحمت به مي گردون ترخم وه کا
 که په مړه دلسوزي کړي وي قصاب
 عندليب خټک ئي بند په هسي ملک کړ

چه طوطا ئي ژبه واي د غراب

د هجران له دوکه څه وایم وچات
 پر ئي نه یش د فریاد طاقت و مات
 هرستم چه په ما کا همه روا دي
 خویو څل د مسته وه دري مخ رات
 سره کندن ئي په مړوند عجب نمای کا
 هرگز مه شه په آفت د گردون مات
 دلسوزي مي په حال تل کوي طبیب
 وائي خلاص به په علاج شي له آفات
 د بدن رنځوري پیژني بي شک
 د زړه درد برهنه کله دي وقات
 زه خټک هرگز رضا په پردیس نه یم
 د یار میني کرم جدا له قرابات
 د هجري غم به بدل په خرمي شي
 که څوک راوري کړي مي له خرابات

لکه توره د یار هجر کړه په ما ورځ
 په چا ورمه شه هرگز هسي سیا ورځ
 ته مخما په هجران خوش مه شه رقیب
 نهایت به شي دا هسي توره ستا ورځ
 که وفا د وصال وار د هیچا نه کا
 آخر شپه د هجر هم شي مجلا ورځ
 د شباب د بهار ورځ تر کلوښه وه
 ولي نه وه چندان هسي با وفا ورځ
 یاره راشه په دیدن مي مشرف کړه
 حق پیدا په جهان نه کړه د بقا ورځ
 ته چه تل وعده د وصل په فردا کړه
 گوره کوم مخ تولد کاند صبا ورځ
 ورځ د عیش لکه باد هسي آجر شوه
 څو د ما سره کینه کا د عنا ورځ
 خو آخر به لکه باد هسي ماضي شي
 دا چه وینم د فرقت بي سرو پا ورځ

غم بهادي د گردون تل په قرار نه وي

خوبه تیره شي هجري دا د جفا ورځ

په دنيا کېن پيدا نه کا هېڅ کلزار مخ
کوم وصال د کوم دولت چه ميسر شه
چا څيره د پاسه کچ په سر کېسېوه
چه معيوب په خط و خال د فنا نه وي
باقي گل په باغ د دهر منده نه شي
دا گردش د زمان هسي بازېگردي
چه ثابت په يوه لوروي جنبش نه کا
د فن کار طمع هرگز له صبا مه کړه
را شه زړه د خټک وه کوره مين
چه خزان في زخمي نه کا د سينگار مخ
چه في خال د جدايې نه کا اظهار مخ
چه فلک في نسکور نه کا د دستار مخ
ما وه نه ليد په دنيا هسي هموار مخ
څکه تل په اوشيو تروي د هزار مخ
چه هر دم کا برهنه د نوي کار مخ
هرگز نه شته په جهان هسي قرار مخ
صبا گوره هويدا شي د کوم کار مخ
چه هر لوري في لري د غم پرهار مخ

هېڅ باور په رفاقت د عمر نه شته

هجري هر نفس په څير گوره د بار مخ

غم نهادي د جهان باد کنړه يا گرد
آمد شد في تر صبا هم گرندي دي
هېڅ هوس د زماني و خوان ته مه کړه
په څورنگ نقش پيدا په يوه دم کا
چا چه ناز د زماني په دور وه کړ
غم نهادي که في د هوس په نظر گوري
په دا نه لري پروا آزاده مرد
تجربه مي کړه د دور گرم و سرد
يوه لقمه بي غم نه لري د خورد
د فلک دورونه تاس کنړه د نرد
په خندا کېن زخم ورکاند پر درد
د بقا عمر في زيات نه دي ترورد

هجري بد عمل تر شا مخ په صفا کړه

چه په ورځ د محشر نه شي گونه زرد

هرگز مه شه ستا له حبه زړه ځما سرد
ما به کله څوک ريبستني عاشق بولي
نه ځما خاطر هرگز له وفا سور شه
نل په هونږه جفا شا نه کړه دمن ته
څو غوغا پر هميشه کړه روغ وگري
که نه شي ستا په غم کېن له وفا سرد
نه ستا خوي شه په دنيا کېن له جفا سرد
نن به څهکله له تا شي زړه د چا سرد
عشق هرگز نه شه د قيس له ليلي سرد

د سود پند ورتنه هميش کړ و اعظانو و امو پند د هېچا نه کا له عذرا سرد
 نه دنيا هرگز وفا له تيرو وه کړه نه خاطر شه د خريصو له دنيا سرد
 ستا په ديد مي سوي زړه هسي تازه شه خو ربحان کاند و هلي د گرما سرد
 د وصال اميد مه تاود هجران سور کا او تبجن هميش خوله کا د شفا سرد
 محبت به ستا په مرگ هجري پر نه ږدي

لباسي دي که ئي زړه شي په احيا سرد

لکه ما ته کا نصيب همه جهان اور هرگز مه شه په هېچا هسي زمان اور
 په هغه جهان کافر په آتش سوخي هجر نل کا په دنيا ځما په ځان اور
 بيلتانه هسي آتش را باند بل کا لکه بل کا د بلبل په زړه خزان اور
 په انداز ځما د سوز کله پوهي چا چه نه دي آزميلي د هجران اور
 که د يار د هجر غم را باند نه وي را ته سهل وه سړيو د زندان اور
 لاجور هونبره طغيان وه کړ د سرانو چه ئي وريت کړ د دکن خلق ودان اور
 لا تاثير پر ظالم نه کا سبب څه دي

د هجري په هر سحر لوني دهان اور

اي چه فخر په کثرت کړ د متاع د نیکونو حال ډ به کا امتناع
 د نمود عمر ئي لږ دي تر کلونو باور مه کړه د جهان په اختراع
 مخ د زمکي که فراخ دي ستا پر څه دي ستا نصيب د دي په نس کښ دري ذراع
 چه ډ کور تر زمکه لاند مقرر دي بيهوده کړ د مانپو ارتفاع
 خورمي عشرت قسمت د نا خبرو غم اندوه واره نصيب د اطلاع
 طالبان د دنيا واره جفا کړ دي له هېچا مي وفا نه کړه استماع
 لږ حيا د سړي توب له اسمه نه کا يو په بل خوله لکوي لکه سباع
 که ظاهر سره بيور د محبت کا زړه د هر سړي مملو دي په نزاع
 دا فريب چه نن ابنا د زماني کا روباه نه کا هسي مکر و اختداع
 که سختي ويني له دهره ژړا مه کړه باقي نه وي د فاني دنيا اوجاع

ای هجري محبت مه دي له يك رنگو
د دو رنگو پاري نه کا انتفاع

همیشه د بارخما وي په دنيا روغ
چه ئي تل نه وي له درد زړه خما روغ
پوه به درد د عشق بدل په دوا نه کا
هرگز مه شه له دي غم زړه د چا روغ
ته د خوږو زړو له حال څه خبر ئي
زه د عشق له غم زړه گنرم د تا روغ
بل فگار ئي تورو زلفو په سر کېښو
زړه مي نه وه له يوه زخم صفا روغ
نهایسته که جفا کا څه ملامت دي
چه خالق ئي کورد زړه کا له جفا روغ
په ازل چه ئي جفا وکھليو ورکړه
بيا ئي زړه کا د دردمنو له وفا روغ

نن ئي زړه په عنایت د بوسي خوښ کړه
په وعده به هجري نه شي د فردا روغ

چه امید مي ستا د وصل نن صبا ک
شیرین عمر مي عبث په دا سودا ک
نن ئي غواړم په زاريو منده نه شي
وقت د عیش مي د فرقت لېکر قضا ک
د مقصود ثمر د بخت وني را نه کړ
په نا حق مي صورت ستري په ژړا ک
په ازل چه د پارځي ونه خلقت شوه
ما به خوړ ثمر د هجر بي گمانه
هیڅ گناه د هجر نه وينم یارانو
نهایت ئي د هجرت په توره غوغ کا
هغه دم ئي د فرقت لوبه توده کړه
چه د باغ مي د پارځي نهال بنا ک
زړه روا که دا فساد چه ئي آشنا ک
د چا زړه چه ئي په مه مخ مبتلا ک
چه د عشق بازار ئي گرم په دنیا ک

هجري راز چا ته بیان نه کا د ميني
په کوڅه ئي د آشنا خلق رسوا ک

په قدرت چه ئي پیدا اول قلم ک
په زبان ئي د هر چا نصیب رقم ک
نن هغه بخبري نفس په نفس رسي
په جدل به نن هرگز د چا لوي نه شي
په رقبه چه ازلي رقم څوک کم ک
له ازل چه ئي کار د هغو سم ک
کور به نه شي په حسد د حاسدانو

اشرف خان خټک ۲۹

مرگ بي وار من کله د چا نسي ولي نه پائي يودم چه رزق في تم لك
د قضا رضا خارج كا له بهيت په گناه في بيا لازم غريب آدم لك

هجري آه د زماني له زخم مه كړه

رب فكار وټه پيدا عجب مرهم لك

هر چه اوسي په دا خونه د وبال و هر چا ته كشال شته په قدر حال
يو طرف د امن غواړم لیده نه شي جهان هونږه لبالب دي په كشال
كه هزار عيش در وه بختي سپهر په يوه غم كا هغه واره پاي مال
نه في نه زمان قابل د خورمښي دي نه في بد ساعت لايق د استمال
په اندوه في ملال مه شه باقي نه دي په هوس في هم هرگز مه شه خوشحال
كه وصال د شكلي مخ زمانه در كا زړه زړه په نيش د هجر كا غربال
اقبال نه ورځي هرگز د چا په غولي خو همراه ورسره نه كاند زوال
دي بختله ويل كا چه لا بقا يم كه معكوس كړ ته حرفونه د اقبال
د حيات كوتره كوزه كا له دوره د قضا شهيد چه وا كا جوړه بال
اژدها له غاره وه باسي بي عذره ماهي وه كاري له سينده بي مجال
په بقا د عمر ځاي د غرور نه شته لكه باد هسي گذر كا ماه و سال
اي هجري لكه نادان بنده في مه شه

غم مهادي د جهان خوب دي لا خيال

هغه څوك چه په فاني نعمت څاربه شول عاقبت چمچي د خاورو پر ماره شول
هم هغه غتان چه حال في كتاب وائي وار په وار ذبح د موت په چاره شول
مال و ملك ماني في وه سپارل په نورو ځان په ځان د گور په خونه كښ اوده شول
د دنيا په تش لباس عجب مغرور وو نهايت في ارمان وه كا چه په تله شول
چه له تيرو هيم وفا دنيا وه نه كړه نن پر ولي پس مانده هسي تاوده شول
دنيا ناوي بي وفا ده شوهر وژني عاقلان في له دوستي څكه ساره شول
د هر فصل گل چه وه زوول په باغ كښ

اي په تش هوس غره سامان کوچ کړه خپل همزولي درته ستري په کاته شول
 هديرو ته نظر کړه رياض به څه کړي مجلسي ياران د وه گوره چه څه شول
 ناري جوړه نه څلمې مشاهده کړه گوښي گوښي په گورو نوکښ وراسته شول
 اي هجري بيمست په بهه عمل مونده شي
 هرگز خوي د هغو مه کړه چه ځاړه شول

د ارواح د کوچ نيلي په زړه کښ زين شول چه په زني مي ويسته د شباب سپين شول
 د ځواني بهار چه وه لين له بدن د پيرې په خزان تور ويسته زرين شول
 د هجران اندوه چه نه دي سکاره کړي دا هډونه مي د تن مگر روښن شول
 لا مي بخت په خوب اوده شه مدت نه کا يا د دور حاکمان په زړه سنگين شول
 چه تو بري ئي هيڅ اثر په صورت نه کا د آه غشي مگر مات په چار آئين شول
 هسي ويني مي غم توي کړي تر سترگو چه نه ري مي د صورت همه رنگين شول
 حال مي وه گوره د کسيو له هجران په گلزار کښ د سرو گلو په آئين شول
 د غم تخم په زړه پروت نه وي زرغون شي چه په هل ئي د هجران پتي سادين شول
 اي هجري کشکي هجران په دوران نه وي
 له تاخونو ئي په ځاي اهل زمين شول

هغه ورځ د هجر غم لږ سزا شوم چه له يار په ژړا ژړا جدا شوم
 ما هله ماتم د ځان وه کړ په وينو چه اتک وته مي شا کړه په ژړا شوم
 اوس به څه د وطن کاني بوټي ژاړم د رخصت سلام مي کړي تر بډا شوم
 يوناوک مي په دل لک راوړ له روه څارو جار مي د باغ وه نه کړ خطا شوم
 په محنت مي يو رياض جوړ کا په دهر لا مي گل بوي کړي نه څيني سوا شوم
 شين فلک په خندا سور شه له هوس چه هوډي جبل په مع زه ورته شا شوم
 يو پارو په دکن نه شته چه مي دم کا گرفتار په کنج و کاو د ازدها شوم
 د هوسې په ښکربرات د وصل به شه چه را پوري په ندي د نږېدا شوم
 د وصال دول مي کنج پر نازيدلم تار و نار همه د هجر په وغا شوم

اشرف خان خټک ۵۳/۵۴

نن به څه له هجر زار کوم و چاته ما پخپله غم خريد کا چه آشنا شوم
بس غبار د هجر بخت را څخه کم کا په بلل بلل ټي ستري په صدا شوم

زه خټک د يار طلب کړم موندنه نه شي

له نا کام ټي له غم سره مليا شوم

ياره راشه په يوه وطن ماوا کړو له خاطر مېزا اوږده رجا کړو
لاس په لاس به سره گرزو غنيمت دي صلاح نه ده چه د نن طمع صبا کړو
له ازل شين سپهر جفا کار دي خطاي ده که نن موږ طمع وفا کړو
څو ياران لکه رڼه هسي غنچه وو د هجران ليوه په زور سره جدا کړو
مجلسي يارانو کوچ وه کا له دهره موږ به څو حيات آخر په دا فنا کړو
څوک به خپله اميد د عيش کاندې په دا دار ټي همه غم لږ پيدا کړو

ياره ته به هجري پر نه موي په روغه

په ستم سره بيل جوړ د باد شاه کړو

هجر څو فرصت را زړه مې پاره شه سړي لاندې ستا د جوړ تر اړه شه
د يارانو جدائي مثال چاره ده د زړه سر مې پر قلم لکه تړه شه
د وصال دولت به څوک سلامت يوسي بيلتون سل زړه لېکړ پسي پر شه
را شه يو ځل خټک گوره په دکن کې چه له هجره ډير نا څيز لکه ذره شه
د يار ياد مې قامت هسي پيچ و تاب کا په دا کار مثال د زلفو په طره شه
د هجران خمار ټي ژر په سر کې کښتي چه شراب د وصال نوش کاندې غره شه

هر ساعت ټي په ستم د دارونسي

د يار ياد لکه ليوه هجري بره شه

جدائي له ياره يو نفس ماتم دي چه فرقت شي په کالونو خوستم دي
د وصال په طمع باد غونډه چلېږي گټه لږ هجر له قوله سره سم دي
بي وطن تنها پروت يم په غربت کې نن له ما سره همدم د صنم غم دي
د هواد آشنا په سترگو نه لیده شي که په خوب را ته حاضر شي بس کړم دي

طولاني امل مي ډير کا خبر نه وم چه له يارسره عمر تر گل کم دي
هيڅ حاصل مي بي دريغه ځيني فه شته گذشته چه يادوم سود ئي الم دي
قاصدان له روه نه راځي مدت شه سلام باد را رسوي منت ئي تم دي
که بهيت له بهايسته مخ خالي وي عاشقانو به ياد کله کا قسم دي
زړه عجب را ځخه کم شه نه ئي مومم بي گمانه به هوري وي چه صنم دي
بي وسئي له غټو پاتود مين کرم سیه مارمي په دوو پښوکتښ خم به خم دي

د هجري دارو په تا نه شي طبيب

د فرقت آس ئي په زړه يني قدم دي

دانا ځکه د جهان له کار سرد وي چه الم ئي لکه باد خوشي ئي گرد وي
آه و سوز مي باطل مه گنډه درويش سترگي هله کا ژړا چه زړه په درد وي
تخت و تاج ته به سر کوز د همت نه کا چه په داد د دهر پوه آزاده مرد وي
هغه مرد چه په دغل سود و سودا کا په مجلس چه د حق ورشي مخ ئي زرد وي
په حساب د فرزانه تر کاو بتر دي هر چه تل په فکر دوب د آب و خورد وي
گردنده گردون چکي سري دانه شه لا په زمکه قرار نه بدن ئي ارد وي

دا محال دي چه شاعر به په پښتو کښ

بل هجري غنډ په فن د شعر فرد وي

سراسر واره له څرمي کاډبان دي چه تول شوي د فاني دنيا په خوان دي
دا جهان مثال دکان دي د نباتو طالبان ئي بل څه مه شماره مچان دي
مچان هونږه مينه کا په هغه لوري څو نبات تاوده په نس کښ د دکان دي
هيڅ باور ئي په اظهار د اخلاص مه کړه په دروغ تبتال کوي د شي ياران دي
تل په ورځ د بنادي لاف د وفا کاند چه يوه ذره سختي شي گريزان دي
د زړه سترگي په مطلب ظاهر لباس کا په سوگند ئي غرور مه کوه تکان دي
که د ښه آشنا له درد خبردار وي په زبان وائي هي هي په زړه ښادان دي
د صادق آشنا خواهش په جهان مه کړه پسران د زمان واره دو رنگان دي

اشرف خان خټک رحيم ۵

نه ياري نه آشنائي نه محبت نشته په هنري حصول کا بنده د نان دی
 دنيوي سودي مقصود پسي ټي غواري نه په لار د دين ثابت نه کافران دي
 لکه دوي کا ځمکه قصد د ځان په وينو پو په بل کله آخته هسي ليوان دي
 د قيامت ورځ لا په سترگو لیده نه شي نن مې وه لید هغه کار همه د ځان دي
 ما هرگز راستي له چا لیدلي نه ده برادر که یار و خویش که عزیزان دي
 زه هجري چه په اسرار د کار خبر شوم
 په دنیا ارتیني ډيري لږ مردان دي

۵۳۴

يوسف و زليخا

تصنيف د عبد القادر خان خٽک ترجمہ د کتاب د جامي

يوسف و زليخا

شرح کول د يوسف عليه السلام د خپلو وروڼو د وهلو او د زحمت د کوهي او
د هغي ورځي چه په زليخا باند سختي وه

د قصص زوايت کړوني
چه پخوا تروصالت
يوه وړم اندوه پردير شه
شوه بي صبره بي قراره
و صحرا ته شوه روانه
کور له غم باند گور شه
گاه بهرون گاه به درون شوه
نا قراره گرزيده
په ژړلو ټي مخ سور شه
ځني و کړ داي سوال
نن دي ولي خاطر ملال دي
پرون خوښه و خورم
بيا کوم غم در باند زور شه
نا قراره خبله هوري
چه هکاره کړي فريادونه
دي و زه هم په فکرت يم
چه دا هسي خوږ په زړه يم

دا رنگ دي حکايت کړوني
زليخا کړه غم لت پت
غم د دي تر زړه چاپير شه
ديره شوه په زړه بيماره
که غم لري کا له خانه
صحرا لا ور باند اور شه
سر تر پايه غرق په خون شوه
په سرو وينو ژړيدله
زړه کباب تن ټي تنور شه
را ته و وايه خپل حال
نه پوهيږم څه احوال دي
نن ټي ولي پر الم
چه سپين مخ ډلکه سکورشه
نام و بنک و ته نه گوري
غږ دي ځي په هوادونه
و دي حال ته په حيرت يم
دا له چا يم دا پرڅه يم

يوسف و زليخا ۵۳۶

چه دا هسي په ماتم يم
 درد لرم گوره د چا دي
 چه آرام ئي له ما يوور
 چه يوسف ئي هم نشين شه
 يوشه ناست له زليخا وه
 تقريباً ئي له ناگاه
 زليخا هرگوره زار شوه
 هغه درد ئي زړه ورياد کړ
 ورځي شپي چه ئي په شمار کړي
 هغه غم ئي چه جانگاه وه
 انکار مکره پدا چاري
 الْقُلُوبُ مَعَ الْقُلُوبِ
 دي تحقيق تبشهاد
 خصوصاً چه عاشقان وي
 په ظاهر که دوه نمود وي
 که په پېنه د معشوق خارشې
 که په مخ ئي غبار پريوزي
 چه ئي باد زلفي خوري کا
 يوه ورځ ليلي مگر
 له ليلي چه روان خون شه
 د مجنون له لاس داري
 محبت ئي چه کمال وي
 په ظاهر باطن يو کس شي
 اوراوه چه خبله ورشي

دا په چا پسي په غم يم
 فن شما په زړه پيدا دي
 نه پوهيږم چه چا يوور
 زليخا سره قرين شه
 په بيان د ماجرا وه
 حقيقت وړ له خواه
 پېچا پېچه لکه مار شوه
 چه ئي درست ورځ فرياد کړ
 نه ئي کهي نه بسيار کړي
 هغه ورځ يوسف په چاه وه
 زړه و زړه ته لري لاري
 د محبوب د نا محبوب
 هرگز شک نشته په دا
 په خپل عشق کيس صادقان وي
 په باطن کهي يو وجود وي
 د عاشق خاطر افکار شي
 په عاشق باند بار پريوزي
 د ده زړه پاري پاري کا
 قصد د قصد کړ په نشتر
 سپين مړوند ئي پر گل گون شه
 په بيابان لاري څو واري
 د عاشق معشوق يو حال وي
 غم ئي غم هوس هوس شي
 جدائي ځني بدر شي

لکه نورچه په پرتوشي ۵۴۷ دوه وجود وينځ ئي يو شي
هسي رلک آفتاب د ميني دوه يو کانه که ئي ويني
زاري کول د زليخا و داني ته چه په هر حيله چه شي د يوسف په وصال
مي مشرف کړه

زليخا پر تاسف
ولیده په غم شوه پوره
يوه شپه ئي په خلوت کښي
و داني ته ئي زاري کړه
زه خسته ته مي مرهم ئي
که باور کړي به گروهيري
که هرڅو بدر منير يم
ته مي مور ئي داني نه ئي
بيا پر ما مهرباني کړه
ته ښکاره دانش وري کړه
که څه سحر کړي که دم کړي
نور کارونه کل تر شا کړه
گنډه اوس له ټنه ځان څي
په گنتار کښي مي زيب نشته
که څما له خونه دار کړي
شوم په هجر کښي رنځوره
يار چه هسي بي گانه وي
که په کت وي چه يار څت کا
چه په زړه له ما نفور دي
دي خواب په دا شان ورکړ

بي نيازي ئي له يوسف
نا اميده شوه رنځوره
چه شوه ډيره په زحمت کښي
چه مي سهله دشواري کړه
زه قالب يم ته مي دم ئي
ته مي روح ئي که پوهيري
پرورده د قا په شير يم
لا تر مور را تيره ته ئي
ترکه ته تن آساني کړه
عملي کړه نظري کړه
بويه اوس چه د ما غم کړي
مخا مخ يوسف له ما کړه
ننس بي جانانه گران څي
نور مي توان د شکيب نشته
ته به سعي په دا کار کړي
زه به څو اوسم صبور
څه فايده که هم خانه وي
يار په سرو لښو کښي پټ کا
يار نژدي مه گنډه دور دي
پري ئي وا د خواب ورکړ

حسن ستا ډرگورډ ډير شته
 که په چين کښي نقاشان دي
 سنا په څير به صورت نه ک
 که موسي د خطا دي
 دوي که ستا سترگي وگوري
 بند به ستا د شق په دام شي
 که په غره د سيل و شي
 سنا په لور به په سردروهي
 به صحرا که دي گذر شي
 که په باغ قدم درون کړي
 چه دا نسي حسن ستا دي
 به مخ زلمي خم په خم کړه
 عنبرين کاکل بهچ پيچ کړه
 له دي تازه له مکېزه
 که هرڅو ئي پرېز ډير وي
 ورښکاره که خپل جمال کړي
 که هرڅو وي تقوي ډيره
 قرب به لار صبر قرار شي
 ستا په مخ به مبتلا شي
 ستا د وصل به طالب شي
 څوچه وي په ده ستا مينه
 دي و ستا ويل محتول دي
 کار په دا ځما مشکل دي
 زده که هرڅو آراسته يم

کله څوک د تا په څر شته
 نقش کړوي په شان شان دي
 که هرڅو نشتون ښه کا
 چه ئي څوک ستا ئي خطا دي
 به حيرت به ځبله ښوري
 ستا و سترگو ته به رام شي
 ستا له شق به اوبه شي
 که د چري وصل مومي
 وچ کده به تازه تر شي
 سرو بيد چنار مجنون کړي
 غم اندود په څه د تا دي
 د زاهد روزگار برهم کړه
 ورته زهد تقوي هيچ کړه
 پرهنزگار کړه بي پرهيزه
 په ليدنه به ئي ستا هير وي
 د ده زهد به پاي مال کړي
 دغه دم به ئي شي هيره
 شربنه ستا د آهو شکار شي
 سرب به دي په واويلا شي
 سنا محبوب به ستا محب شي
 تر به لا که په تا مينه
 همگي ځما قبول دي
 زار په دا ځما د دل دي
 په خويو ښايسته يم

په سپين مخ يم منوره
 جوړه شم په څو څو شانه
 په گوښه د سترگو ما ته
 ځان که زه د فلک ماه کرم
 که ځان پست کرم لکه زمکه
 قدم نه کېږدي را باند
 يا په خپل حسن مغرور دي
 يا لري کبر و مني
 يا په شرع کېي د ده دي
 څکه هسي سترگي ژغوري
 په نرمي دا ئي جواب کړ
 چه يو فکر را نماي شي
 لغه پس به پر کار کړو
 زليخا و و چه وايه
 تل په دا ځما يقين وي
 له هر څه ئي خبر داره
 دي و دا رنگ زه وایم
 له زړه لري دا وسواس کړه
 زه به روغ يو عمارت کرم
 ځاي په ځاي د ستا صورت کېي
 د يوسف څهره خوش رنگه
 چرته لاس تر لاس نيولي
 چرته لب په لب پراته وي
 چرته کلک يوسف اوده وي

په مخ يوسم نور له نوره
 په زړي نمرئي رخشانه
 نه گوري گوري بل چا ته
 نگاه نه کا څکه آه کرم
 هم کوي له ما نه کرکه
 هونږه کبر لوئي کاند
 يا بي عشق يا صبور دي
 ځان مني بل نه مني
 چه حرام ما ته کاته دي
 هرگز ما و ته نه گوري
 نه ځواب ئي با صواب کړ
 موافق که ستا د راي شي
 جوړ به ستا پر کار و بار کړو
 هغه فکر را و نمايه
 چه به ستا فکرمين وي
 آزموده تجربه کاره
 د زړه راي و قا ته نمايم
 خزانه ځما په لاس کړه
 پر په خرچ د نا دولت کرم
 په به زيب و په زينت کېي
 هم په کېي د تا تر څنگه
 د چمن په لوري تللي
 ځبله يني خله په خله وي
 يني سرستا په ورانه وي

چرته ئي په کنار کښي
دي به راولو دي کورته
په نظربه ئي دا کښوږي
ستا د وصل به جويان شي
زړه چه مومي آفتونه
نظرغشي زهر آلود دي
زليخا وکله له مال
مال څه سربه تر قربان کړم
خزانه واړه لکيا کړه

عمارت کول د دغه کور چه په کښ صورتونه ځاي په ځاي د يوسف او د

زليخا تصوير کول

چه اختيار ئي و د ورکړ
که د چين وو که د روم وو
چه په چين کښي نناشان وو
چه تصوير به ئي صورت کړ
چه په روم کښي صيقلې وو
د صيقل په کار و بار کښي
زر ئي ډير وو ورستولي
په راتلو ئي اکرام ورکړ
رضا مند ئي هر استاد کړ
عمارت ئي لوي آغاز کړ
فرش ئي فرش وه د مرمر و
ديوالون ئي مرمر وو
اوم کور ئي لا صفا کړ

پر ئي وا د مخزن ورکړ
اوستادان چه د ملک سلوم وو
صورت کړوني هر هر شان وو
دوي به عتل په حيرت کړ
د جلا په کار جلي وو
عيان وو پخپل ديار کښي
دوي ئي مصر ته بللي
هر يوه ته انعام ورکړ
په ډير څه ئي خاطر شاد کړ
په اوه در ئي ساز کړ
په کښي کار کړي د زرو
په کښي يبي در کوهر وو
تر مرآت لا جلا کړ

چه به څوکه ورته ناظر شه
 ښي وکينړ کوز پاس هر ځاي
 نقاشونه په کېښي وني
 نقش کړي رنگارنگ وي
 که تاوس وو که طوطيان وو
 پاس په وټو کېښي تصوير وو
 په حيرت به ئي کړ عقل
 هسي رنگ په کېښي د گلو
 په هر شاخ بلبلي ساري
 له هغه پس ئي مثال و
 د يوسف صورت و څه کېښي
 لکه ښه معشوق عاشق وي
 ناست به چرته دوش په دوش وو
 خوا په خوا سره پراته
 سره ښي لب په لب وو
 په دا شان ئي عمارت کړ

بلل د زليخا چه يوسف ئي هغه کور لره و باله او طلب ئي ورځني د خپل
 متبصود و کړ

په دا رنگ چه مي بيان کړ
 ښه فرشونه ئي ديبا وو
 ځاي په ځاي مسندونه
 په جهان کېښي چه څه ښه وو
 بي جانان که بهشت وي
 ځاي که هر څو دير عالي و

خپل احوال به ور ظاهر شه
 مصفا و څه رخ نماي
 لوئي کمي نرټي پلني
 نه چه لري څنگ پڅنگ وي
 نور مرغونه بل بل شان وو
 چه په حسن بي نظير وو
 چه دا اصل دي که نقل
 بوټي ساز وو د سنبلو
 اما واره بي آوازي
 هم په تخت هم په ديوال و
 هم د دي زيبا و څه کېښي
 خبله دواړه موافق وي
 چوټه چوټه هم آغوش وو
 چه ځاي مه شه د وينسته
 په هزار رنگ طرب وو
 ښه ئي ساز په لږ مدت کړ

ښه ئي ساز هغه مکان کړ
 فرش ئي کړه په کېښي زيبا وو
 باند ښي بالهستونه
 بي يوسف نور هر څه وو
 د عاشق تر فهم زشت وي
 له يوسف چه خالي و

يوسف و زليخا ۰ ۰ ۰

زليخا ته ڪورد غم وڻ
 ٻڌو په فڪر روز و شب
 ڇه به دي په عمارت ڪهي
 دي به ڇه رنگ دلته ڪام ٻڌي
 له اول في جور خان ڪر
 تور ڪاڪل في مشڪ آفشان ڪر
 په آبرو في وسه پوري
 ڇه في سترگي په رنجو ڪري
 هم في زلفي مغنبري
 خال في ڪينو عنبرين
 لاس في دواره په حنا ڪر
 له هغه پس في زيور وڻ
 هريو در قيمت بها وڻ
 هم په غور ڪر هم په غاره
 بيا في هي جامي مهيني
 واغوستي سره درست زرشوه
 نور ڇه وايم له ڊ حال
 هغه ورم في را برسير ڪر
 دا وينا ده هم مشهوره
 دا خود وڻ په حسن ميره
 نور في ڇه دانا دلال وڻ
 د يوسف په لور زوان ڪر
 ڇه ته ورشه هنر ورد
 ڇه دا ڇاي مي نوي ساز دي

د دي مرڪت په ڪهي هر دم وڻ
 يوسف ڇه رنگ ڪرم طلب
 له ما ڪهي في خلوت ڪهي
 ڇه به ڪام ڇما په ڪام ٻڌي
 آراسته في په ڇو شان ڪر
 په مه شان في را پریشان ڪر
 ڪر لا شو تر اول توري
 منفعلي في آهو ڪري
 ڪجڪ ڪري په عطر و تري
 په صفا ڪهي جبين
 هم في پوري پهل پا ڪر
 ڇه د زرو د گوهر وڻ
 لا تر ستوريو پر بها وڻ
 پر في جور ڪر صورت واره
 ڇه اودلي وي زريني
 منوره لڪه نمر شوه
 ڇه في غوره وڻ له مال
 آراسته في خان پر دير ڪر
 سري نور زينت دوه نوره
 په زينت شوه بي نظيره
 په ويل سحر مقال وڻ
 اميد واري في مه شان ڪر
 تر يوسف مي خواب وڻ
 جور په نقش و په طرازي

ځاي که هرڅو دلکشا دي
 په فلک څما تارک کړه
 که قدم په دا ځاي کيږدي
 يودم ځان له ما همراز کړه
 يو ځل راشه غم زدایه
 چه پټ حال درته عيان کړم
 کام نا کام يوسف روان شه
 هغه ځاي پر منور شه
 لاس ټي و نيو زليخا
 ستا له لاس شوم خراب
 پاکي خداي ته ده لایق
 هر ويسته ټي ستا کمند کړ
 د تا مخ ټي لک ماه کړ
 لب د تا لعل و شراب شه
 ستا صورت ټي درست گلزار کړ
 په دا رنگ ټي پر افسون کړ
 هغه در ټي استوار کړ
 و يوسف ته ټي خبري
 تا په خوب کښي مخ عيان کړ
 لا هلك وم خورد سال
 زړه پردرد سترگي بي خوب
 ستا په مينه ديوانه شوم
 خپل وطن م لار له دست
 ستا له غم بي چاره شوم

په کښي تنگه يم بي تا دي
 په قدم ټي مبارک کړه
 برکت به باند پريږدي
 دا مکان مي په اعزاز کړه
 کښلي مخ را ته و نښايه
 مو په مو ټي در بيان کړم
 پر روشن هغه مکان شه
 برج د شمس و د قمر شه
 دا وينا ټي کړه ادا
 په رنگ بده تر تراب
 چه ټي کړم په تا عاشق
 پر څما خاطر ټي بند کړ
 څما بخت ټي پر سياه کړ
 تر څما نصيب سراب شه
 په قسمت ټي څما خار کړ
 تر اول در ټي درون کړ
 په دويم وره ټي ساز وار کړ
 بيا آغزي کړي نادري
 بل د اور څما په ځان کړ
 شوم په تا پسي بد حال
 شوم د تا له مين توب
 له عالم بيگانه شوم
 په بل ملک شوم ستا په مرست
 هم له خپلو آواره شوم

کک

په دا هونبره مي زړه ښه کړه
يوسف و و خذمتگار يم
په سپين مع که تابنده يم
چه له تا سره همراز شم
عنايت و کړه را باندي
تنها ناست له تا ښه نه يم
دا ناست بد دي که پوهيږي
اور پښه نژدې ښه نه دي
په معني کښي شهوت اور دي
زليخا ئي په خبرو
التفات هرگز دي نه کړ
تر دوم ډر ئي درون کړ
ور ئي بند په ده محکم کړ
اووم کور چه منقش وه
تر مرآت مصفا وه
په هغه کور ئي داخل کړ
ننستل د زليخا چه يوسف ئي په اووم کور ننست او طلب ئي ور ځني
د خپل مراد وکړ او د ده ته تبتدل او پاتو کيدل په خواږي کښي
په دا شان سخن پرداز
چه داخل په اووم کور شه
چه په دام ئي کښي وتلم
مگر فضل د حق و شي
زليخا شوه نا قراره
آه ئي وکړ په ژړا شوه

چه خبري له ما ته کړه
و خدمت و ته طيار يم
بيا آخر د تا بنده يم
په عالم به بد آواز شم
چه زه زړ ووزم دباندي
نفس لرم که هر څو ښه يم
ما رخصت کړه که گروهيري
څو چه لري هڼبره ښه دي
پر د ډيرو سوي کور دي
چه خوږي و تر شکرو
خو مراد ئي د خپل زړه کړ
فريشته ئي په افسون کړ
په دا شان ئي مکر دم کړ
هر صورت په کښي دلکش وه
دلکشا راحت افزا وه
مشوش ئي د ده دل کړ

ننستل د زليخا چه يوسف ئي په اووم کور ننست او طلب ئي ور ځني
د خپل مراد وکړ او د ده ته تبتدل او پاتو کيدل په خواږي کښي
په دا شان سخن پرداز
چه داخل په اووم کور شه
چه په دام ئي کښي وتلم
مگر فضل د حق و شي
زليخا شوه نا قراره
آه ئي وکړ په ژړا شوه

چه په تا پسي شوم خواره
 یو ساعت له ما همدم شه
 را سره نماستي په تخت کړه
 له برقي نه مخ بدر کړه
 چه په مخ مي را بهيري
 نور مي مه پسندده په غم کښي
 په ضادي مي غم بدل کړه
 چه يو ځله تر قربان شم
 يوسف کوز په فرش نظر کړ
 دوه صورت مصور وو
 زړي سترگي کړي تر پورته
 په بل لوري خپل صورت ووه
 چه في کښلي پر ديوار ووه
 له هغه في هسک نظر کړ
 هورته هم په هسي شان ووه
 که في سقف ته کتل ووه
 اميد واره زليخا شوه
 چه يوسف په تماشو شه
 په فرياد او په ژړا شوه
 په خپل خدای ډ قسم ستا وي
 حال مي زار په زړه خسته يم
 په حرمت د خپل معبود
 چه يودم له ما همدم شه
 توان د هجر نه لرم

شپه او ورځ شوم دل افکاره
 لږ غم خوار ځما د غم شه
 په نماستي مي بيدار بخت کړه
 ځما اوښو ته نظر کړه
 يو زمان نه و دريري
 يم د هجر په تور تم کښي
 چراغ د وصل را ته بل کړه
 لغه پس پر بريان شم
 چه نظري په بستر کړ
 نماست په مينه په بستر وو
 مخ في واراوه بل لور ته
 په تمام زيب و زينت ووه
 زليخا سره کنار ووه
 و بل ځاي ته في لږ برک
 نقش شوي دوه جانان ووه
 هم في هورته دا ليدل ووه
 تمنا في د زړه دا شوه
 شايد ميل في را پيدا شه
 ورگوبا په دا وينا شوه
 چه هر سر پر هوپدا وي
 ستا تر زلفو شکسته يم
 کړه حاصل ځما مقصود
 زړه مي خوږته مي مرهم شه
 څو به دا لنبي زغمم

يوسف و زليخا

ستا له هجریم بي تاب
ته اوبه ئي د ژوندون
د رحمت درياب په جوش کړه
ستا په خپلو سترگو تورو
ستا په خپلو ابروانو
ستا په خپلو وروڅو کښليو
ستا سوکند په خپل جبین دي
ستا سوکند په خپل صورت دي
چه ځما په راي روان شه
د خاطر غنچه مي وا کړه
ستا له هجریم نا توان
يوسف و که صبر و کړي
په هجران پسي وصال شي
صبا کيږي له تور تم
نن ورځ زور را باند مکه
که قبول مي نصيحت کړي
زر به ستا حاصل مراد شي
د زړه کام به له ما مومي
جوړ کارون تعجیل وران کا
تاني چه آزموده ده
که نن ورځ له تا آزار شم
ځما زړه به له تا تور شي
زليخا و زه تشنه يم
صبر څه رنگ له اوبو کړم

بي خوراک شوم بي خوابه
زه تشنه سوي لرمون
د ژوندون اوبه را نوش کړه
څه بڅهي رڼا و وکورو
چه هلال دي د خوبانو
د قدرت په قلم کښليو
چه تر مياشتي لامبين دي
چه ساز شوي په قدرت دي
په مراد مي يو زمان شه
په نماستي مي سره خوا کړه
را کړه قوت ځما له ځان
په وصال مي به زړه ښه کړي
آخر خوښ زړونه ملال شي
خوشحالي زيري له غم
نور چه ستا رضا هغه کړه
نن مي ورځن رخصت کړي
غمچن زړه به د ديرشاد شي
که دا ځل مي په کام درومي
تاني ئي آبادان کا
په هر کار کښي ستوده ده
نور به تل له تا ويزار شم
د غم سنگ به دي په کور شي
د مدت سوي سينه يم
په زړه سوزم صبر څو کړم

د صبا کار به صبا کړو
 نه پوهیږم سبب څه دي
 چه لري مي په آزار کښي
 ده و يو په دين څما
 زناکار چه قیامت شي
 هر سړي چه زناکار شي
 مفتا به ده دا وينا
 تل بي برکت زناه کاروي
 تل وي خوار په دين دنيا
 دويم دا چه له عزيزه
 پرورده ئي د نمک يم
 دا چه څوک فلک زده دي
 مرتکب چه د ډکار شم
 په دنيا به په نفرين شم
 بل عزيز که را خبر شي
 هم له قهره هم له ننگه
 په دنيا کښي مي دا حال دي
 چه په دين په دنيا بد وي
 ئي و ما ته د عزيز
 په شراب کښي به زهر
 د اجل پياله به نوش کا
 په خپل کار به گرفتار شي
 د عقبي اندوه هم مه کړه
 ئي ته چه خدای رحيم دي
 کړم ډير لري کریم دي

راشه نن به سره خوا کړو
 چه د سور له ما نه زړه دي
 څه مانع دي په کار کښي
 سخت گناه دي د زنا
 شرمنده او فضیحت شي
 تر آزار پروردگار شي
 الزنا خراب السينا
 ځواني مرگ هم زنا کاروي
 لا غنا مع الزنا
 بهر مند يم له هر څيزه
 له نعمت د ده دک يم
 واره دوي نمک زده دي
 په عالم به شرمسار شم
 په قیامت به په سجين شم
 څما سر ته به خطر شي
 ما به پرته ږدي تر درنگه
 په عقبا کښي مي وبال دي
 هغه کار چه کاند رد وي
 کار هر گوره دي نا څيز
 ورکړم خلاص به کړم تردهر
 ما او نا به فراموش کا
 هم آغوش به د کردار شي
 چه د زړه غواړي هغه کړه
 کړم ډير لري کریم دي

که بنده ټي گناه کار شي
 پرده پوښ ټي په رحمت شي
 گناه وکړه توبه کار شه
 هم مي ډير مال و دولت دي
 ورکوه خير و خيرات کړه
 تر بدې کړه ټيکي زيات
 چه ډ زيات تر حسنات شي
 ده وکله به زه دا کړم
 په ناحق چه څوک خون کا
 زه به کله هسي کار کړم
 دي څما ولي نعمت دي
 که مي خداي کريم رحيم دي
 هم غفار دي هم قهار دي
 په اميد چه د رحمت کا
 دا ټي واره حماقت وي
 د ترياغو له گمانه

که دولت د تا ډير زور دي
 زليخا وي بهني ډيري
 له ډ بس بهني پرېږده
 خوا په خوا څمله را څخه
 خواه نخواه څما زړه غواره
 ژبه بند کړه له گفتاره
 دا کوم عدل کوم انصاف دي
 زه د غم په لنډو سوځم

چه توبه کا شرمسار شي
 ور ته عفو معصيت شي
 د رحمت ټي امېدوار شه
 په انواع انواع نعمت دي
 په فقراو صدقات کړه
 حسنات تر سيآت
 نور به ستا څن نجات شي
 چه نا حق کشتن د چا کړم
 په دوزخ به ټي درون کا
 چه عزيز خاطر آزار کړم
 حق ټي ډير بي نهايت دي
 عذاب هم د ده اليم دي
 منتقم آمرز کار دي
 کا گناه څان به په رحمت
 شرمنده به په قيامت وي
 زهر مه نوشه نادانه
 رب مي کله رشوت خور دي
 قل راوري تر حساب تيري
 سر څما په څنگل کېږده
 چه خوا کړم در باند پخه
 شه له ما غاړه په غاړه
 بس که ډير ډ کړم خواره
 بهوده ډي د دين لاف دي
 ما قراره وبله خوځم

ته مي رحم په حال نه کړي
 چه ئي پسند په خپل ځان کړي
 له هغه پس به ديندار شي
 يوسف بل بهنه راوړه
 په ما هيڅ نه شته ستا مينه
 چه خپل عشق اظهار وي
 دي و مه کړه شمار ثوري
 زر مقصود څما روا کړه
 کنړه اوس به کرم تر درنگ
 پت تر ملا ئي يو خنجر وړه
 هغه دم ئي را برسیر کړ
 چه به اوس له د خنجره
 چه عزيز په دا آگاه شي
 دريم نشته په دا میان کهي
 تا به دي څما قاتل کا
 سربه ستا له تن بيل کا
 په دنيا کهي که مخرومه
 پس له مرگ به واصله
 هميشه تر خاورو لاندې
 نور زر خنجر په حلق
 ده و هي د خدای دپاره
 ځان به مر ما به رسوا کړي
 لاس ئي تاو د زليخا کړ
 زليخا خومه په زړه شوه

فراغت اوبه خواره کړي
 بيا ئي پسند په بل ځان کړي
 تر هر چا به لیکو کار شي
 چه له ما زليخا واوره
 مينه کله هسي وينه
 بيا مي زړه آزاره وي
 که به ځان له خون ژغوري
 بي هوده ويل رها کړه
 بچاونه په وينو رنگ
 تر الماس لا تيز تر وړه
 په حيرت ئي يوسف ډير کړ
 هر کرم ځان زر تر زړه
 د تا مرگ به خواه نخواه شي
 چه به پريوزي په گمان کهي
 ستا په مرگ به زړه مايل کا
 تا به ما سره دي مل کا
 ستا له وصل شوم زه شومه
 له تا شم تر دا کامله
 عشق بازي رښتيني کاندې
 کسپس دي شه حلق دلق
 لاس کوتاه کړه له دي کاره
 شرمنده به عزيز لا کړي
 هغه تيغ ئي تر جدا کړ
 چه ئي مينه په ما و شوه

خپل وصال مي به روزي کا
 آرزو منده له وصاله
 لاس ټي کړ د گردن طوق
 په منکلو کهي ټي کېوست
 اوس آهو شه ځما صيد
 ته به نه له ما خلاصېږي
 تل په تا پسي غمجن
 برهنه ځمله سرور کړه
 د قميص حجاب اخلي
 په آهنگ په نه آهنگ
 ده له حق کړ هراس
 خپل عصمت ټي نگاه بان کړ
 تر غورزنگ ټي په بهه شان کړ
 د و ټي ډير په سوي زړه کړ
 سره زغاستل مخ د باند
 را ته بند ورونه و کشايه
 خلاص کړه ما له هره باب
 فتح باب ور ته پديد شه
 ور ته وا په هغه دم و
 ور ته پات خويو ور شه
 کي مو لاس د ده په شا
 په عفت د عام و خاص شه
 په فرياد په واويلا شوه
 ۱۱ ډ پريستم له تخت

چه دا هسي دل سوزي کا
 شوه په خپل گمان خوشحاله
 غالب شه په زړه ټي شوق
 په پالنگ باند ټي پريوست
 که په زور وځه که په کيد
 که هوس کړي که پخپلې
 وم د کالو آرزو من
 اوس جامي له تن دور کړه
 چه په کت احباب ځملي
 يوسف کړ له نفس جنگ
 نفس ور ووست زړه ته وسواس
 حق ښکاره ور ته برهان کړ
 په بهنه ټي تر خلاص ځان کړ
 دي هم د و ور پسي و کړ
 دا دورست دي دوراندي
 يوسف و و ځما خدايه
 يَا مُفْتِحَ الْأَبْوَابِ
 مناجات د ده کلید شه
 بند که هر څو ډير محکم و
 له هر وړه نه دي بدر شه
 په دا مينځ کبي زليخا
 قميص و رغي دي خلاص شه
 په زړو زليخا شوه
 آه ځما نا سازه بخت

خلاص شه باز ځما له دام
جام مي ډډک په زاري زور کر
که مي تل دا هسي بخت وي
په خپل بخت شوم خبر ډاره

پرېوت قند ځما له ککام
بيا بد بخت له ما لسکور کر
ورځ په ورځ به مي کار سخت وي
تر دا حال به شم لا خواره

زل د يوسف له کور او عزيز په مخه ور تله او پتول د هغه حال چه د ده او
زليخا تر مينځ واقع شوي وه او څرگندول د زليخا د هغه حال و عزيز ته
چه يوسف له وړه بدر شه
په خوا و رغي ناگاه
په يوسف تي آواز و کر
دا څه حال دي څه احوال دي
مشوش چه هسي ته تي
يوسف پاتو ډير حيران شه
چه جواب تي په څه شان کړم
که خپل حال په رښتيا وایم
دا چغلي ککړي له ما نه
مرد ته بويه چه ستار شي
سه جواب چه په ادب وه
و عزيز ته تي آغاز کړ
عزيز لاس د ده پلاس کړ
دلاسه تي ډيره و کړه
ته مي زوي زه ډ پدريم
نور تي ور ووست هغه کور ته
چه تي و ليدل دوي دواړه
درست يقين تي د زړه و شه

پريوت قند ځما له ککام
بيا بد بخت له ما لسکور کر
ورځ په ورځ به مي کار سخت وي
تر دا حال به شم لا خواره

له عزيزه برابر شه
را ته کور ته له بادشاه
تر پرسب تي د راز و کر
ستا له چا سره جنجال دي
دا له چا تي دا په څه تي
دي خوله پته يو زمان شه
چه تي وړک د زړه گمان کړم
حقيقت ور ته و نمايم
چغل سم دي له شيطانه
که هرڅوپه خواړي خوار شي
و رښتيا و ته اقرب وه
پوشيده تي هغه راز کړ
تر تي دفع کل هراس کړ
چه هراس لري له زړه کړه
لا په تا مهربان قريم
زليخا کړ سر ور پورته
دا شوه زر ور ته ولاړه
هينځ گمان تي پاتونه شه

يوسف و زليخا

چه يوسف دي راز ويلي
 ما به مړه كاندې درنگ
 يا به ما عزيز رها كا
 يا به و و هي ما ديره
 زړې مكرور بنياد كړ
 له عزيزه داد طلب شوه
 چه دا كوم عدل الصاف دي
 زه تنها په تخت پرته وم
 چه ناگاه دي غلام
 كنيسولا س خما په خان
 بيا ئې ورو خما په بند
 زه ناگاه شوم بيداره
 ده نور زړه ما فرار كړ
 چه نژدې و رسيدلم
 دي شه خلاص زه پريوتلم
 كه د ده علاج و نه كړي
 اور به پوري ستا په كور كرم
 اوس بايدې دي چه دي بند كړي
 چه له بدو سره شه شي
 چه بد خوي او بد كردار وي
 چه د بد بدې تر پېر شي
 يا ئې سر له تنه دور كړه
 چه عبرت د كل عالم شي
 چه بد كار و بد الدېش وي

عزيز دي قهر نيو لي
 يا له تبغ يا له سنگ
 په عالم به مې رسوا كا
 ما به كا له ذله وهيره
 په فرياد ئې طلب داد كړ
 په ژړا او په شغب شوه
 ستا عبث د مرد ئې لاف دي
 فراغت په خواب اوده وم
 نا سېاس نمك حرام
 لب خما په زخندان
 گتي كېږي بد پسند
 په حيرت شوم له دي كاره
 ما هم دو پسي اختيار كړ
 ناگاه وه ورغيدلم
 په دا خاي چه د ليدلم
 تا به څه كرم ما به څه كړي
 ځان به خپل ژوندي پگور كرم
 په بد پسندي بد پسند كړي
 د عالم روزگار به څه شي
 د بد ئې سزا وار وي
 په معني بدې له تېو شي
 په مردې ځان مشهور كړه
 بند و بست به د محكم شي
 زيان د خلق وهم د خوېش وي

عزیز و کرده ته قهر
 چه ما ته لکه فرزند کړي
 په خپل کور کېمي مي امین کړي
 تمایي اختیار مي در کړ
 غلامان مي صد هزار کړه
 لکه ما دي له تا کړي
 کېږو تا نا حق شناس
 رسوا تا نمک حرام کړم
 که خبر په دا عالم شي
 پیدا شوي چه انسان دي
 په نمک مي پرورده شوي
 چه يوسف دا هونبري قهر
 وړي مه خوځه له ځايه
 اول و کړه فکر غور
 که تحقیق د کار و نه کړي
 چه په عقل پوه سېک وي
 په سرکار کېمي که تمیز کړي
 زليخا چه ځه ویل کا
 ویل کالدي په دروغ
 ښځي ټولي خرڅېمي دي
 گناه و کالدي په خپله
 چه داخل د تا په کور يم
 دي دا کور په ما سور اور کړ
 دا مي نه پرېږدي و کار ته

هم ترڅه ویل تر زهر
 په دولت مي ارجمند کړي
 په آسمان مي له زمین کړي
 تاج مي خپل د تا په سر کړ
 ستا خدمت ته مي تیار کړه
 کله چا دي له چا کړي
 بیا ځما په ناموس لاس
 په وگړي دي بد نام کړم
 نام و ټنگ به مي برهم شي
 په احسان د ده احسان دي
 بیا مي مالکه په دیده شوي
 له عزیز و لید په جهر
 تجاوز مه کړه له رایه
 بیا هاله کړه هونبره جور
 گرم به شي که قهر و کړي
 په خبرو پسي ورکا وي
 ته به هاله ځان عزیز کړي
 د خپل جرم بتول کا
 دروغ تل دي ټي فروغ
 کله دوي په کور کېمي دي
 بیا ټي و ټري له بله
 په معني ژوندي په کور يم
 ځما زړه ټي پر لاس کور کړ
 و خپل کار و خپل روزگار ته

خپل ځان جوړ کا په څو شانه
 که په ځنگ کې دورانې
 په بهنه ئې نن دي کور ته
 فریفته ئې پر افسون کړم
 نور ئې زر تر لاس نیولم
 چه پر تخت له ما سرور کړه
 پاس په تخت له ما ځمله
 په بهنه مې تر خلاص ځان کړ
 زرد وړه په لور دوان شوم
 دي هم ډو را پسي و کړ
 په ډو ډو را پسي تلله
 څيري دي قميص ځما کړ
 چه قميص مې څيري پس دي
 هیچ شک نشته بي گناه يم
 په خپل فضل څښتن خاص کړم
 هر محنت په ما آسان دي
 ما وړه به ستاري کړم
 اما دي چه راز افشان کړ
 له ضروره مې بيان کړ
 اوس ډتا په لاس انصاف دي
 که د عدل په لار درومني
 که څه ظلم يا ستم کړي
 زليخا وي دروغ وائي
 په هغه ځما سوکند دي

اختلاط غواړي له ما نه
 را ته کښني جلوه کاندې
 را وستم پريوتم اور ته
 په اوه در ئې درون کړم
 پاس په تخت ئې خپړولم
 زړه له زهده تقوي دور کړه
 د زړه کام له ما آخله
 حق پټ فضل را عيان کړ
 يا فتاح يا فتاح خوان شوم
 ډو ئې ډير په سوي زړه کړ
 عاقبت ورسېدله
 خدای مې تن ځني رها کړ
 کس ته دا اشاره بس دي
 زه نيولي په اکراه يم
 چه له ډ بلا ئې خلاص کړم
 بي عصيان عصيان گران دي
 د ډ راز به رازداري کړم
 لوي ئې بار په ما بهتان کړ
 پټ احوال مې در عيان کړ
 ځما زړه در سره صاف دي
 تلافي به ئې بيا مومي
 ځان به ته تر هر چا گرم کړي
 بند زدن کشتن ته نه شي
 چه هر پټ په ده څرگند دي

يوسف و زليخا

چه له د گناه يم پاكه
 په هغه بادشاه سوگند كړم
 چه شاهان د جهان واره
 چه زه څه څومې تبار دي
 قبلوي ډيري خواري
 هم سوگند د تا په مخ كړم
 ډير ذليل پر عزت كيږي
 چه هرگز په زړه څما
 چه زولي يم له موره
 چه زنا و شي له چا نه
 چه زنا و كاندې څخه
 چه دا هونږه سوگندونه
 زليخا و كړه خو شان
 نور ئي زر حاضر كوتوال كړ
 و ئي بوزه يوسف بند كړه
 تر هغه چه كار څرگند شي

نه بد كاره يم بي باكه
 پټ ئي نه كوم څرگند كړم
 ږدي د ده فرمان ته غاړه
 نه بد خوي نه زناه كاردې
 اما نه زناه كاري
 په لیده ئي چه تل سم كړم
 چه پرستا مرحمت كيږي
 گذر نه شي د زنا
 په امان يم له د توره
 ورته پاته شم حيرانه
 سر ئي پري كړي پر قزخچه
 بند په بند په پيوندونه
 شوه عزيز ته پاك د امان
 پر ئي حكم دم در خال كړ
 دروند څښير ورته پسند كړه
 بهتر دادي چه دي بند شي

۵۵۶

له ديوان د عبدالقادر خان

خوي د خوشحال خان خټک

۵۷

عبدالقادري خان خټک

ساقی پاڅه پیاله را کره پانړي رید کا د بهار د راتلو باغ و ته نوید کا
ستا په میوکېن لسا د یک رنگي ده چه تر فهم مي یکرنگ سیه سفید کا
د غماز خاطر به ویلي لکه یخ شي که یار مخ را ته ښکاره لکه خورشید کا
سیاه چشمو څخه بوي د وفا نه شته له دي باب به څوک څه ورته امید کا
چه په عشق سره ژوندي وي هغه نه مري خدای توانیږي که څما عمر جاوید کا
زړه ئي درست له ما نه یووړ لا ئي کوره چه لا څو سحر د مونه مکر و شید کا

دا ځل ډیر عبدالقادري ځني سوډ مند شه

چه به بیا په هایسته دا اعتماد کا

په تهمت کېن کا خپل یار پسندلي ما د عالم تهمت په سر منلي ما
ډیر به نه وي هجران گران که ئي له غم په وصال که ئي همیش ژړلي ما
ما به تل لکه بورا په گل سینه مېه کا په کېن د وفا بوي موندلي ما
چه بي سوال ور کره کا منت نه ږدي سخاوت دي د هغو پسندلي ما
حریص ځکه هسي در په در جاروزي چه دي دي له خپل در ټلي ما

سرمدی ژوندون حاصل عبدالقادري کا

د غمزي په تیغ چه دي وژلي ما

کوره ډیره ناداني بورا بلبل کا چه خزان ور پسي شته مینه په گل کا
دا څراغ به بل ترکومه وي په باغ کېي یوه وړم به ئي صرصر د قضا گل کا
په صبا ئي په زشتي بدل هایست شي شب څراغ چه په شپه هونږه تجمیل کا

خفي شرک لکه جلي ور څرگند پري
له شبنم سره د گل غوټي غور پري
نندار چيانو به ئي شرح د مخ وه کړه
ستا قلم عبدالقادري مشک افشان شه

چه ډير صفت د زلفو د کاکل کا

که خاني که ملگي که سلطاني د
هرک و ژوند بي شکلي واره برابر دي
په نصيب ځما د زړه د يار د زلفو
له مستي نه نسيبه پريوته په زمکه
د هوښيار په غلطي قهر و عتاب شي
با به سشي د چا خونه يا به خون کړي
د عشق اور به ئي د گور له خاورو درومي
خرابات لره به ځم له صومعي نه
تر ننگن د قناعت لاند جهان دي

سري سري اوبه ډ په مخ عبدالقادري

و خپل يار ته د ياقوتو مهماني د

چه مي وه لیده له يار سره اغيار کد
آينه د زړه صفا په خاکساري شي
عندليب د زړه له قاوه ناري وه کړي
هر يو گل مي په زړه څار غند څرخ پري
ستا په زلفو کيس مي زړه هر گور پریشان شه
ناداني نادان هميش لري په عيش کيس

په فرياد شوم په نارو شوم په جغړ کد
هم په دا له تورو خاورو شه خاکسار کد
چه ئي وه لیده له گل سره څار کد
چه بي تا شم کله زه په لاله زار کد
مسلمان ډ نه کا خدای په هندو بار کد
هوښياري د غم په سيند کاند هوښيار کد

چه آخر ځني واته په ډير ارمان دي

نه به شي عبدالقادري په دا بهار کد

بر بر راسه اي ځما د سترگو تور
 ځما ستا له مينې ډير عالم خبر شه
 عاشقان له تهمتونو نه خلاصېږي
 سېي که هر څو غيا ډيره کا موري ته
 که نمجن ويل ډ له کړي و ما ته
 بچه وقيب و ته شکستل کوي زه سوزم
 زور قوت د زور ورو د زړه کم کړي
 مستغني ډ د جهان له بادشاهي کرم
 خداي مي مه کړه د زړه مينه له تا تور
 څه به ويوه کرم له شره له پيغور
 هميشه باند غوغا وي لور د لور
 موري هيڅ نه کا پروا د دوي له شور
 کله کله را ته کړه خبره سپور
 جگي جگي بي له ما نه بل مه زور
 يوه څه بده بلا ئي د عشق زور
 د همای تر سوري بهه ده ستا سور

خو د توري سترگي توري خاوري نه دي
 تل پر مېع عبدالقادري د يار گور

که ترخه وي هم د قهر شراب نغر
 بازچه ويني د ځيگر خوري مرگ ئي زروي
 هيڅ حاجت د بند زندان ور لره نه شته
 د دوران د حادثاتو غشي نه خوري
 چه د زړه له کمره پريوزي ريز مريزي شي
 که سري په اصل يودي فرق ئي ډير دي
 مرغلي سل آخستي په دينار شي
 هم په سل دينار آخست شي مرغلي

که بادشاه که امرا ځان به ئي سيال کړي
 چه اميد نه کړي له چا عبدالقادري

که هر څو لعل آبدار لري دلبر
 د هغو شهلا نرگسو له فراق
 هريو گل ئي د بښايست د باغ منظور دي
 راشه وه گوره ځما زيبا صنم ته
 سروي سرد خجالت په زمکه کيږود
 نه شه هيڅ کله پر يېم ځما ځيگر
 هميشه مي تر نرگسو ځي گوهر
 ولي لا ئي په سمن لکي نظر
 که به گوري په يو ځاي هلال قمر
 چه سر هسک کړ په بوستان د يار غرغر

د ژوندون چینه ياديري په تياره کېږي ما له خدای را کره چینه په څنگ د نمر
 چه سنبل به باد پریشان په نسترن کا په غروب شي د عاشق د بخت اختر
 چه غنچه في شگفته په تبسم شي له گوهره في جهان شي منور
 که له دیره رشک و جوي حد في څه دي چه له ملا سره في مو وهي کمر
 که في نوش عبدالقادر د شکر مي کر

پر به شي د مرگ تلخي شهد و شکر

زه که په رنگ بديم شکلي ولي عار له ما کر چار د قسمت دي زه في زشت ته في زيبا کر
 يو ځله بيا راشه په گلونو نظر و کره اي د صبا باډ چه بيا نغستي غنچي وا کر
 گل د په هجران کېږي صد پاره خپله سينه کره سروي له فراق لاله سترگي په ژړا کر
 ولي له شيدا بلبل مېچ جارياسي اي کله ته په دا خوبو هم د ده نارو رسوا کر
 لا خشبوني ورکا عود چه واچوي واور ته زه به وفا زياته کړم که ته زياته جفا کر
 ته د حسن نمر في دا نور شکلي واره ستوري کل به کالعدم شي که ښکاره خپله لقا کر
 تل لباسي وائي دروغژن عبدالقادر ته

کشکي بل ترده نه مخلص يار چرته پيدا کر

زړه مدام را ته ويل کاند چه ژر په ژړا ژړا بيل شوي مين غواړ
 په طلب في د دنيا وداني پرېږده ليونيو غنډ سر شه په ويجاړ
 مصلي د بي ننگي ورپسي لنگ کره د ناموس بچاونه تاو کره و في نغاړ
 يار څما د سترگو تور دي پر گرزېدم په هجران کېږي مي د سترگو رڼا لار
 ښايسته که د کشمير که د بل ملک دي تريوم بانړه مي زار شه د يار وار
 د مکي زنجير د نور لسي په لاس کېږي ما نيولي دي د يار زلفي هر دواړ
 که رضا د ده څما په سر لوڅي کره په خندا خندا راځه په لکه غاړ

تل د يار په سترگو مست عبدالقادر دي

که نور مست وي له شرابو يا له تار

له همه عالم واره صلح کل ش و هر څه ته خوشبوني ورکوه کل ش

تعلق په تيريدونې هوس مه کړه
د سبب توانگري عين نيسي ده
اضطراب به د خلاص نه کا له تفدير
خان د عشق په اور لوگي لکه سپند کړه
په قاخير کېن پيدا کېږي آفتونه
سترگي مه وجوه يو زمان له نم

خو خپل نيت عبدالقادر يار ته سم کړه

بي پروا له بد گوښي د چغل ش

مرغلره وه لیده شوه په پزوان کېن
د خطا د ملک کبلي دي دواړه سترگي
ستا د ورځيو تشبیه نه موم په دور
څه نسبت د يار د غاښو په گوهر و
چه له شونډو ټي نسبت کړ سخن دانو
د لذت بيان ټي څوک کولي نه شي
ستا رخسار و ته حيران د خدای وکړه ته
تماشي مي د جهان د گلو وه کړي
په دا شکر چه اوږدي زلفي ټي درکړي
حاضران د له غيرت په خوله لال دي

سترگي مې عبدالقادر له وارو بند کړه

پس ته واره جهان و وينه په خان کېن

په آخر به ځني درومي سينه داغ
چه داخل وي د دنيا په خرابات کېن
تش ساتي نصيب د نورو به ټي يوسي
د بلبلو غنډ گهټ په گلو نه کا

بیهوده باغيان نازيږي په دا باغ
په وار وار به واره ځمي د مرگ اياغ
په دنيا دنيا دار ولي کا دماغ
په مردارو باند ناست وي لکه زاغ

عبدالقادر خان خټک

۵۶۲

په طلب ئي بادشاه گوري کدایي بيا موند
په لحد کښ به د شعبي رڼا نه وي
سري سري اونښي د مجنون دي بيمدلي
د نيسي په لارځه عبدالقادره

کند بيا موسي د يار د در سراغ

چه قانع په يود څاڅکي شه صدف
که عزت غواري قانع پخپل قسمت شه
بندول د دنيا بند جنم دي
د دنيا خلې مې ود ليدد په سترگو
چه ژوندون هميشه نشته په دا څه شو
د سري ميايست په علم و په حکمت دي
که ځوان مرد ئي بل آزار مه کړه هېڅکله

تل له خدای ترس کوه عبدالقادره

حق خائف ته دي ويلي لا تخف

ما هرگز په درست جهان کې توري سترگ
بیهوده په غزاله و پسي زغلي
چه فائده ئي د بهه مخ لیدلي نه وي
نه د شرم شي له پیره نه له میره
ثوابت ئي تر نظره سیاره شي
چه جهان مې پر لیده په سترگو لار شه
په دي سترگو به ئي خير عبدالقادره
نه کړي نوري په خپل مخ کړه پوري سترگ

سحر دا آواز مې غوړ پوست له بلبل
تر مستي ئي لا لذت د خمار دیر دي
ستا خندا په ژړا کیستم گل
ستا د سترگو مستي بهه ده تر مل

هائېسته د زماني دنيا پرست دي په کوڅه کېنې ئې پل مه ږده بي پل
 په چغلي مي ستا په يار مينه زياتيږي چه د زړه هومبره چغلي کوه چغل
 په پریشانو اندېښنو خاطر پریشان شي جمعيت مومي خاطر له توکل
 چه ستا مخ ورته ښکاره وي گل به گوري هغه سترگي د خدای نه کاندې بي گل
 د مجلس روښنایي ته ئې چه ته ناست ئې کوم نقصان دي که صبا کا ډيوه گل
 ساقی مې چه را کوي په قهقهه خنده زده کړه دا د صراحي له قلقل
 د ليدوني په نظر کېن تفاوت دي او که نه وي جز جدا نه دي له کل

دا دنيا په مثال پول د آخرت دي

تير شه زر عبدالقادر له دي پل

په دنيا کېن کمال نه شته بي زوال د زوال اندوه کوه صاحب کمال
 د هجران له غم ترينخ لکه هجران وه ما هرگز لذت بيا نه موند له وصال
 نمر له تانه منور شه دا له نمره څوک به مياشت کا ستا له مخ سره سيال
 ستا په تللو مي ارواح درومي له تن يو زمان را ځي مه څه د يار خيال
 چه په هجري مړ نه شوم په وصال کېن يار ته غټ نه شم کتل له انفعال
 هغه چا چه يهي داغ ځما په زړه دي هم هغه ور باند کيښوه دسمبال
 که گذر ځما د يار په کوڅه وه کړي دا پيغام ور باند وه وايه شمال
 زه که يو ساعت بي تانه يم بي غم تا د خدای هميشه خوش لري خوشحال
 ډير مين په ډير ارمان خبله بيل شول خدای د را مه وله بيا د غواص کال

تر هر حرف ئې بوي د مشکود عنبر څي

چه ثنا عبدالقادر کا ستا له خال

شکفته په باغ وراغ شه د بهار گل هم په بام هم په کوڅه هم په ديوار گل
 کانږي بوټي خار و خس په گلوپت کړل د همه وارو عيونو شه ستار گل
 خود سترگو نظر لکي واره گل دي وړاند گل او ورستو گل پمين يسار گل
 هيڅ يو ځاي خالي له گل پاتو نه شه په بازار گل په صحرا گل په کهسار گل

عبدالقادري خان خټک ۵۶۲

عندليب ناري وهي چه سيل کانه
د بهار په سيل جونه زلمي پدينه
د دلبر صورت تمام له گل روغ دي
مي گلگون ساغر گلگون سينه گلگونه
چه گلونه بويوي احتياطي بويه
خاص و عام في بهره مند په ننداره کا
که هزار رنگ گلونه شکفته شول
چه داهسي شان په دکه خوله خندا کا
چه نهان د خپل آشنا په کيس لیده شي
خکه ياد عبدالقادر کا په تکرار گل

عجب خویش په خوب اوده وم د عدم
يا وحوش وي يا طيور يا نور اشيا وي
يا مي مرگ پهلک والي وي چه خلاص وي
نه اول شوم نه دوه يم شوم نه دريم شوم
چه مخلوق في کر آدم له ما و طينه
له اول في مسجود د فرستو کر
و جنت ته في روان په دير اعزاز کر
بيا شيطان وسوسه وروسته و زره ته
له جنت في بيرون په درد و دوک کر
چه نسبت في گرم و تا و ته ويريم
خه شيطان خه نس خه زه خه خمور فعل
هيم حجت له زور ورو سره له شي
گرم في ته عبدالقادر يار نا گرم

چه تل هسي په هوس په بي غمي يم
اقرار شوي د خپل عقل په کمي يم

آدميت که په سیرت وه له ما لار شه آدميت که په صورت دي. آدمي يم
که په فضل مي کار وه سپاري غم نشته که په عدل مي سپاري جهنمي يم
د هجران په لنډسوي يم فرياد کړم ما معذور لرې عالم المي يم
اهرمڼ چه لاس وروړي کوتي في سوخي بادشاه شوي زه د فقر په غمي يم
د معنوي په ملک فارسي عربي نه شته کوم نقصان که عرب نه يم عجمي يم

کله زه عبدالقادري شعر لاف کړم

مرثي د تللو وایم ماتي يم

موږ ته نر نا حق عالم وائي پندون په خپل عقل هر سري کا آندون
د نور جا په موږ څه کار چه امتناع کا که د يار په مينه سر و مال هندون
محبت لکه درياب په زړه را وه خوت د درياب په مخ کې څوک تري بندون
د پيوند په پري کولو فقيري شي نه په دا چه خبله کېږي پيوندون
بي اختياري ورکاوه شي زړه و ټکليو نه دا کار په مصلحت شي په څيزون
بهايم په خوراک شخوند کا د سړيو د خبرو په معنو بويه شخوندون

څو وايه شي ستا بيان عبدالقادري

په رنگ رنگ تر پيدا کېږي نور خوندون

ناز پروره چه په غاړه کا هارون په سينه د گلو وه شي پوهارون
ته به وائي چه په گلو شبنم پريوت چه له قهره في خولي شي رخسارون
که يو ځل جر غلط شم توبه وي مي په ورځ صل غلطي کا نه في شمارون
ما به تل د يار تلي کېږول پر سترگو که مي نه وي دا بانډه لکه خارون
په ليدل د هائسته غزل انشا کړم عندليب په گلو کاند جيفارون
د لبانو جرې هم ور څخه شته دي که في دواړه توري زلفي دي مارون
په هېڅ ځاي باند د کوتي ايسوي نه شي دغه دوه سترگي د لا دي څکارون

راغي وار د تا د تلر عبدالقادري

په وار وار يارانو تير کا خپل وارون

عبدالقادري خان خټک ۵۶۶

که د نه ده د خپل مع خمره چرکین آینه شما د زړه نه ده زنگین
 چه و تورو ته نژدي شي هغه تور شي په ستنه را ځيني گرزه تکه سپين
 چه ئي زړه د محبت په لنبووه سه د دوزخ له اوره څه پروا لرين
 توره شپه به په عاشق باند سپوږمې کا که پلو له مع واخلي مه جبين
 وار په وار مي له زړه واره ځني لاره بي له هکليو چه هرگز ځني نه ځين
 د بلبلو له آواز ئي اثر دي دا غنچه چه خپل گريوان پاره کوين

غير حق ميني همه واره حجاب دي

مه کړه نور عبدالقادره غيره مين

نره مه شه د دولت په بام ختو هر زمان ويره کوه د پريوتو
 ديري هسل کړه بيا ئي وه ويسته له زمکي هسکول د چرخ په نيت دي د ويستو
 له اوله پر پيدا د محبت کړه که آسمان ته نيت لري د آلتو
 چه ئي مينه د به مع په بزگي نه وي د هغو مخونه نه دي د کتو
 ما وړ ځان د در له سپوږمه مل کرم يوه ورځ ئي را ته نه ويل چه تو
 چه زږدي نه شوي د يار په جدائي کيس خوش يم اوس د دواړو سترگو په وتو
 نوانگري په قناعت شي نه په زرو سفيدي بويه د زړه نه د ويستو

اټا خوره کړه تر فارسي عبدالقادره

که بخوا وه ترخه ژبه د پېستو

په آخر ځني شلاوه شي په ارمان زړه څوک به څلره تري په دا جهان زړه
 دي باغ له گلو بوي د وفا نه ځي تر نا حق پر بايلي دا بلبلان زړه
 ه خيال د يار د زلفو پريشان دي جمعه مه شه تل مي اوسه پريشان زړه
 بخت بي رحم بي پروا لکه چه ستا دي په جهان کيس به بل نه وي په دا شان زړه
 په هر ځاي چه ئي دلبروي هم هوري وي په گوگل کيس ساتي کله بي دلان زړه
 خدای څه د په نادان هکلي مين کرم چه بي جرم بده وي په هر زمان زړه
 قرب و بعد وصال هجران به ورته يوشي چه ئي بيا موده مکان په لامکان زړه

د دوزخ آتش مي صل ځله قبول دي خدای مه کړه د هجران په اور بریان زړه

بنگ شراب سرود کوه عبدالقادره

خوبو مه کړه آزرده د مسلمان زړه

ساقی هسي پپاله را کړه رلدانه چه په څکل ټي لا یعقل شم دیوانه

سر زده له خلق تهستم و صحرا ته د مچنون غنډ خپل ځای کرم ویرانه

د مقصود میوه به هاله ځني و خوري چه په خاورو کښ ځان نیست کاند دانه

چه په کښی د نه ایسته و د مخ خیال دي دا ځما خاطر د چین نکار خانه

له غیرت مي گوگل پاره پاره شه چه ټي گوتي په ویستو وهي شانه

د بهار په وقت محتاج د مطرب نه یم را ته بس دي د بلبلو ترانه

هره شپه هنگامه گرمه کرم په کوي کښ گنډ راشي دلریا په دا بانه

چه هوا ټي و بایلو و ته د سر شي غواص غواري په صدف کښ دردانه

سربه صل ځله تر جار عبدالقادر کا

که د سر په بندل مومي جانانه

محبت په ټکلیو کا تمام وگري چا دا اور دي ټکاره گري جادي نغري

ثمره ټي خواه مجاز خواه حقیقت وي په انسان ټي دي کرلي د عشق زري

ځما داغ عارضي نه دي چه به ورک شي د لاله غنډ مي داغ له ځا راوري

گل گریبان په نغمه څيري د بلبل کر دا نسیم نه دي گریوان د غنچي سپري

را به وه وزي عاقبت د غم له ځا هه چه نیولي ټي په لاس د ميني پري

چه څوک نه کاند آزار له چا نه آخلي ترکسرا تر حاطم ځان هغه تیر کري

که سغله څښتن د جاه شي په دا ځه شو په معني بربوکی پورته کا خسري

زه ختک د یار په غم تازه تازه شم

غورپه خیل رحمان که شه ور ځيني ستري

۵۶۸

له ديوانه د احمد شاه ابدالي

شاه در دران

۵۶۹

احمد شاه ابدالي

هسي گريزي په زړه مينه د ليلي
وايي نه خست بل سبق په دا دنيا کېن
ده ته خوب د بېغمي تل دغه دي
خالکند که ټي د غم په توره کيږي
عاشقان چه تل ليلي کا واويلا کا
غم له ډير غم غواړي له ټي مومي
د عشق درد ټي واره وه سوخي بکبار
را شه زده کړه احمد شاه له مجنون

چه مجنون په عشق موصوف دي د ليلي

لاس و ما و ته په ورو راوړه طبيب
وسکه زړه خما هر کوره ډير خوږيږي
دا په حسن ډيره ډيره هائيسته ده
محبوبا که په خوله ډير کوي دادونه
که هر څو ورته کوم ډيري زارڼي
چه صباح ور لره راشم خما جانه
که زه زړه ور ځني پريکړم نه پريکړي
توري زلفي پرسپين مخ باند څريږي
چه دلبر و نه خدای حسن دکل ورکړ

مهر وه کړه حال مې وه کوره حبیب
له قسمت آشنای نه ويني قریب
زړه مې څکه څله کاندې بي ترتيب
ولي هر څوک بخږه مومي له نصیب
را ته وائي مه کړه غم ستا پم غریب
وايي څوک دي دلته څه کا بي ادیب
چه دا ډيره ده په اصل کېن نصیب
په هائيست ده شوخ و شنگه خوش ترکيب
ترو به ولي چغار نه کا عندليب

احمد شاه ارواح طوطي کا چغارونه
د آشنا له مللک راغي بيا نصیب

خدای د ورک کړه د ناسوت مېچ
په هر زخم چه ستا مقام شي
درست جهان د سره گنگ کړ
درست جهان په تا مردار دي
غافل د مېچ خويونه مه کړه
ته بنده ئي خدای وه غواره
يقين باور در سره واخله
کميني او عاجزي د تا کمال ده
خپل اصل به ته بيا مومي

احمد شاه د همت توره در واخله

نفس شيطان هندو وه باسه له کچ

هي توبه د بيلتانه بده کړکند
مه ياران خبله تار په تار جدا کا
چه دا هسي بي ارمان غشي ولي
بي ژړا ئي بل راحت د زړگي نه وي
د يار غم ئي د ادب گريوان پاره کړ
زړه به څرنگ غوښي ويني ژړا نه کا
فراق هوښه و عاشق ته وار ورنه کړي
و هيڅ خوا ته ئي اميد نه وي چه گوري

که غم زور در باند وه کړي احمد شاه

له اخلاص ته و خدای ته وه کړه مند

د بلبلو پر ځاي مه واي زانگان گډه
په بوستان د گلو تل واي ياران گډه

گل چه بي د يار له مخ لیده کړي
گلستان د يار له مخ سره زيب کا
هغه اوره چه د بکرم اوبه ئي نه وي
تار د زلفو چه ئي پريوزي
چه د مخ خال ئي په وړانږي
د يار مخ لکه گل خزان په مه کړي
باد د خزان چه گل پريشان کا
جور د سترگو نظروي په خاورستان کېد
بي له ياره مه کړي زړه په گلستان کېد
هغه اوره مه کړي په مخ د دي آسمان کېد
بي له سره نه وينم بل تاوان کېد
پر مخ د نه شي د اوسيو تل باران کېد
دا گل د تل تازه وي په بوستان کېد
کاشکي دا باد کړي په نارستان کېد

احمد شاه د بيلتانه غمونو سوي

يواري بيا کړي په تولي د ياران کېد

ورځ راغله د بهار
زړه مي هوسپري
چه شاخ د خار کا سره گلونه
د قدرت اوبه ئي ور کړي
هيڅ نشان د ثمر نه وي
خوند ورنک و بوي به ئي نه وي
له قدرت ئي نازېږم
پر جهان به کا گلزار
بيا به گل کا د زړه خار
دا مه قدرت د کرد کار
له وچ سخره ثمره کا اشجار
په خوشان بيرون کا مزه دار
له وچي وني خورنگ شې اظهار
بي اوبود غره شجر کا ميوه دار

احمد شاه شپه و ورځ ثنا کړه

عقل د چا رسي په دا کار

خما زړه کوره چا يوور
ځکه دي شه بي آرام
دا د زلفو بلا نه شته
مخ ئي نمر را ته تاوېږي
که مي زړه ته نصيحت کړ
د جهان پر مخ دي مخ کړ
په دوو زلفو ليلي يوور
چه د زلفو بلا يوور
بي بلا محسوب يوور
زړه ذره نمر گويا يوور
درد بي پند له ما يوور
مخ ئي مخ د دنيا يوور

زړه قوت په تالا يووړ
 سيلابو د ژړا يووړ
 نن ستا حسن په غلا يووړ
 ده جهان په يغما يووړ
 زړه بي واك شها يووړ
 خما د زړه آرام تا يووړ
 بي قرار زلفو ستا يووړ
 زړه حيا بي حيا يووړ

چه په خپل قوت غره وم
 دا كتاب خما د سترگو
 څه بازار چه مي د زړه وه
 حسن باج وچا ورنه كړ
 ما ويل چه مينه نه كړم
 مينه نه وي چه آرام وي
 قراري د زړه مي نه شته
 دلاور د يار په مخ وم

دا تمام عالم بهادي كا

احمد غم د آشنا يووړ

دلبره ستا په رنگ به نه وي په جهان كې
 هميشه سوي سينه در پسي كړم
 قلندر يا به ملنگ په جهان كړم
 د سحر باد خوش نسيم خبر راوړه
 چه ناري كوم يا ژاړم مراد مي دا دي
 ستا د حسن له تاراج زړه ژړا كا
 په جهان به زړه خلاص نه وي له تاراج
 د خلق هيڅ ملامت پر ځان نه ږدي
 په جور و په جفا ئي لاس وا نه خلم

زه احمد شاه كه جور وم په سامان كې

لكه اوبه هسي بهرې دريغ دريغ
 چه دا هسي زر تيرې دريغ دريغ
 عمر باد غنډ چلې دريغ دريغ
 په ارمان ځني پاتې دريغ دريغ

شيرين عمر چه تيرې دريغ دريغ
 ولي زړه په خبر نه دي له رفتن
 ولي هسي شوي له غم خما دل
 كه هر څو په دير ناز جوړ كړ ما نري

دريغ دريغ آخر دريغ خما دله
دا ياران لکه گلونه د بهار دي
چه مين خبله بيليري دريغ دريغ
د خزان په تاو رژيري دريغ دريغ
د عاشق په سر لکيري دريغ دريغ
سودئي نه وي چه وره کيري دريغ دريغ
له ديدن خون بهيري دريغ دريغ
ستا له لاس در رسيدي دريغ دريغ
آشنائي په مثال گل حاصل ئي خاردي
خارشي سخت هاله خرخيري دريغ دريغ

احمد شاه به خه غم کا وقت د هوس دي

د وصال نوبت پري دريغ دريغ

کاشکي مه واي په دنيا غم د فراق
يار په مهر و په وفا نتلي مه شه
چه دوب نه واي زره په دا يم د فراق
که نتلي دي عاشق غم د فراق
تيري توري خوري په هر دم د فراق
چه سيلاب ئي شي پر زره سم د فراق
جهان خونه ورانه کړه يم د فراق
که په راشي آتش کون دم د فراق

سرو قده سر لگون شه شاه احمد

شه ستا قامت په بار خم د فراق

نن ته بيا ولي ژړا کړي خما دل
لکه خپل کبلي چه ورک کاند هوسني
هميشه آه و غوغا کړي خما دل
هسي شان الا بلا کړي خما دل
گريوان چاک په واويلا کړي خما دل
شيرين عمر و ته شا کړي خما دل
هسي نرم زړکي چا کړي خما دل
چه د زره ترکه هوا کړي خما دل
که تسليم خپله رضا کړي خما دل
په دا دير دیر شورا شور د نه پوهيرم
بيا هله به ته د غم له درد خلاص شي
د شها د انگړ سيل به ته وه کړي

دلبراني شوخ و شنگي دى طراري
د پسرلي گلونه ديز دي په جهان کيس
توره شپه به رڼا روم شي په تا باند
غنچه گل به له هوس پر تازۀ کري
د خزان شپه به هيشکله پاتونه شي
هميشه به ته د يار په ديدن مورتي
خو به ته آه و کوکار کري خما دل
که بلبل غنۀ جغار کري خما دل
لکه پتنگ چه خان نثار کري خما دل
که يقين ابر بهار کري خما دل
که اخلاص ته پر دا لار کري خما دل
چه تاريک خاطر سکار کري خما دل

احمد شاه بله دعا نه زده عالم

په ديدن مي وزگار کري خما دل

که پر زړه کرم ستا زلفي خالون
جدائي د يار توره بلا ده
که يودم زړه يي غم کوم يي غم نه شي
زړه مي زور شه خوان به نه شي
هر گوره زړه نادان ور خبر نه وه
خدای که يو نظر کا په سوي زړونه
پريشان خاطر مي زړه پريشان کر
د بهار گل چه مخ هکاره کا
باد که د يار خبر د راور
که مي يار وه لیده چه دا دي
که ژوند دي ژوند له يار سره مه دي
پر مخ به جور شي د اوسيو حصارون
خدای د نه کا مبتلا د هسجا زړون
انديښني تي لکه مار کا گذارون
د آشنا له غم يوور لوي هارون
بي خاف بيلتون کهسيوست په قالون
کنړه بي خدای مي په چا نه رسي لاسون
کله به هکاره کري سترگي گلون
فراق وهلي بلبل خو کا هوسون
له زړه به واخلي د هجران سوي داغون
زړه به بهار شي په زير گلون
خدای د نه کا تر ميان د بيلتون غرون

احمد شاه بيا په غم پسي هادي ده

د خزان مزکه به بيا شي بوستانون

يو څه عجب ساعت و
د مخ زيب لکه گلونه
د ديدن په مينه مست و
خما ستا سره خلوت و
زړه بلبل په کيس رخصت و
له رقيب فراغت و

د هجران له دیر سوخته
چه همای فی پر سر راغي
زړه به ولي هوس نه کا
پر هغه چه یار نظر کړي
دیدن داد آلهي دي
په یوه نظر و یار ته
یو بي مثل یار خمبا وه
دیري سروی د چمن دي
د دیدن می کره سیلونه
چه و حسن ته فی کورم

احمد شاه به فی تعریف څوکا

درست عالم فی په صفت و

زه زاري کوم آله
نا امید ستا له رحمت
د تا فضل و کرم دیر دي
په عمل می باور نه شته
چه و خپل عمل ته کورم
نفس و شیطان را سره مله دي
که تلاش کړم نه خلاصیږم
که د زړه ساتنه وه شي

ته یاري غواري احمد

له به خدای نه له جاد

که وه وایم له یاره وایم څه
که معشوقی دي په زړه نرمي
خپل نصیب دي له روزگار وایم څه
د فلک له کج رفتار وایم څه

احمد شاه ابدالي ۵۷۶

له تورو زلمو کيله نه ککړم
 د مع د ديدن هوس مي ډير و
 چه ياري نه کا خود اغيار دي
 نسيم د سحر چه گل خندان کا
 خار چه د گل وي هم گل وي
 د معشوق وېل که بار دي هم په کار دي
 گل که د زړه باغ د بلبل زړه چراغ
 قار کوکار کا زروغه تار په تار کا
 سترگي ئي خون ريزي له کشتار وایم څه
 زړه وژني له رخسار وایم څه
 يار د يار وي له اغيار وایم څه
 خود نسيم دي له سحر وایم څه
 چه د گل دي له خار وایم څه
 عاشقان چه منت بار دي له بار وایم څه
 د بلبل د زړه چراغ دي له چغار وایم څه
 قللي مين ياد کا له تار وایم څه

احمد شاه که دار دي هم گلزار دي
 دارد يار گلزار دي له دار وایم څه

بيلتانه مي زړه سوري کر پوري ووري
 د دنيا قيامت دغه دي که پوهېږي
 بېخت زړه کانږي په هېڅ رنگ نه نرسي
 بيلتانه په زرگي هېڅ اثر نه کړي
 بي له صبر ئي علاج په نور څه نه شي
 هم په صبر علاج جري شي نادان
 چه طاقت مي نه په لمر شي نه په سيوري
 چه آشنا له تا بيلېږي ور ته گوري
 چه بيلتون ئي کړي دا سپيني لار توري
 په ژرا که د زړه جوي سترگي گوري
 که بيلتون کا د غم سکروتي پوري
 چه يادېږي د آشنا زلفيني توري

احمد شاه د بيلتانه خبري پرېږده

کره خبري د وصال نادري توري

گنډه يار پسي کشان دي
 چه تر حد ډير نادان دي
 چه مي يار ولي گريان دي
 په ژرا ځما خندان دي
 خاموشي د يار خزان دي
 تر قربان مي شيرين ځان دي

زړه ځما ولي پریشان دي
 زه په خپل زړه نه پوهېږم
 آشنای جر کا پوهسته
 ځما زړه پسي خورېږي
 يار د تل اوسي خندان
 که مي يار په سر خوېږي

ځمما د بارضا په کار ده
 که هر څو کرم زه فکرونه
 ارمان نه کرم زه د عمر
 که د زړه په مدعا شي
 یار به ولي قبول نه وي
 په اختیار به مي خپلېږي
 په دیدن کېنې ټي شک نه شته
 د خود ټي حجاب له مېچه
 که هوري وي که دلي وي

ته خپل زړه ساته احمد

یار په هر زړگي پوهان دي

د بهار وريځ وورېږي
 د زمکل سر په تازه کا
 د گل و مخ ته گوري
 هغه مړ بلبل ژوندي شه
 د آشنا دید ټي مرهم دي
 دیدن گل د نو بهار دي
 گل پیاله د میو
 بلبل ځکه په مستېږي

باد د یار له لوري

که راشي احمد شاه پر تازه کېږي

بلبل په څو چیغار دي
 گل مست په خپل څمار دي
 را وتلي شریڼ یار دي
 عاشق تر میان کنار دي
 وقت د نو بهار دي
 د بلبل پر زړه غمونه
 د پسرلي په زیر گلونو
 و زلښتو و ته گوري

۵۷۸

احمد شاه ابدالي

۱۲

گوره و چا نه ئي گذار دي
عاشق ئي انتظار دي
په ملالي ئي مين خوار دي
په سرو هليو منت بار دي
چه په جدائي زړگي قرار دي
په دي دوو د زړه کوکار دي

په خو خير گوري کاته کا
که له کبر گذار کا
خدائي د يار نه کا ملال
جدائي د يار بلا ده
دا به چا ويلي نه وي
که ديدن که جدائي ده

سر په عشق پري کړي بويه
بي عشق سر احمد څه په کار دي

تم تمام شه

○ ✓ A

BY THE SAME AUTHOR,

TO BE PUBLISHED DURING THE PRESENT YEAR

SELECTIONS

FROM

THE POETRY OF THE AFGHĀNS,

FROM THE SIXTEENTH TO THE NINETEENTH CENTURY

TRANSLATED FROM THE ORIGINAL PUSHTO;

WITH MEMOIRS OF THE DIFFERENT AUTHORS.

“ Full many a gem of purest ray serene
The dark unfathom'd caves of ocean bear;
Full many a flower is born to blush unseen,
And waste its sweetness on the desert air.”

THE ORIGINALS OF THESE POEMS ARE CONTAINED IN THE PRESENT WORK.

CONTENTS.

PROSE WORKS.

1. <u>Tarikh-i-Murassaʿe</u> of Afzal <u>Khān</u>	1
2. <u>Fawā'id-ush-Shari'aa'h</u> , of <u>Ākhūnd Kāsim</u>	55
3. <u>Kalilah-wo-Damnah</u> , or <u>Æilm Khāna'h-i-Dānish</u> , of Afzal <u>Khān</u>	81
4. <u>The Writings of Bābū Jān</u>	117
5. <u>Makhzan Pushto</u> , or <u>Makhzan-ul-Asrar</u> , of <u>Ākhūnd Darwezah</u>	133
6. <u>Gul-dasta'h</u> , of <u>Æabd-ul-Kādir Khān</u> , a translation of the <u>Gulistān</u> of <u>Saʿedī</u>	151

POETICAL WORKS.

1. <u>Poems of Mullā Æabd-ur-Rahmān</u>	3
2. <u>Poems of Khūshhāl Khān, Khattak</u>	7
3. <u>Poems of Mullā Æabd ul-Hamid</u>	10
4. <u>Poems of Khwājah Muḥammad</u>	11
5. <u>Poems of Mirzā Khān, Ansāri</u>	13
6. <u>Poems of Kāzim Khān, Shaidā</u>	14
7. <u>Poems of Ashraf Khān, Khattak</u>	16
8. <u>Yūsuf-wo-Zulikhā</u> ; a translation from the Persian of <u>Jāmī</u> , by <u>Æabd-ul-Kādir Khān, Khattak</u>	18
9. <u>Poems of Æabd-ul-Kādir Khān, Khattak</u>	20
10. <u>Poems of Aḥmad Shāh, Abdālī, Shāh Dur-i-Durān</u>	

0 1 1

PREFACE.

akbar—down to the last poet of any considerable repute, Mullā Āabd-ul-Hamīd—though last, not least—who lived in the latter half of the past century, during the reign of Tīmūr Shāh, son of Aḥmad Shāh, Abdālī, the founder of the Durānī monarchy.

All these extracts have been carefully collated, in some instances, as in the case of the Poems of Āabd-ur-Rahmān, with as many as fifteen or twenty different copies; and taken from ancient MSS. in my possession, some of which, even if they have before been heard of, have been seldom seen, such as the extensive “History of the Afghāns,” by Afzal Khān, nephew of Khūshhāl Khān, the renowned chief of the Khattaks; the translation of Pilpay’s Fables from the Persian version by Abu-l-Fazl, Minister of the Emperor Akbar, by the same author; and also the Poems of Kāzīm Khān, Shaidā, his son—the original and only copy of which I possess—a work that even his own descendants of the present day had never seen until shown to them by me.

An English translation of some of the best poems, the greater number of which are contained in the present work, together with memoirs of the different authors, is prepared, and will be published some time during the coming year.

It being customary amongst Oriental authors to choose a significant name for their works, I have chosen for mine that of “Gulshan-i-Roh,” signifying “The Flower Garden of Roh,” as the mountainous country of Afghānistān is termed, and from whence the Afghāns have derived the name of Rohilāhs; and I trust that its flowers will prove both fragrant and acceptable to all lovers of Oriental literature.

H. G. R.

PREFACE.

Puśhto Manuscripts of any antiquity are now become scarce, even amongst the Afghāns, whose language it is. This has, doubtless, been caused by the numerous civil convulsions which Afghānistān has undergone during the last sixty years, in which period the cultivation of the Afghān language has, comparatively, declined. Hence the few works now to be met with are generally full of errors, from the fact of the Kātibs, or Copyists, being, with rare exceptions, persons wholly unacquainted with the Puśhto language, and not Afghāns, who are generally, indifferent writers.

With the exception of a few well-known Puśhto works in the East India House, in London, some six or seven in number, not including duplicates and triplicates, books in this language are rarely met with out of Afghānistān, where they are sufficiently scarce and difficult to obtain.

Under these circumstances, I considered that a work, containing the correct text of portions of the most standard authors, together with extracts from several rare works unprocurable in the present day, and of which, probably, not more than one or two copies exist, would alike prove acceptable to the Orientalist and to the Student; more particularly when printed in a type which, for clearness and beauty, cannot be equalled in typography or in caligraphy, and at a cost below what an ignorant Copyist would demand for his labour.

The chief object, however, contemplated, when the work was commenced was to facilitate and encourage the acquirement of the Puśhto language, the reasons for which have been fully stated in the Preface to the Dictionary.

This work, with the aid of the Grammar and Dictionary now published, will also enable the European Orientalist to acquire at home the knowledge of a language, the literature of which contains "Full many a flower" that hitherto has been doomed "to blush unseen, and waste its sweetness on the desert air."

The work contains considerable portions of six prose and ten poetical authors which I have endeavoured to select, with due attention to the wants of the Student and as favourable specimens of the style and subject of the writings of each, from the oldest work in the language now procurable—the Makhzan-ul-Asrār of Akhūnd Darwezah, written in the reign of the Mughal Emperor

TO THE RIGHT HONORABLE

JOHN, BARON ELPHINSTONE, G.C.B., K.C.H.,

ETC. ETC. ETC.

GOVERNOR OF THE PRESIDENCY OF BOMBAY,

THIS WORK

12

WITH THE GREATEST RESPECT.

. DEDICATED

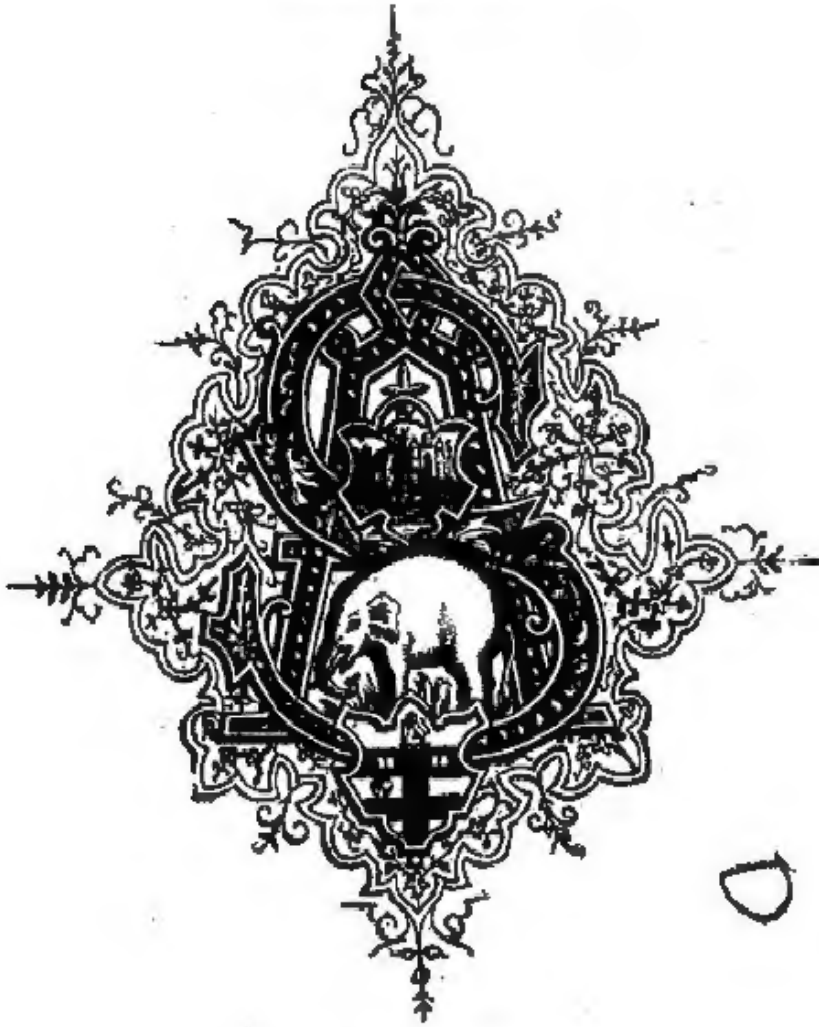
BY HIS LORDSHIP'S MOST OBEDIENT HUMBLE SERVANT,

H. G. RAVERTY, CAPTAIN

3RD REGIMENT, BOMBAY S. I.

STEPHEN AUSTIN,

PRINTER, HERTFORD.

ONK

THE
GULSHAN-I-ROH

BEING

SELECTIONS, PROSE AND POETICAL,

IN

THE PUSHTO, OR AFGHĀN LANGUAGE

EDITED BY

CAPTAIN H. G. RAVERTY,

OF HER MAJESTY'S THIRD REGIMENT, BOMBAY N. I.

AUTHOR OF A GRAMMAR AND DICTIONARY OF THE PUSHTO LANGUAGE; A THESAURUS OF ENGLISH
AND HINDŪSTĀNĪ TECHNICAL TERMS, ETC. ETC.

و ا و

اوس د فکر توره واچوه حميده
چه د نشته په پښتو کښې بل حريف

LONDON:

LONGMAN, GREEN, LONGMAN, AND ROBERTS, PATERNOSTER ROW;

WILLIAMS AND NORGATE,

HENRIETTA STREET, COVENT GARDEN, AND 26, SOUTH FREDERICK STREET, EDINBURGH

HERTFORD: STEPHEN AUSTIN.

د پښتو د پرمختيا او پياوړتيا، سریت
۱۳۵۶ کال د زمري د میاشتې ۱۵

دولتی مطبعه

وړو وروستیو پیړیو کی د پښتو د چاپ شوو د سیمینار په ویاړ خپاره شوی کتابونه

افغانستان لنډ تاریخ

شن روه

پید افغانی

پښتومانۍ

حمن بابا دیوان

پښتونخوا شعر هار او بهار

ستیج څخه تر تلویزیون پوری

افغانستان کی د ژورنالیزم تاریخچه

عبدالله شاه بابا د اشعارو پښتو شرحه

هنگ زبان و ادبیات پښتو

یری فوی العاده گڼه ۶۰ مخه

ملندر اپریدی دیوان

اختتام و صرف پښتو

پښتو تاریخ

نن شتین

الب د اشعارو مجموعه

افغانستان نومیالی

پښتو کتاب ښود

پښتو څیړنی

پښتو پانگه

پښتو څیړونی

لسی پوهه

رقة الافغانی

پوښی

وی اندیښنی

نغمو کاروان

بخت چینه

